
NAZIONALE
14
4 R
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE

GREGORIVS CARAFA
CLER. REG.

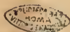
DE

MONOMACHIA

SEV

DVELLO.

IN HOC
SIGNO
VINCES
CARDINALIS CARAFA PETRVS ALOYSIVS
DE MONOMACHIA
SEV
DVELLO
OPVS THEOLOGICO=MORALE
AVTHORE
GREGORIO CARAFA
CLER REGVLARIV
PRÆPº GNLI

EMINENTISSIMO, ET REVERENDISSIMO PRINCIPI PETRO ALOYSIO CARAFAE S. R. E. CARDINALI.

GREGORIVS CARAFA CLER. REG. PRÆPOSIT. GENERAL.

Felicitatem Perennem.

DVELLICVM in Pace peractum, OPVS, in Litterariæ Reipublicæ Palæstram producturus, eius à Te, EMINENTISSIME PRINCEPS, Patrocinium exposcere non auderem, nisi Sacris ex Litteris, Mihi in mentem rediret, Dauidem summa cum laude absoluto Duello; & victrici manu, obtruncata Superbi ceruice Gigantis, Duellica Arma, Philistino cruore madentia, in Domini Tabernaculo reposuisse: vt nimirùm, quo auspice Deo, Duellum inierat; eidem faustum Duelli euentum referret acceptum: ibique inter byssina, ac purpurea vela, purpurata hostili sanguine, fulgida penderent Arma; armis vbi Cælestibus armatus, in Dei Exercituum nomine processerat in Hostem: & quo tuente Numine, Goliathi contempserat minas, eodem protegente, Saulis declinaret Inuidiam, Inuidiæque sobolem superaret Calumniam, leniret odia, ludibria par-

Lib. 1. Reg. cap. 17. Assumens autē Dauid caput Philisthæi, attulit illud in Hierusalē: arma verò eius posuit in Tabernaculo suo, hoc est, in Tabernaculo Domini. Vgo Cardinalis, & Glossa ibi.

uipenderet. Ideoque (si licet in paruis, exemplis grandibus vti) Dauidis Ego admonitus exemplo, DVELLICVM hoc OPVS, licèt Arma, Cædes, ac Sanguinem spirans; ad EMINENTIAM TVAM, tanquàm ad Aram, ac Virtutum omnium Tabernaculum, humili obsequio libenter defero, ac deuotè suspendo. Regularis Ego Clericus à Te, qui es animata Cleri Regula, meo Patrocinium Operi quæro. Consanguinei, cæterique Affines à Te, qui hac ætate Carafææ Gentis (quasi alter pristini Sęculi Splendor, IOANNES PETRVS CARAFA, dictus indè in PETRI Sede PAVLVS IV. Inclytus Nostri Ordinis INSTITVTOR) es Luminare Maius, minora veluti à Sole Astra splendorem mutuantur; mutuabor & meum, vt in huius Libelli Fronte, Tuæ Lucis coruscante radio, clarior pateat Legentibus aditus, & inoffenso pede, quæ sunt hic explanata, percurrant. Pro Nostris Neapolitanæ Vrbis Conciuibus, hos de Duello scribendi Labores suscepi; eat igitur Te Duce, Teque Patrono Libellus in Patriam, quæ Te Patre gloriatur Purpurato. Ad eliminanda Christiano ex Orbe Duella, hoc fuit elimatum Opus; Tibi ergo Ecclesiastico Caduceatori, Pacisque amatori Principi, meritò offeratur. Ea omnia, quæ hic formantur Argumenta, & Dei, & Naturæ; & Petri, & Cæsaris nituntur Iuribus: Iure igitur suo ad eum deuoluuntur, qui, & Diuina, & Humana, & Canonica, & Ciuilia illibato labore Iura peruoluit. Testis est Parthenopęa, ac Romana Academia, quæ Tuis vtraque Vocibus vocalior, Tua Eloquentia facundior, Tua Doctrina Sapientior, Tuis Moribus ornatior reddita, nihil habuit, quod pro accepto (Te Auditore) munere, par referret, quàm

Quibus ex Progenitoribus ortus fuerit hic Eminētissimus, & an Ipse sit decim⁹ Carafææ Gētis Cardinalis. Vide Siluestrū Petrasancta Soc. Iesu, *de Symbolis Heroicis*, Angelum Constantium, *in Hist. Familiæ Caraf.*, Antoniū Caracciolum *in Vita Pauli IV.* Nec desūt, qui aliōs sex ex Antiquis Monachis S. Benedicti Cassinatib⁹, super enumerēt in Carafęa Gēte Cardinales.

Neapoli, & Romæ Humanioribus Literis, Philosophiæ, Theologię ac gemino Iuri operam dedit Eminētissimus, ac Doctoratus Lauream est adeptus.

vt

vt contextis Philoſophicis, ac Theologicis, & gemino ex Iure Laureis, Tuum, dignum Sapientię Domicilium, redimiret Caput, Romanis Infulis exornandum. Patuit, ac placuit Tua Virtus PAVLIS, GREGORIIS, VRBANIS, INNOCENTIIS. His quatuor ex Eccleſiæ Paradiſo Fluuijs emanantibus, continuò fuiſti Gratiarum Aquis irrigatus: His quatuor ſpirantibus Auris, Tua ſemper ſecundis velis Fama velificauit: His albis inuecta Quadrigis Tua Virtus, propitio Innocentij Sidere aurigante, in Vrbe modò purpurata triumphat. Eccleſiaſtica munera (vbi Te Romana Aula excepit) felici Burgheſiæ Aquilæ auſpicio es auſpicatus, PAVLO V. Ferrariæ Prolegationem Tibi decernente. Primam FERRARIENSIS PROLEGATVS, quaſi ferream inuerſo ordine duxiſti ætatem, vt poſtremam, maiori cum Eccleſiæ fœnore, ac incremento duceres auream. Concepta in omnium animis de Tua ſingulari Prudentia firma opinio, magis magiſq; firmata eſt, vbi FIRMI PROVINCIAM à GREGORIO XV. moderandam accepiſti; at firmata tunc non eſt præceps Fortunæ Rota, vt ad ſublimiora voluentibus annis euolueretur. VRBANO VIII. Te cum poteſtate Legati à Latere Nuncium mittente, geminis & Charitatis, & Prudentiæ munitus alis, vt ab Ioue miſſus, Sacer euolaſti Mercurius, feros hominum cultus voce formaturus: Tuæ facundiæ dulcedine in GERMANICA LEGATIONE, ſaxea Hæreticorum corda ad conſtruendam Beatam Hieroſolymam, quæ viuis conſtruitur ex lapidibus, traxiſti: Traxiſti immò & Flumina; dùm ad Tractum Rheni Te APOSTOLICI LEGATI munus obeunte, Rhenus Tiberim obſequioſus adorauit. Decennio

Fuit primùm à Paulo V. cōſtitutus Ferrariæ Prolegatus.

Greg. XV. Firmi Prouinciā Moderandam Ei dedit, eamq; integro biēnio eſt moderatus.

Ab Vrbano VIIJ. Legatus Apoſtolicus ad Tractū Rheni, atque ad Prouincias Inferioris Germaniæ miſſus, Legationē decennio ſūma cum laude peregit.

Vide Legationem Apoſtolicā ab eodem Eminent. Dño edità Leodij, anno 1634.

Troiam illam obſediſti, vt in cinerem, ac fauillam redacta Hæreſi, noua Catholicæ Fidei mœnia ædificares, ac veræ Religionis Arcem extrueres. Rediiſti de Legatione (vt cum Bernardo loquar) *fatigatus quidem, ſed non ſuffarcinatus: ſimul & glorians, non quòd curioſa, ſeù precioſa quæque Terrarum attuleris: ſed quòd reliqueris Pacem Regnis, Legem Barbaris, Quietem Monaſterijs, Eccleſijs Ordinem, Clericis Diſciplinam, Deo Populum acceptabilem, Sectatorem bonorum operum.* TRICARICENSEM hìc non memoro ECCLESIAM, quæ Te Sponſo, Virtutum omnium ſuffulta floribus, ac ſtipata malis, Diuino languebat Amore: Quę Te Parente, innumeris Gratiarum dotata diuitijs, modò in Spirituale Connubium à Primarijs eſt expetita Pręſulibus: Quę Te Paſtore, Paſcua inuenit fertiliſſima; aberrantes reuocauit Oues, & inuadentes non formidauit Lupos. Tuis ſunt hęc omnia meritis inferiora. Me TVÆ rapit PVRPVRÆ ſplendor, ad quam Tuorum Innocentia morum Te duxit; vocauit, adſciuitque, Re & Nomine INNOCENTIVS. Huic Apoſtolico ATLANTI, Catholicum Orbem iàm ſtrenuè portanti, Tu, Cęterique Eminentiſſimi Purpurati, tot velutì Sacri Hercules ſemper adeſtis: Tot veluti Euangelici Aarones huic Romano MOYSI, feliciter nunc regnanti aſſiſtitis: Huic pro Domino Deo Exercituum, Zelo Zelanti ELIÆ, Eliſæi Spiritu miniſtratis. Eccleſiaſticum Cælum Tuo quoque Sidere coruſcat: abſconditus Regni Cælorum Theſaurus, Tuo etiam flammas imitante Pyropo fulget, ac diteſcit: Tuis Sponſæ Hortus purpuraſcit ac fragrat Roſis: Tuo pariter vniuerſa denique Terra Cardine fulcitur. Conceptam ab INNOCENTIO de Te expectationem

Bernard. ad Eugenium Papam, de Conſideratione lib.4 cap.6.

Ad Titũ ij

Ab eodem Pontifice Tricaricẽſis Eccleſiæ Antiſtes creatus, eam Eccleſiã xx. annos rexit.

Fulcite me florib⁹ ſtipate me malis, quia amore langueo. Voces ſunt languẽtis Eccleſiæ ad Antiſtites, Doctores, ac Sacerdotes. Ghislerius in Cantic. cap. 2. verſ. 5. expoſ. 2.

Fuit ab Innocent. X. Presbyter Card. Tit. S. Martini in Montibus creatus die 6. Martij 1645.

Intereſt Congreg. de Propaganda Fide, de Immunitate Eccleſiaſtica, Sac. Cõc. Trid. cuius Sigillum quoq; retinet, Signaturę Gratiarũ, &c.

Summus Pontifex Innocentius X. Atlãti, Moyſi, & Eliæ cõparatur ob Fortitudinem, Poteſtatẽ, ac Zelum. Cardinales omnes Herculi, Aaroni, & Eliſæo ſimiles. Purpuratorũ Collegium inſtar Cæli, Theſauri, & Horti, quot Purpuratis, tot fragrat Roſis, diteſcit Pyropis, coruſcat Sideribus.

iàm

iàm æquasti, multisque quotidiè inter Romanæ Aulæ negotia laboribus confirmas, nè dicam, superas. Si vniuersum per Orbem disseminanda est Catholica Fides, Tu cæteris cum Propagandæ Fidei Collegis, manum extendis: Si Tridentini Senatus-Consulta sunt euoluenda, ac euoluta obsignanda, Tu Sigillum admoues: Si pro Ecclesiastica pugnandum est Immunitate, Tu, ac reliqui Militantis Ecclesiæ Eminentissimi Principes Clypeum opponitis, Gladium euaginatis: Si Gratiarum designanda sunt Dona, Tu inter cæteros designaturus accedis: Te Patrono, Te Mecœnate adolescit in Collegijs Doctrina: Te Custode, Te Cherub, in deliciosos Cœnobiorum Paradisos, Tartarea non ingrediuntur Monstra: Te Censore viget in tuæ Aulæ moribus Disciplina. Talem denique Te videre Mihi videor, qualem Bernardus votis optauit, & calamo delineauit Summi Pontificis Collateralem Purpuratum, quales, inquam, singulari Diuinæ Prouidentiæ beneficio, nunc in Vaticano Senatu omnes intuemur Eminentissimos Patres, *Compositos ad Mores, Probatos ad Sanctimoniam: Paratos ad Obedientiam, Mansuetos ad Patientiam: Subiectos ad Disciplinam, Rigidos ad Censuram: Catholicos ad Fidem, Fideles ad Dispensationem: Concordes ad Pacem, Conformes ad Vnitatem: in Iudicio Rectos, in Consilio Prouidos, in Iubendo Discretos, in Disponendo Industrios, in Agendo Strenuos, in Loquendo Modestos, in Aduersitate Securos, in Prosperitate Deuotos, in Zelo Sobrios, in Misericordia non Remissos, in Otio non Otiosos, in Hospitio non Dissolutos, in Conuiuio non Effusos, in Cura rei familiaris non Anxios, Alienæ non Cupidos, Suæ non Prodigos, vbique & in omnibus Circumspectos.* Multa hìc in Tui singularem laudem enumeranda (EMINENTISSIME PRINCEPS)

Protector est multorū Ordinum Regularium, & Collegiorum in Vrbe, &c.

Bernard. vbi suprà.

Vera S. R. E. Card. Idea, ex D. Bernardo delineata.

Tua me prohibet Modestia in medium proferre; calamum proindè libenter contraho. Supplex tamen TVAM rogo EMINENTIAM, vt HOC qualecumque est OPVS, si quid à tot gerendis negotijs, Tibi otij superest, aliquandò peruoluas: & quàmuis Arma, ac Duella loquatur; alienum tamen non videtur omninò ab Ecclesiastico Principe, Arma in Ore habere; cùm & ipse CHRISTVS, cuius in terra simulacrum sunt Principes, Duellicum veluti gladium in ore habentem, sese ostenderit: *De ore eius gladius vtraque parte acutus exibat.* Erit non vltima mei Libelli Laus, si tanto Principi placuerit:

Apocalyp. 2.

Principibus placuisse Viris non vltima Laus est.

Horatius lib. 1. Epist. 17.

Vale EMINENTISSIME PRINCEPS, Teque diù Christiano Orbi Incolumem serua. Romæ, in nostra Quirinali Domo: Recurrente, Collatæ Tibi ab INNOCENTIO Purpuræ, memoranda, alboque lapillo signanda Die Sexta Martij. Anno XXXXVII. Sæculi ab Orbe Redempto XVII.

Petri

Petri Aloysij Emin.mi Cardinalis Carafæ

ICON:

Abisce Phœbe lyram, argutumque imitata Timanthem
Fingat Romulei Principis ora manus.
Magna sed in paruo signet, vultusque teramplos
Contrahat angusto margine tela breuis.
Maior in exiguo labor est, & gloria: punctum,
Plurima qui paucis dixerit, ille tulit.
Inclyta quos oculis, frontique afflauit honores
Parthenope, hos bellè linea prima notet.
Regia mox vultu Maiestas spiret Auorum,
Et totum in roseo splendeat ore Genus.
Immixtus grauitate lepor stet fronte, venustas
Mulceat & comis grande supercilium;
Innatet atque genis candor sincerus, aperti
Exprimat ingenuas pectoris ille niues.
Oraque describat facundæ gratia linguæ,
Gui parca, at quæ fert grandia vena fluit.
Iam, Caput augustum, doctæque sacraria mentis
Pingere qui valeat carmine nullus erit.
Par Orbi ingenium; complectitur ardua Mundum
Vis animæ, culta & pectora nulla latent.
Sæpè alsit, inuit sæpè impallescere chartis,
Suetus Iura hominum voluere, Iura Dei.
Nec grauior Pallas, rigidumque induta Catonem,
Reppulit à studijs otia amœna suis.
Ingenij fauet illecebris, Musisque disertis
Flos latius, gratæ munditiæque placent.
Perge. renidenti diues stet fronte Thiara,
Et religet sacrum vitta latina Caput.
Pendula & ex humeris fluat Infula, fulgeat auro
Lusa chlamys, quasset sceptraque torta manus.
Hoc Pastor Lucanus Oues hoc diuite cultu
Rexit, & hoc Populis publica Iura dedit.
Munifica Princeps dextra, fuit ore verendo
Antistes, Censor fulmine, amore Pater.

Quà vitrea Eridani Phaëton tumulatur in vrna,
Gemmea & Heliadum lachryma ditat aquas,
Astraeam Caelo reuocat, reducemque tuetur,
Pendit, nec pendet pondere libra pari.
Fax scelerum, recti vindex, mysta inclytus aequi,
Quae torquet Themidis tela vel ipsa placent.
Artibus his pulchrè Picenis regnat in oris,
Temperat & facili sceptra Quirina vice.
Aurea fraena manu sed dum moderatur, ab axe
Carafam Ausonio Gens peregrina vocat.
Itque ardens gelidam vittatus Praesul ad Arcton,
Belgica vt Vrbanis fascibus astra regat.
Vt videt, vt frontem veneratur mitior Vrsa,
Et flagrare suas gaudet amore niues.
Murmure plaudit, Io, Rhenus, patrioque reuinctas
Frigore, in amplexus soluere visus aquas.
Genti grata Viri probitas, mentisque profundae
Consilium, & niueo in pectore cana fides.
At iam Caesaries Romano fulgurat ostro,
Et tyrius merito crine superbit apex.
Purpura at erubuit, seris quòd pigrior annis
Venerit, & lento murice dona tulit.
Gloria PAMPHILIO nempè haec seruata Quirino est,
Auxerit Is tanto sydere Romulidas.
Magna dedit, maiora refert: hoc pulchrius ostro
Ardua PAMPHILIVM fertur ad astra decus.
Contrahe Phoebe manum: sat linea docta loquuta est,
Et vetat ingenuus longiùs ire pudor.
Tantùm siste bono vultus in lumine, & inter
Pendeat Effigies sydera, digna loco.

D. Ioseph Sylos Clericus Regularis.

Bellè. Appositè. Ingeniosè.
GREGORI. CARAFA.
Regularium. Proto-Præsul. Clericorum.
Eorumque. exacta. Forma.
Prophanam. Insanam. Vesanam.
MONOMACHIAM.
Abs. Te. Tenebris. eductã. maculis expiatã. nodis omnib. exsolutã.
SACRAS
EMINENTISS. PETRO. ALOYSIO. CARAFÆ.
Mystarum. Proto-Mystæ.
Pietatis. Vindici.
In. quo.
De. Purpuræ. Præmio. DVELLO. certant.
Splendida. Nobilitas. &. Viuida. Virtus.
Illa. Huic. supergredienti. vel. non. cedens. Honorem. addit.
Hæc. Illi. Prælucenti. vel. reluctans. splendorem. auget.
Modestia. Magnitudinem. Animi.
Humilitas. Celsitudinem. Spei.
Comitas. Maiestatis. Decus.
Nititur. Supplantare.
Cum. Probitate. Vis. Ingenij. Congreditur.
Humanis. Philosophica.
Theologicis. Iurium. Vtrorumque. Studia.
Cedere. Renuunt.
Exantlati. Labores. Præclara. Facinora.
In. Prolegatione. Ferrariensi. &. Præfectura. Firmana.
In Legatione. ad. Inferiorem. Germaniã. & Episcopatu. Tricaricensi.
De. Primatu. Meritorum. Decertant.
O SACRAM MONOMACHIAM.
Cui.
PAVLVS. GREGORIVS. VRBANVS. INNOCENTIVS.
PP. MM.
Certatim. Conspirantes. Præmia. Contulerunt.
Congrua. Non. Condigna.
Hoc. Vnus. Tandem. DEVS. Optimus. Maximus.
Se. Ipsum. Pro. Corona. exhibens.
Cumulatè. Præstabit.

Hæc Vota Fundebat ex Animo supplicabundus
D. Petrus Campana Cler. Reg.

ANAGRAMMA.

PETRVS ALOYSIVS CARDINALIS CARAFA.

Anagramma

SACER FILIVS PACIS AD CLARIORA NATVS.

Explicatur Elogio

Ad componendos Duellantium animos
Præclarum hoc de Duello composuit Opus
GREGORIVS CARAFA
Dignissimus in Regularium Agmine Clericorum Antesignanus,
Ioannis Petri Carafæ Successor;
Eiusque non Familiæ tantùm, ac Dignitatis,
Sed & Virtutum pariter Hæres;
Heros est siquidem almo Parenti suo tàm similis,
Vt his duobus è Carafæa stirpe Præsulibus,
Duobus velut in Polis,
Theatinæ Religionis Cœlum hactenùs obfirmatum effulserit.
Cùm igitur ad deprimendas Duellantium iras fuerit hoc Opus im-
Nemini aptiùs dicari poterat, quàm TIBI, pressum,
EMINENTISSIME PRINCEPS,
Quem Pacis testantur Filiũ non modò præclari tui Nominis apices,
Sed eximia quoque virtus,
Qua bellicos in Germania composuisti tumultus,
Tuus animi candor tunc maximè pacis amans apparuit,
Cùm cruentis consuluisti dissidijs.
Veriùs tamen dictus es Filius Pacis,
Cùm candida Te Columba oliuifero procreauit ore Purpureum,
Ex quo nõ Pacis tantùm, sed & Columbę Filiũ iure merito dixerim.
Felix euentus; vt qui Petri gerebas nomen, Filius Columbæ fieres;
Nullus enim Mortalium & Petrus dici potest, & Filius Columbæ,
Te dumtaxat, & Principe Apostolorum exceptis;
Clauditur hoc in ipso tuo nomine Mysterium,
Cuius si alio disponantur ordine litteræ;
In hoc incides Vaticinium;
SACER FILIVS PACIS AD CLARIORA NATVS.

D. Ioannes Montoya Clericus Regularis
R.mi P. Generalis à Secretis.

PETRVS ALOYSIVS CARDINALIS CARAFA

Anagrammata.

I.

Aurifer Hortus das cana Lilia Pacis.

II.

Aurea Chryſtallus, ac Paradiſi Fons.

III.

Auis præclara, ac nitidus Flos Agri.

IV.

Fauus eris à Roſa aprica diſtillans.

V.

Roſas, ac Lilia Frons tua ſacra videt.

VI.

Curris, quaſi Apis inclyta ad flores.

Explicantur Carmine.

Heſperides ſileant rutilans in fructibus Aurum;
Nec ſua Iapetus germina ficta canat.
Iam nouus in noſtris efflonuit aureus oris
Hortus, & alma nouis eſt ſata Roma roſis.
AVRIFER eſt HORTVS CARAFA ter inclytus Heros,
Purpura quem decorat, ſit licet intus Olor.
Hortus, quem nitidis CHRYSTALLINVS irrigat vndis
FONS, cùm de placido pectore verba fluunt.
FLORIBVS ornatur millenis; cùm ſua virtus
Vndique perrumpens germina mille parit.
Ceù ROSA APRICA FAVVM DISTILLANT Labra iucundum,
Mollior hyblæis eſt ſua Lingua roſis.
Si niueam FRONTEM decoratam murice ſpectes,
Cernes purpureis LILIA mixta ROSIS;
Exhilaratque ſuis AVIS INCLYTA cantibus Auras,
Et thyma peruolitans ceù noua carpit APIS.
Delicias igitur, verus quibus affluit HORTVS,
Nobile CARAFÆ Nomen, vt HORTVS, habet.
Quique ſuum Nomen profert, hæc omnia nectit;
MEL, ROSA, FONS, & AVIS, LILIA, FLOS, & APIS.

Idem D. Ioannes Montoya Clericus Regularis.

PETRVS ALOYSIVS CARDINALIS CARAFA.

Anagrammata

I.

Vir Pius, ac Fortis ad clara saliens

II.

Lucis es Radius, ac Frater Apollinis.

III.

Astro natus suprà alia Sydera felici.

IV.

Ad ipsa curris Astra felicia volans.

V.

Fulges clarior Astris, ac ipsa Diana.

VI.

Vt Sol irradians Sydera clara facis.

Explicantur Exastico.

Æthereum celebrare Virum iam desinat audax
Terra, nec herbiferis misceat Astra plagis;
Semideum conferre suis quid nititur Hortis
CARAFAM? hunc Terris Astra dedere Virum?
Fulgeat ergo hilaris cælesti lumine vultus,
Astraque dent blando quidquid in Ore nitet.
Clauditur astriferum CARAFÆ in nomine Cœlum,
Luceque certatim fulget vtrumque pari.
Vertitur assiduis in gyrum motibus Æther,
LVNAque mox radiat, SOL modò, & ASTRA micant.
Sic quoque succedet SOL ASTRIS, LVNAQVE SOLI;
CARAFÆ at nomen vertere ritè scias.

Idem D. Ioannes Montoya Clericus Regularis.

ELOGIVM.

In PETRO ALOYSIO CARAFA Neapolitano
Nobilitate Doctrina Eloquentia Integritate Titulo
Eminentissimo
Splendorem, non tàm à Maioribus
Militia Magistratibus Sacerdotijs ijsque summis
Inclytis,
Quàm sibi factis præclarissimis comparatam
Recognoscito.
Is enim
Dum pro Paulo V. Ferrariæ ageret Prolegatum
Sacram Præturam ita illustri gessit modo,
Vt Aureum mox reddiderit quicquid ibi Ferreum
Vel inuenisset vel reperisset.
Tùm à Gregorio XV. Firmanæ Prouinciæ Præfectus
Iudicia dictauit tam iusta tam Firma,
Vt à Populo Ciuibus Magistratibus
Inanibus procul abactis,
In ijsdem
Solida Firmaret & augeret,
Dein ab Vrbano VIII. Tricaricensium Episcopus inauguratus
Forma & Ductor gregis factus ex animo,
Nil prætermisit quo omnes ab impedimentis Extricatos
Redderet expeditos promptos alacres
Ad viam salutis ineundam, currendam, percurrendam,
Mox Legatus ab eodem ad Tractum Rheni
Et ad Prouinciam Germaniæ inferioris,
Tam præclarè se Tractauit:
Vt cùm omnes Germanè eum dictitarent
Hæresum Auerruncatorem acerrimum,
Christianæ Fidei Propagatorem eximium,
Pauperum Patronum largissimum,
Discordiarum Pacatorem sedulissimum,
Nullus vnquàm falsus haberetur.
Demùm ab INNOCENTIO X.
Inter PVRPVRATOS sacros Senatores cooptatus,
Nullus est qui non fateatur
In eo fastigio collocatum:
Vti esset in quo
S. R. E. Maiestas,
Vera in Deum Diuosque Pietas,

Pru-

Prudentiæ simulacrum,
Virtutum omnium imagines
Vbique, semper, cuicumque
Omnibus penè numeris sese ostentarent.
Tanto Viro
Voce publica voce vnisona
Celebrato
Hoc qualecumque Elogium
Tantulus licèt siet
L. M.
D. D. D.
D. Iacobus Dentice Clericus Regularis.

EPIGRAMMA.

SOrdibus exemptum Princeps INNOXIVS effert
PETRVM gaudentem corde litasse pio.
Puniceo insontem regnanti destinat Ostro,
Vt roseo aspersum munere Terra colat:
Dum PATER ex altis obiectat mente COLVMBAM,
Dat plausum insonti candidioris amans.
Ridet Olorinus propiùs contingere lucem
Dijs carus palla nobiliore color.
Palladiæ syluæ prætendens vndique ramos
Deligit ardentem culmina Pacis auens
Moribus INNOCVVS, MVREX, PALLASque DVELLO
Annuat. Accipitrem sancta COLVMBA fugat.

D. Petrus Campana Cler. Reg.

ELOGIVM.

PETRO ALOYSIO CARAFÆ
S. R. E. Cardinali Amplissimo
Qui sub Summis Pontificibus Paulo v. Gregorio xv. & Vrbano viii.
Ad Præcipua Munera euectus
Præcipuas Laudes promeruit,
Quem Innocentiæ gloria conspicuum,
Petri Cathedram INNOCENTIA obtinente,
Ad Eminentiam Purpuræ Eminentia Merita euexerunt,
Qui auctis Auitæ Nobilitatis Titulis,
Non tàm à Dignitate fulgorē sumit, quàm nomen Dignitati facit,
Cuius Merita roseam dum florent in Purpuram
Florida reddunt, ac beata Sæcula
Quo ad supremum Cardinalatus apicem exaltato
In suprema iure, ac meritò effusus gaudia
Vniuersus vbique Terrarum Orbis est gauisus,
Cui omnia Sapientiæ arcana scrutanti
Omnium Sapientum animi deuinciuntur,
Meritò
De Singulari Prælio sapientissimum Volumen offertur,
Dum præliatus Bella Domini
Acies Ecclesiasticas toties direxit,
Fortes Christianæ Reipublicæ Milites rexit,
Debiles summa pietatē erexit,
Et Militantem Ecclesiam
Totius Vrbis, & Orbis admiratione,
Præclara Romanæ Aulæ Munera obeundo
Singulari Prudentia moderatur.
D. Chrysanthus Solarius Cler. Reg.

PETRVS ALOYSIVS CARAFA
Pastoralis Regiminis Idea.
Purpuratæ Dignitatis Splendor.
Pontificum Munificentiæ Illex.
Magnarum Virtutum Index.
Summæ Prudentiæ Apex.
Scientiarum Omnium Vertex.
Literarum Omnigenarum Museum.
Sanctimoniæ non simulatæ Simulacrum.
Vrbis Amor, Orbis Deliciæ.
FERRARIÆ
Dum Prolegati munus obijt, Impietas abijt.

Nempè

Nempè Ferrum commisceri nequiuit Auro.
FIRMI
Prouinciam moderatus, firmiter Iustitiam est conspicatus.
Parùm Prouinciam moderari, moderaturus cum Collegis Orbem.
TRICARICENSIS ECCLESIÆ
Infulis donatus, Infulatam Ecclesiam reddidit.
Admirabilem Pastorem se præbuit, cùm se Ouem exhibuit.
Pauit Gregem verbo Dei, qui suam mentem pauit Verbo Deo.
Totus fuit Suis, cùm totus Dei, nihil Sui.
GERMANIA
Cùm Legatum Apostolicum illum vidit, quasi Apostolùm vidit.
Cùm Legatione præfuit, Admirationi fuit.
Ablegauit Nequitiam, profligauit Hæresim, colligauit Erebum
Ligatus Ipse Religione, Pietate.
Postremò
Talis Meritorum Eminentia, in Eminenti Cardine eminet
AB INNOCENTIO DECIMO,
Summa totius Vrbis lætitia,
Totius Orbis gratulatione
PVRPVRATVR
Vt Innocentia, perfecto numero absoluta,
Non nisi Purpurata videretur.
Dignus Purpura
Qui à Purpura non expetita, expetitus.
Imò
Nunquàm sine Purpura, quia nũquam sine Eminentiã Meritorum
Ideò
Purpurascit Virtus, cùm in eo Purpurascit Habitus
Ità vt iure dubites
Maiorem splendorem Purpura contulerit, an retulerit.
Ad Eum
Tanquàm ad proprium Domicilium Purpura aduolauit,
Vt à Purpura labes auolarent.
Auxit in Dignitate Dignitatem.
Cogitauit semper
Magnam fabricam construere celsitudinis Meritorum.
Timuit nunquàm
Mundialium Ventorum impulsu impelli.
Fundatus enim erat suprà firmam PETRAM.

D. Ioannes Azzolinus Cler. Reg.

LECTORI MEO.

COMMORANTI Mihi præteritis Mensibus Neapoli, Nostroque Clericorum Regularium Ordini visitando, vt Mei Muneris ratio postulabat, intento; quadam die præter expectationem nunciatum est, Meum ex Sorore Nepotem MARCELLVM, dignam AVRILIÆ Gentis Sobolem, Beneuenti cum ANDREA SANFELICIO (sunt ambo prima florentes ætate; Patricij Neapolitani ambo) Singulare iniuisse Certamen. Cùmque certioribus Nuncijs, Duelli euentum sollicitè præstolaremur; cœptum est interim à multis Nobilibus, qui fortè tunc mecum in Nostra Paulina aderant Domo, de Duello misceri Colloquium. Sciscitabantur Quidam, Quis Duelli Auctor extitisset? Vbinàm Gentium magis Eius vsus vigeret? Quot Cladibus Germaniam, Galliam, Hispaniam, Italiam, Orbem denique Vniuersum funestasset? Nonnulli, quorum animos Pietas, ac Religio tetigerat, nùm semper, quærebant, pro venia impetranda, Romani Pontificis expectandum foret Diploma, an verò sat esset, Ordinarios Locorum Antistites, vel etiam consuetos Conscientiæ Moderatores adire Regulares? Alij alacrioris Ingenij, qui sub Scholastico Parthenopææ Academiæ Cælo adoleuerant, addebant, Quid si Formale non iniretur Duellum, non loco, non tempore indicto? Quid si Pugna non sequeretur? Quid si non se occidendi, nec vulnerandi animo, sed læso tantùm consulendi Honori, ad Duellicam properarent Palæstram? Singuli demùm, vt in huiusmodi Moralium rerum colloquijs contingere solet, Singula proposuere Dubia, quibus omnibus, iuxtà mei Ingenioli Vires, satis conabar facere. Occasio scribendi de Duello

Verùm Illi enixè Me rogarunt, vt de Duello in Lucem aliquid ederem: Id Sibi, Cæteroque Nobilium Cœtui gratissimum fore attestantes. Haùd difficile fuit tunc petentibus Amicis promittere. Itàque pollicitus sum Eis, vbi Romam rediissem, quicquid Mihi à gerendis Nostri Or- Rogantibus Neapolitanis Patricijs, hoc de Duello est Opus exaratum.

dinis Negotijs, otij ſupereſſet, huiuſmodi Studijs, vt Eis morem gererem, impendere. Quod, Deo adiuuante, præſtiti, & huius labentis Anni Quadrageſimiſexti, Iulio, Auguſto, ac Septembri Menſibus, hoc qualecumque eſt, Opus abſolui, & Kalendis Octobris, ſub fauſto Sanctiſſimorum auſpicio ANGELORVM, quorum feſtus dies tunc inciderat, hic Romę imprimendum tradidi.

Tacitæ Obiectioni ſatisfit.

Hęc Te admonitum volui, Amice Lector, vt ſi qui Meos in hoc Duelli Opere ſcribendo ſuſceptos carpent labores, Tu meas benignè partes tuearis. Siquidem non defuturos credo, qui indignam, atque indecoram Regulari Clerico, iampridem Sacris initiato, atque Generali Ordinis Pręposito eſſe putabunt, Duellica hęc Argumenta tractare. Quibus reſpondeas velim; non Omnes, qui de Bello ſcripſere, fuiſſe Bellica Signa ſequútos: Qui de Matrimonio, Vxores duxiſſe: Qui de Homicidio, humano, atque hoſtili in Sanguine intinxiſſe calamum: Qui de Furto, & Rapina, rapuiſſe aliena: Qui de Schiſmate, ac Hereſi, à Catholicę Fidei Gremio auulſos: Qui de Magia, Magicis Artibus operam dediſſe: Nec demùm Scriptores reliquos in Litterarię Reipublicę Luce florentes, Ijs, de quibus ſcripſerunt, agendis rebus fuiſſe intentos; ſed tamen ſtuduiſſe, vt docerent; Calamo, & Lingua docuiſſe, vt Alijs prodeſſent.

A' Scriptoribus non exercitiũ, ſed doctrina eorũ, quæ ſcribunt, requiritur.

Duellicũ HocOpus non promouet, ſed remouet Chriſtiano ex Orbe Duella.

Horum Ego exemplo edoctus, de Duello ſcribere, haud alienum à Religioſi calamo exiſtimaui. Pręſertìm, cùm Noſtris huiuſmodi Duellicis laboribus non promoueantur Duella, ſed remoueantur: Duellica non acuantur Arma, ſed retundantur: non Duellatorum Corporibus vulnera inferri, ſed Conſcientijs medelam adhiberi doceatur. Interrogatus olim Iphicrates: *Quis Tu es, qui tantos Spiritus tibi ſumis? Vtrùm Eques, an Sagittarius, an Veles, an Legionarius? Nihil horum*, inquit, *ſed qui his omnibus noui imperare*. Æmulabor in parte, & dicam; Non Ego Duellator, non Patrinus, non Duelli Iudex, aut Spectator, ſed qui horum omnium Conſcientijs conſulere aliquid poſſim, & ſuadere.

Plutarc. in Apophteg.

Non deerunt Alij, quibus Noſtrũ videbitur Opuſculum,

rudis

——— rudis indigeſtaque Moles,
Nec quicquam, nisi pondus iners, congeſtaque eodem
Non benè iunctarum diſcordia ſemina rerum. Ouid. Metamorph. lib. 1.

Sed nouerint Hi, *Trimeſtre* hoc *Opus* eſſe. Quid trimeſtre? immò paucis intrà trimeſtre, non dicam diebus, ſed horis ſubceſiuis conceptum, atque abſolutum Opus. Neque vltrà illud differre licuit, nec eam ſeruare Scriptorum Legem, quibus præcipitur, vt ſi quid olim ſcripſerint, diù in lucem edi differatur (Tribus Menſibus fuit hoc Opus abſolutum.)

——— nonumque prematur in annum. Horat. de Arte Poët.

Non licuit, inquam, Sic poſtulantibus Amicis, per Litteras Mihi ſæpè in mentem reuocantibus illud: *Qui citò dat, bis dat.*

Conquerentur Alij Theologico-Moralium grauitatem Argumentorum, nonnullis amœniorum Litterarum floribus, præter morem ornari. Quibus tamen reſpondere ſit ſatis, Duellicum hoc Opus, vt Nobiliſſimis morem gererem Equitibus, exaratum à Me fuiſſe; quibus continuata illa Scholaſtici Styli ſeueritas, gracilitas, atque aſperitas, faſtidio potiùs, quàm oblectamento eſſe ſolet; ideòque nonnulla admiſcere operæ pretium fuit, quibus nobilium Lectorum animi deliniti, magis magiſque Theologico-Moralem hanc apprehenderent Doctrinam. (Tacitæ obiectionis ſolutio)

Quòd ſi quos in Re Duellica hìc commendatos reperies, ſcias mi Lector, eorum Me Facinus deteſtari: Prudentiam tamen, aut Fortitudinem commendaſſe, non ſecùs ac *Lucæ* 16. *Laudauit Dominus Villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet, quia filij huius ſæculi prudentiores ſunt filijs lucis in generatione ſua;* vbi Gloſſa, *laudat* (inquit) *prudentiam eius, non quòd aduerſùm Dominum fraudulenter egerit, ſed quòd pro ſe prudenter fecerit.* Et Auguſtinus, *laudat,* ait, *Villicum iniquitatis, non de fraude, ſed de prudentia.* (Quo ſenſu ſint hìc quotundi laudes in Re Duellica intelligendæ? — Lucæ 16. — Gloſſa. — Auguſt.)

Demùm Alijs diſplicebit, nihil à Me hìc dici, quin aliorum nitatur teſtimonio Doctorum (Quos de induſtria proprio aliquando loquentes ore hùc introduximus, nè diminutæ, aut in alium ſenſum à Nobis detortæ, eorum Sententiæ viderentur.) Verùm in decidendis Conſcientiæ Dubijs, communem hunc Scriptorum imitari ſtylum opor- (In Moralibus plus Doctorũ Auctoritati, quàm ſubtilibus creditur ſpeculationibus.)

tuit, qui tertio quoque verbo, innumeros in suam sententiam conglobare Doctores, non probro, sed laudi esse arbitrantur. Idque præsertim in his Duellicis agendum erat Quæsiti, cùm de Animarum pernicie, ac Corporum simul Interitu ageretur.

Prætereà Mihi, vel ab ipso Regularis Disciplinæ Tyrocinio, Illud Sanctissimi Viri Nepotiani semper arrisit, semper alta mente repositum mansit: *Qui* (vt Hieronymus scribit) *ingenuo pudore ætatem ornante, Quid cuius esset, simpliciter confitebatur, atque in hunc modum Eruditionis gloriam declinando, Eruditissimus habebatur. Illud aiebat Tertulliani, Istud Cypriani; Hoc Lactantij, Illud Hilarij est. Sic Minucius Felix, Ità Victorinus, In hunc modum est loquutus Arnobius. Me quoque* (nempè Hieronymum) *quia pro sodalitate Auunculi diligebat, interdùm proferebat in medium.*

Hieron. ad Heliodorum in Epitaphio Nepotiani

Mos citādi Auctores, vetustissimus.

Colligi hinc profectum virgentes citari posse Auctores, exēplo Nepotiani citantis Hieronymū, dùm adhuc viueret.

Non erubescimus igitur huius Sancti, Doctique Viri exemplo, pariter asserere, Hoc D. Thomæ est, Illud Scoti; Istud Caietani, Illud Alensis. Ità Armilla, Sic Nauarrus, In hunc modum loquutus est Sotus, alijque Theologicæ Academiæ Doctores, Quibus cùm hæc nostra quoque Ætas abundet, Illos etiam libenter audire, & in medium proferre libuit.

Superest ergo, Mi Lector, vt si quid, hoc in Opere scribendo, errauerim, id partim mei Ingenij tenuitati, partim temporis inopiæ, ac festinanti calamo adscribas; proindè Te rogo

Martial ad Cæsarem Epig. 91.

Da veniam subitis: non displicuisse meretur,
Festinat, LECTOR, qui placuisse Tibi.

IM-

Imprimatur, si videbitur Reuerendissimo P. M. S. P. A.

A. Sacratus Episc. Comacl. Vicesg.

OPus Theologico-Morale de Monomachia, seù de Duello inscriptum, ac per Reuerendissimum Patrem D. Gregorium Carafam Clericorum Regularium Præpositum Generalem, paruo tempore, sed grandi sapientia elaboratum; Censoriæ Virgæ in nullo obnoxium; Orthodoxæ Fidei, Morumque pietati percongruum, Scientiæ profunditate singulare; Iudicij firmitate perfectum; magna Eruditione, maiori Doctrina, maximoque Ingenio, supra fidem mirabile; Regiam in Sententijs viam tenens, & verè tanto suo dignum Auctore; Si placeat Reuerendissimo Patri Fratri Vincentio Candido, cuius Iussu lubens perlegi, dignissimum est, quod in lucem detur; splendidissimum enim omnibus præstabit lumen. Romæ in Conuentu S. Mariæ super Mineruam, Die 22. Septembris 1646.

Frater Thomas Aquauiua Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Magister; Episcoporum Examinator, ac Sacræ Congregationis Indicis Consultor.

IVbente Reuerendissimo Patre Vincentio Candido, Sacri Apostolici Palatij Magistro, perlegi Opus hoc vniuersum de Monomachia conscriptum à Reuerendissimo Patre Gregorio Carafa, Inclyti Ordinis Clericorum Regularium Præposito Generali; nihilque, aut Fidei, aut Moribus contrarium offendi; nisi quantùm prætergreditur communem Fidem, ac Mores, quòd Vir tantam horarum partem negotijs debens, potuerit paucis mensibus Librum absoluere, mole non paruum, sed eruditione, ac doctrina longè maiorem. Romæ in Collegio Romano, &c.

Ità censeo Sfortia Pallauicinus è Societate Iesu.

Imprimatur.

Fr. Vincentius Candidus S. P. Apost. Mag. Ord. Præd.

INDEX AVCTORVM

Qui in hoc Opere citantur.

Clau-

Ia-

Martialis Poëta
Martinus Azpilcueta Nauarrus
Martinus Becanus
Martinus Bonacina
Martinus Ledesma
Martinus del-Rio
Matthæus de Afflictis
Matthæus Brunus
Melchior Lotterius.

N

Nauclerus
Nicephorus
Nicolaus Baldellus
Nicolaus Caussinus
Nicolaus Damascenus
Nicolaus Eymericus
Nicolaus Garzia
Nicolaus de Lyra
Nicolaus Serarius
Nonius Marcellus

O

Olaus Magnus
Otho
Ouidius Poëta.

P

D. Pantaleon apud Surium tom. 5.
Paris de Puteis.
Paulus de Castro
Paulus Comitolus
Paulus Diaconus
Paulus Iouius
Paulus Laymann
Paulus de Palatio
Petronius Arbiter
Petrus Aloysius Carafa Cardinalis. Liber inscriptus, Legatio Apostolica, &c.
Petrus Ancharanus
Petrus de Aragonia
Petrus Barbosa
Petrus Binsfeldius
Petrus Cenedo
Petrus Cornejo
Petrus Follerius
Petrus Gregorius Gyraldus
Petrus Hurtadus
Petrus de Ledesma
Petrus Lorca
Petrus Messia
Petrus Monchada
Petrus à Nauarra
Petrus de Ochagauia
Petrus Paludanus
Petrus de Soto
Philippus Decius
Philippus Faber
Philippus Francus
Plato
Plutarchus
Polybius
Polydorus Virgilius
Pragmati. æ Regni Neapolitani
Propertius Poëta
Prosper Farinacius
Prudentius Sandoualius
P. Virgilius Maro

Q

Quintilianus Mandosius
Quintilianus Orator.

R

Rabanus Maurus
Ranucius Rigus
Raphaël Fulgosius
Raphaël Volaterranus
Riccardus de S. Victore
Rituale Romanum
Robertus Bellarminus Cardinalis
Rota Romana

S

Sabellicus
Sallustius
Saluianus
Saxo
Sebastianus Couarruuias
Sebastianus Vantius
Seneca, Moralis Philosophus
Seneca Tragicus
Seruius Comment. Virg.
Seuerus Sulpitius

Sil-

Siluius Poëta
Siluester Petrasancta
Simon Maiolus
Simon Strauolscus de Bello in genere
Socinus Iunior
Spartianus
Statius Poëta
Stephanus Auila
Stephanus Facundez
Stephanus Quaranta
Strabo
Suetonius Tranquillus.

T

Tertullianus
Theatrum Vitæ Humanæ
Theodoretus
D. Thomas Doctor Angelicus
Thomas Cantipratensis
Thomas Grammaticus
Thomas de Mercato
Thomas Sanchez
Thomas de Vio Caietanus
Thomas Zerola
Thucides Philosophus
Tibullus Poëta
Titus Liuius
Tullius Chrispoltus.

V

Valerius Maximus
Valerius Reginaldus
Velleius Paterculus
Vgo Cardinalis
Vgo à S.Victore
Vincentius Filliucius
Vlpianus
Volfangus à Vorburg
Vopiscus
Vvolterius Steuersdorf.

Z

Zasius
Zenzelinus.
Et Alij.

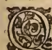
AVCTORES IN HOC OPERE CITATI,

Ex Nostro Clericorum Regularium Ordine.

Alexander Peregrinus
Aloysius Nouarinus
Alphonsus de Leone
Andreas Molfesius
Antoninus Diana
Antonius Agellius Episcopus Acernensis
Antonius Caracciolus
Antonius Naldus
Franciscus Boluitus
Franciscus Cespedes
Leonardus Duardus
Marcellus Megala
Michaël Ghislerius
Paulus Aresius Episcopus Dertonensis
Thomas Del-Bene
Zacharias Pasqualigus.

MONITA AD LECTOREM,

Pro corrigendis Erratis, quæ in hoc Opus sub Prælo irrepserunt.

VÆ in Litterariæ Reipublicæ Lucem quotidiè Volumina prodeunt, nescio quis nascentibus simillima esse hominibus, dixit (Amice Lector). Homines enim Materna in Aluo suas contrahunt labes; contrahunt & sua Volumina sub Prælo; & sicuti ex hominibus, nemo mundus à sorde, neque Infans vnius diei reperitur, ità hæc vnius pagellæ Libellum ab errorum sorde mundum reperies. Mirum ergo non erit, si hoc in Opere aliquot inuenies errata, quæ Me inuitò, in hæc folia irrepserunt: Illud tamen Te admonitum velim, meum Opus in eam incidisse Typographiam, quæ acuti Accentus Characteribus indiga erat: hinc factum est, vt necessitate compulsi, quandoque graui pro acuto vteremur Accentu. Mutata etiam sæpè est Accentuum sedes; at illud in causa fuit, quòd prima, quę corrigenda traduntur Exemplaria, non sub Pręlo, sed leui manuum impulsu imprimuntur; ideòque latitant Accentus, qui posteà altiùs impressi, vbi opus non erant, apparent. Cętera deniquè, quę hic inuenies errata, facilè poteris calamo oblitterare; sic enim fiet, vt magis Tuis Lituris, quàm meis Litteris formosior noster appareat Libellus.

SERIES TRACTATVVM
HVIVS OPERIS.

Opus hoc vniuersum in Quinque distributum est Tractatus.

I. De Duelli Natura inscribitur; in eoque Duelli Origo, Progressus, Vsus, Exitus, Arma, Ritusque pristini indagantur; multaque alia ad Rem Duellicam spectantia, ex Historiarum monumentis repetita, breuiter, ac eruditè exponuntur. Duelli Essentia explanatur, varijsque solutis Casibus, ostenditur in quo Vera Duelli Ratio consistat: quod est apprimè necessarium; multa enim, quæ Duella putantur, reuera non sunt, sed Nudæ Rixæ.

II. De Duelli Prohibitione. Excurritur per Iura omnia, Diuina, & Humana, Canonica, & Ciuilia Duellum prohibentia. Quid Summi Pontifices, Quid Tridentini Senatus Patres circa Duella prohibuerint, Quid non: Quas pœnas contrahant Prouocantes, Duellatores, Patrini, Fautores, Consulentes, Mandantes: Quas Spectatores, Complices, Cæterique sese Duello immiscentes, latè explicatur.

III. De Duelli Speciebus in Communi. Vbi Nonnulla circa licitam Defensionem, ac Moderamen inculpatæ Tutelæ, cum Duello affinia tanguntur.

IV. De Duelli Speciebus in Particulari. Ibi de Duello Purgatiuo, Virium Ostentatiuo, Honoris Caussa; Criminalis, aut Ciuilis litis Terminatiuo; De Duello Terminatiuo Belli, Defensiuo propriæ Vitæ, Bonorum, Diuinique Honoris, ac Catholicæ Fidei, quicquid desiderari potest, habetur.

V & Vltimus est de Ignorantia, Metu, ac Ætate à Duelli Censuris excusantibus: Deque facultate ab ijsdem Censuris absoluendi. Tractatus in Sectiones, Sectiones in Quæsita sunt distributæ, vt in sequenti Indice clariùs patebit.

INDEX

INDEX OPERIS

TRACTATVS PRIMVS

DE NATVRA DVELLI.

TRACTATVS SECVNDVS DE PROHIBITIONE DVELLI.

Quæſ.

Queſ.

Quæſ.

defe-

nem

TRACTATVS QVARTVS

DE DVELLI SPECIEBVS,

Ac licitæ defensionis modis in particulari.

ſtè

Quin-

post

TRA-

TRACTATVS QVINTVS, ET VLTIMVS

DE EXCVSATIONE, ET ABSOLVTIONE

à Duelli Censuris.

Virum

TRACTATVS PRIMVS
DE NATVRA DVELLI
SECTIO PRIMA
DE ORIGINE DVELLI.

DE Duello præſens Opus, quamuis Theologico-morali calamo ſcribere aggrediar; nonnulla tamen de primæua eius origine, progreſſu, exitu, ab hiſtoriarum monumentis repetita, principio paucis exponam. Subit enim pleroſque noſcendi cupido, quo authore ſit tàm deteſtabile ſcelus inuentum, quoue, vt ita dicam, malo parente tàm peſſima prodierit ſoboles; quo ferino ab vbere lac, ſeu potius ſanguinem ſuxerit; quo ſub Cælo adoleuerit; qua ſub Politicorum diſciplina leges, rituſque acceperit; quo demùm ſub Principe impunè floruerit, tantumque roboris acquiſiuerit, vt vbique gentium olim Theatro, Spectatoribus, Patrinis, Armis, ac Martiali die condictis, multos mortalium in hanc ſingularis Martis arenam, cum ingenti humanæ naturæ ſtrage, ac Chriſtianæ Reipublicæ detrimento laceſſerit, ac proſtrauerit. Donec gemino, & Petri, & Cæſaris gladio armata ſimul conſpirans, Pontificia, ac Imperatoria Maieſtas, Duellum Chriſtiano ex Orbe penitùs exterminandum curauit. Hinc enim Conſtantini, Theodoſij, Valentiniani, Honorij, aliorumque Imperatorum Edicto cautum eſt, nè Duello dimicetur, neuè Gladiatorum cædibus Vrbes polluantur. Illinc verò Iulij II, Leonis X, Clementis VII, Pij IV, Gregorij XIII, Clementis VIII, aliorumque Summorum Pontificum ſacratiſſimis Conſtitutionibus; nec non ſeueriſſimo Tridentini Senatus-conſulto vetitum eſt, ſingulari certamine congredi. Tanta autem eſt hominum ſuperbia, ac audacia, vt nec Deum

Euſebius lib. 4. de Vita Conſtantini.

Lex ipſa extat in Codice Iuſtiniani lib. 11. tit. 43.

Vide in Bullario Cõſtitut. 9. in ordine 29. 11. 25. 87.

Cõcil. Trident. sess.25. de reformat. cap.19.

timeant, nec Homines vereantur; sed Pontificijs, Cæsarijsque legibus posthabitis, sub honoris, vel publicæ vtilitatis prætextu, hac nostra quoque ætate passim digladientur; quorum frequentibus Monomachijs, cum multorum exerceantur ingenia, & calami acuantur ad hæc duellica argumenta diuersimodè tractanda; Ego vniuersam hanc de Duello materiam, non legali, aut politica, sed theologico-morali methodo tractaturus, de Duello præsens Opus, à Duelli origine, Deo Duce, auspicabor.

QVÆSITVM I.

Quis primus Duellum inuenerit?

SVMMARIVM.

1 *Adducuntur variæ sententiæ circa Duelli inuentores.*
2 *Prima sententia Alciati, Ferreti, & aliorum adscribit Dæmoni duelli inuentionem.*
3 *Suadetur primò exemplo Luciferi præliantis in Cælo.*
4 *Suadetur secundò exemplo Diaboli altercantis cum Michaële de Moysi corpore. Explanatur, cur altercaretur Diabolus.*
5 *Suadetur tertiò exemplo Principis Regni Persarum resistentis Angelo Gabrieli.*
6 *Reÿcitur hæc sententia Alciati.*
7 *Explicatur quid veniat nomine Principis Regni Persarum, & quare restiterit Gabrieli.*
8 *Gentilitas suos Deos inuicem contendentes fabulatur.*
9 *Secunda sententia: Torreblanca auctorem Duelli Cainum facit.*
10 *Reÿcitur hæc sententia.*
Cain proditionis & rixæ, non Duelli auctor fuit.
11 *Esau, & Iacobi collisio in Matris vtero quid significauerit?*
12 *Tertia sententia aliorum de Mantineis Duelli auctoribus, adducitur & reÿcitur.*
13 *Romulus apud Romanos primus Duelli inuentor extitit.*
14 *Concluditur vetustissimam esse Duelli originem, & verisimiliter primum inuentorem fuisse Gigantem Goliath.*

1 DVELLVM à Diabolo malorum omnium Auctore originem traxisse, tradidit Alciatus *de singulari certamine cap. 2. n. 1.* Idem senserunt Iacobus de Castillo *in proœmio nu.22.* Ferrotus *in eodem tract. num. 31,* Azeuedo *in rubric.tit. 8. lib. 8. Recop.* Salcedo *in pract. cap. 100.* — Alciatus. Iacobus de Castillo. Ferretus. Azeuedo. Salcedo.

2 Horum sententia suaderi aliquo pacto posset, si *Duelli* rationem habuisse dixerimus varia certamina, ad quæ, vt sacræ paginæ testantur, Diabolus reliquos Angelos, veluti prouocare quandoque ausus esse videtur.

3 Et primò. Apocalypseos c.12. *Prælium magnum factum est in Cælo, Draco pugnabat & Angeli eius*; ibi enim describitur certamen illud, in ipso creati Orbis primordio, inter Michaëlem præcipuè, ac Luciferum, duos veluti inter exercituum Duces acriter commissum. Nam Lucifero in Diuinitatis Aulam irrumpere conanti, ac super astra Dei exaltare solium meditanti: *Quis vt* — Primæ sententiæ ratio prima.

Deus,

Deus, *Quis vt Deus* inclamans Michaël, Cælestis militiæ Princeps, occurrit, cumque è Cælis, ad Inferos præcipitem deturbauit.

Secunda ratio.

4 Secundò Iudas Apostolus in sua Canonica epistola. *num.9.* altercationem quamdam de Moysi corpore, & sepultura inter Diabolum, & Michaëlem contigisse refert. Nàm Diabolo corpus Moysi in apertum proferre volenti, vt rudem Iudæorum populum, neglecto veri Numinis cultu, ad Idololatriam incitaret, Michaël, vt peccati causam remoueret, se se implorato priùs Diuino auxilio, totis viribus opposuit.

Tertia ratio.

D. Hier. D. Thom.

5 Tertiò Danielis 10. Princeps Regni Persarum (hoc est Princeps aliquis Dæmonum, vt Hieronymus exponit, relatus à D. Thoma *prima parte q.* 113. *art.* 8.) restitisse dicitur Angelo Gabrieli, dum ad Iudaicum Populum, cui præerat, è captiuitate liberandum aduolaret: *Princeps Regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus, &c.*

Primæ sententię impugnatio.

6 Verùm hæc alia seù bella, seu duella, impropriè, & metaphoricè inter bonos, malòsue spiritus exerceri dicuntur: in præsenti autem loquimur de rigoroso Duello, quod, licet, Diabolo suggerente, sit excogitatum, immediatos tamen & proximos auctores, homines fuisse certum est.

D. Thom. D. Greg.

7 Porrò nec Princeps ille Regni Persarum, Dæmon aliquis fuit; sed vt idem D. Th. *loco citato* docet ex *Gregorio cap.* 17. *moral.* fuit Angelus Persici Regni Custos, qui credens futurum fuisse, vt Iudæis in Perside remanentibus, Persæ paulatìm ab ipsis veri Dei cultum addiscerent, viginti & vno diebus liberatori Angelo restitit, nè captiuos Iudæos in libertatem assereret. E contra Gabriel verens nè Iudæi Persis immixti, eorum mores imbiberent, ac vero Deo relicto, ad Idola se conuerterent, citissimè illos è captiuitate vindicare conabatur, viguitque certamen istud viginti & vno diebus, vno quoque Angelo, donec Diuina pateret voluntas, sui populi partes tuente.

8 Similem contentionem ipsos quoque inter Deos cæca Gentilitas excogitauit, illorumque alios vni Regno infensos, alios propitios fabulata est, vt Sulmonensis Cycnus sua funera deflens tristi auena cecinit.

Ouidius de Tristibus Elegia secunda.

Sæpe premente Deo, fert Deus alter opē.
Mulciber in Troiā, pro Troia stabat Apollo:
Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.
Oderat Æneam proprior Saturnia Turno;
Ille tamen Veneris Numine tutus erat.
Sæpe ferox cautū petijt Neptunus Vlyssem,
Eripuit patruo sæpè Minerua suo.
Et nobis aliquid quamuis distamus ab illis,
Quis vetat irato, Numen adesse, Deo.

Secunda sententia.

9 Duellum alij à Caino inuentum putant; quando Scriptura sacra testante *cap.* 4. *Gen.* *Dixit Cain ad Abel Fratrem suum, Egrediamur foras, cumque essent in agro, consurrexit Cain aduersus Fratrem suum Abel, & interfecit eum*; ita Torreblanca *in tract. de Magia cap.* 23. *num.* 3.

Torreblanca. Sed impugnatur.

10 Sed proditionis potiùs, quàm Duelli auctorem Cainum fuisse ex hoc textu colligitur, nàm fratri suo Abelo, non singulare indixit certamen, sed relaxandi animi ergo, amæna camporum videnda proposuit, eique in agro otianti, odio, ac liuore tabescens, proditoriè cruentam intulit necem. Quamobrem, etsi cum ipsis primò natis hominibus, inimicitia, inuidia, ac orta videatur æmulatio, non inde tamen patet ortum fuisse Duellum, vt optimè aduertit Pater Ioannes Eusebius *lib. Stromatum, stromat.* 1. *cap.* 17.

Io. Eusebius.

11 Similiter respondendum arbitror ijs, qui cum Esau, & Iacob congenitum quodammodo fuisse Duellum existimant, quoniam adhuc materno in vtero occlusi, colli-

debantur, & veluti cæco Marte pugnabant: *Collidebantur paruuli in vtero eius. Gen.25.nu.22.* Erant paruuli illi diuersarum gentium, diuersorumque populorum futuri Patres, ac Duces, venturaque bella, mutua collisione, Deo volente, præsignabant, vt idem Deus consulenti Matri respondit: *Duæ Gentes sunt in vtero tuo, & duo Populi ex ventre tuo diuidentur; Populusque Populum superabit, & maior seruiet minori.* Vndè, licet talis paruulorum collisio futuræ discordiæ argumentum fuerit; Duelli tamen nec nomen meretur, vt fusiùs infra ex Duelli definitione patebit.

Tertia sententia aliorum apud Alciatum.

12 Tradunt alij, vt refert Alciatus *loco supra citato*, Duellum in Græcia à Mantineis repertum, ea potissimùm ratione, quòd bellicum Sagum, ac veteres armaturas, Mantineas appellant, quo nomine, & Ephestridem, quam vulgò supra vestem vocamus, & conos, & pennas, & emblemata, huiusmodique pugnantium ornamenta dicere in præsenti possumus.

Rejicitur hæc sententia. Antonius Massa. Horatius.

Huic tamen sententiæ aduersatur Antonius Massa *contrà vsum Duelli num. 8.* qui à Barbaris inuentam ferinam, immanemque hanc pugnam arbitratur, & suadet illud Horatij *lib.1. Epist.*

Græcia Barbariæ lento collisa Duello,
Stultorũ Regũ, & Populorũ continet æstus.

Valerius Maximus. Quarta sententia ex parte admittitur. Liuius.

13 Valerius Maximus *lib.3.c.2. num.4.* Romulum Duelli auctorem facit; loquens enim de Cornelio Cosso Equitum Magistro, qui Fidenatium Ducem interemit, subdidit: *Magnus initio huiusce generis inchoatæ gloriæ* (scilicet Duelli) *Romulus.* Sed de primo Duelli auctore apud Romanos tantùm intelligendus est Valerius Maximus, quem Romulum fuisse, ex Liuio, alijsque Historicis colligitur, & nos vltrò concedimus.

Homerus. Virgilius. Vide... sententia, ac quæsiti solutio.

14 Ego tandem, etsi vetustissimum hunc duellandi vsum fuisse certò sciam, cùm apud veteres Scriptores multa duellantium legantur exempla; præsertìm apud Homerum, & Virgilium, Menelai cum Paride; Æneæ cum Diomede; Hectoris cum Aiace; Æneæ cum Turno, &c. tamen cum cruenti Duelli conditiones infrà explicandæ, in Goliathi Gigantis Duello cum Dauide, inueniantur, Goliathum Duelli Auctorem fuisse facilè dicerem: ipse enim proprijs armis, ac viribus fisus, in Terebinthi valle, veluti in aperto Martis campo, Israëlitarum Phalangibus exprobrans, fortissimum quemque illorum ad singulare certamen prouocabat, clamando: *Eligite ex vobis virum, & descendat ad singulare certamen, si quiuerit certare mecum, & percusserit me, erimus vobis serui: si autem ego præualuero, & percussero eum, vos serui eritis, & seruietis nobis 1. Reg. cap. 17.*

Cùm igitur in hac prima pugna à Gigante illo Israëlitis indicta, vmbratilis quædam Duelli ratio inueniatur, vt suppono ex infrà dicendis, reliquum est, vt Goliatho Giganti perniciosa, ac detestabilis Duelli origo ferè adscribenda videatur; qui suo demùm gladio perijt, ac Deo annuente, factum est (quod sæpè accidit) vt malum inuentum in Auctoris perniciem verteretur: *Conuersus est in caput eius, furor eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendit.* Psal. 7. Vndè eleganter cecinit Claudianus *lib. 1. in Eutrop.* Claudian.

Quã benè dispositũ terris, vt dignus iniqui
Fructus Consilij, primis auctoribus instet.

QVÆ-

QVÆSITVM II.

Quis ludicra Duella, seu Gladiatorios Ludos instituerit?

SVMMARIVM.

1 *Indagatur Origo ludicri Duelli, seu ludi gladiatorij.*
2 *Apud Romanos priuatìm in Saturnalibus huiusmodi ludi cæperunt.*
3 *Campani frequenter in conuiuijs digladiabantur.*
4 *In funere Illustrium Virorum, publicè dati sunt Romæ gladiatores.*
5 *Olim apud Græcos Captiui immolabantur antè defuncti Principis rogum.*
6 *Tertulliani, & Seruij de hac pristina Gentilium impietate testimonia.*
7 *Vbi, & quinam primum munus gladiatorium Romæ dederit.*
8 *In funere Illustrium Fœminarum etiam dati gladiatores.*
9 *Gladiatoria spectacula, voluptatis causa, passim exhibita.*
10 *Sub Traiano Principe decem millia gladiatorum, breui temporis interuallo, in arena pugnarunt.*
11 *Perseus Macedonum Rex in Græcia gladiatoria spectacula edidit.*
12 *Herodes Rex apud Iudæos.*
Agrippa septingenta paria gladiatorum vna commissione dedit.
13 *Priuati etiam Viri, imò & Artifices gladiatoria spectacula populo dederunt.*
14 *Fœmina etiam in arena digladiabantur.*
15 *Sub Principe Seuero id postea fœminis prohibitum.*
16 *Honorius Imperator gladiatorios ludos fieri vetuit.*
Diuus Almachius Martyr huic Edicto causam præbuit.
17 *Explanatur Ethymologia Dirimachij, Almachij, & Telemachi.*
Cur Almachius Martyr, Dirimachius, vel Telemachus dictus sit.

1 VNDE ludicra Duella, seù toties apud Historicos repetita Gladiatorum certamina originem traxerint, scitu dignum videtur; cùm illa, non inter hostes, & exteros, sed ipsosmet inter amicos, & conciues inita, eò perniciosiora fuerint, quò frequentiora; adeò vt vicena quandòque, aut tricena capitum millia, vnius intra mensis spatium, mutuis gladijs ludendo occubuisse, lachrymabunda spectarit Europa.

2 Et quidèm apud Romanos gladiatorijs ludis priuatìm initium datum est in Saturnalibus, vt Saturnus, cui ea festa tutelæ erant, humano sanguine propitius, pacatusque redderetur: paulatìm deindè vsus inualuit in lautioribus conuiuijs voluptatis causa, aliquot Gladiatorum paria in Triclinio exhibendi ad pugnam, vt Nicolaus Damascenus apud Lipsium his verbis testatur: *Spectacula Gladiatorum non per ferias tantùm, & in Theatris Romani exhibuerunt, sed priuatìm & in Conuiuijs. Quin & ad Cœnam sæpè amicos vocare soliti, cùm ob alia, tùm, vt bina, aut terna paria Gladiatorum viderent, quos vino iam, & cibo madidi, intrò vocabant, atque ille quidem trucidabatur, isti plausum manibus dabant, tamquam in re læta.*

3 Hunc autem morem post Conuiuia digladiandi, hauserant Romani à Campanis, quibus, vt Silius *lib.* 11. *Punic. scribit*

Olim etiã exhilarare virùm conuiuia cæde
Mos erat, & miscere epulis spectacula dira
Certantum ferro, sæpè & super ipsa cadentũ
Pocula, respersis non parco sanguine mensis.

4 Publicè verò Romæ consceruere manus Gladiatores in funere illustrium virorum, ac Ducum, quibus anteà, Græcorum more, captiuos immolare solebant, illorum animas humano sanguine propitia-

Gladiatorij ludi Origo in Saturnalibus.

Nicolaus Damascenus apud Lipsium.

Silius.

Mos duellandi in conuiuio.

Publicè dati gladiatores.

turi.

turi. Vnde Achilles apud Homerum in Patrocli rogum coniecit.

Homerus

Bis senos iuuenes, Troiano sanguine cretos.

5 Hanc impietatem posteà voluptate aliqua adumbraturi, gladiatorios ludos ante extincti Principis rogū, celebrandos curauere, vt tàm cruento simul, & ludicro spectaculo, superstitis populi mæstitiam lenirent, defuncti Principis animam propitiarent.

Mos Gentilium immolandi captiuos in funere principū.

6 Audi Tertullianum, elarius hæc omnia exprimentem: *Olim*, inquit, *quoniam animas defunctorum humano sanguine propitiari, creditum erat, captiuos, vel malo ingenio seruos mercati, in exequijs immolabant. Posteà placuit impietatem voluptate adumbrare. Itaque quos parauerant, armis quibus tunc, & qualiter poterant eruditos, mox edicto die inferiarum, apud tumulos erogabant.* Hæc Tertullianus, cui Seruium adnecto, qui explanans illud Virgilij carmen: *Viuentes rapit, inferijs quos immolet vmbris: Moris erat*, inquit, *in sepulcris virorum fortium captiuos necari, quod postquam crudele visum est, placuit Gladiatores ante sepulcra dimicare, &c.*

Tertull. Virgilius. Seruius. Gladiatorū ludus ante principis rogū.

7 Funera igitur causa fuere Gladiatorij muneris publicè instituendi, quod quidem prima vice datum fuit in foro Boario, anno ab Vrbe condita CCCCXC. vt scribit Valerius Maximus *lib. 4. de spectaculis nu. 7. Gladiatorum munus primum Romæ datum est in foro Boario, Ap. Claudio & M. Fuluio Coss. dederunt M. & D. Bruti, funebri memoria, Patris Cineres honorando.*

Valerius Maximus.

8 Et non solùm in Illustrium funere Virorum, verùm etiam & Fœminarum dimicauere Gladiatores; Cuius rei Dux, & Auctor fuit Iulius Cæsar, qui, vt refert Sueton. *cap. 26. Munus gladiatorium populo, epulumque in filiæ memoriam pronuntiauit, quod ante eum nemo.* Nec dubium est, quin Cæsaris exemplum imitati sint alij, & quidem in Spartiano legimus, *Hadrianum præcipuos honores socrui suæ, ludis gladiatorijs impendisse.* Adeò populus ille bellator è Marte genitus sanguinis prodigus erat, vt suas quoque Veneres effuso sanguine lugeret, illisque proprij corporis victima, parentaret.

Sueton.

Iulius Cæsar & Hadrianus Impp ante fœminarum rogos ludicra duella fieri iubent

Spartian.

9 At cùm voluentibus annis gladiatoria hæc spectacula populo placerent, placuit & Principibus publicæ voluptatis ergò, frequentiùs ea celebranda permittere, tanta Gladiatorum frequentia, vt sub Traiano Principe centum viginti dierum spatio decem millia gladiatorum in arenam descenderint.

Ingens gladiatorum numerus sub Traiano principe.

10 Quod quidem cùm incredibile videatur, Dionis de Traiano scribentis verba referam: *Spectacula centum & viginti dierum edidit, in quibus feræ, cicuresque animantes, interdum mille, interdum ad decem millia interfectæ sunt: gladiatorum autem decem millia pugnarunt.*

Dio.

11 Cùmque ea ætate Romanorum virtutes pariter, ac vitia æmulari, quisque sibi gloriæ adscriberet, paulatim alias Prouincias studium peruasit ludicra hæc duella, seu gladiatorios ludos exercendi. Vnde Perseus Macedonum Rex primus in Græcia, huiusmodi spectacula edidit, quæ quidem prima vice terrorem potiùs, quàm voluptatem spectatoribus præbuere; deinde creberrimo vsu grata, ac familiaria spectantium oculis fuere, vt Liuius *lib. 41.* de Perseo scribens his verbis testatur: *Gladiatorum munus Romanæ consuetudinis primò maiore cum terrore hominum insuetorum ad tale spectaculum, quàm cum voluptate dedit: deinde sæpius dando, & vulneribus tenus, modo sine missione etiam, & familiare oculis, gratumque id spectaculum fecit, & armorum studium plerisque iuuenum accendit.*

In Græcia ludi gladiatorij instituuntur.

Liuius.

12 Hæc Perseus apud Græcos Romanorum magnificẽtiam æmularurus, spectacula edidit. Apud Iudæos verò Herodes Rex, Augu-

Romanorum spectacula apud Græcos & Iudæos apud quos ingens gladiatorum numerus

sto

sto imperante, in singulis penè oppidis Romanorum Theatra, & Amphitheatra constituit: Quinimò Agrippa ipsos quodammodo Romanos exuperauit, vna enim commissione septingenta gladiatorum paria dedit. Quod Iosephus *lib.* 19. refert: *Dedicationem eorum operum magnificè celebrauit in Amphitheatro, copia gladiatorum, ostendens animi sui magnitudinem, vbi etiam, vt multitudine inter se pugnantium augeretur voluptas spectantium, septingentos viros, cum septingentis commisit, noxios quotquot habuit in hanc operam destinans: vt, & illi poenas dignas luerent, & belli imago, oblectatio pacis esset.*

Iosephus.

13 Sic etiam alias apud Prouincias, ac Regna, non Reges tantùm, Proconsules, ac Præsides, sed etiam priuatorum multi popularem auram captaturi, eumdem Martis ludum aperuere. Vnde Martialis iure tangit nescio quem Cerdonem, qui proprio ære gladiatoria edere spectacula ambiebat.

Martialis.

Das gladiatores Sutorum Regule Cerdo
Quodque tibi tribuit subula, sica rapit.

Et similia alia extant apud Tacitum & Apuleium, aliosque scriptores testimonia, quæ consultò prætereo, ad alia meo calamo properante.

Tacitus. Apuleius.

14 Hoc tamen non omittam, quod hac in re mirandum est, non viros solùm Romæ, sed & foeminas in arenam descendisse, virili animo decertaturas. Testantur hoc Tacit. *lib.* 15. & Suetonius *in Domitiano*, de cuius ludis ita cecinit Statius *in Syluis*.

Tacitus. Sueton. Statius.

Hos inter fremitus, nouosque lusus.
Stat Sexus rudis, insciusque ferri:
Et pugnas capit improbus viriles.
Credas ad Tanaim, ferumque Phasim
Thermodontiacas calere turmas.

15 Habuit Roma quoque suas Amazonas, & Martis sui Parentis belligeros Spiritus in virilem, ac muliebrem sobolem pariter transfudit. Sed demùm sub Seuero Principe cautum est: *Non vltra foeminam vllam ad gladium depugnare.* Obtemperauerunt Cæsaris Edicto foeminæ, vtinam & viri quoque obtemperassent, quibus etsi sæpè hæc cruenta vetita fuere certamina, sæpiùs tamen, mutato Consilio, permissa, prout Imperatorum animi pietate, aut crudelitate magis, minusuè tangerentur.

Foeminæ gladiatorios ludos exercuerunt.

16 Tandem imperante Honorio gladiatoria spectacula Romano ex Orbe submota fuere, occasione Sancti Almachij Martyris, qui Calendis Ianuarij Dominicæ Circumcisionis die, Diuini honoris zelo in Gladiatores publicè ludentes inuectus est, à quibus impiè occisus, eiusmodi ludis finem imposuit, ita annuente Deo, vt quos impios mores abolere non potuerat Constantinus Cæsar, aboleret Almachius constanter cæsus, vnusque seriò moreretur homo pro populo, nè tot gentes ludendo perirent.

Spectacula gladiatorũ quando, & qua ratione prohibita fuerint.

17 Ex hoc gladiatoriæ pugnæ fine imposito, vt sapientes viri tradunt, dictus est Martyr iste ex Almachio Durimachius, hoc est pugnas dirimens, vel Telemachus, hoc est, pugnas finiens; Telos enim Græcè, Latinè finis; machia, pugna dicitur. Atque hæc de Ludicri Duelli, seu gladiatorij Ludi origine dixisse sufficiat, in hoc secundo quæsito, cui Telemachus ipse pugnas finiens finem imponat.

Baronius in notis Martyrol. Rom. Calend. Ian. & tom 4. A.395. n. 20. & seq.

Theodoretus lib. 5. hist. c. 26

Otho lib. 4. c. 19.

Cassiodorus in Trip. l. 10. cap. 11.

QVÆSITVM III.

Apud quas Nationes Duella in vsu fuerint.

S V M M A R I V M.

1 Ob diuersos fines commissa fuerunt Duella apud diuersas Gentes.

2 *Enumerantur variæ Prouinciæ, ac Regna ad testandum Duelli vsum.*
3 *In Italiam Duellandi mos à Longobardis introductus fuit.*
4 *Quare Longobardi duello vterentur.*
5 *Statutum Frontonis Regis Danorum circa Duellum.*
6 *Apud Moschos etiam data sententia, datur prouocatio ad Monomachiam.*
7 *In Germania orta in Comitijs discordiæ, duello dirimebantur.*
8 *Adducuntur pro Duelli vsu varij Duellatores in testimonium.*
9 *Imperatores, Reges, Principes, Priuati, Pueri, Fœmina etiam ad singulare certamen prodierunt.*
10 *Inter cæteras creaturas continuò quædam Duelli imago exercetur.*
11 *In homine ipso perpetuum est Carnis aduersus Spiritum Duellum.*
Describitur humanorum affectuum contentio, ac veluti Spiritualis Monomachia.

1
PVD omnes ferè Nationes, easque potissimùm belligeras, & equestres, Duella in vsu fuisse, historiarum monumenta peruoluētibus liquidò patet. Quandoque enim publicas vlciscendi ergo iniurias, militum fortissimi, redacto in compendium bello, Duellum libenter committebant, cæteros commilitones incolumes seruaturi. Æquum nimirùm ducebant, paucorum discrimine, multorum securitatem firmare, proprio sanguine, alienis sudoribus parcere, suaque morte illorum vitam redimere. Alij verò, quorum pectora non publicæ, sed priuatæ rei cura momorderat, odio, amore, ambitu, inanisque gloriæ stimulo agitati in arenam prodiere, Duello dimicaturi. Nonnulli ad roboris ostentationem, ac spectantium oblectationem, hostiles conseruere manus. Plerique pro veritate indaganda, pro obiecto crimine purgando, pro lite, belloque dirimendo, pro fama, diuitijs, ipsaque vita tuenda, vel sponte obtulere, vel oblatum libenter suscepere duellum.

Belligeræ nationes duella sæpe iniuerunt.

2 Testis est Dania, quæ Frontoue Rege annuente priuatorum lites, priuato duello dirimebat. Testis est Germania, Burgundia, Pannonia, quæ ciuilium aut criminalium veritatem causarum, deficientibus alioqui testibus, ac probationibus, probare, ac testari duellis consueuere: Sententiam non calamo, sed gladio, non atramento, sed sanguine, non literis, sed vulneribus subscribere: Causarum merita non in Foro, sed in Theatro, non Astræa, sed Duellona, non Iustiniano, sed Marte præside expendere. Litem denique non iustiori, sed robustiori adiudicare solitæ, vt ex Velleio Paterculo, Cassiodoro, & ex Legibus Gordeualdi, & Germanorum, satis, superque colligitur.

Olim lites duello dirimebātur.

Velleius paterculus.

Cassiod.

Testis est Græcia, ac Troia, quorum non bella tantùm, sed & inclyta duella toties à Latinis, Græcisque scriptoribus, ligata, ac soluta Oratione decantata fuere. Testis est Polonia, Moscouia, Boëmia, testis est Gallia, Hispania, Italia, quæ singulæ non Proceres tantùm si os, sed suos etiam Reges ad singulare certamen prouocatos, ac quandoque prostratos gemebundæ spectauerunt.

3 Et quidem in Italiam Duelli vsum introduxere Longobardi, quos apud mos erat, ambigua de possessionibus Iura, obiecta crimina grauiora, quæ vel vitæ, vel famæ detrimentum afferre possent, duello decidendi. Cuius tàm barbari moris triplex affertur caussa.

Qui duella in Italiā introduxerint.

4 I. Ob legum defectum, quibus ancipites soluerentur casus; cum enim nec diuinis, nec humanis acquiescere vellent Legibus, tritum illud proponebant: Si non sufficiunt Iura, veniamus ad Arma.

Quare Lōgobardi duello vterentur.

II. Quoniam à Maioribus suis in Scandia Insula talem duellandi mo-

Longobardis Monomachiæ vsus familiaris.

rem receperant, eumque cùm bellis, & armis essent assueti, veluti familiarissimam, & compendiosissimam æquitatis declarandæ rationem, amplexati fuerant.

III. Ne propter priuatas paucorum inimicitias, multos inter Consanguineos & Affines, ipsosque etiam inter Populos, cruenta inirentur prælia, remedij loco, Monomachiam, inter Capita contentionis permiserant: ea tamen lege, vt si quis, vel ætate, vel morbo, vel sexu impediretur in arenam descendere, alium suo loco conducere posset, eoque succumbente, vel præualente, patronus cuius nomine pugnauerat, absolutus, vel damnatus intelligeretur, non secùs ac si in Iudicio, illius caussæ merita, vel demerita ponderata fuissent: Ità Bern. Saccus *lib. 9. Ticinensis Historiæ*. Bern. Sac.

5 In Dania verò Frotho III. Danorum Rex, vt scribit Saxo *lib.* 5. quamlibet controuersiam ferro decerni sanxit, speciosiùs viribus, quàm verbis confligendum existimans. Quod si alter dimicantium, relato pede, circumscripti Orbis gyrum excederet, perindè ac victus, caussæ detrimentum reciperet. Saxo.

6 Mirabilius tamen est, quod Olaus *lib.* 10. *cap.* 20. de Moschis refert, ni mirùm, etiamsi Iudices, aut ipsemet magnus Dux sententiam protulerit, ad singulare nihilominùs certamen prouocationem dari, eosque cogi, vel cum aduersario congredi, vel mercede conductos milites, inter se committere: quique duello vicerit, ille etiam caussa superior existat. Olaus.

7 Fuit etiam olim in Germania vsitatum, vt si in Comitijs duo Imperatores renunciati essent, Duellum inter se committerent, & penès victorem Imperium maneret. Albericus Rosat. in dict.

8 Ipsi denique testes sint duellatores, ipsi præteritū duelli abusum detestando, testentur, qui omni æuo, omnes ferè inter gentes duella susceperunt, quorum etsi ingens sit numerus, duos tamē, aut tres, è varijs Nationibus in mediū affero; in eorum enim ore stabit omne verbum. Testes igitur sint Pittacus Mitylenæus Philosophus, è septem Græciæ sapientibus, cum Phrynone Atheniensium Duce; Melanthus Dux quòque Atheniensium, cum Rege Xanto Bæotio; Menelaus cum Paride; Æneas cum Diomede; Hector cum Aiace; Æneas iterùm cum Turno; Romani Imperij Conditor Romulus, cum Acrone Ceninensium Rege; Cornelius Cossus cum Larte Tolumnio, Fidenatium Rege; Marcus Marcellus cū Rege Gallorum; Manlius Torquatus, cum Scipione Æmiliano; Tergemini Horatij, cum Tergeminis Coriarijs, & alij, quorum singularia certamina, Homerus, Virgilius, Liuius, Valerius Maximus; cæterique descripserunt Auctores. Duella ab historicis celebrata. Homer. Virgil. Liuius. Val. Max.

9 Testes sint etiam tot prouocationes, & Duella inter Reges, Principes, interque Priuatos, Pueros, Fœminas, pro Regno, pro dignitate, pro pudore, ac pro Fide ergà Principem, non primis solùm, sed sequentibus etiam sæculis inita: vt inter Petrum Aragoniæ, & Carolum Nonum Galliæ Reges: Renatum Ducem Andegauensem, & Alphonsum V. Aragoniæ Regem, pro Regni Neapolitani possessione: Ferdinandum Castellæ, & Ioannem Lusitaniæ Reges: Stephanum Poloniæ Regem, & Ioannem Ducem Moschorum: Radislaum Ducem Curmiensem, & Diuum Venceslaum Regem Boëmiæ: Franciscum I. Regem Galliæ, & Carolum V. Imperatorem: inter Corben & Orsuan Hispanos: Edmundum Anglum & Canutum Danum Reges: Charellum, & Accusatorem Reginæ Condibergæ: inter Gigantem, & Puerum, pro vxore Henrici III. Burchardum Saxonem, & Conradum, filium Comitis Eberhardi, iactatem

se cum Regis Nepte concubuisse; & inter infinitos propemodùm alios, de quorum prouocationibus & Duellis, multa tradunt Æneas Syluius, Zurita, Prudentius Sandoualius, Iouius, Mariana, Vrrea, Liuius, Polydorus Virgilius, Crantzius, Saccus, Paulus Diaconus, Nauclerus, & sexcenti alij veteres, ac neoterici Scriptores, adeòvt ambigendi locus non sit, duella non in Italia solum, vt quidam putant, sed vbiquè gentium, passìm frequentata fuisse.

Aeneas Syluius. Zurita. Prud.Sād. Iouius. Mariana. Vrrea. Liuius. Pol. Virg. Crantz. Saccus. Paul.Diac. Naucler.

Fœmina Hispana pluries Duellum inierat.

Quin imò nec Viris solùm, sed etiam Mulieribus, hęc pessima duellandi cupido incessit. Et Ego huius labentis sæculi anno, ni fallor, trigesimoquarto, Neapoli mulierem vidi, natione Hispanam, nomine Catharinam, quæ virili animo, præualidis viribus, ac militari habitu Virum ementita, tela inter media, & duri Martis in armis, signiferum agens, strenuam sese bellatricem ostenderat, ac modò lacessita, modò lacessens, pluries in arenam descenderat, singulari certamine pugnatura, semperque victrix, summa cum laude, è duellari palæstra redierat.

Rualdus. 10 At Rualdus in Oratione pro Duellis, latè ostendit non inter homines tantùm, sed reliqua etiam inter animalia, ipsas quòque inter Plantas, Lapides, Ventos, atque Elementa, quamdam Duelli imaginem exerceri, pugnantibus inuicèm quandoque Elementis, primisque qualitatibus inter se reluctantibus.

Ouidius l.1. Metamorph.

Frigida nā pugnant calidis, humentia siccis,
Mollia cū duris, sinè pondere, habētia pōdus.

11 Et in homine ipso perpetuum esse Duellum, quotidiè experimur, carne aduersùs Spiritum, sensu contrà rationem, spe in metum, odio in amorem, veluti Euro in Zephyrum, Austro contrà Aquilonem duellante.

Inter humanos affectus crebra Duella spiritualia.

Quatuor aduersis miscētur vt ęquora vētis,
Eoo, Zephyro, Libyco, gelidoque Aquilone,
Sic totidem nostras ingenti turbine mentes
Subuerti furijs, pectusq; in prælia mitti. (c̄tus
Spes leuat erectos, Metus alto à vertice flu-
Deijcit, hinc animū pulsat furibūda Voluptas
Indè Dolor, fluctus ceù fluctibus, altum
Clamorē ingeminat, piceis abscōdita nymbis
Nec radios fundit Ratio, nec vela gubernat.

Parthen. Marianæ lib. 1.

QVÆSITVM IV.

Quos Euentus habuerint diuersa Duella.

SVMMARIVM.

1 *Varius, & incertus est Duelli euentus.*
2 *Pittacus Mitylenæus, Rete, & Tridente armatus in Duello victoriam retulit.*
3 *Diuo Venceslao Boēmiæ Regi duellaturo Angelus opem tulit.*
4 *M. Valerius Coruinus in Duello, Corui auxilio, & victoriam, & Coruini cognomen obtinuit.*
5 *Iacobi Piccolominei hostem, Miles Cæsarianus è longè interimere præoccupat.*
6 *Horatius tergeminos Curiatios, præter expectationem, solus occidit.*
7 *Melanthi Atheniensium Ducis stratagemma.*
8 *Duorum Hispanorum insigne Duellum.*
9 *Iudæus in Duello à Sene prostratus, grauissimi sceleris reus conuincitur, & capite damnatur.*
10 *Eodem gladio vterque duellator confossus perijt.*
11 *Gallus pertinaciter ad Duellum prouocans, proprio sanguine suæ pertinaciæ pœnas luit.*
12 *Inopina mors Ioannis Baptistæ Mirandulani.*
13 *Funestum Fatum Henrici II. Galliæ Regis in hastiludio.*
14 *Crebra in dies Duella committuntur.*

Scle-

15 *Selectiores Patrum, & Scriptorum sententiæ pro euitando Duello.*

1 NON Belli tantùm, sed etiam Duelli varios fuisse euentus, quotidiano experimento didicimus; præualuerunt enim aliquando contrà robustos, imbelles; contrà innocentes, noxij; contrà milites, Philosophi; contrà armatos, inermes; contrà persequentes, fugitiui; contrà victores, victi; ac contrà Gigantes, vt ità dicam, Pygmæi. Hoc tamen à prudentibus viris obseruatum est, sæpissimè in Duellis, iusto Dei Iudicis iudicio, prouocantes succubuisse, præualuisse autèm prouocatos; sæpè etiam ancipiti Marte diù dimicatum, donec præfinito duelli tempore elapso, vtrinquè pari gloria discessum est: modò stratagemmate delusum hostem, occubuisse: modò Deo optitulante, vicisse; adeò denique varios Duelli euentus fuisse, vt meritò sint Christiano ex Orbe exterminata Duella. In hanc sententiam nonnulla subtexam exempla, vt alieno periculo discat lector, propria cauere pericula; est enim

Felix, quē faciunt aliena pericula cautum.

Pittacus Mitylenæus quibus armis ad Duellū venerit.

Strabo l. 13.

Diogenes Laert. in vitis philosoph. lib. 1.

2 A Pittaci Mitylenæi duello, quem Græcia, septem inter sapientes, est venerata, hos narrare euentus duelli aggrediamur. Is, vertente inter Mitylenæos, ac Athenienses bello, exercitus Imperator salutatus, hostem instructis copijs, profligare meditans, à Phrynone Atheniensium Duce ad singularem pugnam prouocatus, in arenam libenter descendit, non alijs armis, quàm Rete, ac Tridente munitus. Risit ad tale spectaculum hostis, & sapientem insipientem, philosophum piscatorem, Pittacum Neptunum euasisse deridens, lætus sibi victoriam ominabatur. At ille protinùs expansis retibus, eum veluti piscem circumuoluit, ac implicuit, implicitumque Tridente confodit. Ità Mitylenæis victoriam, ac laudem; Atheniensibus, tàm vilibus armis deuicto Duce, opprobrium peperit, ac ignominiam.

Lipsius.

Hæc armorum genera adhibuerunt deindè Romani Gladiatores, & exinde Retiarij dicti, teste Lipsio in *Saturnalibus lib. 2. cap. 10.*

Diuus Venceslaus ab Angelo in Duello adiutus.

Aeneas Sylnius c. 15 Boemiæ.

3 E Sapientibus ad Sanctos gradum faciamus. Diui Venceslai Boëmiæ Regis sanctitas, vt bonos in amorem, ac admirationem traxerat, ità nequàm homines, ad illius odium, ac contemptum excitarat. Quippèqui Sancti humilitatem, animi deiectionem appellare; temperentiam, stupiditatem; liberalitatem, prodigalitatem; pacis studium, ignauiam; cæterarumque virtutum splendorem, totidèm vitiorum nominibus obscurare: & è contrà sua vitia, virtutum titulo cohonestare solebant, *dicentes malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, amarum in dulce, & dulce in amarum.* E' quorum numero vnus inflatior cæteris, Radislaus Dux Curmiensis, ratus mitem, piumque contrà Principem, suam audaciam, impietatemque suam, suaque arma præualitura, illum vt Boëmiam occuparet, ad singulare cetamen prouocare ausus est. Excepit Duellum Rex sanctus, vt suo cruore, totius populi sanguini parceret, bellumque duello dirimeret; quo facto patuit, quantam animi celsitudinem simplicitas illa mitis, & generosa tegeret. Dùm ergo equum conscendit, vidit eius Aduersarius, illi ab Angelo hastam porrigi, se verò hac voce cælesti moneri, *Noli ferire:* quo viso perterritus, omne pugnandi consilium subitò deseruit, tela proiecit, ex equo desilijt, supplex ad Regis pedes prouolutus, veniam petijt, & impetràuit. Versus est

Isaie 5.

ſtatim Lupus in Agnum, in Columbam Accipiter, ſuſceptoque mox baptiſmo, Chriſtianam puritatem, ac manſuetudinem induit.

Liuius l.8 decad. 1.

M. Valerius Coruinus cur ita cognominatus.

4 Longè aliter accidit cuidam Gallo, aduersùs Marcum Valerium Tribunum militum, coràm Romanorum, Gallorumque exercitu, ex prouocatione pugnanti. Nam Coruus repentè in M. Valerij galea inſidens, hoſtem ſpectaculi nouitate primùm terruit, mòx roſtro & vnguibus, eius os, oculoſque tamdiù appetijt, donèc corpore, animoque turbatum, Valerius obtruncaſſet, eoque cæſo, Coruus Orientem versùs ſublimis euolauit. Exindè M. Valerio, Corui, ſeu Coruini cognomen factum.

Apud Simonem Straulſc. lib.2.de bellorum genere cap. 31.

5 Externo etiam, nec poſtulato auxilio adiutus, imò potiùs inopinato caſu præuentus Iacobus Piccolomineus, victor ex Palæſtra redijt. In arenam deſcenderat cum Friderico Regis Daniæ Filio, à quo fuerat laceſſitus: manus conſerturus, non gladium adhuc diſtrinxerat, quando gregarius quidam miles, è caſtris Cæſarianorum, à longè duellantes cõſpiciens, pugnam præoccupans, ſclopo exploſo, Danum Principem occidit. Accidit hoc præter omnium expectationem, ipſiuſque Piccolominei ſpem, ac votum, qui, etſi hoſtem cadere ſuis tamen armis, illum iugulare optaſſet.

Horatij cum Curiatijs.

6 Deficientes aliquandò vires, & penè iam deſperatam victoriam, ad ſtratagemmata conuerſus animus reparauit, victoriſque è manibus, victoriæ palmam rapuit victus. Tullo Hoſtilio Romanum Imperium moderante, cum frequentibus prælijs, Albani, Romanique, pari robore dimicantes, comminuerentur, nuſſo tandèm in compendium bello, Horatijs, Curiatijſque Tergeminis hinc, atque hinc fratribus, vtriuſque Populi fata commiſſa ſunt. In campum, vtroque coràm exercitu

Liuius l.1 decad.1.

prodeuntibus, primo conflictu duo proſtrati fuere Horatij, tribus Curiatijs vulneratis. Sed tertius, qui ſupeterat Horatius, addito ad virtutem dolo, vt hoſtem ſegregaret, fugam ſimulat, duoſque ſingillatìm, magnis interuallis, alium poſt alium perſequentes, occidit deindè; æquato Marte, Horatius tertium aggreditur Curiatium, gladio confodit, ſpolijſq; opimis detractis, ad ſuos victor reuertitur, eò maiori cum gaudio, quò propiùs metum res fuerat.

Melanthi ſtratagemma.

7 Melanthus quoquè Athenienſium Dux, Regem Xantum Bæotium, à quo fuerat prouocatus, ſtratagemmate deluſit; ad pugnam enim deſcendens, vt primùm cominùs ſtetit: *Iniquè*, inquit, *Xante & contrà pactum facis: aduersùs ſolum enim, cum altero proceſſiſti*; cumque admiratus ille, quiſnam ſe comitaretur, reſpexiſſet, auerſum, vno ictu confecit.

Petrus Meſſia in ſylua variæ lectionis 2. par. cap. 10.

8 Sed hæc & ſimilia ſtratagemmata, non ſtrenui equitis virtutem, ſed artem, dolumque indicant; emicuit verò virtus, ac robur in illo ſolemni Duello inter Rodericum Paez de Viedma, & Paium Rodriquez de Auila, in Hiſpania, Alphonſo Rege regnante. Durarunt hi pertinacitèr in Duello tres dies continuos, à ſolis ortu, vſque ad occaſum; cumque neuter alteri cederet, etiamſi multis eſſent vulneribus ſaucij, tandèm elapſo triduo, quo ex legibus Hiſpaniæ, ſolùm poterat durare Duellum, declarante Rege neutrum viciſſe, & vtrumque æqualis eſſe fortitudinis, à Duelli Palæſtra iuſſu Regis exiuerunt.

Martinus Delrio diſquiſit. magic.l.4.c.4 q.4.ſect.2.

9 In Hannonia, tempore Guilhelmi tertij Comitis, Iudæus, cùm Chriſtianum ſe aliquantiſper ſimulaſſet, ingreſſus ædem Monaſterij Cambronenſis, Deiparæ Imagini quatuor plagas inflixit, vndè ſtatim viui ſanguinis manarunt, delatuſque ad Iudicem, cùm tormentis confeſſionem exprimere nollet, dimiſſus

eſt;

est; sed quadriennio post, ab Angelo apparente monitus senex paralyticus quidam; semel & sæpiùs monita negligens, tandem Parochi iussu, & ipsius Deiparæ, se ei videndam præbentis cum plagis, quas receperat, minis adactus Iudæum accusat, & Duello prouocat. Adest Iudæus ferox viribus, & tintinnabulis, tibialibus fascijs affixis, senem explodit, sed iuuit suum Athletam Virgo; senex Iuuenem, debilis fortem, æger sanum, prostrauit. Quo viso Comes conuictum, & horrendè blasphemantem, non pœnitentem, caudæ equinæ alligatum, trahi ad patibulum, & capite deorsùm, duobus ad latera molossis, eum rabidè lanianti bus, appensum, subitò ignis fumo interire iussit.

Ranutius Picus.

10 Narrat Ranutius Picus in vita Sancti Gontrani, hunc Regem, vt mirè venandi studio captum, ità seruandorum nemorum, quò à nemine infestarentur, suæ destinata venationi, studiosum fuisse; sed cum in occisæ feræ, die quadã, præsentia penè vestigia incidisset, vocato nemotis custode, ab eo additis minis quæsiuisse auctorem flagitij. Hic tremere, & nè silentio, ipse crimine se damnaret, in quemdam Regis à cubiculis, culpam refundere: at negante illo quid eiusmodi à se tentatum, dies Monomachiæ decernitur, vt hoc iudicio, liti finis imponatur: quia verò à Cubiculis seruus minùs aptum, quàm vt valenti armis hosti par esset, se cognoscebat, nepotem in sui vicem substituit. Contulere manus, & vtrinque pari aliquantisper successu, nutante fortuna: tandem custos ferociùs læsus in terram procidit, in quem dum summo impetu hostis inuehitur, vt cadentem conficiat, hostili ense in altum reducto, seipsum occidit. Ita vterque, & victor pariter, & victus, occubuit.

11 Sed accidit frequentiùs, vt in prouocantis caput, Duelli exitium redundet. Natæ erant fortuitò rixæ in Gallia ad Aulam cubiculo Regio proximam inter Dominos Coqueinuillierium, & Bonuietum, hunc armis, & rebus gestis insignem; illum familiæ, quæ vetustissima fuerat, splendore tumentem, & iam eòusque à verbis ventum erat, vt prior oblitus honoris debiti loco, alteri colaphũ impegerit, qui prudentiùs loci tactus ratione, iram tenuit, quoad ambo Regia egressi aula, & domum ab amicis deducti forent. Inde Bonuietus primus hoste in Campum prouocat, animo sumendę vindictæ de iniuria recepta, at ille pœnitentia inductus pugnam recusat, deprecari mauult, quàm decertare. Lubet amicis factum Coqueinuillerij, quòd Iuuenem noti animi, non spe victoriæ excidisse, sed conscientiæ cura sollicitatum nossent, extra vnum Bonuietum, qui cæptis insistens, nonnisi armis furias posse placari inquiebat, imò sæpiùs lacessens, diù cunctantem Coqueinuillierum expettus, tandem coactum ferè in locum solitarium traxit; quò adfuit non tàm animo pugnandi, quàm sedandæ aduersarij iræ: sed cùm facinus suum detestaretur, à Bonuieto, capulo admouere manũ, adstrictus, quantumuis inuitus, primùm hostiles ictus eludit, quò vitam tegat; deindè primo sanguine sat datum furijs putans, ibi sistere conatur. Tandem nec hoc contentum Bonuietum audaciùs insultare, & iteratis ictibus, torpentem sibi iram mouere cernens, suæ vt salutis rationem haberet Coqueinuillierius, occurrit, & vnico confectum ictu, humi prosternit.

Henricus Catharin Hist.Gall.

12 Claudam hæc duellaria exempla, funesto fato Henrici II. Galliæ Regis, & Baptistæ Mirandulani. Is Ferrariæ in Duello aduersarium equitem, eques aggressus, tetritum in fugam primo conflictus signo verterat; cùm statim ipse vi-

Fulgosius l.9.c.11.

ctor, ex equo corruens exanimis, sinè vllo vulneris signo statim exspirauit. Obstupuit spectatorum corona, quidam etiam dubitauere, nimianè ira, an nimio gaudio extinctus tàm repente fuisset Mirandulanus.

Fam. Strada de Bello Belgico lib. 1.

13 Henricus verò Galliæ Rex, cum in hastiludio, vno, alteroque die, palmari semper laude decurrisset, postridiè repetito tertiùm campo, cum prætorianæ cohortis Præfecto Gabriele Comite Mongomerio, contra suorum preces, ac vota, congrediens, læthali vulnere confossus, theatrum illud lætissimum, publicum in luctum, ac lamenta mutauit; quintoque post die, dignus vtique fato meliore, decessit. Est tamen hac in morte à sapientibus obseruatum, Regem, qui in ipso Regni principio, serium duos inter Iuuenes ex præcipua nobilitate, Duellum approbauerat, spectaueratque cum aulæ proceribus, ludicro in Duello, iusto Dei iudicio vitam, regnumque funesto fine terminasse.

14 Ex his, alijsque funestis Maiorum in Duello euentibus non satis adhùc monita posteritas, tàm perniciosa euitare Duella didicit; sed passìm, & leuioribus fortasse ex causis, & frequentiùs, quàm Maiores nostri, Duella committit. Heu deplorandum hìc est Venusino cum Vate. *lib. 3. Carm. Oda 6.*

Horatius.

Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas Parentum peior Auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

Quinimò multi hac nostra reperiuntur ætate, qui cum mortis discrimen, semel, & iterum Deo opitulante, in Duello euaserint; eidem tamen se periculo exponere, non formidant, Duelli palæstram sæpiùs repetentes, ostenduntque semetipsos hac in re, ipsis brutis animalibus imprudentiores; illis enim præterita periculi euasio, futura præcauendi discrimina documentum est.

Ouid. Trist. lib. 1 Eleg. 1.

Terretur minimo pennæ stridore columba,
Vnguibus accipiter saucia facta tuis.
Non procul à stabulis audet discedere, si qua
Excussa est auidi dentibus agna lupi.
Qui semel est læsus fallaci piscis ab hamo,
Omnibus vnca cibis æra subesse putat.
Vitaret Cælum Phaëton, si viueret: & quos
Optauit stultè, tangere nollet equos.

Et de Ponto lib. 2. Eleg. 7.

15 In aliorum ergo duellantium exitio, quisque imaginem sui periculi consideret: non temerè se Duello committat, *nec* (vt cum Augustino loquar) *transire contendat vbi conspexerit alios cecidisse*. Nec Duello tantùm, sed & *ira abstineat*, inquit Seneca, *lib. 2. de Ira cap. 34. siuè par est qui lacessendus est, siue superior, siuè inferior: Nam cum pari contendere anceps est, cum superiori furiosum, cum inferiori sordidum*. Eamdemque rationem affert Hugo Cardinalis *in cap. 8. Eccles. num. 1. Contendere cum maiori est periculosum, cum pari ambiguum, cum minore inhonestum*. At etiamsi victoriam consequatur, non sibi inaniter blandiatur, *erit enim*, vt inquit Bernardus, *infelix victoria, qua superans hominem succumbit vitio, & ira sibi, aut superbia dominante, frustrà gloriatur de homine superato. Quis igitur finis, fructusque sæcularis huius, non dico militiæ, sed malitiæ si occisor lethaliter peccat, & occisus æternaliter perit?* Vnde Duellatoribus optimè Aresius noster *Emblemate* 192. duarum auium sese mutuò occidentium Emblema applicat, cum hoc Lemmate: AMBO PARITER CONCIDENT, quod ipse ex Hier. *cap. 46.* desumpsisse testatur, vbi Propheta ait *n. 12. Fortis impegit in fortem, & ambo pariter conciderunt*.

Augustinus lib. de sing. Cler.

Seneca.

Hugo Card.

Bernard. serm. ad Milit. Templ. cap. 1.

Aresius.

Hierem.

Demùm Regis Theodorici verbis apud Cassiodor. *lib. 3. epist.* huic capiti finem imponam: *Illud præterea*, inquit, *vos credimus admonen-*

Cassiod.

dos, vt non in vos, sed in hostem sæuire cupiatis: res parua non vos ducat ad extrema discrimina, acquiescite iustitiæ, qua Mundus lætatur, cur ad Monomachiam recurritis, qui venalem iudicem non habebitis? deponite ferrum, qui non habebitis inimicum: pessimè contrà Parentes erigitis brachium, pro quibus constat gloriosè moriendum. Quid prodest homini lingua, si causam agat manu armata, aut vnde pax esse creditur, si sub ciuilitate pugnatur?

QVÆSITVM V.

An Temeritatis, & Audaciæ nota arguendus sit Dauid, vltrò se exhibens ad ineundum singulare certamen cum Goliath Gigante.

SVMMARIVM.

1 *Primum argumentum affirmatiuæ sententiæ, desumptum ex iuuenili ætate Dauidis, eo tempore se ad Duellum exhibentis.*

2 *Secundum argumentum desumi potest ex increpatione, Dauidi facta à fratre maiori natu.*

3 *Negatiuæ sententiæ prima ratio, deducta ex explanatione discriminis inter audaciam, & fortitudinem.*

4 *Dauid mitis, & humilis, mitissimo Moysi comparatur.*

5 *Zelo diuini honoris impulsus Dauid, ad tale Duellum se obtulit.*

6 *Dauidis fortitudo aduersùs Gigantem præliaturi.*

7 *Magnanimum se ostendit Dauid, Regem, & Populum hortans ad metum deponendum.*

8 *Gregorij Nazianzeni, & Ambrosij testimonio Dauidis magnanimitas comprobatur.*

9 *Abulensis explanatio circà interrogationem Dauidis, de præmio dando percussori Goliæ.*

10 *Soluuntur primò contraria argumenta vnica simul responsione.*

11 *Soluitur specialiter primum argumentum, & Dauid pugnandi peritus ostenditur.*

12 *Secundi argumenti solutio, & Dauidicæ humilitatis commendatio.*

13 *Dauid suam fortitudinem Deo acceptam retulit.*

14 *Magnanima aggredi facinora, commendabile est.*

15 *Concluditur negatiua sententia, & Dauid iterùm cum Ambrosio commendatur.*

CVM adeò varius, & incertus sit Duellorum euentus, vt iustam causam tuentes etiam quandoque succumbant, temerarium nimis, nimisque audax esse videtur, Duella tamquam certa suæ innocentiæ, suæ fidei, suique Iuris argumenta amplecti, ac committere velle; idque tantò magis ita esse apparet, quando inæqualia sunt Duellantium arma, inæquales vires, vt in Dauidico accidit Duello, Dauide aduersùs armarum Gigantem, funda, & lapidibus pugnante. Quapropter dubium incessit aliquibus vtrum prudenter, & bene egerit Dauid, ad tale Duellum se spontè exhibens; an verò, vt temerarius, & audax sit reprehendendus. Hoc ergo dubium, adductis vtrinq; varijs rationibus, in præsenti quæsito examinemus.

1 Pro parte affirmante faciunt primò verba Saul Regis ad eumdem Dauid: *Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare aduersùs eum; quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentia sua*: ex his namque verbis colligi videtur in Dauide fuisse id in quo temeritatis, ac audaciæ præcipua ratio sita est, nempè imperitiam, vnde optimè Gregorius Nazianz. *Oratione de composita disse-* 1.Reg.17 33. Nazianz. or. de cõposs dißer. ratione.

rendi

rendi ratione, asserit: *Audaciam, sobolem esse imperitiæ*, quod est consonum dicto Thucididis: *Imperitia reddit audaces cunctatores autem ratiocinatio*; sicut & Socrates relatus ab Aristotele: *lib.* 3. *Moralium Eudemiorum cap.* 30. opinatus est, *scientiam fortitudinem esse*: scientiæ autem nomine, experimentalem intelligere, alijs nominibus peritiam, & prudentiam nuncupatam; quam esse non posse in Iuuene, multòque minùs in Pueto, quo nomine Saulem vidimus compellasse Dauid, manifestè contestatus est Arist. *lib.* 6. *Moral. ad Nicomachum cap.* 8. hæc habens. *Iuuenes licet Geometrici, atque in eiusmodi sapientes euadant; Prudentes tamen euadere non videntur. Causa autem ea est, quòd particularium est prudentia, quæ ex experientia nobis innotescunt; iuuenis autem expertus non est; experientiam enim temporis afferet longitudo.* Quibus consona sunt, quæ multò antè modicis hisce de semet asseruit Salomon: *Ego autem sum puer paruulus, ignorans egressum, & introitum meum*, qua phrasi *egressus*, & *introitus* peritiam, atque prudentiam designat experimentalem.

Thuc. ibidem relatus à Niceta. Socrates. Arist. l. 6. Mor. c. 8. 3. Reg. 3.

2 Secundò verba Fratris maioris natu eiusdem Dauid ad illum: *Ego noui superbiam tuam, & nequitiam cordis tui: quia vt videres prælium, descendisti*; temeritas enim, & audacia est, cui ex superbia suadetur, vires suppetere maiores, quàm illi insint, iuxtà illud Isaiæ 16. *Audiuimus superbiam Moab, superbus est valde: superbia eius, & arrogantia eius, & indignatio eius, plusquàm fortitudo eius*; vbi obseruanda tria, quæ Propheta recenset; superbiam, atrogantiam, & indignationem; superbiam esse velut matrem, reliquas veluti pessimæ parentis prolem.

1. Reg. 17 28. Isai. 16. 6.

Non prætereunda tamen subtilis consideratio in præallata increpatione, verbis ijs, *quia vt videres prælium descendisti*; inustam Dauid notam, in primis superbiæ, in nimis audacter dimicando. Verbum enim *videre* vsurpatum aliquandò videtur pro præliari; sicut 4. *Reg.* 14. 8. vbi Rex Amasias prouocans ad bellum Ioas Regem Isräel, hæc habuit: *Veni, & videamus nos*, quam phrasim meliùs expressit historia *lib.* 2. *Paral. cap.* 25. 18. *Ascendit Ioas Rex Israël, & viderunt se ipse, & Amasias, &c.* vt tantundem sit hoc loco, *vt videres, &c.* ac si dictum esset: superbiam tuam noui, qua ductus descendisti, vt præ temeritate, prælio te immisceres, & temerè dimicares.

3 In contrarium pro parte negante, facit vetus intellectus quidditatis audaciæ, & temeritatis, & veræ aliòquin fortitudinis: *Audaces* namque (inquit Arist. *lib.* 3. *Ethic. c.* 7.) *sunt quidem prompti, voluntque antè ipsa pericula periclitari, in ipsis verò constituti, absistunt: sed fortes in operibus ipsis acres, ac celeres, antea quieti sunt*, & Cornelius Tacitus *lib.* 1. *Historiarum, fortissimus*, inquit, *quisque in ipso discrimine exercitus, qui antè discrimen quietissimus*: & è contrà, *Ignaui, & Temerarij*, vt ait Titus Liuius *lib.* 7. *in castris feroces sunt, in acie pauidi*, quos ad litteram descripsisse videtur Regius Vates de Ephremitis agens. *Ps.* 77. vbi ait: *Filij Ephrem intendentes, & mittentes arcum* (audacter scilicet antè occasionem prælij) *conuersi sunt in die belli*. Sic in Euangelio legimus Petri audaciam: *Etsi oportuerit me mori tecum, non te negabo*: mox ad oblatam cum muliercula contentionem, timore retusam, secuta etiam Christi fædissima negatione.

Arist. 3. Ethic. c. 7. Tacit. 1. Histor. T. Liuius lib. 7. Ps. 77. 9. Matth. 26 69.

4 E contrà Dauid aliàs extrà dimicandi occasionem humillimus, atque mitissimus, porrecta cum audacissimo hoste congrediendi opportunitate, promptissimum se ad certamen exhibuit, vt verè fortem; sicut & Moyses, quem mitissimi Epitheto insignitum à Deo legimus, fortissimum, data necessitate, se declarauit, teste Ambrosio *lib.* 1. *Officio-*

Num. 23. 3. Ambr. l. 1. Offic. c. 36

rum

(Exod. 2. 12.) rum cap. 36. vbi ait: *Neque in ferenda, sed in depellenda iniuria lex virtutis est; qui enim non repellit à socio iniuriam, si potest, tam est vitio, quàm ille, qui facit: vnde sanctus Moyses hinc prius orsus est tentamenta bellicæ fortitudinis. Nam cum vidisset Hebræum ab Ægyptio iniuriam accipientem, defendit, ita vt Ægyptium sterneret, atque in arena absconderet.*

5 Tantum igitur abest, vt Dauid temeritate deliquerit, vt dicendum potiùs sit, illum ad huiusmodi congressum, motum ex triplici virtute. Primò ex Zelo Dei, in quem maledicta congeri ab infami hoste perceperat, iuxtà illud: *Psalmi 68.* (Ps. 68. 10.) *Zelus domus tuæ* (scilicet familiæ, & populi tui) *comedit me, & opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me*; quibus in verbis ponderandum verbum *comedere*, relatum ad ignem deuorantem, ac si dicatur: Zelus domus tuæ opprobrijs affectæ, velut ignis in visceribus meis inclusus, comedit me, atque accendit, & ad repellendam tui iniuriam, me impulit. In eo verò quod subdit: *Et opprobria exprobrantium, &c.* censendum, hoc sibi Prophetam voluisse, tuam iniuriam, meam putaui, &, vt à tua gloria improperiorum iacula auerterem, me tamquàm scutum opposui.

6 Secundò, ex indita sibi naturaliter Fortitudine, diuino adiuta robore, quam virtutem in ipso idem Deus comprobasse visus est; *Ps.* 88. (Ps. 88. 20.) dicens: *Posui adiutorium super potentem*, Hieronymus *super robustum*, quasi Deus suæ potentiæ, & auxilij robur in viro præ cæteris præualido, reposuerit ad Populi defensionem, atque salutem, tamquam in maximè opportuno, ac tuto subiecto: *Et exaltaui electum*, idest excelsum, insignem, ac fortem: iuxtà illud *Cantic. 5.* (Cãt. 5. 10.) *Electus ex millibus*, idest magnus, procerus, *ex millibus*, idest præ millibus, præ & innumeris, *de plebe mea*.

7 Tertiò, ex Magnanimitate, quam ipsemet 1. *Reg.* 17. explicasse, (1. Reg. 17. 32.) ac designasse visus est, vt sitam in animi celsitudine, ac cordis virtute, quando certamini se exponens, ad Regem Saul ait: *Non concidat cor cuiusquam in eo* (Goliath scilicet) *ego seruus tuus vadam, & pugnabo contrà Philistæum*: vbi pondera verbum illud: *Non concidat cor*: cùm enim, quis ex indita magnanimitate ad aliqua se sufficientem asserit, eleuatum profectò dicendum illius cor; sicut è contrà, semet aliquo censente ad quid ineptũ, ei vt pusillanimo cor ipsum concidit, vt succumbenti oneri: *Magnanimos*, inquit Seneca, (Sen. epist. 104. post medium.) *Epist. 194. nos Natura produxit, vt quibusdam animalibus ferum dedit, quibusdam subdolum, quibusdam pauidum; ità nobis generosum, & excelsum spiritum, quærentem vbi honestissimè, non vbi tutissimè viuat: simillimum Mundo* (melius diceret, Deo) *quem quantum mortalibus passibus licet, sequitur, æmulaturque, profert se laudari; & aspici gestit. Dominus omnium est, super omnia est. Itaquè nulli rei submittit, nihil illi videtur graue, nihil quod virum incuruet.*

8 Quæ rectè intelliges hæc Gregorij Nazianzeni verba subiungens (Gregor. Nazianz.) in præcitata Oratione, vbi de audacia: *Quæ generosa sunt naturæ, si quidem eas castiget, ac moderetur ratio, magnum ad virtutem adiumentum habent: sin verò, tùm scientia, tùm ratio desit, pari ad vitiositatem impetu ferrĩ deprehenduntur, nàm & equum esse animosum, generosumque conuenit, qui victorias reportaturus sit, siue ad bellum, siue ad certamina comparetur: sed idem frenis non coërcitus, nec exercitatione studiosa mansuefactus, vsui nulli fuerit.* Quæ ad rem nostram rectè aptabis, S. Ambrosij *lib.* (Ambr. l. 1. offic. c. 35.) 1. *Offic. cap.* 35. addens sententiam: *Maiores nostri, vt Iesus Naue, Ierobaal, Sampson, Dauid summam, rebus quoque bellicis, retulere gloriam; est itaque fortitudo velut excelsior cæteris, sed nunquam incomitata virtus; non enim seipsam committit sibi, alioquin fortitudo sine iustitia*

iniquitatis materia est, namque Dauid nisi lacessitus bellum intulit. Itaque prudentiam fortitudinis comitem habuit in prælio. Nam & aduersus Goliam immani mole corporis virum, singulari certamine dimicaturus, arma quibus onoraretur respuit. Virtus enim suis lacertis magis, quàm alienis integumentis nititur. Deinde eminùs, quò grauiùs feriret, ictu lapidis hostem interemit.

9 Magnanimitatem istam suam ipsemet Dauid, repetita sæpiùs eà interrogatione, significasse visus est, qua ad viros Israël conuersus dicebat: *Quid dabitur Viro, qui percusserit Philistæum hunc, & tulerit opprobrium de Israël? Quis enim est hic Philistæus incircumcisus, qui exprobrauit acies Dei viuentis?* Quam interrogationem prouenisse ex ingēti desiderio cum Golia manus cōferendi, afferit Abulensis *quæst. 17. in cap. 17. primi Regum*, subdens: *Et quia non esset sibi fas pugnare, nisi Rex iuberet, captabat modum: hoc autem putabat euenturum, si frequenter apud multos de populo ista quæreret, & sic factum est: quia cum plurimi audiuissent, intróierunt ad Regem, & retulerunt ei de Dauid, qui fecit eum ad se introduci, & sic habuit opportunitatem pugnandi.*

1. Reg. 17. 26. & 30.

Abulens. q. 17. in cap. 17. 1. Reg.

10 Ad Argumenta in contrarium; & quidem ad vtrumque simul, vnica potest responsione satisfieri, sententia nimirum ex *lib. 2. Regum cap. 23.* desumpta, quam de Dauid intelligendam afferit Hieronymus *lib. Quæstionum, seu traditionum Hebraicarum in lib. Regum*, quicquid quidam alij censuerint: *Sedens in Cathedra sapientissimus inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno*: in qua sententia commendatur Dauid ex triplici virtute, sapientia nimirùm iuncta cum Prudentia, quam ab illo primum Argumentum remouebat; & ex Humilitate, iuncta cum fortitudine, ac robore per comparationem vermiculi tenerrimi; sic enim Dauid in conuersatione erat mollissimus, omnibus tractabilis, & affabilis, simulque in bello fortissimus, ità vt deijceret octingentos viros vno impetu (vt exponit Glossa ordinaria, & Liranus) sicut vermiculus, qui tametsi tenerrimus, lignum forte terebrat, ac perforat. Quibus & primum simul, & secundum argumenta conuulsa sunt.

Hieron. lib. quæst. Hebr. in lib. Regū.

2. Reg. 23.

11 Specialiter tamen ad primum respondendo, dicendum, quòd licet puero Dauid defuerit proeliandi Peritia tunc temporis, quando Saul ad ipsum ea habuit verba: *Non vales resistere, &c. quia puer es*: optimè tamen calluit pugnandi peritiam cum ferocissimis Belluis, inter quas adnumerari meritò poterat & ferus ille Gigas; id autem sua responsione comprobauit; vbi ad eundem Saul respondit: *Pascebat seruus tuus Patris sui gregem, & veniabat Leo, vel Vrsus, & tollebat arietem de medio gregis, & persequebar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum, & illi consurgebant aduersum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque eos: nam & Leonem, & Vrsum interfeci ego seruus tuus: erit igitur & Philistæus hic incircumcisus quasi vnus ex eis.* Quibus in verbis ponderanda locutionis phrasis in præterito imperfecto, quo designatur frequentia aliqua actuum, è peritia illorum certaminum. Quę peritia ex actuum orta frequentia iuncta fuit cum naturali fortitudine, quam habuisse legimus, & Banaiam virum fortissimum, quem interfecisse duos Leones, & descendisse, ac percussisse Leonem in media cisterna in diebus niuis; sacra narrat historia. Naturali etiam plurimum valuisse dexteritate in lapidibus funda iacendis, ex frequenti orta exercitatione; vndè certò sibi permittere posset se non inassuetum saxum vibraturum contra Gigantem præter aliqua prophana exempla, quæ possent adduci, illud persuade-

1. Reg. 17

2. Reg. 23. 20.

Vide vic. hum. vol. 2. lib. 5. pag. 394.

suadere non incongruè potest, quod in *Iudicum lib.* de quibusdam legitur, ea valuisse dexteritate, vt *fundis lapides ad certum iacientes, capillum quòque possent percutere, & nequaquam in alteram partem, ictus lapidis deferretur.* Iud. 20. 16.

12 Ad secundum, quòd Dauid non fuerit superbus, nec minimè arrogans, nec eius superbia, plusquam fortitudo eius, extiterit in ea sui exhibitione; patet, quia reuera Ipse validissima præcellebat fortitudine, itàut aliàs, quidam proponens illum Regi Saul in ministerium psallendi, contrà spiritum nequam, hisce illum verbis descripserit: *Ecce vidi filium Isai Bethlemitem, scientem psallere, & fortissimum robore, & virum bellicosum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum, & Dominus est cum eo.* 1. Reg. 16. 18.

13 Quòd autem non ex superbiæ arrogantia, hanc sibi adscripserit fortitudinem; quin potiùs, vt verè humilis illam acceptam Deo retulerit, ipsemet fassus est, Deum his verbis interpellans: *Fortitudinem meam ad te custodiam*, idest Tibi semper deferam, *quia Deus susceptor*, idest adiutor *meus es*. Et quòd non ad iactantiã, se coràm Saule extulerit, verbis suprà relatis de Certaminibus cõtrà feras, ex deinde subiectis verbis patefecit: *Dominus qui eripuit me de manu Leonis, & de manu Vrsi, ipse me liberabit de manu Philisthæi huius;* & Goliath gigantem ipso in certamine ità affatus est: *Tu venis ad me cum gladio, & hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israël, quibus exprobrasti hodie, & dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te, & dabo cadauera castrorum Philisthijm hodie Volatilibus Cæli, & Bestijs terræ, vt sciat omnis terra, quia est Deus in Israël.* Ps. 58. 10. 1. Reg. 17. 37.

14 Neque in hac sui exhibitione, si quid extitit humanæ gloriæ appetitus, & audaciæ, damnandus propterea fuisset: quandoquidem & audaciam aliquando commendabilem, illud Maronis indicat: *Audentes fortuna iuuat*, eaque Publij Mimi sententia à Gellio relata, & à Macrobio: *Numquam periculum sine periculo vincitur*: illud item Zenonis dictum, à Plutarco relatum, ad Adolescentem quemdam, cui, cùm fugeret amicum, à quo fuerat postulatus, vt falsum testimonium proferret: *Quid ais*, inquit, *ignaue? Ille ausus est te malo, iniuriàque afficere, & tu illi pro iustitia non audes obsistere?* Virgilius Aeneid. x. Gellius l. 17. c. 14. Macrob. lib. 1. c. 7. Zeno to. 2 mor. lib. de vit. vir.

15 Et vt omnia concludamus; Ambrosius ad rem nostram specialiter deueniens citato loco *lib.* 1. *Offic. cap.* 35. inquit, *In omnibus Dauid victor prælijs, vsque ad summam senectam manu promptus, bello aduersùs Titanos suscepto, ferocibus bellator miscebatur agminibus, gloriæ cupidus, incuriosus salutis.* Ambros. lib. 1. Offic. c. 35.

QVÆSITVM VI.

Quibus olim cum Personis, quo pristino Ritu, & Armis Duella committerentur.

SVMMARIVM.

1 *Responsum Caij Marij Duellum detrectantis.*
2 *Alciati, & Putei circà duellantium qualitatem, variæ sententiæ.*
3 *Duellare detrectans cum delatore ignobili, delati criminis reus damnatus est.*
4 *An Miles quemcumque prouocare possit nobilem, nullo habito qualitatis discrimine.*
5 *Militaris virtus à Tullio celebri encomio commendatur.*
6 *Peculiaria dubia de milite prouocante soluuntur.*
7 *Decennio militasse, nobilitatis, ac*

ſplendoris cauſſa, & incrementum eſt.

8 *Prouocatus poterat alium, ſuo loco, prouocanti opponere.*

9 *Puer in Duello de Gigante victoriam retulit.*

10 *Ad Duellum prærequirebatur prouocatio.*

11 *Superioris auctoritas neceſſaria erat ad Duellum ineundum.*

12 *Patrinorum Munus in Duellis.*

13 *Duellatores Iuramentum præſtare tenebantur. Quænam iuramenti formula?*

14 *Variæ circa duellatorum arma conſuetudines, & ſtatuta.*

15 *Sine fraude, & dolo Duella committenda erant.*

16 *Franciſci de Bologna Patritij Neapolitani Obedientia ergà Parentem pro duello ineundo.*

17 *In Duello ſuccumbens, quomodo vita donatus, è campo diſceſſerit.*

1 ET ſi omnibus in rebus, ac conuentionibus æqualitas, & proportio à Maioribus olìm ſeruanda, curaretur; maximè tamen in Duello, cùm in eo, euidenti capitis diſcrimini, hominis vita exponeretur. Vndè vulgatum erat apud Politicos, Non debere imbellem cum forti; Pygmæum cum Gigante; cum loricato nudum; pedeſtrem cum equite; cum plebeio nobilem; cum ſubdito Principem; nec exercitus Imperatorem cum gregario Milite congredi. Quàpropter optimè olim Caius Marius Theutono cuidā ex Gregarijs, prouocanti eum ad ſingulare certamen, & poſtulanti, vt prodiret, reſpondit: *Si cupidus mortis es, laqueo vitam finire potes*, nec vllo pacto adduci potuit, ad tale Duellum acceptandum.

Quomodo C. Marius Duellum recuſauerit.

2 Hinc ſi magna valdè fuiſſet Duellantium inæqualitas, non erat inter ipſos admittendum Duellum ex doctrina Baldi in *l. filius familias ff. delegat.* 1. & Alciatus *de ſingulari certamine cap.* 31. *&* 33. tradit à quolibet Priuato quantumcumque diuite, non potuiſſe ad Duellum prouocari nobilem Titulatum, quia ex dignitate inæquales erant, & in certamine ſingulari, vt in alijs, æqualitas obſeruanda erat *l. obſeruandum ff. de officio Præſidis*. Puteus tamen *de re militari lib.7. tit. An. Nobilis:* exiſtimat Nobilem Virum, nobilibuſque affinibus clarum, Titulatos ad Duellum prouocare, indecorum non fuiſſe, nec iuxtà Politicorum leges, inconueniens.

Baldus.

Alciatus.

Puteus.

Aequalitas in Duello olim ſeruata.

3 At neque hæc duellantium æqualitas, ità rigoroſè obſeruata fuiſſe videtur; cum multi inæqualis conditionis, & laceſſiuerint, & laceſſiti in campum venerint. Refert Vrſpergenſis caſum quemdam Duelli, ex quo liquidò apparet, diſcrimen iſtud inter Duellatorum qualitatem, apud Principes, excuſationis, & effugij loco non admitti, quò minùs, ſi neceſſitas coëgerit, euitari poſſit Monomachia. Apud Henricum IV. Imperatorem, à quodam infimæ ſortis homine, Otho Dux læſæ maieſtatis fuerat accuſatus, ac vt tanti criminis reus conuinceretur, ad Duellum quoque ab ipſomet accuſatore laceſſitus fuerat. Cùmque tali cum ignobili hoſte congredi, Dux nobiliſſimus renuiſſet, Maieſtatis reus damnatus eſt, ac Ducatu ſuo priuatus, quippè qui vano nobilitatis prętextu ſingulare certamen, ac Monomachiæ purgationem detrectandọ, ſe ſe tacitè reum fateri viſus eſt.

Vrſpergēſis.

Duelli detrectatio dānationis læſæ maieſtatis cauſa fuit.

4 Alciatus prætereà *cap.* 33. *&* 34. rationem quamdam peculiarem affert de Militibus, à quibus etiamſi ignobilibus prouocari poſſe, ait, quoſcumque nobiliſſimos Viros, quia ſi Militi cuicumque, in belli conflictu, hoſtilem Regem captiuum facere licet, licebit etiam ad Duellum, Nobilem prouocare, quod ita etiam decidiſſe refert,

Alciatus.

Triuultij deciſio in militari Duello.

Ioan-

Ioannem Iacobum Triuultium, Francisci Galliæ Regis exercitus Imperatorem, in casu, quo Miles ad Duellum, nobilē lacessiuerat. Quam enim ille Nobilitatem à Maioribus suis ?llo accepit conatu, Miles proprio Marte, maiori cum gloria consequitur; quoniam *satius est* (vt inquit Cicero *in orat. contrà Sallustium*) *suis gestis florere, quàm Maiorum opinione vti, & ita viuere, vt sis posteris tuis nobilitatis initium, & virtutis exemplum*.

Cicero.

5 Quin etiam idemmet Tullius *in Oratione pro Muræna*, adeò militari virtute præditos extollit, vt illos cæteris omnibus anteferre videatur; ait enim: *Rei militaris virtus præstat cæteris virtutibus: Omnia nostra studia, & hæc forensis laus, & industria latent in tutela, ac præsidio bellicæ virtutis: & simul atque increbuit suspicio tumultus, artes illico nostræ conticescunt. Omnia denique quæ sunt in Imperio, in statu Ciuitatis, ab ijs defendi, & firmari putantur, qui militari virtute antecellunt, &c.* Et pergit Iurisperito quoque Militem præferre, comparando vtriusque labores, ac studia; huius excubias, cum illius vigilijs; vnius calamum cum alterius gladio; ac militarem aciem cum legali actione: *Multò, inquit, plus adfert dignitatis res militaris, quàm Iuris ciuilis gloria. Vigilas tu de nocte, vt tuis Consultoribus respondeas, ille verò; vt eò, quò intendit, maturè cum exercitu perueniat. Te Gallorum, illum buccinarum cantus exsuscitat. Tu actionem instituis; ille aciem instruit. Tu caues nè tui Consultores, ille nè Vrbes, aut Castra capiantur. Ille tenet, & scit vt hostium copiæ, tu vt aquæ pluuiæ arceantur; Ille exercitatus est in propagandis finibus, tu in regendis, &c.*

Cicero.

Iurisperitus & miles comparantur, & cõmendatur ambotum labores.

Cùm igitur militarium splendor armorum, obscuræ familiæ militi splendorem, ac decus afferat immortale; idcircò Alciatus ignobili aduersùs Nobilem Virum, & prouocationem, & certamen singulare permittit. Ipsissima referam Alciati verba, quò clariùs eius elucescat sententia.

6 Proponit ergo Alciatus *cap. 34. num. 5.* tale dubium: *Quid si Miles origine rusticus, nobilem, qui tamen nullo dignitatis gradu honestatus sit, prouocet?* Et respondet distinguendo tempora, quibus talis fieret prouocatio, nùm scilicet fieret antequàm Miles Sacramento solutus sit, an verò post Sacramenti, & militaris cinguli pariter solutionem: & rursùs, vtrùm missione accepta post decennales militiæ exantlatos labores, an priùs. Ipsum audiamus Alciatum: *Si Miles adhuc sacramento solutus nō sit, nulla est Nobilis certamen deprecantis excusatio: quandoquidem quod ipse ex Progenitorum sanguine consequutus est, Miles propria virtute partum habet.* Militia enim homines nobilitat, & fortissimi ex rusticis milites oriuntur, vt Fl. Vegetius scribit: *Cuius rei apud veteres clarissimum exemplum in C. Mario fuit. Ex recentioribus Catamelata, Nicolaus Picininus, & plerique alij ab aratro ad arma feliciter transiere.*

Alciatus.

Ab aratro ad arma vocati C. Marius Q. Cincinnatus, & alij. Vegetius.

7 Pergit deindè ad aliam distinctionis partem: *Si verò Miles sacramento solutus est, & honestam missionem habuit, idem Iuris arbitror: consequitur enim Veteranorum Priuilegia.* Tertiò, & vltimò distinguit causam, & tempus, quibus militauerit, ac militia fuerit dimissus: *Quod si missus est, quia ampliùs Respublica eius opera, propter confectam pacem, vel alia de causa non indigeret, non certabit, nisi saltem per decennium militasse probetur.* Rationem assignat, ac Paridem citat, eiusdemque sententiæ se demùm adhærere testatur: *Qui enim, ait, decennio cum laude virtuti alicui operam dederit, nobilitatem acquirit. Atque ita etiam Paridi visum est, cuius sententiam nos probabilem hac in re arbitramur.* Hæc Alciatus dicto cap. 34. vbi etiam plura circà duellantium qualitatem dubia proponit, ad quem curiosos lectores cum facilè inuenire possint, remitto.

Miles veteranus nobilis.

Alciatus.

Pe-

P. Greg. 8 Petrus Gregorius *lib. 48. synt. cap. 16. num. 21.* consuetum fuisse asserit, si magnum inerat inter prouocatos discrimen, vt nobilior prouocatus alium suo loco subrogaret, non è contrà; quando enim nobilior ignobiliorem prouocauerat, videbatur quodammodo iuri suo cedere, ac prouocato se parem facere.

Inopinatus Duelli euentus. 9 In casu etiam quo Fœmina adulterij accusata, suam Monomachia testari innocentiam voluisset, Vir aliquis accusatori opponi solebat: imò etiam quandoque Pueri. Quare cum Filia Regis Anglorum, quam Henricus III. adhuc viuente patre in vxorem duxerat, adulterij rea argueretur, vt famam deuitaret, Puerum secum ex patria adductum, opposuit in Duello delatori Giganti: descenderunt ambo in arenam, sed Puer victor rediјt, nàm succiso poplite, hostem præter omnium expectationem prostrauit. (Naucle. tus Gener. 35.)

10 Circà Duellorum formam, multas fuisse olim cæremonias, & ritus seruatos legimus. Et primò, vt præcedēte diffidatione indiceretur inimico certamen, adeò vt proditoris notam incurreret, qui sine hac denunciatione ad Duellum descenderet. ita Baldus *in l. si manumissus ff. de obseq. patron. præst.* Ioannes Andreas *in cap. 1. de homicid. l. 6.* (Baldus. Io. Andr.)

11 Secundò, vt Principis, vel Superioris auctoritate Duellum susciperetur: vndè nec poterat Miles inconsulto Duce, nec Filius familias absque licentia Patris duellare, vt tradit Alciatus *cap. 26.* & Lancellottus *de Duello 2. par. conclus. 3.* ideòque T. Manlius Duellum recusauit, antequam licentiam obtineret, à Dictatore; idemque fecerunt L. Crispinus, & Iubellius Taurea, qui non ausi sunt se Duello committere, nisi prius Consulem consulerent, teste Liuio *l. 1. de Bello Punico.* (Alciatus. Lancellot. Liuius.)

12 Tertiò eligi solebant Patrini, quorum munus erat duellantes in Palæstram inducere, & educere, arma illorum metiri, videre corpora eorum, ni aliqua fraude, vel superioritate certamen fieret, Solem diuidere, & aërem, nè alterum eorum grauius offenderet, terminos palæstræ statuere, & tempus designare, quo in certamine durare deberent. vide Alciatum *cap. 4.* & Lucam de Penna *in l. 1. C. vt armorum vsus l. 11. & l. 4. & 5. tit. 4. p. 7.* (Alciatus. Lucas de Penna.)

13 Quartò iurare debebant Duellatores se iustam duellandi causam habere, refert iuramenti verba Petrus Greg. *l. 4. c. 16. num. 18.* nimirùm. *Iuro me habere, vt qui verè arbitror bonam, sanctam, iustamque querelam. Et pœnas damnationis æternæ deligo in animam, vitam, & honorem meum, si sciens fallo, & ni arbitror me iustam causam fouere, expugnandi talem impium, proditorem, aduersarium, quem in conspectu habeo, video, & manuteneo:* hæc enim dicens, aduersarij dexteram manum tangebat. Plura de hoc Iuramento refert Vischer *de Duello prouiso sect. 1. art. 7. membr. 7.* (P. Greg. Vischer.)

Alios quoque Duellantium ritus, & Cæremonias tradunt, qui de Duello scripsere Politici, apud quos curiosus lector inquirere poterit, nunc de armis aliquid dicamus.

14 De armorum genere, quibus Duellatores vtebantur, non idem singulas apud Nationes obseruatum; sed aliæ alia adhibuere armorum genera, plerumque tamen vsu receptum est, vt arma militaria eiusdem regionis, in qua Duellum fieret, adhiberentur. At Carolus Magnus, vt inquit Martin. del Rio *lib. 4. cap. 4. disquisit. magic.* voluit, vt fustibus vterentur Duellatores. Posteà verò consuetudo inualuit, in purgatorio Duello ea eligendi arma, quæ Reo placuissent. At ex Constit. Frederici, prouocatus poterat eligere arma, & iuxtà legem Longobardorum Iudex Duelli assignabat locum, & diem: verùm ex consuetudine vniuersali, teste (Martinus del Rio. Arma Duellatorũ varia.)

Alcia-

Alciato. *cap.* 6. prouocanti incumbit onus assignandi diem, locum, & Iudices: prouocato autem arma, quod olim etiam Romani obseruare consueuerunt. Sicuti in Iudicijs Actor eligit Iudicem, & tēpus, quo proponere velit actionem, & Reus eligit exceptiones, quibus vti solet, & de quibus rebus Iudicium contestandum. Sed ex foro Hispaniæ Princeps Iudices, & arma, designabat ex *l. 2.tit.3.par.7.*

15 Semper autem in quocunque Duello æqualia debebant esse arma, ideòque ea Patrini metiri solebant, vtque sinè dolo, & fraude singulare certamen iniretur, duellatores coràm Iudicibus, iurare debuissent, se non herbis, non maleficijs, non astrologicis obseruationibus, nec alijs artibus ad vincendum vsuros fuisse in tali Duello: de quibus omnibus videnda est Constit. Imperatoris Friderici *in l. Finali tit. qualiter se quisque defendat*, *lib. 2. Legum Longobardorum*, & Baldus *tit. de parte tenenda in principio*. Antonius Massa Galesius *contrà vsum Duelli num.* 27. Alciatus *de singulari certamine c.* 39. & Vrrea *de honore militari* 1. *pag.* 13. Lancellott. Conradus *de Duello* 1.*p.concl.* 8.*&* 3.*p.concl.*76. *vsque* 81. Prud. Sandouallius in *Histor. Caroli V. lib.* 11. *§.9.* Et sæpè infrà redibit sermo.

Baldus.

Antonius Massa.

Vrrea.

Lancell.

Prud. Sándoualius.

Hæc omnia, iuxtà aliorum sententiam, ac pristinos duellandi ritus, hic breuiter attigi: quæ autem hac nostra ætate inter Duellatores seruetur æqualitas, qui ritus, quæuè arma adhibeantur, meum non est in præsenti referre, sed ad politicos Duelli professores, talia sciendi cupidum, remitto.

16 Et quoniam paulò antè diximus, sub alterius potestate constituto facultatem olim impetrandam fuisse à Duce, si miles; à Parente, si filius familias esset &c. vt prouocationem acceptare posset. Ad hanc rem, memini hac nostra etiam ætate, huiusmodi obtinendæ facultatis consuetudinem vigere. Quamobrem Franciscus Bologna Patritius Neapolitanus, nobilissimi Parentis dignissima soboles, qui maiorum suorum præclarissima gesta, ab ipsa penè infantia suis virtutibus cumulare cæpit, ad singulare certamen adhuc Adolescens ab Antonio Carafa lacessitus, noluit Duelli Palæstram, seu condictum adire locum, nisi suum ergà Parentem obsequium, ac obedientiam, consilio, ac facultate petitis, testaretur. Itaque prouocatione statim ad Cæsarem Patrem delata, eius ab ore, quid facto opus esset, sollicitus expectabat. (Hic est Cæsar ille Neapolitano in Regno celeberrimus, qui summo cum vitæ, ac bonorum discrimine, Patria, ac Regia Iura in dies constanter defendens, *Pater Patriæ* meritò ab omnibus est appellandus.) Non passus est generosus Cæsaris animus, Duelli detrectatione, strenuo Filio ignauiæ notam, splendido Generi dedecoris maculam inurere; quinimò ad acriter dimicandum eum hortatus, euntem etiam in Campum comitatus est. Vbi, & pugnæ proprijs oculis spectator, & vulnerum non corpore, sed animo particeps interfuit. Diceres reuixisse hoc sæculo Brutos, qui licèt dissimili causa, filiorum tamen vulnera, & sanguinem, etiam siccis oculis intuentur. finito tandem Duello, semetipsum Cæsar pro saucio filio, si hosti libuisset pugnaturum obtulit, at ille graui adhuc vulnere affectus, in opportuniora tempora, vbi reparata fuisset salus, alacri ad pugnandum animo, nouam distulit prouocationem.

Celebre Duellum Neapoli commissum.

Filij ad Duellum prouocati obsequiū in patrē.

Patre spectāte filius Duellum init.

17 Addam postremò curiosum, ac lepidum Duelli factum, quod duos inter nobilissimos viros (silentio nomina prætereo) accidisse, à fide dignis Testibus accepi. Inter Duellandum, dum debilitatis viribus humi corruit vnus, Aduersarius alter in eum nudato pugione pro-

Lepidum alterum Duellum narratur.

tinùs

tinùs irruit occisurus: hic vbi imminentem prostrato sibi mortem vidit, conuersò ad preces animo, veniam, vitamque deprecabatur. Cui Victor, *viues*, inquit, *si morieris; morieris, si viues*: mox ænigma edisserens, Te, ait, libenter vita donabo, si hoc ex loco, in feretro compositus, defuncti in speciem discesseris. Ille, vt diù viueret, breui mori, seù potius se mortuum simulare, haùd indignum ratus, in adducto statim feretro, se veluti cadauer componendum præbuit, ac domum cum risu, & ludibrio elatus, non ampliùs duellaturus, reuixit.

Victus Duellator in feretro elatus.

QVÆSITVM VII.

Quibus cum Personis, Ritu, & Armis ludicra Duella, seù Gladiatorij ludi olìm committerentur.

SVMMARIVM.

1 *Serui, & Captiui venditi, ac damnati ad ludum Gladiatorium. Hadrianus Imperator hanc venditionem prohibuit.*

2 *Deducti in Triumphum Captiui, ludo publico destinabantur.*

3 *Liberi, & Ingenui, sponte, vel pretio conducti digladiabantur.*

4 *Viri nobiles sese inter viles immiscebant Gladiatores.*

5 *Equites, ac Senatores Romani etiam ad gladiatoriam pugnam venerunt: sed Vitellius id posteà vetuit.*

6 *Gladiatores mercede conducti iurare cogebantur.*

7 *Formula dicti Iuramenti ex Petronio Arbitro.*

8 *Retiarij, Sequutores, Myrmillones, unde dicti? eorum origo, & arma.*

9 *Essedarij, & Andabatæ quomodo pugnarent. Mos Polonorum cæca nocte digladiandi.*

10 *Dimacheri, & Laquearij, ex Arthemidoro, & Isidoro explanantur.*

11 *Cæsariani, Fiscales, Cateruarij, meridiani Gladiatores, cur ità dicti? Meridiani spectaculi, crudelitas, ac strages apud Romanos. Georgij Castriota nudi cum nudo scytha Duellum.*

12 *Senecæ deploratio de continua Gladiatorum nece.*

13 *Arthemidori variæ obseruationes circa somnia exercendæ artis gladiatoriæ.*

14 *Nuptiæ duellicæ, lites, ac linguæ prælia inter quosdam Coniuges.*

De ludicri Duelli, seu Gladiatorij ludi Origine, & frequenti vsu apud veteres, multa in secundo Quæsito diximus. Supererat de Gladiatoribus ipsis, ipsorumque digladiandi ritu, & armis, aliqua referre, quæ hìc in præsenti breuiter expediemus, nè antiquæ eruditionis studiosos lectores aliquid lateat, quod ad serij, & ludicri Duelli cognitionem desiderari possit.

1 Primùm igitur Gladiatores, qui publicè ludicra hæc exercuere Duella, Seruos, aut Captiuos fuisse legimus, eosque ad tàm cruentum gladij ludum, venditos, aut damnatos esse, testatur Tertullianus: *Olim Captiuos, vel malo ingenio Seruos emercati, armis quibus tunc, & qualiter, poterant eruditos, apud tumulos erogabant.* Et Suetonius de Vitellio scribit, quod *Asiaticum ob nimiam contumaciam, & ferocitatem grauatus, circumforanio Lanistæ vendiderit.* Tertull. Sueton.

Adeò increbuit mos iste seruos Lanistis, & Ancillas Lenonibus sæpè ob leuem causam vendendi, vt Hadrianus Imperator, teste Spartiano, *vetuerit Lenoni, & Lanistæ, seruum vel Ancillam vendi, causa non præstita.* Hæc de seruorum venditione ad ludum Gladiatorium tradunt Scriptores. De damnatione autem passìm Historiæ, & legum libri, vbi damnati ad gladium leguntur; vndè Capitolinus in Macrino ait: Spartian. Capitol.

Seruos,

Seruos, qui à Dominis fugissent, repertos ad gladij ludum deputabat.

2 Captiuos quoque, quos triumphaturi Imperatores secum in Vrbem deduxerant, peracta triumphali pompa in ludum dedere. Quarè Vopiscus in Aureliani triumpho scribit, *per ordinem ducta fuisse Gladiatorum paria octingenta, præter Captiuos gentium Barbarum.*

Vopiscus.

Sæpè etiam sine triumpho Captiui ad ludum damnati, sic legimus: *Claudium, omnes, qui rebelles animos extulerant, cæpisse, atque in vincla Romam etiam misisse, ludo publico deputatos.* Deplorat hos impios mores Tertullianus, & conqueritur ex aliorum Innocentium morte, publicam capi solere voluptatem: *Certè quidem*, ait, *& innocentes Gladiatores in ludum veniunt, vt voluptatis publicæ hostiæ fiant.* Et Cyprianus ad Donatum: *Paratur gladiatorius ludus, vt libidinem crudelium luminum sanguis oblectet: homo occiditur in hominis voluptatem: & quis possit occidere, peritia est, vsus est, ars est: scelus non tantum geritur, sed docetur.*

Tertull.

Cyprian.

3 At venia digni erant Gladiatores isti, è Seruorum, aut Captiuorum numero ad ludum venditi, vel damnati; inuiti enim in arenam descendebant, non digladiaturi, nisi alterius vrgerentur Imperio.

Sed quid de ijs dixerim Liberis, & Ingenuis, qui nulla vi adacti, sed pretio, vel mala pugnandi libidine inducti, se ipsos sponte ad digladiandum obtulere? *Quot otiosos*, inquit Tertullianus ad Martyres, *adfectatio armorum ad gladium locat? certè ad feras ipsas adfectatione descendunt, & de morsibus, & cicatricibus formosiores sibi videntur.* Et Manilius *lib.4.*

Tertullianus ad Martyres.

Manilius.

Nunc caput in mortem vendunt, & funus arenæ;
Atque hostem sibi quisque parat, cum bella quiescunt.

4 Et quamquàm Gladiatorum conditio, vilissima apud Romanos haberetur: *Neque enim*, vt Calphurnius ait, *conditione Gladiatoria quidquam est humilius in vulgo*; paulatim tamen Romanæ Reipublicæ moribus corruentibus, eò ventum est, vt primæ nobilitatis Viri, bonis spoliati, desperatione adacti, vel Furijs, vel Principibus gratificaturi, inter vilissimos gladiatores in arena pugnarent: *Aspice illos*, inquit Seneca, *epist.100. aspice illos Iuuenes, quos ex nobilissimis domibus in arenam luxuria coniecit.* Et Iuuenalis de nobilibus sui æui loquens.

Calphur.

Seneca.

Iuuenal.

Quanti sua funera vendant,
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone
Nec dubitant Celsi Prætoris vendere ludis.

5 Ex Equestri etiam, & Senatorio Ordine, multi, Iulio Cæsare annuente, vt scribit Suetonius in Iulio *cap.39.* in arena pugnarunt: at sub Augusto id Senatoribus vetitum, Equitibus permissum, alijs verò sub Principibus, promiscuè, modò prohibitum, modò indultum est, adeòut Caligula, vna commissione, viginti sex Equites dederit: *& Nero exhibuerit ad ferrum, quadringentos Senatores, sexcentosque Equites Romanos, & quosdam Fortunæ, atque existimationis integræ ex ijsdem ordinibus*, eodem Suetonio teste. Demùm Vitellius quamquàm ipse infamis, infamiam hanc substulit, cauitque seuerè nè Equites Romani, ludo, aut arena pollueruntur.

Sueton.

6 Prætereà Gladiatores isti, qui pretio, gladiatorio muneri addicebantur, solemni interposito iuramento, spondebant se omnia passuros, ausurosque omnia, quæ legitimos Gladiatores pati, ius ac mos esset, nimirùm, *Vstionem, Verbera, Necem*: hoc est, *Necem* cùm cecidissent, & ferrum iuberentur recipere: *Flammam, & Verbera* si quandò timidiùs pugnarent, & fugerent à ferro.

Iuramenta Gladiatorum.

Petronius Arbitr.

7 Extat inter Petronij Arbitri fragmenta, formula quædam huiusce Iuramenti, quam curiositatis gratia hìc adnotare non grauabor: *In verba Eumolpi Sacramentum iurauimus, Vri, Vinciri, Verberari, Ferroque necari: & quidquid aliud Eumolpus iussisset, tanquam legitimi Gladiatores domino corpora, animosque religiosissimè addicimus*. Ad idem allusisse videntur Horatius, & Tibullus.

Horatius. Tibullus.

Quid refert vri, virgis, ferroque necari?
Vre meum potius flamma caput, & pete ferro
Corpus, & intacto verbere terga seca.

Seneca.

Seneca epist. 7. tales sæuientis ad hæc cruenta spectacula Romani Populi voces fuisse exprimit: *Occide, Vre, Verbera. Quarè tàm timidè incurrit in ferrum? Quarè parùm audacter occidit? Quarè parùm libenter moritur? Plagis agentur in vulnera, & mutuos ictus nudis, & obuijs pectoribus excipiunt*.

Lipsius. Retiarij Gladiatores.

8 Quibus demùm Armis vterentur Gladiatores, fusè, ac eruditè tradit Lipsius *lib. 2. Saturnal. sermon. cap. 7. & seqq.* Alij enim Tridente, & Retibus armati in arenam veniebant, eosque *Retiarios* vocabant. Creditur hoc armaturæ genus à Pittaco Mitylenæo è Græciæ Sapientibus, inuentum, qui vt ait Strabo *lib. 13. ad singularem pugnam à Phrynone prouocatus, cum piscatoria schema in eum pugnauit: & Retiaculo quidem hominem circumuoluit, Tridente verò, & Pugione impulit, occiditque*.

Strabo. Isidorus. Secutores, & Myrmillones cum Retiarijs pugnabant. Festus.

Retiarij aduersarius, vt placet Isidoro, *Sequutor* ab insequendo dictus est, vel *Myrmillo*; cumque *Retiarius*, aduersùs *Myrmillonē* (hoc est Gallum) qui insculptam galeæ piscis effigiem gerebat, digladiaretur, cantare solebat: Non te peto, piscem peto, quid me fugis Galle? vt Festus his verbis ait: *Retiario pugnanti aduersùs Myrmillonem cantatur: Non te peto, piscem peto, quid me fugis Galle? quia myrmillonicum genus armaturæ, Gallicum est, ipsique Myrmillones anteà Galli appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat*.

Essedarij Andabatæ Adagiū, Andabatarum more pugnare. D. Hier.

9 Pugnabant etiam alijs in Essedis, seu Curribus, & hi *Essedarij* dicebantur: alij verò in equis, sed galea frontem oculosque tecti, qui *Andabatæ* dicti sunt: Hinc ortum est Adagium. *Andabatarum more pugnare*, quo vsus est D. Hieronymus contrà Iouinianum: *Melius, inquit, est quòd dicitur clausis oculis Andabatarum more pugnare, quàm directa spicula, clypeo non repellere veritatis*. Et contrà Rufinum: *Habetur Dialogus apud Græcos Origenis, & Candidi, in quo duos Andabatas digladiantes inter se, spectasse me fateor*. Idem est, ac si dixisset, Duos Cæcos.

Mos duellandi in tenebris apud Polonos.

Andabatarum in pugnando morem imitari quodammodò videntur Poloni, non bellicæ minùs, quàm duellicæ gentes, quippequæ, & sæpiùs bella, & sæpissimè duella suscipiunt. Si quando enim apud illos inter conuiuandum, rixæ, & contentiones oriantur, statim à cæna surgentes, extinctis ex industria facibus, solo micantium splendore armorum illuminati, cæca nocte Duella committunt. Sed ad reliquos Gladiatores redeamus.

Arthemidorus. Dimachæri. Isidorus.

10 Præter Retiarios, Sequutores, Essedarios, & Andabatas, addit Arthemidorus alios, nempè *Dimachæros*, hoc est duplici machæra, seu duobus gladijs pugnantes. Et Isidorus inter prædictos, *Laquearios* etiam enumerat, quorum pugna erat, fugientes in ludo homines, iniecto laqueo impeditos, consecutosque prosternere.

Laquearij.

Cæsariani. Fiscales. Cateruarij.

11 Alia denique erant Gladiatorum diuersa genera, ac nomina, non autem armis, aut ratione pugnæ; sed tempore, modo, vel alijs causis diuersa, vt *Cæsariani*, & *Fiscales*, quos Fiscus, & Cæsar ad pugnam alebant: *Cateruarij*, qui confusi, mistiq; & per cateruas pugnabant:

Meridiani.

Seneca.

Meridiani, qui meridie prodibant in arenam, nullo scuto, aut galea muniti. Eorum cædem, & veluti lanienam, Seneca *epist.7.* cum lacrymis exprimit: *Casu in meridianum spectaculum incidi, lusus expectans, & Sales, & aliquid laxamenti, quo hominum oculi ab humano cruore acquiescant. Contra est quidquid antè pugnatum est, misericordia fuit, nunc omissis nugis mera homicidia sunt: nihil habent quo tegantur, ad ictum totis corporibus expositi, nunquam frustrà mittunt manum. Non galea, non scuto repellitur ferrum. Quò munimenta? quò artes? omnia ista mortis moræ sunt. Manè Leonibus, & Vrsis, homines, meridie spectatoribus suis obijciuntur. Interfectores interfecturis iubentur obijci, & victorem in aliam destinant cædem. Exitus pugnantium mors est.*

Seneca Epist. 96.

12 Hæc de meridianis Gladiatoribus, scribit Seneca *loc. cit.* At *epist. 96.* dum in omnia vitia, in hæc quoque gladiatoria spectacula inuehitur, ac tanta de crudelitate conqueritur: *Homo*, inquit, *sacra res, homo iam per ludum, & iocum occiditur: & quem erudiri ad inferenda, accipiendaque vulnera nefas erat, is iam nudus, inermisque producitur: Satisque spectaculi in homine mors est.* Ad hanc rem nemini etiã nudum Georgium Castriotam Scanderbechum, singulare certamen commisisse. Cùm enim obsidis loco apud Amurathem Turcarum Tyrannum detineretur, Scytha quidam ad Monomachiam, Tyranni familiam prouocabat; ea tamen conditione, vt in angusto loco, pugione armati, cætera nudi penitùs concurrerent. Cunctantibus cæteris, Georgius pugnam suscepit, & nudus nudi hostis caput obtruncauit, illudque Amurathi Tyranno, summa cum gloria, & admiratione obtulit.

Marinus Barlet. in Vita Castriotæ.

13 Non omittam in calce huius Quæsiti quædam ad prædictam Gladiatorum varietatem spectãtia, ab Arthemidoro obseruata, & tradita *lib.2. cap.33.* quæ licèt somnia sint, sæpè tamen aliquid veri præsignate, se obseruasse fatetur. Illius verba hæc sunt.

Arthem.

Gladiatoriam exercere, significat iudicium subire, aut aliud aliquod certamen, siuè pugnam pugnare. Semper autem fugientis armatura significat in Ius trahi; persequentis autem trahere.

Quid significet artẽ gladiatoriam exercere.

Obseruatum autem mihi, & sępè tale hoc somnium Nuptias designare, eiusmodi fæminæ, qualia arma erant eius, cum quo digladiari videbaris.

Nuptiarum designatio.

Si quis cum *Thrace* componitur, capiet Vxorem diuitem, callidam, & ambitiosam: diuitem quidem, quia tegitur armis: callidam, quia gladium haud rectum gerit: ambitiosã, quia assurgit, & inuadit.

Quid significet cũ Thrace componi.

Si quis cum argenteis armis (idest *Samnitibus*, qui argenteis vtebantur armis) capiet vxorem satis diuitem, fidam, domus, & viri seruantem. Nam & inuadit, & tegitur, & pulchrior hæc armatura priore.

Alludit ad arma & digladiãdi modum. Quid cũ Samnitibus pugnare præ gnet.

Si cum *Secutore*, formosam quidem, & diuitem capiet vxorem, sed ob opes superbam, & virum aspernantem, & malorum illi causam; semper enim insequitur. Si cum *Retiario* capiet pauperem, & lasciuam, & fugacem, facilè volenti se vulgantem. *Eques* verò mulierem diuitem, & nobilem prædicit, sed amentem. *Essedarius* ignauam, & fatuam, &c. Atque hæc non coniijciens, nec ad probabilia sermones accommodans, scribo, sed ab experientia doctus, qua sæpè hæc singillatìm, sic euenisse obseruaui.

Quid cũ Secutore, Retiario, Equite, Essedario.

14 Hactenùs Arthemidorus, ex ludicri Duelli, seu ex gladiatoriæ artis exercendæ varijs somnijs, varios nuptiarum, futurique coniugij euentus coniectans; nec mirum, multa enim inter Coniuges iurgia, ac contentiones oriri sæpissimè solent, vt meritò ex imaginario Duel-

Nuptiæ duellicæ.

lo, rixosæ, ac duellicæ quodammodo nuptiæ præsignari possint. Quàm verè Iuuenalis *Satyra* 6. de nuptiali thalamo cecinit.

Iuuenal.

Semper habet lites, alternaq; iurgia lectus,
In quo Nupta iacet.

Ouidius.

Et Ouidius, alternis litibus, & odijs vxores, virosque sæpè affici, & fugari tradidit.

Lite fugant Nuptæq; Viros, Nuptasque Mariti.

Sic etiam ferrei sæculi scelera describens, & odia *lib. 1. metam.* alterum in alterius exitium conspirantem inducit.

Non hospes ab hospite tutus,
Nec Socer a Genero, Fratrum quoque gratia rara est.
Lurida terribiles miscent Aconita Nouercæ:
Filius ante diem Patrios inquirit in annos.
Imminet exitio Vir Coniugis, Illa Mariti.

Exacuunt enim, vt gladium linguas suas, se seque inuicem linguæ gladio quandoque vulnerant, ac perimunt. Quapropter pacis, ac mutui inter Coniuges seruandi causa amoris, lites, ac linguæ Duella primùm remouenda præcipit Vates amorum Præceptor,

Este procul lites, & amara prælia linguæ:
Dulcibus est verbis mollis alendus Amor.

Hæc autem iuxtà aliorum placita Scriptorum sint obiter dicta: quæ veràne, an falsa sint, Somniorum videant Obseruatores. Sed caueant nè talibus intendentes, Vmbras apprehendant, & Ventos, iuxtà illud *Eccl. 34. Quasi qui apprehendit Vmbram, & qui persequitur Ventos, sic qui intendit in Somnijs.* Nos Serijs indagandis addicti, seria prosequamur.

SECTIO II.

DE DEFINITIONE DVELLI.

HActenùs circà Duelli Originem, Progressum, Exitum, Arma, Ritusque prælusimus. modò nominis Etymon, Rei definitio, eiusdemque à Bello discrimen, in hac præseriti Sectione, sunt explananda. Ex his enim omnibus, ac præsertìm ex adducenda, & examinanda Duelli Definitione, multorum pendet solutio casuum, de quibus maximæ ortæ sunt, & in dies oriuntur quæstiones, & dubia inter Doctores, vt meliùs tertiam legenti Sectionem patebit. Sit igitur nunc.

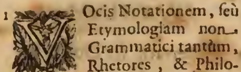
QVÆSITVM I.

Quænam sit Duelli Notatio, seu Etymologia.

SVMMARIVM.

1 *Nominis Origo, seù Etymologia à Scientiarum Sectatoribus indaganda est.*
2 *Duelli, & Monomachiæ Etymon in proprio rigore.*
Nominum contractio apud Antiquos ex Cicerone.
3 *Alia Duelli Etymologia latiùs patens.*
4 *Duellum quasi durum Bellum dici potest. Eius duritiès, seù crudelitas ostenditur.*
5 *Duelli detestatio ex Horatio Ciuile Bellum detestante.*
6 *Hoc nomen Duellum, quomodò Italicè, & Hispanicè reddatur?*
7 *Qui sint Perduelles dicendi. qui Perduellionis Rei, & quod crimen dicatur Perduellio?*

Vocis

1 Vocis Notationem, seù Etymologiam non Grammatici tantùm, Rhetores, & Philosophi: sed etiam Iurisperiti indagare consueuerunt, vt arguit *l. Ita vulneratus* 51. *ff. ad leg. Aquil. l. sen.* 35. *§.* 1. *ff. de Donat. & principium tit. instit. de testament. ord. Rutger. Ruland. de Commissar. & Commissionibus lib.* 1. *c.*2. *nu.*5. *&* 6. Imò, & Theologos quoque insignes, nominum interpretationes perquisiuisse, docet Philonis liber. Sicut enim tunc nobis scire videmur, cùm rerum caulas cognitas, perspectasque habemus; sic imperfectus erit Scientiæ Sectator, qui vocum natiuas significationes, ac genuinas earum Origines ignorauerit. Cùm igitur præsens hoc Opus vbique Duellica contineat argumenta, Duellici nominis Origo opportunè præmittenda videtur, antequàm ad Duelli definitionem, prohibitionem, pœnas, ac cætera quæsita explananda accedamus.

Etymologiæ cognitio vtilis, ac necessaria.

2 Conueniunt ferè omnes Doctores, *Duellum*, si Etymologiam, ac vim nominis inspiciamus, esse *Duorum Bellum*. Antiqui enim nomina, quò aptiora forent, contrahere solebant, & sic Duorum Bellum, dixere Duellum; & rursùs magis Duellum ipsum contrahentes, pro Duello, Bellum dixerunt. Hinc Cicero *de Orat.* ait, *Antiqui nomina contrahebant, quò essent aptiora, vt Duellum, Bellum.*

Duellum, quasi Duorum Bellum.

Cicero de Orat.

Dicitur *Duorum Bellum*; namlicèt in Duello plures quandoque decertare soleant, nimirùm Bini in Binos, Terni in Ternos, vt olim tergeminos Horatios, cum Tergeminis Coriatijs congressos fuisse diximus cum Liuio: Sic etiam Tredecim Galli totidem contrà Italos Neapolitano in Regno dimicarunt, victoria, & victoriæ præmijs penès Italos remanentibus; vt plurimùm tamen Duellum est vnius in alterum pugna, & idcircò *Monomachia* in Iure appellatur, quæ quidem græca vox est, *Monos* enim Græcè, Latinè *Vnum*: *Machia*, Pugna dicitur, *Pugna*, scilicet *Vnius* cum *Altero*.

Liuius. Iouius in Consaluo Guicciardin. lib. 5.

Monomachiæ Etymon.

3 Nonnulli *Duellum* non quasi duorum hominum tantùm, sed quasi *Duarum partium Bellum* interpretantur. Sed reuerà non tàm largè accipiendum est Duellum, nè cum Bello confundatur; Duellum enim à Latinis singulare Certamen appellatur, quia vt plurimùm inter vnum, & alterum committitur.

Duellum, quasi Duarum partium Bellum.

4 Alij *Duellum*, quasi *Durum Bellum* interpretantur nàm valdè durum, & asperum, valdè noxium, ac crudele est, hominem homini singulari certamine vulnera, & necem inferre. Satis humani sanguinis funditur, tot in Europæis, imò totius Mundi Bellis, adeò vt, verè hac nostra ætate, cùm Latij Poëtarum Principe dicere possimus.

Duellum, quasi Durum Bellum.

Tam multæ scelerum facies, tot Bella per Orbem:
Hinc mouet Euphrates, illinc Germania Bellum.
Vicinæ ruptis inter se legibus Vrbes
Arma ferunt: sæuit toto Mars impius Orbe.

Virg. lib. 1. Georg.

5 Vt quid Duellis hostilem sitiunt sanguinem Mortales, proprium forsitan alijs propinaturi? *Communis* enim, vt ait Homerus, *Mars est, & interfectorem interficit.* Vt quid tacito venientem pede Mortem, Monomachijs prouocant, ac sollicitant? *Ferina ista rabies est, sanguine gaudere, & vulneribus, atque abiecto homine, in syluestre animal transire.* Quàm benè nostri æui Duellatoribus cum Horatio inclamandum esset.

Homerus Iliad. 6.

Seneca de clementia ad Neronem.

Quò scelesti ruitis, aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parum nè campis, atque Neptuno super
Fusum est Latini sanguinis?

Horatius Epodon lib. ode 7.

Neque hìc Lupis mos, nec fuit Leonibus
Vnquam, nisi in dispar, feris
Furor ne cæcus, an rapit vis acrior?
An culpa? Responsum date.
Tacent, & ora pallor albus inficit,
Mentesque perculsæ stupent.
Sic est: acerba fata Romanos agunt,
Scelusque fraternæ necis,
Vt immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

Disfida Italicum verbum, Desafio hispanicè. 6 Dicitur tandem Duellum, Italicè *Disfida*, & Hispanicè, *Desafio*, quasi diffidatio à Fide, fœdere, & amicitia, quæ inter nobiles intercedunt, quippe qui diffidati, vt ita dicã alterius fidei, & amicitiæ non fidant, sed sibi ab illo tamquàm ab inimico præcaueant. Traditur hæc Etymologia à Sebastiano Couar. (Sebast. Couarr.) *in Thesauro linguæ Castella, verbo Desafiar*.

7 A Duello, Reipublicæ hostes, *Perduelles*, (Perduelles.) quasi pertinaciter retinentes Bellum (vt Festo placet) (Festus.) dicti sunt; Sic etiam Proditores, seu Rebelles, Patriæ hostes, læsæ maiestatis rei, Perduelles appellantur, vt tradit Caius *in leg. quos nos hostes ff. de verb. signif. Quos nos hostes vocamus, eos Veteres Perduelles vocabant*. (Caius.) Et ex Sexto Pomponio, Festo, Cicerone, & alijs, tradit Petrus Gregorius *lib. 48. Syntag. Iur. cap. 16. num. 2.* (Petrus Gregor. Perduellio.) Sic & *Perduellio* crimen læsæ maiestatis dicitur: Hinc Vlpianus *leg. vlt. ff. ad leg. Iul. Maiest.* ait. (Vlpian.) *Qui Perduellionis reus est, hostili animo aduersus Rempublicam, vel Principem animatus est.*

Hæc quoad quid nominis.

QVÆSITVM II.

Quænam sit Duelli Definitio.

SVMMARIVM.

1. *Prima definitio Ostiensis adducitur.*
2. *Secunda Duelli Definitio à Ioanne de Lignano tradita, explicatur;*
3. *Sed vtraque vt inadæquata reijcitur.*
4. *Tertia Duelli Definitio, seu potiùs Descriptio etiam refellitur.*
5. *Pro definitione tradenda, variæ Duelli acceptiones præmittuntur.*
6. *Traditur optima, adæquata, & communis Duelli Definitio.*
7. *Mulieres altercantes, capillosque sibi inuicem euellentes, duellare non dicuntur. Pugnis, fustibus, alioque non periculoso instrumento, an intelligantur rigorosa committi Duella?*
8. *An saxa ioco inuicem iaculantes Duellum committere dicantur?*
9. *Reliqua Duellicæ Definitionis particulæ explanantur.*

1 Dvellum Definiturus, traditas ab alijs Duelli definitiones examinandas præmitto, est enim inter Doctores in hac definitione tradenda, aliqua controuersia. Ostiensis *in summa de Clericis pugnantibus*, ita definit *Duellum*, scilicet, (Ostiens.) est *Singularis pugna inter aliquos ad probationem veritatis inuenta; nam qui vicit, probasse intelligitur: etsi non vicerit, in probatione defecisse, non ambigitur*. Definitionem hanc refert, & sequitur Ioannes de An. *rubr. ti. 5. alleg.* (Ioannes de An.) Verùm diminuta videtur, vt mox patebit.

2 Aliter Ioannes de Lignano *in tract. de Duello*, & fusiùs tali pacto definit: (Ioannes de Lignano.) *Est pugna corporalis deliberata hinc indè duorum, ad purgationem, vel gloriam ostendendam, vel odij exaggera-*

Secundæ definitionis explicatio.

tionem, *tendens*. Dicitur *Pugna duorum*, ad differentiam Contractuum, qui inter duos ex mutuo consensu, celebrantur: *institut. de oblig. & consen.* Dicitur, *Corporalis*, ad differentiam pugnæ Iudiciorum, quæ fit inter Actorem, & Reum, *vt l. Rem non nouam §. Patroni*, non enim ibi Corporum, sed Iurium robore, ac virtute contenditur. Additur: *Hinc indè deliberata*, ad differentiam pugnæ, quæ ob necessariam sui defensionem suscipitur, de qua *in l. Vt Vim § de Iust. & Iur. & l. 1. C. Vnde vi cum alijs*. Nam in tali pugna regulariter non est ex parte Inuasi deliberatio, sed ex parte Inuasoris tantùm, vel Neutrius, vt probatur *in Clem. si furiosus extrà de homic.* in Duello autem, est vtriusque Duellatoris deliberatio. Dicitur tandem, *Ad Purgationem, vel Gloriam ostendendam, vel Odij exaggerationem*, vt finalis Duellorum causa ostendatur, ex qua plures Duelli species eliciendæ sunt, vt infrà videbimus.

Vtriusque allatæ definitionis refutatio.

3 Sed neutra hæc allata definitio, est adæquata; non enim *Loci*, atque *Temporis* designatio exprimitur, quæ ad Duelli rationem, siue essentiam, per se spectat, & à Doctoribus sæpè hac voce explicatur, *Ex Condicto*, hoc est in tali, & tali loco; tali, & tali tempore, certo, & determinato, ab vtroque Duellatore condictis, simul scilicet dictis, atque præfixis, vt suo loco magis explicabitur.

Antonius Massa.

4 Antonius Massa Gallesius *in tract. contrà vsum Duelli*, aliam tradit Duelli definitionem, nimitùm: *Duellum est singulare certamen, quod Homines quidam legum contemptores, specie, ac nomine conseruandi, recuperandiuè honoris, & ignominiæ propulsandæ, re autem vera pecuniarum, aut falsæ gloriæ, seù affectatæ vindictæ, vel æmulationis causa, missis citrò, vltròque libellis, ad locum, & diem certum conuenientes, armis à prouocato electis committunt*. Hæc tamen, vt verum fatear, ornata potiùs descriptio, quàm bona Definitio videtur, idcircò alia, eaque communiter recepta, est in medium adducenda.

Præmittuntur quædam notanda.

5 Vt autem distinctè progrediar, præmitto tribus modis accipi posse Duellum. Primò largè pro concertatione duorum ex conuentione etiam licita, & lege non prohibita: quo pactò, & ludus qui dicitur Italicè *Scherma*, Hastiludium, Ludus Troianus, & similes, qui eo exercentur moderamine, vt pericula & illicitæ caueantur cædes, vocari solet largè *Duellum*, sed *Incruentum*: cùm nec ad vulnera, nec ad mutilationem, nec ad interitum, sed ad militares artes, viresq; exercendas sit directum; idcircò inter Conciues, Commilitones, Propinquos, & Fratres iniri quoque solet, nullo prorsùs mortis periculo imminente.

Variæ Duelli acceptiones.

II. Strictè pro certamine Duorum ex condicto, ad veritatem eruendam, vel ad purgationem ostendendam, quod quidem apud Longobardos familiarissimum erat, & ab ijsdem in Italiam inductum, & legibus etiam permissum, ad multorum criminum purgationem. Est tale *Duellum*, sic strictè acceptum, *Cruentum*, cùm ad sanguinis effusionem, mutilationem, ac cædem etiam tendat.

III. Pro concertatione Duorum ex conuentione, cum occisionis, vel vulneris discrimine, quacumque ex causa, etiamsi ex vindicta suscipiatur. Hoc quoque *Duellum* meritò *Cruentum* dicitur, sed hæc Tertia eius acceptio medio modo se habet.

Duellum Incruentum non prohibetur.

Duellum primo pactò largè acceptum, hoc est *Incruentum*, nomen potiùs, quàm Duelli naturam retinet, nec Cæsarijs, nec Pontificijs legibus prohibetur, cùm & omni careat culpa, & passim commissum ab vllo Sapiente Viro reprehendatur, quinimò cõmendetur: interest

enim

enim Reipublicæ Viris dimicandi disciplina, atque armorum vsu peritis florere.

Duella Cruenta semper prohibita.

Duellum autem tàm strictè, quàm medio modo acceptum, cùm sit *Cruentum*, ab vniuersa Christiana Republica eliminatum est, pœnis, atque Censuris iure meritò prohibitum.

Altera Duelli subdiuisio.

Rursùs *Duellum Cruentum*, in Publicum, & priuatum subdiuiditur: *Publicum*, seu Solemne illud est, quod determinato loco, vndique circumsepto, tempore, armis, Patrinis, alijsque spectatoribus vtrinque designatis,committitur. *Priuatum* autem his ritibus, legibus, atque solemnitatibus caret, & satis est, si loco quidem, & tempore determinato *Ex Condicto* committatur.

Vltima Duelli definitio.

6 *Duellum*, itaque *Cruentum*, siue Publicum sit, siue Priuatum, sic breuiter definitur: *Est Pugna Duorum, vel plurium ex condicto*. Ita Caietanus *in Summula, verbo Duellum*. Salonius 2.2. *quæst.64. art.3. Contr.3. fol.* 355. Peregrinus *de Duello pag.* 1. *num.*1. Reginaldus *lib.*21. *cap.7.nu.*3. Laymann. *tract.* 3. *p.*3. *cap.* 5. Filliucius *tract.*15. *cap.5. num.*107.*fol.*550. Bonacina *disp.* 2. *quæst.6. punct.*1. *propos.* 1. & nouissimè Alph nsus de Leone, *de Censuris, recollect.* 4. *fol.* 307.

Caietan. Salonius. Peregrin. Reginald. Laymann. Filliuc. Bonacina. Alph. de Leone.

7 Dicitur *Pugna*, subintellige non sine periculo vulnerum, vel mutilationis, vel occisionis, ad differentiam ludicræ (vulgò scherma) Ludi Troiani, Hastiludij, & huiusmodi.

Examinatur traditæ Definitio. Altercatione, Capillorum euulsione, Pugnis, &c. non committitur Duellum.

Vndè Duellum non committunt Mulieres, non tantùm verbis, sed capillorum quoque euulsione interse altercantes. Idemque sentiendum de Viris, pugnis, calcibus, vel instrumento non periculoso, interse quandoque contendentibus; huiusmodi enim Pugnam ab omni grauiori remotam periculo, vnquam, aut saltem rarò vulnera mutilatio, aut cædes aliqua subsequi solet. Fit ergo Duellum instrumentis, armisque ad vulnera, mutilationem, necemque institutis. Ità communiter Filliucius *tract.*15. *cap.* 5. *quæst.*5.*num.* 107. Lucas Floronus *de Duello cap.*5. *§.*8. Bonacina *disp.* 2. *quæst.6.proposit.*1.*num.*11. Peregrinus *quæst.*9.

Filliuc. Floronus. Bonacina. Peregrin.

Multò magis à fortiori, si fiat hasta, sclopo, & alio simili armorum genere, etiam si Duellatores sint defensiuis armis muniti, vt galea, lorica, & similibus, dummodò alicui corporis parti vulnus infligi possit. Idem etiam dicendum, si fiat cultellis, vel etiam baculis, & fustibus,cùm ad necem tendant.

Vgolinus, & alij supra citati.

Saxorum miectio, quandò dici possit Duellum.

8 Quid verò sentiendum sit, si saxis fieret? Vgolinus, Floronus, Peregrinus, & Bonacina *locis suprà citatis*, absolutè affirmant committi Duellum, quibus cum, Ego quoque affirmatiuè respondeo, dummodò talis contentio saxis commissa viriliter, & acriter exerceretur: si verò puerili quodammodo, & veluti per iocum saxa inuicem iacerent, minimè quidem Duelli pœnis, atque censuris taliter contendentes subiacere dicerem; Licet enim sic saxa iniecta vulnera quandoque infligant, rarò tamen id euenit, & de rarò euenientibus lex non curat.

9 Dicitur *Duorum*, vel *Plurium*; quia accidit aliquandò Duellum plures, quàm inter duos committi, vt de Tergeminis Horatijs, & de Tredecim Italis sæpè diximus, & de alijs dicturi sumus infrà. In hunc sensum Duelli Etymologia explicatur à Iacobo de Castillo, *in tract. de Duello, num.*8. *Duellum*, hoc est, *Duarum Partium Bellum*. Dicitur etiam Duorum, vel Plurium ad differentiam Belli, de quo peculiare erit Quæsitum. Sic etiam particula illa, *Ex Condicto*, cum longiori indigeat explanatione, pluribus distincta quæsitis, paulò infrà clariùs innotescet *Sectione Tertia*. Sed priùs de

Iacobus de Castillo.

discri-

discrimine inter Bellum, & Duellum aliqua dicamus.

QVÆSITVM III.

Quodnam sit discrimen inter Duellum, & Bellum?

SVMMARIVM.

1 *Belli, & Duelli, Bellonæ, & Duellonæ Synonymia ex Liuio, & Cicerone.*
2 *Belli duplex Etymologia explicatur.*
3 *Tertia Belli Etymologia ex Festo, reijcitur, & vera adducitur.*
4 *Varia Belli significatio ex Nonio Marcello & Gellio.*
Triplex Belli Definitio ex Lipsio, Alberico Gentili, & Alijs.
5 *Explanatur communior Belli definitio, & quid veniat nomine Exercitus.*
6 *Discrimen Belli à Duello ex Bonacina, & Hurtado.*

1 EA est inter *Duellum*, & *Bellum* affinitas, vt Veteres *Duellum* pro *Bello*, & è conuersò *Bellum* pro *Duello* quandoque vsurpauerint. Sic Liuius *lib.6. Belli Macedonici* scripsit: *Populum Romanum Duellum inijsse cum Rege Antiocho*, quo cùm non singulare certamen, sed publicum initum esse Bellum eodem Liuio teste, liquidò patet. Idem ex Cicerone de *Oratore & 2. de legib.* clarè colligitur. Sic etiam *Bellonam* Belli Deam, Martisque Sororem, *Duellonam* appellari solitam ab Antiquis, legimus, vt Petrus Gregorius *lib. 48. Syntagm. Iuris cap. 16.* adnotauit, quasi parum interesset Pugnam, & Bellum plures inter hostiles Exercitus, aut paucos inter Milites, duosue Duces iniri, cùm *Duella* propter *Bellum* sæpiùs committerentur, vt pericula, & damna communis, & publici Belli, paucorum discrimine eluderentur.

Liuius. | Cicero. | Duellum, & Bellum olim synonyma. | Petrus Greg.

Verùm in propria acceptione, *Duellum* à *Bello* maximè differt, quod vt magis pateat, nonnulla de Belli Etymologia, ac Definitione præmittenda sunt; Extremorum enim discrimen perfectè dignosci nequit, nisi extrema ipsa absolutè accepta prænoscantur.

2 Quidam *Bellum* dictum putant per antiphrasim, ex eo quòd minimè *Bellum*, seu Bonum sit, cùm multa incommoda, ac mala ex eo oriantur. Alij verò è contrà exindè appellatũ volunt Bellum, quod Bellum, seu Bonum, siquidèm ad pacem habendam comparatum sit: Vndè Augustinus *in lib. de Verbis Domini*: *Non quæritur Pax*, inquit, *vt Bellum exerceatur, sed Bellum geritur, vt Pax acquiratur. Esto ergo bellando pacificus, vt eos, quos expugnas, ad pacis vtilitatem, vincendo perducas.* Et profectò neutra hæc allata *Belli* Notatio, seu Etymologia contemnenda est, cùm diuersò respectu Bellum, & *bonum* sit, & *malum*; *bonum* ratione finis, cuius gratia suscipitur; *malum* respectu eorum, quæ contingere solent detrimenta, scilicet depopulatio, rapina, cædes, & alia. *Finis* verò *Belli* est tùm *Pax*, & *Vitæ tranquillitas*, quæ Bellum, veluti tempestatem serenitas, noctem dies, subsequi solet. Geritur namque Bellum, vt pax acquiratur, coërceantur mali, subleuentur & boni; *Can. noli existimare 23. quæst. 1. & Can. apud 23. quæst. 2.* Tùm etiam bonorum recuperatio, quæ per vim rapuit, vel iniustè possidet hostis, qui nullo alio cogi potest modo, ad ablata reddenda, *Can. Dominus noster vers. sic gens, & Ciuitas 23. quæst. 2.*

Belli Etymologia. | August. | Bellum, & malum, & bonum est.

3 Quidam, vt Festus, Quique eum sequuntur, *Belli* vocem originem traxisse aiunt, *à Bellua*, quòd Belluarum sit, non hominum in mutuum exitium congredi, & mutuo se conficere laniatu. At quia Bellum

Festus. | Bellum an à Bellua dicatur?

in vtilem suscipitur finem, vt modò ostensum est, & omni Iure permittitur, haud verisimile videtur, à Bellua, dictum esse Bellum.

Vnde dicatur Bellum.

Francisc. Connan.

Cæterùm probabiliùs est Belli nomen à Græcis petitum esse, quibus Βέλος telum significat, ἀπὸ τοῦ βάλλειν: §. item lex Cornel. vers. & si hanc significationem. Institut. de public. Iudic. Bellum enim telis gerebatur, antequam hæc bellica tormenta, & alia armorum genera inuenta essent. Hanc notationem placuisse quoque video Franc. Connano lib. 9. Comment. Iuris Ciuilis c. 5. num. 1.

Multiplex Belli significatio.

Non. Marcell.

Gellius.

Lipsius.

Alberic. Gentilis

Definitur Bellum.

4 Hac posita notatione, Bellum quandoque significat ipsam armatam duorum Exercituum Pugnam, quæ fit in Bello, vt arguit Textus in l. vlt. ff de vacat. & excusat. muner. iunct. leg. Bello 18. ff. de excusat. & testatur Nonius Marcellus scribens, quòd Bellum sit ipsa Congressio, siue Pugna. Interdùm verò denotat ipsam duorum Exercituum Dissensionem, absque Pugna constitutione iuxtà Gellium lib. 1. cap. 25. scribentem: Induciarum tempore Bellum manere, licèt Pugna cesset. Patet idem ex Iuris Consultis dict. leg. Bello 18. ff. de excusat. & §. Sed si in Bello Instit. d. 1. Attamen potest Bellum sic definiri, vt Lipsio placet: Bellum est vis, & arma in Principem, aut Populum alienum: vel, vt Albericus Gentilis definit: Bellum est publicorum armorum Congregatio. Vel tertiò, ex suo genere, & sua que forma; Bellum est dissidium armatum duorum contrariorum exercituum ritè prius indictum.

Explanatio Definitionis.

5 Dissidium armatum se habet tanquàm Genus hostilis, & ciuilis, & significat Bellum, siuè pugnetur, siuè non. Verbis, Duorum exercituum contrariorum, Distinguo Bellum à Duello: Duellum enim est tantùm duorum, vel plurium hominum, qui Exercitum non constituunt; at Bellum est duorum Exercituum: leg. 2. in princ. vers. Et si ergo Dux cum exercitui praest, & §. 1. ff. de his, qui not. infam. & l. 1. in fin. ff. de testament. militis.

Vegetius.

Est autem Exercitus tota militum collectio, dict. leg. 2. §. 1. & ibi glos. in verb. Exerc. ff. de his, qui not. infam. ità ab Exercitatione dictus dict. leg. 1. in fin. ff. de testam. militis: quia numerus militum, vt Vegetius scribit, exercetur subindè, vt exercitio melior euadat.

Bonacina.

Quæsiti solutio.

6 His ergo ad intelligentiam Belli necessariò præmissis. Ad principale Quæsitum respondet Bonacina disp. 2. q. 6. punct. 1. propos. 1. num. 3. Bellum non esse Duellum, eò quod non sit singulare certamen, nec in Bello adsit Pugna, ex condicto, nec idem personarum numerus, vt seruatur in Duello, in quo Singuli in Singulos, vel Bini, in Binos decertare solent.

Aliud discrimen iuxtà Auctoris mentem.

Hurtad.

Aliud Adderem, essentiale discrimen inter Duellum, & Bellum ex Auctoritate, & Causa, vndè Duellum, vel Bellum oritur, esse desumendum: si quidem ad Duellum non requiritur necessariò esse inter Singulos, & Singulos, vel inter Binos, & Binos Pugnam; sed Priuata Auctoritate siue Causa inter paucos, aut multos committi: Bellum verò publica auctoritate inter armatas hostium acies suscipi. Ità Hurtadus de Duello vol. 2. disp. 170. sect. 1. §. 4. & sic in præsenti de Duello pro Priuata Pugna, hoc est priuata auctoritate suscepta, vt publico Bello opponitur, disputamus.

SE-

SECTIO III.

DE QVÆSITIS CIRCA DEFINITIONEM DVELLI.

Circà explanatam Duelli Definitionem, multa occurrete possunt Dubia, quæ sub hanc Sectionem, pluribus distincta Quæsitis, soluenda reduximus. Magna namque Duellantium pars, non ex consilio, ac præmeditata duellandi intentione, sed casu, prout iniqua sors tulerit, ac Dæmon instigauerit, aut prouocant, aut prouocati veniunt ad Duellum; excitato nimirùm repentè odio, ac vlciscendi desiderio ex repentino inimici occursu. Modò etiam ex vno in alterum verbum prolabente lingua, ventum est ad arma, vt illatæ vltrò, citròque iniuriæ, mutuo vulnere, ac sanguine delerentur. Accidit quòque, vt orta duos inter Nobiles contentione in Templo, vel Regia, alter alteri, ne loci Maiestas, aut Sanctitas lædatur, egredere hinc inquiat, descende hinc, extrà Ecclesiam, extrà Regiam ad talem perge locum, illuc tecum pugnaturus ibo. Multos etiam reperies, qui absque verè duellandi animo, sed tantummodò, vt famæ, honorique suo consuluisse videantur, ad Duellum prouocant hostem, quem sciunt fortasse, vtpotè timidæ, vel Religiosæ vitæ hominem, detrectaturum prouocationem, vel si non detrectauerit, mox intercedente Principis, aut Iudicis mandato, impeditū iri Duelli euentum; & pacis, ac amicitiæ fœdus ineundum. Simillimi circà Duella frequenter accidunt casus, de quibus Quæstio est inter DD. Vtrum verè Prouocationes, ac Duella, dicenda sint, ac proindè Excommunicationi, cæterisque Cæsareis, ac Pontificijs pœnis subiecta. Huiusmodi ergo tantùm Dubia in præsenti soluenda sunt Sectione, varijs propositis casibus, vt clariùs, ac faciliùs tradenda percipiatur doctrina. Reliqua verò dubia ad prohibitionem, & pœnas Duellatoribus impositas, spectantia, in secundo soluentur Tractatu.

QVÆSITVM I.

An possit Duellum committi absque designatione Temporis, & Loci: *seu*, An Loci, & Temporis designatio, sit de formali conceptu Duelli.

SVMMARIVM.

1 *Prima Sententia affirmatiua Peregrini adducitur.*
2 *Expenduntur rationes pro Peregrini Sententia.*
Eadem est virtus Taciti, & Expressi.
3 *Vota persoluenda sunt statim ac commode persolui possunt.*
4 *Secunda Sententia negatiua plurium DD. auctoritate firmatur.*
5 *Triplex fundamentum dictæ Sententiæ negatiuæ.*
6 *Soluuntur Argumenta in contrarium adducta.*
7 *Ad Voti essentiam non pertinet temporis determinatio.*
8 *Secundi, & Tertij argumenti peculiares solutiones.*
9 *Bulla Clementis VIII. quo sensu sit intelligenda.*

1 Temporis, ac *Loci* designationem sub posteriori illa Duellicæ Definitionis parte (*Ex Condicto*) latenter inclusam, ac implicitè contentam, ad Duelli pertinere Essentiam, vnanimi Sententia vniuersus Doctorum cætus acriter tuetur. Adeòut ad singulare

certamen Prouocantes, non *loco*, nec *tempore condicto*, à duellicis pœnis subeundis, eximendos esse existiment; deficiente nimirùm vltimo *Duellicæ Essentiæ constitutiuo*, ac proindè *Duelli à Rixa distinctiuo*.

Huic communi omnium Sententiæ vnus est, qui refragari velit Peregrinus *in suo de Duello Tractatu q.* 15. vbi *Temporis, Locique* designationem non ad *Essentiam*, sed ad *Propria Duelli Accidentia* reducendam fore arbitratur. Ac propterea Prouocationes, Pugnasque absque Temporis, Locique designatione commissas, iisdem Duelli pœnis puniendas esse, seuerè nimis, ac nimis peregrinè, sequentibus probare rationibus conatur. Eas quanti ponderis sint expensurus, ac breuiter impugnaturus, hîc, fideliter excerptas referre non grauabor.

Peregrini sententiæ prima ratio.

2 I. Si Titius v. g. (verba sunt Peregrini) prouocaret ad Duellum Caium in eodem *Loco & Tempore*, clarum est, quod acceptante Caio Titij prouocationem, & cum eo pugnante, ambo in excommunicationem, aliasque duellantium pœnas inciderent. Sed *Eadem est virtus taciti & expressi l. cum quid. ff. si cert. pet. & ibi DD.* Et Titius prouocando Caium *nullo* statuto *tempore*, & *loco*, & Caius voluntariè acceptando prouocationem, & pugnando ex communi, & libero consensu in eodem loco, tacitè videntur elegisse illud *tempus*, & *locum*. Ergo incidunt in excommunicationem, & aliàs Duellantium pœnas, quamuis nulla *Loci*, & *Temporis* facta sit mentio.

Confirmatio à paritate Voti.

3 Hanc rationem vlteriùs confirmat à pari de *Voto*. Quando enim aliquis absolutè aliquid vouit, non determinando *tempus* pro voti solutione, statim ac commodè poterit, votum soluere tenetur, vt docet Siluester, Angelus, Petrus de Aragon. Gregor. de Valentia, & alij, quos refert, & sequitur Sayrus *lib.* 6. *Clauis Regiæ cap.* 8. *num.* 8. Ergo Titius prouocando Caium ad Duellum, nullum determinando *locum*, & *tempus*, videtur statim in eodem loco prouocasse, & sic tacitè expressisse *locum & tempus*. Et similiter Caius spontè acceptando, & pugnando in *eodem loco*, videtur tacitè determinasse, & elegisse præsentem *locum & tempus*.

Sylvester. *Angelus.* *Petrus de Arag.* *Greg de Valent.*

Secunda ratio.

II. *Duellum cruentum* spontè, & *ex condicto* factum nullo statuto *tempore*, & *loco*, est proprium & verum Duellum, vt patet ex Duelli definitione: ergo idem dicendum de *priuato Duello*, cum non sit minùs cruentum, & animæ & corpori noxium, quàm *publicum Duellum*.

Tertia ratio.

III. Clemens VIII. generaliter loquitur, & sub censuris, ac pœnis prohibet Duellum quouis modo, & sub quacunque forma fiat: nec vllam mentionem facit de *temporis, locique* designatione. Ergo ad contrahendas censuras, pœnasque in Clementis VIII. Bulla expressas, *temporis*, ac *loci* designatio non requiritur. Hæc sunt fundamenta, quibus Peregrini sententia innititur.

Secunda sententia negatiua.

4 At cùm seuera nimis hæc videatur sententia, nullos sibi, vt dixi, conciliauit Doctores, nec Patronos, nec Asseclas habet, quorum Patrocinio, ac Comitatu per Theologorum Academias, & ora tuta volitare possit: sed vt video, sola suo Peregrino cum Patrono peregrè profecta est; tot, tantisque Doctoribus, oppositæ potiùs sententiæ suffragantibus. Itá Thomas Sanchez *in præceptis Decalogi lib.* 2. *cap.* 39. explanans quid sibi velit: *Duellum ex Condicto*, scilicet, *Ex pacto mutuo inito: Condictum enim*, inquit, *id significat*, plura Duelli dubia proposita soluit, omnibus tamen in illis *locum*, *tempusque* designandum fore requirit, vt citatum locum peruoluenti liquidò patebit. Hæc etiam Do-

Thomas Sanch.

ctri-

Floronus. ctrina fusè traditur à Florono *in Tract. de prohib. Duelli cap. 5. §. 1. vers. Tertium est*. Sic quoque à Reginaldo *in sua praxi lib. 21. cap. 8. num. 73.* Reginald. Definienre Duellum esse Pugnam Duorum, vel Plurium, ad cædem, seu vulnera institutam, eamque *Ex condicto*, ac certo pugnantium numero constituto, ac *Tempore*, & pugnæ *Loco* designato.

Si itaque *Temporis*, ac *Loci* designatio sub duellica definitione includitur, prof ctò non ad *Accidentia*, sed ad Duelli *Essentiam* spectare censenda est. Ità Filliucius *tract. 15. cap. 5. num. 107. vsque ad 112.* sæpè admonet, ac repet t inter Conuentionem, & Pugnam, temporis aliquid interponi opus esse, ad discrimen *Rixæ*, non præuio mutuo pugnandi pacto, nec inter pactum, & pugnam Tempore aliquo interposito (*En Temporis Designatio*) sed inflammante animum ira, illicò commissæ. Filliuc. Bonacina *disput. 2. quæst. 6. propos. 1. num. 15.* Ad pugnandum se inuicem prouocantes, *loco nullo, nulloque Tempore* statuto, Excommunicationę non affici docet, cum non sit propriè Duellum, de quo Summi Pontifices in suis loquuntur Constitutionibus. Nec alia est Patris Dianæ sententia, dùm *par. 3. tract. 6. resolut. 1. §. Dico tertio*. Duellicis pœnis afficiendum non esse sensijt prouocantem alios, *nullo loco, ac tempore* ad pugnandum statuto; subdens, quia hæc actio, non habet requisita constituentia Duellum. Meminit etiam in Definitione Duelli *temporis, ac loci* designationem Alphonsus de Leone *de Censuris verb. Duellum, pag. 308. colum. 2.* & communiter omnes. Sed neque leuiora sunt rationum, quàm testimoniorum momenta ad prædictam sententiam probandam infrà adducta, ac proptereà.

Bonacina.

Diana.

Alphons. de Leone.

5 Secundò ratione probatur: nam aliòqui inter *Rixam*, & *Duellum* nullum fore discrimen sequeretur, ac proindè omnes repentino odio, subitaque ira ad pugnam concitati, nec *loco*, nec *tempore* statuto, Duelli Censuras, aliasque pœnas contraherent. Negatiuæ sententiæ rationes.

Ex Constitutione etiam Gregorij XIII. incipiente *Ad tollendum vers. Auctoritate Apostolica, &c.* nostram confirmamus sententiam; in ea enim omnes illos Censuris, & pœnis in Tridentini Concilij Decreto cōtentis, ligari Summus Pontifex decreuit, qui non quomodocumque, sed *ex condicto, statuto tempore, & in loco conuento Monomachiam commiserint*. Rationes deductæ ex Bulla Greg. xiij.

Ex eodem Gregorio XIII. ibidem statutum est incidere in dictas Censuras, & pœnas: *Monomachiam committentes ex condicto, statuto tempore, & in loco conuento, etiamsi nulli Patrini, ac socij ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita sit*: ergo ex Bulla Gregorij XIII. non committitur *Monomachia*, siue *publica* sit, siue *priuata*, nisi sit *ex condicto, statuto tempore, ac loco designato*. Ergo cùm restringenda sint Odia *cap. Odia de reg. Iur. in 6.* non extendendæ sunt pœnę illæ odiosæ ad pugnam sine *temporis, locique* designatione committentes.

6 Ad oppositæ tamen sententiæ primum argumētum respondetur, Pugnam illam inter Titium, & Caium, *eodem in loco, eodemque* susceptam *tempore*, non *Duellum*, sed nudè *Rixam* fuisse, eodem Peregrino teste *quæst. 18.* afferente, non posse animum deliberatum intelligi, qui *ex temporis interuallo* non procedat. Quonam pactò igitur, *eodem in loco, & tempore* Titij prouocationem, acceptante Caio, & vtroque manus conferente, *Duellum* commissum fuisse dici poterit, si nec *temporis* aliquod *interuallum* inter prouocationem, & pugnam, nec *animi* præcesserit *deliberatio*? Soluitur primum argumentum oppositum.

Addit prætereà: *Eamdem esse virtutem taciti, & expressi*: At dato hoc, negandum est tamen suppositum; supponit enim in proposito casu, In allato casu nec tacita intelligitur temporis, & loci designatio.

nullo

nullo temporis interuallo inter prouocationem, & pugnam intercedente, tacitam subintelligi *temporis, locique* designationem, quod falsum est; cùm per ipsummet Pereginum eodem in loco, & tempore, prouocante Titio, & annuente Caio inita fuit Pugna: quomodò ergo *temporis, ac loci designatio* intelligi pòterit?

Responsio ad confirmationē.

7 Confirmatio deducta ex paritate Voti, soluitur respondendo, Disparem esse *Voti*, ac *Duelli* rationem, ad *Voti* namque essentiam temporis *determinatio* non pertinet, non aliud in suo essentiali conceptu includente Voto, quàm *Promissionem de bono, Deo factam*, vt communis est DD. sententia, & ad *Votum* temporis designatio accidentaliter tantummodò se habet: ad *Duellum* verò per se spectat, cùm, & *loci*, & *temporis* determinatio eius ingrediatur *essentiam*; ac propterea absq; tali *temporis, locique designatione Duelli essentia definiri nequit*. Cùmque nulla supponatur temporis mora intercessisse, neque in casu posito ad tempus, locumque tacitè subintelligendum, vt modò diximus, confugiendum erit.

Quid sit de essentiali conceptu voti.

Soluitur secundum argumētum.

8 Secundi Argumenti negandum est simpliciter Assumptum, ac *Principij petitio* esse videtur; quod enim probandum esset, vt certum assumitur. Enimuerò, si in proposita videndum est quæstione, An *Duellum* abstrahens *à publico, & priuato, temporis*, ac *loci* determinationem essentialiter includat, cur modò ad probandum, talem non includi determinationem, absolutè assumitur *temporis, locique* designationem *ad publicum* non requiri *Duellum*? Hoc profectò est *Petere principium*, vt in Dialecticis dicitur.

Bonacina. Floronus. Diana. Clem. iij.

9 Postremò cum Bonacina, Luca Florono, Reginaldo, Filliucio, Diana, & Alijs in præcitatis locis, respondendo ad tertium, dico *Constitutionem* Clementinam iuxtà communem loquendi vsum, aliarumque Constitutionum sensum, quæ per illam confirmantur, intelligendam esse. Cùm igitur in alijs Constitutionibus de pugna *statuto loco, & tempore* commissa, sermo habeatur, idipsum de Clementina Constitutione omninò esse sentiendum, nec ab ea cum Peregrino peregrè proficiscendum esse videtur.

QVÆSITVM II.

An Siquis alterum ad pugnandum prouocet dicens: *Tecum pugnabo, vbicumque, & quandocumque Te per Vrbem deprehendero*, incidat in Duelli pœnas.

SVMMARIVM.

1 *Sic prouocans incidit in Excommunicationem. Quinam Doctores hoc asserant? Et quanam sint huius affirmatiuæ sententiæ rationes?*

2 *Non incidit in Excommunicationem iuxtà oppositam sententiam.*

3 *Authoris Iudicium circà vtramque opinionem.*

Quanam designatio Loci, & Temporis requiratur ad Duelli pœnas contrahendas.

Quid probet Scriptura incerta? Quid valeat Donatio incerta?

4 *Ad Duellum non requiritur indiuisibilis designatio loci.*

Tempus, & Locum copulatiuè, non disiunctiuè designare satis est ad Duellum.

Bonacina affirmatiuam sententiam amplectitur.

1 VLTORVM est Doctorum sententia, Prouocātem ad *Duellum, vbicumque, & quandocumque per Vrbem inimicum deprehenderit* in duellicas pœnas incidere,

cùm verè in tali prouocatione, per ipsos *temporis*, *locique* assignatio adsit, nempè, cum sese obuiàm habuerint. Ità Bonacina *de Censur. tom. 1. disput. 2. quæst. 6. punct. 1. propos. 1. num. 7.*

Filliucius. Et Filliucius *tom. 2. disp. 25. in 5. præcept. Decalogi* aliquandò etiam absque *loci*, & *temporis* determinatione esse posse *Duellum* asserit, vt si duo conuenirent (ipsius verba sunt) vt vbicumque sibi inuicem occurretint prima vice in Ciuitate, Pugnam capessant. Hoc enim esset *Duellum*, hoc est, *Pugna ex condicto*, proh bita etiam sub Censuris.

Hurtad. Similiter Hurtadus *de Spe, & Charitate volum. 2. disput. 170. sect. 1. §. 8.* Pone, inquit, duos inimicos ità pacisci: *Pugnemus mutuò quocumque in loco nos inuenerimus, nullo designato loco*: Rogas, vtrum hoc sit satis ad Duellum? Respondeo, esse si illi se mutuò quærant. Est res sinè controuersia, quia Pugna est deliberata, reiecta ad aliud tempus; locus autem est item condictus, condicitur enim tota Vrbs, aut Pagus, aut Regio. Idem censeo quandò se fortè fortuna offenderint in aliquo loco, si in eo pugnent; quia ille locus est condictus ab vtroque sub conditione, si in eo se offenderint; ex suppositione autem quod ibi se offenderint, iam conditio loci, ex conditionata fit absoluta. Hæc Hurtadus.

Diana. 2 Oppositam tamen sententiam amplectitur Diana *par. 5. tract. 13. resol. 59.* illamque se in praxi habuisse fatetur, pro se Iacobum Mancinum, *in pract. visitand. Infirm. pract. 4. num. 16. dub. 9.* adducens; quo etiam Teste ita senserunt nonnulli Viri docti ab eo consulti. Huic etiam adhæret sententiæ Alphonsus de Leone *de Censuris, verbo Duellum, circà medium.*

Mancin. Alph. de Leone.

Fundamentum negatiuæ sententiæ. Fundamentum est, quia totius Vrbis nomine non propria, ac determinata, sed indifferens, ac confusa *loci* assignatio intelligitur: nullus enim certus ad pugnandum *locus* assignatur, nec est propria temporis designatio, *cum sese obuios habuerint*; enimuerò incerto remanente tempore, in tali prouocatione verè *certum* fuisse *tempus designatum* dici nequit.

3 Et quàmuis Bonacinæ, Filliucij, & Hurtadi prima hæc *opinio* allata, horum auctoritate Doctorum Mihi *probabilis* videatur; secunda tamen Dianæ, Mancini, &c. *Sententia* vtpotè *probabilior* mihi magis arridet; quoniam ad Duellicas pœnas contrahendas, quemcumque *locum*, aut *tempus* ad Pugnam *in genere* assignasse, non sufficere existimo, sed vtrumque simul *in indiuiduo* assignatum fuisse requiri, v.g. extrà talem Vrbis Portam, trans Pontem, hodie, in crastinum te ad pugnandum prouoco &c. Iudicium Authoris de vtraque sententia allata. Ratio.

Firmo hanc rationem, ex eo quòd idem sit aliquid incertum esse, ac nō esse: Quarè *Scriptura incerta nihil probat, leg. duo sunt Titij, vbi DD. ff. de testamentar. tutel. & qui dat incertum, nihil tradere videtur leg. 3. §. incerta ff. de acquir. possess.* Confirmatio.

4 Moneo tamen cum Hurtado *de Spe, & Char. vol. 2. disp. 170. sect. 1. §. 5. in fine.* Locum indiuisibiliter designandum, ac veluti palmis commensurandum non esse. Sitmus enim in moralibus: Satis autem esse *locum*, vbi mutuò reperiri possint, designare: vt si quis dixerit (inquit Hurtadus): Pugnemus vltrà Pontem, aut in Agro, extrà muros, aut in Galliam ad petendum campum eamus. Duo notanda pro pleniori intelligentia dictæ sententiæ.

Moneo etiam cùm de *loci*, & *temporis* designatione sermo est, non *disiunctiuè*, sed *copulatiuè* intelligendum esse: Siquidem ad Duellicas pœnas contrahendas, *tempus*, & *non locum*; *locum*, & *non tempus* duellandi assignasse, satis non est; sed *vtrumque simul copulandum esse*, prout verbis Gregorianæ Bullæ copulantur. Nec

vn-

Sanchez. Delrio.

vnquam, vt benè admonet Sanchez *tom. 1. in præcepto Decalogi, lib. 2. cap. 39. n. 28.* & Delrius *lib. 4. Disquisit. Magic. cap. 4. quæst. 4. sect. 2. num. 26.* has duas temporis, locique designationes inuicem in Duello *separandas esse*.

QVÆSITVM III.

An Siquis viso Inimico in Ecclesia, aut in Regia, aut alio in loco sibi periculoso, eò quod ille adiuuantes ibi habeat Amicos, Coniunctos, aut Famulos, diceret ei: *Exi indè ad pugnandum*, nullum destinans locum, Duellum committeret?

SVMMARIVM.

1 *Non committi Duellum, sed Rixam, asseritur ex Sancio, & Filliucio.*
2 *Aliud est locum designare: aliud in locum tutiorem reducere inimicum.*
3 *Tres alij similes deciduntur Casus ex Filliucio, Hurtado, & Molfesio, &c.*
4 *Reuocans Inimicum ex publico in priuatum locum, vt liberius pugnam committat, in Duelli pœnas incidit.*

Responsio negatiua.

1 N hoc casu *Duellum* non committi videtur siquidem, nec propriè *locus* destinatur, nec cùm dicitur, *Exinde ad pugnandum* prouocantis animus est Pugnæ *locum* destinandi, sed tantùm sacri loci irreuerentiam, aut proprium præcauendi periculum. Tùm etiam quia incohatam forsitan in Ecclesia, aut Regijs in Ædibus altercationem, continuata quodammodò actione moraliter prosequentes in loco tutiori propè Templum duellando, egressi perficiunt; & sic *Rixam*, ac exortam subitò *Contentionem*, non verò *Pugnam ex condicto* fore censeo. Initium enim respiciendum est maximè in operibus. Ità Sanchez *tom. 1. lib. 2. cap. 39. num. 28.* Filliucius *tom. 1. tract. 15. cap. 5. num. 111.* Sanchez. Filliucius.

Soluitur similis casus.

2 Idem censendum est si existenti Vni in loco, vbi Amicos, Socios, vel adiuuantes haberet Famulos, Alter suum præuidens periculum, diceret: *Ex hoc loco egredere*, cum eoque egrediente pugnaret: *nullo assignato loco*, neutrum inquam, in Excommunicationem incidisse, cēsendum est; hoc enim non esset *locum* designare, sed à loco periculoso in non periculosum reuocare inimicum. Ità Sanchez *loc. cit.* & Molfesius *in summa tract. 7. c. 19. n. 20.* Sanchez. Molfes.

Quandò cēseretur esse verè Duellum.

3 Quod si in Ecclesia, vel in Regia conuentio, & pactum in tali, & tali *loco*; tali, & tali *tempore* pugnādi initum esset, vt sæpè contingere solet, esset absque dubio *Duellum*; inter conuentionem, & pugnam tempore aliquo intercedente, & pugna *ex condicto* commissa, vt docet Filliucius *loc. cit.* Alphonsus de Leone *de Censuris verb. Duellum*. Filliuc. Alphons. Leon.

Verùm si in Templo cæpta non sit *Pugna*, sed ad *locum distantem condicta*, qu. muis continuò pugnaturi egrediantur, erit profectò *Duellum*, vt in simili casu dicit Sanchez *loc. cit.* & pariter Hurtadus *de Spe, & Char. vol. 2. disp. 170. sect. 21. subsect. 5. §. 204. propè finem*. Hurtad.

Intercedente tēporis interuallo etia esset Duellum.

Quando etiam inter prouocationem, & pugnam temporis aliquod poneretur interuallum, vt si donec Missa perageretur, Concioni finis imponeretur, vel quid simile expectaretur absoluendum; quo peracto, propè Templum pugnam committerent, verè *Duellum* esset, ex Hurtado *loc. cit.*

Hurtad. Sanchez. Alius casus solutus.

4 Prætereà Sanchez *eodem n. 28.* huiusmodi alium adiungit casum

nimi-

nimirùm, si ab Inimico, in Platea v. g. existente, peteret alter, vt indè discedens ad alium pergeret locum, cùm ibi ob circumstantes, quorum opera statim in mutuam gratiam reuocarentur, liberè pugnare nequirent, ambo in Excommunicationem inciderent, si progrediente illo ad Pugnam, Pugna ipsa sequuta esset: hoc enim esset verè *locum designare*, nempè extra Plateam illam, liberiùs pugnandi causa. Requiritur verò non subitò in *Rixæ* calore, sed præmeditatè, *& ex consilio* prouocationem ad Pugnam fieri, hoc namque est *ex condictio* ad Pugnam lacessere, vt docet Farinacius *consil. 9. in fine*. Molsesius *in summa tract. 7. cap. 19. n. 20.* Farinac. Molsesius.

QVÆSITVM IV.

Vtrum ille, qui suum inimicum domi existentem prouocat, dicendo: *Exi indè, descende huc ad pugnandum*, & de facto pugnaret, in Excommunicationem contrà prouocantes ad Duellum incideret?

SVMMARIVM.

1 *Reuocare inimicum è propria domo in Plateam ad pugnandum sub Censuris vetitum non videtur.*

2 *Ob periculum præcauendum, alterum locum eligere non est vera loci condictio.*

1 QVAMPLVRIMOS sæpissimè reperiri certum est, qui existentem domi inimicum ad digladiandum extrà domum prouocent; at an censuris ligandi sint, indubium vertitur.

Ego cum Sanchez, & Filliucio ligandos non esse existimo; si quidem *loci designatio* illa, *non Duelli intuitu*, sed ad propria præcauenda *discrimina* indicta fuit; si enim prouocans inimici domum digladiaturus ingrederetur, se se manifesto vitæ discrimini exponeret, circumseptum forsitan angusto in loco, & sui inimici Famulis, Consanguineis, Amicis, prouocantem ad necem vsquè dirè oppugnantibus. Sanchez. Filliucius. Negatiua responsio ad Quæsitum.

2 Dùm ergo tanti *præcauendi* causa *periculi*, illum extrà domum lacessit ad pugnam, *nec in Censuras*, nec *cæteras in duellicas incidere pœnas censendus est*, vt paulò antè etiam diximus, Eum, qui inimicum ex Ecclesia, aut ex Regia, aut aliundè, imminente periculo, tutiorem reuocaret ad locum, *excommunicatum non fore*, cùm *deficiente* rigorosa *loci designatione*, rigorosum *committere Duellum* non æstimetur. Ità Sanchez *lib. 2. cap. 39. num. 28.* Filliucius *tom. 1. tract. 15. cap. 5. num. 111.* Ratio. Côfirmatio à pari

QVÆSITVM V.

Vtrum in Excommunicationem incidat prouocans alium ad Duellum certo in loco, tempore, & Determinatis armis committendum, misso etiam ad ipsum libello prouocatorio cum Testibus, &c. absque animo tamen pugnandi, pro certo habens non secuturam esse omninò pugnam, impedientibus vtrinque Amicis.

SVMMARIVM.

1 *Contrahitur Excommunicatio ratione annexi periculi iuxtà primam sententiã.*
2 *Proponitur secundum argumentum asserentium committi Duellum.*
Scripta, & Manifesta quarè prohibita?
3 *Qui vult Antecedens, quomodò censeatur velle Consequens?*
4 *Finis operis, & finis operantis, quomodo in actione distinguantur?*
5 *Non contrahi Excommunicationem ex alijs DD. tuetur Auctor.*
6 *Licet Excommunicatio non contrahatur, committitur tamen lethale peccatum. In externo foro verus reputatur Duellator.*
7 *Quid verò in foro interno sentiendum?*
8 *Fundamentum oppositæ sententiæ ab Auctore traditæ.*
9 *Proferens verba hæreticalia sinè pertinacia, & errore; & prouocans sinè duellandi voluntate comparantur, quòad non subeundam Excommunicationis pœnam.*
10 *Solutio primi argumenti affirmatiuæ sententiæ.*
Quænam scripta, & manifesta in Clementina prohibeantur?
11 *Alterius argumenti responsio.*
12 *Explicatur quo sensu intelligendum sit Axioma: Qui vult Antecedens, censetur velle Consequens.*
13 *Actio externa physica, & finis operantis, moralę compositum formant.*
14 *Actiones externæ ab internis actibus specificantur.*

1 IN hoc etiam, vt in cæteris Quæsitis, varia est Doctorum sententia, affirmantibus alijs, alijs verò negantibus in casu proposito, incidi in Excommunicationem.

Peregrin. Affirmat primò Peregrinus *in tract. de Duello quæst.* 24. sequentibus rationibus eius mentem permouentibus, quarum

Primũ affirmatiuæ opinionis argumentum. Prima est, talem prouocationem, *absque pugnandi animo* indictam, habere etiam *annexum periculum*, seu proximam periculi causam ad *verum* deueniendi *Duellum*: Siquidèm & potest eam prouocatus acceptare, quinimmò ipsemet prouocans illicò suam mutare potest sententiam, & quam *fictè indixit* Pugnam, *realiter exequi*: Ergo annexam etiam Excommunicationis pœnam habere debet.

Probatio Illationis à pari. Illatio patet à pari de *Scriptis, & Manifestis*, etiam absque expressa ad certamen prouocatione, quæ *sub Excommunicationis pœna* fieri prohibentur, cùm verè duellandi *occasionem* præbere possint: ergo etiam (ait Peregrinus) prohibitæ censendæ sunt prouocationes, absque duellandi intentione factæ, quippequæ *committendi Duelli causa*, & *occasio* esse possunt.

Secũdum argumẽtũ ex Cõstit. Pij iv. & Clem. viij. 2 Altera Peregrini ratio est, quia prouocatio ad Duellum, etiam non secuto effectu, à Pio IV. & Clemen. VIII. sub Excommunicationis pœna vetita fuit, non aliundè, nisi quia proximam occasionem, & duellandi materiam dare possit: Idem ergo dicendum est de prouocatione absque duellandi animo facta.

Commune Axioma. 3 Affert tertiò Axioma illud, Qui vult Antecedens, censetur velle ipsum Consequens, quod per se tali ex Antecedenti emanat: ergo volens prouocationem, Duellum, quod ex prouocatione oritur velle censetur: ac proindè tàm verè, quàm fictè prouocans, est pariter etiam Excommunicatus, non minùs enim ex ficta, quàm ex vera prouocatione verum oriri potest Duellum.

D.Thom. Duplex finis, Operis, & Operantis. 4 Postremò. Finis operis est intrinsecus actioni, finis verò operantis extrinsecus est, & accidentalis, ex D.Thoma 2.2.*quæst.* 141.*art.*6. *in respons. ad* 1. Ergo cùm actio illa, scilicet prouocatio, inquit Petegri-

nus, ex fine Operis ad Duellum ordinetur, quàmuis desit finis Operantis, adhùc tamen sub Excommunicationis pœna prohibita erit, vtpotè ex se intrinsecè ad Duellum directa.

Proponitur secunda sententia negat.

5 E`contrà alteram oppositam sententiam, quam Ego libenter amplector, tuentur quàm plurimi Doctores, Filliucius *tom.1. tract.15. cap. 5. num.113.* Bonacina *de Censuris to.1. disp.2. quæst.6. proposit.1. num.14.* Naldus *verbo Duellum, num.2.* Floronus *de Duello cap.6. §.2.* Volfang à Vorburg. *in Rudim. Iuris Canon. de Excommunicat. art.5. fol.196.* Diana *par.3. Miscell. resol.1. concl.1.* & alij.

Filliucius. Bonacina. Naldus. Floronus. Volfang à Vorburg. Diana.

Negatiuæ sententiæ cum cõmuni tenet Auctor.

Cum his ergo DD. dico, ad Duelli pœnas cōtrahendas, verè duellandi animum in prouocante requiri, adeò vt nullo pacto excommunicati forent prouocantes, si absque tali animo inimicos prouocarent.

Cur sic prouocãs mortaliter peccet?

6 Non nego tamen in proposito casu, & si non contrahatur Excommunicatio, tamen læthale peccatum committi, tàm graui scandalo alijs exhibito, susceptoque periculo verum committendi Duellum: Sic etiā in externo Foro Duelli Censuras, ac reliquas Duelli pœnas contractas esse putari; enim verò in externo Foro verum fuisse Duellum æstimatur; aliter sic prouocando, honori suo minimè satisfecisse videretur Prouocator, suoque frustraretur fine, vt benè Filliucius *loc. cit.*

In foro externo verus reputatur Duellator.

Filliucius

Quid in foro interno?

7 In Foro tamen interno, & apud Deum humani cordis inspectorem, si verè pugnandi defuit animus, & moralis etiam adfuit certitudo, huiusmodi Pugnam vtrique Duellatori innoxiam fore, quinimmò eam prouocationem futuram esse medium ad pacem componendam, probabile est in duellicas non incidisse pœnas: fictè enim prouocans, non verè ad verum prouocare Duellum dicitur, quod solum in Pontificijs contrà prouocantes latis Constitutionibus comprehensum videtur.

Diana. Alterius similis casus decisio.

Idipsum docet Diana *par.2. tract.16. resol.55.* tali pacto: Non grauabor hìc apponere casum de quo olim interrogatus fui. Quidam offensus ab N. illum prouocauit ad Duellum certo in loco, &c. non tamen habebat animum pugnandi, & certò sciebat pugnam non secuturam; Amici enim vtriusque hoc impedissent, sed hoc efficiebat ad satisfaciendum honori læso: *Respondi* tunc, supradictum *non incurrisse* in *Excommunicationem*, & ità docet in strictiori casu Filliucius *to.1. tract. 15. cap.5. num.114.* nempè etiamsi venirent in locum designatum, sed Amici vtriusque istos conuentos reciperent in se, dummodò priùs Duellantes de hoc securi essent, & animum pugnandi non haberent. Hactenùs Diana.

Filliucius.

Probatur secunda sententia negatiua.

8 Sed præter has DD. auctoritates, adest etiam in promptu ratio, qua nostra nititur sententia, nimirùm: *Ad contrahendas Duelli pœnas* requiri prouocationem esse *ex condicto* cum vulneris, mutilationis, aut cædis *periculo*; ideò enim sub Censuris prohibita sunt Duella, & Prouocationes. Cùm ergo in prædicto Casu *nullum* tali prouocationi *periculum* subesset, *nulla* quoque subesse debet *Excommunicationis pœna*.

Cõfirmatur.

9 Vlteriùs à pari de proferente verba hæreticalia, meam firmo sententiam: sicuti enim *hæreticalia verba proferens* absquè opinione, & errore aliquo in intellectu retento, non est verè *hæreticus*, neque *excommunicatus*; ità etiam dicendum est *simulatè prouocantem* absque duellandi animo *excommunicatum non esse*, cùm non *formaliter*, sed *materialiter* tantùm contrà Summorum Pontificum Constitutiones deliquerit, quorum *formalis* tenor verborum, & non *materialis* inspiciendus est.

Paritas de hæretico, & ficto Duellãte.

Soluitur primum argum.

10 Quæ autem Peregrinus argumenta proposuit in suæ præsidiū

ſententiæ, ſoluo, reſpondendo ad Primum, dato Antecedenti, negatur Illatio, quòad *Excommunicationem*: aliud enim ex præmiſſis non infertur, niſi *prouocationem* illam abſque pugnandi animo factam, eſſe quidem *peccaminoſam*, quod vltrò concedimus, *non* verò *Excommunicationi obnoxiam*.

Cle. viij. Rursùs ad alteram Illationis rationem reſpondeo, in Clementina Conſtitutione non quæcumque *Scripta, & Manifeſta* ſub Cenſuris *prohiberi*, ſed ea ſolùm, *quæ cum duellandi animo exarantur*. Verùm in noſtro Caſu, *nec* talis, vt ſupponimus, *intentio, nec animus adeſt*, ac proindè nec *radix*, nec aliquod eſt *Pugnæ ſemen*, ac propterea *nec excommunicationis pœna* ſubeſſe debet.

Soluitur probatio Conſequétiæ.

11 Corruet deindè altera principalis ratio Peregrini, ſi dixerim, *Prouocationem* illam *ad Duellum*, etiam Duello non ſecuto, ideò à Summis Pontificibus ſub Cenſuris prohiberi, quia verè *duellandi voluntas*, etiamſi Duelli euentus euanuerit, interueniſſe ſupponitur: Verùm in adducto Caſu non vera, ſed tantummodò *ficta* quædam *voluntas*, & *ſimulata* ſupponitur digladiãdi *intentio*. Ergo &c.

Ad ſecundam rationem reſponſio.

12 Axioma autem illud in tertiæ rationis Antecedenti poſitum, verum eſt, quando *Conſequens neceſſariam ſequelam, ſeù connexionem cum Antecedenti habet*. Exemplum pono in Fornicario, qui fornicationẽ volens, etiam peccaminoſam malitiam, cum tali fornicario connexam actu, vèlle cenſetur. *At Duellum cum ficta, & ſimulata prouocatione* neceſſariò *connexum non eſt*, ac propterea *nec fictus* prouocator *Duellum* velle dici poterit, nec proindè *duellantium pœnis* ſubijciendus erit.

Explanatio Axiomatis.

13 Poſtremò alteram Antecedentis partem in quarto poſitam argumento, ſic diſtinguo: *Finis operis* eſt *extrinſecus actioni*, hoc eſt, *phyſicè diſtinctus*, ac ſuperadditus, & concedo; Extrinſecus, hoc eſt, moraliter diſtinctus, & nego: Enimuerò ex *externa actione phyſica*, & ex operantis *fine*, vnum *morale* quodammodo formatur *Compoſitum*, in quo externa actio phyſica, *Materiæ* locum gerit; finis verò operantis eſt veluti *Forma*, actionem illam *ſpecificans*, hoc eſt in tali ſpecie morali conſtituens.

Diſtinctio de fine Operis, & fine Operantis.

14 Quapropter falſa eſt Illatio, accidentalem eſſe operantis finem, cùm verè ſit *ſubſtantialis* ad ipſam ſubſtantiam, & actionis eſſentiam pertinens, eam ſpecificando. Et ſicuti ab *externis* obiectis *interni* ſpecificantur *actus*, ità & *externæ* operationes *ab interno* actu, ſeù *ab intrinſeco* operantis *fine* ſpecificandi ſunt. In quo ſenſu intelligendus eſt D. Thomas *loc. cit.* Quarè cùm operantis *finis*, ſeu prouocantis *animus* non ſit ad ſingulare certamen deueniendi, proindè talis *ficta prouocatio*, mali, ac prohibiti finis expers, prohibita ſub Excommunicationis pœna iudicanda non erit.

Internæ, & externæ actiones vnde ſpecificẽtur.

D.Thom.

QVÆSITVM VI.

An ſint Excommunicati Duellatores ad deſignatum Duelli locum accedentes abſque verè pugnandi animo, ſed tantùm ſtrictis enſibus, ictus aliquot inferendi, cum morali certitudine nullius damni futuri, ſed potiùs pacis indè oriturae.

SVMMARIVM.

1 *Non contrahi Duelli Cenſuras à prædictis Duellatoribus.*

2 *Duellum euidenter abſque periculo initum pœnarum expers eſt.*

3 *An ex Clementina Constitutione aliquid in oppositum colligatur?*

1 LEVIORI frequētèr inita Pugna non ad necem inferendam, sed ad componendam potiùs pacem directa, conciliantur inimicorum animi, nec vlla sequi solent detrimenta. Quapropter frequens est hoc duellandi genus, sed *Sic duellantes in Excommunicationem non incidere*, Respondeo cum Filliucio *tract.* 15. *cap.* 5. *num.* 113. Bonacina *disp.* 2. *quæst.* 6. *propos.* 1. *num.* 114. Volfang à Vorburg. *in Rudim. Iur. Canon. de Excommun. art.* 5. *fol.* 196. Diana *par.* 3. *tract.* 6. *resol.* 1.

Respōsio negatiua.

Filliucius. Bonacina. Volfang à Vorburg. Diana.

Ratio.

2 Ratio, qua cum his Doctoribus moueor ad hoc asserendum, est, quia huiusmodi *Pugna*, vt supponitur, esset *sine* effundendi sanguinis, mutilandi, aut occidendi *periculo*. Licèt *in externo Foro Duellum* fuisse *præsumatur*, siquidem ex externa actione, externi Fori Iudicia formari solent, internis animi cogitationibus non inspectis, solo Deo hominum corda scrutante.

Quid de tali Duello in externo foro sanciatur?

Cle. viij.

3 Nec ex Clementina Constitutione *de dirimendo certamine*, oppositum habetur, cùm in ea, vt aduertit Filliucius *loc. cit.* de *vero certamine*, vero pugnandi animo, & cum periculo inito, sermo habeatur.

QVÆSITVM VII.

Vtrum censeatur Duellum committere, qui occurrenti inimico dicit: *Distringe nunc ensem, hoc in loco* pugnemus.

SVMMARIVM.

1 *Rixa Etymon ex Isidoro: Significatio ex Cicerone, & Liuio: Definitio ex D. Thoma. Discrimen Rixa à Duello explanatur.*

2 *Responsio negatiua ad quæsitum. Quando Rixari, quandò Duellare intelligatur? Quæ animi deliberatio sit requisita ad Duelli pœnas subeundas.*

3 *Concluditur non censeri commissum Duellum, & præter rationem, septem DD. auctoritas refertur.*

1 INTER *Duellum*, & *Rixam*, & si magna videatur similitudo, maximum tamen *discrimen* esse animaduertendum est; ideòque his, quæ in secunda Sectione de Duelli nomine, & essentia diximus, quædam pariter de Rixæ Etymo, ac Definitione subijcere oportet. *Rixa*, vt placet Etymologicis, à verbo *Ringor* originem trahit; est enim ringi rostrum torquere, quod Canes faciunt latraturi, vt *l.* 10. *Etymologiarum, cap.* 17. eruditè adnotat Isidorus. Si verò eius spectemus essentiam, alia non est, nisi *priuatarum Pugna Personarum ex mutua excandescentia, & Ira concitata*, qualis Canum Pugna, cùm irritantur esse solet. In hac acceptione, non modo in sacris Litteris sumitur *Rixa*, *vt Prouerb.* 10. *Odium suscitat Rixas*, & alibi passim; sed etiam à Latinis Scriptoribus, vt à Cicerone in Verrem: *Ecce autem noua turba, atque rixa*: à Liuio *lib.* 2. *Consulum intercursu rixa sedata est*. Vt verò 2. 2. *quæst.* 41. *art.* 1. docet D. Thomas, *Rixa est quoddam Bellum inter priuatas Personas*. Quibus sic breuiter præmissis.

Rixæ etymon.

Isidorus.

Cicero.

Liuius.

D. Thom.

2 Respondeo igitur ad Quæsitū; *Dicentem obuio inimico distringe nunc ensem, non Duellum, sed Rixam committere* Ratio est quia *Loci*, & *Temporis* propriè, & ex consilio *designatio* non interuenit; nec inter mutuam conuentionem, & pugnam aliqua *temporis mora* interponitur, quæ *moras* ad *Duelli essentiam*, nè cum *Rixa* confundatur, necessariò *pertinet*: est enim *Duellum Pugna deliberata*.

Respōsio ad Quæsitum negatiua.

Particula, Deliberata, in definitione Duelli, quomodò accipiẽda?

Vbi velim notes particulam illam, *deliberata*, nō pro ea solummodò *deliberatione* accipiendam esse, quæ ad liberum, & humanum actū requiritur, ad hoc, vt volitus, vel nolitus; bonus, malusuè dicatur: sed pro ea *deliberatione, quæ* inter mutuam pugnandi conuentionem, & pugnam ipsam, *temporis moram necessariò connotet*.

Hurtad.

Hoc ipsum Hurtadus *de Spe, & Charit. vol. 2. disput.* 170. *sect.* 1. *§.* 10. rectè innuit: Aduerte, inquiens, ad *Duellum exigi*. vt *Pugna* sit ex pacto præterito, siue *ex deliberatione*, per quam conditus est locus; si enim duo pugnent nō ex pacto superiori, sed ex accidentali aliqua occasione, iam non *duellant*, sed *rixantur*.

Conclusio negatiua.

3 Cùm igitur in præsenti casu, pactum de pugnando non fuerit præteritum (inter pactum, & pugnam ipsam *nulla temporis mora intercedente*) sed peracta mutua pugnandi conuentione, protinùs ad arma ventum sit; idcircò *non Duellum*, sed *Rixam commissam esse opinor*, *ac propterea huiusmodi Rixatores*, *Duellatorum pœnis puniendos non esse*. Ità Sanchez *lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 28. Filliucius *tom.* 1. *tract.* 15. *cap.* 5. *num.* 110. Bonacina *tom.* 1. *disp.* 2. *quæst.* 6. *punct.* 1. *prop.* 1. *num.* 6. Alphonsus de Leone *de Censuris verb. Duellum fol.* 308.

Sanch. Filliuc. Bonacin. Alphons. de Leone. Hurtad.

Et Hurtadus *vbi suprà sect.* 21. *subsect.* 5. *§.* 208. Si quis alicui dicat (illius verba sunt) *Vis mecum pugnare? alius verò respondeat*, *volo*; & ibi congrediantur, non est *Duellum*. Haud aliter docet Molfesius *in summa, tract.* 7. *cap.* 19. *num.* 21. Farinacium adducens *consil.* 9. *num.* 35. *& seqq. vol.* 1. testantem, sic in Romana Curia pluries fuisse decisum. Si in *Rixa*, inquit Molfesius, vnus prouocet alium in eodem loco, vt communiter fieri solet, dicendo: *Distringe ensem*, *vt pugnemus*, non incurrunt in Excommunicationem, nec in pœnas Bullæ Clementis VIII. Quæ omnia cum ità sint, dubium non est, quin huiusmodi *Rixator à Duellatorum Censuris*, *ac pœnis eximi debeat*.

Molfes. Farinac.

QVÆSITVM VIII.

An si orta inter aliquos Rixa, alter alterum Iracundia motus statim ad dimicandum prouocet, certo in loco, ibique illicò dimicantes, in Excommunicationem incurrant?

SVMMARIVM.

1 *Non subiacent Excommunicationi prædicti Rixatores*.
2 *Expenduntur Riccij rationes*. *Calor Iracundiæ an sit iusta causa minuendi pœnas?*
3 *Vota, & Iuramenta in Iracundiæ calore præstita, an obligent?*
4 *Discrimen inter deliberationem requisitam ad Rixam, & ad Duellum*.
5 *Impugnantur paritates de Voto, & Iuramento à Riccio adductæ*.
6 *Assignatur ratio, cur temporis mora ad Duellum requiratur*.
7 *Distinctio Auctoris pro Quæsiti solutione*.
8 *Satisfit breui quæsito de loci distantia ad Duellum necessaria*.

1 Æstvante Iracundiæ calore, confestim prouocato cum inico manus conferuntur nullo temporis spatio interim labente, ac propterea in Casu posito.

Negatiuam partem sequitur Flauius Cherubinus *in Bull. Pontific. tom.* 3. *Constitut.* 11. *Clementis VIII. schol.* 1, pro se Ludouicum Lucensem, Farinacium, & Thuscum adducens. Fla. Cherub. Farinac. Thusc.

Hanc

Diana. Suarez. Riccius.

Hanc eamdem sententiam amplectitur Diana *par.* 3. *tract.* 6. *resol.* 1. *§. Dico vndecimo*, citans ibidem Suarez *in Enchirid. Cas. Conscient. lib.* 7. *verb. Duellum*, & Riccium *in Praxi tom.* 3. *resol.* 51.

Hi omnes docent non incurrere in excommunicationem.

Cle. vuj.

2 Et quidem Riccius *loc. cit.* circà propositum Dubium olim consultus, vt ait, sic prouocantes à Clementinæ Constitutionis pœnis excusandos fore respondit, *ex defectu discursus*, ex quo talis *pugna* non fuit *deliberata*. Suffragari putat suæ responsioni verba illa Clementinæ Bullæ, *Ex proposito meuntes*: tùm etiam, quia calor Iracundiæ iusta est causa minuendi pœnam, vt ex pluribus conglobatis Textibus probat.

Riccij rationes.

Paritates de Iuramentis, & Votis.

3 Ex quibus præterea deducit Iuramenta præstita, ac Vota Iracundiæ calore nuncupata, nullam in Iurantes, ac Vouentes inducere obligationem, ac proindè nec etiam prouocationes, æstuante Iracundia inimico indictas, in ipsummet prouocantem Excommunicationis pœnam refundere posse; deficiente nimirùm in illo. Iracundiæ turbine, perfectè deliberantis animi serenitate, ac rationis lumine, quod latentes in humanorum actuum pelago, & nequitiæ, & pœnarum scopulos, voluntati ostendere possit.

Refelluntur rationes à Riccio adductæ.

4 Verùm distinguere non videtur Riccius, nec discrimen aliquod ponere inter *deliberationem ad actum* perfectè *liberum* requisitam, ad hoc vt volitus, vel nolitus; bonus, malusuè dicatur, & inter *deliberationem*, quæ præter actus libertatem *moram connotet temporis*, moraliter inter prouocationem & pugnam labentis. Et quidem in *Rixa* pugnanti, primo pacto sumpta *deliberatio* non deest, aliter nec læthale peccatum committeret: *Deliberatio* verò in altero posito sensu accepta, *Rixam à Duello* distinguit; In Rixa enim post indictam prouocationem, illicò subsequitur Pugna, nulla, vt in Duello, temporis mora interlabente. Non est igitur Nobis inter *Rixam*, & *Duellum* discrimen assignaturis, ad *discursus defectum* in præsenti recurrendum.

Alia est de liberatio ad actum humanū.

Alia ad Duellum requisita.

In Rixa non adest discursus defectus.

Vota & Iuramenta quando non obligent.

5 Nec quas de *Voto*, ac *Iuramento* rationes affert à pari, ad rem facere puto; siquidem *Vota*, ac *Iuramenta* Iracundiæ calore præstita, ac emissa, nullam pariunt obligationem ex *libertatis defectu*, nam irato in homine, & obruto iracundia Intellectu; seu Ratione, ac quacumque Iudicij indifferentia impedita, obruitur etiam ipsa libertas, & omnis voluntarij actus, ac meriti, vel demeriti perfecta ratio deficit, & euanescit. Vndè vulgatum est aqud Theologos: In motibus primo primis, neque meteri, neque demereri.

Meritum vel deoeritum nō est in motu primo primo.

At verò positi Casus difficultas non est, ex suppositione *defectus libertatis*, & discursus in Rixante, sed posito etiam illum sua libertate, ac ratione vti, adhùc quærimus an talem pugnam committendo, in Duellicas pœnas incideret? quod Nos quidem cum Flauio Cherubino, Ludouico Lucensi, Farinacio, Tuscho, Diana, & Suarez, locis suprà citatis, proculdubio *negamus*, *non ex defectu discursus*, vt Riccius asserit, sed *ex defectu moræ temporis*, inter prouocationem, & pugnam nullo pacto intercedentis.

Etiāsi Rixator per fectum habeat tunc rationis vsum non tamē erit dicendus Duellator nec punié dus pœna Duelli.

Temporis mora est necessariò requisita non ad volendum Duellum, sed ad eligendum Tempus ineundi Duelli.

6 Quod si petas, cur talis *mora* necessariò ad *Duellum* requiratur? Respondeo, cum ad *Duelli* essentiam, & *loci*, & *temporis* electio requiratur, vtique si indicta prouocatione, immediatè, & illicò perpetraretur pugna, nulla *temporis* subintelligeretur *electio*: idcircò *moram* istam, seu moralem temporis distinctionem, inter prouocationem, & pugnam ponimus, sic namque dilata pugna, determinato tempore, & loco committenda, non *Rixa*, sed *Duellum ex condicto* dici iure merito poterit.

Distinctio nis prima pars negatiua.

7 Quamobrem pro nostri solutione Quæsiti adhùc distinctione

Mihi

Semper inspicienda est distātia, vel propinquitas loci ad quem pugnaturi tendunt.

Mihi opus esse videtur, inspiciendo condicti loci ad pugnam distantiam; aut enim *locus* ille ad pugnam *condictus* propè sit, vel saltim parùm distet, & sic neque ad Monomachiam prouocatio, *nec Monomachiæ pœnæ contraherentur*. Inspecta enim tàm exigua *loci* distantia, ac feruida iracundia, ad pugnam illicò excitante, continuati potiùs *Rixam*, quàm committi *Duellum* dicerem.

Altera distinctionis pars affirmatiua.

At si distantem in *locum* pugnaturi progrederentur, profectò in hoc casu, tanto temporis interuallo, inter prouocationem, & pugnam labente, perfecta *animi deliberatio* appareret, nec ampliùs repentina *Rixa*, sed *ex condicto Monomachia* committeretur, ac proindè Duellatores isti *Excommunicati*, aliarumque pœnarum rei proculdubio forent.

8 Tandem, si scire velis quantamnam *loci distantiam* requiri oporteat, ad hoc, vt *Rixa* dici possit *Duellum?* Respondeo, quantam iuxtà prudentis Viri existimationem poni ad *temporis designationem* oporteret; ac proindè, si locus ille sit *propinquus*, reuera, *mora* intercedere non videtur: at si paulùm *distet*, morā inter prouocationem, & pugnam inuoluit; ac propterea, *temporis* designatione tandem posita, & *loco*, vt iam supponitur, designato, nihil superest, quominùs pugna illa in ratione *Duelli* vltimò constituta dicatur.

Tanta ponenda est distantia, quanta sat esse iudicabitur ad Temporis electionē.

QVÆSITVM IX.

Vtrum si duo Inimici obuiàm facti se inuicem ad aliquem prouocent locum, quò statim tendentes pugnent, incidant in Excommunicationem?

SVMMARIVM.

1 Probabile est ex quibusdam DD. non incidere in Excommunicationem.

2 Probabilius est ex Aliis, quòd incidant, nisi excuset ignorantia.

3 Iuxtà duplicem distinctionis partem respondetur ad quæsitum, & vtraque conciliari potest sententia.

1 ROPOSITI quæsiti difficultas, quamuis præcedenti similis videatur, non nihil tamen reuera differt, vt videre est apud Dianam *par. 3. tract. 6. resol. 1. §. Dico vndecimò*, neque in ea soluenda concors est DD. sententia. Graffius *lib. 1. cap. 7. num. 22.* negatiuè respondet. Siquidem cum nulla *temporis*, ac *loci* designatio intercesserit, *negat* illos *in Monomachiæ pœnas incidere*. Idem sentit Suarez *in Enchir. Cas. Consc. lib. 7. verb. Duellum*, relatus à Diana *loc. cit.*

Diana. Graffius. Prima sententia negatiua. Suarez.

2 Verùm Bonacina alteri *affirmatiuæ sententiæ* probabiliùs inhærendum esse opinatur (nisi ob ignorantiam excusandi essent) adest enim *loci*, ac præsentis *temporis* assignatio. Huic quoque sententiæ patrocinantur Sanchez *in opere Morali lib. 2. cap. 39. num. 28.* & Filliucius *tom. 1. tract. 15. cap. 5. num. 112.* ab eodem Bonacina relati. Suffragatur etiam Hurtadus *de Spe, & Charit. vol. 2. disp. 170. sect. 21. subsect. 5. §. 203.* Quoniam talis *Pugna* est *præmeditata* in loco *condicto*, & *tempore* futuro; & sic etiam in omnium Confessorum Praxi esse asserit. At Pater Diana *loc. cit.* suam non aperiens mentem, circà propositum Quæsitum anceps esse videtur.

Bonacina. Asserit incidere in Excōmunicationē. Sanchez. Filliucius. Hurtad. Diana neutram approbat, nec reprobat opinionem.

3 Ego autem hanc quoque, vt præteritam difficultatem huiusmodi distinctione soluerem: Vel *locus* ad Pugnam *condictus*, & quò statim pugnaturi tendunt, reuera iuxtà prudentis Viri existimationem *distare* censetur, & proindè, cùm *ex con-*

Auctoris distinctio pro dubij solutione.

dicto

Quando talis Pugna Rixa, quando Monomachia dicēda sit?

dicto, ac etiàm *deliberatè* pugnam cōmitterent, illos à *Monomachiæ pœnis immunes non fore arbitror*. At si *parua sit distantia loci*, quinimmò locus ille veluti moraliter coniunctus censeatur, verè eorum *pugna Rixa, non Monomachia, nec Monomachiæ pœnis subiecta*, dicenda esset.

QVÆSITVM X.

An si ex duobus inuicem contendentibus, alter inermis in vicinam properet domum arma arrepturus, & armatus deindè rediens armato cum hoste pugnet, Duellum committat?

SVMMARIVM.

1 *Si pactum præcesserit se inuicem expectandi, est Duellum; sin aliter, Rixa.*
2 *Alterius dubij solutio ex Sanchez, de inermi properante ad arripienda arma.*
3 *Prouocatus inermis illicò accipiendo arma ab adstantibus, pro pugna ibidem ineunda, non erit excommunicatus. Quid si in alium locum tenderet ad pugnandum?*

1 NON raro mutuas inter contentiones, excitatis ad vltionem animis illicò arripiuntur vtrinq; ab hostibus arma, & Rixa committitur. At si alter fortaßè repertus inermis, ad arripienda, vt dixi, arma properet, altero interim expectante, esset ne Rixa, an Duellum?

Si pactum præcesserit, Duellū reputatur.

Equidem *Duellum esse, & in Duelli Excommunicationem incidi puto, dummodò* ambo ante conuenerint, vt armatus inermem præstoletur ibidem, vbi se inuicem altercando prouocauerant, quoniam pugnaerit *ex condicto*, nec eadem continuata, vt de *Rixa* diximus, sed *interpolata* eundo, & redeundo, recessu à prouocationis loco, & ingressu in domum commodantis arma.

Sin aliter, nudè Rixa.

Si verò huiusmodi non præcesserit pactum, inermem inimicum expectandi, donec armatus ad pugnam redierit, sed tantùm inermis ille, nè alteri armato inter pugnandum, vtpotè inferior, succumberet, ad arma arripienda processerit, illicò rediturus ad pugnam, potiùs *Rixa*, quàm *Monomachia*, *temporis*, ac *loci* condictione deficiente, dicetur. Ità Filliucius *tom. 1. tract. 15. de Censuris cap. 5. num.* 112. Bonacina *de Censuris tom. 1. disp. 2. quæst. 6. propos. 1. num.* 13. & Alij. Filliucius. Bonacina.

Quid si inimici impulsu pergeret ad capiēda arma? Sanch.

2 At quid dicendum si non sponte, sed ipsomet instigante inimico, ad àrma arripienda progrederetur? Sanchez *lib. 2. cap. 29. num.* 28. Simile proponens dubium de eo, qui iniuria ab altero inermi affectus, diceret illi: *Abi, affer ensem, hìc te, vel in tali loco expecto*, eoque redeunte pugna committeretur, *verum committi Duellum* asserit, verè *tempore, & loco*, prout ad Monomachiam requiritur, designato.

Quid si ab adstantibus acciperet? Molfesius.

3 At si ab adstantibus commodatum ensem acciperet, Molfesius *in Summa tract. 3. cap. 19. num. 21.* cùm pugna *incontinenti* sequatur, *rixari* potiùs, quàm *duellare* eos dicit. Nec refragatur Sanchez *loc. cit.* immò subdit, si *calore Iracundiæ* ad ensem accipiendum accederet, & eodem calore ad locum reuerteretur, diceretur continuare *Rixam*, vt docent communiter Doctores *in leg. vt vim. ff. de Iust. & Iur.* & sic aliqua excusatio adesset. At si vterque ad alium destinatum *locum* accederet, vterque, *sequuto certamine*, in Excommunicationem incideret.

QVÆSITVM XI.

Vtrum habeant rationem Duelli, Pugnæ illæ initæ inter duos, qui in naui, vel alibi existentes, sic se inuicem prouocant: *In tali loco te expecto: Vel descendamus in terram ad pugnandum*; vbi posteà pugnent; nec alijs ad spectandum concurrentibus, nequè alia interueniente solemnitate?

SVMMARIVM.

1 *Declaratio Capitis 19. Concilij Tridentini de Duellis, facta à Cardinalibus S.Congregationis Concilij in Vrbe.*

2 *Non sunt à Duellorum pœnis eximendi, qui tali pacto prouocant, ac duellant.*

3 *Afferuntur Reginaldi, & Dianæ sententiæ circà propositum quæsitum, qui etiam asserunt incidi in Excommunicationem.*

4 *Alphonsius de Leone cum Afflicto etiam per horas durare posse Rixam putat.*

5 *Prædictæ pugnæ veram Monomachiæ rationem habent.*

6 *Concluditur committi Duellum, & Duelli pœnas contrahi, si temporis mora intersit.*

1 V'M Eminentissimis DD. Cardinalibus Sacræ Congregationis Concilij in Vrbe, propositum fuisset dubium, Vtrum pœnæ, ac Censuræ à Trident. Concilio Duellatoribus inflictæ, etiam in priuatis Duellis, quouis pacto initis, locum haberent, Eminentissimi PP. re maturè inspecta in hæc verba (vt refert Molina) affirmatiuè responderunt: *Dictum Caput 19. Concilij, locum etiam habet in priuatis Duellis, quæ sine alicuius Principis auctoritate, consensuuè, & absque Patrinis fiunt.*

Concil. Trid. sess. 25. c. 19. de Refor.

Molin. to. 4. de Iust. & Iur. tract. 3. disp. 17. num. 4.

2 Hac arrepta occasione, examinandum à Nobis præsens Quæsitum obiter tangens Molina *loc. cit.* à pœnis à Concilio Tridentino contrà Duellantes inflictis, sic pugnantes eximere non audet, sicutì nequè ex Eminentissimorum CC. Responso, priuatìm Duellantes excipiuntur: *Non auderem* (inquit Molina) *excipere hos ab illis pœnis*, præsertim cùm audiam eos, qui interrogauerunt, hos etiam intendisse comprehendere ea Interrogatione, & cùm in rigore, hoc etiam sit *Duellum priuatum*.

Occasio dubitandi ex Molina, & eiusdem responsio.

3 Hanc eandem doctrinam amplectitur Reginaldus *in sua Praxi Fori Pænitentialis tom. 2. lib. 21. cap. 7. de Duello, num. 73. circà finem*, vbi, ex definitione Duelli aliqua deducendo, asserit licere etiam deducere cum Molina, non posse in rigore dici, quin *Duella* sint Pugnæ initæ ab ijs, qui cùm essent in *naui*, aut alio in loco Incommodo ad Pugnam ipsorum iudicio, vnus alteri dixit: (Reginaldi verba sunt) *Egrediamur in terram, vel te expectabo in tali loco, vel quisque nostrum eat quæsitum ensem suum, pugnaturi in tali loco*; & tandem pugnant; neque concurrentibus alijs ad spectaculum, neque interueniente alia solemnitate, in quibus *ratio* quidem *Solemnis Duelli* minimè cernitur, *priuati* tamen *Duelli* non est obscura.

Reginaldus asserit in rigore esse veras prouocationes, & Duella.

Idem docet Diana *par. 2. tract. 16. resol. 55.* Notandum est obiter, inquiens, Excommunicationem incurrere, si quis diceret: *Vade quæsitum gladium, hic te expecto*, vel *veni ad talem locum, te ibi expecto*, vel si existens in naui, vel alibi dicat; *Egrediamur in terram, vel foras, te expecto in tali loco*, vel quisque *nostrum abeat quæsitum ensem, in tali loco mox pugna-*

Ponitur idem dubium à P. Diana, & concluditur in Excommunicationem incurri.

turi:

turi: Secùs si quis offensus dicat offendenti, distringe ensem, tecum enim pugnare volo.

Alphons. de Leone.

4 Alphonsus de Leone *de Censuris, verb. Duellum* tantisper dissentire videtur; loquens enim de proposito à nobis Casu, semper spectandum esse, ait, an *ex iracundia Calore* facta sit talis prouocatio, & acceptatio, ac proindè sit *Rixa*, vt per Vvlpem *cap. 1. sua Praxis num. 49.* &

Graffius.

Graffium *lib. 1. de Casibus cap. 7. nu. 28. & consil. 5. de homicidio,* expresè ibi dicentem, Nec in hoc casu in *Excommunicationem* Clementinæ Constitutionis *incidi*. Vndè quandò

Castropalaus.

Castropalaus *tom. 1. de Charit. tract. 5. par. 7. num.* 18. hos in Clementis VIII. Bullam incidere, asserit, intelligendus est pro similibus casibus, cessante ratione *Rixæ*, quæ etiam durare potest per horas.

Afflictus.

Quamdiù Rixæ calor durare intelligatur.

Afflictus *Conflit. si Maritus, Rubr. 46.* Hæc citatus Auctor.

Auctoris distinctio.

5 Verùm aliud est per Pugnam, quæ *Rixæ* rationem habeat, in *Monomachiæ* Censuras incidi, quòd quidem ab omnibus negatur. Aliud verò est de *Pugna* in proposito à Nobis casu de existentibus in *Naui* sermonem habere: non dubito enim, quin illa vera sit *Monomachia*, quamuis priuata, nō solemnis, *prouocatione, loci,* ac *temporis designatione, deliberante animo*, cæterisque Duellicis requisitis concurrentibus. Siquidem cùm existentes in Naui se priùs prouocent, deindè in arenam descendant, mox vbi ad destinatum tetenderint locum, digladientur; nihil profectò reliquum est, quominùs eorum *Pugna*, non *Rixa*, sed *Monomachia*, ac proindè duellicis pœnis, ac Censuris obnoxia dici possit.

Cum in prædictis pugnis omnia inueniātur requisita ad Duellum: verè duella sunt dicenda.

Altera distinctio pro supremа quæsiti solutione.

6 Adhùc tamen vlteriùs, hac breui vterer distinctione. Aut in *Naui* tanquàm in angusto loco existentes, extrà *Nauim* ampliorem ad locum pugnaturi, nulla *temporis mora* interiecta, protinùs tendunt, & tunc non erit *Duellum*: Vel *mora* quidem

Cōclusio.

inter prouocationem in *Naui*, & *Pugnam* in terra perpetratam intercedit; & tunc quidem cum Mendozza *de Spe, & Charit. vol. 2. disput. 170. sect. 21. subsect. 5. §. 204. in fine*: nulla duellica deficiente conditione, *Duellum* perpetrari, *Duellique pœnas* contrahi proculdubiò asserimus.

Mendoz.

QVÆSITVM XII.

Vtrum in Excommunicationem inciderit Petrus, qui vbi accepit Caium eius famæ, & honori obloquendo detraxisse, illum adiuit dicens: *Mentiris, si quæ mihi relata fuerunt dixisti*, & simul manum ensi apposuit: At negante Caio se vnquàm contrà eum loquutum fuisse, Petrus proindè acquieuit, & à pugnando destitit.

SVMMARIVM.

1 *Refertur prima sententia affirmatiua, & rationes expenduntur.*
Apponere manum ad ensem est tacitè prouocare ad Duellum, iuxtà Peregrinum.
2 *Textus Clementinæ Constitutionis, & Pij IV. suffragari videntur huic sententiæ.*
3 *Altera sententia negatiua Auctoris probabilis est, & benignior.*
4 *Non punitur affectus, nisi sequatur effectus.*

SVMMARIVM.

1 *Contrahitur Excommunicatio ratione annexi periculi iuxtà primam sententiã.*
2 *Proponitur secundum argumentum asserentium commutti Duellum.*
Scripta, & Manifesta quarè prohibita?
3 *Qui vult Antecedens, quomodò censeatur velle Consequens?*
4 *Finis operis, & finis operantis, quomodo in actione distinguantur?*
5 *Non contrahi Excommunicationem ex alijs DD. tuetur Auctor.*
6 *Licet Excommunicatio non contrahatur, committitur tamen lethale peccatum. In externo foro verus reputatur Duellator.*
7 *Quid verò in foro interno sentiendum?*
8 *Fundamentum oppositæ sententiæ ab Auctore tradita.*
9 *Proferens verba hæreticalia sinè pertinacia, & errore; & prouocans sinè duellandi voluntate comparantur, quoad non subeundam Excommunicationis pœnam.*
10 *Solutio primi argumenti affirmatiuæ sententiæ.*
Quænam scripta, & manifesta in Clementina prohibeantur?
11 *Alterius argumenti responsio.*
12 *Explicatur quo sensu intelligendum sit Axioma: Qui vult Antecedens, censetur velle Consequens.*
13 *Actio externa physica, & finis operantis, moralè compositum formant.*
14 *Actiones externæ ab internis actibus specificantur.*

1 IN hoc etiam, vt in cæteris Quæsitis, varia est Doctorum sententia, affirmantibus alijs, alijs verò negantibus in casu proposito, incidi in Excommunicationem.

Peregrin. Affirmat primò Peregrinus *in tract. de Duello quæst.* 24. sequentibus rationibus eius mentem permouentibus, quarum

Primũ affirmatiuæ opinionis argumentum.

Prima est, talem prouocationem, *absquè pugnandi animo* indictam, habere etiam *annexum periculum*, seu proximam periculi causam ad *verum* deueniendi *Duellum*: Siquidèm & potest eam prouocatus acceptare, quinimmò ipsemet prouocans illicò suam mutare potest sententiam, & quam *fictè indixit* Pugnam, *realiter exequi*: Ergo annexam etiam Excommunicationis pœnam habere debet.

Probatio illationis à pari.

Illatio patet à pari de *Scriptis, & Manifestis*, etiam absque expressa ad certamen prouocatione, quæ *sub Excommunicationis pœna* fieri prohibentur, eùm verè duellandi *occasionem* præbere possint: ergo etiam (ait Peregrinus) prohibitæ censendæ sunt prouocationes, absque duellandi intentione factæ, quippequæ *committendi Duelli causa*, & *occasio* esse possunt.

Secũdum argumẽtũ ex Cõstit. Pij iiij. & Clem. viij.

2 Altera Peregrini ratio est, quia prouocatio ad Duellum, etiam non secuto effectu, à Pio IV. & Clemen. VIII. sub Excommunicationis pœna vetita fuit, non aliundè, nisi quia proximam occasionem, & duellandi materiam dare possit: Idem ergo dicendum est de prouocatione absque duellandi animo facta.

Commune Axioma.

3 Affert tertiò Axioma illud, Qui vult Antecedens, censetur velle ipsum Consequens, quod per se tali ex Antecedenti emanat: ergo volens prouocationem, Duellum, quod ex prouocatione oritur velle censetur: ac proindè tàm verè, quàm fictè prouocans, est pariter etiam Excommunicatus, non minùs enim ex ficta, quàm ex vera prouocatione verum oriri potest Duellum.

D.Thom.

Duplex finis, Operis, & Operantis.

4 Postremò. Finis operis est intrinsecus actioni, finis verò operantis extrinsecus est, & accidentalis, ex D.Thoma 2.2.*quæst.*141.*art.*6. *in respons. ad* 1. Ergo cùm actio illa, scilicet prouocatio, inquit Peregri-

nus,

nus, ex fine Operis ad Duellum ordinetur, quàmuis desit finis Operantis, adhùc tamen sub Excommunicationis pœna prohibita erit, vtpotè ex se intrinsecè ad Duellum directa.

Propositur secunda sententia negans.

5 E contrà alteram oppositam sententiam, quam Ego libenter amplector, tuentur quàm plurimi Doctores, Filliucius *tom. 1. tract. 15. cap. 5. num. 113.* Bonacina *de Censuris to. 1. disp. 2. quæst. 6. proposit. 1. num. 14.* Naldus *verbo Duellum, num. 2.* Floronus *de Duello cap. 6. §. 2.* Volfang à Vorburg. *in Rudim. Iuris Canon. de Excommunicat. art. 5. fol. 196.* Diana *par. 3. Miscell. resol. 1. concl. 1.* & alij.

Filliucius. Bonacina. Naldus. Floronus. Volfang à Vorburg. Diana.

Negatiuâ sententiâ cum cõmuni tenet Auctor.

Cum his ergo DD. dico, ad Duelli pœnas cõtrahendas, verè duellandi animum in prouocante requiri, adeò vt yllo pactò excommunicati forent prouocantes, si absque tali animo inimicos prouocarent.

Cur sic prouocãs mortaliter peccet?

In foro externo verus reputatur Duellator.

6 Non nego tamen in proposito casu, & si non contrahatur Excommunicatio, tamen læthale peccatum committi, tàm graui scandalo alijs exhibito, susceptoque periculo verum committendi Duellum: Sic etiã in externo Foro Duelli Censuras, ac reliquas Duelli pœnas contractas esse putari; enim verò in externo Foro verum fuisse Duellum æstimatur; aliter sic prouocando, honori suo minimè satisfecisse videretur Prouocator, suoque frustraretur fine, vt benè Filliucius *loc. cit.*

Filliucius

Quid in foro interno?

7 In Foro tamen interno, & apud Deum humani cordis inspectorem, si verè pugnandi defuit animus, & moralis etiam adfuit certitudo, huiusmodi Pugnam vtrique Duellatori innoxiam fore, quinimmò eam prouocationem futuram esse medium ad pacem componendam, probabile est in duellicas non incidisse pœnas: fictè enim prouocans, non verè ad verum prouocare Duellum dicitur, quod solum in Pontificijs contrà prouocantes latis Constitutionibus comprehensum videtur.

Diana. Alterius similis casus decisio.

Idipsum docet Diana *par. 2. tract. 16. resol. 55.* tali pacto; Non grauabor hìc apponere casum de quo olim interrogatus fui. Quidam offensus ab N. illum prouocauit ad Duellum certo in loco, &c. non tamen habebat animum pugnandi, & certò sciebat pugnam non secuturam; Amici enim vtriusque hoc impedissent, sed hoc efficiebat ad satisfaciendum honori læso: *Respondi* tunc, supradictum *non incurrisse in Excommunicationem*, & ità docet in strictiori casu Filliucius *to. 1. tract. 15. cap. 5. num. 114.* nempè etiamsi venirent in locum designatum, sed Amici vtriusque istos conuentos reciperent in se, dummodò priùs Duellantes de hoc securi essent, & animum pugnandi non haberent. Hactenùs Diana.

Filliucius.

Probatur secunda sententia negatiua.

8 Sed præter has DD. auctoritates, adest etiam in promptu ratio, qua nostra nititur sententia, nimirùm: *Ad contrahendas Duelli pœnas* requiri prouocationem esse *ex condicto* cum vulneris, mutilationis, aut cædis *periculo*: ideò enim sub Censuris prohibita sunt Duella, & Prouocationes. Cùm ergo in prædicto Casu *nullum* tali prouocationi *periculum* subesset, *nulla* quoque subesse debet *Excommunicationis pœna*.

Cõfirmatur.

9 Vlteriùs à pari de proferente verba hæreticalia, meam firmo sententiam: sicuti enim *hæreticalia verba proferens* absquè opinione, & errore aliquo in intellectu retento, non est verè *hæreticus*, neque *excommunicatus*; ità etiam dicendum est *simulatè prouocantem* absque duellandi animo *excommunicatum non esse*, cùm non *formaliter*, sed *materialiter* tantùm contrà Summorum Pontificum Constitutiones deliquerit, quorum *formalis* tenor verborum, & non *materialis* inspiciendus est.

Paritas de hæretico, & ficto Duellãte.

Soluitur primum argum.

10 Quæ autem Peregrinus argumenta proposuit in suæ præsidiũ

sententiæ, soluo, respondendo ad Primum, dato Antecedenti, negatur Illatio, quòad *Excommunicationem*: aliud enim ex præmissis non infertur, nisi *prouocationem* illam absque pugnandi animo factam, esse quidem *peccaminosam*, quod vltrò concedimus, *non* verò *Excommunicationi obnoxiam*.

Cle. vuj. Rursùs ad alteram Illationis rationem respondeo, in Clementina Constitutione non quæcumque *Scripta, & Manifesta* sub Censuris *prohiberi*, sed ea solùm, *quæ cum duellandi animo exarantur*. Verùm in nostro Casu, *nec* talis, vt supponimus, *intentio, nec animus adest*, ac proindè nec *radix*, nec aliquod est *Pugnæ semen*, ac propterea *nec excommunicationis pœna* subesse debet.

Soluitur probatio Consequétiæ.

Ad secundam rationem responsio. 11 Corruet deindè altera principalis ratio Peregrini, si dixerim *Prouocationem* illam *ad Duellum*, etiam Duello non secuto, ideò à Summis Pontificibus sub Censuris prohiberi, quia verè *duellandi voluntas*, etiamsi Duelli euentus euanuerit, interuenisse supponitur: Verùm in adducto Casu non vera, sed tantummodò *ficta* quædam *voluntas*, & *simulata* supponitur digladiãdi *intentio*. Ergo &c.

Explanatio Axiomatis. 12 Axioma autem illud in tertiæ rationis Antecedenti positum, verum est, quando *Consequens necessariam sequelam, seu connexionem cum Antecedenti habet*. Exemplum pono in Fornicario, qui fornicationẽ volens, etiam peccaminosam malitiam, cum tali fornicario connexam actu, vélle censetur. *At Duellum cum ficta, & simulata prouocatione* necessariò *connexum non est*, ac proptereà *nec fictus* prouocator *Duellum* velle dici poterit, nec proindè *duellantium pœnis* subijciendus erit.

Distinctio de fine Operis, & fine Operantis. 13 Postremò alteram Antecedentis partem in quarto positam argumento, sic distinguo: *Finis operis* est *extrinsecus actioni*, hoc est, *physicè distinctus*, ac superadditus, & concedo; Extrinsecus, hoc est, moraliter distinctus, & nego: Enimuerò ex *externa actione physica*, & ex operantis *fine*, vnum *morale* quodammodo formatur *Compositum*, in quo externa actio physica, *Materiæ* locum gerit; finis verò operantis est veluti *Forma*, actionem illam *specificans*, hoc est in tali specie morali constituens.

Internæ & externæ actiones vnde specificentur. 14 Quapropter falsa est Illatio, accidentalem esse operantis finem, cùm verè sit *substantialis* ad ipsam substantiam, & actionis essentiam pertinens, eam specificando. Et sicuti ab *externis* obiectis *interni* specificantur *actus*, ità & *externæ* operationes *ab interno* actu, seù *ab intrinseco* operantis *fine* specificandi sunt. In quo sensu intelligendus est D. Thomas *loc. cit.* Quarè cùm operantis *finis*, seu prouocantis *animus* non sit ad singulare certamen deueniendi, proindè talis *ficta prouocatio*, mali, ac prohibiti finis expers, prohibita sub Excommunicationis pœna iudicanda non erit. D.Thom.

QVÆSITVM VI.

An sint Excommunicati Duellatores ad designatum Duelli locum accedentes absque verè pugnandi animo, sed tantùm strictis ensibus, ictus aliquot inferendi, cum morali certitudine nullius damni futuri, sed potiùs pacis indè oriturae.

SVMMARIVM.

1 *Non contrahi Duelli Censuras à prædictis Duellatoribus.*

2 *Duellum euidenter absque periculo initum pœnarum expers est.*

An

3 *An ex Clementina Constitutione aliquid in oppositum colligatur?*

1 LEVIORI frequēter inita Pugna non ad necem inferendam, sed ad componendam potiùs pacem directa, conciliantur inimicorum animi, nec vlla sequi solent detrimenta. Quapropter frequens est hoc duellandi genus, sed

Respósio negatiua.

Sic duellantes in Excommunicationem non incidere, Respondeo cum Filliucio *tract.* 15. *cap.* 5. *num.* 113. Bonacina *disp.* 2. *quæst.* 6. *propos.* 1. *num.* 114. Volfang à Vorburg. *in Rudim. Iur. Canon. de Excommun. art.* 5. *fol.* 196. Diana *par.* 3. *tract.* 6. *resol.* 1.

Filliucius. Bonacina. Volfang à Vorburg. Diana. Ratio.

2 Ratio, qua cum his Doctoribus moueor ad hoc asserendum, est, quia huiusmodi *Pugna*, vt supponitur, esset *sine* effundendi sanguinis, mutilandi, aut occidendi *periculo*. Licèt *in externo Foro Duellum* fuisse *præsumatur*, siquidem ex externa actione, externi Fori Iudicia formari solent, internis animi cogitationibus non inspectis, solo Deo hominum corda scrutante.

Quid de tali Duello in externo foro sanciatur?

3 Nec ex Clementina Constitutione *de dirimendo certamine*, oppositum habetur, cùm in ea, vt aduertit Filliucius *loc. cit.* de *vero certamine*, vero pugnandi animo, & cum periculo imto, sermo habeatur.

Cle. viij.

QVÆSITVM VII.

Vtrum censeatur Duellum committere, qui occurrenti inimico dicit: *Distringe nunc ensem, hoc in loco* pugnemus.

SVMMARIVM.

1 *Rixæ Etymon ex Isidoro: Significatio ex Cicerone, & Liuio: Definitio ex D. Thoma. Discrimen Rixæ à Duello explanatur.*

2 *Responsio negatiua ad quæsitum. Quandò Rixari, quandò Duellare intelligatur? Quæ animi deliberatio sit requisita ad Duelli pœnas subeundas.*

3 *Concluditur non censeri commissum Duellum, & præter rationem, septem DD. auctoritas refertur.*

1 INTER *Duellum*, & *Rixam*, & si magna videatur similitudo, maximum tamen *discrimen* esse animaduertendum est; ideòque his, quæ in secunda Sectione de Duelli nomine, & essentia diximus, quædam pariter de Rixæ Etymo, ac Definitione subijcere oportet. *Rixa*, vt placet Etymologicis, à verbo *Ringor* originem trahit; est enim ringi rostrum torquere, quod Canes faciunt latraturi, vt *l.* 10. *Etymologiarum, cap.* 17. eruditè adnotat Isidorus. Si verò eius spectemus essentiam, alia non est, nisi *priuatarum Pugna Personarum ex mutua excandescentia, & Ira concitata*, qualis Canum Pugna, cùm irritantur esse solet. In hac acceptione, non modo in sacris Litteris sumitur *Rixa*; *vt Prouerb.* 10. *Odium suscitat Rixas*, & alibi passim; sed etiam à Latinis Scriptoribus, vt à Cicerone in Verrem: *Ecce autem noua turba, atque rixa*: à Liuio *lib.* 2. *Consulum intercursu rixa sedata est*. Vt verò 2.2. *quæst.* 41. *art.* 1. docet D. Thomas, *Rixa est quoddam Bellum inter priuatas Personas*. Quibus sic breuiter præmissis.

Rixæ etymon. Isidorus. Cicero. Liuius. D.Thom.

2 Respondeo igitur ad Quæsitū; *Dicentem obuio inimicò distringe nunc ensem, non Duellum, sed Rixam committere*. Ratio est quia *Loci*, & *Temporis* propriè, & ex consilio *designatio* non interuenit; nec inter mutuam conuentionem, & pugnam aliqua *temporis mora* interponitur, quæ *mora* ad *Duelli essentiam*, nè cum *Rixa* confundatur, necessariò *pertinet*: est enim *Duellum Pugna deliberata*.

Respósio ad Quæsitum negatiua.

Particula, Deliberata, in definitione Duelli, quomodò sit accipienda? Vbi velim notes particulam illam, *deliberata*, nō pro ea solummodò *deliberatione* accipiendam esse, quæ ad liberum, & humanum actū requiritur, ad hoc, vt volitus, vel nolitus; bonus, malusuè dicatur: sed pro ea *deliberatione, quæ* inter mutuam pugnandi conuentionem, & pugnam ipsam, *temporis moram necessariò connotet*.

Hurtad. Hoc ipsum Hurtadus *de Spe, & Charit. vol. 2. disput.* 170. *sect.* 1. *§.* 10. rectè innuit: Aduerte, inquiens, ad *Duellum exigi*, vt *Pugna* sit ex pacto præterito, siue *ex deliberatione*, per quam condictus est locus; si enim duo pugnent nō ex pacto superiori, sed ex accidentali aliqua occasione, iam non *duellant*, sed *rixantur*,

Conclusio negatiua. 3 Cùm igitur in præsenti casu, pactum de pugnando non fuerit præteritum (inter pactum, & pugnam ipsam *nulla temporis mora intercedente*) sed peracta mutua pugnandi conuentione, protinùs ad arma ventum sit; idcircò *non Duellum*, sed *Rixam commissam esse opinor*, *ac propterea huiusmodi Rixatores*, *Duellatorum pœnis puniendos non esse*. Ità Sanchez *lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 28. Filliucius *tom.* 1. *tract.* 15. *cap.* 5. *num.* 110. Bonacina *tom.* 1 *disp.* 2. *quæst.* 6. *punct.* 1. *prop.* 1, *num.* 6. Alphonsus de Leone *de Censuris verb. Duellum fol.* 308. (Sanch. Filliuc. Bonacin. Alphons. de Leone.)

Hurtad. Et Hurtadus *vbi suprà sect.* 21. *subsect.* 5. *§.* 208. Si quis alicui dicat (illius verba sunt) *Vis mecum pugnare? alius verò respondeat*, *volo*; & ibi congrediantur, non est *Duellum*. Haud aliter docet Molfesius *in summa, tract.* 7. *cap.* 19. *num.* 21. Farinacium adducens *consil.* 9. *num.* 35. *& seqq. vol.* 1. testantem, sic in Romana Curia pluries fuisse decisum. Si in *Rixa*, inquit Molfesius, vnus prouocet alium in eodem loco, vt communiter fieri solet, dicendo: *Distringe ensem*, *vt pugnemus*, non incurrunt in Excommunicationem, nec in pœnas Bullæ Clementis VIII. Quæ omnia cum ità sint, dubium non est, quin huiusmodi *Rixator à Duellatorum Censuris*, *ac pœnis eximi debeat*. (Molfes. Farinac.)

QVÆSITVM VIII.

An si orta inter aliquos Rixa, alter alterum Iracundia motus statim ad dimicandum prouocet, certo in loco, ibique illicò dimicantes, in Excommunicationem incurrant?

SVMMARIVM.

1 *Non subiacent Excommunicationi prædicti Rixatores.*
2 *Expenduntur Riccij rationes. Calor Iracundiæ an sit iusta causa minuendi pœnas?*
3 *Vota, & Iuramenta in Iracundiæ calore præstita, an obligent?*
4 *Discrimen inter deliberationem requisitam ad Rixam, & ad Duellum.*
5 *Impugnantur paritates de Voto, & Iuramento à Riccio adductæ.*
6 *Assignatur ratio, cur temporis mora ad Duellum requiratur.*
7 *Distinctio Auctoris pro Quæsiti solutione.*
8 *Satisfit breui quæsito de loci distantia ad Duellum necessaria.*

1 ÆSTVANTE Iracundiæ calore, confestim prouocato cum inico manus conferuntur nullo temporis spatio interim labente, ac propterea in Casu posito.

Negatiuam partem sequitur Flauius Cherubinus *in Bull. Pontific. tom.* 3. *Constitut.* 11. *Clementis VIII. schol.* 1, pro se Ludouicum Lucensem, Farinacium, & Thuscum adducens. (Fla. Cherub. Farinac. Thusc.)

Hanc

Diana. Suarez. Riccius.

Hanc eamdem ſententiam amplectitur Diana *par. 3. tract. 6. reſol. 1. §. Dico vndecimo*, citans ibidem Suarez *in Enchirid. Caſ. Conſcient. lib. 7. verb. Duellum*, & Riccium *in Praxi tom. 3. reſol.* 51.

Hi omnes docent non incurrere in excommunicationem. Cle. vnj. Riccij rationes.

2 Et quidem Riccius *loc. cit.* circà propoſitum Dubium olìm conſultus, vt ait, ſic prouocantes à Clementinæ Conſtitutionis pœnis excuſandos fore reſpondit, *ex defectu diſcurſus*, ex quo talis *pugna* non fuit *deliberata*. Suffragari putat ſuæ reſponſioni verba illa Clementinæ Bullæ, *Ex propoſito ineuntes:* tùm etiam, quia calor Iracundiæ iuſta eſt cauſa minuendi pœnam, vt ex pluribus conglobatis Textibus probat.

Paritates de Iuramentis, & Votis.

3 Ex quibus prætereà deducit Iuramenta præſtita, ac Vota Iracundiæ calore nuncupata, nullam Iurantes, ac Vouentes inducere obligationem, ac proindè nec etiam prouocationes, æſtuante Iracundia inimico indictas, in ipſummet prouocantem Excommunicationis pœnam refundere poſſe; deficiente nimirùm in illo Iracundiæ turbine, perfectè deliberantis animi ſerenitate, ac rationis lumine, quod latentes in humanorum actuum pelago, & nequitiæ, & pœnarum ſcopulos, voluntati oſtendere poſſit.

Refelluntur rationes à Riccio adductæ. Alia eſt deliberatio ad actum humanū. Alia ad Duellum requiſita. In Rixa non adeſt diſcurſus defectus.

4 Verùm diſtinguere non videtur Riccius, nec diſcrimen aliquod ponere inter *deliberationem ad actum* perfectè *liberum* requiſitam, ad hoc vt volitus, vel nolitus, bonus, malusuè dicatur, & inter *deliberationem*, quæ præter actus libertatem *moram connotet temporis*, moraliter inter prouocationem, & pugnam labentis. Et quidem in *Rixa* pugnanti, primo pacto ſumpta *deliberatio* non deeſt, aliter nec læthale peccatum committeret: *Deliberatio* verò in altero poſito ſenſu accepta, *Rixam à Duello* diſtinguit; In Rixa enim poſt indictam prouocationem, illicò ſubſequitur Pugna, nulla, vt in Duello, temporis mora interlabente. Non eſt igitur Nobis inter *Rixam*, & *Duellum* diſcrimen aſſignaturis, ad *diſcurſus defectum* in præſenti recurrendum.

Vota & Iuramenta quando non obligent.

5 Nec quas de *Voto*, ac *Iuramento* rationes affert à pari, ad rem facere puto; ſiquidem *Vota*, ac *Iuramenta* Iracundiæ calore præſtita, ac emiſſa, nullam pariunt obligationem ex *libertatis defectu*, nam iratò in homine, & obruto iracundia Intellectu; ſeu Ratione, ac quacumque Iudicij indifferentia impedita, obruitur etiam ipſa libertas, & omnis voluntarij actus, ac meriti, vel demeriti perfecta ratio deficit, & euaneſcit. Vndè vulgatum eſt apud Theologos: In motibus primo primis, neque mereri, neque demereri.

Meritum, vel demeritum nō eſt in motu primo primu.

Etiāſi Rixator perfectum habeat tunc rationis vſum non tamē erit dicendus Duellator nec puniēdus pœna Duelli.

At verò poſiti Caſus difficultas non eſt, ex ſuppoſitione *defectus libertatis*, & diſcurſus in Rixante, ſed poſito etiam illum ſua libertate, ac ratione vti, adhùc quærimus an talem pugnam committendo, in Duellicas pœnas incideret? quod Nos quidem cum Flauio Cherubino, Ludouico Lucenſi, Farinacio, Tuſcho, Diana, & Suarez, locis ſuprà citatis, proculdubio *negamus*, *non ex defectu diſcurſus*, vt Riccius aſſerit, ſed *ex defectu moræ temporis*, inter prouocationem, & pugnam nullo pacto intercedentis.

Temporis mora eſt neceſſariò requiſita non ad volendum Duellum, ſed ad eligendum. Tempus ineundi Duelli.

6 Quod ſi petas, cur talis *mora* neceſſariò ad *Duellum* requiratur? Reſpondeo, cum ad *Duelli* eſſentiam, & *loci*, & *temporis* electio requiratur, vtique ſi indicta prouocatione, immediatè, & illicò perpetraretur pugna, nulla *temporis* ſubintelligeretur *electio*: idcircò *moram* iſtam, ſeu moralem temporis diſtinctionem, inter prouocationem, & pugnam ponimus, ſic namque dilata pugna, determinato tempore, & loco committenda, non *Rixa*, ſed *Duellum ex conditio* dici iure merito poterit.

Diſtinctionis prima pars negatiua.

7 Quamobrem pro noſtri ſolutione Quæſiti adhùc diſtinctione

Mihi

Semper inſpicienda eſt diſtãtia, vel propinquitas loci ad quem pugnaturi tendunt.

Mihi opus eſſe videtur, inſpiciendo condicti loci ad pugnam diſtantiam; aut enim *locus* ille ad pugnam *condictus* propè ſit, vel ſaltim parùm diſtet, & ſic neque ad Monomachiam prouocatio, *nec Monomachiæ pœnæ contraherentur*. Inſpectâ enim tàm exigua *loci* diſtantia, ac feruida iracundia, ad pugnam illicò excitante, continuari potiùs *Rixam*, quàm committi *Duellum* dicerem.

Altera diſtinctionis pars affirmatiua.

At ſi diſtantem in *locum* pugnaturi progrederentur, profectò in hoc caſu, tanto temporis interuallo, inter prouocationem, & pugnam labente, perfecta *animi deliberatio* appareret, nec ampliùs repentina *Rixa*, ſed *ex condicto Monomachia* committeretur, ac proindè Duellatores iſti *Excommunicati*, aliarumque pœnarum rei proculdubio forent.

8 Tandem, ſi ſcire velis quantamnam *loci diſtantiam* requiri oporteat, ad hoc, vt *Rixa* dici poſſit *Duellum*? Reſpondeo, quantam iuxtà prudentis Viri exiſtimationem poni ad *temporis deſignationem* oporteret; ac proindè, ſi locus ille ſit *propinquus*, reuera, *mora* intercedere non videtur: at ſi paulùm *diſtet*, morã inter prouocationem, & pugnam inuoluit; ac propterea, *temporis* deſignatione tandem poſita, & *loco*, vt iam ſupponitur, deſignato, nihil ſupereſt, quominùs pugna illa in ratione *Duelli* vltimò conſtituta dicatur.

Tanta ponenda eſt diſtantia, quanta ſat eſſe iudicabitur ad Temporis electionẽ.

QVÆSITVM IX.

Vtrum ſi duo Inimici obuiàm facti ſe inuicem ad aliquem prouocent locum, quò ſtatim tendentes pugnent, incidant in Excommunicationem?

SVMMARIVM.

1 *Probabile eſt ex quibuſdam DD. non incidere in Excommunicationem.*
2 *Probabilius eſt ex Aliis, quòd incidant, niſi excuſet ignorantia.*
3 *Iuxtà duplicem diſtinctionis partem reſpondetur ad quæſitum, & vtraque conciliari poteſt ſententia.*

1 ROPOSITI quæſiti difficultas, quamuis præcedenti ſimilis videatur, non nihil tamen reuera differt, vt videre eſt apud Dianam *par. 3. tract. 6. reſol. 1. §. Dico vndecimò*, neque in ea ſoluenda concors eſt DD. ſententia. Graffius *lib. 1. cap. 7. num. 22.* negatiuè reſpondet. Siquidem cum nulla *temporis*, ac *loci* deſignatio interceſſerit, *negat* illos *in Monomachiæ pœnas incidere*. Idem ſentit Suarez *in Enchir. Caſ. Conſc. lib. 7. verb. Duellum*, relatus à Diana *loc. cit.*

Diana. Graffius. Prima ſententia negatiua. Suarez.

2 Verùm Bonacina alteri *affirmatiuæ ſententiæ* probabiliùs inhærendum eſſe opinatur (niſi ob ignorantiam excuſandi eſſent) adeſt enim *loci*, ac præſentis *temporis* aſſignatio. Huic quoque ſententiæ patrocinantur Sanchez *in opere Morali lib. 2. cap. 39. num. 28.* & Filliucius *tom. 1. tract. 15. cap. 5. num. 112.* ab eodem Bonacina relati. Suffragatur etiam Hurtadus *de Spe, & Charit. vol. 2. diſp. 170. ſect. 21. ſubſect. 5. §. 203.* Quoniam talis *Pugna* eſt *præmeditata in loco condicto*, & *tempore* futuro; & ſic etiam in omnium Confeſſorum Praxi eſſe aſſerit. At Pater Diana *loc. cit.* ſuam non aperiens mentem, circà propoſitum Quæſitum anceps eſſe videtur.

Bonacina. Aſſerit incidere in Excõmunicationẽ. Sanchez. Filliucius. Hurtad. Diana neutram approbat, nec reprobat opinionem.

3 Ego autem hanc quoque, vt præteritam difficultatem huiuſmodi diſtinctione ſoluerem: Vel *locus* ad Pugnam *condictus*, & quò ſtatim pugnaturi tendunt, reuera iuxtà prudentis Viri exiſtimationem *diſtare* cenſetur, & proindè, cùm *ex con-*

Auctoris diſtinctio pro dubij ſolutione.

dicto

Quando talis Pugna Rixa, quando Monomachia dicenda sit?

dicto, ac etiam deliberatè pugnam cõmitterent, illos à Monomachiæ pœnis immunes non fore arbitror. At si parua sit distantia loci, quinimmò locus ille veluti moraliter coniunctus censeatur, verè eorum pugna Rixa, non Monomachia, nec Monomachiæ pœnis subiecta, dicenda esset.

QVÆSITVM X.

An si ex duobus inuicem contendentibus, alter inermis in vicinam properet domum arma arrepturus, & armatus deindè rediens armato cum hoste pugnet, Duellum committat?

SVMMARIVM.

1 *Si pactum præcesserit se inuicem expectandi, est Duellum; sin aliter, Rixa.*
2 *Alterius dubij solutio ex Sanchez, de inermi properante ad arripienda arma.*
3 *Prouocatus inermis illicò accipiendo arma ab adstantibus, pro pugna ibidem ineunda, non erit excommunicatus. Quid si in alium locum tenderet ad pugnandum?*

1 NON rarò mutuas inter contentiones, excitatis ad vltionem animis illicò arripiuntur vtrinq; ab hostibus arma, & Rixa committitur. At si alter fortaßè repertus inermis, ad arripienda, vt dixi, arma properet, altero interim expectante, esset ne Rixa, an Duellum?

Si pactum præcesserit, Duellũ reputatur.

Equidem *Duellum esse, & in Duelli Excommunicationem incidi puto, dummodò* ambo ante conuenerint, vt armatus inermem præstoletur ibidem, vbi se inuicem altercando prouocauerant, quoniam pugna erit *ex condicto*, nec eadem continuata, vt de *Rixa* diximus, sed *interpolata* eundo, & redeundo, recessu à prouocationis loco, & ingressu in domum commodantis arma.

Si verò huiusmodi non præcesserit pactum, inermem inimicum expectandi, donec armatus ad pugnam redierit, sed tantùm inermis ille, nè alteri armato inter pugnandum, vtpotè inferior, succumberet, ad arma arripienda processerit, illicò rediturus ad pugnam, potiùs *Rixa*, quàm *Monomachia*, *temporis*, ac *loci* condictione deficiente, dicetur. Ità Filliucius *tom. 1. tract. 15. de Censuris cap. 5. num. 112.* Bonacina *de Censuris tom. 1. disp. 2. quæst. 6. propos. 1. num. 13.* & Alij.

Sin aliter, nudè Rixa.

Filliucius.

Bonacina.

2 At quid dicendum si non sponte, sed ipsomet instigante inimico, ad arma arripienda progrederetur? Sanchez *lib. 2. cap. 29. num. 28.* Simile proponens dubium de eo, qui iniuria ab altero inermi affectus, diceret illi: *Abi, affer ensem, hic te, vel in tali loco expecto*, eoque redeunte pugna committeretur, *verum committi Duellum* afferit, verè *tempore, & loco*, prout ad Monomachiam requiritur, designato.

Quid si inimici impulsu pergeret ad capienda arma?

Sanch.

3 At si ab adstantibus commodatum ensem acciperet, Molfesius *in Summa tract. 3. cap. 19. num. 21.* cùm pugna *incontinenti* sequatur, *rixari* potiùs, quàm *duellare* eos dicit. Nec refragatur Sanchez *loc. cit.* immò subdit, si *calore Iracundiæ* ad ensem accipiendum accederet, & eodem calore ad locum reuerteretur, diceretur continuare *Rixam*, vt docent communiter Doctores *in leg. vt vim. ff. de Iust. & Iur.* & sic aliqua excusatio adesset. At si vterque ad alium destinatum *locum* accederet, vterque, *sequuto certamine*, in Excommunicationem incideret.

Quid si ab adstantibus acciperet?

Molfesius.

QVÆSITVM XI.

Vtrum habeant rationem Duelli, Pugnæ illæ initæ inter duos, qui in naui, vel alibi existentes, sic se inuicem prouocant: *In tali loco te expecto: Vel descendamus in terram ad pugnandum*; vbi posteà pugnent; nec alijs ad spectandum concurrentibus, nequè alia interueniente solemnitate?

SVMMARIVM.

1 *Declaratio Capitis 19. Concilij Tridentini de Duellis, facta à Cardinalibus S. Congregationis Concilij in Vrbe.*

2 *Non sunt à Duellorum pœnis eximendi, qui tali pacto prouocant, ac duellant.*

3 *Afferuntur Reginaldi, & Dianæ sententia circà propositum quæsitum, qui etiam asserunt incidi in Excommunicationem.*

4 *Alphonsius de Leone cum Afflicto etiam per horas durare posse Rixam putat.*

5 *Predicta pugna veram Monomachiæ rationem habent.*

6 *Concluditur committi Duellum, & Duelli pœnas contrahi, si temporis mora intersit.*

1 VM Eminentissimis DD. Cardinalibus Sacræ Congregationis Concilij in Vrbe, propositum fuisset dubium, Vtrum pœnæ, ac Censuræ à Trident. Concilio Duellatoribus inflictæ, etiam in priuatis Duellis, quouis pacto initis, locum haberent, Eminentissimi PP. re maturè inspecta in hæc verba (vt refert Molina) affirmatiuè responderunt: *Dictum Caput 19. Concilij, locum etiam habet in priuatis Duellis, quæ sine alicuius Principis auctoritate, consensuuè, & absque Patrinis fiunt.*

Concil. Trid. sess. 25. c. 19. de Refor.

Molin. to. 4. de Iust. & Iur. tract. 3. disp. 17. num. 4.

2 Hac arrepta occasione, examinandum à Nobis præsens Quæsitum obiter tangens Molina *loc. cit.* à pœnis à Concilio Tridentino contrà Duellantes inflictis, sic pugnantes eximere non audet, sicuti nequè ex Eminentissimorum CC. Responso, priuatim Duellantes excipiuntur: *Non auderem* (inquit Molina) *excipere hos ab illis pœnis*, præsertim cùm audiam eos, qui interrogauerunt, hos etiam intendisse comprehendere ea Interrogatione, & cùm in rigore, hoc etiam sit *Duellum priuatum*.

Occasio dubitandi ex Molina, & eiusdem responsio.

3 Hanc eandem doctrinam amplectitur Reginaldus *in sua Praxi Fori Pœnitentialis tom. 2. lib. 21. cap. 7. de Duello, num. 73. circà finem*, vbi, ex definitione Duelli aliqua deducendo, asserit licere etiam deducere cum Molina, non posse in rigore dici; quin *Duella* sint Pugnæ initæ ab ijs, qui cùm essent in *naui*, aut alio in loco incommodo ad Pugnam ipsorum iudicio, vnus alteri dixit: (Reginaldi verba sunt) *Egrediamur in terram, vel te expectabo in tali loco, vel quisque nostrum eat quæsitum ensem suum, pugnaturi in tali loco*; & tandem pugnant; neque concurrentibus alijs ad spectaculum, neque interueniente alia solemnitate, in quibus *ratio* quidem *Solemnis Duelli* minimè cernitur, *priuati* tamen *Duelli* non est obscura.

Reginaldus asserit in rigore esse veras prouocationes, & Duella.

Idem docet Diana *par. 2. tract. 16. resol. 55.* Notandum est obiter, inquiens, Excommunicationem incurrere, si quis diceret: *Vade quæsitum gladium, hic te expecto*, vel *veni ad talem locum, te ibi expecto*. vel si existens in naui, vel alibi dicat; *Egrediamur in terram, vel foras, te expecto in tali loco*, vel quisque *nostrum abeat quæsitum ensem, in tali loco mox pugnaturi*:

Ponitur idem dubium à P. Diana, & concluditur in Excommunicationem incurri.

turi: Secùs si quis offensus dicat offendenti, distringe ensem, tecum enim pugnare volo.

Alphonsus de Leone.

4 Alphonsus de Leone *de Censuris, verb. Duellum* tantisper dissentire videtur; loquens enim de proposito à nobis Casu, semper spectandum esse, ait, an *ex iracundiæ Calore* facta sit talis prouocatio, & acceptatio, ac proindè sit *Rixa*, vt per Vvlpem *cap. 1. suæ Praxis num. 49.* & Graffium *lib. 1. de Casibus cap. 7. nu. 28. & consil. 5. de homicidio*, expressè ibi dicentem, Nec in hoc casu *in Excommunicationem* Clementinæ Constitutionis *incidi*. Vndè quandò Castropalaus *tom. 1. de Charit. tract. 5. par. 7. num. 18.* hos in Clementis VIII. Bullam incidere, asserit, intelligendus est pro similibus casibus, cessante ratione *Rixæ*, quæ etiam durare potest per horas. Afflictus *Constit. si Maritus, Rubr. 46.* Hæc citatus Auctor.

Graffius.

Castropalaus.

Afflictus.

Quamdiù Rixæ calor durare intelligatur.

5 Verùm aliud est per Pugnam, quæ *Rixæ* rationem habeat, in *Monomachiæ* Censuras incidi, quòd quidem ab omnibus negatur. Aliud verò est de *Pugna* in proposito à Nobis casu de existentibus in *Naui* sermonem habere: non dubito enim, quin illa vera sit *Monomachia*, quamuis priuata, nõ solemnis, *prouocatione, loci*, ac *temporis designatione*, *deliberante animo*, cæterisque Duellicis requisitis concurrentibus. Siquidem cùm existentes in Naui se priùs prouocent, deindè in arenam descendant, mox vbi ad destinatum tetenderint locum, digladientur; nihil profectò reliquum est, quominùs eorum *Pugna*, non *Rixa*, sed *Monomachia*, ac proindè duellicis pœnis, ac Censuris obnoxia dici possit.

Auctoris distinctio.

Cum in prædictis pugnis omnia inueniatur requisita ad Duellum: verè duella sunt dicenda.

6 Adhùc tamen vlteriùs, hac breui vterer distinctione. Aut in *Naui* tanquàm in angusto loco existentes, extrà *Nauim* ampliorem ad locum pugnaturi, nulla *temporis mora* interiecta, protinùs tendunt, & tunc non erit *Duellum:* Vel *mora* quidem inter prouocationem in *Naui*, & *Pugnam* in terra perpetratam intercedit; & tunc quidem cum Mendoza *de Spe, & Charit. vol. 2. disput. 170. sect. 21. subsect. 5. §. 204. in fine:* nulla duellica deficiente conditione, *Duellum* perpetrari, *Duellique pœnas* contrahi proculdubiò asserimus.

Altera distinctio pro supremæ quæsiti solutione.

Cõclusio.

Mendoz.

QVÆSITVM XII.

Vtrum in Excommunicationem inciderit Petrus, qui vbi accepit Caium eius famæ, & honori obloquendo detraxisse, illum adiuit dicens: *Mentiris, si quæ mihi relata fuerunt dixisti*, & simul manum ensi apposuit: At negante Caio se vnquàm contrà eum loquutum fuisse, Petrus proindè acquieuit, & à pugnando destitit.

SVMMARIVM.

1 *Refertur prima sententia affirmatiua, & rationes expenduntur.*
Apponere manum ad ensem est tacitè prouocare ad Duellum, iuxtà Peregrinum.

2 *Textus Clementinæ Constitutionis, & Pij IV. suffragari videntur huic sententiæ.*

3 *Altera sententia negatiua Auctoris probabilis est, & benignior.*

4 *Non punitur affectus, nisi sequatur effectus.*

Peregrinus affirmat in hoc casu incidi in Censuras.

1 IN hoc etiam, vt in cæteris Quæsitis affirmant Alij, Alij negant in Excommunicationem incidisse; inter quos Peregrinus *quæst. 26. de Duello* affirmatiuæ parti adhæret, & etiamsi duellandi animus Petro defuerit, eum tamen in *Excommunicationem incidisse* triplici ratione ostendit, quarum

Prima ratio.

Prima est, vt ipse ait, quia illa positio manus ad ensem ex communiter accidentibus, est quædam *tacita prouocatio ad Duellum*, & denotat velle cum armis sustinere, & probare Caium dixisse mendacium; quod per Clementinam Constitutionem *in verf. Vel denique offert se.* prohibitum est.

Clem. viij.

Secunda ratio ex Auctorit. Constit. Clement.

2 Aliam rationem ex eadem Clementina Constitut. *verf. Et si ex simili abusu*, desumit Peregrinus, vbi hanc actionem expresse his verbis, ait, prohiberi. *Vel ex simili abusu hac de causa aliquid tale adeo firmiter asseritur, aut negatur, vt qui contradixerit, ij siue nominatim, siue in genere, mendacij arguatur, aut mentiri dicatur.*

Pius iv.

Tertia ratio affirmatiuæ sententiæ ex Pij iv. Constit.

Postrema ratio Peregrini deducta est ex Pij IV. Constitutione, incipiente: *Ea quæ. verf. Illosque tàm ad pugiles taliter pugnantes, quàm eos ad id tentantes, & prouocantes &c.* Vndè deducit Peregrinus: Quamuis non fuerit Petro animus ineundi Duelli, verè tamen tali actione, ac talibus verbis Caium tentauit, ac *ad Duellum prouocauit*; vt plurimùm enim ex similibus actionibus sequi solet *Duellum*. Ergo in Excommunicationem, aliasque Duellantium pœnas huiusmodi prouocator incidit.

Côclusio est non incidi in Excômunicationê.

3 Oppositæ tamen sententiæ inhærendo, aio, Petrum in proposito casu *in Excommunicationem non incidisse*. Enimuerò apposita solummodò ensi manu, nec prouocatione, nec *temporis, locique* designatione, nec ex parte Caij acceptatione, nec demùm cæteris ad Duelli essentiam requisitis præcedentibus, nequit in rigore talis actio *prouocatoria ad Duellum* dici.

Apponere manum ad ensem non est tacitè ad Duellum, sed ad Rixam prouocare.

Præterea actio illa apponendi manum ad ensem, non est tacita ad *Duellum*, sed expressa ad *Rixam prouocatio*, dummodò tamen eodem tempore liceat Caio ensem euaginare, aliòquin, nec ad Duellum, nec ad *Rixam* prouocatio, sed repentina *Aggressio* diceretur; non relicto temporis spatio, quo ad sui defensionem saltim euaginare gladium inimicus potuisset.

Habere animum duellandi non est causa côtrahendi Excômunicationê dùmodò desit actio externa duellica.

4 Et dato etiam Petrum duellandi, vel ad Duellum prouocandi animum habuisse, gladium denudando, &c. nequit tamen inferri in Duellicas pœnas incidisse; siquidem regulariter, *non punitur affectus, nisi sequatur effectus. cap. Cogitationis, extrà de pœnis, leg. qui falsam monetam. ff. de falsis:* quamobrem, licèt ad *Duellum* prouocare inimicum decreuisset Petrus, actio tamen illa externa, fuit tantùm *aggressio*: ergo aggressionis, non autem prouocationis ad Duellum pœna puniendus erit Petrus, nè pœna culpam excedat, sed iuxtà delicti mensuram, sit & plagarum modus.

Breuis ad oppositas Rationes responsio.

Quas verò ex Pontificijs Constitutionibus rationes adducere conatus est Peregrinus, soluo respondendo, eas locum habere, dummodò *loci*, & *temporis designatio* fiat; vt ex earumdem Constitutionum Contextu liquidò habetur.

QVÆSITVM XIII.

An si eodem tempore, quo Duellum offertur, euaginetur ensis, & inuadatur inimicus, Iste, ob sui defensionem denudando similiter ensem, Pugnam suscipiat, in Excommunicationem incidat?

SVMMARIVM.

1 *Tali pacto digladians ob suî defensionem, non est excommunicatus.*
2 *Quid dicendum si excederet moderamen inculpatæ Tutelæ?*
In pugna semper principium est attendendum.
3 *Nec censetur excommunicatus ipsemet Aggressor ad pugnam cum talibus circumstantijs prouocans inimicum.*

Respõsio negatiua.

1 REVIS est negatiua responsio: *Inimicum ad ineundam pugnam sic coactum, Duellicis Censuris non subiacere*, cùm non fuerit propriè ad singulare certamen prouocatus, sed inuasus; nec talem pugnam *sponte*, prout ad *Duellum* requiritur, susceperit, sed coactè, cogēte nimirùm necessitate propriæ defensionis, quam absquè crimine, & pœna, & Diuina, & Humana Iura cuicumque permittunt. *leg. vt vim. ff. de Iust. & Iur. cap. Significasti 2. de homicid.* ergo, nec in tali ineunda pugna ex parte inuasi inimici, crimen aliquod est perpetratum, nec duellicæ Censuræ contractæ.

Non est duellare ob propriā defensionem cum altero pugnare.

Propria defensio est de iure Naturæ.

Extenditur dicta responsio.

2 Idquè locum habet etiamsi inter pugnandum excederetur propriæ defensionis modus; nàm semper in Pugna principium est attendendum: quarè si ab initio Pugna aliqua *ex condicto*, & data opera inchoētur; cætera etiam, quæ sequentur, *ex condicto* etiam, & data opera præsumentur facta. At si initium fuerit in *Rixa*, similiter sequentia Rixosa supponuntur; ac proindè, cùm in posito casu, certamen istud ex parte inuasi non fuerit duellicum, nec voluntariè susceptum, quę deindè sequentur, nec duellica, nec spontanea, nec Clementinæ Constitutionis subiecta Censuris sunt dicenda, cùm præsertim in talis Pugnæ furore nequeat, ità quis se limitatè defendere, quin iustæ defensionis modum, ac inculpatæ tutelæ moderamen excedat: quod excedens in culpæ foueam incideret. Suffragatur huic sententiæ Peregrinus *q. 23. de Duello*.

Inter pugnandum nequit rigorosè attendi moderamen inculpatæ tutelæ. Cle. viij.

Peregrin.

3 Ipsum autem *Aggressorem*, similiter assero cum Peregrino in *Excommunicationem non incidisse*, cùm absque temporis interuallo, denudando ensem, offerendo Pugnam, nullam inimico temporis moram relinquendo ad deliberationem, non *Duellator*, sed *Aggressor* potiùs dicitur, ac propterea Aggressoris non Duellatoris pœnis afficiendus erit.

Quid de ipsomet Aggresso re dicendum?

QVÆSITVM XIV.

Vtrum non solùm verbis, sed etiam factis prouocare inimicum, sit sub Excommunicatione prohibitum.

SVMMARIVM.

1 *Proponitur ratio dubitandi orta ex Verbis Clementinæ Constitutionis. Lex generaliter loquens, generaliter est intelligenda.*
2 *Prouocatio facta quibusdam actionibus, gestibus, ac signis directis ad Duellum, censetur duellica, & est prohibita.*
3 *Quædam actiones indifferentes, vel etiam tendentes ad excitandam Ri-*

xam, non sunt prohibita, vt duellica.

Clem.viij. in sua Cõstitutione loquitur generaliter, & videtur omnes voluisse comprehendere.

1 VM in Clementina Constitutione generaliter omnes quibuscumque *modis*, & *formis* ad singulare certamen prouocantes, Summus Pontifex ex parte Omnipotentis Dei Excommunicet, anathematizet, maledicat, & execretur, vt patet ibi, vers. *Quinimmò.* Oritur hinc Dubium, an etiam excõmunicati intelligantur, qui *signis*, vel *nutibus* ad Monomachiã prouocant inimicos, Et ratio dubitandi est; quia *Lex generaliter loquens, generaliter itidem est intelligenda. leg.1. §. in infinitum. ff. de legat.præst.*

Ratio dubitandi in præsenti quæsito.

Distinctio

2 Pro cuius solutione Dubij, duo distinguenda sunt actionum genera: Aliæ enim ex hominum Instituto, ac communi omnium sensu directè ad Duellum prouocatoriæ esse possunt: Aliæ verò indifferentes, nec ex hominum placito ad Monomachiam indicendam instituta.

Prima pars responsionis affirmatiua.

Et quidem, si sermo sit de actionibus illis primo modo sumptis, vt *signa*, *nutus*, vel quid simile in prouocationis Signum ab inimicis inter se Condictum, & dubium non est, quin tali pacto prouocare, sit etiam sub *Excommunicatione* prohibitum; nàm cùm *signa* illa *verbis* æquipolleant, idem est ac si verbis, vel scriptis facta esset prouocatio, ac proindè de signis istis eadem, ac de vocibus, vel scriptis, debet esse Iuris dispositio. Ità Bonacina *de Censur. tom.1.disp.2. quæst.6. proposit.1. num.2.* & Peregrinus *de Duello quæst. 22. num. 2.*

Bonacina.

Peregrin.

Altera pars responsionis negatiua.

3 At si sermo sit de actionibus ex se ad Duellum non prouocatorijs; vt si quis v.g. toruo visu inimicum intueretur, ante ipsum audacter deambularet, aut contumeliosis illum verbis afficeret, vel distringeret ensem, aut similes ad Pugnam irritantes actus promeret, vtique Censuris non ligaretur, cùm actus illi non prouocantis ad *Monomachiam flatuto loco*, & *tempore*, sed inuitantis potiùs ad Pugnam, *Rixam*, Altercationem, & Conflictum videantur, qui nec Duelli pœnas, nec nomen quidem merentur. Ità Bonacina, & Peregrinus *locis suprà citatis.*

QVÆSITVM XV.

An si prouocatus præfixo tempore ad condictum locum accesserit, ibiquè frustrà cum animo digladiandi expectato inimico, tandem discesserit, in Excommunicationem inciderit?

SVMMARIVM.

1 *Probabile est non contractam esse Excommunicationem.*

2 *Ex Bulla Gregorij XIII. non fuit excommunicati Duellatores, nisi sequuto Duello.*

OQVIMVR hic iuxtà Gregorianæ Constitutionis prohibitionem, non autem de Clementina prohibente Duellum, de qua infrà redibit sermo, ac proptereà

Greg.xiij

1 Respondeo cum Scortia *in Selectis Epit.155. Theor.392. vers. Dubitabis an si quis præmissa prouocatione.* Megala *in 3.par.lib.4. cap.4. num.11.* Diana *par.2.tract.16.qui est 2. Miscellan. resol.55.* Prouocatum, qui prædicto modo ad statutum locum, præfixo tempore se ad Duellandum contulit, tandem Pugna non sequuta discessit, probabiliter in Grego-

Responsio negatiua. Scortia.

Megala. Diana.

rianæ Constitutionis *Excommunicationem minimè incidisse*.

Ratio. 2 Rationem affero, quia ad contrahendam Gregorianæ Bullæ Excommunicationem respectu Duellantium, requiritur *effectus Pugnæ*; nec satis est prouocasse, accessisse ad Pugnæ locum, pugnandi animum habuisse, nisi Pugna ipsa, seù *Monomachia commissa* fuerit, vt patet ex verbis illis, *Monomachiam commiserint*. Quarè non erit casus reseruatus ijs, qui excepta Duelli causa, iuxtà Tridentinum Concilium, & Gregorianam Constitutionem absolucre possunt. (An sit casus reseruatus?)

ras, aliasque pœnas in foro interno non incidisse: nam per ipsummet, moraliter loquendo, stetisse videtur quominùs committeretur *Duellum*: erat enim futuri impedimenti, & conscius, & certus Caius, aliter, absquè tali certitudine, nunquàm prouocare ausus esset inimicum. Ratio.

2 Et quamuis in Gregoriana Constitutione comprehendatur ad destinatum *Duelli locum accedentes*, etiamsi ab alijs impediti non pugnauerint, subdidit tamen Summus Pontifex: *Si per ipsos non steterit, quominùs Pugna committatur*: Sed in nostro casu, per ipsummet Caium prouocantem ad Duellum, & Duelli impediendi conscium, & certum, stetisse videtur, vt diximus, ne sequeretur Duellum: ergo etiamsi ad designatum accesserit locum, quia per *ipsum stetit*, *quod Pugnam non commiserit*, in Excommunicationem non incidit. Ità Filliucius *tom. 1. tract. 15. num. 113.* Diana *par. 2. tract. 16. qui est 2. Miscellan. resol. 15. in fine, & par. 3. tract. 6. Miscellan. resol. 1. in princip.* (Ex contextu Bullæ Gregorij xiij. colligitur confirmatio nostræ sententiæ.) (Filliucius. Diana.)

QVÆSITVM XVI.

Vtrum quando aliquis ad designatum Duelli locum venit, sed impedito ab Amicis Duello non pugnauit, inciderit in Excommunicationem?

SVMMARIVM.

1 *Conscius impediendi Duelli, etiamsi ad Duelli locum accesserit, non est excommunicatus.*

2 *Quinam accessus ad locum Duelli sit prohibitus ex Constitutione Gregorij XIII?*

1 NEGATIVE ad hoc etiam Dubium iuxtà Gregorianam Constitutionem propositū, cum Filliucio, & Diana respondeo, nimirùm etiamsi iste talis, Caius v. g. ad designatum *Duelli locum* venisset, absque tamen verè duellandi animo, & certus impediendum fore Duellum ab Amicis, vt de factò impeditum fuit, adhùc probabile esse, Caium in prædictas Censu- (Greg. xiij. Responsio negatiua.)

QVÆSITVM XVII.

Vtrum si facta duellandi conuentione inter Petrum, & Paulum, Petrus sibi socium adiungeret inuito Paulo, esset Duellum?

SVMMARIVM.

1 *Afferuntur rationes pro parte affirmante esse Duellum.*

2 *Ostenditur non esse Duellum iuxtà alteram negatiuam opinionem.*

3 *Pugnantium certus numerus, & certa loci, ac temporis determinatio pertinent ad essentiam Duelli.*

Ex

4 *Ex allata ab alijs Duelli definitione confirmatur opinio negatiua.*
5 *Concluditur non fore verum Duellum, & oppositis rationibus satisfit.*
6 *An huiusmodi Duellatores in foro externo censerentur excommunicati? & An essent absoluendi à Censuris?*

ET si contingere aliquandò Casus iste possit, apud Doctores tamen hactenùs agitari non video: quarè adductis vtrinque rationibus, meam deindè sententiam breuiter subijciam.

Prima opinio affirmatiua. 1 Et primò quidem *Duellum* esse videtur, cùm talis Pugna *ex condicto* commissa fuerit, quod exindè liquet, quia ly *ex condicto* nõ inuoluit aliud, nisi pugnam ex præuia conuentione inter pugnantes, cum *loci*, ac *temporis* determinatione, initam: At Petrus in tali loco, & tempore constituto, iam pugnare cum Paulo conuenerat: ergo etiam altero adscito socio perpetrari *Duellum*, ac duellicas pœnas subiri dicendum est. (Primum argumentum pro parte affirmante.)

Secũdum argumentum. Præterea si *Duellum* non esset, esset igitur aggressio: ergo Excommunicationis pœna effugeretur: at valdè absurdum est, crescente Petri malitia, ob adscitum sibi socium, decrescere, immò euanescere Excommunicationis pœnam. ergo &c.

Secunda sententia negatiua probatur. 2 Altera negatiua opinio ex opposito probari potest Assumpto, nimirùm Pugnam illam non fuisse *ex condicto*; siquidem Petrus, & Paulus singulari certamine, hoc est, inter se solos pugnare condixerant: ergo tertio superueniente Duellatore, non committeretur, sicuti *condictum erat* inter Petrum, & Paulum singulare certamen.

Confirmatur, & explanatur simul. Firmo simul, ac magis explano quæ dixi: Conuentio illa mutua inter vnum, & alterum pugnandi, per Pugnam aliter commissam rescissa fuit: Paulus enim cum Petro tantùm, non verò cum Petro, ac Petri socio pugnare conuenerat; proindè non eo, quo conuentum erat pacto, fuit certamen illud commissum, ac propterea nec *Monomachia* erit, sed reuera formalis *Aggressio*.

3 Altera ratio negatiuæ sententiæ sit ista: *si loci, vel temporis* determinatio pro ineundo Duello cõdicta, quouis pacto immutetur, vt si hora 22. condicatur certamen, & deindè ex aliquo accidenti, hora 12. committeretur, vtiquè ipsius *Duelli* substantia variabitur: ergo multò magis variato, ac multiplicato pugnantium *numero*, duellica mutabitur essentia: magis enim determinatus pugnantium *numerus*, quàm determinata *loci*, siue *temporis* designatio, ad *Duelli* essentiam pertinent. (Probatur secundò sententia negatiua.)

4 Patet etiam ex definitione Duelli tradita à Reginaldo *in sua Praxi lib.* 21.*cap.*8.*num.*73.& allata ab Alphonso de Leone, *verb. Duellum, pag.* 308. Est Pugna *duorum*, vel *plurium* &c. *certo pugnantium numero constituto*: ergo in nostro Casu facta mutua conuentione vnius in alterum pugnandi, si posteà numerica fiat mutatio, & Pugna à duobus contra vnum committatur, nec condictus pugnantium numerus seruatur, nec integra Duelli remanet essentia. (Probatur tertio. Reginald. Alph. de Leone.)

5 Dico igitur, his rationibus permotus *non committi* in proposito Casu *Duellum*, nec duellicas contrahi Censuras. (Auctoris Responsio negatiua ad quæsitũ.)

Verùm ad opposita respondeo, negando certamen illud fuisse *ex condicto*; nàm inter vnum, & vnum non inter vnum, & duos certare condictum est.

Neque valet inferri Absurdum illud, crescente malitia, decrescere pœnam: nàm licèt Aggressio illa non sit Excommunicationis pœnæ obnoxia, vnanimi tamen consensu, damnabilis valdè est, & hominum (Soluuntur rationes in oppositũ adductæ.)

ludi-

ludibrio, æternæquè infamiæ perpetuò addicta.

Satisfit alteri breui quæsito.

6 Petes, quid in foro externo circà Excommunicationem contrà Duellantes inflictam in adducto casu sit dicendum? Respondeo, si certamen illud communi consensu tãquàm formale Duellum fuerit existimatum, vtique non quidem in foro conscientiæ, sed in foro externo in Excõmunicationem incidisse Duellatores, ac proindè absolutione sub conditione, ad scandalum euitandum, opus esse existimo.

QVÆSITVM XVIII.

Vtrum casu, & quocumque pacto Duellantes adiuuans, sit excommunicatus.

SVMMARIVM.

1 *Proponitur ratio dubitandi, & affirmatiuæ sententiæ argumentum.*
2 *Statuitur non contrahi Duellicas Censuras.*
3 *Quinam adiuuantes ad Duellum, & qui spectatores Censuris subiaceant ex vi Constitutionis Gregorii XIII.*
4 *Respondetur breui quæsito de adiuuantibus ad Duellum ex composito.*

Ratio dubitandi oritur ex verbis Constitutionum Pontif. de dimicando singulari certamine.

1 COMMENDANDIS Summorum Pontificum Cõstitutionibus, non solùm *ex composito* Duellum ineuntes, verùm etiam Duellantibus ipsis *opem ferentes*, grauissimis pœnis, ac Censuris afficiuntur. Verùm, quia contingere posset, fortè aliquem per Duelli Palæstram prætereuntem, viso Amico, vel Consanguineo suo duellanti ad opem ferēdam accurrere, & se tali Duello protinùs immiscere; Proindè Dubium incessit aliquibus, an casu Amicum, vel Consanguineum, aut alium in Duello adiuuare, sub propositis pœnis voluerint etiam Summi Pontifices prohibere.

Quomodo prima sententia affirmatiua suaderi possit.

Prima fronte affirmatiuè respondendum videtur: nàm casu alterum ex Duellantibus adiuuare, est *simpliciter adiuuare*: ergo simpliciter etiam prohibitum, cùm ex Gregoriana Bulla absque vllo discrimine, *per se*, vel *per accidens* opem ferre, sed *simpliciter*, quouis modo auxilium præbentes, iisdem Censuris, & pœnis subiaceant. *Greg. xiij.*

Responsio negatiua.

2 Attamen cum Florono *in tractat. de prohibitione Duelli cap. 11. §. 3.* & Peregrino *De Duello quæst. 19.* respondeo ad contrahendas Duelli Censuras, aliasquè Duellicas pœnas satis non esse quouis modo, & per accidens Duellantibus opem tulisse, sed requiri tale auxilium *per se*, & *ex composito* præstitum esse.

Probatur non fore excõmunicatum.

3 Ratio, qua cum his Doctoribus ad hoc asserendum moueor, est quia ex vi huius Gregorianæ Constitutionis, sicuti Censuris non subiacent simpliciter pugnantes, sed *data opera*, & *ex condicto committentes Monomachiam*. Ita etiam nec simpliciter, & casu, sed *ex composito*, & scienter *adiuuantes* censendi sunt excommunicati. Verba enim legis à præcedentibus, & subsequentibus verbis intellectum capiunt. *leg. si seruus plurium, & leg. quæ filiab. ff. de legat. 1.* quapropter cum in Gregoriana Constitutione excommunicentur: *Duellum ex composito ineuntes, nec non suadentes, operam, vel fauorem præstantes* ly *ex composito* cadit etiam suprà ly *fauorem, & opem præstantes*, ex vi illius coniunctiuæ particulæ, *nec non*, quæ subsequentia cum præcedentibus verbis coniungit. Cùm ergo aliquis fortè per viam, aut Pugnæ locum præteriens, casu, *& non ex composito* duellanti Amico opem ferat, mentò duellicis pœnis non subiacebit, sicuti nec subiacere dixerim eos, qui casu duellicę Pugnæ sũt spectatores.

Verba legis quomodo intelligenda?

Spectatores Duelli ex composito, nó casu, sunt excõmunicati.

Secùs verò sentiendum de eo, qui in tali *loco*, & *tempore* ineundi Duelli conscius, ad Duellicam Palæstram se confert, alteri Duellantium opitulaturus, cui verè deindè opituletur, hic enim proculdubio in *Excõmunicationis, pœnam incurrit*, vt ex verbis Bullæ liquidò constat, & hic propriè dicitur adiuuans *data opera*, & *ex composito*.

Breue quæstum. 5 Petes, ad hoc, vt *ex composito* adiuuans in Excõmunicationis pœnam incidat, requiritur ne, vt alter ex Duellantibus sciat, illum sibi opẽ laturum?

Respõsio. Respondeo, siue sciat, siue nesciat, parum referre; satis enim est, si ipse adiuuans, *scienter, data opera*, & *ex composito* ad Duellanti opitulandum, se conferat.

QVÆSITVM XIX.

Vtrum inter centenos, & centenos committi possit Duellum formaliter acceptum?

SVMMARIVM.

1 *Duellatorum, maior, vel minor numerus, dummodò sit vtrinque conditus, Duelli essentiam non mutat.*

2 *Carolus Andegauensis quomodò ad Duellum Petrum Aragonum prouocauerit?*

3 *Refertur Duellum inter tredecim Italos, & totidem Gallos in Neapolitano Regno commissum.*

Responsio est affirmatiua dummodò priuata authoritate pugnarẽt. 1 ESPONDEO, ad constituendum formale Duellum, parùm referre, paucos vel plures in eadem Pugna duellare, sed satis esse, si priuata authoritate, & *ex condicto Duellum* committant: si enim publica causa, & authoritate Pugnam capesserent, non *Duellum*, sed *Bellum* foret dicendum. Quamobrem etiam inter centenos, & centenos, priuata authoritate dimicantes, Duellum committi diceretur.

2 Tale fuisset Duellum illud inter Petrum Aragonum, & Carolum Andegauensem, pro Siculi Regni possessione, Burdegalę in Vasconia ineundum, si condicta die Rex Petrus ad Duellicum Campum cũ suis processisset. Conuenerat vterque Rex, nè Siciliam Bellicis periculis, ac damnis exponerent, centenis Equitibus inter se decertare, ea conditione, vt vtri Alæ Deus victoriam daret, eius & Siculum foret Regnum. Placuit vtriquè conditio: at condicta die Carolus Regis aduentum in Burdegalensi Campo, ad seram vsquè noctem pręstolatus, eo tandem non veniente, discessit. Multorum tamen animis hæc opinio incesit, militari stratagemmate fuisse ab Aragono Duellicam prouocationem acceptam, vt à Siculo freto Bellicam Pugnam, cui propellendæ impar erat, procùl auerteret. Quod cùm iam assecutus esset, profectò Burdegalam Carolo, singularis certaminis Aleam subire, detrectauit. Nè tamen periurus haberetur, noctu priuati hominis cultu, Prætorẽ adiuit, eàque detrectati certaminis excusatione vsus, nempè, contrà Andegauensem, cum integro Exercitu appropinquantem, vt audiuerat, sibi centum cum Equitibus impar futuri esse certamen, vt ex Æmilio, D. Antonino, & ex Hieronymo Zurita colligitur, qui etiam Martini IV. Constitutionem refert, prohibentem Eduardo Angliæ Regi, tali indicto Duello locum permittere.

Suffragatur nostræ sentẽtiæ Hurtadus *De Spe, & Charit. vol. 2. disp. 170. sect. 1. §. 4.* asserens, Duellum

Duellum Caroli Andegauẽsis, & Petri Aragoni pro Siculo Regno.

Aemil. l. 7.

D. Antoninus p. 3 tit. 20. c. 4. §. 8. anno Domini 1282.

Hieron. Zurita lib. 2. ad annũ 1283.

Prouocatio indicta fuit anno 1282. at Duellum committendum erat anno 1283. mense Iunio.

Martinus IV. vetuit tali Duello locum permitti.

Hurtadus

singu-

singularem Pugnam dici, non quòd necessariò, solos inter duos, sed quod priuata authoritate, paucos inter, vel multos ineatur: si enim publica committatur authoritate inter Cohortes, non esse, ait, Duellum, sed Prælium.

3 Quod de centenis diximus, à fortiori dicendum est, de tredecim Duellatoribus, Gallis, & Italis, qui pro acceptis iniuriæ maculis, Gallorum sanguine eluendis, Duellici certaminis Aleam subiere.

Duellū inter Italos, & Gallos.

Iouius in Cōsaluo.

Sabellicus lib. 2.

Guicciardin. lib. 5.

Tarcagnota lib. 22.

Gerebatur in Apulia, Neapolitani Regni Prouincia, graue inter Hispanos, Gallosque Bellum, quando Gallus quidā Miles Italico Nomini, & Fortitudini, militari quadam licentia, ac libertate, coràm nonnullis obloquēdo, detraxerat. Per multorum ora ad Italorum, Hispanis commilitātium aures, deuoluta iniuria, protinùs apperentes semper laudis Viros, ad vindictā excitauit; quippèqui vitam, gloriæ pretio submittentes, strictò assutā labē exscindere mucrone; & aut suo, aut obloquentium sanguine, famam eluere maculatam, sanguine profanatam expiare gloriā, sanguine ad nominis immortalitatem velificare enitebantur. Extemplò igitur Itali ad Gallos mittunt, qui iniuriam proponant, & ferro secùm decerni postulent; vt ibi fortitudinis periculum fiat, vbi illa inrer gladiorum fulgores illustrata, clariùs posśit apparere. Responderunt Illi, se quidem permagni milites Italos æstimare; sed si cuperent ferro virtutem commetiri, facilè se in arenam descensuros, cum hac conditione, vt Cui victoria, Illi & arma & equus victi, centumque aurei cesśissent. Consenserunt conditioni Itali, conclusumque Duellum inter tres & decem Gallos, totidemque Italos, loco Pugnæ, vtroque coràm Exercitu, designato: Italos ad Pugnam euntes Magnus Dux Consaluus paucis hortatus est, irent, & auitæ laudis, & gloriæ memores, Italum nomen, præclaris facinoribus cumularent. Nec euntes spes fefellit; nàm consertis vtrinque manibus, deuicti succubuere Galli, victoresque Itali, cum hostium armis, equis, ac mille & trecentis aureis acceptis, ad suos reuertentes, sūma cum gloria, effusoque Commilitonum plausu, & eo, qui militari virtuti, bellicæ fortitudini, & Italico nomini debetur, honore excepti, multisque laudibus, ac dignitatibus, etiam à Consaluo Duce, cumulari, fausto Duelli euentu, felicisśimum Hispanis, Italisque illius Belli exitum præsagiere.

Suscipiēdi Duelli occasio.

Duelli cōditiones, & pactum

Duelli euentus faustus Italis.

QVÆSITVM XX.

Vtrum Dauidicum Cum Golia Certamen, fuerit in rigore, formale Duellum?

SVMMARIVM.

1 *Discrimen inter Dauid, & Goliam proponitur.*
2 *Quo ætatis anno singulare Certamen contrà Goliam susceperit Dauid?*
3 *Quomodò à Gigante despectus.*
4 *Quibus armis vterquè processerit ad Pugnam; Et num arma Regia fuerint propria Saulis, quatenùs Rex ipse vteretur. Rabbinorum opinio.*
5 *Mos procedendi ad singulare certamen cum Armigero.*
6 *An mutua inter vtrumque Exercitum præcesserit conuentio: Et an deuicto Dauide, reliqui Hebræi sub Philistinorum seruitutem, ac iugum iuissent?*
7 *Concluditur verum fuisse Duellum loci, ac temporis designationē, & reliqua, quæ ad essentiam pertinent, inuoluens.*
8 *Satisfit obiectis, ac rationi dubitandi.*

9 Clades Philiſtinorum proſtrato Golia ex Ioſepho.

ERTIÆ Sectioni coronidem impoſituro, iterùm mihi Dauidicum antè oculos verſatur Certamen, nonnihil Dubij excitans, nùm largè, ac impropriè, an autem verum, ac proprium in rigore fuerit Duellum? Dubitandi an ampræbuere omnia de Duellatoribus, deque armis, ritu, legibus, Patrinis, ac demùm Duelli definitione, hactenùs dicta, quorum pars maior Dauidico defuiſſe certamini prima fronte videtur.

Ratio dubitandi.

1 Et Primò, ſi *Perſonas* ipſas ſpectemus, quis ignorat, quàm impar fuerit tale Pugnantium Par, Opilio cum Milite, Puer cum Viro, Paruulus cum Gigante, Tyro cum Veterano, cum Armato Inermis congrediens. Erat Dauid cæteros inter fratres minor natu, ideòque vertēte inter Philiſtijm, & Hebræos Bello, ac ſparſo, qui peior eſt Bello, Belli timore, ad Gregis cuſtodiam, & grandæui Patris ſolatium, domi relictus, cæteris interim Fratribus ad Caſtra profectis.

Dauid paruus erat, fratrum vltimus, & modo leſſe,
Cura Gregis, citharam formans ad ouile paternum:
Inde ad delicias Regis; mox horrida bella,
Conſerit, & funda ſternit ſtridente Goliam.

Prudētius in Enchirid. Hiſtoriarum Veteris, & Noui Teſtamenti.

Quinimmò erat *rufus, & pulcher aſpectu, decoraque facie,* ac proinde, vt ait Abulenſis, *delicatus, & magis ad quietem, quàm ad bellicos labores aptus.* Quod prudenter etiam Rex ipſe Saul perſpexit, quandò Dauidi, ad ineundum ſingulare Certamen ſe vltrò exhibenti, ait: *Non vales reſiſtere Phyliſtæo iſti, nec pugnare aduerſus eum, quia PVER es, hic autem Vir Bellator eſt ab adoleſcentia ſua.*

1. Reg. 16. verſ. 12.

Abulenſis in 1. Reg. c. 17. q. 32.

Dauid ætas dū ad ſingulare Certamē progreditur.

2 Quandoquidem, vt Theodoretus opinatur, ad quartumdecimū, aut decimum ſextum ætatis annum tunc peruenerat Dauid, & eiuſdem, etiam mentis Auguſtinus, & Chryſoſtomus eſſe videntur, qui vocem illam, *PVER*, ad teneram ætatem, vix adoleſcentiæ limites attingentē, referunt; vel denique ad ſummùm, vt aiunt Chronologici annorum ſeriem accuratè ſupputantes, duos ſupra viginti annos natus tunc erat Dauid, quandò contrà Goliā duellaturus proceſſit.

Theodoretus, q. 40.

Auguſtin. ſerm. 20. de Diuerſis.

Chryſoſt. hom c. de Dauid, & Saule.

Salian. to. 3. Annal. Eccleſ. Veter. Teſta. anno mūdi 2970. num. 20.

3 Vt ſe cum que tamen res habeat, nimis impar erat Veterano Bellatori, proceræ ſtaturæ Giganti, & vt Sacræ loquuntur Litteræ, *altitudinis ſex cubitorum, & palmi*: qui propterea illum ad Certamen progredientem deſpexit, & vt Thalmutiſtæ fabulantur: Miſelle Puer, ait, quid contrà Leonem prodis, ſaliua mea ſubmergeris, ſi ſputo te petam: Siuè, vt cum Baſilio loquamur, videns Goliath Puerum Pugnæ incenſum amore, oculorum elegantiam, genarum florem, & alienum à Belli ſtudijs ſchema, in riſum effuſus eſt, ſpectaculum ludicrum dicens armaturam huiuſcemodi. Carebat enim oculo fidei, quo auxiliatorem inconſpicuum cerneret ac certè Dæmonum opera factus elatior, ſuperbiloquentia perterrefaciebat, canumque vertres pro ſepulcro promittebat: *Dabo carnes tuas volatilibus Cœli, & beſtijs terræ.* Occinendum hic eſt cum ſacro Vate:

1. Reg. 17.

Quomodō Dauid à Goliatho deſpectus, dū ad Pugnam progreditur.

Baſilius Seleuc.

Deſine grande loqui, frangit Deus omne ſuperbum:
Magna cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.
Diſce ſupercilium deponere, diſce cauere
Ante pedes foueam, quiſquis ſublime minaris.
Peruulgata viget noſtri ſententia Chriſti,
Scandere celſa humiles, & ad ima redire feroces.

Prudent.

Si

Quib⁹ armisDauid & Golia duellarint

4 Si deindè vtriusquè respexerimus *Arma*, maximum interesse discrimen, liquidò patebit: Gigas vndique è capite ad calcem, Casside, Lorica, Ocreis, Clypeo, cæterisque ad tutelam militaribus armis munitus, vllum vulneri relinquere locum videbatur; ac propterea belligera Superbus hasta incedens, mortem cuicumque, vel fortissimo bellatori minabatur. *Cassis ærea super caput eius, & Lorica squamata induebatur, & Ocreas æreas habebat in cruribus, & Clypeus æreus tegebat humeros eius, & ferrum hastæ eius sexcentos siclos habebat ferri*, vt Sacra narrat Historia.

1.Reg.17.

E' contrà Dauid nulla sibi ad tutelam delegit arma, quinimmò oblata à Rege respuit, cùm sibi talibus gerendis insueto, impedimento potiùs, quàm adiumento ea futura esse præuideret: ideòque vbi tentare cæpit, nùm posset armatus incedere, protinùs ad Regem ait, *Non possum sic incedere, quia vsum non habeo*. Eisque depositis, solùm Baculo, Funda, ac quinque limpidissimis Lapidibus de Torrente electis, cætera inermis, in arenam veluti lusurus descendit.

Prudentius in Psychomachia.

O' noua pugnandi species! non ales harundo
Neruo pulsa fugit, nec stridula lancea torto
Emicat amento, framea nec dextra minatur;
Sed lapides funda vibrans, baculoque Gigantem
Aggreditur.

Porrò, Regis arma, ac vestimenta, quibus Saul, Dauid ornauerat ad Pugnam: (*Induit Saul Dauid vestimentis suis, & imposuit galeam æream super caput eius, & vestiuit eum lorica, & accinxit gladio super vestem suam*) dicuntur Regis, hoc est, ex Regio deprompta Armamentario, non verò, quòd ijs Rex vteretur:

1.Reg.17. vers. 38.

Saul enim adeò proceræ erat Staturæ, vt non solùm altior Dauide, sed *ab humero, & sursum, super omnem populum emineret*; ac proindè incassùm sua iussisset arma, & indumenta afferri ad ornandum ad Pugnam Dauidem, qui Puer paruulus erat, breuiori statura, & omnibus partibus corporis, multò minor Saule.

Licèt Rabbini apud Abulensem *quæst.* 24. suo more desipientes dicant, Saulis vestimenta subito prodigio coaptata fuisse Dauidi, perindè ac si ad eius fuissent mensuram confecta; eoque miraculo Saulem obstupuisse, cogitasseque ipsum Regem fore, quandoquidem ipsi Regiæ Vestes ità diuinitùs coaptarentur. Sed hæ fabulæ sunt, & Rabbinorum deliramenta, ab eodem Doctore ibìdem doctè impugnata.

Abulensis 1.Reg.17.

5 Præterea discrimen aliud in hoc Duello aduertit Abulensis, nempè quòd ante Goliam, non verò ante Dauidem præcederet *Armiger*. Quam solemnitatem, inter cæteros Duellicos Ritus, seruari solitam, idem Doctor de Armigero loquens, his verbis testatur: *Hæc solemnitas est, quæ fit Viris euntibus ad singulare Certamen, scilicet, vt præcedant eos Armigeri sui, Dauid autem Armigerum vllum habebat*.

Abulēsis. Armiger Duellantem præcedere solebat.

6 Quartum discrimen hinc desumendum est, quòd inter Philistæos, ac Israëlitas, mutua non erat de subeundo seruitutis iugo *conuentio*: nàm deuicto Golia, reliqui Philistijm, Hebræis seruire spoponderant: At prostrato Dauide, si sors tulisset, suæ libertati minimè renunciarent Hebræi, sed Belli Aleam acriter fuissent subituri.

Quę conuentio inter Hebræos, & Philistęos, deuicto Golia vel Dauide.

Multa præterea inter vtrumque Athletam fuere discrimina, & quamplurimæ huic Certamini, Duellicæ solemnitates, & Ritus defuere, vt consideranti patet.

7 His tamen non obstantibus, verum fuisse *Duellum* assero, eò quod essentialia non defuerint re-

Responsio ad Quæsitum.

qui-

Ratio. quisita; quandoquidem fuit, *Duorum Pugna deliberata ex condicto: Deliberata* vtique ex parte Goliæ ad Certamen prouocantis, & ex parte Dauidis, nemine cogente, immò reluctantibus multis, sed se vltrò ad talē Conflictum exhibentis. Nec defuit *temporis, ac loci condictio*, essentialiter per Nos, ad Duellum requisita; Siquidem in Terebinthi Valle, vtroque coràm Exercitu, quadragesimo indicti Certaminis die (vt notat Salianus) inita est Monomachia: *Phylisthæus enim steterat quadragintà diebus vespere, & manè procedens*, ad prouocandos Hebræos.

Salianus vbi suprà num. 16.

Solnūtur oppositæ Rationes. 8 Nec obstat armorum inæqualitas, ætatis, & militaris peritiæ excessus, vel defectus, inæqualis conuentio, cæteræque Duellicæ solemnitates: hæc enim mera sunt accidentia, quibus ablatis, integra remanet Duelli essentia.

Ratio discriminis. Quòd autem, victo Dauide, se se Victoribus non dederent Hebræi, sicuti se se dedissent Philistæi; exindè est, quia, vt ait Abulensis, Philistæi in Goliatho, tanquàm in corum fortissimo Duce, totam Belli spem collocarant; idcòque eo pereunte, eorum robur omne perijsse crederent; & proindè non vltrà Pugnam capessere auderent, sed se se vltrò victori Populo committerent.

Verùm Hebræi, sublato de medio Dauide, spemque, animumque erexissent, nec vllam, vel militaris gloriæ, vel fortitudinis iacturam factam credentes, cùm apud ipsos paruipenderetur Dauid, inchoatum prosequuturi essent Bellum.

Sed ipsum audiamus Abulensem *quæst.* 32. Non erat sic euenturum Iudæis ex morte Dauid, sicutì euènit Philistinis ex morte Goliath. Ratio diuersitatis est, quia inter Philistinos, Goliath erat fortissimus, & in eo erat tota Spes Belli. Cùm ergo viderunt eum occubuisse, elanguerunt corda ipsorum, itaut non remaneret spiritus, vndè non potuerunt sustinere faciem hostis persequentis.

De Dauid autem, secùs erat inter Iudæos, quia non reputabatur fortissimus inter eos, sed puerculus Pastor, & inexpertus in armis: Vndè dixit ei Saul: *Nō vales resistere Philistæo isti, nec pugnare aduersus eum; quia Puer es, hic autem Vir Bellator;* ideò licèt occubuisset Dauid, non multùm labefacterentur eorum corda, nec putarent aliquid deperijsse Statui suo, & non timerent nec fugerent à facie hostili. Hactenùs Abulensis.

9 Et probauit euentus prostrato Golia, Philistijm còrda labefactata fuisse: nàm Hebræis Bellatoribus se opponere non ausi, protinùs terga vertentes, imminens seruitutis iugum, fugiendo excutere, ac detrectare moliebantur. Sed adfuit à tergo victoris Populi vltio, & ingenti eorum clade, victoriam cumulauit; adeòvt Iosephus referat, triginta millia, præter vulneratos, in ea fuga occubuisse: *Saul, & vniuersus Hebræorum Exercitus, sublato militari clamore, in trepidos irruunt, & quotquot assequi poterant cedentes, persequuntur, cecideruntque Palestinorum triginta millia, & duplò plures vulnerati.* Philistæi terga vertentes cęduntur. Ioseph. l. 6. Antiquit.

Heù, vbi nunc Martius ille vigor Philistinorum, nuper Agminibus Dei Israël exprobrantium? Vbi certa futuræ victoriæ Spes, vbi decantati ante Prælium Triumphi? vbi Hebræorum metus, stupor, ac dolor? heù quàm citò vtriusque Exercitus Fata mutantur, quàm celeri orbe *Sors omnia versat!* nimirùm Virgil. in Bucolica Egloga 9.

Nulla sors longa est: dolor, & voluptas
Inuicem cedunt, breuior voluptas.
Ima permutat breuis hora summis.
Quē dies vidit veniens SVPERBVM,
Hūc dies vidit fugiens IACENTEM.
NEMO confidat nimiūm secundis:
Nemo desperet meliora lapsis:
Miscet hæc illis, prohibetque Cloto
Stare fortunam: rotat omne fatum.
Nemo tam Diuos habuit fauentes,

Seneca in Thyeste, Actu 3. Chorus.

Crastinum, vt possit sibi polliceri.
Res Deus nostras celeri citatas
Turbine versat.

Poterat vtique Iure suo vti Dauid, & æqualia sibi arma sumere; verùm, Deo inspirante, id agere renuit, nè reportanda, Dei ope, victoria, armorum potentiæ adscriberetur: solent enim huiusmodi, præter omnium spem, inopinatæ, ac singularis victoriæ euentus, modò fortunæ, modò armis adscribi; non secùs, ac de Bellorum euentu scribit Romanæ eloquentiæ Princeps: Bellicas laudes solent quidam extenuare verbis, easque detrahere Ducibus, communicare cum Militibus, nè propriæ sint Imperatorum, maximam verò partem, quasi suo Iure Fortuna sibi vendicat, & quicquid est prosperè gestum, id penè omne ducit suum.

Tullius orat. pro Marco Marcello.

Rectè igitur Dauid arma deposuit, vt soli Deo, qui docet manus ad Bellum, & digitos aptat ad Prælium, Prælij gloria daretur. Quàm benè Basilius Seleuciensis, hanc Dauidicam describens Monomachiam, ait, Tanquàm victoriæ impedimenta, Dauid exuit arma, recusat thoracem, galeam abigit, scutum deponit, manum hasta liberat, bellicam stolam excutit, stola pastoritia, & virga, ac pera obarmatur, quibus eum rebus ad Regnum promouit gratia. Quasi hæc ad eum loqueretur: Nihil tibi eiusmodi opus armis, quæ partem gloriæ bellicæ sibi arrogent; communicetur inter nos Belli decus: nè victoriæ gloriam ad se trahat armorum potentia: videam Te pastoris habitu depræliantem; Gratiæ non armis trophæum adscribatur. Hæc Basilius.

Basil. Seleuc. apud Nicolaum Caussinũ de eloquẽtia sacra, & humana lib. 11. Descriptione 149.

Idcircò (si Philoni credimus) inscripserat Dauid singulis lapidibus, singula Heroum nomina, scilicet Abrahami, Isaaci, Iacobi, Mosis, & Iosue; quorum postremus, quia tamen primus è pastorali pera eductus, toto conatu Giganteæ fronti infixus lapis, Dauidicam peperit victoriam, vt scilicet in Iosue, hoc est, in Iesu nominis vmbra, & argumento, nostræ de Tartareo Gigante reportandæ præsignarentur victoriæ. Nil ergo mirum si Dauid inermis processit ad pugnam, non enim est opus armis, vbi Deus ipse armatur in hostes.

Et si etiam in hoc Duello ex parte Dauidis armigerum desideres, ecce Tibi inuisibilis armiger cælestis Militiæ Princeps Michaël, qui occulta gerens tela, nostrum præibat Athletam, quinimò, vt Pantaleon ait de S. Michaele, Iste Archangelus percussit illum ponè, ceciditque fracto cerebro insaciem superbus Golia, quem neque Tydeides, nec Larissæus Achilles, Non gladij læsisse decem, non spicula mille sternere potuissent.

Pantaleon T. 5. fol. 415.

Prudentius in Psychomachia. De Superbia, & Humilitatis Pugna.

Vidimus horrendum membris animisque Goliam,
Inualida cecidisse manu: pueriles in illum
Dextera funali torsit stridore lapillum,
Traiectamque cauo penetrauit vulnere frontem.
Ille minax, rigidus, iactans, truculentus, amarus.
Dum tumet indomitum, dum formidabile feruet,
Dum sese ostentat clypeo, dum territat auras,
Expertus pueri quid possint ludicra parui,
Succumbit, teneris bellator turbidus annis.

Dubium ergo non sit, quin hoc Dauidicum certamen verum fuerit in rigore Duellum, licet puerili manu, & in sola funda, & lapide commissum: sic enim decebat ad illius Dei gloriam, qui *infirma Mundi eligit, vt confundat fortia*, & ex puerili manu, æquè ac, *ex ore*

In-

Infantium, & Lactentium perficit laudem, propter inimicos suos, vt destruat inimicum, & vltorem; vt humiliet sicut vulneratum superbum, vt deponat potentes de Sede, & in humanæ, Diuinæque gloriæ solium, *exaltet humiles*.

Aliud quæsitum.

At inquies: Nonnè gloriosior fuisset Dauidis Monomachia, etiam absque funda, & lapidibus patrata? cur ergo Dauid hæc etiam rustica non deposuit arma, sicut & Bellica coràm Saule deposuerat? Maius enim videretur miraculum, ab omninò inermi, armatum occisum esse Gigantem.

Respõsio.

Verùm respondendum est, non decuisse Dauidem sine funda, & lapide, sicut contrà Leones, & Vrsos, progredi contrà Goliam: nàm licèt feroces istæ Belluæ fortiores essent Gigante, non poterant tamen, nisi cominùs, vel dentibus, vel vnguibus Dauidi vulnera inferre; Ideòque poterat sua virtute illas Dauid apprehendere, suffocare, & solus interficere: *Veniebat Leo, vel Vrsus, & tollebat arietem de medio gregis, & persequebar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum, & illi consurgebant aduersùm me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque eos*. 1. Reg. 17. vers. 35. At contrà Goliam gladio accinctum, & hasta armatum, erat eminùs ineunda pugna, ideòque opus erat, vt similiter arma aliqua afferret Dauid, quibus posset à longè hostem appetere; aliòquin propiùs accedens, hostilem gladium, vel hastam obuio pectore excepisset. Prætereà, nec ad maiorem Dei gloriam cessisset: victoria enim non Diuinæ potentiæ, sed humano robori, & insitæ membris, & artubus, naturali virtuti, fuisset adscripta.

Prima ratio.

Abulensis quæst. 26.

Secunda ratio.

Dubium an statim perierit Goliath.

Sed, an accepto læthali vulnere, statim expirauerit Gigas, an verò semianimis iacuerit, Dubium est, quòd plerique Antiqui Patres definire noluisse videtur, inter quos Augustinus *ser. 20. de Diuersis*, Isidorus 1. *Reg. cap.* 10. Seuerus Sulpitius *lib. 1. sacræ Historiæ*, Chrysostomus *homil. 46. in Genesim*, & suffragari etiam videntur sententiæ loca duo sacri Textus, ibi, *Tulit gladium eius, & interfecit eum* 1. *Reg.* 17. *vers.* 49. & c. 47. *Eccles.* ibi, *Saxo fundæ eiecit exultationem Goliæ*. Ergo solo saxo non erat peremptus Golia, sed solùm prostratus.

Augustin. Isidorus. Seuerus Sulpitius. Chrysost.

Verùm, alteri sententiæ Theodoreti, Basilij Seleuciensis, Abulensis, & aliorum adhærendum esse puto, qui omnes asserunt Lapidis vulnere confossum fuisse Gigantem. Nec à naturali ratione alienum est, quandoquidem fracti cerebri vulnus, satis constat esse læthale. Ità Theodoretus *quæst. 40. in* 1. *Reg.* de Dauide loquens: *Os quidem*, inquit, *fundi t oracula, manus autem se fortiter gerit, & lapide perimit Alienigenam*.

Responsio est affirmatiua.

Theodor.

Nec obstant sacri Textus, quoniam præcisum est deindè Giganti caput, non vt moreretur, sed in reportatæ victoriæ argumentum. Ità Abulensis, *quæst. 24. Illa percussio fuit ad mortem; nàm ex hoc, quod infixus est lapis in cerebro, Goliath illicò mortuus est*. Quàm benè Basilius: *Misso igitur lapide, galea rumpebatur, plaga caput admittebat, & anima de corpore fugiebat, fatique celeritate, sensu mortis caruit: Sternitur mortuus Goliath, sternitur alienigenarum Turris. Hoc fidei Spolium est, Trophæum Gratiæ, auxilij cælestis Indicium, blasphemiæ coërctio, Columna index extinctæ audaciæ*.

Soluitur ratio opposita.

Abulensis quæst. 24.

Basilius Seleuc.

Superesset hic etiam quærere, Peccaueritne Dauid acceptando Duellum, & Saul permittendo, & proindè versari circà celebrem illam quæstionem; nùm aliquandò licita sit Monomachia, de qua fusiùs disputaturi in Tertio huius Operis Tractatu, libenter hìc eam omittimus, nunc ad Duelli prohibitionem gradum facturi.

TRA-

TRACTATVS SECVNDVS

DE PROHIBITIONE DVELLI

SECTIO PRIMA

QVIBVS IVRIBVS SIT PROHIBITVM DVELLVM.

INDAGATA Duelli Natura, & quasi è latebris execrabili Monomachiæ Monstro in apertum deducto, tendenda sunt modò in eius exitium, omni Diuino, ac Humano; Naturæ, & Gentium; Canonico, Ciuilique ex Iure, contexta quodammodò ferrea retia, & flammea pœnarum spicula intorquenda, quibus peremptum, non ampliùs Mortales horribili Clade peremptururum, inuadat. Nunc equidem, *MAIOR RERVM MIHI NASCITVR ORDO: MAIVS OPVS MOVEO*. Quod tamen, nec Mihi difficile cessurum, puto, quandoquidem in Duelli exterminium, vniuersus conspirat Orbis, ipsaque Natura, ac Naturæ Auctor Deus inuehitur, & armatur. Eò tendunt tot, etiam ad hanc rem, repetita sæpiùs Diuina mandata; tot sancitæ, confirmatæ, innouatæ, ac extensæ Pontificiæ Constitutiones; tot Cæsareæ conditæ leges, tot edita Regia Edicta, quæ (vt cæteros præteream Reges) Hispanus, Gallusque, duo Catholici, ac Christianissimi Orbis rutilantia fulmina, detestabilem Duelli vsum abolituri, promulgarunt. Verùm neque his omnibus telis confossum, occubuit Duellicum Monstrum; sed viuit adhùc, & ità viuit, vt non inter Spelæa ferarum, vel Barbararum inter gentium latebras, occultare se velit; sed in Christianæ Reipublicæ luce versari audeat, vt spirans naribus, & oculis ignem, magna inter Fideles, odij excitet incendia, arctissima Charitatis vincula exurat, Catholicorum sanguine satietur, & quod maximum est, vt è medio sublatos, tàm impia cæde Fideles, in Tartareos sinus

Virg. l. 7. Aeneid.

Non tentabis Dominum Deum tuum. Deuter. 6. Nō occides Exod. 20. & Matth. c. 5 Cap. Monomachiā 2. q. 4. c. 1. Concil. Trid. sess. 25. de Refor. c. 19. Vide in Bullario diuersas Constitutiones. Leg. vnica C. de Gladiatoribus lib. 11.

in æternùm puniendos deturbet. Mihi igitur in præſenti Tractatu, Duelli Prohibitionem explanaturo, per ſingula Iura percurrendum eſt, ac breuiter videndum priùs, an omni Iure ſit prohibitum Duellum: Deindè, quas Sacri Canones, Summi Pontifices, ac Tridentinum Concilium, Duellatoribus pœnas infligendas decreuerint. Sed priùs à Diuino Iure (Deo duce) exordiamur.

QVÆSITVM I.

Vtrum Duellum ſit prohibitum Iure Diuino.

SVMMARIVM.

1 *Aſſeritur de Iure Diuino prohiberi Monomachiam.*
2 *Oſtenditur, quomodò in Duello Deus tentetur.*
3 *Affertur alia ratio deſumpta ex Sacris Litteris pro Duelli prohibitione.*
4 *Confirmatio deſumitur ex eo, quod Duellum ſit opus Diaboli, & ſit quandoque cauſa, quod innocentes damnentur.*

Reſponſio affirmatiua ad Quæſitum.

1 VM omnibus Doctoribus affirmatiuè reſpondeo ad Quæſitum. Et ratio deſumenda eſt ex Sacris Litteris; & præcipuè, *ex cap. 6. Deuter. verſ. 16. Non tentabis Dominum Deum tuum, ſicut tentaſti in loco tentationis.* Et *ex cap. 4. Matth.* Quandò ſuadenti ruinam Dæmoni, ait Ieſus: *Scriptum eſt, non tentabis Dominum Deum tuum.* Ergo, cùm Iure Diuino, Deum tentare, vetitum ſit, vetitum etiam erit ſingulare certamen committere, quippe quo Deus tentatur, vt loquitur Textus *cap. Monomachiam 2. queſt. 4. in fine. Monomachiam non aſſumimus* &c. aſſignat deindè cauſam, ſcilicet: *Cùm hoc, & huiuſmodi ſectantes, Deum ſolummodò tentare videantur.* (Ratio.) (Duellãdo tentatur Deus.)

2 Et patet etiam ſingulari certamine tentari Deum ad miraculum aliquod abſque neceſſitate, patrandum: Et ad naturæ Leges inuertendas, nimirùm, vt imbecillior fortiorem ſuperet, quia iuſtam cauſam fouet. At hoc, contrà Naturam eſt: naturali enim ordine ſeruato, fortior, & ingenioſior, & armorum tractatione peritior, etiã ſi nequiſſimus ſit, imbellem inimicum, licèt Sanctiſſimum, ſuperat, ac proſternit. (Explicatur ratio adducta.)

3 Præterea, ex homicidij prohibitione, facta à Deo, *cap. 20. Exodi: Non occides,* & confirmata à Chriſto Domino, *cap. 5. Matth.* colligo etiam prohibitum eſſe Duellum Iure Diuino: Nàm prohibito vno, prohibetur omne id, per quod peruenitur ad illud. *cap. Præterea de offic. Delegat. leg. Oratio. ff. de ſponſalib.* Vndè, quia odia, iræ, & contumelioſa verba, ſaltim remotè, homicidium parere poterant, vetuit etiam Chriſtus Dominus iraſci, & leuiſſimo verbo, proximum iniuria afficere: *Ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri ſuo racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatuè, reus erit gehennæ ignis.* Sed Duellum proxima homicidij cauſa eſt, cùm ſæpiſſimè duellando trucidetur inimicus: Ergo ſi Diuini Iuris eſt, Non occidere, Diuini etiam Iuris erit, non duellare. (Secunda ratio deducta ex prohibitione homicidij.)

4 Confirmatur etiam ex eo, quod Duellum, vt Summi Pontifices, ac Tridentini Concilij Patres (Cõfirmatio negatiuæ ſententiæ.)

loquuntur, sit Diaboli opus, eoque fabricante, in Orbem terrarum introductum: Ergo etiam Iure Diuino prohibitum: nihil enim commune esse debet inter Hominem, & Satanam, inter lucem, & tenebras, inter Ecclesiam, & Gehennam, inter Christum, & Belial. *Quæ enim*, vt cum Apostolo loquar, *Societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial?* Quod vlteriùs quòque confirmo; quia per Duellum, innocentem damnari cõtinget, quod vtique Iure Diuino prohibitum. Hieremiæ 22. *Hæc dicit Dominus, facite Iudicium, & Iustitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris, & sanguinem innocentem nè effundatis.*

Epist. 2. ad Corin. c. 6. vers. 15.

QVÆSITVM II.

Vtrum Duellum sit prohibitum Iure Canonico.

SVMMARIVM.

1 *Responsio est affirmatiua. Adducuntur Sacri Canones, & Concilium Tridentinum.*

2 *Iulius II. fuit primus, qui contrà Duellatores, Constitutionem edidisse legatur in Romano Bullario.*

3 *Leo X. confirmat Iulij Constitutionem, & nouo diplomate roborat, & innouat.*

4 *Idem fecerunt Clem. VII. & Pius IV. ante Decretum Concilij Tridentini.*

5 *Greg. XIII. extendit pœnas Tridentini, etiam ad priuatum Duellum.*

6 *Clemens VIII. absolutionem à pœnis Duelli Romano Pontifici reseruat, & suspendit omnia Priuilegia quoad hanc absolutionem.*

7 *Proponitur argumentum ad probandum Martinum IV. permisisse Duellum centenorum. Sed soluitur in tertio Quæsito.*

1 RESPONDEO affirmatiuè cum omnibus cõmuniter, & Primò probatur ex Textu *in cap. Monomachiam. 2. quæst. 4. causa. 2.* vbi Summus Pontifex Nicolaus, Monomachiæ purgationem admittendam non esse, decreuit, cùm ad Deum tentandum sit directa: *Monomachiam verò in lege non assumimus, quam præceptam fuisse non reperimus, quia licèt quosdam iniisse legerimus, sicut Sanctum Dauid, & Goliam, sacra prodit Historia, nusquàm tamen, vt pro lege teneatur, alicubi diuina sanxit auctoritas: cùm hoc & huiusmodi Sectantes, Deum solummodo tentare videantur.* Et patet etiam ex Cælestino III. *c. Cura suscepti extrà de vulgari purgatione*, ex Innocentio III. *cap. significantibus, &c.*

Responsio affirmatiua.

Verba Textus.

Nicolaus Pontif.

Celestinus III.

Innocentius III.

Secundò probatur ex Concilio Tridentino *sess. 25 de reformat. cap. 19.* cuius verba notanda sunt, ibi: *Detestabilis Duellorũ vsus fabricante Diabolo introductus, vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano Orbe penitùs exterminetur.*

Trident. Concilio.

Tertiò probatur ex diuersis Summorum Pontificum Constitutionibus, quibus sæpiùs prædictæ prohibitiones sunt repetitæ, approbatæ, innouatæ, & extensæ, vt constat ex Constitutionibus Iulij II., Leonis X. Clementis VII. Pij IV. Gregorij XIII. & nouissimè Clementis VIII.

Alia ratio ex diuersis Constit. Sum. PP.

2 Damnarat Primo Duelli abusum, sub Excõmunicationis pœna, quò ad Subditos solùm Romanę Sedis, Iulius II. in Constitutione, cuius initium, *Regis Pacifici*. edita anno Christi 1509. sexto Calendas Martij, Pontificatus sui anno 6. multasque retulit causas, quibus sanctissima Pontificis mens ad Duella prohibenda permota fuerat, vt scilicet, euitarentur Cædes, Rixæ, Contentiones, Scandala, Odia, Mortes inopinæ, Animarum perditiones, Mutilationes, vulnera, & inimicitiæ, quæ deindè inter Consanguineos, &

Iulius II. Duellum prohibet.

Quæ dãna oriantur ex Duello.

affines Duellatorum, mutuò oriri possent, & hæc posteà verba subdidit: *Duellorum, & Gladiatorum, huiusmodi vsum damnamus, & improbamus, & in Terris Romanæ Ecclesiæ, mediatè, vel immediatè subiectis, per quoscumque quauis auctoritate, & potestate, ac nobilitate fulgentibus, sub Excommunicationis latæ sententiæ pœna, & quacumque causa, etiam à legibus permissa, fieri omninò prohibemus.* Addidit deindè, vt non solùm isti Duellatores, sed etiam, qui eis locum ad pugnam præbent, pariter Excommunicationis latæ sententiæ, cæterisque homicidarum pœnis subiaceant, & Ecclesiastica careant sepultura.

Prębentes locum Duellatoribus Excommunicantur.

Priuatio Ecclesiasticæ sepulturæ.

3 Hanc eandem Constitutionem confirmauit deindè Leo X. anno 1519. Decimò Calendas Augusti Pontificatus sui anno 7. Multasque alias pœnas adiecit, nimirùm, vt in Corpore Bullæ, post prædictam Cõfirmationem, ait: *Adijcientes, & eadem auctoritate Apostolica statuentes, quod pugnantes ipsi, non solùm prædictis subiaceant, sed eorum memoria perpetuò damnata sit, ac bona proscripta sint, & Cameræ Apostolicæ confiscata eo ipso.*

Leo X. alias pœnas addidit in Cõfirmatione Bullæ Iulij II.

Et paulò infrà, alias præscribit pœnas spectatoribus, scilicet, si nobiles; Quingentos; si mediocris fortunæ, centum; si verò ignobiles, viginti aureos persoluere tenerentur, præter Excommunicationis pœnam, & locale Interdictum.

Spectatores Duelli quas pœnas subeãt

Locus Duelli Interdicto subiacet.

4 Deindè Clemens VII. vtramque Constitutionem, nouo diplomate, ad verbum confirmauit, quod incipit, *Consueuit Romanus.* Sequutum est mox Concilium Tridentinum, à quo itidem exterminari iubentur Duella ex toto Christiano Orbe, & Excommunicationis pœna, etiam Imperatores, & Reges omnes, qui locum ad Monomachiam præbuerint, afficiendos esse, decernitur: Et præterea omnes aliæ pœnæ, à cæteris Summis Pontificibus contrà Duellantes, Duelli fautores, ac Spectatores statutæ, innouantur.

Clem. vij.

Sed antè prædicti Concilij finem, qui incidit in 4. Decembris anno 1563. Pius IV. anno 1560. Idibus Nouembris, nouo diplomate incipiente: *Ea quæ à Prædecessoribus;* prædictas Constitutiones confirmauit, addens, vt diffidati sint rei læsæ maiestatis, seditionis, rebellionis, &c. non solùm ipsi Pugiles, sed & locum præbentes, & fautores omnes, Excommunicationem latæ sententiæ, Pontifici Romano reseruatam incurrant: Clerici hoc ipso, omnibus omninò dignitatibus priuati sint.

Pius iv. nouas pœnas Duellatoribus imponit.

5 Verùm Gregorius XIII. ad omnes Christianos, Duelli prohibitionem extendit, vt Concilij Tridentini Patres eam extenderant, & prætereà, quod in Tridentino, de solemni, siue publico Duello sancitum erat, idipsum ad priuatas, & non solemnes Duellationes, propter easdem causas produxit anno 1582. in Diplomate quod incipit: *Ad tollendum, &c.* vbi post multa, *Crescente hominum malitia,* inquit, *facinorosi non desunt, qui quod publicè prohibitum est, priuatim exequi non dubitent, dum sic pœnas prædictas, hoc modo eludere posse arbitrantur. Nos ad hæc coërcenda, plenius, euidentiusque prouidendum esse rati, considerantesque Duellum priuatum, non minùs cruentum, & animæ, & corpori noxium esse, quam quod publicè perpetratur. Statuimus omnes illos &c. Censuris, & pœnis omnibus à dicto Concilio propositis, teneri, perindè, ac si publico, & consueto abusu, singulare Certamen iniussent.*

Greg. xiij. extendit pœnas inflictas Duellatoribus, in Trid. Cõc

6 Postremò Clemens VIII. decennio post, scilicet anno 1592. Decimosexto Calendas Septembris omnes prædictas Constitutiones, & Decretum Concilij Tridentini extendit, & grauissimas imposuit pœnas, nec tantùm Summo Pontifici absolutionem reseruauit, sed omnium etiam Priuilegiatorum ad eã rem, Priuilegia suspendit, ibi: *Cuius interdicti relaxationem, aut Excommunicationis absolutionem, ab alio quàm à*

Clem. viij magis quã omnes Pontifices Duellatorum pœnas auget.

Reseruat absolutionem Romanæ Sedi.

No-

Nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, pœnitentia, & satisfactione congruè peracta, nisi in mortis articulo constituti, nequeant obtinere, etiam prætextu quarumuis facultatum, & Indultorum, quibusuis personis, &c. per Sedem Apostolicam in genere, vel in specie concessorum. Quæ omnia, quò ad præmissa, nolumus cuiquam in aliquo suffragari, &c.

7 Ex quibus omnibus Sacrorum Canonum, Tridentini Concilij, Summorumque Pontificum, Constitutionibus, Satis patet ad quęsitum Responsio. Sed obijcies Martinum IV. permisisse Duellum, inter Petrum Aragonum, & Carolum Andegauensem, pro Siculi Regni possessione: ergo, &c. Pro huius argumenti solutione, sit.

QVÆSITVM III.

Vtrum Martinus IV. permiserit Duellum, inter Carolum Siciliæ, & Petrum Aragoniæ Regem.

SVMMARIVM.

1 *Alciati sententia circà Duelli permissionem.*
2 *Martinus IV. cum Cardinalibus Duellum permittit, iuxtà Alciatum.*
3 *Iacobus de Castillo Pontificem Martinum, ob talem permissionem, reprehendit.*
4 *Duelli historia ex D. Antonino.*
5 *Rex Aragoniæ Petrus à Pontifice excommunicatur, eò quòd ad Duelli locum non venerit, iuxtà Ciaconium.*
6 *Gerardus Parmensis Cardinalis Burdegalam mittitur, & quare?*
7 *Statuitur negatiua sententia, & obiectis satisfit.*
8 *Affertur exemplar Epistolæ Martini IV. ad Regem Angliæ, qua Duellum prohibetur.*

1 CONTRA' Canonicam Duelli prohibitionem, vnico inuehuntur argumento Aduersarij, qui Martinum IV. Duellum permisisse referunt, inter quos Alciatus *de Duello cap. 3. num. 5.* & Pontificis, & Cardinalium auctoritate, duos inter Reges, singulare Certamen condictum esse, scribit. Asserens enim, inter eos quoque, quibuscum Ius est Belli, licitum esse, singularem permitti Congressum; Subdidit paulò infrà: *Principes quoque ipsos, de Regno ambigentes, contentiones suas hoc modo finire, Ius, fasque est.* Alciati sententia circà Duellum.

2 Quam sententiam, & argumento probans, & exemplis confirmans, cætera inter exempla, illud primo loco ponit, de quo in præsēti quæstio est, vtrum Pontificia fuerit auctoritate condictum. Verba autem Alciati hæc sunt: *Extant apud veteres huiusce rei exempla, quorum Caroli Andegauensis, & Petri Terraconensis illud potissimum est, qui cum de Insula Siciliæ, Bellum diù gessissent, Martini Pontificis Romani, Collegijque Cardinalis auctoritate, Burdegalæ in Aquitanis, armis concurrere, pacti sunt: Iureque iurando sanxerunt, vter victus esset, Insula decedere, nec ampliùs de ea re controuersiam facere.* Confirmatio. Laudatur Martinus IV. ab Alciato, ob Duelli permissionem.

Et paulò infrà *num.* 8. nimìs Pontificem commendat, ob huiusmodi permissionem, quam cæteris imitandam proponit: *Pontificis itaque factum laudo, atque cæteris imitandum censeo.*

3 Similiter Iacobus de Castillo *de Duello num.* 37. vt certum supponens, Martinum huiusmodi permisisse Duellum, illum tanquàm permissi Duelli reum, reprehendere audet, ait enim in secunda responsione ad confirmationem: *Dico secundò, Papa Martinus, tàm audacter, quàm perperā fecit, vtendo tàm fallaci probatione.* Monomachiam intelligit, qua probandum erat, vtri Regi Siculum Regnum, ex Iustitia reddendum foret. Iacobus de Castillo, Pontificē Martinum reprehendit.

Nec

D. Antoninus.

Duelli narratio

4 Nec desunt Historici, qui huic patrocinari videantur sententiæ, inter quos, Diuus Antoninus 3. *par. tit.* 20. *cap.* 4. §. 8. *anno Domini* 1282. Bellicos tumultus, inter Petrum, & Carolum Regem describens, dicti singularis Certaminis etiam meminit, & Pontificem, cum Cardinalibus, tali permissioni adhæsisse, ostendere videtur, ait enim: *Carolus post paucos dies profectus est ad Vrbem, ibique in publico Consistorio querelam posuit coràm Papa Martino IV. & Cardinalibus de proditione, & vsurpatione Siciliæ, sibi facta per Regem Aragonum Petrum, petens sibi Iustitiam administrari, paratus hoc probare, scilicet Iustitiam, per Duellum, cum ipso Rege Aragonum.*

Rex autem Aragonum per suos Oratores, excusationem suam fecit coràm Papa de proditione: se iusto titulo, Siciliam dicens recepisse, paratumque se ad Duellum suscipiendum, pro suo Iure ostendendo. Et in hoc conuenerunt sub Iureiurando, quod in loco communi, videlicet Burdegalæ, quæ Ciuitas in Vasconia, sub custodia Senescali Regis Anglorum, Rex Carolus, & Rex Petrus, certa die statuta, ibi adessent, quilibet cum centum militibus fortioribus, Duellum peracturi, cum hac videlicet conditione, & pactis, vt qui victor existeret, illi Regnum Siciliæ, quietè, & pacificè traderetur, cum consensu Ecclesiæ; victus verò, proditor haberetur ab omnibus, atque omni nuncupatione Regij nominis, & dignitate priuaretur.

Pactum inter verũ que Regẽ pro Duello incũdo.

Prosequitur deindè historicam narrationem, omnemque singularis Certaminis euentum describere, & Carolum expectatione frustratum fuisse, Petro Aragono ad Campum non veniente, ac proindè à Pontifice in Petrum, Excommunicationis fulmen fuisse vibratum: *Martinus Papa hæc audiens, vt contrà periurum, proditorem, & vsurpatorem bonorum Ecclesiæ, de Consilio Cardinalium fulminauit sententiam Excommunicationis, contrà Regem Aragonum.*

Excõmunicatur Rex Petrus.

Ciacon.

5 Ciaconius etiam *in Vita Martini IV. anno Domini* 1281. eandem describens Historiam, excommunicatum fuisse Petrum Aragonum à Martino IV. refert, eò quòd, ad Duelli locum, statuto die non venerat: *Stato Pugnæ die, adfuit Carolus, & cum vsque ad vesperam, nemine apparente expectasset, se delusum dolens, discessit: illicò sub vesperam aduenit Petrus, qui Carolo non inuento, eius apud Iudices contumacia accusata, & ipse abijt. Eam obrem, Martinus Papa, Petro iratus, eum excommunicauit, & Aragoniæ Regno priuauit.*

Cui à Põtifice excommunicatus fuerit Rex Petrus.

6 Refert etiam Andreas Victorellus, in additione ad vitam Martini IV. apud Ciaconium, nonnullos opinatos esse, Gerardum Parmẽsem Cardinalem, Legatum Apostolicũ, missum Burdegalam à Martino, vt huius singularis Certaminis spectator esset. In eamdem sententiam iuerunt Alij Historici, & antiqui Iurisperiti, quos breuitatis ergò omittimus.

Andreas Victorel.

Falsa quorundam opinio de Legato ad Regem Angliæ.

7 Sed quàm sit hoc à veritate alienum, quamuis multis ostendère possem argumentis, vnum tamen pro cunctis sufficiat. Illud est, quod eodem tempore, quo huiusmodi singularis Certaminis inter Petrum, & Carolum sunt inita pacta, nõ solùm Pontifex ipse, assensum non præbuit, quinimò totis viribus Duellicam Pugnam impedire conatus est, ideòque ad Regem Angliæ, Cardinalem S. Cæciliæ cum Pontificijs litteris misit, Regem hortans, & sub Excommunicationis pœna eidem præcipiens, vt indictæ Monomachiæ locum, fauorem, auxilium denegaret, cùm *non solùm in Principibus, sed etiam in priuatis, Duellum non sit ab Ecclesia tolerandum*. Non ergo Duelli pacta, annuente Pontifice, quinimmò ipso inuito, ac renuente, inter vtrumque Regem condicta fuere. Vt autem magis Pontificis mens omnibus pateat, ac dicta Duelli prohibitio ab ipso facta, cunctis innotescat ad obstruenda Duellantium ora, ipsas Pontifi-

Refellitur hæc opinio.

Cardinalis S. Cęciliæ ad Regem Anglię mittitur ad Duellum impediendum.

cias litteras ad Regem Angliæ, quæ lectu dignæ sunt, hic apponam.

EXEMPLAR

Epistolæ Martini IV. ad Eduardum Regem Angliæ, prohibentis celebri inter duos Reges Duello, locum permitti, &c.

MARTINVS EPISCOPVS
Seruus Seruorum Dei, Eduardo Regi Angliæ Illustri.

Extat hęc Epist. in tomo xiij. Annaliũ Ecclesiasticorum Bzouij anno Christi 1283.

Pontifex iste ab alijs dicitur Martinus ij. ab alijs Martinus iiij.

Causas proponit Duelli impediendi inter vtrũque Regẽ.

DECET Excellentiam Regiam, & saluti tuæ nihilominùs congruit, quod in te semper vigeat sic ordinatus affectus, vt animum libenter ad promouenda Christi negotia dirigas, tranquillitatem publicam votiuè promoueas, desideranter horum impedimenta præpedias, & prout ex alto conceditur, incrementa procures. Ideòque conuentiones,multa indecentia plenas, & temeritate non vacuas, reprobas quidem, & meritò reprobandas,inter charissimum in CHRISTO filium nostrum, Carolum, Illustrem Siciliæ Regem, & Petrum, exigentibus suis excessibus, per Sedem Apostolicam, vinculo Excommunicationis astrictum, quondàm Aragonum Regem, non absq; nimiæ animositatis inordinatione habitas, circà quod ambo, cuilibet eorum, comitiua centum militum assistente, ad illud concurrant, altrinsecùs insimul confligant, celsitudini Regiæ confidenter exponimus: & vt Tibi earum qualitas pleniùs pateat, sub Bulla nostra, ipsarum de verbo ad verbum seriem, prout eam à memorato Siciliæ Rege recepimus, destinamus.

Ex quarum circumspectione manifestè circumspectio Regalis aduertet, quantum sint conuentiones eædem obuiæ Crucifixi negotijs, & præcipuè Terræ Sanctæ, quantùmcumque toti Christianitati damnosæ: cum illarum prosecutio, non solùm memoratum Regem, ab eisdem negotijs, & ipsius Christianitatis promouendis vtilitatibus abstrahat: sed & alios Principes, & Magnates, cæterosque fideles, qui circà prosecutionem eandem in se, vel in suis occupantur, auertat: & proindè manifestò exponatur Terra præfata discrimini, dum eius subsidium, multis excogitatum vigilijs, multisque sumptibus, & laboribus præparatum, damnabiliter impeditur.

Nè Terræ Sanctæ expeditio retardetur.

Nec minùs attendere poterit eisdem, tuæ circumspectionis industria, quàm periculosa potest inter Christicolas, ex prosecutione huiusmodi excitari commotio: quantaque illis corporum, & animarum pericula ingeri: ac quantum nobis, Ecclesiæ, Tibi, cunctisque Catholicis, quibus est eis quomodolibet obuiare possibile, posset à DEO, & Hominibus negligentia imputari: ad quantam notam adscribi, si talia procedere pateremur?

Multa alia enumerat discrimina ex tali Duello oritura.

Propter quæ, nec non & alia non facilè numeranda discrimina, quæ dictarum conuentionum executio, Christiani proculdubio prodiga sanguinis, animarum inimica, saluti, publicæque pacis æmula, & quietis, verisimiliter comminatur, Nos illis, promptis remedijs obstare volentes, promissionem factã à memorato Rege Siciliæ, super dictis conuẽtionibus obseruandis, prorsùs illicitam, vtpotè rem prohibitam expressiùs continentem, CVM NON SOLVM IN PRINCIPIBVS, SIMILIBVSQVE PERSONIS, SED ETIAM IN PRIVATIS, DVELLVM NON SIT AB ECCLESIA TOLERANDVM: reprobandam, irritandamque duximus, & penitùs

Irritat, & reprobat promissionem, conuentionẽ, & iuramẽtũ vtriusque Regis in ordine ad tale Duellum.

va-

vacuandam, & iuramentum super eis præstitum, non solùm temerarium, declarantes, sed & carere viribus: ipsumque Regem Siciliæ ad illorum decernentes obseruantiam non teneri.

Sub pœna Excómunicationis Duellum prohibet.

Absoluendo eos nihilominùs ab eisdem, quatenùs processerunt de facto, sibi districtè præcipimus, vt à prosecutione promissorum, & iuramentorum taliter, prorsùs abstineat, & omninò desistat; eidem nihilo minùs sub pœna Excommunicationis, & comminationis processus cuiuslibet, quam contrà eum quomodolibet habere posset Ecclesia, nè ad exequutionem tàm DAMNATI CERTAMINIS, tàm nefandi procedat: & vniuersis, & singulis Christifidelibus, nè illa sibi prosequenda suadeant, nèue consilio, auxilio, vel fauore in illis prosequendis assistant, districtiùs inhibendo.

Hortatur Regem Angliæ ad Duellum impediẽdum.

Cùm itaque impediendi tàm detestabilia, tàm nociua tibi sit in promptu facultas, pro eo, quod, sicut earumdem conuentionum docet inspectio, loci determinatio ad huiusmodi cõflictus exercitium deputandi, de arbitrio tuo dependet, & secundùm earum conuentionum tenorem; idem conflictus, nouo eorundem Siciliæ, & olim Aragonum Regum, non interueniente consensu, absque tua præsentia, non procedit: expedit, vt ad id, Te promptum exhibeas; solers, & operosus occurras, nè si, quod absit, perturbare tàm peruersa negligeres, ea fouere, non immeritò censeteris, sicque pœnæ, & comminationis adiectæ in præmissa nostra prohibitione, periculum, vt decet tàm Catholicum Principem, non vitares.

Et prohibendum illis ingressũ ad quãlibet Vasconiæ partem.

Quocircà Serenitatem Regiam, monentes, rogantes, & hortantes, ac obsecrantes in Domino Iesu Christo, & per aspersionem sui pretiosi sanguinis obtestantes, & nihilominùs in remissionẽ tibi peccatorum iniungentes, mandamus, quatenùs CONFLICTVM HVIVSMODI, TAM DETESTABILEM, TAM HORRENDVM, EIVSQVE PRÆPARATORIA, OMNI STVDIO, QVO POTES, IMPEDIAS: dictorum Siciliæ, & quondam Aragonum Regum, aduentum ad Ciuitatem Burdegallensem, eiusque territorium: quin etiam ad quamcumque partem Vasconiæ, omni, quo poteris remedio prepeditionis, impedias, apertiùs interdicas: tuam nihilominùs in his præsentiam denegando, & tuis insuper in partibus illis, Vicarijs, & Officialibus acriùs iniungendo, nè prædictorum Regum guardiam recipere, vel ad dictum locum, deputate ceramen, aut aliquod aliud in bis ministerium exhibere præsumas: super quibus, eis omnem penitùs adimas potestatem.

Mittit Card. S. Cęciliæ, eumque commendat.

Nos enim ad tàm perniciosa, tàm noxia, omnimodis euitanda, nè dictos Siciliæ, ac dudùm Aragonum Reges, Ciuitatem eandem, seu quàmuis, vt prædicitur, Vasconiæ partem, ad hæc ingredi patiaris, neuè in his præsentiæ tuæ copiam facias, aut promittas, seu locum, sæpe fato certamini deputes, aut dictos tuos in eisdem partibus Vicario, siue Officiales in his aliquod ministerium exhibere permittas, districtè subijcimus prohibitionis edicto: ac illi omnia, & singula quantumcumque in alijs, Regio intendimus honori deferre, TIBI, ET EIS, SVB POENA EXCOMMVNICATIONIS EXPRESSIVS INHIBEMVS, sub eadem pœna mandantes, vt si ad aliquid horum est processum, illud studeas cum celeritate, qua poteris reuocare.

Minatur Excõmunicationis pœnam & Interdicti.

Et nihilominùs dilectum Filium nostrum, Tituli Sanctæ Cæciliæ Presbyterum Cardinalem, virum vtique grandi scientia præditum, prudentia, & morum honestate decorum, quem suæ proba-

tio-

tionis obtentu, grandi affectione prosequimur, cuiusque consilijs Te in his acquiescere rogamus, & petimus, ad id inter cætera destinamus, vt tàm Te, quàm prædictos Vicarios, & Officiales tuos, per se, si facultas adfuerit, per suos Nuncios, vel litteras efficaciter moneat, & inducat ad parendum præmissis Apostolicis monitionibus, inhibitionibus, & mandatis.

Reuocat omnia Priuilegia in contrarium obtenta.

Aliòquin per Excommunicationis in personas, & Interdicti sententias, si opus fuerit, in Regnum tuum, & alias tuas, ac eorumdem Vicariorum, & Officialium Terras, Apostolica, prout expedire viderit, auctoritate compellat.

Non obstantibus aliquibus Priuilegijs, vel Indulgentijs, tibi, vel eisdem Vicarijs, siue Officialibus, sub quacumque verborum forma, seu expressione concessis, quod Tu, vel ijdem Vicarij, & Officiales excommunicari, vel interdici non possitis: aut eadem, Regnum, & Terra nequeant Ecclesiastico Interdicto supponi, per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, seu de verbo ad verbum de Priuilegijs, & Indulgentijs huiusmodi, siue obtinentium eadem, nominibus mentionem: & qualibet alia eiusdem Sedis indulgentia, cuiuscumq; formæ, vel tenoris existat, per quam præsentibus non expressam, aut totaliter non insertam, effectus earum quomodolibet impediri valeat, vel differri.

Datum apud Vrbem Veterem, Nonis Aprilis, anno 3.

Ex his igitur litteris, vidisti mi Lector, quàm alienus fuerit Beatissimus Pontifex Martinus à Duello permittẽdo, quarè si alios apud Scriptores cæteròqui fide dignissimos, oppositum reperias, ab hac veritate mentẽ nõ retrahas, nec mireris; nàm

Horatius in arte poetica.

Quandoq; bonus dormitat Homerus,
Atque opere in longo, fas est obrepere somnũ.

QVÆSITVM IV.

Vtrum Duellum sit prohibitum Iure Ciuili.

SVMMARIVM.

1 *Responsio est affirmatiua. Refertur Textus, & Glossa.*
2 *Altera ratio deducitur ex eo, quòd Duellum opponitur Iudiciariæ formæ.*
3 *Per Duellum Iustitia non seruatur.*
4 *Soluuntur argumenta in contrarium adducta.*

1 FFIRMATIVE' etiam ad hoc Quæsitum respondetur, & probatur Primò *ex leg. vnica Cod. de Gladiatoribus l. 11.* vbi Impetor ait, *Cruenta spectacula in otio Ciuili, & domestica quiete non placent: quapropter omninò Gladiatores esse prohibemus.* Vbi obseruat Glossa, prohiberi Duellum ex hoc Textu: *Et est hic argumentum, quòd Duella non admittuntur.* Respõsio. Textus. Glossa. Prima Ratio.

2 Probatur etiam secundò: nàm ex Positiuo Iure, tàm Ciuiles, quàm Criminales, introductæ sunt actiones, & tota forma Iudiciaria, quæ ad Iuris declarationem, & exquisitionem proceditur, vt *leg. Properandum. Cod. de Iud. & auth. offeratur. & leg. 1. Cod. de lit. conte. & leg. Prolatam. Cod. de sent. & cap. Quoniam contrà de proba. vt vnicuique reddatur quod suum est. 12. q. 2. deuotissimam, & leg. Iustitiam. ff. de Iustit. & Iur. cum si.* Sed duellando seruari nequit, immò penitùs aboletur hæc Positiui Iuris obseruantia: ergo etiam Positiuo Iure prohibitum est duellare; inter armorum enim strepitum, Ciuilis Iuris verba audiri nequeunt. Secunda Ratio.

3 Confirmatur nostra Responsio: nam Positiuo Iure omnis prohibetur actus, quo partibus sit deneganda Iustitia, & Iniuria irroganda, vt patet in *§. Iuris præcepta, Instit. de Iust. & Iurr. & cap. ex parte de offic.* Confirmatio.

delegat.& etiam quia ad hunc ſolum finem ſunt diuinitùs Poſitiua Iura per ora Principum promulgata, vt in *leg.vlt. Cod. de long. temp. præſcript.* 8. *diſtinct.* Sed per Duellum, partibus iuſtam cauſam fouentibus, Iuſtitiam denegari aliquandò contingit, vt quandò præualenti Reo, Actor licèt iuſtiſſimus, ſuccumbere cogitur, quia viribus eſt deſtitutus: ergo prohibitum erit Duellum, quippequo actori iuſtam cauſam fouenti, iniuria irrogatur; ac proindè non ſeruatur Iuſtitia, prout Ciuilia Iura præſcribunt.

Maior. Primum argumētum.

4 Maior objicit ſibi *legem Federicus §. ſi quis hominem Cod. de Pace tenen. & eius volatorib. l.* 11.

Reſpōſio.

Reſpondet ipſe, legem Ciuilem contrà Ius Naturale, Diuinum, & Canonicum, Duellum permittentem, legem non eſſe, ſed errorem.

Turrecremata. Secūdum argumētū.

Turrecremata ſibi opponit: *legem Qua actione. §. In colluct. ff. Ad leg. Aquil.*

Sed reſpondet, legem loqui de ijs, qui luctantur, non digladiantur. Ità etiam Gloſſa hanc legem interpretata eſt, in verbo *ſi colluctatione. In colluctatione*, id eſt, *dùm ſimul luctabantur pugnis, vel calcibus*.

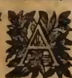
QVÆSITVM V.

Vtrum Duellum ſit prohibitum Iure Naturali.

SVMMARIVM.

1 *Concluſio eſt affirmatiua.*
2 *Damna, quæ ex Duello oriuntur Naturali dictamini aduerſantur.*
3 *Noxios punire, Innoxios abſoluere Natura dictat, quod in Duello non ſeruatur.*
4 *Homicidium Naturali Iure prohibitum eſt, ſic etiam Duellum.*

Reſponſio affirmatiua.

1 FFIRMATIVE' reſpondeo. Et ratio eſt, quia Duella Naturalem lædunt æquitatem; æquum enim non eſt armis concurrere, & vitam, quam ſeruare tenemur, mortis diſcrimini exponere, dùm aliter noſtras poſſumus partes tueri.

Prima ratio.

Secunda ratio.

2 Probatur etiam, quia Naturali dictamini aduerſantur hominū cædes, membrorum mutilationes, vulnera, & quod maximum eſt animarum pericula: ergo etiam Duella, per quæ ad hæc mala peruenitur, Naturali Iure prohibita, ſunt cenſenda.

Confirmatio.

3 Confirmari etiam poteſt; quia Naturalis ratio præſcribit noxios punire, Innoxios abſoluere cuius oppoſitum ſępiſſimè in Duello contingit, vt patet in *Cap.* 2. *de purgat. vulgari*: ergo prohibitum eſt Iure Naturæ.

Altera confirmatio.

4 Prætereà confirmatur ex Cæleſtino III. qui appellat prauam conſuetudinem huiuſmodi ſingularium Certaminum, atque affirmat in eis committi *peccatum homicidij*, quod proculdubio eſt contrà Ius Naturæ.

QVÆSITVM VI.

Vtrum Duellum ſit prohibitum Iure Gentium.

SVMMARIVM.

1 *Enumerantur variæ Nationes, quæ Duellum prohibuere.*
2 *Præclara ſententia Magni Scipionis, & Auguſti, ad Duellum prouocati, ex Plutarcho.*
3 *In obſidione Hieroſolymitana Prouocantem ad Duellum Iudæum, Romani oppugnare detrectarunt.*
4 *Commendatur Populus Romanus ex Rualdo ob Duelli detrectationem.*

5 *In Hispania quandò prohibita fuerint Duella.*
6 *In Gallia prohibentur Duella nouis Edictis.*
7 *Pragmatica Neapolitani Regni pro Duellis impediendis.*

1 TIAM Gentium Iure prohibita esse Duella, probauit Antonius Massa Gallesius, *Contrà vsum Duelli*. nullæ enim gentes, quæ politica ratione reguntur, ea permisere, non Græci, non Romani, non Carthaginienses, non Persæ, non Hebræi, nisi rarissimè, vt patet in Dauidico Duello (sic tamen Deo inspirante) & Itali ad certas tantùm causas, ea restrinxere, Galli ad duas solùm, Hispani, ad eas, quæ honorem læderent, idque Iure antiquo, vt constat *ex l.3.tit.5.par.7.* & notauit etiam Antonius Massa *loc. cit. Gloss. verb. Duellum in cap. Federicus de Pace tenen. in vsib. Feudor.* Guidopapa, *decis.617.* Puteus *de re militari lib. 6.* Romani etiam, etsi honoris amantissimi, Duella tamen semper sunt exe crati.

Iure Gentium prohibentur Duella.

Anton. Massa.
Guidopapa.
Puteus.

2 Quamobrem Scipio ille Magnus, dicere solebat: *Malle se, vnum Ciuem seruare, quàm mille hostes perdere.* Et Augustus, prouocãti Antonio, respondisse fertur: *Si Antonium sua vita tadet, satis multa ad interitum causæ patent, Ego autem in Ciues nunquam arma sumpsi*, teste Plutarcho in Antonio. Multa alia simillima Exempla de fortissimis Romanorum militibus, referunt Valerius Maximus, Liuius Plutarchus, Sabellicus, & Alij.

Præclara sententia Scipionis.

Plutarch.

3 Et Iosephus Hebræus historicus *lib. 3.cap.5 de Bello Iudaico*, scribit. In obsidione Hierosolymitana, Iudæum quendam, nomine Ionatam, vilissimæ fortis hominem, paruo corpore, ac deformi vultu, è Castris egressum, ausum esse Romanorum quemquam ad singulare Certamen prouocare; verùm Romani æquum duxere, prouocanti non occurrere, quoniam, *cum ijs, qui de salute desperassent in discrimen venire, quos neque vincere magnum sit, & vinci cum dehonestamento periculosum, non fortitudinis, sed ferocitatis videri putabant.*

Ioseph Hebr.
Hebræus prouocat Romanos ad singulare certamen.

4 Propter execrata Duella valdè Romanum Populum commendat Rualdus *de Duellis, pag. 44. cum seqq. & num. 45. O populum*, ait, *dignum Orbis Imperio, dignum omnium fauore, & admiratione hominum, ac Deorum. Meritò huic Vrbi, à primis eius incunabulis diuino permissu datum est, vt esset*

Rualdus.
Laus Romani Populi.

Terrarum Dea, gentiumque lumen,
Cui par est nihil, & nihil secundum.

Vt Leges, Iura, Religionem cæteris Nationibus, & olim poneret, & hodie ponat: Vnde quondam extiterunt tàm multi Principes, qui se, non sibi, suisque insanis cupiditatibus, sed Patriæ, & Ciuibus amantissimis natos, nunquàm non confessi Monomachiam, velut Reipublicæ cunctis dehonestamentum, atque luem impurissimi suo exemplo condemnarunt.

5 In Hispania licèt olim Duella permitterentur, posteà tamen à Catholicis Regibus Ferdinando, & Elisabetha, *anno* 1480. prohibita fuere; adiunctis pœnis contrà pugnantes, pugnæ mediatores, & Patrinos, in prodictionis notam incurrendi, amittendi bona, & corporales pœnas subeundi, cum hoc tamen discrimine, quòd Prouocans, si aduersarium occidisset, seù vulnerasset, capitali supplicio puniretur, Prouocatus verò, secuta morte, vel inflicto vulnere, vel quomodocumque, victor rediens ex Palæstra, à Regno exularet, vt constat *l. 10. tit. 8. lib. 8. recopilationis*.

Hispanus Duella prohibet.

6 In Gallia quamplurima Regia Edicta cõtrà Duellantes emanarunt sub grauissimis pœnis, vt habetur ex Testamento Caroli Magni, & Beati Ludouici testimonio, vt latè ostendit Rualdus *actione in Duella*,

Gallus Duella prohibet.

Rualdus.

pag.73.& dolens Duellorum reos viuere,& veniam impetrare, hæc verba addit: *Sed enim Iudices expergiscimini aliquandò, & capessite Rempublicam, cogitateque nomen vestrum, tandem odio, atque acerbitati non solùm Gallicanæ, sed & Nationibus exteris futurum, si hoc Duelli perditorum hominum piaculum tàm atrox, tàm immane, tàm omni humanitate, lege, & consuetudine remotum, vestris sententijs impunitum discesserit: scitote sic arbitrari, præsertim cum hac omninò fama de perniciosò nostrorum hominum furore, & dementia percrebuerit, non eorum solùm esse flagitium, qui admiserint, sed & omnium, qui illud non reprimentes, sine dubio approbarunt.*

Multaquè alia contrà Duellatores in Gallia emanarunt Regia Edicta, & nouissimè hoc etiam anno in Regijs Comitijs, contrà Duellantes auctæ sunt pœnæ, vt patet ex Edicto Gallicè edito Parisijs 1646.

Neapoli prohibentur Duella.

7 In nostro etiam Neapolitano Regno sunt seuerissimè prohibita Duella, & inter cæteras Pragmaticas Sanctiones, quæ, prout necessitas postulat, ab Excellentissimo Prorege, & Collaterali Consilio edi solent, vna extat supracentum ab hinc annos, tempore D. Petri Toletani, illius Regni tùnc Proregis, edita, qua Prouocantes ad Duellum, capitali pœna plectuntur, & Prouocati non accedentes, nulla notantur infamia. Illius Pragmaticæ Exemplar, quia lectu dignissima est, pro huius quæsiti coronide, hic apponatur.

EXEMPLAR

Pragmaticæ Sanctionis, Duellum in Neapolitano Regno prohibentis.

NOuis occurrentibus morbis, noua conuenit antidota adhiberi. Cùm igitur in tantùm (instigante Diabolico spiritu) temeritas, & malignitas hominum creuerit, & in tantùm furoris peruenit audacia, vt spreto mortis timore, spretisque etiam Iustitiæ Diuinæ, & Humanæ aculeis, & quod grauiùs est, etiam pro minimis causis ad Duellum se ipsos prouocare audent, & non seruatis alijs, quæ inter Milites, & Nobiles ab antiquo seruari solita erant in Duellis conficiendis, super Electione Armorum, & Impetratione Territorij à Dominis Temporalibus, in quo securè inter eos confligere, & Pugnam exercere possent, aut per se ipsos, aut per Nuncios prouocant alios ad Certamen, & plerùmque eo die, vel sequenti conficiendum, & vt plurimùm sine armis defensiuis, & quòd durius est, sine vestibus, more Belluarum, vt in primis ictibus occumbere, aut vincere possint, aut simul ambo cadere; & considerantes, quod si tanto facinori, celeri remedio non prouideretur, & tàm pestifero morbo, mordaci medicina non occurreretur, in immensum tanta hæc furoris audacia cresceret.

Caussæ quibus ad hãc Pragmaticam edendam mouetur Prorex.

Per hanc igitur nostram Pragmaticam Sanctionem statuimus, & ordinamus, quòd nemo deinceps audeat, aliũ ad Certamen, vel Duellum prouocare, per se, vel aliũ, ad locum per Prouocantes assignatum in eundem diem, vel sequentem, vel vlteriorem, cum armis, vel sine armis defensiuis, & si taliter prouocare ausus fuerit, ipso facto, etiamsi nullum Certamen sequeretur, ipsoquè Iure, in pœnam mortis Naturalis incurrat: Et si per Curiam non capiatur; citatus Domi, si infrà tres dies non comparuerit personaliter, ipso Iure sit foriudicatus, & pro foriudicato debeat publicari: Prouocatus verò, ire, & comparere non audeat, & ex hoc in nullum incurrat dedecus, sed potiùs laudem consequatur: & si comparuerit, & pugnauerit, teneatur de vulneribus receptis, & illatis; & si mors secuta fuerit Pro-

Duelli prohibitio.

Pœnæ cõtra Duellatores.

Contra prouocãtes, & cõtra prouocatos.

uo-

uocantis, etiam ipse Prouocatus pœnam mortis incurrat.

Pœnę cōtra Assistentes, & Nuncios Duelli.

Assistentes similiter Pugnis, & Duellis,& Nuncij ad tale Certamen prouocantes, tàm ex parte Prouocantis ad Duellum, quàm etiam Prouocati, in similem, & eandem pœnam incurrant, in quam incurrunt eorum Principales.

Aliæ pœnæ.

Prouocantes verò, & Prouocatos ad Duellum, seruatis inter eos seruandis, tàm super Electione Armorum, quàm etiam Impetratione Territorij, & loci, à Dominis Temporalibus, & etiam illos, qui in Rixa, aut contentione verborum, calore Iracundiæ moti, præsentialiter prouocarent ad Duellum, pœnas Legales, & à Iure statutas, incurrere statuimus, & ordinamus, & secùs nō agatur, sub Ira Regiæ Indignationis, & pœnis supradictis.

Data est Puteolis an. 1540.

Datum in Ciuitate Puteolorum die 11. Ianuarij 1540. Don Pedro de Toleto. vidit de Colle Regens, & Vice Protonotarius, vidit Ciccus Loffredus Regens. Dominus Vice Rex, &c. mandauit mihi Bernardino Martirano.

SECTIO II.

DE PONTIFICIIS DIPLOMATIBVS

Contrà Duellantes &c.

CVM omnia in præsenti dicenda Tractatu, è Summorum Pontificum Diplomatibus, ac Tridentino Decreto, contrà Pugnantes in Duello, Duelli Spectatores, Complices, ac Fautores, &c. editis, dependeant; operæ pretium visum est, hæc omnia simul antequàm vlteriùs progrediamur, vnica Sectione complecti, vt Illa perlegere volentibus, longæ inquisitionis labor absit, ac etiam, vt dandæ ad innumera Quæsita responsiones, eò firmiori, quò propinquiori, nitātur fundamēto, & perspiciat Lector, germanum à Nobis, horum Diplomatum, in soluendis Casibus, Dubijsque decidendis, sensum retineri, nec illorum verba, ad nostram detorqueri sententiam. Omnia igitur, quæ trigintaseptem suprà centum annorum spatio, à Summis Pontificibus, circà hanc Duelli materiam, sunt hactenùs edita Diplomata, sex enumerantur. Primum est Iulij II. Anno MDIX. Huic succedit aliud Leonis X. Anno MDXIX. Vtrumque autem Clemens VII. Anno MDXXII. cōfirmauit. Triennio etiam ante Tridentini Concilij finem, hoc est Anno MDLX. Pio IV. Christianam Rempublicam moderante, Quartum contrà Duellatores Vaticana ex Arce vibratum, est Telum, vt omittam quod è Tridentino Senatu, cuius finis in Annū MDLXIII. incidit Seuerissimum emanauit Decretum, quod ætherei fulminis instar sublimia Regum, ac Cæsaris etiam fastigia ferijt: *Imperator, Reges, qui locum ad monomachiam in Terris suis, inter Christianos cōcesserint, eo ipso sint excommunicati*. Quæ omnia Gregorius XIII. & Clemens VIII. nouis Constitutionibus, hoc est Anno MDLXXXII. & MDXCII. confirmarunt, ac toto Orbe Christiano, valitura esse, alijs pœnis, ac conditionibus additis, decreuerunt. Nec prætereà alia inueniuntur, quæ Romani Pontifices, contrà Duellatores, Diplomata ediderint. Sis igitur mi lector, eorum omnium, quæ hactenùs audisti, oculatus Testis, & adhæc legenda oculos, mentemque reuoluas.

DIPLOMA I.

Iulij II. Pontificis Maximi, contrà Pugnantes in Duello, aut illud permittentes in Statu Ecclesiastico, Datum Romæ Anno MDIX.

SVMMARIVM.

1 Affert Summus Pontifex causas, quibus ad Duella prohibenda monetur.

2 Sub Excommunicationis latæ sententiæ pœna, prohibet fieri Duella in locis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, mediatè, & immediatè subiectis, quouis prætextu, & caussa, etiam à Legibus permissa.

3 Decernit vbique impunè capi posse Duellatores; ac prohibet in sacris locis corpora morientium in Duello sepeliri.

4 Imponit Excommunicationis, Interdicti Ecclesiastici, & quatuor millium ducatorum pœnam pro prima vice, & priuationis Feudi pro alia vice, Communitatibus, Baronibus, Ducibus, Comitibus &c. permittentibus Duellum.

4 Derogat contrarijs Consuetudinibus, & Indultis; ac tempus præscribit ad incurrendum in dictas pœnas.

IVLIVS EPISCOPVS, *Seruus Seruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.*

Proœmiũ. REGIS pacifici, qui regnat in Cælis, licet insufficientibus meritis vicesgerentes in terris, cunctorum fidelium statui, proùt ex susceptæ seruitutis tenemur officio, indefessa solertia intendentes, ac animarum periculis obuiare cupientes, ad ea, per quæ vbique, præsertim in terris Romanæ Ecclesiæ, Sponsæ nostræ subiectis, inter fideles eosdem, cædes, rixæ, & contentiones cessent, scandalorum tollantur fomenta, pax, & concordia vigeant, prosperisquè eorum successibus cōsulatur, opportunæ prouisionis operam impendimus, proùt in Domino conspicimus, salubriter expedire.

1 Sanè non sine maxima animi nostri perturbatione accepimus, quòd nonnulli fidelium prædictorum, inimico humani generis instigante, & aliquibus causis occurrentibus, & plerumque minimis, & inhonestis, ac leuibus verbis ad contumelias, contentiones, & diffidationes deuenientes, vt alter alterius sanguine satietur, ad temporales Principes, & Dominos, maximè Ciuitatum, Terrarum, & locorum, Sedi Apostolicæ subiectorum, confugiunt, vt eis locum tutum, siue campum ad Duellandū, seu Pugnādum assignent. Et quamùis Principes, & Domini præfati, Duellum siue Pugnam eis dissuadere, & prohibere deberent, tamen plerumquè locum, aut campum tutum huiusmodi assignant, maleuolumquè altercantium propositum, ad executionem augent, magisquè vni, quàm alteri fauent, ex quo hominum mortes repentinæ, & nisi diuina gratia præueniantur, animarum perditiones, mutilationes, & vulnera, inter astantesquè pugnantium amicos, odia, & altercationes, & ex vno inconuenienti plura oriuntur in ipsorum fidelium animarum, & corporum periculum, generisquè humani præfati iacturam, perniciosum exemplum, & scandalum plurimorum. — Causæ istius prohibitionis.

2 Nos igitur, qui fidelium prædictorum, tranquillitatem, & pacem sinceris desiderijs exoptamus, saluberrimis Christianæ Religionis documentis, & exemplis Deum tentandum non esse præmoniti, Saluatorisquè Domini nostri IESV — Prohibitio Duellorū in Statu Ecclesiastico.

CHRISTI, qui Petro Apostolorum Principi, vt gladium mitteret in vaginam, mandauit, præceptis edocti, attendentes hominem homini, inter quem cognationem quandam Natura constituit, insidiari nefas, & gladiatoria munera, & purgationes huiusmodi vulgares, à Religionis nostræ pietate damnari, cruentaque spectacula à sacris Canonibus, & Imperialibus legibus inhibita, & improbata, sicque pugnantes infamia notari, & diuersis pœnis puniri, & cum omni tempore, potissimùm tamen in otio ciuili, & domestica quiete, publica detestanda esse, Motu proprio, non ad alicuius super hoc Nobis oblatæ petitionis Instantiam, sed de nostra mera deliberatione, & ex certa scientia, hac in perpetuùm valitura Constitutione, Duellorum, & Gladiatorum huiusmodi vsum damnamus, & improbamus, & in Terris Romanæ Ecclesiæ, mediatè, vel immediatè subiectis, per quoscunque, quauis auctoritate, & potestate, ac nobilitate fulgentibus, sub Excommunicationis latæ sententiæ pœna, è quacumque causa, etiam à legibus permissa, fieri omninò prohibemus.

3 Dictosque Pugiles taliter pugnantes, vbique impunè capi posse, & puniri, pro homicidio, vel vulnere, iuxtà Iuris communis dispositionem, nulla eis consuetudine suffragante, statuimus. Corporaque in Duello in Terris Ecclesiæ, mediatè, vel immediatè subiectis facto morientium, in Sacro sepeliri prohibentes.

Prohibitio illa permittendi.

4 Sub simili Excommunicationis pœna, & interdicti Ecclesiastici, omnibus, & singulis vtriusque sexus, Ducibus, Comitibus, Marchionibus, Domicellis, Baronibus, & alijs temporalibus Dominis, Vicarijs, Communitatibus, & Vniuersitatibus Ciuitatum, Terrarum, & locorum præfatæ Romanæ Ecclesiæ, mediatè, vel immediatè subiectorum mandantes, nè de cætero perpetuis futuris temporibus, aliquibus cuiuscumque dignitatis, & nobilitatis fuerint, & ex quacumque causa, etiam à legibus non improbata, locum, seù campum liberum ad Duellum, seù aliàs ad pugnandum tutum, aut quomodolibet assignent, concedant, seu tradant; aut assignari, concedi, seu tradi faciant, vel permittant, sub Excommunicationis latæ sententiæ, & quatuor millium ducatorum, Cameræ Apost. applicandorum, pœna pro qualibet vice incurrenda. Et si huiusmodi Cõstitutionis violatores, vltrà dictam primam vicem fuerint, vltrà dictas pœnas, feudo, seu vicariatu, quem à dicta Romana Ecclesia obtinuerint, priuatos fore, Apostolica auctoritate, tenore præsentium præcipimus, mandamus, atque decernimus. Non obstantibus quibuscumque statutis, & consuetudinibus, priuilegijs, indultis, & concessionibus, quauis auctoritate editis, & quibusuis concessis, cæterisque contrarijs quibuscumque.

Pœnæ inflictæ permittentibus Duella.

5 Volumus autem, quod præsentes litteræ nostræ, postquàm in Valuis Basilicarum Principis Apostolorum, & in Campo Floræ in Vrbe affixæ fuerint, omnes, & singulos Ciues Romanos, & alios in Vrbe commorantes, affixis quindecim diebus; alios verò Duces, Comites, Marchiones, Domicellos, Barones, & alios temporales Dominos, Vicarios, Communitates, & Vniuersitates præfatas Ciuitatum, Terrarum, & locorum, Sedi præfatæ, mediatè, vel immediatè subditorum, decursò mense arctent, contrafacientes pœnas præfatas incurrant, in omnibus, & per omnia, perindè ac si eis omnibus, & singulis contrafacientibus, personaliter, & particulariter intimatæ fuissent. Nulli ergo, &c.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Do-

Dat. P. Ann. 6. 24. Febr.

minicæ, millesimo quingentesimo nono, sexto Calendas Martij, Pontificatus nostri Anno sexto.

DIPLOMA II.

Leonis X. Pontificis Maximi contrà Pugnantes in Duello, aut illud permittentes in Statu Ecclesiastico, Datum Romæ Anno MDXIX.

SVMMARIVM.

1. *Refert prohibitionem Duellorum factam à Iulio II. quoad Statum Ecclesiasticum.*
2. *Approbat, confirmat, & innouat Iulij Constitutionem.*
3. *Duellatoribus, præter cæteras pœnas, addit perpetuam memoriæ damnationem, ac Bonorum confiscationem.*
4. *Præstantibus campum ad pugnandum imponit pœnam deuolutionis omnium Iurium, quæ obtinent in suis Territorijs, absque alia declaratione.*
5. *Spectatores Duellorum, Excommunicatione, & pecuniaria pœna afficit, ac Duelli locum Ecclesiastico subijcit Interdicto.*
6. *Decernit perpetuò seruandam esse Iulij Constitutionem.*
7. *Deputat Executores Camerarium, & Clericos Cameræ Apostolicæ.*
8. *Derogat quibuscumque contrarijs Priuilegijs, &c.*

LEO EPISCOPVS, Seruus Seruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

Prœmiũ.

QVA'M Deo, & Hominibus abhominabiles viri pugnantes in Duello existant, & omnium in ore versatur, & diuina, humanaque Iura detestantur, nec immeritò, cùm non solùm corporum, sed etiam animarum eorum, pro quibus Saluator noster IESVS CHRISTVS DEI Filius mortem subijt temporalem, graue detrimentum afferre noscantur. Ad reprimendum igitur talium nefarios ausus, plurimum conferre censentes, eos, qui huiusmodi scelus detestabile quidèm, & Canonica, Ciuilique lege prohibitum patrare non expauescunt, grauiter fore puniendos, ac ea, quæ ad compescendum similes veritos conatus à Romanis Pontificibus Prędecessoribus nostris statuta fuerunt, vt eò firmiùs obseruentur, quò sæpiùs fuerint auctoritate Apostolica communita, approbamus, & nouo munimine roboramus, & si qua ad perterrendum animos audaces meliora sint, ijs adijcimus, prout in Domino conspicimus, salubriter expedire.

1 Dudùm siquidem à fel. rec. Iulio Papa II. Prædecessore nostro emanarunt litteræ tenoris subsequentis, videlicet. *vt suprà, &c.*

Iulius II. edidit Cõstit. hic indicatam.

Omittitur tenor istius Cõstit.

Hic Pontifex eam cõfirmat.

2 Cùm autem, sicut accepimus, in eisdem litteris contenta, ab aliquo tempore citrà non fuerint obseruata, & ex eo quàm plurimi Barones, Domini temporales, & alij, præsertim eidem Romanæ Ecclesiæ subditi, adeò procliuiores ad pugnandum in Duello redditi sint, vt passim quotidie singularia eiusmodi Certamina vbique committi videantur, ac Domini temporales præfati, armorumque Duces, eos ad id inuitare, quin potiùs irritare non formident, & cum in eorum Territorijs, & Iurisdictionibus tutum pancratium, siue arenam præparent, & talia cruenta spectacula exhibeant, & illis comitiuam præstent. Nos igitur non minùs detestabilem in Duello pugnãtium, quàm Ducum, Comitum, Marchionum, Baronum, Domicellorum, & armorũ Capitaneorum, aliorumq;

Do-

Dominorum temporalium eis ad id auxilium, consilium, & fauorem præstantium, nequitiam, ac improbam eorum conscientiam reprobantes, qui ad ea visenda conueniunt, corporum, & animarum saluti Christifidelium, opportunis remedijs, indefesso studio prospicere volentes, litteras Iulij Prædecessoris præfati, Motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac animi delibetione, harum serie, auctoritate Apostolica approbamus, confirmamus, & innouamus, ac præsentis scripti pattocinio communimus.

Duellantibus pœnas auget.

3 Adijcientes, & eadem auctoritate Apostolica statuentes, quòd pugnantes ipsi, non solùm pœnis prædictis subiaceant, sed eorum memoria perpetuò damnata sit, ac bona proscripta sint, & Cameræ nostræ Apostolicæ cōfiscata eò ipso.

Permittentibus pœnas imponit.

4 Duces, Barones, Comites, Marchiones, & Domini temporales, Vicarij, Feudatarij, armorum Capitanei, Communitates quoque Ciuitatum, Terrarum, & locorum eidem Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subiectorum, campum ad pugnandum præstantes, non solùm pœnas prædictas incurrant, sed ab omni Iure, quod in locis, & Territorijs suis obtinēt, ipso facto cadant, illudque ad Cameram præfatam deuoluatur, & deuolutum esse censeatur, absque alia declaratione desuper facienda.

Spectatoribus pœnas infligit.

5 Qui verò ad talia cruenta spectacula videnda conuenerint, si Nobiles, Quingentorum; si mediocris fortunæ, Centum; si verò Ignobiles, viginti quinque ducatorum, necnon Excommunicationis, & perpetuæ maledictionis pœnam incurrant, ac locus ipse Ecclesiastico subiaceat Interdicto.

Iul. II. Bullam innouat.

6 Et insuper omnia, & singula, tàm per Iulium Prædecessorem statuta, & vt præfertur, per Nos confirmata, & illis adiecta, perpetuæ firmitatis robur obtinere, ac inuiolabiliter obseruati debere, decernimus.

Executores deputat.

7 Quò circà Venerabili fratri Raphaëli Episcopo Ostiensi, Camerario nostro, ac dilectis filijs Præsidentibus, & Clericis dictæ Cameræ, pro tempore existentibus, Motu simili mandamus, quatenùs præsentes litteras solemniter, prout sibi videbitur, publicari, ipsaque, ac omnia, & singula in eis contenta, inuiolabiliter obseruari faciant; contrafacientes verò, prædictas Censuras, & pœnas damnabiliter incurrisse declarent, ac summariè, & eorum Camerali more exequantur, & irremissibiliter exigant, Conuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis, super quibus amplam eisdem concedimus facultatem, & potestatem.

Contrarijs derogat.

8 Non obstantibus omnibus supradictis, aut si aliquibus communiter, vel diuisim ab Apostolica sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum, de Indulto huiusmodi mentionem. Nulli ergo, &c.

D.P.An.7. die 23. Iulij.

Datum Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, millesimo quingentesimo decimonono, decimo Calendas Augusti, Pontificatus nostri Anno septimo.

DIPLOMA III.

Clemētis VII. Pontificis Maximi contrà Pugnantes in Duello, aut illud permittentes, &c. Datum Romæ Anno MDXXII.

SVMMARIVM.

1 *Refert quomodò Iulius II. Pontifex Duella prohibuerit.*

2 *Dicit eandem prohibitionem confirmatam fuisse à Leone X. & vtriusque Diplomata, huic inseri facit.*
3 *Confirmat præterita Statuta circà Duella, & ab omnibus seruari iubet.*
4 *Decernit nihil velle in contrarium obstare posse.*

CLEMENS EPISCOPVS *Seruus Seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.*

1 ONSVEVIT Romanus Pontifex, ex Apostolicæ Sedis prouidentia, ad reprimendum nefarios conatus peruersorū, contrà Canonicas Sanctiones, & Mandata Apostolica, in suarum, & aliarum animarum periculum, & dictæ Sedis contemptum temerè tendentium, gesta Prædecessorum, quandoque innouare, ac innouata confirmare, & Apostolico munimine roborare, prout in Domino conspicit, salubriter expedire. Sanè duorum felic. record. Iulius Papa Prædecessor noster, Motu proprio, Duellorum, & Gladiatorum vsum, per suas litteras damnauit, & improbauit, ac in Terris S. R. E. mediatè, vel immediatè subiectis, per quoscumque, quauis auctoritate, & potestate, ac nobilitate fulgentes, sub Excommunicationis latæ sententiæ pœna, ex quacumque causa, etiam à legibus permissa, fieri omninò prohibuit.

2 Quas quidem litteras postmodùm, piæ memoriæ Leo X. Prædecessor noster, & secundùm carnem, frater patruelis, & pro illarum maiori robore, per suas litteras, cum Litterarum Iulij Prædecessoris huiusmodi, de verbo ad verbum insertione innouauit, prout in eisdem litteris, quorum præsentibus, de verbo ad verbum inseri fecimus, pleniùs continetur.

Omittitur hìc illarum litterarum tenor, quia habuimus suprà in Constitutione Leonis X. & Iulij II.

3 Nos igitur cupientes, litteras prædictas, pro Christifidelium animarum, & corporum salute, ac tranquillitate inuiolabiliter obseruari, Motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, litteras Prædecessoris huiusmodi, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus, & innouamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus, decernentes, illas cum omnibus, & singulis in eis contentis clausulis, plenum firmitatis robur obtinere, ac ab omnibus inuiolabiliter obseruari, & per Executores in illis deputatos, aduersùs contrafacientes, ad executionem pœnarum procedi debere.

4 Non obstantibus Constitutionibus, Ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis, quæ dicti Prædecessores, in dictis eorum voluerunt non obstare; cæterisque contrarijs quibuscumque: Nulli ergo omninò hominum, liceat hanc paginam nostræ approbationis, innouationis, communitionis, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem, &c. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ, millesimo quingentesimo vigesimo secundo, quartò Idus Februarij, Pontificatus nostri anno secundo.

DI-

DIPLOMA IV.

Pij IV. Pontificis Maximi contrà Pugnantes in Duello, & illud vbique gentium Permittentes, Spectantes, &c. Datum Romæ Anno MDLX.

SVMMARIVM.

1 *Trium Summorum Pontificum edita Diplomata, circà Duellorum prohibitionem, denuò approbat.*

2 *Addit alias pœnas anathematis, maledictionis, perpetuæ Infamiæ, Diffidationis, Criminis læsæ Maiestatis, Seditionis, Rebellionis, Confiscationis, & Priuationis Statuum, ac Feudorum, ac Depositionis aliorum bonorum, & inhabilitatis ad illa, & alia obtinenda, aliasque pœnas addit.*

3 *Extendit prædictas pœnas ad Pugnantes, Prouocantes, locum Præstantes, Astantes, & Fautores, Chartas Duelli subscribentes, Affigentes, & Publicantes, simul cum Maioris Excommunicationis latæ sententiæ pœna, quam eò ipso incurrant, & cuius absolutionem soli Romano Pontifici reseruat.*

4 *Præterea imponit Ecclesiasticis, pœnas priuationis Dignitatum, & Beneficiorum, & inhabilitatis ad illa.*

5 *Innouat Iulij II. Leonis X. & Clementis VII. Constitutiones, Duellum prohibentes.*

6 *Reuocat omnes facultates obtentas, quæ prædictæ prohibitioni refragari possent.*

7 *Hortatur Imperatorem, Reges, & quoscumque Principes Christianos, & Alios, vt in eorum Dominijs, singularia Certamina non permittant, sub pœna Maioris Excommunicationis, &c. omnibus, Imperatore, & Regibus inferioribus, infligenda.*

8 *Declarat suam mentem esse, vt nihil in contrarium obstet.*

PIVS EPISCOPVS, Seruus Seruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

A, quæ à Prædecessoribus nostris, Romanis Pontificibus, suadentibus legitimis causis, emanarunt, libenter approbationis, & innouationis munimine solidamus, vt eò firmiùs illibata perdurent, quò sæpiùs fuerint Apostolica auctoritate munita, illaque denuo statuimus, & ampliamus, prout rationabiles causæ persuadent, & hoc in Domino conspicimus, salubriter expedire. Exordiū.

1 Dudùm siquidem à fel. rec. Clemente Papa VII. Prædecessore nostro emanarunt litteræ, in quibus nonnullæ aliæ inseruntur tenorum subsequentium: *vt suprà, &c.* Cem. vij. edidit Bullam de qua hic.

Cùm autem sicut nobis innotuit, quàmplurimi Duces, Comites, Marchiones, Domicelli, Barones, & alij in temporalibus Domini, Vicarij, Communitates, & Vniuersitates Ciuitatum, Terrarum, & locorum eidem Romanæ Ecclesiæ, mediatè, vel immediatè subiectorum, nonnullique alij singularia Certamina exoptantes, & alij etiam, vt præfertur, subditi, illa videre cupientes, suorum Status, salutis, & honoris immemores, litteris prædictorum huiusmodi contrauenire, & Censuras, ac pœnas in illis contentas paruipendere non vereantur, in animarum suarum perniciem, & diuinæ Maiestatis offensam, ac Reipublicæ læsionem. Causæ Cōstitutionis

2 Nos, quorum est, sceleratorum insolentijs, quibus aduersùm Deum, & proximum, ac dictæ Sedis auctoritatem, veluti Catholicæ professionis inimici sæuiunt, salubriter reprimendis, nè ipsorum inualescat præsumptio, & peruersitas extollatur, intendere; & nè litteræ prædictæ, quæ prouida deliberatione ab ipsis prædecessoribus emana- Confirmatio Const. Iulij II. Leon X & Clem. vij.

runt, contemptibiles reddantur, sed illarum transgressores, debita animaduersione puniantur, prouidere volentes, Motu proprio, non ad aliquorum, nobis super hoc oblatæ petionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione, & ex certa scientia, singulas Iulij, Leonis, & Clementis, Prædecessorum prædictorum litteras, cum statutorum, ordinationum, adiectionum, decretorum, declarationum, confiscationum, incorporationis, applicationis, voluntatum, & mandatorum, ac omnibus, & singulis alijs in eis respectiuè contentis clausulis, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus, & innouamus, & perpetuo firmitatis robore subsistere; & singulos, quos litteræ ipsæ concernunt, & concernent, sub Excommunicationis, anathematis, maledictionis, perpetuæ infamiæ, diffidationis, criminis læsæ maiestatis, seditionis, rebellionis, confiscationis, & priuationis Statuum, & Dominiorum, ac Feudorum, & Vicariatuum, ac aliorum bonorum suorum, ac depositionis illorum; necnon inhabilitatis ad illa, & alia imposterùm obtinenda, ac Interdicti, ac alijs Censuris, ac poenis Ecclesiasticis, & temporalibus, alijsque in eisdem litteris contentis, quas contrauenientes, eò ipso incurrant, & intestabiles fiant; ac vltrà poenas prædictas, carceribus mancipari, & detineri, & poenis prædictis irremissibiliter puniri debeant, perpetuò obseruari, & per executores in dictis litteris deputatos aduersùs eosdem contrafacientes, ad totalem executionem dictarum poenarum, procedi debere decernimus.

Extensio Constitutionũ ad fautores, vel dantes & affigentes, vel subscribẽtes chartas Duelli.

3 Illosque tàm ad pugiles taliter pugnantes, quàm eos ad id tentantes, & prouocantes, aut locum, seù campum ad pugnandum dantes, seù concedentes, ac in illis astãtes, & interessentes, ac certantes, comitantes, & comitiuam præstantes, necnon consulentes, ac adhærentes, & fautores, nec non chartas certaminis, seu Duelli subscribentes, vel affigentes, aut publicantes, etiãsi prædictæ, seù cuiuscumque alterius dignitatis, nobilitatis, status, gradus, & ordinis, tàm Ecclesiasticæ, quàm mundanæ existant, etiam ad hoc, vt ipsi vltrà poenas prædictas, Excommunicationis maioris latæ sententiæ poenam, à qua nonnisi à Nobis, seù Romano Pontifice pro tempore existente, absolui possint, eò ipso incurrant.

4 Et si Ecclesiastici fuerint, etiam omnibus, & singulis Ecclesijs, Monasterijs, dignitatibus, & alijs beneficijs Ecclesiasticis, per eos obtentis, seù in quibus, & ad quæ Ius eis competit, eò ipso priuati, & ad illa, ac alia imposterùm obtinenda inhabiles existant, nec non illa tanquàm per priuationem huiusmodi vacantia, ab alijs impetrari possint, extendimus, & ampliamus.

Iteratio dictorum à Iulio 2. Leone X. & Cle. 7.

5 Et nihilominùs præmissa omnia, & singula, prout per Iulium, Leonem, & Clementem Prædecessores præfatos, statuta, & ordinata, inhibita, decreta, & mandata fuerunt, in omnibus, & per omnia de nouo statuimus, ordinamus, inhibemus, decernimus, declaramus, & mandamus.

Reuocatio quarũcumq; licentiarũ.

6 Ac omnes concessiones Duellorum huiusmodi, & facultates desuper prædictis, seù alijs quibusuis personis, per quoscumque Romanos Pontifices Prædecessores nostros, sub quibusuis formis, & verborum expressionibus, forsan concessas, & approbatas, & innouatas, harum serie reuocamus, cessamus, & annullamus.

Monitio ad omnes Principes Christianos, etiam non subditos R. E. vt Duella, & Certamina prohibeant.

7 Et insuper cupientes, illa, & tàm detestabilem pugnantium, & aliorum loca ad pugnandum, ac aliàs in præmissis fauorem præstantium, & denique tanti sceleris fautorum nequitiam, non solùm in Terris, & locis eidem Romanæ Ec-

cle-

clesiæ, vt præfertur, subiectis, sed aliàs vbilibet penitùs reprimi, & aboleri, ac singulorum Christifidelium animarum periculis obuiare, per viscera Domini nostri IESV CHRISTI, rogamus, & obtestamur vniuersos, & singulos totius Orbis Imperatorem, Reges, Duces etiam armorum, Marchiones, Barones, cæterosque Principes Christianos, necnon Dominia, Potentatus, Communitates Ciuitatum, ac Vniuersitates Oppidorum, Castrorum, Terrarum, & locorum quorumcumque, illorumque in temporalibus Dominos, ac etiam Militum, tàm equestrium, quàm pedestrium Capitaneos, & Præfectos, etiam temporali ditioni ipsius Romanæ Ecclesiæ non subditos, cuiuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, nobilitatis, ac præeminentiæ fuerint, vt diuini nominis intuitu, & pro sua in Nos, & hanc Sanctam Sedem Apostolicam deuotione, & reuerentia, necnon fidei cultu, & conseruatione, ac animarum eorũ, qui huiusmodi Duella, diabolica fraude decepti perquirunt salute, dicta Duella, seù alia singularia certamina in suis Regnis, Ducatibus, Marchionatibus, Baronijs, Dominijs, Terris, & locis nullatenùs fieri permittant; immò, nè fiant, expressè prohibeant, & dissuadeant. districtiùs præcipientes eis, nè vllo vnquàm tempore, huiusmodi Duella, seù Certamina, quouis prætextu, seù quauis occasione, vel causa admittere, aut aliquos ad id irritare, seu prouocare, vel illis interesse, aut vt fiant pati, seù permittere audeât, vel præsumant. aliòquin eos, ac extra terras, & loca ditioni Ecclesiæ huiusmodi non subiecta, Duella, seù singularia certamina huiusmodi, aut diffidationes desuper facientes, & ad id irritantes, prouocantes, & auxilium, consilium, vel fauorem dantes, ac illis astantes, & interessentes, & similiter chartas desuper subscribentes, aut publicantes, seu de illis se intromittentes, eorumque, ac ipsorum singulos, ab Imperatore, & Regibus inferiores, maioris Excommunicationis, & vltrà eam, si Ecclesiastici fuerint, priuationis, & inhabilitatis pœnis prædictis subiacere, illasque incurrere, & ab eis præterquàm à nobis, seù dicto Romano Pontifice, pro tempore existente, vt præfertur absolui, aut aduersùs illas restitui, seù rehabilitari non posse, neque debere decernimus.

Ad quod habes Cōc. Trid. sess. 25. c. 19. de Refor. vt in Bulla Cle. viij.

8 Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis, quæ dicti Prædecessores, in singulis eorum litteris prædictis, voluerunt non obstare. cæterisq; contrarijs quibuscumque. Nulli ergo, &c.

Clausulæ derogatoriæ.

Datum Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, millesimo quingentesimo sexagesimo, Idibus Nouembris Pontificatus nostri Anno primo.

Dat. P.A. 1.13. Nouemb.

DECRETVM

Concilij Tridentini sess. xxv. de reformatione cap. 19.

SVMMARIVM.

1 *Iubet ex toto Orbe Christiano exterminari Duella.*
2 *Subijcit Excommunicationis, & alijs pœnis, etiam Imperatorem, & Reges permittentes fieri Duella.*
3 *Duellatores, & Patrinos perpetua Infamia, homicidarum pœnis, & priuatione Ecclesiasticæ sepulturæ puniri decernit.*
4 *Spectatores, & fautores, &c. excommunicat, & maledicit.*

1 DETESTABILIS Duellorum vsus fabricante Diabolo introductus, vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano Orbe penitùs exterminetur.

2 Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine, Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in Terris suis inter Christianos concesserint, eò ipso sint excommunicati, ac Iurisdictione, & Dominio Ciuitatis, Castri, aut loci, in quo, vel apud quem Duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, priuati intelligantur, & si feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur.

3 Qui verò Pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur Excommunicationis, & omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ Infamiæ pœnam incurrant, & vt homicidæ, iuxtà Sacros Canones, puniri debeant: & si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiastica sepultura.

4 Illi autem, qui consilium in causa Duelli, tàm in Iure, quàm facto dederint, aut alia quacumque ratione, ad id quemquam suaserint, necnon spectatores, Excommunicationis, ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur. Non obstante quocumque Priuilegio, seu praua consuetudine, etiam immemorabili.

DIPLOMA V.

Gregorij XIII. Pontificis Maximi, contrà Pugnantes in Duello &c. Datum Romæ Anno MDLXXXII.

SVMMARIVM.

1 *Refert à multis priuatim committi Duella, vt eludant pœnas, publicè Duellantibus impositas.*

2 *Extendit Decretum Concilij, etiam ad priuata Duella, cum omnibus pœnis ab alijs Summis Pontificibus, statutis.*

3 *Derogat Priuilegijs in contrarium concessis, & roborat cæteras Summorum Pontificum Constitutiones.*

GREGORIVS EPISCOPVS *Seruus seruorum Dei: Ad futuram rei memoriam.*

1 AD tollendum detestabilem Duellorum vsũ; Concilium Tridentinum, Excommunicationem, & alias grauissimas pœnas, in concedentes locum ad Monomachiam, ac pariter in Pugnantes, nec nòn Patrinos, Consulentes, Suadentes, & Spectatores, salubriter quidem decreuit: sed crescente hominum malitia, facinorosi non desunt, qui quod publicè prohibitum est, priuatim exequi non dubitent, dùm se pœnas prædictas, hoc modo eludere posse arbitrantur. Concil. Trid. sess. 25. cap. 19 prohibuit Duella.

2 Nos ad hæc coërcenda, plenius, euidentiùsque prouidendum esse rati, considerantesque Duellum priuatum, non minùs cruentum, & animæ, & corpori noxium esse, quàm quod publicè perpetratur, auctoritate Apostolica statuimus, omnes illos, qui ex condicto, statuto tempore, & in loco conuento, Monomachiam commiserint, etiam si nulli Patrini, socijne ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nullæue prouocatoriæ litteræ, aut denuntiationis chartulæ præcesserint, Censuris, & pœnis omnibus à dicto Concilio propositis, teneri, proindè, ac si publico, & consueto abusu, singulare Certamen iniuissent. Volentes etiam locorum Dominos, si Certamen ex condicto huiusmodi permiserint, aut quantum in se fuerit, non prohibuerint, Hic Pontifex prohibitioné amplíat.

omnesque illud fieri mandantes, instigantes, auxilium, consilium, vel fauorem dantes, equos, arma pecuniam, commeatum, & alia subsidia scienter subministrantes, aut ex composito spectatores, vel socios, quouis modo sese præbentes, eisdem Censuris, & pœnis subiacere, etiamsi illi, qui ad locum destinatum pugnaturi accesserunt, impediti Pugnam non commiserint, si per se ipsos non steterit, quominus illa committatur.

Cõtrarijs derogat.

3 Non obstantibus Priuilegijs, Immunitatibus, exemptionibus, cæterisque contrarijs quibuscumque;

Aliæ Cõst. brinæ remaneant.

Constitutionibus tamen, & alijs Sanctionibus Apostolicis, hac de re disponentibus, in suo robore duraturis.

Dat. P A. 11. 5. Decemb.

Datum Romæ, apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ 1582. Nonas Decembris, Pontificatus nostri Anno 11.

DIPLOMA VI.

Clementis VIII. Pontificis Maximi, contrà Pugnantes in Duello publicè, vel priuatim, Mittentesque, Scribentes, aut Diuulgantes chartulas prouocatorias, aut Scripta, quæ dicuntur Manifesta, eorumque Complices, & Fautores. Datum Romæ Anno MDXCII.

SVMMARIVM.

1 *Refert, & commendat cæterorum Pontificum Sanctiones contrà Duella editas.*
2 *Sic etiam pœnas, à Tridentino Concilio impositas Duellatoribus, enarrat.*
3 *Gregorij XIII. Constitutione, extensum fuit dictum Decretum ad priuatam Monomachiam.*
4 *Cætera Diplomata Pontificia, & Concilij Decretum, præsenti Constitutione approbat.*
5 *Extendit hanc prohibitionem ad omnia loca vbique Terrarum, & ad personas, etiam in Castris, seu Propugnaculis militantes, etiam vbi Christianæ Fidei hostes tyrannidem exercent.*
6 *Scripta, & Manifesta in ordine ad Duellum, quocumque modo exarata prohibet.*
7 *Innouat pœnas in omnes contrauenientes, & ex composito singulare Certamen ineuntes.*
8 *Hortatur Principes ad exterminanda Duella, & Duellatores puniendos.*
9 *Transumptis huius Constitutionis vbique gentium fidem adhiberi iubet.*
10 *In Vrbe eam publicari, & publicatam omnes afficere decernit.*

CLEMENS EPISCOPVS *Seruus Seruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.*

Procemiũ.

ILLIVS vices, licèt immeriti gerentes, qui vt animas suorum fidelium à peccato, & Diaboli laqueis liberaret, è Cælo descendens, humana carne assumpta, nec proprio quidem suo pretiosissimo sanguini pepercit, sed se ipsum in Aꝛa crucis immaculatam Hostiam, Æterno Patri offerre voluit, in hanc præcipuè curam summo studio incumbimus, vt easdem animas inæstimabili pretio redemptas, aduersùs Sathanæ fraudes, quantum in nobis est, illæsas præseruemus. Præsertim verò totis viribus, nobis à Domino traditis, exterminemus exitialia quædam, atque enormia peccata, quibus diuina Maiestas grauiùs offenditur, quæque eodem fabricante humani ge-

generis hoste, inuenta, atque introducta sunt, vt ex cruenta corporum morte, animarum etiam simul interitus, ac pernicies sequatur.

Pius iv. côtra vbique Duellantes, & Duellum permittêtes, vel auxiliantes, pœnas inflixit in sua Côst.

1 Rectè siquidem, & salubriter fel. rec. Pius Papa IV. Prædecessor noster, post alios complures suos, nostrosque Prædecessores, qui detestandum diuina, naturalique lege, ac sacris Canonibùs damnatum Duellorum abusum, suis etiam Constitutionibus seuerè prohibuerant, grauesque pœnas contrà quoscumque temporali ditioni S.R.E. mediatè, vel immediatè subiectos, eius criminis quomodolibet reos, vel participes infixerant, cupiens non solùm in Terris prædictis, sed alias vbilibet, animarum periculis obuiare, Principes, ac Domicellos permittentes in suis Dominijs id patrari, ac etiam extrà Terras, & loca ditioni Ecclesiasticæ subiecta, huiusmodi Duella, seu singularia Certamina, aut diffidationes desuper facientes, ac ad id inuitantes, prouocantes, auxilium, consilium, vel fauorem dantes, illisque astantes, & interessentes, necnon chartas desuper subscribentes, aut publicantes, seu de illis se intromittentes singulos, Imperatore, ac Regibus inferiores, maioris Excommunicationis, ac (si Ecclesiastici fuerint) vltrà eam, etiam priuationis omnium dignitatum, beneficiorum, & officiorum Ecclesiasticorum, inhabilitatisque ad illa, & alia in posterùm obtinenda, pœnis subiacere, easque incurrere voluit, à quibus non nisi à Romano Pontifice absolui possint.

Côc. Trid. sess. 25. c. 19. Principib° Duella permittentibus, pugnantibusq; &c. graues pœnas imposuit.

2 Sed postmodùm generalis Tridentina Synodus, ad exterminandum penitùs ex Christiano Orbe hoc malū, statuit vt Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in Terris suis inter Christianos concesserint, eò ipso sint Excommunicati, ac Iurisdictione, & dominio Ciuitatis, Castri, aut loci, in quo, vel apud quem Duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, priuati intelligantur, & si feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui verò Pugnam commiserint, & qui eorum Patrini, vocantur, Excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & vt homicidæ iuxtà Sacros Canones, puniri debeant. Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa Duelli, tàm in Iure, quàm facto dederint, aut alia quacumque ratione, ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, Excommunicationis, & perpetuæ maledictionis vinculo teneantur.

Greg. xiij. ad Duella etiam priuatim cômissa extendit in eius Côst.

3 Quas pœnas nouissimè piæ mem. Gregorius Papa XIII. pariter Prædecessor noster, extendit aduersùs illos etiam omnes, qui non publicè, sed priuatim ex condicto, statuto tempore, & in loco conuento Monomachiam commisissent, etiā Patrinis, socijsue non vocatis, & loci securitate non habita, & prouocatorijs litteris, minimè præcedentibus, etiam contrà locorum Dominos, si id (quantum in se fuerit) non prohibuissent, cæterosque supradictos criminis socios, & ex côposito spectatores, etiam si Pugnam ob aliquod impedimentum non commisissent, si ad locum accessissent pugnaturi, & per eos non stetisset, quò minus pugnarent.

Hic modo Pont. dd. Const. & Concilium approbat.

4 Verùm quia, cum magna animi nostri molestia intelleximus, adhuc in quibusdam, præsertim transalpinis, ac remotis regionibus, & potissimùm vbi bella vigent, castrensi quadam, & militari licentia, seù veriùs audacia, perniciosum hoc scelus inter fideles exerceri, quasi fas sit in solo hostili, vbi Christiani

nomi-

nominis, ſeù Catholicæ fidei hoſtes tyrannidem exercent, ſiuè hæreſes, & ſchiſmata impunè graſſantur, ſiuè inter ſigna, & caſtra militaria in caput ſuorum fratrum, impios conuertere mucrones, quos multò ſalubriùs contrà Chriſti aduerſarios ſtringi par eſſet. Nos nefaria Diaboli arma, ſalutari Eccleſiæ gladio, ad cõtinendos in officio fideles, Nobis præcipuè, ipſius Domini auctoritate tradito, retundere, atque à ceruicibus gregis Domini, noſtræ curæ crediti, quantum (eodem Deo adiutore) eniti poſſumus, propulſare cupientes, prædictas omnes Conſtitutiones, ac Decretum Concilij Tridentini, cum omnibus, & ſingulis in eis contentis Cenſuris, & pœnis, decretis, extenſionibus, quarũ, & quorum omnium tenores, præſentibus haberi volumus pro expreſſis, & ad verbum inſertis, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentiũ, perpetuò approbamus, confirmamus, & innouamus.

Eaſq; Bullas, & earũ pœna. ad certas perſonas, & loca hic enunciata extendit.

5 Ac inſuper auctoritate, & tenore præmiſſis, decernimus, & declaramus, eaſdem Conſtitutiones, ac Decretum, locum habere vbique gentium, & terrarum, inter quaſcumque perſonas, etiam armatas, & in Caſtris, ſeù propugnaculis militantes, etiam vbi noſtrorum, & Sanctæ Rom. Eccleſiæ fidei hoſtium furor, impunè graſſatur, vel in Dominijs per eos occupatis, & detentis. Idem quoque Iuris cenſendum eſſe, ſi publico, & forſan iuſto bello indicto, miles aliquis alterum, in aduerſariorum Exercitu militantem, ſiue alias in hoſtium Caſtris præſidijs, aut Terris degentem, priuatas ſimultates, atque inimicitias publicæ cauſæ intermiſcendo, etiam Ducum permiſſu, ex condicto ad ſingulare certamen deſcendat, aut illum prouocet. Nec non ijſdem pœnis, Decreto, & Conſtitutionibus teneri eos, inter quos pactiones initæ ſint de dirimendo certamine, cum primùm alteruter vulneratus fuerit, ſeù ſanguinem effuderit, aut certus ictuum numerus vtrinque illatus fuerit. Vel ſi conuenerint, vt non ſinguli cum ſingulis, ſed bini, terni, aut plures, hinc inde pugnent. Et non ſolùm locorum Dominos, ſed etiam Magiſtratus, Præſides, Locumtenens, aut etiam militum Duces, & Capitaneos in Caſtris, vel extrà ea, in alieno, vel hoſtili ſolo, vel cum militibus Exercitus aduerſariorum, Monomachiam in quocunque caſu per præſentem, vel alias Conſtitutiones huiuſmodi prohibito, permittentes, vel quantum in ipſis eſt non prohibentes, aut poſt admiſſum crimen, veniam, & impunitatem concedentes.

Scripta quoque omnia ad Duellum quaſi præparatoria prohibet.

6 Præterea, pari ratione prohibemus omnia, & ſingula eius generis ſcripta, manifeſta, ſeù fides vulgò appellata, quæ etiam ſine expreſſa prouocatione, ad certamen, quaſi præparatoria quædam ad chartulas, ſeù libellos prouocatorios, & ad Duellum, illorumque veluti radices, aut ſemina, vt plurimùm laceſſendi aliquem ad pugnam, & ſuſcitandæ ſimultatis, atque inimicitiæ materiam, & occaſionem præbent. Dùm ſcilicet in illis, per modum Epiſtolæ, libelli, aut publicæ atteſtationis, & intimationis, ſiue per authentica documenta, ſiue per vnius, pluriumue chirographum, ſubſcriptiones, aut relationes, ſub prætextu proprij, vel alieni honoris, & famæ, more militari, atque, vt vulgò dicitur, *Cauallereſco*, tuendi, aut lædendi, ſiue ad illatæ, propulſatæue contumeliæ, aut iniuriæ probationem, ſeù tollendam illius ſuſpicionem rei alicuius geſtæ, ad id pertinentis, vel verborum, aut reſponſionum ſeries, & ordo narratur, vel ex ſimili abuſu, hac de cauſa, aliquid tale adeò firmiter aſſeritur, aut negatur, vt qui contradixerit, is ſiue nominatim, ſiue in genere, mendacij arguatur, aut mentiri

M dica-

dicatur. Aut ad hunc effectum ex militari etiam consuetudine quæritur, declaratur, aut respondetur, qua mente, aut quo sensu quippiam eiusmodi, quod ad superiùs expressa spectet, gestum, dictumue sit. Vel denique offert se quisquam contrà certam, vel incertam personam, vel generatim contrà quemcumque ad probandum armis, & verificandum, etiam inito certamine, aliquid ita esse, aut fuisse, vel non fuisse. Necnon quascumque, etiam sine scripto factas, talium rerum supradicta quoquo modo concernentium, & ob huiusmodi causas in locis publicis, vel priuatis, vbi hominum multitudo conuenire soleat, denunciationes, narrationes, declarationes, & testificationes. Volentes, eos omnes, & singulos, qui suo vel alieno nomine, ad effectum de quo superiùs dictum est, prædicta, vel his similia, multòque magis ad certandum prouocatoria scripta, libellos, Epistolas, earumue exempla dictauerint, composuerint, scripserint, miserint, detulerint, diuulgauerint, affixerint, exemplauerint, typis impresserint, subscripserint, intimauerint, vel etiam verbo denunciauerint, siue attestati fuerint. Quiue alijs ad singulare certamen publicè, vel occultè ineundū, vel ad prouocandū aliquem ad pugnam, siue ad huius generis Scripta, quę Manifesta, queq; chartulæ prouocatorię appellantur, scribenda, dictanda, mittenda, deferenda, diuulganda, auxilium, consilium, operam, vel fauorem præstiterint, siue id suaserint, aut mandauerint, quiue in præmissis, vel eorum aliquo, se quomodolibet immiscuerint, etiā si neque Pugna aliqua, nec Certamen, aut effectus, nec accessus, aut actus ad Pugnam proximus, neque expressa, & aperta prouocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones prædictæ, quæ manifesta dicuntur, in publicum prodierint, aut cuiquam intimatæ extiterint, si per eos non steterit, quò minùs publicatio, aut denūciatio fieret, Nihilominùs censuris, & pœnis omnibus in præsenti, & alijs prædictis Constitutionibus, & Decreto cōtentis, subiacere, tàm si superiùs enumeratis, quā si alijs etiam maioribus Ecclesiasticis, vel mundanis dignitatibus, gradibus, & præeminentijs excellant.

7 Quinimmò denouo etiam per præsentes, ex parte Omnipotentis DEI, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Excommunicamus, & anathematizamus, maledicimus, & execramur omnes, & quoscumque publicè, vel priuatim, palàm, vel occultè, in quibuscumque locis, modis, & formis, ac casibus sub præsenti nostra, vel alijs prædictis Constitutionibus, ac Decreto comprehensis, singulare certamen (quod Duellum vulgò dicitur) ex composito ineuntes, necnon id scelus suadentes, aut prouocantes, opem, consilium, vel fauorē præstantes, equos, arma, & commeatus præbentes, aut comitantes, vel circa chartulas, seu libellos, litteras, nuncios, aut quæcumque alia scripta huiusmodi, quomodolibet peccantes, huiusque delicti socios, de industria spectatores, patrinos, fautores, defensores, quacumque tàm superiùs expressa, quàm alia Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate. Itavt singulares etiam personæ, cuiuslibet Communitatis, Vniuersitatis, Collegij, aut Reipublicæ, quæ huius criminis participes, quoquo modo fuerint, nequaquam excusentur, sed supradictos omnes, eorumque singulos, ipso facto, absque vlla monitione, Iudicis decreto, aut ministerio, perpetui anathematis, Excommunicationis maioris, & maledictionis æternæ mucrone perculsos, & damnatos, harum serie declaramus; & si in ipso conflictu obierint, sepultura Ecclesiastica, perpetuò priuatos esse volumus. Ipsas verò Ciuitates, Terras, Oppida, vel Castra, & loca,

Iterumq; Duellantes Duellum permittētes, fautoresq; &c. Excommunicationis pœna ferit, vltrà alias eis inflictas.

in quorum territorijs, id facinus ſcientibus, & tacitè, vel expreſsè permittentibus, aut tolerantibus Dominis, aut Magiſtratibus, vel Senatu, aut Populo, admiſſum fuerit, Eccleſiaſtico ſupponimus Interdicto: cuius Interdicti relaxationem, aut Excommunicationis abſolutionem, ab alio, quàm à Nobis, aut pro tempore, exiſtente Romano Pontifice, pœnitentia, & ſatisfactione congruè peracta, niſi in mortis articulo conſtituti, nequeant obtinere, etiam prætextu quarumuis facultatum, quibuſuis perſonis, tàm Eccleſiaſticis, cuiuſcumque Ordinis, aut militiæ, ſtatus, aut gradus, aut conditionis exiſtentibus, quàm laicis, etiam Imperiali, Regali, vel alia mundana præeminentia inſignitis, per Sedem Apoſtolicam, in genere, vel in ſpecie conceſſorum. Quæ omnia, quò ad præmiſſa, nolumus cuiquam in aliquo ſuffragari. Pœnis alijs, tàm ſpiritualibus, quàm temporalibus contrà eos inflictis, nihilominùs in ſuo robore permanſuris.

Princeps hortatur ad Duella extermimanda, & delinquẽtes puniẽdum.

8 Vniuerſos autem, & ſingulos chariſſimos in Chriſto filios noſtros, Imperatorem, Reges, ac dilectos filios nobiles Viros, Duces etiã armorum, & Exercituum, Marchiones, cæteroſque Principes Chriſtianos, necnon Dominia, Potentatus, Communitates, & Vniuerſitates Ciuitatum, Oppidorum, & Caſtrorum, illorumque Domicellos, & Dominos temporales, ac etiam Militum, & copiarum, tàm equeſtrium, quàm pedeſtrium Ductores, Tribunos, Præfectos, Capitaneos in quibuſcumque, etiam nobis, & S. R. E. temporali iuriſdictioni non ſubiectis locis, conſtitutos, cuiuſcumque gradus, præeminentiæ, & nobilitatis exiſtentes, hortamur, rogamus, & obteſtamur per viſcera D. N. IESV CHRISTI, vt eius diuini nominis intuitu, pro ſua ergà eundem Deum, per quem regnant Reges, & à quo Principatus acceperunt, pietate, atque ergà nos, & Sanctam hanc Sedem reuerentia, & deuotione, non modò nihil tale in ſuis Dominijs fieri permittant, nec vllo modo conniueant, ſed hoc malum omni ſtudio, diligentia, & auctoritate exterminare totis viribus procurent, contrà quoſcumque delinquentes, & vt præfertur, quomodolibet complices, & participes, etiam temporalibus pœnis grauiſſimis, animaduertant, & per ſuos Officiales, & Curiæ miniſtros procedi curent: ſcituri ſe obſequium Deo per gratum, perque acceptum præſtituros, ſi quo gladio ad tutelam bonorum, & ad propulſandos perditorum conatus, ſunt accincti, eundem ad vindictam huius peccati, & ad ſumendas de huiuſmodi criminis reis, debitas pœnas, exercuerint: contrà verò, memores, ſi in re tam graui malè ſe geſſerint, ſe in diſtricto Dei Iudicio, rationem in nouiſſimo die reddituros.

9 Volumus autem, vt præſentium tranſumptis, etiam impreſſis, Notarij publici manu ſubſcriptis, & perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ, ſigillo obſignatis, eadem prorsùs fides vbique gentium, & locorum adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur exhibitis, vel oſtenſis. — Tranſumptis huius Bullæ crediti mãdat.

10 Quodque eædem præſentes in Lateranẽſis, ac Principis Apoſtolorum de Vrbe Baſilicarum, & Cancellariæ Apoſtolicæ valuis, de more publicentur, affixis inibi earum exemplis, per aliquem ex Curſoribus noſtris, & dimiſſis; quodque eadem publicatio, qui in Vrbe ſunt, poſt triduum, qui verò extrà eam, & citrà montes, poſt duos menſes, vltrà montes verò, poſt quatuor menſes, omnes quos concernunt, perindè arctet, & afficiat, ac ſi eorum cuilibet perſonaliter intimatæ fuiſſent: Nulli ergo omninò, &c. — Publicari eam præcipit, & ſi ctionem pœnalem addit.

D.P.A.I. die 17. Aug.

Datum Romæ in Monte Quirinali, Anno Incarnationis Dominicæ 1592. Decimosextò Calendas Septembris, Pontific. nostri Anno 1.

SECTIO III.

DE QVAESITIS CIRCA *Prohibitionem Duelli*.

EXpeditis iam Pontificijs Diplomatibus, Duellum prohibentibus, varia sunt modò proponenda Quęsita, circà Duelli prohibitionem, & iuxtà Summorum Pontificum mentem, & germanum Canonicæ legis sensum soluenda, quorum tamen aliqua ad ipsosmet Duellantes, alia ad Fautores, quædã ad Complices, & Socios nonnulla ad Principes, & Reges, multa etiam ad Clericos, cæterosque Ecclesiasticos pertinent. Omnia tamen breui, ac facili methodo, Deo adiuuante, expediemus. Lectorem autem admoneo, præter allata Summorum Pontificum Diplomata, aliud in Romani Bullarij Appendice reperiri, à Iulio III. Summo Põtifice editũ, quod cùm quo Domini, quouè sui Pontificatus anno, datum fuerit, incertum sit; ac præterea cùm contrà homicidas, banditosque; non verò contrà Duellantes præcipuè tendat, idcircò illud omisimus; satis enim, superque, Duellicæ prohibitiones ex allatis Diplomatibus colliguntur. Porrò in hisce proponendis quæsitis, temporum ordinem sequar, & quæ anteà Pius IV. mox Tridentina Synodus, deindè Gregorius XIII. postremò Clemens VIII. circà hanc duellicam materiam decreuerint, dubia proponam, sed priùs quædam generaliter sunt præmittenda. ideò sit.

QVÆSITVM I.

Vtrum Pontificijs Duelli prohibitionibus, omnes, & vbìque Christiani adstringantur.

SVMMARIVM.

1 *Pontificijs legibus vniuersalibus omnes parère tenentur in his, quæ ad animæ salutem pertinent.*
3 *Præclaræ sententiæ SS. Patrum de generali, ac suprema Romani Pontificis in omnes Potestate.*
3 *Concluditur affirmatiua responsio ad Quæsitum.*
4 *Adducuntur rationes, & auctoritates.*
5 *Trium Summorum Pontificum Constitutiones, Duellum prohibentes in Statu Ecclesiastico, fuerunt deindè extensæ à successoribus pro toto Orbe Christiano.*

1 ETSI nulli dubium sit, quin omnes Christiani gregis oues, Summi Pastoris voces audire, omnesque militantis Ecclesiæ Milites, supremi Ducis, hoc est, Romani Pontificis, leges ad animæ salutem spectantes, exequi teneantur; cùm omnium curam ouium, omnium regimen militum, cælestis ille Pastor bonus, ac Deus Exercituum, SOLI PETRO, eiusque Successoribus, absque vllo discrimine, demandauerit: *Pasce oues meas, Pasce agnos meos,* non Principes, non Reges, nec Imperatorem, non Episcopos, nec cæteros eximens Apostolos, vt egregiè annotauit Bonifacius VIII. *in Extrauag. vnam Sanctam. de maiorit. & obed. Ecclesiæ vnius, & vnicæ, vnum Corpus, VNVM CAPVT,* &c. *dicente Domino ipsi Petro, Pasce oues meas: meas quidem, & genera-*

Supremus Pastor totum regit Christianum ouile.

Io. 21.

Bonif. VIII.

liter

liter non singulariter has, vel illas, per quod commisisse intelligitur vniuersas.

D.Bern. 2 Et similiter D. Bernardus *lib. 2. de Considerat. ad Eugenium*. de hac suprema Romani Pontificis in omnes Potestate, loquens: *Non modò ouium*, inquit, *sed & Pastorum TV VNVS omnium Pastor. Vnde id probem quæris? Ex verbo Domini: Cui enim non dico Episcoporum, sed etiam Apostolorum sic absolutè, & indiscretè tota commissæ sunt Oues? Si me amas Petre, Pasce oues meas. Quas? Illius, vel illius Populos Ciuitatis, aut Regionis, aut certè Regni? Oues meas, inquit: Cui non, planum non designasse aliquas, sed assignasse omnes? Nihil excipitur, vbi distinguitur nihil.*

D.Ignat. Et pulchrè etiam D. Ignatius *in Epist. 6. ad Philadelphenses. Principes*, ait, *obediant Cæsari: Milites Principibus: Presbyteri, Diaconi, & reliquus Clerus vnà cum Populo vniuerso, Militibus, Principibus, atque Cæsare, ipsi Episcopo pareant*. Quantò magis Episcoporum Episcopo, Summo Pontifici parere tenentur. Et, vt cum eodem Bonifacio VIII. concludamus: *Oportet gladium esse sub gladio; & temporalem auctoritatem, Spirituali subijci Potestati.*

Status quæstionis. Cùm igitur certum sit Pontificijs Legibus, Christianos, vbique gentium extiterint, teneri, si cæteræ adsint ad legis obligationem requisitæ conditiones, adhùc tamen dubium est in præsenti Quæsito, vtrum de factò voluerint Summi Pontifices sub hisce Duellicis prohibitionibus, ac Censuris, Christianos omnes comprehendere. Quapropter

Responsio affirmatiua. 3 Affirmatiua ad Quæsitum responsio, communi DD. calculo danda est, itaut ex huiusmodi prohibitione, nec Viri, nec Fœminæ, nec Laici, nec Ecclesiastici, non Regulares, nec Seculares, non Principes, non Reges, non Episcopi, non Cardinales, nec ipsemet Imperator sint eximendi.

4 Ratio est, quia huiusmodi Leges, fuerunt generaliter in omnes latæ, & *qui omne dicit, nihil excludit, & nihil excipitur, vbi distinguitur nihil.* Ratio.

Quòd autem in omnes latæ sint Duellicæ prohibitiones, patet ex Clementis VIII. Diplomate: *Excommunicamus, & execramus omnes, &* Clem. viij.
quoscumque. Item ex Pij IV. Constitutione, ibi: *Etiamsi prædicta, seù cuiuscumque alterius dignitatis, nobilitatis, status, gradus, & ordinis, tàm Ecclesiastica, quàm mundanæ existant, etiam ad hoc, vt ipsi vltrà poenas prædictas Excommunicationis maioris latæ sententiæ poenam, à qua, nonnisi à nobis, seù à Romano Pontifice pro tempore existente, absolui possint, & ipsi incurrant, &c.* Pius iv.

Patet etiam ex Tridentino, ibi: *Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quecumque alio nomine Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in Terris suis inter Christianos concesserint, eò ipsò sint excommunicati, &c.* Et idem colligitur ex Gregoriana Constitutione, vt eam legenti patebit. Trident. Concil. Greg. xiij.

5 Fateor tamen Iulium II. Leonem X. & Clementem VII. pro Statu tantummodò Ecclesiastico prohibuisse Duella. Verùm Pius IV., Tridentini Concilij Patres, Gregorius XIII. Clemens VIII. Duellicas prohibitiones, vbiquegentium, & Terrarum valituras esse decreuerunt, vt cæterisomissis ex Clementis VIII. Constitutione patet, ibi: *Ac insuper auctoritate, & tenore præmissis decernimus, & declaramus easdem Constitutiones, ac Decretum, locum habere vbique gentium, & Terrarum, inter quascumque personas, &c.* Hanc sententiam communiter omnes tuentur, ac præsertim Floronus *de prohibitione Duelli cap. 3. §. 1. n. 6.* Peregrinus *de Duello q. 10.* & Alij. Iul. ij. Leo x. Clem. vij. Extensio aliarum Constitutionum. Floronus. Peregrin.

QVÆ-

QVÆSITVM II.

Vtrum Pontificiæ Constitutiones cum Tridentino, Duellum prohibentes, de omni Duello sint intelligendæ, an verò tantùm de Duello ad veritatem eruendam.

SVMMARIVM.

1 *Proponitur dubitandi ratio in præsenti quæsito.*
2 *Asseritur has Duellicas prohibitiones, de omni Duello esse intelligendas.*
3 *Lex non se extendit ad actus præteritos, sed ad præsentes, vel futuros.*

Ratio dubitandi. 1 DVBITANDI rationem ipsæmet Pontificiæ Cõstitutiones, ac Tridentinum Decretum nobis præbent; quoniam in illis sæpissimè voces istæ Duellum, & Monomachia, sunt repetitæ, quibus solùm singulare Certamen ad veritatem eruendam commissum, propriè significatur; ac proindè cùm circà pœnas, ac odiosam versemur materiam, voces illæ, de Duellis, propriè sumptis, intelligendæ sunt. Hanc sententiam amplectuntur Lyranus 1.*Reg.*17. & Emanuel Sà,*verb. Excommun.* §. *de Excommun. nulli reseruata, num.* 14. Lyranus. Emm. Sa.

Responsio affirmatiue. 2 Respondeo tamen cum Siluestro *verb. Duellum, q.* 1. Gregorio de Valentia *quæst.*17.*punct.*1. Toleto *lib.*5.*cap.*6. *num.* 32. & Sanchez *de preceptis lib.*2.*cap.*39.*n.*24. & Salonio, ac Petro Nauarra, apud eundem Sanchez, Pontificia Diplomata, ac Tridentinum Decretum Duellum prohibentia, de omni intelligenda esse Duello, quod *ex condicto* suscipiatur, siue, vt veritas eruatur, siue vt de hoste sumatur vindicta, siue vt accepta propulsetur iniuria, siue quicumque alius intendatur finis, qui circà hanc Duelli materiam multiplex esse potest, vt suo loco patebit, cùm de speciebus Duelli agendum erit. Greg. de Valentia. Toletus. Sanchez. Salonius. Nauarra.

3 Fundamentum est, quia quotiescumque prohibetur aliquid, prohiberi censetur, sicuti eo tempore abusus, vel praua viget consuetudo, non verò, prout præteritis temporibus fieri solebat: Lex enim non ad præteritos mores coërcendos, sed ad præsentes abolendos vsus, vel ad futura præcauenda detrimenta promulgatur: Sed quo tempore Summi Pontifices, ac Tridentini Concilij Patres, detestabilem Duelli vsum, Christiano ex Orbe exterminandum esse decreuerunt, non Duella ad veritatem eruendam, sed ad iniuriam propulsandam, ad vindictam sumendam, vt ex ipsorummet verbis patet, in vsu erant: ergo ea etiam, & non solùm illa, Summos Pontifices, ac Tridentinum prohibere voluisse cum dictis Doctoribus existimandum est. Ratio. Lex quos actus respicit.

QVÆSITVM III.

Vtrum ex vi Tridentini Decreti, & Summorum Pontificum Constitutionum, sit etiam prohibitum Iudæis duellare.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi affici nequeunt Ecclesiasticis Censuris.*
2 *Iudæi intrà Statum Ecclesiasticum puniendi sunt à Pontifice, si duellent.*
3 *Extra Statum Ecclesiasticum puniuntur à Principibus locorum, vbi degunt.*
4 *Soluuntur in contrarium adducta argumenta.*

5 *Quaenam sit causa finalis prohibendi Duella?*

Iudæi non ligantur Censuris.

1 NON loquor hic de prohibitione sub Excomunicationis pœna, qua, vt certum suppono, affici nequeunt Iudæi, quippèqui Baptismo carent, ac proinde incapaces sunt omnium Censurarum, cùm Ecclesiasticæ Censuræ, in omnes, & solos homines baptizatos, viatores, rationis, & doli capaces, qui in Ecclesia Superiorem habent, inferri possint, vt communiter docent Doctores, ac præsertim Nauarrus *cap.*27. *nu.*13. Suarez *disp.* 5. *sect.* 1. Ægidius Coninch *disp.*13. *dub.*6.

Nauarrus. Suarez. Aegidius Coninch.

Proponitur dubium.

Dubium tamen est, de quo loquor, in ordine ad alias pœnas, quas Summi Pontifices, ac Tridentinum Duellatoribus infligunt.

Responsio ad quæsitum.

2 Respondeo igitur ad Quæsitum, cum distinctione: vel Iudæi intrà Statum Ecclesiasticum, vel extrà illum degûnt. Si Primum: Dico eis prohibitum esse Duellum Iure Pontificio, ac Tridentino, quia subduntur Summo Pontifici, eiusque legibus, quatenùs temporalis Princeps est; cùm præsertim, vt suprà ostendimus, Duellum sit Iure naturali prohibitum, ac proindè Duellantes Iudæi, vtpotè Naturalem legem infringentes, à Summo Pontifice, tanquàm ab eorum Principe, Duellicis pœnis affici possunt, eosque puniendos esse, videntur decreuisse Summi Pontifices, quandò in in suis Constitutionibus, Duellicas pœnas omnibus infligunt Duellatoribùs; Qui enim *omnes dicit, neminem excludit*, vt docet: *Glossa in l. à procuratore. C. mandati*.

Prima pars responsionis affirmatiua.

Pœnę Iudæorum duellantiû.

Secunda pars responsionis negatiua.

3 Si verò extrà Ecclesiasticum Statum degentes Iudæi, Duella cõmitterent, ad illorum Statuum Principes, quorum Dominio subderentur, eos punire pertineret, iuxtà Ciuiles Leges, ac cuiuscumque Ciuitatis consuetudinem, & municipalia Statuta.

Clem. VIIJ.

Obiectio.

4 Nec obstat Clementis VIII. Constitutionem, vbique gentium, & locorum vim habere in ordine ad punienda Duella; talis enim Constitutio intelligenda est quòad Christifideles, & ad Petri Oues, quæ in Ecclesiastico Ouili, baptismali Charactere iniriatæ degunt, non autem quòad Iudæos, vel Infideles, ac cæteros, *qui foris sunt*, qui tamen in aliquibus casibus, etiam Summo Pontifici, tanquàm Christi Vicario subduntur.

Solutio.

Argumẽtum oppositum.

Sed obijcies. Tota ratio infligendi pœnas Duellatoribus, est ad euitanda animarum discrimina, quæ Duellando occurrunt; sed Iudæorum animabus nullum vlteriùs discrimen afferri potest, quippequæ iam sunt in manu Satanæ, & à vera Fide alienæ: ergo cessat prohibitio, quia cessat discrimen.

Responsio.

5 Respondeo. Totam causam finalem adæquatam, non esse solùm animarum pericula euitare, sed etiam corporum, vt patet ex omnibus Pontificijs Constitutionibus, & Tridentino Decreto: ergo, etiamsi in Iudæis cesset periculum animarum, remanet tamen euitandum corporale periculum, ac proindè remanente causâ finali, licèt inadæquata, remanet etiam legis obligatio.

De nullius salute dum viuit, desperandû est.

Addo, nec verum esse in Iudæis animarum discrimen euitandum non esse; nam quàmuis Iudæi à vera Fide alieni, in damnationis æternę statu maneant, adhuc tamen nouum crimen committerent, & dùm in præsenti vita spirant, sperare possunt salutem, & conuerti ad Catholicam Fidem. *Potens est enim Deus de lapidibus suscitare Filios Abrahæ*, & ex vase iniquitatis formare vas electionis, vt diuinum nomen coràm Gentibus portet, quę saluris spes, si in Duello occumberent Iudęi, omninò euanesceret.

QVÆ-

QVÆSITVM IV.

An Duellum sit necessariò Armis committendum, vt Duellatores in Excommunicationis pœnam incidant?

SVMMARIVM.

1 *Responsio est affirmatiuà. Quo sensu sint Principum Constitutiones intelligendæ?*
2 *Caussa finalis prohibendi Duella, videtur locum non habere in Duello sine armis inito.*
3 *Quadam actiones, ex quibus rarò, aut vnquam graue sequitur periculum, non sunt sub Duellica Excommunicatione prohibitæ.*

Respōsio. 1 FFIRMATIVE' respondeo ad Quæsitum; ad essentiam enim Duelli spectat, vt armis committatur.

Ratio. Et ratio est; quia in Clementina Constitutione, armorum mentio habetur, ibi: *Vel denique offert se quispiam, contrà certam, vel incertam personam, vel generatim contrà quemcumque ad probandum armis, &c.* Et communiter loquendo inita cum armis Duella, propriè Duelli nomen merentur. Aliæ verò sine armis commissæ, meræ Pugnæ, & contentiones dicuntur; quapropter, cùm Principum Constitutiones, iuxtà cōmunem loquendi vsum, sint intelligendæ, & communiter loquendo, Duelli nomine veniat Duellum cum armis commissum, hoc solummodò in Clementina Constitutione prohiberi dicendum est.

Alia ratio. 2 Deindè, sic prætereà argumentor. Tota ratio, per quam prohibentur Duella, est ad euitandam corporis, & animæ perniciem, vt patet in Clementinæ Constitutionis Prooemio, ibi: *Fabricante humani generis hoste, inuenta, atque introducta sunt Duella, vt ex cruenta corporum morte, animarum etiam simul interitus, ac pernicies sequatur.* Sed si Duellum sine armis committeretur nullum sequeretur mortis, aut vulneris discrimen: ergo nec Excommunicationis pœna; cessante enim fine legis, cessat legis obligatio. — Cle. vij.

3 Ex quo infero, non esse sub Excommunicatione prohibitum, pugnis, brachijs, calcibus duellare: istæ enim Actiones, vel vnquàm, vel rarò graue corpori detrimentum parere possunt, ac proindè non apparet, legislatoris mentem fuisse, complectendi tali sub pœna huiusmodi Actiones; lex enim ad ea adaptatur, quæ frequenter accidunt: *leg. nàm ad ea. ff. de legib.* Ita etiam Peregrinus *de Duello q. 9.* — Corollarium. — Peregrin.

QVÆSITVM V.

Quænam Duellicæ Actiones sint sub Excommunicationis pœna prohibitæ, ex vi Tridentini Concilij, & Constitutionum Summorum Pontificum.

SVMMARIVM.

1 *Quid in Pij IV. Constitutione in ordine ad Duellum prohibeatur, & quæ personæ comprehendantur?*
2 *Ex Tridentino, Imperatori, & Regibus permittentibus Duella, quæ pœna imponatur?*
3 *Ex Gregorio XIII. Duellum etiam priuatum prohibetur &c. & etiam socij excommunicantur &c.*
4 *Clemens VIII. vbique Gentium Duella prohibet.*
5 *Enumerantur variæ personæ sub Clementina Constitutione comprehen-*

se preparatoria ad Duellum quæ sint, & quæ prohibeantur?
6 *Reseruatur Pontifici absolutio ab Excommunicatione Duelli.*

IVXTA' varias Summorum Pontificum Constitutiones, variæ prohibentur Duellicæ Actiones, ac diuersæ imponuntur diuersis personis pœnæ; quæ omnia sunt distinctè prænoscenda, pro maiori, eorum, quæ dicturi sumus intelligentia. ideò.

Cōstitut. Pij iv.

1 Dico Primò. Vigore Constitutionis Pij IV. prohibetur Duellum publicum, & solemne, quod in Terris Christianorum Principum committitur, cum Patrinis, loco, & armis designatis. In qua tamen comprehenduntur: Primò, ipsimet Duellatores: Secundò, Quicumq; Principes, excepto Imperatore, & Regibus, locum Duellatoribus concedentes, ad committenda Duella: Tertiò, Astantes: Quartò, Comitantes: Quintò, Consulentes: Sextò, Adhærentes: Septimò, Fautores: Octauò, Subscribentes chartas Duelli: Nonò, Affigentes, & Publicantes.

Decretū Concilij.

2 Secundò. Ex vi Tridentini Concilij, Imperator, & Reges Duella fieri permittentes, Excommunicationi subijciuntur, cum hoc tamen discrimine, quòd nemini talis reseruatur Excommunicatio.

Cōstitut. Greg. xiij.

3 Tertiò. Vigore Bullæ Gregorij XIII. prohibitum est etiam Priuatum Duellum, sine Patrinis, & Socijs, ac sine præcedentibus litteris prouocatorijs commissum. Et comprehendūtur locorum Domini, huiusmodi permittentes Certamen, aut non prohibentes, quantùm in se est. Extenditur etiam dicta Constitutio ad omnes Socios, Duelli Spectatores *ex composito*, etiamsi, qui ad locum pugnaturi accesserint, impediti Pugnam non commiserint; modò per ipsos Socios, & Spectatores non steterit, quò minùs illa committeretur.

Cōstitut. Clem. viij

4 Quartò. In Clementis VIII. Constitutione confirmantur, I. omnes prædictæ Constitutiones, & prætereà decernitur habere locum vbique Gentium, & Terrarum, inter quascumque Personas, etiam armatas, & militantes, in Castris, & in Terris, & Dominijs Hæreticorū.

Personæ quibus prohibetur.

5 II. Enumerantur Personæ, & Actiones, ob quas incurritur; quæ sex sunt. I. Milites in Bello, etiam iusto, prouocantes alterum contrarij Exercitus, vel pugnantes in Duello, etiam Ducibus ipsis permittentibus. II. Pacificentes de dirimendo Certamine, cùm primùm alteruter vulneratus fuerit, aut certus numerus ictuum, vtrinque illatus. III. Etiamsi bini, vel terni, hinc indè pugnent. IV. Non solùm Domini locorum, verùm etiam Magistratus, & alij Officiales, in prohibitis casibus, Duellum permittentes, vel non prohibentes, quantùm in ipsis est, vel post commissum, concedentes veniam, & impunitatem. V. Dictantes, suo, vel alieno nomine Manifesta, Componentes, Scribentes, Mittentes, Deferentes, Diuulgantes, Affigentes, Imprimentes Typis, Subscribentes, Intimantes, vel etiam verba Denunciantes, seù Attestantes. VI. Omnes, Cōsilium, Fauorem, Opem, ad supradicta præstantes, vel quoquomodò se immiscentes, etiamsi Pugna, nec accessus ad eam, nec prouocatio expressa sequuta fuerit, nec Manifesta prodierint in publiblicum, modò per ipsos non steterit, quominùs ea sequerentur.

Actiones Duellicæ prohibitæ.

Præparatoria ad Duellum prohibentur.

6 III. Numerantur præparatoria ad Duellum, & I. Manifesta, quæ varijs modis esse possunt; vel per modum Epistolæ, & publicæ attestationis; vel arguendo mēdacij eum, qui contradixerit; vel quærendo, quo sensu quippiam factum sit, ex militari consuetudine,

vel offerendo se etiam generaliter contrà quemcumque, ad probandum armis, aliquid ità fuisse, vel non fuisse. II. Denunciationes sinè scripto, & declaratione, talium rerum, concernentium supradicta, & ob id in locis publicis, vbi hominum multitudo conuenire solet, factæ.

Reseruatur absolutio ab Excõmunicatione.

6 Quartò. Subijciuntur pœnæ Excõmunicationis reseruatæ, Duellantes, auxilium, & consilium præstantes, &c.

QVÆSITVM VI.

An Excommunicatio, contrà Duellum committentes, à Pio IV. lata, ipso factò contrahatur?

SVMMARIVM.

1 *Præmittitur dubium procedere, & de Principalibus, & de cæteris, quouis pactò concurrentibus ad Duellum.*

2 *Responsio est affirmatiua. Quid sit de ratione Excommunicationis latæ sententiæ?*

1 DVBIVM hoc procedit, nedùm quòad ipsosmet Principales, Duellum committentes, verùm etiam, quòad cæteros quouis pactò sese Duello immiscentes; vel locum permittendo, vt Principes; vel opem, aut consilium præbendo, vt Socij; vel Duellicam Pugnam spectando, vt Patrini, cæterique astantes, & etiam quòad cæteros, qui Duellica manifesta, aut scriberent, aut diuulgarent: Quibus omnibus, Excommunicationis pœna, si Laici fuerint, infligitur (Regibus tamen, ac Imperatore exceptis) si verò Clerici, præter Excommunicationem, priuantur etiam omnibus dignitatibus, beneficijs, & Ecclesiasticis officijs, ad quæ, & alia inposterùm obtinenda, inhabiles redduntur. Hoc posito.

De quibus personis dubitetur.

2 Respondeo ad Quæsitum. Hanc Excomunicationem ipso factò contrahi; quia non est ferendæ, sed latæ sententiæ; ideòque, nulla alia requiritur Iudicis sententia, ad eam contrahendam: hæc est enim natura Excommunicationis, Suspẽsionis, & Interdicti; quandò sunt latæ sententiæ, vt nulla alia indigeant sentẽtia, vt omnibus est compertum. Ità Hurtadus *de Spe, & Charitate vol. 2. disput. 170. sectione 21. subsect. 2. §. 181.* & Sanchez *lib. 2. cap. 39.*

Responsio affirmatiua.

Hurtad. Sanchez.

QVÆSITVM VII.

Vtrum priuatio Beneficiorum obtentorum, & inhabilitas ad cætera obtinenda, quæ in Motu proprio Pij IV. statuitur, requirat Iudicis sententiam?

SVMMARIVM.

1 *Pœna priuans Iure acquirendo an Iudicis sententia indigeat, ad hoc, vt contrahatur?*

2 *Secunda sententia affirmatiua Auctor adheret.*

3 *Explicatur, quid importet particula, EO IPSO, expressa in Motu proprio Pij IV.*

4 *Priuatio beneficiorum iàm obtentorum, requirit Iudicis sententiam.*

1 PRIMAM sententiam negatiuam amplectitur Sotus *leg. 1. de Iust. quæst. 6. à 6. post. 4. concl. vers. Ex hac autem.* Corduba *in suo Quæstionario, lib. 1. q. 36. paulò post principium, & in solut. ad 7. vers. Secundum*

Prima sententia negatiua. Sotus. Corduba.

Medina. Emanuel. Aragon. Salon. Ratio. *etiam dictum, & verſ. Ideò ad 7. Mexia taxa panis, concl.6. num.108.* Medina 1.2.*quæſt.96.a 4.ad 4.* Emanuel 1.*tom. ſum. in 2. edit: cap.195. num.2.* Aragonius 2.2. *quæſt.11.art.3.fol.350.col.2. verſ. Ad aliud,de Statutis,* Salonius 2.2. *quæſt.63.a.4.fin.* Qui omnes tradunt nullam deſiderari ſententiam ad inhabilitatem incurrendam, eò quod pœna iſta priuatiua nullo Iure acquiſito priuet, ſed ſolùm Ius acquirendum impediat, ac proindè nullam Iudicis executionem deſideret, inſtar Excommunicationis, Suſpenſionis, & Interdicti. Sic etiam, quia Motus proprius dicit:*Eò ipsò incurrant inhabilitatis pœnam.*

Secunda ſententia negatiua. 2 Altera ſententia affirmatiua, ſatis probabilis Mihi videtur; ac propterea, reſpondendum eſt ad Quæſitum: Ad contrahendam inhabilitatem prædictam, opus eſſe *Sententia Iudicis* declarantis crimen.

Ratio. 3 Ratio eſt, quia illa particula. *EO IPSO.* id tantùm importat, vt non exigatur *Sententia condemnans.* Sic etiam, quia non omnes ſententiæ priuatiuæ, nullam Iudicis executionem petentes, incurruntur abſquè vlla ſententia, ſed id peculiare eſt in Excommunicatione, Suſpenſione, & Interdicto.

Altera ratio. Tandem, quia eſt pœna valdè acerba, & ità per Epicheiam, excipienda eſt à Regula pœnarum priuatiuarum. Et quàmuis Irregularitas ſit rigidior; vſu tamen receptum eſt, vt nullam Iudicis ſententiam requirat. Quod non ità receptum reperitur in pœna inhabilitatis ad Officia, & Beneficia. Nauarr. Molina. Ità etiam tenent Nauarr. *de datis pro Iuſtitia, vel gratia, num.44.* Molina *tom.1.de Iuſt. diſp.96.pag.590.* Atquè in ſimili, de inhabilitate incurſa ob aliquod delictum à Scholaſticis, ad ſuffragium præſtandum, tradunt Sotus. Ledeſma. Sanchez. Sotus *lib. 4. de Iuſt. quæſt. 6. art.3. ad finem.* Ledeſma 2.*par.4.quæſt.18.art.2. dub.vlt.*& Sanchez *lib.2.c.39.n.32.*

4 Hæc omnia, quæ diximus, multò magis certa ſunt, quòad priuationem Beneficiorum, iàm obtentorum; quæ non incurri ſolet ante Iudicis ſententiam, cùm ſit pœna priuans Iure proprio, iàm acquiſito. Quid dicendum de beneficijs obtentis?

QVÆSITVM VIII.

Vtrum pœnæ à Pio IV. contrà Duellantes ſtatutæ, locum habeant in omni Duello, ſiuè ſolemni, ſiuè priuato?

SVMMARIVM.

1 *Statuitur, prædictas pœnas in ſolis priuatis Duellis locum habere.*
2 *Duella priuata fuerunt deindè prohibita à Gregorio XIII.*

1 BREVITER reſpondeo cum Hurtado *vol. 2. de Spe, & Charitate diſp. 170. ſect.21. ſubſect. 2. §.181. in fine.* Pium IV. decreuiſſe pœnas illas locum habere in publicis tantummodò Duellis, non verò priuatis: quod patet; nàm, quandò in ſuo Diplomate, ait: Excomunicationis pœna affici, *Diffidationes Facientes*, recenſuit omnia, quæ in ſolemnibus contingere ſolent Duellis, quorum præcipua eſt *Diffidatio.* Egit ergo de diffidatione publicata, ſubſcriptis chartis, & permiſſa à Principe, vt patet, ibi: *Duella, ſeù ſingularia certamina huiuſmodi, aut diffidationes deſuper facientes, & ad id irritantes, prouocantes, & auxilium, conſilium, vel fauorem dantes, ac illis aſtantes, & intereſſentes, & ſimiliter chartas deſuper ſubſcribentes, aut publicantes, ſeù de illis ſe intromittentes, eorumque, ac ipſorum ſingulos, ab Imperatore, & Regibus inferiores, maioris* Hurtad. Conſtitut. Pij IV.

Excommunicationis &c. pœnis subiacere. Ex contextu igitur Diplomatis liquidò apparet in publicis Duellis, dictas pœnas locum habere.

Constit. Gregor. xiij. 2 Idque clarè etiam colligitur, ex Gregorij XIII. Constitutione, in qua priuata Duella prohibentur: ergo anteà prohibita non erant. Vndè Summus Pontifex Gregorius in suo Diplomate: *Crescente hominum malitia*, inquit, *facinorosi non desunt, qui, quod publicè prohibitum est, priuatim exequi non dubitent &c. Nos considerantes Duellum priuatum, non minus cruentum, & animæ, & corpori noxium esse, quàm quod publicè perpetratur, statuimus &c.* Ex quibus omnibus constat, antè Tridentinum, & Gregorij XIII. Constitutionem, ex vi prohibitionis Pij IV. priuatim Duellantes, aut priuato Duello se se immiscentes, non fuisse Censuris ac pœnis, in ea Constitutione contentis, obnoxios. Greg. xiij. Pius iv.

QVÆSITVM IX.

Vtrum ex vi Decreti Tridentini Concilij, Duellatores, eorumque Patrini, ipsofactò contrahant Excommunicationem, Perpetuam Infamiam, ac Bonorum Proscriptionem?

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis pœna ipsofactò contrahitur.*

2 *Infamiæ, & Proscriptionis pœna contrahitur etiam ipsofactò, sed non est in exequutione antè Iudicis sententiam.*

3 *Priuatio Iurisdictionis incurritur cùm primùm pugna permissa committitur, non quando permittitur.*

4 *Locus Duelli non amittitur antè sententiam latam.*

RESPONDEO ad Primum, quò ad *Excommunicationem*, Ipso facto eam contrahi à Duellatoribus pugnantibus, & Patrinis. Prima Responsio. Quod probo; tùm quia *Concedentes locū ad Monomachiam, eò ipsò*, inquit Cōcilium, *sint Excommunicati:* ergo idem dicendū est de ipsis Duellatoribus; Ratio. tùm etiam, quia idem Concilium vtitur verbo illo *incurrant, Excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ Infamiæ pœnam incurrant*. Quod sonat incursum ipsofactò; quod ex Gregorio XIII. rectè probat Suarez *tom. 5. disp. 25. sect. 7. num. 11.* Concil. Trid. Greg. xiij. Suarez.

2 Respondeo ad secundum, quò ad *Infamiam, & Proscriptionē Bonorum*, statim has pœnas incurri; sed antè latam sententiam in executione non esse. Secunda Responsio. Et in hoc differt ab Excommunicatione, qua statim contracta, nequeunt ampliùs, siuè Duellatores, siuè Patrini, Sacris interesse, nisi priùs absoluantur; at Infamiæ, & Proscriptionis pœna contracta, bonorum possessio non amittitur, nisi post Iudicis sententiam: imò requiritur etiam, vt reipsa, *Duellica Pugna sequatur*, vt sit *Duellum solemne*, vt patet ex Textu, ibi: *Qui Pugnam commiserint*, & infrà, vbi agit etiam de Patrinis: ergo requiritur Pugnæ commissio, & Duelli solemnitas &c. Ratio. Ità Sanchez *lib. 2. cap. 39. num. 22.* Suarez *loc. cit.* Sanchez. Suarez.

3 Respondeo ad Tertium, quò ad *Priuationē Iurisdictionis, & Dominij* Ciuitatis, aut loci, vbi Duellica Pugna fieri permitteretur ab Imperatore, Regibus, cæterisque Principibus, ac Dominis temporalibus, non contrahi hanc pœnam, cùm primùm *Pugna permittitur*, sed cùm primùm *permissa committitur*. Tertia responsio. Et ratio est; quia pœnę istæ exigunt *Delictum consumatum* exteriùs, vt etiam pœna Irregularitatis incurrendæ ex homicidio, non Ratio.

con-

contrahitur, nisi homicidio sequuto, & consumato; vt fusiùs infrà dicemus, cùm de Clementina Excommunicatione agendum erit.

Alia ratio. Prætereà colligitur ex illis verbis Concilij, vbi *Duellum committi permiserint*, quæ significant *actum consumatum*, & Duellum committi, non committendum fore.

Requisita ad has pœnas contrahẽdas. 4 Deniquè notandum est, esse hic sermonem de *Duello solemni*, non priuato, & de *illicito Duello* quemcumque ob finem commisso, & locum Duelli non amitti, ante sententiam latam. Et tandem hanc Excommunicationem non esse ferendam, sed latam ipsofactò, vt rectè probat Sanchez *lib.2.cap.39.num.26.* Suarez *tom.5. disp.23. sect.7. num.11.* & Hurtadus *loco cit. §.168.*

Sanch. Suarez. Hurtad.

QVÆSITVM X.

Vtrum Magistratus, eorumque familiares, ac Satellites Duellum spectantes, Duellicas pœnas ex Tridentino incurrant?

SVMMARIVM.

1 *Responsio est negatiua. Magistratus, quas iustas causas Duello adstandi habere possint?*

2 *Quos spectatores Duelli, punire intendat Concilium Tridentinum?*

Dubitatur ex supositione. 1 Proponimus hoc Dubiũ, posito quòd Princeps, ex aliqua causa, Duellandi facultatem cõcesserit aliquibus in suo Territorio; *vt infrà q.13.* ac proindè an Magistratus inferiores, tali Duello astãtes, spectatorum pœnas contraherent?

Responsio negatiua. Respondetur negatiuè, & ratio est, quia priuati Magistratus, permissum à Principe Duellum, cùm impedire nequeant, iustam habent adstandi occasionem, nimirùm vt prouideant, nè in Populo ad talem Duellicam Pugnam concurrente, aliæ Rixæ, aut tumultus conciten-tur, nèue ipsimet Duellatores inæqualibus pugnent armis, aut aliam committant iniustitiam cõtrà Duellica pacta, ac Principis permissionem. Ratio.

Alia ratio. 2 Et ratio à priori est; quia Tridentina Synodus, Duello interesse prohibet, quandò ex tali præsentia *promoueretur Duellum*, quod cum in posito casu, vt supponimus, locum non habeat in Magistratibus, qui, quantùm ad ipsos pertinet, non sunt simpliciter causa committendi, aut promouendi Duellum, sed solùm, vt iuxtà præscriptas leges, ac Principis permissionem Duellica Pugna peragatur; proindè, nec quòad ipsos Duellicæ pœnæ, à Tridentino contrà Spectatores inflictæ, locum habent. Ità Lessius *lib. 4. cap. 4. dub. 9. num. 83.* & Hurtadus *de Spe, & Charitate vol. 2. disp. 170. sect. 21. subsect. 1. §. 179.*

Lessius. Hurtad.

QVÆSITVM XI.

Vtrum Sacerdos Duellicam Pugnam spectans, sit puniendus tanquàm Duelli Spectator?

SVMMARIVM.

1 *Sacerdos Duellum spectans exceptu-rus Confessiones Duellatorum, non est Excommunicatus.*

2 *Famuli, aut Amici, vt Chyrurgum accersant, in Duellica Palæstra immorantes, nec Censuris ligantur.*

3 *Famuli deferentes arma an contrahant dictas pœnas?*

4 *Spectare à longè Duellum, an sit ijsdem pœnis prohibitum?*

5 *Cur ex Tridentino prohibeatur Duellum spectare?*

Respõsio cum distinctione. Prima pars responsionis affirmatiua.

Secunda pars negatiua.

1 BREVITER cum distinctione respondeo; vel Duello præsens adest, malo aliquo fine, in ordine ad ipsummet Duellũ intento, ità tamen, vt ex eius præsentia, aliquo pacto Duellica Pugna promoueri censeatur, & certum est, in spectatorum pœnas in tali casu incidere: Si verò Duello intersit, vt Duellatoribus, si fortasse Duellando occumberent, præstò adesset, vt eorum exciperet Confessiones, tunc iustam habens spectandi Duelli occasionem, pœna vlla dignus esset, quinimmò laudem, ac præmium apud Deum, & apud Homines mereretur.

Quid de Amicis, & Famulis dicendum?

2 Pari ratione, nec Spectatorum pœnas contrahunt Famuli, aut Amici, qui in Duellica Palæstra immorantur, vt Chyrurgum, aut Confessarium, faucio, aut morituro Domino, vel Amico duellatori, statim accerserent.

Quid de deferentibus arma.

3 Sic etiam, nec erunt Excommunicati Famuli deferentes arma, & equum Heri Duellatoris, quandò id, *sine graui incommodo* omittere nequeunt.

Quid de lõge prospicientibus.

4 Praetereà, si quis Duellum spectauerit, non publicè, sed occultè, & per cancellos; vel non propè, sed à longè, adeòut censeatur non esse præsens, nec etiam Duellicis Censuris subiacebit.

Ratio.

5 Et ratio est; quia cùm in positis Casibus, horum omnium præsentia, Duellum non foueretur, nec promoueretur; proindè nec pœnæ contraherentur; mens enim Concilij infligentis pœnas spectatoribus, fuit remouendi causas, & occasiones ad Duellum excitantes, fomenta, & tacitam quandam Conniuentiam ad Duellum patrandum, quam videntur præbere Spectatores, ex industria in Duellica Palæstra immorantes ad spectandum Duellũ, quod aliter impedire deberẽt, qua ratione cessante in casu nostro, cessant etiam huiusmodi Tridentinæ pœnæ. Ità Lessius *lib.* 10. *cap.* 4. *dub.* 11. *num.* 83. Scortia *in Bull. Pont. Epitom.* 155. *Theorem.* 392. Hurtadus *de Spe, & Charit. vol.* 2. *disp.* 170. *sect.* 21 *subsect.* 1. *§.* 169. & Diana, *par.* 3. *tract.* 6. *Miscell. resol.* 1. *vers. Dico quartò.* Lessius. Scortia. Hurtad. Diana.

QVÆSITVM XII.

Quid dicendum de cæteris Duelli Spectatoribus, an scilicet quomodocumq; Duellum spectauerint, in Tridentinas pœnas incurrant?

SVMMARIVM.

1 *Spectatores Duelli per accidens, non sunt excommunicati.*
2 *Qui curiositatis gratia aspiceret Duellum, an esset excommunicatus?*
3 *Quid si accederet ad videndum, sed postea non sequeretur Duellum?*
4 *Qui Duello adstat, animo dirimendi certaminis, non contrahit has pœnas.*
5 *Socij comitantes Duellatores animo impediendi Duellum, an contrahant dictas pœnas?*

1 RESPONDEO Primò omnes illos, qui *fortè, & per accidens*, per Duellicam Palæstram transeuntes, spectando Duello immorantur, prædictas pœnas non contrahere. Ità Riccius *in Praxi tom.* 3. *resol.* 42. *num.* 2. Ægidius *disp.* 32. *num.* 29. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 39. *nu.* 31. Reginaldus *tom.* 2. *lib.* 22. *cap.* 7. *nu.* 77. Filliucius *tom.* 1. *tract.* 15. *num.* 114. Bonacina *disp.* 2. *de Censur. quæst.* 6. *par.* 2. *num.* 10. *vers. Rursus* Hurtadus de Riccius. Ægidius. Sanchez. Reginald. Filliuc. Bonac. Hurtad.

Spe,

Spe, & Charit. vol.2. disp.170. sect.21. subsect.1. §.179.

2 Respondeo secundò, nequè eos fore Excommunicatos, etiamsi conscij ineundi Duelli, tenderent in locum condictũ, curiositatis gratia, vt nimirùm viderent, quæ illìc geruntur; illa enim curiositas (vt inquit Hurtadus) non damnatur in Concilio, quia ij Spectatores, comparatione Duelli sunt per accidens; non enim propter illos promouetur Duellum, sed fortè impeditur multitudine spectatorum. Et ratio vlteriùs desumenda est; quia huiusmodi Spectatores, non sunt Spectatores *ex composito*, vel *ex condicto*; hoc est, non pacti sunt de Spectando Duello. ità Hurtadus *loc. cit.*

3 Respondeo tertiò, nec fore Excommunicatos, etiamsi, *ex condicto*, ad Duellicum campum accessissent, *inspiciendi causa* Duellum, dummodò Duellum ipsum, vel actus ad Pugnam proximus sequutus non sit. Huius sententiæ est P. Diana *par. 3. tract.6. Miscellan. resol.1. contrà* Peregrinum *q.37.* Diana. Peregrin.

4 Respondeo quartò, nec pœnas contrahere, etiamsi Duellum ipsum sequeretur, dummodò illùc, *ex condicto* se contulissent *dirimendi certaminis causa*, immò laudem mererentur; quia opus virtutis esset, immò sub præcepto, si dirimere commodè possent, vt benè Hurtadus *loc.cit.* Hurtad.

5 Respondeo quintò, eadem ratione non fore Excommunicatos Socios, qui ex instituto comitarentur Duellatores in Palæstram, *impediendi causa Duelli*; secùs verò *si iuuandi causa* comitarentur, quàmuis non sit ventum ad Pugnam, quandò conati sunt efficere, vt pugnetur. Ità Delrius *lib.4. Disquis. magic. cap.4. q.4. sect.2.n.26.* Sanchez *lib.2. cap.39. n.31.* Filliucius *tract.29. cap.8.n.117.* Bonacina *tom.1. de Censur. disp.2.q.6. punct.1.propos. 4. n.29.* Molfesius *in summa tract.7.cap.19. num.18.* Delrius. Sanchez. Filliuc. Bonacina. Molfesius.

QVÆSITVM XIII.

Vtrum Princeps sit obnoxius pœnis, contrà Duellantes inflictis, quando permitteret Duellum, vt grauiora euitaret damna, quæ aliter, nisi grauiori incommodo, vitari non possent?

SVMMARIVM.

1 *Minora mala quandò permitti possint?*
2 *Quandò imminet grauioris mali periculum, charitatis lex an obliget?*
3 *Princeps permittens lupanaria non peccat.*
4 *Proponitur aliud Quæsitum, circà huiusmodi Duelli permissionem.*
5 *Ponuntur tres casus, in quibus posset Princeps Monomachiam permittere absque Excommunicotionis pœna.*

1 NEGATIVE' respondeo cum Sanchez *lib.2.cap.39.num.30.* & Hurtado *vol.2.de Spe, & Charitate disput. 170. sect. 21. subsect. 1. §.173.* Sanch. Hurtad.

Fundamentum est, tùm quia minora mala, non solùm absque pœna permittuntur, sed etiam consuluntur, quandò aliter vitari non possunt; tùm etiam, quia Iure Naturali, & Ecclesiastico, huiusmodi permissiones prohibentur ad euitanda damna indè oritura: ergo, si ex non permissione, grauiora damna sequerentur, talis permissio non censeretur prohibita. Responsio negatiua. Ratio.

2 Prætereà, ideò hæc permissio prohibetur, quia Charitatis legi repugnat, aliorum damna vitari præcipienti, sed quandò grauioris damni periculum imminet, ea lex non obligat, quinimmò ad permitten- Alia ratio.

dum potiùs minus malum obligat: ergo Princeps conniuẽdo tali Duello, nec contrà Charitatem, nec contrà Ius Naturale, & Ecclesiasticum delinquit: ergo nec prædictis pœnis puniendus.

Paritas de permissione lupanaris.

3 Probatur vlteriùs à pari. Sicuti enim non peccat Princeps permittendo, immò designando locum Meretricibus, se prosternere volentibus, ad euitanda grauiora damna, stupri, vel adulterij, ità nec peccat designando locum Duellaturis, vt grauius damnum Belli, seditionis, tumultus, rebellionis, quæ oriri possent, non permittendo, euitet. Et ratio est; quia talis designatio loci, non est cooperatio ad singulare certamen; sicuti nec designatio Lupanaris, est cooperatio ad impudicitiam Meretricum, sed est designatio conditionata, vt ibi Duellent, si qui Duellare voluerint; sicut in Lupanari, vt ibi meretriciam exerceat, si quę voluerit esse Meretrix.

Aliud Quæsitum.

4 Petes, quæ rationes suppetere possint, quibus Princeps absquè crimine, & pœna, Campum designare possit in Ciuitate, Monomachiam committere volentibus?

Responsio.

Respondeo, varias esse posse, tamen e. g. tres breuiter afferam, quas ponit Hurtadus *loc. cit.*

Primus Casus.

5 Prima est; vt si inter duos Principes feruerent odia minitantia Bellum exitiale, quod quidem auerteretur, & restinguerentur odia, si Monomachiam permitteret Princeps tertius, qui non solùm eam posset permittere, sed consulere, si omnibus prudenter expensis, iudicaret, nullam aliam superesse aquã, illi incendio restinguendo: consulere autem non absolutè, sed vt potest consuli minus malum.

Secundus Casus.

Secunda est; si Vassalli Principis (verba sunt Hurtadi) ità tumultuentur Ciuilibus odijs, vt prudenter timeatur illos cateruatim, & ex insidijs congressuros, neque ipse Princeps posset eos legibus coërcere, nec compescere, nec sedare consilio, immineretque seditio, aut rebellio, tunc si possent ea damna vitari, permissa, aut consulta Monomachia, esset permittenda, aut consulenda; minus enim malum est, vt pauci congrediantur, quàm vt multi.

Tertius Casus.

Tertia est; si duo Principes peterent à Principe tertio Campum, vt ex ipsorum Vassallis, pauci in eo Duellarent, si Princeps tertius, illum negare nõ posset, sine periculo, quin illi in eum arma verterent, illique immineret, aut amissio Regni, aut Bellum periculosum: Quæ lex me potest cogere, vt ego illis cum tanto meo discrimine resistam? maximè cùm plura, grauioraque homicidia secutura sint Bellum, mihi imminens. Hos tres Casus *refert*, & *approbat* Hurtadus *loc. cit.*

QVÆSITVM XIV.

Vtrum prohibitum sit Christiano Principi, inter Christianum, & Infidelem, Duellum permittere.

SVMMARIVM.

1 *Quomodò intelligendum sit Decretum Tridentini, prohibentis Duellum inter Christianos?*

2 *Concluditur affirmatiua sententia, & adducuntur Auctores.*

1 AFFIRMATIVA sententia Mihi magis arridet in hac parte; quandòquidem, cùm Tridentinum Concilium, Principibus prohibet, locum ad Monomachiam, in Terris suis inter Christianos concedere, non eo sensu prohibet, quatenùs opus sit, vtrumque Duellatorem esse Christianum, sed quia non vult vllo pacto, à Christia-

nis

nis tàm detestabilem Duelli vsum exerceri, & quandò aliquid singulis Christianis interdicitur, dicitur interdici inter Christianos.

Prætereà, si Patribus Concilij ea mens fuit, prohibendi Christianum sanguinem, à Christiano fundi; à fortiori præsumendum est, iisdem Patribus mentem fuisse, prohibendi, nè in Duello, Christianorum sanguis, ab Infideli hoste, effunderetur.

2 Quapropter, etiam Clemens VIII, Christianis Militibus prohibet, ob priuatas inimicitias, cum hostilis Exercitus Milite, Duella committere. Hanc sententiam tuentur Sanchez *lib.* 2. *cap.*39. Martinus Delrio *lib.*4.*disquisit.magic. cap.*4. *quæst.*4. *sect.* 2. & Bonacina *de Cens.to.*1. *disp.*2.*q.*6. *punct.* 1.*propos.* 4.*n.*26. Sanchez. Martinus Del rio. Bonacina.

QVÆSITVM XV.

Vtrum sub Excommunicatione prohibitum sit Christiano Principi, duobus Infidelibus locum in suo Territorio permittere ad Duellandum?

S V M M A R I V M.

1 *Responsio est negatiua.*
Peccat Princeps, cooperando ad malum, scilicet ad homicidium, ad quod tendit Duellum.

2 *Infideles Duellantes, licèt Excommunicationis pœnam euadant, non tamen reliquas, vel corporales, vel pecuniarias.*

1 NEGATIVE respondeo ad Quæsitum. Et ratio est; quia sicutì ipsissimet Infidelibut, qui sunt Duelli Principales, non est sub Excommunicatione prohibitum duellare: nàm cùm extrà Ecclesiam sint, Ecclesiasticæ disciplinæ neruo, hoc est, *Excommunicatione* non puniuntur; sicutì nec etiam Iudæi, aut Cathecumeni, vt probatur ex Apostolo 1. *ad Corint. cap.* 5. *Quid enim Mihi de ijs, qui foris sunt, iudicare?* & *ex cap.Gaudemus, de Diuortijs*, *c.de Iudæis*, *dist.*45. Ità nec etiam ipsismet Principibus, ad tale Infidelium Duellum cooperari, erit sub Excommunicatione prohibitum. Negatiua responsio.

2 Non nego tamen, ipsos Infideles puniri posse, & puniendos esse alijs temporalibus pœnis, locorum, vel Principum in quorum Terris degunt, subiecti enim sunt naturali Iuri, & Principum Potestati, & in aliquibus etiam Summo Pontifici, quatenùs Christi Vicarius est, ex Eymarico *in Direct.par.*2. *q.*45. Peregrino *de Duello, q.*11.Florono *c.*5.*§.*4. *n.*5.Delrio *Disquisit.magic. lib.*4.*cap.*4. *q.*4. *n.* 16. Eymaric. Peregrin. Floronus. Delrius.

QVÆSITVM XVI.

Vtrum Duellatores, & Patrini sint priuandi Ecclesiastica sepultura, etiamsi in ipso conflictu decesserint, à Duellica Excommunicatione absoluti?

S V M M A R I V M.

1 *Priuatio Ecclesiasticæ sepulturæ est pœna distincta ab Excommunicatione.*

2 *Concluditur affirmatiua ad Quæsitum Responsio.*

3 *Cui conceditur maius, quomodò sit concessum minus? Cur permittat Ecclesia absolui Duellatorem, & tamen non sepeliri in sacro loco?*

VPPONIMVS iam Duellatores, & Patrinos, ex Tridentino, Ecclesiastica sepultura priuari, si in ipsa Duellica Pugna perierint, vt patet ibi: *Si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiastica sepultura*. Adhùc tamen dubitari potest, an si à Censuris absoluantur, eidem etiam pœnæ subijciantur? Dubium.

Respõsio. 1 Respondeo *affirmatiuè*. Et ratio est; quia priuatio Ecclesiasticæ Sepulturæ, est pœna distincta ab Excommunicatione: ergo etiamsi Duellator, vel Patrinus fuerit ab illa absolutus, remanet tamen hac alia pœna ligatus.

Prima ratio. Quòd autem sit pœna distincta, probatur Primò *ex cap. 1. de Torneamentis*, vbi excommunicatur *Torneator*, qui si in Torneamento decedat, priuatur Ecclesiastica sepultura, quàmuis sit *absolutus* ab Excommunicatione. Secunda ratio. Probatur secundò ex Textu Concilij, vbi *distinctè* ponitur hæc pœna priuationis, quæ est communis est omnibus in Excommunicatione morientibus: ergo satis fuisset dicere, *sint Excommunicati*, cùm deindè talis pœna priuationis, necessariò sequeretur. Ergo, si distinctè posita sunt illa verba, signum est, Concilium voluisse *distinctè*, hanc aliam pœnam apponere, aliòquin fuissent inutilia, quod est falsum dicere: *Verba enim in lege posita, debent aliquid operari*.

2 Cùm igitur hæ duæ pœnæ inuicem distinguantur, sequitur ablata vna, nempè ablata Excommunicatione per absolutionem, adhùc remanere aliam, nempè priuationem Ecclesiasticæ sepulturæ.

Tacita obiectio. 3 Neque obstat: *Cui conceditur maius, concedendum esse, & minus*: ergo si Duellatori, vel Patrino morienti conceditur absolutio à Censuris, Soluitur. concedendam etiam esse sepulturam in loco Sacro: datur enim disparitas; nàm absoluitur à Censuris, nè ex hac vita discedat absque *Sacramentorum præsidio*, quibus æternas pœnas euadere, ac ad æternam gloriam sibi aditum aperire possit.

Disparitas. Priuatur verò Ecclesiastica sepultura, tùm *in pœnam* inobedientiæ, tùm etiam AD TERROREM VIVORVM, qui conspicientes huiusmodi facinorosos homines, indignos haberi, qui in Sacro loco cæteris cum fidelibus sepeliantur, eisque in agro, ac Sterquilinio, tanquàm brutis animalibus sepulturam effodi, deinceps à tali patrando facinore deterreantur. Ità etiam Hurtadus *vol. 2. de Spe, & Charit. disp. 170. sect. 21. subsect. 1. §. 174.* Hurtad.

QVÆSITVM XVII.

Quid veniat hìc nomine priuationis Ecclesiasticæ sepulturæ?

SVMMARIVM.

1 *Priuatio Ecclesiasticæ sepulturæ, largè accepta, multas inuoluit pœnas.*
2 *In proprio tamen rigore, dicit carentiam sacri loci, pompæ, & funeralium.*
3 *Pro Duellatoribus in conflictu mortuis, quænam suffragia possint offerri?*

Prima acceptio largiendo. 1
OMMVNITER loquendo Ecclesiasticæ sepulturæ priuatio, eorum omnium priuationem inuoluit, quorum Mortui cum Mortuis, sunt in ipsa sepultura capaces, vel ad eam concernunt: sicuti enim Excommunicati, rebus omnibus Sacris priuantur, quibus cæteris cum Fidelibus viuentibus frui possent; ità etiam priuati Ecclesiastica sepultura, priuati censentur sacris rebus, quæ fidelibus Defunctis communes sunt: itaque iuxtà

hunc

hunc sensum, nec Suffragia, nec Missæ, nec funebre Ecclesiasticum officium applicari possent, pro Duellatoribus, in Duellico conflictu morientibus; hæc enim omnia censentur quædam cum mortuo communicatio: *Sacris autem Canonibus institutum est, vt quibus non communicamus viuis, neque communicemus mortuis, cap. Sacris de sepult.* vbi Abbas notat *n.* 3. *quod Illi, quibus Ecclesiastica Sepultura interdicta est, sepeliri non debent propè Cœmeterium, sed procul, saltem tãtà distantia, vt voces Clericorum cantantium, ibi exaudiri non possint.* Abbas.

2 Strictè autem loquendo, solius Ecclesiasticæ sepulturæ priuationis nomine, priuatum intelligitur Cadauer, Sacri loci *Sepultura*, *Pompa, & Funeralium* ex Ecclesiæ ritu. Et ratio est; nàm hæc priuatio est odiosa, & pœnalis; ergo strictè accepta, & proùt sonat, non est vlteriùs extendenda ad alias pœnas. Secunda acceptio stricto modo.

3 Ex quo infero cum Hurtado *vol.2. de Spe, & Charit. disp.*170. *sect.*21. *subsect.*1. §.175. in casu, quo Duellatores, vel Patrini in Duello occumberent, ab Excommunicatione absoluti, posse pro eis offerri Suffragia, licèt sint priuati Ecclesiastica Sepultura; cùm enim constet, pro omni moriente finè Excommunicatione, posse illa offerri, poterunt etiam, & pro Duellatoribus, licèt priuatis Ecclesiastica Sepultura; quos tamen supponimus, ab Excommunicatione absolutos. Corollarium. Hurtad.

QVÆSITVM XVIII.

Vtrum pro Mortuis in Duello, cum signis contritionis; sepultis tamen extrà Ecclesiam, & non in locis Sacris, possint offerri Sacrificia?

SVMMARIVM.

1 *Proponitur ratio dubitandi, & concluditur affirmatiua Responsio.*

2 *Mortui in Duello, an sint nominatim Excommunicati, & an in euidenti peccato mortali perierint?*

1 PRIMA fronte, negatiuè respondendum videtur; tales enim in publico Duello mortui, varijs Censuris ligati, ex hac vita decesserunt: ergo pro eis nequeũt offerri Sacrificia; non licet enim orare pro publicè Excommunicatis, oratione publica, quale est Sacrificium Missæ, iuxtà D. Thomam *in* 3. *par. q.*79. *art.* 3. *& Alios*. Ratio dubitandi. D. Thom.

Respondeo tamen *affirmatiuè* cum Portellio *in Respons. Mor. par.* 3. *casu* 10. *nu.*2. Diana *par.*4. *tract.*4. *resol.* 192. Resposio. Portell. Diana.

Fundamentum est; quia licèt Illi publicè Excommunicationem contraxerint; non fuerunt tamen nominatìm declarati Excommunicati, ac proindè non tenemur eos, non adhùc denunciatos vitare, in Communione Spiritualium, vel Temporalium. Ratio.

2 Præterea, tales Duellatores non sunt euidenter in læthali peccato mortui; licèt enim Duellando læthaliter peccauerint, post Duellum tamen (vt supponimus) Contritionis signa dedère: ergo dicendum est, mortuos non fuisse in euidenti mortali crimine. Poterunt igitur pro illis publicè orationes fieri. Hanc sententiam tenet etiam Nauarrus *in Manuali, cap.*27. *n.*36. & in terminis, *tract. de Oratione cap.* 19. *concl.* 6. docet, Excommunicatis non denunciatis, *posse applicari Missam*, si ostenderint signa Contritionis, aut si mortui sint in ijs, ob quæ creditur, extrà mortale peccatum, mortuos esse. Ità etiam Henriquez *lib.*9. *c.*15. *nu.*3. & Reginaldus *tom.*2. *lib.*32. *tract.*1. *sect.*2. *num.*76. Alia ratio. Nauarrus. Henriq. Reginald.

QVÆSITVM XIX.

Vtrum Duellatores, qui vno, aut altero die, post completum Duellum superuixerint, sint etiam priuandi Ecclesiastica sepultura, posito, quòd Contritionis signa dederint, vel Sacramentaliter confessi, à Censuris, & Peccatis absoluti fuerint?

S V M M A R I V M.

1 *Refertur prima sententia affirmatiua, eiusque rationes adducuntur.*
2 *Morientes in Torneamentis, Ecclesiastica priuantur sepultura.*
3 *Se ipsos Occidentes non sepeliuntur in Sacro loco.*
4 *Ex Rituali Romano prohibitum est sepelire in Ecclesiastica sepultura, morientes in Duello.*
5 *Quo sensu, per Aduersarios accipiatur, Mori in conflictu?*
6 *Priuatio Ecclesiasticæ sepulturæ quomodò dicatur simul fauorabilis, & pœnalis?*
7 *Adducitur secunda sententia, ex Diametro opposita primæ.*
8 *Iuxtà tertiam sententiam, licèt in Duello morientes sepeliri nequeant in sacro loco, potest tamen Episcopus dispensare.*
9 *Concluditur cum Sancio, & Dianæ sententia negatiua.*

Peregrin. Homobō. Prima sententia. 1 PRIMA sententia est Peregrini *quæst. 7. de Duello num. 4.* & Homoboni *in Consult. Casuum Conscient. tom. 2. par. 7. respons. 64.* qui simpliciter asserunt, verius sibi videri, priuandos esse Ecclesiastica sepultura, etiamsi eodem, vel altero die, Duellico conflictu peracto, contriti, vel absoluti, ex hac vita decesserint Duellatores.

2 Huius sententiæ fundamenta sunt; quia *Morientes in Torneamentis*, Ecclesiastica priuantur sepultura, quàmuis eis pœnitentia non negetur, si antè mortem postulauerint, vt patet per Textum *in cap. 1. Extrà de Torneamentis*, neque in hoc Textu vlla ponitur distinctio mortis, eodem, vel altero die, quo pugnatum est, euenientis: ergo idem dicendum, *de Morientibus in Duello*, quod est eiusdem speciei cum Torneamentis. Ratio.

2 Secundum Fundamentum est, quòd, *Se ipsos occidentes*, indistinctè, Ecclesiastica sepultura priuantur, vt patet *ex cap. Placuit. 23. quæst. 5.* & *ex cap. Ex parte 2. Extrà, de sepulturis*, quam pœnam non euadunt, etiamsi de eorum, in mortis articulo, pœnitentia constet, vt docet Guttierez *in lib. 2. Canonicar. QQ. cap. 3, num. 8.* adducens etiam Paludanum *in 4. Sent. dist. 20. quæst. 1. colum. 1.* & Nauarr. *in cap. 1. de Pœnitentia, dist. 7. num. 3.* ergo idem dicendum de Duellatoribus. Secunda Ratio.

4 Tertium Fundamentum est; quia in Rituali Romano, iussu Summi Pontificis Pauli V. edito, *in tit. de Exequijs mortuorum*, sub Rubrica: *Quibus non liceat dari Ecclesiasticam sepulturam. &c. Morientibus in Duello* denegatur Ecclesiastica sepultura, *etiamsi antè obitum, pœnitentiæ signa dederint.* Tertia Ratio.

5 Quòd si quis obijciat Peregrino: Duellatorem in casu posit, *Non mori in conflictu*, ac proindè non verificari de eo, clausulam illam à Concilio appositam: *Si in conflictu decesserint.* Obiectio.

Respondet: hoc non obstare, quia in eodem conflictu dicitur mori, qui ex vulnere habito in conflictu moritur; sicut Ecclesia dicitur sanguine polluta, si quis in Ecclesia est vulneratus, licèt sanguinem non effundat in Ecclesia, sed extrà illam, Responsio

vt

Nauarr. vt docet Nauarrus *in Manuali cap.*27. *num* 251.

Altera obiectio. 6 Rurſus ſi obijcias; hanc pœnam eſſe grauiſſimam, & odioſam inter Chriſtianos, ac proindè reſtringendam, & non ampliandam ad mortem, extrà conflictum ſequutam.

Reſpōſio. Reſpondet: nequè id obſtare; nàm licèt iſta pœna, reſpectu Mortui videatur odioſa, eſt tamen fauorabilis reſpectu viuorum, ad quorum terrorem impoſita fuit, vt à peccatis retraherentur: vndè cùm *Odium reſpiciat priuatam vtilitatem*, *Fauor autem publicam*, potiùs deber ampliari, quàm reſtringi, vt Dyn. docet Dyn. *in cap. Odia de Regul. Iur. in* 6.

Portell. Secunda ſententia. 7 Secunda ſententia eſt Laurentij Portellij *in Reſponſ. Moral. par.* 3. *caſu* 10. *num.* 3. aſſerentis, quòd ſi quis in Duello læthaliter percuſſus in terram decidat, verùm ſigna Contritionis dederit, ex defectu tamen Sacerdotis, abſquè Confeſſione ex hac vita diſceſſerit, *Poſſet in loco Sacro ſepeliri*; licèt enim Tridentinum Concil. Trid. Concilium *ſeſſ.* 25. *cap.* 19. *de reform.* iubeat Morientes in Duello, in pœnam delicti, ſepeliendos non eſſe in loco Sacro; quia tamen lex iſta pœnalis eſt, proindè ſtrictè eſt intelligenda, prò vt verba ſonant. Cùm igitur Concilium dicat, priuandum ſepultura Eccleſiaſtica *Morientem in Duello*, comprehendi non videtur ſub hac pœna, qui *finito Duello*, cum Contritionis ſignis Mortuus eſt, ſed qui *Moritur in Duello*, cum claro peccato mortali, abſquè ſignis Contritionis. Ità Portellius.

Duuallius Tertia ſententia. 8 Tertia ſententia eſt Duuallij *in* 2.2. *D. Thomæ tract. de Charit. q.* 17. *art.* 1. circà finem, opinantis; Illos, qui à Duello, vno, aut altero die ſuperuixerunt, aut etiam vna hora, & confeſſi ſunt, *Non poſſe in loco Sacro ſepeliri*; Epiſcopum tamen, iuſtis de cauſis, *Poſſe in hoc diſpenſare*; quàmuis enim huiuſmodi prohibitiones ſint à Concilijs, & à Summis Pontificibus, quia tamen tantùm fit mentio eorum, qui *in Duello obierint*, & non eorum, qui poſt *Duellum mortui ſunt*: nec etiam, quòd pro hac ſepultura, & alijs pro Defunctis fieri ſolita, recurrendum ſit ad Summum Pontificē, poterit ipſe Epiſcopus, ſi æquum iudicauerit, cum ijs contritis, & confeſſis diſpenſare. Ità Duuallius.

Quicquid igitur ſit de ijs ſententijs allatis, quas examinare, ac impugnare, breuitatis ergò prætereo.

9 Reſpondeo breuiter ad Quæſitum *Negatiuè* cum Sancio *in Selectis diſput.* 36. *num.* 9. & Diana *par.* 2. *tract.* 16. 2. *miſcellan. reſol.* 54. quibuſcum Dico: *Duellatores, qui vno, aut altero die poſt conflictum ſuperuixerint, priuandos non eſſe Eccleſiaſtica ſepultura, poſito, quòd contriti, vel à Cenſuris abſoluti, ex hac vita deceſſerint.* Et ratio eſt; quia tales Duellatores non moriuntur *in ipſo conflictu*; ac proindè cùm non verificetur de ijs clauſula illa in Tridentino Decreto appoſita: *Si in ipſo conflictu deceſſerint*, ideò nec locum habebit pœna illa: *Perpetuò careant Eccleſiaſtica ſepultura*. Auctoris ſententia. Sanchez. Diana. Ratio.

Præterea, iuxtà generale illud Principium, *Odia non ſunt amplianda, ſed reſtringenda*, pœna iſta reſtringi debet ad ipſos, qui *in conflictu decedunt*, & non extendi ad illos, qui vno aut altero die, poſt conflictum ſuperuixerint. Ità etiam Diana *loco citato*, de hac Concilij prohibitione ſentit, vbi contrà Peregrinum, ſic concludit: Cùm igitur verificetur ſatis litteræ proprietas appoſitæ in Concilio, negando ſepulturam decedenti in ipſo loco Duelli, *non oportet huiuſmodi pœnam extendere*, vt inflictam quòque illis, qui ex vulnere in Duello illato, decedunt, licèt viui diſceſſerint à loco conflictus. Alia ratio. Diana.

QVÆSITVM XX.

Vtrum Duellatores non in loco conflictus, sed in propinquiori Domo, vel Ecclesia, post Duellum morientes, sint priuandi Ecclesiastica sepultura; etiamsi contriti, vel confessi moriantur?

SVMMARIVM.

1 *Sententiam affirmatiuam amplectitur Auctor. Quomodò sint intelligenda verba Tridentini Decreti?*
2 *Soluitur difficultas desumpta ex Romani Ritualis Rubrica.*
3 *Locus Duelli strictè sumitur pro eo loco, qui ad Pugnam Duellicam condictus est.*
4 *Leges pœnales strictissimè sunt interpretandæ.*
5 *Interdicta Vrbe, non intelligitur interdictum Suburbium.*
6 *Conflictus, de quo loquitur Tridentinum, physicè est accipiendus.*
7 *Procedit hæc sententia, tàm quoàd Duellatores, quàm quoàd Torneatores humandos.*

Vis difficultatis. MAIOR est in hoc Casu difficultas, quandò non longa temporis mora intercederet inter conflictum, & mortem, vt freqnenter accidere potest, cùm Duellatores, accepto læthali vulnere in Duello, statim ex ipso Duelli loco in propinquiorem Domum, vel Ecclesiam asportantur, vbi post aliquod temporis spatium, ad Contritionem, ac Confessionem, à Diuina gratia obtentum, expirant. Et ratio dubitandi est: quia ij non moriuntur *in Duelli loco*, sed *ex occasione Duelli*. Ratio dubitandi.

1 Respondeo igitur cum Hurtado (vt infrà) *Posse* dictos Duellatores, si Contriti, ac Confessi, & absoluti à Censuris, ex hac vita decesserint, *in loco Sacro sepeliri*. Responsio ad quæsitum.

Probatur; quia isti Duellatores non moriuntur *In conflictu*, vt loquitur Conciljum, sed potiùs *ex occasione conflictus*: ergo non obstat ad eos sepeliendos Tridentini Concilij Decretum, cuius verba, vtpotè pœnalem legem continentia, *strictè sunt accipienda*, & non largè, extendendo ea nimirùm, etiam ad eos, qui non in ipso conflictu decedunt. Ratio.

2 Nec obstat Ritualis Romani Rubrica, denegantis Ecclesiasticam sepulturam Morientibus in Duello, etiamsi antè obitum dederint pœnitentiæ signa; quia, vel loquitur *de Morientibus in Duello*, hoc est *in ipso conflictu*, vel *in loco conflictus*, & neutrum nostræ sententiæ obstat; nàm in posito Casu, Duellatores, qui aliò asportati essent, & ibi præstitis Contritionis signis morerentur, vtiquè nec *in conflictu*, nec *in loco conflictus* decederent: ergo nec eis *Ecclesiastica* sepultura deneganda foret. Rituale Romanũ. Obiectio. Solutio.

3 Prætereà *locus conflictus*, seù *locus Duelli*, non est quicumque locus, sed *designatus*, & ex *mutua conuentione* condictus: ergo de tali loco, ad quem Duellatores lærhaliter vulnerati, asportantur, & ibi moriuntur, (cùm no sit ex mutua conuentione Duellantium designatus, & condictus, præsertim si esset *locus Sacer*) non sunt explicanda, & amplianda verba Sacri Concilij Tridentini, neque Romani Ritualis, quod licèt à Viris quidem Doctis, ac magna existimatione, & veneratione dignis, compositum sit, ei tamen non omnes in omnibus parère videntur. Quinam dicatur locus ...

4 Pro hac Sententia clariùs confirmanda, addueam ipsamet Hurtadi verba, qui *vol. 2. de Spe, & Charit. disp. 170. sect. 21. subsect. 1. §. 178.* hæc habet. Negare tamen non possum has leges (quàmuis iustissimæ sint) esse quidem pœnales, & maxi- Hurtad.

mè

Concil. Lateran.

mè acerbas, ac propterecà accipiendas *quàm strictissimè.* Cùm igitur Concilium Lateranense dixerit: *Si IBI moriatur.* accipiendum videtur de ipso *loco* Pugnæ *physico*, & in sensu *physico*: quapropter si quis *extrà* Palæstram moriatur, iàm non moritur *IBI*.

Confirmatio à simili de Interdicto Vrbis.

5 Confirmatur, quandò in Vrbe ponitur Interdictum Ecclesiasti um, non ponitur in *Suburbio*, quàmuis Vrbi sit attiguum; quia *suburbia* sunt *extrà* Vrbem; *Odia autem sunt restringenda*: ergo eadem rat one intelligendus est ipse locus Palæstræ.

Concil. Trid.

Eadē difficultas est de Torneatorib', ac Duellatoribus.

6 Conflictus item Tridentinus (*Si in ipso conflictu decesserint*) videtur accipiendus *physicè*, itaut moriatur *paululum post* acceptum vulnus, itaut inter illud, & mortem vix sit locus breui confessioni Sacramentali; qui enim ità moritur, *in conflictu* moritur: qui verò ità non moritur, moritur *extrà conflictum*. Cui fauet phrasis communis.

Probabilē hanc sententiam indicat Hurtadus cui Auctor suffiagatur.

7 Hæc sunt aptissima ad euellendos omnes scrupulos in Duellatoribus, & Tornearoribus humandis, quæ non audeo dicere non *esse probabilia, &c.* Hęc Hurtadus de Duellatorum, & Torneatorum pœnis proprio ore loquens, *loc. cit.* Hanc autem sententiam, aliorum iudicio examinandam relinquimus; fateor tamen, periti huius Doctoris auctoritate, me in eam propendere, vt potè piam, ac mortuis fauorabilem.

QVÆSITVM XXI.

Vtrum ex vi Gregorianæ Constitutionis, sit etiam sub Excommunicatione prohibitum, accedere ad Duelli locum cum animo Duellandi, licèt non sequatur Duellum?

SVMMARIVM.

1 *Responsio est negatiua. Monomachiam committere, non verò accedere ad Monomachiam committendam, ex Gregorio XIII. prohibitum est.*
2 *Adducitur germanus sensus Gregoriani Diplomatis.*
3 *Quæ conditio principaliter requisita ad hanc Excommunicationem contrahendam, desit in casu posito?*
4 *Quid in hac re sentias Sanchez de tali Excommunicatione.*
5 *Differentia quadam inter Gregorianam, & Clementinam Excommunicationem, ex Fillrucio.*
6 *Discrimen inter Duellantes, & Auxiliantes ad Duellum, ex Molfesio.*
7 *Varia adducuntur rationes ad confirmandam hanc sententiam, ex Bonacina.*
8 *Proponitur primum argumentum, desumptum ex vi clausula, apposita in fine Diplomatis.*
9 *Altera obiectio ex absurdo vitando desumitur.*
10 *In pœnalibus standum est verbis Legislatoris,*
11 *An sequatur absurdum, magis puniri, qui minus deliquerit?*

1 NEGATIVE respondeo ad Quæsitum, cū Sanchez, Filliucio, Molfesio, Hurtado, Grassio, Luca Florono, & Alijs infrà citandis, contrà solum Peregrinum, qui *quæst.* 41. sui Duellici Tractatus, probabilius Sibi videri, ait, esse affirmatiuè respondendum. Responsio negatiua. Peregrin.

Ratio. Ratio, qua cum his Doctoribus moueor, ad hanc negatiuam responsionem dandam, est, quia in Gregoriana Constitutione excommunicantur tantummodò *Monomachiam committentes*, vt patet, ibi: *Qui Monomachiam commiserint*. Sed accedere ad Duelli locum, habere duellandi animum, expectare inimicum pro ineundo Duello, non est *Monomachiam committere*; ergo

ne-

nequè est sub Gregoriana Excommunicatione prohibitum.

Sexus Gregoriani Diplomatis. 2 Et quàmuis infrà, in Gregoriano Diplomate apponatur clausula illa: *Etiamsi Pugnam non commiserint*, non tamen vim habet, quò ad *Duellatores*, sed solùm quò ad reliquas *Personas* Duellum permittentes, auxilium, vel consilium, in ordine ad Duella, dantes: Et sensus est: *Etiam si illi, qui ad locum destinatum pugnaturi accesserunt, impediti Pugnam non commiserunt*: Volumus tamen *locorum Dominos, si Certamen ex condicto huiusmodi permiserint, aut quantum in se fuerit, non prohibuerint, omnesquè illud fieri mandantes, instigantes, socios, &c. eisdem Censuris, & poenis subiacere*. Cadit igitur clausula illa supra has *Personas*, non verò suprà *Monomachiam committentes*.

Quæ conditio desit. 3 Et ponamus clausulam illam, locum habere, etiam respectu principalium; adhùc tamen desunt reliquæ conditiones ad contrahendam Excommunicationem requisitæ. Et vt cæteras omittam, deest illa principalis: *Si per ipsos non steterit, quòminus Pugna committatur*: nam etiamsi *in condicto loco* maneat Duellator cum Duellandi animo, adhùc tamen est integra res, & potest se facti poenitere, nec vltrà Pugnam capessere: ergo per ipsum adhùc stare potest, *& de facto stat*, quin Duellum committatur: ergo, &c.

Patrocinantur huic sententiæ peritissimi Doctores, quorum loca, & ipsissima verba, ad hanc firmandam sententiam, omnemque ambiguitatem tollendam, referre libuit.

Adducuntur Auctores pro hac Sententia.

Sanchez. 4 Et Primò Sanchez *lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 28. de hac Excommunicatione loquens, Intellige tamen, ait, *Quandò Duellum sequutum est*, quia Gregorius XIII. solos socios Excommunicat, etiamsi Duellum non sequatur. At de Prouocantibus ad Duellum, dicit: *Qui Monomachiam commiserint. Non dicitur autem commisisse Prouocans, quandò effectus Pugnæ non est subsequutus*.

5 Filliucius *tom.* 1. *tract.* 29. *num.* 107. inter vtramque Constitutionem Gregorij XIII. scilicet, & Clementis VIII. discrimina tradens, hæc inter cætera habet. In Bulla Gregorij, punitur *principaliter ipsa Pugna* in Duello, *secundario Cooperantes* ad illud; vndè *si non sequatur effectus Pugnæ*, vel accessus ad locum, vt pugnetur, *non incurritur Censura*: si autem sequatur accessus, & non Pugna, siquidem secuta non sit, ipsorum Cooperatorum, & Sociorum opera, non incurrunt; si aliundè, incurrunt. Filliucius.

At in Bulla Clementis VIII. etiam principaliter punitur omnis cooperatio, etiam effectu non sequuto, nec accessu. Differentiæ inter vtramque Constitutionem.

Secundò quia in Bulla Clementis VIII. comprehenduntur plures personæ, & actiones, saltem expresse, atque adeò absque dubio, an incurrant necne, ex eo quòd non sint efficaces causæ.

At in Bulla Gregorij XIII. tantùm comprehenduntur *Committentes* Pugnam, Concedentes, Socij, & Spectatores, dantes auxilium, consilium, &c. Quarè Diffidantes, Manifesta facientes, & alij huiusmodi, *non videntur ex vi Bullæ Gregorij XIII. incurrere, quandò saltem non sequitur effectus*. Ita Filliucius.

6 Molfesius noster *in Summa Moralis Theologiæ, tract.* 7. *cap.* 18. *num.* 18. de eadem Gregoriana Constitutione loquens: *Hac Bulla*, ait, *quòad ipsos pugnantes requirit actum consummatum*, vt re ipsa certent, & successiuè si assignant locum, & vnus accedat, vel ambo, & non certarent, vel Molfesius.

pœ-

pœnitentia ducti, vel quouis modo ab Alijs impediti, *non incurrunt in Excommunicationem, nec casus est reseruatus, quò ad ipsos*.

At Consulentes, & Spectatores *ex composito*, sic etiam Auxiliantes *incurrunt in Excommunicationem eò ipsò*, quòd accedunt ad locum destinatum, quàmuis Principales impediti ab alijs, non certauerint; dummodò ipsimet Socij non impedissent illos, nè pugnarent, vt patet ex verbis dictæ Bullæ.

Bonacina. 7 Bonacina *tom. 1. de Censuris, disp. 2. quæst. 6. punct. 1. propos. 5. num. 41.* ad hoc Dubium etiam negatiuè respondens; Ratio, inquit, est, tùm, quia, *ad incurrendam Excommunicationem Gregorij XIII. requiri videtur effectus Pugnæ*, vt patet ex illa clausula: *Monomachiam commiserint*: Excommunicatio autem lata ad aliquem effectum, non incurritur nisi secuto effectu; tùm quia in Bulla Gregorij XIII. dicitur: *Nisi per ipsos steterit, quominùs Pugna committatur*. In hoc autem casu *stat per ipsos*, nò verò per alios (suppono enim impedimentum prouenisse ab ipsismet Duello decertaturis, non verò aliundè) &c.

Greg. xiij.

Aliæ rationes pro negatiua sententia.

Tùm quia versamur in materia pœnali, & odiosa, quæ non est extendenda, sed potiùs restringenda, quantùm verba patiuntur: Verba autem Bullæ Gregorij XIII. nullo modo patiuntur propositam extensionem, sed potiùs postulant allatam restrictionem, vt patet consideranti illam clausulam: *Qui ex condicto, statuto tempore, & in loco conuento, Monomachiam commiserint*.

Tùm quia illa verba in fine Bullæ: *Etiamsi illi, qui ad locum destinatum pugnaturi accesserint, impediti Pugnam non commiserint*, non sunt referenda ad eos, qui se tantummodò diffidarunt, cùm Excommunicatio feratur contrà eos, qui *Monomachiam commiserint*: qui autem ad locum accessit, ibique non pugnauit, *non dicitur Monomachiam commisisse*, *sed dicitur voluisse Monomachiam committere*.

Idem docet Hurtadus *de Spe, & Charit. vol. 2. disp. 170. sect. 21. subsect. 3. §. 190.* Graffius *de Casibus reseruatis lib. 1. cap. 7. num. 10. & 26.* Lucas Floronus *in Tractatu de Duello, cap. 1. §. 1. num. 3. fol. 63. & cap. 3. §. 1. num. 14. fol. 47.* vbi citat pro hac sententia Vgolinum, & *cap. 6. §. 1. num. 2. fol. 84.* citat etiam Cardinalem Thuscum. Noster Alphonsus de Leone, *de Censuris, verb. Duellum*, circà medium, & ferè sexcenti alij DD. contrà Peregrinum, vnanimi sententia conspirantes.

Hurtad. Graffius. Floronus. Vgolinus. Card. Thuscus. Alphons. de Leon. Peregrin.

Proponuntur, & diluuntur Opposita.

1. Argumentum. 8 Primum argumentum desumitur ex eo, quòd clausula illa (*Etiam si*) in fine Gregoriani Diplomatis posita, referri debeat ad omnes, in eo nominatas Personas, iuxtà illud: *Clausula in fine posita, refertur ad omnia præcedentia. cap. 2. Requiris. & cap. Inquisitioni, extrà de appellationibus*. Panormitanus, *cap. vlt. de Procuratoribus, lib. 6.* ergo non solùm refertur ad Mandantes, Instigantes, Auxiliantes, &c. sed etiam ad *Pugnam Committentes*.

Panormit.

Responsio ex dictis. Sed ad hoc argumentum, satis supèrque patet responsio, ex omnibus, quæ diximus ad nostram probandam, confirmandamque responsionem.

2. Argumentum. 9 Alterum argumentum, ex absurdo, quòd sequeretur, vitando, ducitur: nam, si verum esset, Duello non secuto, Excommunicationis pœna non puniri Principales, Socios tamen, & Fautores puniendos esse; sequeretur, *Minùs puniri, qui magis delinquunt*, nèpè *Duellatores* ipsos; & qui minùs deliquerint, hoc est Fautores, Socios &c. maiorem pœnam subire; quod vtique maximum

esset absurdum, cùm de Iure, *Pœna sit delicto commensuranda*, & iuxtà criminis mensuram, debeat esse plagarum modus: ergo ad hoc euitandum absurdum, dicendum est, Summum Pontificem voluisse clausulam illam referre etiam ad *Prouocantes*, licèt non sequeretur *Duellum*.

Respōsio. 10 Sed respondetur. Non quia Socij, & Fautores, etiam Duello non sequuto, Duellicas pœnas subeunt, proindè inferri debet idem de Prouocantibus: nàm *In pœnis, non valet argumentum à maiori ad minus*, sed standum est verbis Constitutionis, eùm *Excommunicationis pœna non contrahatur, nisi sit in Iure expressa*: ergo eùm in Gregoriano Diplomate non exprimatur, neque colligatur, talem pœnam infligendam esse Duellatoribus, etiam non secuto effectu, non erit validum, ex Socijs, & Fautoribus, ad Principales ipsos arguere, & extendere pœnas, cùm præsertìm circà odiosam, ac pœnalem versemur materiam, quæ potiùs restringenda, quàm extendenda est.

Quomodo dici possit, non sequi tale absurdū. 11 Nec sequitur absurdum, *Magis puniri, qui minùs deliquerit*: nàm magis in hoc casu delinquere videntur Socij, quàm ipsimet Principales; quandoquidem in illis *eò maior* videtur *malitia*, *quò maior* apparet *ratio liberi*, quæ in Principalibus videtur aliquo pacto minui, passione, causis, alijsque circumstantijs ad Pugnam impellentibus, quæ, respectu Sociorum, locum non habent.

Ad alia argumenta, quæ breuitatis ergò omittimus, facilis patet ex dictis responsio. Quapropter firma nostra remanet sententia: *Non esse sub Gregoriana Excommunicatione prohibitū, ad Duelli locum Pugnandi causa accedere, nisi & ipsum fit sequutum Duellum*. Quid autem dicendum sit, iuxtà Clementinam Constitutionem, peculiari Quæsito erit infrà examinandum.

QVÆSITVM XXII.

Vtrùm in Excommunicationem incideret, qui Amico duellaturo cum armis minùs idoneis, aut Equo minùs apto, alium Equum, aut arma magis idonea ad Duellicam Pugnam accommodaret?

SVMMARIVM.

1 *Distinctè proceditur ad responsionem. Quæ armorum subministratio hic prohibeatur?*
2 *Non possunt Amico Duellanti alia accommodari arma diuersæ speciei, ac illa, quibus Duellare condictum est.*
3 *An gladium fractum cum integro, Equum saucium cum sano, commutare liceat in Duello?*
4 *Ictum soluere volentibus, an possit cœna parari?*
5 *An, & quandò teneretur Quis ex Charitate, Duellatori arma accomodare?*

NON loquimur hic de Illo, qui *iustè*, & *licitè* singulare Certamē susciperet; illi enim tanquàm innocenti *opem ferre liceret*, cùm reuera in tali casu, non *Duellare*, sed potiùs ab iniusto Aggressore, se ipsum *tueri* diceretur, ac proindè illum adiuuando, nec *peccatum* committeretur, nec Duellicæ contraherentur *Censuræ*: Sed loquimur de *iniustè*, & *illicitè* Duellum committere volente; Quamobrem De quibus procedat quæsitum.

Respōsio. 1 Respondeo ad Quæsitum. Si talium rerum donatione *promoueretur Duellum*, vtique *in Excommunicationem incideret* Donator: secùs verò

di-

dicendum, *si minimè promoueretur Duellum*.

Ratio. Fundamentum est; quia Summus Pontifex, eam præsumitur prohibere voluisse armorum subministrationem, quæ sit *Duelli causa*: Quod patet; quia eò tendunt tot Duellicæ prohibitiones à Summis Pontificibus factæ, vt nimirùm, penitùs, *Christiano ex Orbe*, *Duella*, & *Duellorum causæ exterminarentur*. Quamobrem, si non subministrando arma, prudenter creditur, aut speratur, non fore vltrà *Pugnam committendam*, tunc Subministrator foret *Excommunicatus, si subministraret arma.*

Arma extrà, aut cōtra pactū Duellantium, non licet dare.

2 Quòd si Amicus, etiam absque talibus armis, Duellicam *Pugnam prosequi vellet*, in tali casu *contraheretur etiam Excommunicatio*, si ei accommodarentur alia arma *contrà Duellantium pactum*. Ponamus casum v. g. initum esse pactum inter Duellatores, Pugnam committendi *solis ensibus*, & *pugionibus*, *vel cum solis ensibus*, & *pallijs*: non liceret ei tunc *clypeum, aut lanceam ministrare*: Et ratio est; quia in illa armorum inæqualitate, esset *noua iniustitia*, & *iniqua armorum subministratio*, Gregoriana lege prohibita.

Licet verò si eiusdem sint speciei.

3 Si verò arma accommodāda, *eiusdē sint speciei*, ac illa, quibus Duellare inuicem pacti sunt, sed *meliora* tamen sint ijs, quæ habet amicus, ea tunc offerendo, ac subministrando, *non contraherentur pœnæ*. Quod probo; quia pœnæ illæ non inferuntur, nisi ijs, qui peccant *iniquè arma subministrando*: omnes enim actiones Duellicæ, à Pontifice recensæ, sunt prohibitæ *Iure naturali*: ergo cùm in tali casu læthale peccatum non committatur, nec pœna contrahitur.

Quomodo verum sit in tali subministratione armorum non peccari?

Quòd autem non committatur peccatum, patet; quia ea actio *non est ex se intrinsecè mala*; simpliciter enim talia arma donare, non est ex se vitiosum, *nequè hìc*, & *nunc*, cùm non sit *causa scandali*, *nec Duellicæ Pugnæ*, quam supponimus, etiam independenter à tali armorum subministratione, committendam esse: ergo *honesta suppetente causa*, possunt absque vllo *crimine*, & *pœna*, Duellica instrumenta commutari. Ità Hurtadus *de Spe, & Charit. vol. 2. disp. 170. sect. 21. subsect. 3. §. 184.* Hurtad.

Layman. Caietan. Hurtad. Diana. Vasquez. Paritas de præbentibus cibos soluturis ieiunium.

4 Vt etiam in simili docet Laymann. *in Theolog. Moral. tract. 3. cap. 13. num. 4.* Caietanus *in 2. 2. quæst. 147. art. 4.* Hurtadus *loc. cit.* Diana *par. 3. tract. 5. Miscellan. resol. 36.* & Alij, contrà Vasquez, *opusc. de scandalo, art. 1. dub. 3.* & Alios, *Posse illi, qui paratus est ieiunium soluere cibo noxio, præberi cibus innoxius*, & ei, qui ad cauponam diuertere cogitur, *cœnam domi propriæ parari, ac ministrari posse ab altero Amico, hospitalitatis, vel vrbanitatis causa*. Et licitum est etiam Cauponibus, *ministrare cibum* Soluturis tali cibo Ieiunium, vt quàmplurimi Doctóres apud Dianam *loc. cit.* asserunt: ergo similiter *licitum* erit, Amico Duellaturo cum maiori vitæ discrimine, *præbere arma securiora*, vt minus sit vitæ periculum in Duello: talia enim arma non essent *causa Duellandi*, *sed periculi in Duello euitandi*; sicuti præbere optimos cibos, non est *causa frangendi Ieiunium, sed euitandi periculum*, quod, noxios cibos comedendo, subiretur.

An loricare tenearis Duellatorem?

5 Immò Hurtadus *loc. cit.* existimat, quòd si videres hominem malè armatum, ad Duellicam Pugnam procedere, laxis v. g. armorum ligulis, *ex charitate tenereris ligulas stringere*. Sic etiam, si eius inimicus incederet loricatus, alius autem inermis, certus tamen, se illi periculo exponere, *ex charitate pariter tenereris illum loricare, si posses*, vt sic eum ab imminenti vitæ discrimine, ob armorum inæqualitatem, eriperes.

Cōclusio. Quæ armorū subministratio sit prohibita?

Quandò igitur Summus Pontifex, sub Excommunicatione prohibet, Duellatoribus *arma subministrare*, *de iniusta* loquitur *subministratione*, & quæ, aliquo pacto, *causa est*

deueniendi ad Duellum; non verò de licita subministratione, quæ ex se nullo pacto *est causa*, vt veniatur ad arma.

QVÆSITVM XXIII.

Vtrùm Serui Duellantium, in Gregorianæ Excommunicationis pœnam incidant, si Duellaturo Domino, Equum, arma, aut alia seruilia obsequia exhibeant, vel Eum comitentur?

SVMMARIVM.

1 *Responsio est cum distinctione, iuxtà distinctas circumstantias, annexas talibus seruilibus obsequijs.*
Quandò Serui, nec peccarent, nec contraherent censuras: quandò peccarent, & non contraherent: quandò demquè & peccarent, & contraherent?
2 *An teneatur Seruus custoditam pecuniam reddere petenti Domino, qui sit illa abusurus?*
3 *Actiones indifferentes non sunt sub Censura prohibitæ.*

MVLTAS inuoluit hoc Quæsitum difficultates, quibus non potest vnica simul responsione satisfieri; ideò

Prima responsio cũ distinctione. Prima pars distinctionis negatiua.

1 Respondeo Primò. Si Serui non possint *sinè graui, & proportionato incommodo*, omittere, quin Duellaturo Domino, arma, equum, aut quid simile parent, in tali casu, *& culpa carerent, & Excommunicationis pœna digni non essent*: talia enim agentes, non verè dicerentur arma, & auxilium Duellantibus subministrare.

Si verò *absque tali incommodo*, talia munera præterire possent, *peccarent* quidem illa exercendo, at Gregorianas pœnas *non contraherent*: quia verè, nec arma, nec equum subministrant, eo sensu, quo Summus Pontifex Gregorius, armorum subministrationem prohibere voluisse videtur.

Secunda pars etiã negatiua. Greg. xiij.

Respõdeo Secũdò: Si, *auxilij gratia*, Duellaturum Dominum, ad conditum Duelli locum comitarentur, tunc *Gregoriana lege eos teneri* puto cũ Hurtado; quod patet ex ipsamet Gregorij Constitutione, in qua actio ista *expressè* prohibetur.

Tertia pars affirmatiua.

2 Primam præterea confirmo responsionem. Si Dominus v. g. Seruo pecuniam custodiendam tradidisset, eamque postcà repeteret, *vt pro Duello committendo vteretur*, vtique *non teneretur sub Excommunicationis pœna*, eam exigenti Domino *non reddere*: illa enim non est *pecunia subministratio*, sed potiùs propriorum *restitutio* bonorum. Dicitur ergo, pecuniam, equum, aut arma subministrare, qui ea commodat, aut conducit *scienter*, non verò qui Duellatori *reddit* bona ipsius, aut quæ illi debet.

Confirmatio. Qui dicatur armorum subministrator.

3 Ità Hurtadus *de Spe, & Charitate vol. 2. disp. 170. sect. 21. subsect. 3. §. 183.* vbi etiam subdit: Prædurum fore Seruis Excõmunicationis pœnam infligi, propter obsequia domestica quotidiana, à quibus vix pauci possunt abstinere, *sinè graui, & proportionato damno*.

Hurtad.

Et ratio à priori est; quia huiusmodi obsequia, & actiones sunt ex se *indifferentes*, & directè non tendunt ad cooperandum malo. Quapropter excusandi sunt à Duellicis Censuris; sicuti etiam excusantur ab Excommunicatione Minori, si cum proprijs Dominis Excommunicatis versentur, propter subiectionem erga illos, vt cõmuniter docent DD. Quod tamen intelligendum est, dummodò talis Cõmunicatio Seruorum cum Dominis non sit in eodem *Crimine Criminoso*.

Ratio.

QVÆ-

QVÆSITVM XXIV.

Vtrùm Amico eunti ad Duellum præberi licitè possit pecunia, vt post Duellicam Pugnam fugiens, nummos secum deferat? Et similiter quæritur, vtrùm possit ei licitè accommodari equus, vel aliquod aliud exhiberi obsequium, quo tamen sit vsurus post Duellum commissum?

SVMMARIVM.

1 *Inspiciendum est, an ex talibus rebus accommodatis, promoueretur Duellum, vel non: si primum non licet: secus verò, si secundum.*

2 *Ponitur Casus, in quo non solùm liceat, verùm etiam debeant prædicta ministeria exhiberi.*

3 *Quì potest impedire Duellum, sed non tenetur: peccat si non impediat, at non est Excommunicatus.*

Respõsio. 1 RESPONDEO cum distinctione ad Quæsitum. Vel hæc omnia oblata Ministeria, futura essent *causa committendi Duelli*, adeòut si Duellator videret, sibi post Pugnam nullam affore, nec pecuniæ, nec Equi ad fugiendũ opportunitatem, proindè à Duello esset destiturus; in tali casu *non liceret* hæc omnia offerre amico Duellatori; quia *ex talibus promissis impellitur* ille ad Duellandum, ac proptereà *actio* ista, *prohibita* Gregoriana Lege, censetur; est enim *instigatio* quædam & *fauor* in ordine ad Duellum.

Prima pars responsionis negatiua.

Greg. xiij.

Si verò, ea quæ offeruntur *non sint causa, nec promouent Duellum*; quia v.g. adeò pertinaci est animo Duellator, vt etiam absquè talibus præsidijs *Duellum committeret*, locum non habet in tali casu *Gregoriana prohibitio*; quia nec pecunia, nec equus adhibendi ad fugam, post Monomachiam, *influunt physicè, nec moraliter promouent Duellum*; quia per se, nec sunt *instigatio*, neque *persuasio*, neque aliud genus *causalitatis moralis*, neque *hic & nunc*, sunt huius *Duelli causa*; quia illis, vllo modo, ad Duellandum mouetur amicus, (supponimus enim eum esse omnimodò paratum ad Duellum ineundum) sed ità se habent, ac si *post Pugnam* ei oblata essent. Secunda pars responsionis affirmatiua.

2 Prætereà dari potest casus, vt non solùm talia offerendo, *nihil mali committeretur*, quinimmò *teneretur* aliquis ea offerre, vt v.g. Patri, vel Fratri, aut Amico Duellaturis, quos tamen à detrectando Duello auertere non posset, teneretur ministerium aliquod præstare, quo illorũ vtilitati consuleret. Ita Hurtadus *loc. infrà cit.* Quid si fratri, vel Patri hæc ministeria præstentur?

3 Quòd si eos posset à Pugna diuertere, & diuertere *nollet*, *peccaret* quidem *peccato scandali*, at non esset Gregoriana lege, Duellicis *Censuris adstrictus*, dummodò positiuè *non promoueret* Certamen. Et ratio est; quia Summus Pontif. x Gregorius, non subijcit Censuris, *non Impedientes* (non loquor de Principibus permittentibus Campum) sed *Promouentes* Duellum, ergo solùm non impediẽdo, licet læthale crimen committeretur; non tamen contraherentur duellicæ censuræ, quæ non sunt latæ contrà *Non Impedientes, qui impedire non tenentur*. Hanc sententiam tenet Hurtadus *de Spe, & Charitate vol. 2. disp. 170. sect. 21. subsect. 3. §. 184.* vbi concludit: *Peccatum non committi*, nec *Censuras* contrahi ab eo, qui talia donaret Duellatori, quem non potest à Duello auertere, *committi* verò si non impediat, sed *non fore Excommunicatum*. An peccaret? Hurtad. An esset excõmunicatus?

QVÆ-

QVÆSITVM XXV.

Vtrùm abſque Excommunicationis pœna poſſint Aurigæ, vel Baiuli, ſeù Lecticarij, deducere Duellatorem ad locum Duelli?

SVMMARIVM.

1 *Reſponſio eſt affirmatiua. Attenditur in pœnis ſubeundis concurſus moralis Delinquentis.*

2 *Quid dicendum de Deducentibus Meretricem ad locum, quò illa peccatura tendit?*

2 *An liceat Chriſtianis captiuis remigare contrà Catholicos?*

4 *In quo Caſu peccarent, ſi remigarent, vel quid aliud agerent contrà Catholicos?*

Reſponſio affirmatiua.

1 RESPONDEO AFFIRMATIVE', dummodò adſit aliqua cauſa, vtputà, ne lucrum ex tali miniſterio omiſſo, comittere agerentur. Et Ratio eſt; quia actiones iſtæ, vtpotè indifferentes *non phyſicè* concurrunt, nec *moraliter* influunt in effectum, hoc eſt, in ipſummet Duellum, ac proindè Aurigæ, & Baiuli *eſſent à peccato excuſandi*, ac etiam ab Excommunicationis pœna.

Paritas. Azorius.

2 Ità in ſimili, docet etiam Azorius *tom.2. lib.12. cap.vlt. quæſt.8.* aſſerens: *Licitum eſſe Famulis* deducere Concubinam in domum Heri; vel alium in locum, vbi ſit illa peccatura. Et Franciſcus Merolla *in Diſput.Theolog.Mor.tom.1.diſp.2.cap.4. dub. 10. Corollar. 3. num.* 28. inquit, *Licere Aurigis* deferre Meretricem ab vno ad alterum locum, quam ſciunt illùc ire ad peccandum; hi enim regulariter *excuſantur à peccato*, quia adeſt *cauſa non amittendi* Lucrum, quod ex eo miniſterio comparant. Eiuſdem ſententiæ eſt etiam Diana *par.3.tract.6.Miſcell.reſol.*11.

Franc. Meroll.

Diana.

Paritas de Remigātibus.

3 Confirmatur etiam à pari *de Remigantibus* in Triremibus Turcarum: nàm, vt quàmplurimi Doctores infrà citandi aſſerunt, *Chriſtiani captiui poſſunt remigare contrà Catholicos,* & propugnacula ædificare, ſarcinas, machinas, & arma neceſſaria ad Bellum afferre, abſquè peccato, & Excommunicationis pœna: nulla alia ratione; quia eorum cooperatio ad malum inferendum Catholicis, eſt *tantummodò materialis, & remota,* & etiam ſi ipſi remigare nollent, non deeſſent alij, qui hunc laborem obirent.

Ratio.

Quamobrem, cùm in caſu noſtro, Baiuli, vel Aurigæ *materialiter* tantùm videantur cooperari *ad Duellum*, deducendo Duellatorem ad condictum Duelli locum, *non peccant*, nec ſunt *Excommunicationis* pœnæ obnoxij, ſicuti nec Remigantes; vt docent Sanchez *in ſumma, tom. 1.lib.1. cap.7. num.*18. Tannerus *in 2.2. diſp. 1. quæſt. 9. dub. 5. num.* 144. Villalobos *in ſumma, tom.2.tract. 5. diffic. 10. num.* 2. Laymann. *in Theolog. Moral. lib.2. tract. 3. cap. 13. num.* 5. Reginaldus *tom. 2. lib.* 21. *num.* 119. Turrianus *in 2.2. diſp.95. dub.* 3 Filliucius *tom.2.tract.22.cap.5. num.* 147. & ex noſtris, Duardus *in Bulla Cœnæ lib.2.Can. 3.quæſt.13. concl.1. num.1. & ſeqq.* Naldus *in ſumma ver. Chriſtianus 2.num.* 6. Diana *par.3.tract.5. Miſcell. reſol.* 36. vbi etiam multos alios refert, ac ſequitur Doctores pro hac ſententia; quæ tamen:

Sanchez. Tannerus. Villalob. Laymann. Reginald. Turrian. Filliuc. Duardus. Naldus. Diana.

Limitatur hæc doctrina.

4 Limitatur Primò: Si eo loco conſtituta res eſſet, vt captiuis remigare detrectantibus, Catholicorum Triremes, imminens ſeruitutis, vel Belli diſcrimen *euaderent*, aut victoriam de Turcis referrent; tunc enim Chriſtianæ Reipublicæ bonum, propriæ vitæ anteponendum eſſet.

Primus Caſus.

Limitatur Secundò, etiam in ijs,

qui

Secundus casus.

qui tormenta Bellica contrà Catholicorum Exercitum dirigerent, ignemque applicarent; quia *directè damnum* inferrent.

QVÆSITVM XXVI.

Vtrùm ad contrahendas Duelli Censuras, opus sit, vt Consilium, vel Mandatum in ordine ad Duellum sit efficax; itàvt ex tali Mandato, vel Consilio sequatur Duellum?

SVMMARIVM.

1 *Fundamentum negatiuæ sententiæ de principali prohibitione Consilij, & Mandati simpliciter.*

2 *Affirmatiuam sententiam sequitur Auctor. Quo sensu Mandatum, & Consilium in ordine ad Duellum, sint principaliter prohibita?*

3 *In dubio de efficacia, vel inefficacia Consilij, vel Mandati, quid agendum?*

4 *Adducuntur duo modi sciendi, vtrùm Consilium in ordine ad Duellum fuerit efficax, vel non.*

Peregrin. Floronus. Prima sententia negatiua.

1 PRIMA opinio negatiua est Peregrini, *de Duello q.32.n.2.* & Floroni *c.15.§.1.* asserentiū: Licèt Censura imposita ob Consilium; vel Mandatum, regulariter loquendo, non contrahatur, nisi Consilium, vel Mandatum *sit efficax*, & in effectum, sub Censura prohibitum, *influat*; hoc tamen fallere, quandò ipsummet Consilium, vel Mandatum, *secundùm se, & principaliter* prohibetur; tunc enim satis esse aiunt si *sit inefficax*. At in hac Duelli materia, prohibent Summi Pontifices *Consilium, & Mandatum*, secundùm se, & principaliter; si tamen per Consulentem, & Mandantem *non stet*, quin Prouocatio, vel Pugna sequatur: ergo etiamsi Consilium, vel Mandatum sit inefficax, contrahuntur tamen Duellicæ pœnæ à Mandantibus, ac Dantibus Consilium; quia per ipsos *non stat*, quin ad Duelli, vel Prouocationis actum deueniatur.

Ratio.

Secunda sententia affirmatiua.

2 Alteri tamen AFFIRMATIVÆ SENTENTIÆ, cum Bonacina, & Diana, *Ego adhæreo*, quam Generali Regula, & communi Doctorum sententia probo; quia scilicet *Consilium, & Mandatum, non eadem pœna puniri debent, quandò nihil omnino in effectum influunt*; tunc enim non habent rationem Consilij, vel Mandati, seù Cooperationis, sub Censura prohibitæ.

Ratio.

Prohibetur Mandatū, vel Consiliū efficax.

Et quandò Summi Pontifices, prohibent etiam Mandare, Consilium dare, in ordine ad Duellum, intelligendi sunt, prohibere voluisse Mandata, & Consilia, quæ *ex se efficaciter* Prouocationes, & Duella parere possent, etiamsi Prouocatio, Accessus, vel Duellica Pugna sequuta non fuerit. Ità Bonacina *de Censuris, tom.1.disp.2.quæst.6.punct.1.num.28.* Diana *par. 3. tract. 6. resolut. 1. §. Nono.*

Bonacina. Diana.

In dubio quid agēdum?

3 Quòd si Dubium sit, Consilium, vel Mandatum efficax nè fuerit, an non, & in effectum influxerit: in tali Dubio, *tutiori parti* est adhærendum pro animæ salute; & efficax fuisse, & in effectum influxisse, præsumendum est, vt communiter docent Doctores.

Aliud breue Quæsitum.

4 Petes hìc, quomodò cognosci possit, an tale Consilium, vel Mandatum influxerit nècne in Duellum, vel Prouocationem, an non?

Prima Responsio.

Respondeo. Cognosci posse Primò *ex dicto Ipsius*, cui datum est Consilium, modò sit fide dignus: Vndè si assereret se motum non fuisse Consilio ad substantiam actus, vel ad illius accelerationem, credi posset, tale Consilium non influxis-

fr. Ità Auila, *de Censuris, 2.par. cap.5. disp.3.dub.7.* Sayrus, *lib.7. cap.3. num.* 2. Henriquez *lib.14. cap. 16. num.*3. Sanchez *in Summa, lib.1.cap.10. n.*44. & Alij. (Auila. Sayrus. Sanchez.)

(Secunda Respõsio.) Secundò. Cognosci potest ex Coniecturis, vt si Duellator iàm dixisset Alijs, se velle Duellum committere, aut si omnia necessaria ad illud patrandum, parasset. Ità Sanchez *loc. cit.* & Bonacina *de Censuris tom.1.quæst.1. punct.6.propos.2.n.*8. (Bonacin.)

QVÆSITVM XXVII.

Vtrùm Mandantes, aut Consilium Dantes in ordine ad Duellum, vel Prouocationem, incidant in Excommunicationem, si Consilio, vel Mandato reuocato, etiam Prouocatio, aut Duellum sequatur?

SVMMARIVM.

1 *Consilium dantes, aut Mandantes Duellum, &c. etiam reuocato Consilio, vel Mandato, incidunt in Excommunicationem, ex Bonacina.*
2 *Qui Consilium dedit ad furandum, tenetur ad restitutionem furti, etiam reuocato Consilio.*
3 *Secunda sententia negatiua, eiusque rationes adducuntur.*
4 *Excommunicatio, cùm sit poena grauissima, non contrahitur absque peccato mortali.*
5 *Omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur.*
6 *Mandantes, & Consulentes puniuntur Duellicis poenis, quando per ipsos non steterit, quominus sequeretur Duellum.*
7 *Explicatur differentia inter Consilium, Mandatum, & Instigationem.*
8 *Mandantes non præstringuntur Duellicis poenis, iuxta Auctoris sententiam, dummodo reuocauerint Mandatum.*
9 *Mandans Homicidium, reuocato Mandato, non erit Irregularis, etiamsi sequatur Homicidium.*
10 *Reuocato Consilio efficaciter, in Excommunicationem non incurret Consiliarius.*
11 *Quid dicendum, si inefficaciter tantummodò reuocatum esset Consilium?*
12 *Duellatoris, & non Consulentis malitiæ adscribendum est Duellum, sequutum reuocato Consilio.*
13 *Euertitur fundamentum oppositæ sententiæ.*
14 *An teneantur Mandantes, vel Consulentes, alio medio impedire Duellum, quando sola reuocatione Consilij, vel mandati, impediri nequit?*
15 *Cur sola reuocatio Consilij, excuset ab Excommunicatione, non verò à Restitutione?*

1 PRIMA sententia est Bonacinæ *tom. 1. de Censuris, disp.2.quæst.6. punct.1. propos.4. nu.*36. qui in *Excommunicationem* Eos incidere putat: nàm tali Consilio censentur adhuc *causa* Prouocationis, ac Pugnæ. Idem dicendum esse, ait, de eo, qui mandatum dedit ad prouocandum alterum, sed posteà poenitentia ductus, conatus est reuocare Mandatum; sed reuocatio non innotuit Mandatario, qui Mandatum exequutus est. Et rationem affert; quia suo Mandato *influxit in Prouocationem*. Idque procedere quòque putat, etiamsi Mandans in gratia existat, dùm Prouocatio sequitur. (Bonacin. Refertur prima sententia. Ratio.)

2 Et confirmari potest à pari de Consilium Dante ad furandum, qui antequàm furtum committatur, Consilium reuocet, varijs rationibus à committendo furto hominem dehortans. Si tamen posteà fur ex primo Consilio motus furetur, *tene-* (Cõfirmatio.)

tur

Savrus. *tur is, qui consilium dedit*, damnum illatum restituere, vt docet Savrus *lib.* 1. *Clauis Regiæ, tract.* 2. *cap.* 8. *num.* 8.

Peregrin. Diana. Refertur secunda opinio negatiua. 3 Altera opinio negatiua est Peregrini *de Duello quæst.* 33. *num.* 2. Diana *par.* 3. *tract.* 6. *resol.* 1. *vers. Dico decimò*. vbi hæc habet. Dico decimò, Consulentem Duellum non incidere in Excommunicationem, etiamsi conatus fuerit, influxum consilij reuocare, sed *reipsa non reuocauerit*. Scio Bonacinam *num.* 36. contrarium docere, sed tu probabiliter nostram sententiam sequi potes.

Prima Ratio. 4 Primò probatur hæc opinio à Peregrino, quia Excommunicatio non incurritur absque mortali peccato *cap. nemo Episcoporum, & cap. Nullus* 11. *quæst.* 3. Sed consilium Dantes, adhuc reintegra reuocando consilium, & dissuadendo delictum, culpam suam emendarunt: ergo; sinè peccato esse præsumuntur; ac proindè, nec Excommunicationis pœnæ obnoxij.

Secunda Ratio. 5 Secundò: obligatio Delinquentis ad pœnam, oritur ex culpa delicti; sed in posito casu, consilium dantes; *culpam non habent ex delicto commisso*: ergo nec pœna puniendi. Probatur minor: nàm omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur, *cap.* 1. *Extrà, de regul. Iur.* sed culpa contracta fuit ex dato consilio: ergo eodemmet consilio reuocato, ac dissoluto, dissoluitur culpa.

Tertia Ratio. Clem. viij. 6 Tertiò: Summus Pontifex Clemens in suo Diplomate, Excommunicationis pœna punit *Consilium Dantes, etiam non sequuto delicto*, de quo datum est consilium, *si per ipsos non steterit*, quòminus sequeretur: ergo è contrà, quandò per illos *non stetit* quòminus impediretur delictum, etiam eo sequuto ex mera voluntate delinquentis, puniri non debent, qui datum consilium reuocarunt. Hæc sunt fundamenta huius sententiæ.

Auctoris Sententia.

Præmittitur. 7 Pro Quæsiti solutione, præmitto discrimen esse inter Mandantes, Instigantes, & consilium Dantes.

Quid sit Mandatũ. *Mandatum* est à *Superiore habente Ius aliquod* ad præcipiendum, qualis est Princeps cum Vassallo, Prælarus cum Subdito, Pater cum Filio, Dominus cum Seruo, & hi præcipientes Monomachiam, vt cætera solent obsequia præcipere, *Mandantes* dicuntur.

Quid cõsilium. *Consilium* verò est *ab Inferiori, ab Æquali*, & *à Superiore*, quandò res committitur Duellatoris arbitratui, cui absque vllo præcepto, causæ proponuntur ad Monomachiam ineũdam suadentes. Huic proxima est *Persuasio*, quandò præter rationes ad Duellum committendum propositas, alia adderentur verba significantia, Consiliarij voluntatem, & petitionem esse, vt pugnetur, vt v. g. *Pugna: Committe Duellum*. hoc tamen fit sinè præcepto.

Quid Instigatio. *Instigatio* autem est, quandò *verbis, aut, signis fit aliquid*, quo Alius sinè præcepto, sinè consilio, ac sinè persuasione *moueatur* ad Pugnam. e. g. Si aliquis Tibi diceret: Ego fui prouocatus ad Duellum, an autem Duellem, vel non, anceps sum? & Tu ei respondetes: *Cur cunctaris*, cur *arma non capis*, cur *ferro responsa non das?* in his occasionibus nullus Homo fugi cunctatur. & his similia, vel gestibus, & signis, ità Te gereres, vt ostendere videreris, nihil vltrà immorandum esse ad committendum Duellum. Hæc enim omnia, censentur *Instigationes*, quæ sunt virtuale consilium, & exhortatio ad Duellicam Pugnam. His positis, tres distinctæ responsiones dandæ sunt ad Quæsitum.

Prima responsio ad quæsitum iuxtà Auctoris sententiam. 8 Respondeo igitur Primò Mandantem *non teneri sub Duelbcis pœnis*, si seriò, & opportunè Mandatum reuocauit.

Ratio.

Ratio est, quia quantùm ex se erat, fecit nè pugnaretur, ac *per eum stetit*, quantùm ex se, nè ad Prouocationem, vel Duellum deueniretur. Nequè eius mandatum potuit esse *causa* Pugnæ, cùm iam constiterit Duellatori, non esse ampliùs tale mandatum: *Mandatum enim reuocatum, non est mandatum*, maximè cùm reuocatur opposito mandato. Pontificijs autem Censuris ligantur Mandantes, etiam Pugna non sequuta, quàmdiu tamen mandantes sunt, & quantùm est ex ipsis, *dant causam Pugnæ*: ergo si reuocando Mandatum, talem causam non præbent, quinimmò tollunt, non erunt Excommunicati, & tale mandatum non ampliùs censetur causa Duelli, & proindè est, ac si non fuisset; nec Duellum, quod deinceps sequitur à tali dependet mandato, sed *à libera Duellatoris voluntate*: ergo adscribendum non est primo Mandanti, qui omnem remouit causam, quam dederat committendi Duelli.

Paritas de mandante homicidium.

9 Prætereà patet à pari; si quis v. g. mandet patrari homicidium, mandatumque reuocet seriò, & opportunè, ità vt de veritate reuocationis certior sit factus Mandatarius, *non erit mandans Irregularis*, quàmuis patretur deindè homicidium; id enim Mandatarius, non Mandantis *causa*, sed alio patrauit motiuo, & prius mandatum nullo modo huiusce homicidij *causa* censetur.

Secunda responsio ad quæsitum.

10 Respondeo secundò Consilium dantes, suadentes, instigantes, si post datum consilium illud tàm efficaciter reuocent, vt Duellator, ex accepto consilio *non moueatur*, tunc eos has Duellicas pœnas non contrahere.

Tertia responsio ad quæsitum.

11 Respondeo tertiò, si Consilium, tàm efficaciter non reuocetur, vt Duellator à Pugna desistat, sed illam committat, *motus ex consilio priùs dato*, adhùc censeo, *Consilium dantes ab his pœnis fore immunes*. Hæc responsio ijsdem probatur rationibus pro secunda opinione adductis.

Alia ratio pro tertia responsione.

12 Et prætereà, quia quantùm est ex se, Consiliarius efficit, vt cesset Duellum, quod si non cesset, non est ipsi adscribendum, cùm *nouum dederit consilium*, quo Duellatorem ab ineundo Duello reuocaret, qui si reuocari nolit, eius prauitati adscribatur, & non consiliarij, cuius consilio *non formaliter* ampliùs, *sed materialiter* mouetur. Nec talis Consiliarius dicendus est *causa moralis illius Duelli*, cùm reuerà reuocando consilium effecit, vt Duellator non posset moueri à ratione, quatenùs à Consiliario dicta, sed à ratione secundùm se, independenter à consiliario eam retractante.

Responsio ad oppositum argumentum.

13 Ad oppositam rationem Bonacinæ respondetur, *neminem teneri vltrà id, quod potest*; sed reuocantes consilium, fecerunt quicquid potuerunt pro impediendo Duello: ergo ad nihil vltrà tenentur.

Ad quid teneantur Suasores, vt impediàt Duellum, quod suaserunt?

14 Fateor tamen si huiusmodi Consiliarij, ac Suasores, sola consilij reuocatione, ac dissuasione, Duellicam Pugnam impedire non possent; possent tamen alio medio, *teneri eos hoc alio medio vti* ad impediendum: nàm volentes propriam exonerare conscientiam de malo consilio, nondùm adimpleto, non solùm dissuadere tenerentur, nè id fiat, verùm etiam *prudenter notificare* illi, contrà quem dirigitur, vt caueat. Ità docet Innocentius *in cap. ad audientiam, de homicid.* Felynus *in cap. Sicuti dignum de homicid. num. 14.* Speculator, Baldus, & Salicetus, quos ipse refert, & Bossius *in sua practica criminal. tit. de mandato ad homicid. num. 59.*

Innocent. Felynus. Speculat. Baldus, Salicetus. Bossius.

Disparitas inter Restitutioné, & Excómunicationem.

15 Ad confirmationem respondetur, disparem esse rationem de *Restitutione* damni illati, ac de *Excommunicatione*, ob præstitum consilium contrahenda; obligatio enim restituendi, *oriri potest ex culpa præcedenti, etiam emendata*; at Excommunicatio, aut aliæ similes pœnæ imponi nequeunt *ex peccato*

dele-

delicto antè commissionem delicti consulti.

QVÆSITVM XXVIII.

Vtrùm fauorem, aut auxilium Dantes in ordine ad Duellum, sint etiam Excommunicati, si fauore, aut auxilio subtracto, nihilominùs Prouocatio, vel Duellum sequatur?

SVMMARIVM.

1 *Responsio est negatiua. Fauere, & Auxiliari in ordine ad Duellum, dicuntur actiones minùs principales.*

2 *Subtracto auxilio, vel fauore, non censentur ampliùs Qui auxilium dederant cooperari ad Duellum.*

3 *Ponuntur alij Casus circà varias Duellicas actiones, in quibus nec contrahitur Excommunicatio, cùm subtrahitur Auxilium, vel Fauor.*

4 *Discrimen inter Consilentem, & Auxiliantem, reuocato Consilio, Auxilioque subtracto.*

5 *Satisfit Aduersariorum argumento, Circà Actiones principaliter, & absolutè prohibitas in Clementina Constitutione de Duello.*

Bonacina. 1 NEGATIVE' respondeo cum Bonacina tom. 1. *de Censuris, disp.* 2. *q.* 6. *punct.* 1. *propos.* 5. *num.* 35. & Peregrino *quæst.* 29. *n.* 1. contrà Floronum *de Prohibitione Duelli cap.* 10. *§.* 2. Peregrin. Florouus.

Fundamentum est, quia fauorem, aut auxilium dare in ordine ad Duellum, sunt quædam Duellicæ actiones inter minùs principales connumeratæ, quæ quidem prohibitæ sunt, non simpliciter, & *absolutè*, sed secundùm quid, & Responsio negatiua. Ratio.

conditionatè, sub illa nimirùm conditione: *Si per eos non steterit, quominus Pugna committatur; vel publicatio, aut denunciatio Libelli prouocatorij, seu Manifesti, vel narratio, vel prouocatio ad Duellum fieret.* Sed subtracto fauore, vel auxilio, quantùm est ex parte fauentium, vel auxiliantium, per eos stat quòminus Prouocatio, & Duellum sequantur, & solùm *ex libera* Duellatoris, aut Prouocantis *voluntate* sequuntur: ergo non sunt illi Excommunicati; *per eos enim stat*, quia hæc omnia suum sortiantur effectum.

2 Prætereà: vel Fautores, & Auxiliantes, statim præstito auxilio, Duellicas pœnas contraherent, vel Prouocatione, aut Duello peractis. Nequit dici primum; quia non sunt actiones istæ *simpliciter*, vt diximus, prohibitæ, *sed cum conditione* illa: *Si per eos non steterit.* Quæ conditio, ad hoc vt verificetur, spatium aliquod temporis, iuxtà prudentis Viri arbitrium, requirit: ergo nec secundum; ac proindè in Duellicas pœnas non inciderent, post Duellum, aut Prouocationem peractam. Patet Illatio, nàm his pœnis afficiuntur *Auxiliantes*, aut *Fauentes* Prouocationi, vel Duellicæ Pugnæ; sed quando fauor, vel auxilium sublatum est, opportuno tempore, cùm adhùc res integra esset, non sunt hi amplius dicendi *Auxiliatores*, *Fautores*, ac proptereà nec *Duellicis pœnis afficiendi*: nihil enim Prouocationi, aut Duello peracto, sunt cooperati. Alia ratio.

3 Addo etiam cum Peregrino, eandem doctrinam procedere in alijs actionibus *principaliter*, ac *simpliciter* prohibitis, vt si v. g. fauor, aut auxilium datum esset ad Manifesta, seù Prouocatorios Libellos componendos, publicandos, vel intimãdos: Et deindè antequàm publicentur, vel intimentur, auxilium, aut fauor subtraheretur, tunc non forent illi *Excommunicati*, etiamsi Ampliatio dictæ doctrinæ in alijs casibus.

posteà, Prouocatorij Libelli publicatio, vel Intimatio sequeretur; quia per eos *non stetit,* quò minus ad publicandi, vel intimandi actum non deueniretur, & eos facti pœnituit, cùm adhùc res integra esset.

Quid de duellicis Testificationibus dicendū? Et similiter, si datum esset *Mādatum* ad narrationem, vel Duellicam testificationem publicis, vel priuatis in locis faciendam proprio, vel alieno pro honore, ac fama tuenda, vel lædenda, & antequàm executioni Mandaretur, reuocatum foret mandatum, Duellicis pœnis, ac Censuris non tenerentur *Mandantes.*

Quid de cæteris actionibus ordinatis ad Duellum? Addit præterea Peregrinus procedere non solùm in *Auxiliante*, & *Mandante*, sed etiam in *Instigante*, *Fauente*, *Suadente*, *Scribente*, *Dictante*, & in omnibus alijs actionibus, quæ sunt ordinatæ ad illas tres principaliter, & simpliciter prohibitas per Clementinam Constitutionē, nempè ad Pugnam Duellicam, ad Manifesta, vulgò dicta, & Prouocatoria scripta publicanda, vel intimanda, & ad narrationes, vel prouocationes faciendas.

Peregrin. 4 Verùm ipsemet Peregrinus *loco citato num.3.* limitat non procedere in Consilium dante, quandò dissuadendo solùm, non posset impedire delictum; posset tamen alia via: In hoc enim casu *teneretur impedire illud alia via* (quod tamen intelligendum est, *dummodò sola dissuasione non iudicaret verisimiliter impediuisse delictum; tunc enim ad nihil vltrà teneretur:*) vt docet Innocentius *in Cap. ad audientiam, de homicidio.* Felynus *in c. sicut dignum, de homicid. n.14.* & Bossius *in sua practica criminali tit. de mandato ad homicid. num.59.*

Innocent. Felynus. Bossius.

Et ratio discriminis inter Auxiliantem, & Consilium dantem est; quia sublato auxilio nihil prorsùs remanet, quo possit dici Auxiliator: at reuocato Consilio remanet semper *venenum mali consilij* in anima, & *influit* in delictum, vt docet Savrus *lib.10. Clauis Regiæ, tract. 2. c. 8. n. 18. idcircò si possit aliud medium adhiberi, tenetur Consulens; sin aliter, erit immunis.* Sayrus.

Obiectio. 5 Obijcies, hanc Actionem, nēpè auxiliari, esse *principaliter* prohibitam, vt colligi potest ex Clementina Cōstitutione, *vers. Quinimmò.* vbi Excōmunicantur *Duellum ex compositò ineuntes, necnon id scelus suadentes, aut prouocantes, opem, consilium, vel fauorem præstantes &c.* ergo dato auxilio, statim contrahitur Excommunicatio, quæ deleri nequit solummodò per *pœnitentiam*, sed requiritur etiam *absolutio.*

Solutio. Sed respondetur hanc Actionem non esse *simpliciter* nec strictè principaliter, sed *cum conditione* prohibitam, *si per eos non steterit.* Ergo si per auxilium Dantes, subtracto auxilio, *stet moraliter,* quin sequatur Duellum, sequitur etiam quin Excommunicationis pœna in ipsis locum habere nequeat.

QVÆSITVM XXIX.

Vtrum ratam habens Prouocationem, vel Pugnam, vel aliam Actionem Duellicam suo nomine factam, incidat in pœnas contrà Duellantes inflictas?

SVMMARIVM.

1 *Proponitur prima sententia affirmatiua, triplici argumento munita.*
Quomodò Ratihabitio dicatur retrotrahi, & mandato comparari?
2 *Ratam habens Clerici percussionem, an contrahat Censuram Canonis?*
3 *Qui Doctores asserant, Ratificationem habere vim mandati in delictis?*
4 *Iuxtà primam sententiam sunt Ex-*

communicati etiam Rata habentes Manifesta &c.

5 *Quænam dicatur tacita Ratihabitio? & an sufficiat in Maleficijs?*

6 *In quibus Casibus Ratihabitio non inducit Excommunicationem, etiam per Aduersarios?*

7 *Adducitur secunda sententia negatiua, quam Author tuetur.*

8 *Ratihabitio ad hoc vt inducat Excommunicationem, debet exprimi in lege pœnali.*

9 *Veri delicti pœna, non sunt ad Delictum fictitium extendendæ.*

10 *Ratihabitio Homicidij an inducat Irregularitatem?*

1 AFFIRMATIVAM opinionem sequitur Peregrinus de Duello *quæst.* 31. *nu.* 4. quæ probatur Primò ex *regula in tit. de regul. Iur. in 6. Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari*; sed si quis mandasset alteri, vt eius nomine, inimicũ lacesseret ad Duellum, facta prouocatione incidisset in Excommunicationem, & pœnas contrà Prouocantes inflictas: ergo & similiter incidit, dictam prouocationem, eius nomine factam, ratam habendo.

Peregrin. Prima opinio affirmatiua. Prima ratio pro prima sententia.

2 Probatur Secundò *ex Textu in l. 1. §. Deiecisse. versic. Sed & si quid ff. de vi, & vi armata*, ibi: *Rectius enim dicitur in maleficijs ratihabitionem mandato comparari.* Et confirmatur *ex cap. Cùm quis. de sentent. Excommun. in 6.* vbi ratam habens percussionem factam Clerico, absque suo mandato, sed suo nomine, declaratur *incidere* in Excommunicationem, à Canone latam.

Secunda Ratio.

3 Probatur Tertiò, Ex auctoritate Doctorum asserentium: *In delictis ratificationem habere vim mandati.* Ità *Glossa in l. 1. §. Deiecisse, verb. Mandato. ff. de vi, & vi armata.* Sayrus *lib.* 10. *Clauis Regiæ, tract. 2. cap. 9. num. 2. in fine.* Farinacius *in sua Practica Criminali tom. 1. de delictis, & pœnis, quæst.* 24. *num.* 139. & Ægidius Bossius *in sua Practica Criminali, tit. de mandato ad homicid. num.* 8. *&* 9. vbi dicit, quod Lex loquens in casu nostro, habet etiam locum in casu ficto; vt docet etiam Alexander *in consil.* 82. *col.* 2. *&* 3. *versic. Sed fideicommissarius. ver. Vnde succedunt. vol.* 1.

Tertia ratio. Glossa. Sayrus. Farinac. Aegid. Bossius. Alexand.

4 Hanc sententiam idemmet Peregrinus ampliat, procedere etiam quòad illos, qui *narrationes, testificationes*, vel *Duellicas declarationes* eorum nomine factas, ratas haberent.

Ampliatur primo

Secundò, Procedere contrà illos quoque, qui ratas habent *Fides*, seù *Manifesta* eorum nomine facta, & publicata, vel intimata (quæ licèt sint sinè expressa Prouocatione ad certamen, sunt tamen quasi *præparatoria* quædam *ad Duellum*, vel *ad Libellos prouocatorios*) & multò magis *prouocatoria scripta*, eorumdemmet nomine facta, & publicata, vel intimata.

Ampliatur secundò.

5 Tertiò, habere locum etiam in *ratihabitione tacita*, (dicitur enim ratihabitio tacita, cùm *non reuocat* postquàm scit, quod est factum nomine eius, *aut non contradicit*) quæ sufficit in Maleficijs, secùs autem in non maleficijs. Ità docet Siluester *in verbo Consensus, §. 5. versic. Sed oportet.*

Ampliatur tertiò. Siluester.

6 Verùm hanc doctrinam sic ampliatam, limitat Primò, non habere locum, quandò prouocatio ad Duellum, facta à Petro v. g. non esset facta nomine Pauli, vt docet *Gloss. in cap. Cùm quis. verb. Tuo nomine. de Sentent. Excommun. in 6.* & *Gloss. in l. 1. §. Deiecisse. in verb. Ratum. ff. de vi, & vi armata.* Et ratio est, quia ratum Quis habere nequit, quod eius nomine non est gestum, & per solam materialem ratihabitionem, quàmuis læthale crimen committatur; Excommunicatio tamen, & aliæ pœnæ, non contrahuntur; vt clarè habetur in *dict. cap. Cùm quis, de Sent. Excomm. in 6.*

Præcedẽtis doctrinæ limitatio.

Secunda limitatio. Secundò. Non procedere quandò rata haberetur Prouocatio ad Duellum; at rata non haberetur, *tamquàm suo nomine* facta; potest enim simpliciter ratum haberi factum, sed non qualitas facti, vt in Casu nostro, quòd Prouocatio facta esset nomine Petri v. g. *l. Pomponius. ff. de negot.* Siluester. Siluester *in verb. Consensus. §. 5. versic. 2. Secundò oportet, &c.* Gloss. & *Glossa in l. 1. §. Deieciste. in verb. Ratum. ff. de vi, & vi armata.*

Tertia limitatio. Tertiò. Nec procedere *in tacita ratihabitione*, quandò nimirùm, eo tempore, quo frustratoria esset reuocatio, fieret, vt v. g. prouocaretur aliquis ad Duellum nomine alterius, & post acceptam Prouocationem moreretur Prouocatus, in tali casu, Principalis ratam habens Prouocationē, suo nomine factam, licèt peccati reus esset, Duellicis tamen pœnis non foret obnoxius: eo enim tēpore facta esset ratihabitio, quandò integrum non erat ipsimet Principali reuocare Prouocationem. Quæ omnia, etsi probabilia sint pro hac affirmatiua sententia Peregrini.

Secunda sententia negatiua Auctor amplectitur. 7 Secunda tamen Sententia negatiua PROBABILIOR MIHI VIDETVR, cui etiam patrocinantur Lucas Floronus *in tractat. de Prohibitione Duelli, cap. 14. §. 3. num. 1.* Luc. Flor. Bonacin. Bonacina *tom. 1. de Censuris disp. 2. quæst. 6. punct. 1. propos. 3. n. 37.*

Ratio. Probatur; tùm quia *Ratihabitio est posterior facto*, sub Censura prohibito; tùm quia Superior, dùm vult pœnam ad ratihabitionem extendere, solet hoc *exprimere*, & ratihabitio non comparatur mandato in pœnis, nisi *exprimatur*.

Confirmatio. 8 Confirmatur; quia in Iuribus contrà Duellantes inflictis, nulla mentio fit de *Ratum habentibus*; & quandò vult Legislator, Ratum habentes comprehendere, id exprimit, vt factum est à Felic. Rec. D. N. Summo Pontifice Paulo V. *in cap. 11. Bullæ Cœnæ Domini*. Ergo, cùm nec in Sacris Canonibus, nec in Tridentino Decreto, nec in tot Pontificijs Diplomatibus, tàm seuerè Duellum, cæterosque Duellicos actus prohibentibus, vnquàm sermo habeatur de Ratam habētibus Prouocationem; proindè dicendum est: *Duellicis Censuris non astringi Ratum habentes.* Ratihabitio non est expressè prohibita in Pontificijs Constitutionibus contra Duellantes.

9 Prætereà, Pœnæ statutæ contrà *Verum Delictum* extendendæ non sunt contrà *Delictum Fictitium*, quia in pœnis stricta fieri debet interpretatio; *cap. in pœnis de regul. Iur. in 6.* Sed ratihabitio ista æquiparatur Mandato, *fictione Iuris*: ergò pœnæ contrà *verè Mandantes* statutę, extendendæ non sunt contrà Mandantes, *fictione Iuris*. Alia ratio

10 Tandem, sola homicidij ratihabitio, non inducit *Irregularitatem*, iuxtà multorum sententiam Doctorum, quos refert, & sequitur Sayrus *de Censuris Ecclesiasticis lib. 7. cap. 4. num. 17.* Ergo nec ratihabitio Prouocationis ad Duellum, inducit *Excommunicationem*, vt vult Peregrinus; ad cuius sententiæ opposita argumenta, iàm patet ex breuiter dictis, responsio. Vltima ratio à paritate Ratihabitione Homicidij. Sayrus. Peregrin.

QVÆSITVM XXX.

Vtrùm Excommunicatio, & aliæ pœnæ in Bulla Clementis VIII. expressæ, statìm incurrantur, ac præstita est aliqua Actio Duellica, etiamsi Duellum non sequatur?

SVMMARIVM.

1 *Distinguitur duplex Actionum Genus in Clementina Constitutione contra Duellantes.*

2 *Quænam sint Actiones principaliter, & absolutè prohibitæ?*

Quæ-

3 *Quænam ſint Actiones minùs principaliter, & ſub conditione prohibita?*

4 *Præſtita quacunque Actione, principaliter prohibita, ſtatim contrahitur Excommunicatio.*

5 *Fallit hæc Doctrina in ſententia Aſſerentium, Non contrahi Excommunicationem, Niſi ſequatur Duellum.*

6 *Actiones minùs principales non inducunt Excommunicationis pœnam, Niſi conditione adimpleta.*

7 *Quid dicendum de Clauſula, in fine Clementini Diplomatis poſita?*

8 *Exempla non excludunt ſimilia. Nomine Denunciationis, venit hìc etiam Prouocatio.*

Bonacin.

1 PRO huius Quæſiti ſolutione premittimus cum Bonacina *tom. 1. de Cenſuris, diſput. 2. quæſt. 6. punct. 1. propoſ. 4 num. 33.* Duo Actionum genera in Clementina Cōſtitutione, in ordine ad Duellum prohiberi; Alias *principaliter*, & *abſolutè*; alias verò, quaſi *minùs principaliter*, & *ſub conditione*.

Duplex genus Actionum duellicarum.

Actiones primi generis.

2 Actiones principaliter, abſolutè, & ſinè conditione prohibitæ, dicuntur, *Pugnare in Duello, Prouocare ad Duellum, Publicare, Affigere, vel Intimare libellum Prouocatorium, Accedere ad locum Duelli*. Et ratio deſumenda eſt, tùm ex verbis illis Clementinæ Conſtitutionis: *Ad ſingulare Certamen deſcendat, aut illum prouocet*; tùm ex modo loquendi Clementis VIII. prohibētis alias Actiones, etiamſi neque Pugna aliqua, neque Certamen, aut effectus, aut actus ad Pugnam proximus, neque expreſſa & aperta Prouocatio ſubſecuuta fuerit. Supponit ergo iſtas Actiones (vt inquit Bonacina) eſſe *ſimpliciter, principaliter, & abſolutè* prohibitas: cùm enim dubium ſuboriri poſſet, vtrum aliæ Actiones eſſent principaliter prohibitæ, an acceſſoriè, & dependenter à primis illis Actionibus, Summus Pontifex reſpondet, prohibitas eſſe etiam *independenter* ab illis, id eſt, etiamſi aliqua illarum non ſequatur, modò per eos non ſteterit, &c.

Oſtenditur quomodò cēſeantur principaliter prohibitæ.

Bonacina.

Duelli acceptatio cur inter principaliter prohibitas numeretur?

Idem dicendum eſt de *Acceptatione Duelli*; tùm quia eſt *actus proximus* ad Pugnam, & eſt pars Duelli; Actus autem proximus ſimpliciter, & abſolutè prohibetur; tùm quia eſt correlatiuum ad Prouocationem: *Correlatiuorum* autem *idem eſt iudicium, & diſpoſitum in vno, trahitur ad alterum. l. 1. Cod. de tranſact. l. final. ff. de acceptil. & l. ſi quis ſeruo. Cod. de furtis*. Ex quo ſequitur, acceptantem Duellum, affici pœnis impoſitis cōtrà Prouocantes ad Duellum, vt ait Peregrinus *de Duello quæſt. 21*. Sed an hoc verum ſit, ante Conſummationem Duellicæ pugnæ, videbitur infrà.

Peregrin.

Actiones ſecundi generis.

3 Actiones verò quaſi minùs principaliter, & ſub conditione prohibitæ, videntur eſſe omnes illæ Actiones Prouocatoriæ ad Duellum, vt *Componere Libellos, Conſulere, Mandare*, vt deferantur, vel Duellum offeratur, *Commodare* arma, & aliæ Actiones, quæ exprimuntur ab illis verbis: *Volentes eos*, vſquè ad ea: *Nihilominùs Cenſuris, & pœnis, &c.* exceptis tamen Actionibus principaliter, abſolutè prohibitis, de quibus iàm dictum eſt. His poſitis

Prima Reſponſio ad Quæſitum.

4 Reſpondetur Primò ad Quæſitum, quòad Actiones principaliter, & abſolutè prohibitas, ſtatim ac aliqua ipſarum præſtatur, *contrahi Excommunicationem*.

Ratio.

Fundametum eſt; quia tunc adeſt materia *abſolutè* prohibita ſub Pœnis, & Cenſuris: ergo ſtatim hæ Duellicæ pœnæ incurruntur.

Admonitio propoſita ſententia.

5 Notandum tamen hìc eſt, iuxtà ſententiam eorum, qui tuentur, non contrahi Clementinam Excōmunicationem ab ipſis Principalibus, niſi ſequatur Duellum (vt infrà videndum erit,) has Actiones non poſſe dici, reſpectu Principalium, *abſolutè prohibitas*, ſed

tan-

tantùm, quòad reliquos Prouocationis, aut Duellicæ Pugnæ Cooperatores &c.

Secunda Respõsio.

6 Respondetur Secundò: quòad Actiones *minus principaliter, & sub conditione* prohibitas, nõ contrahi Duellicas Censuras statim, ac aliqua ipsarum Actio præstetur, sed donec alia Actio principalitet, & absolutè prohibita, ad quam ista minùs principalis dirigitur, sequatur; vel per eum, qui minùs principaliter cooperatus est, non stat, quin illa principalis sequatur.

Ratio.

Fundamentum est; quia pœnæ in Clementina Constitutione contrà Præstantes istas Actiones, non sunt illatæ *simpliciter*, sed *sub conditione: Si per eos non steterit, quòminus publicatio, aut denunciatio fieret*. Ergo mens Summi Pontificis non fuit, has pœnas infligere illis, quàndiu per eos stare potest, nè Actiones *absolutè*, & *principaliter* prohibitæ, sequantut.

Peregrin.

7 Et quàmuis Peregrinus *quæst.* 5. existimet illam clausulam: *Si per eos non steterit*. referri solùm ad proximas Actiones, expressas ab illis verbis: *Quiuè alys ad singulare Certamen*. probabiliùs tamen existimat Bonacina, referri etiam ad alias expressas post illa verba: *Volentes eos omnes*. Et ratio est; tùm quia *Clausula in fine posita, refertur ad omnes Actiones, in eadem propositione contentas, cap. 2. requiris, extrà de appellationib.* tùm quia est eadem ratio in omnibus: ergo etiam eadem dispositio.

Explicatur clausula.

Bonacina.

Obiectio Solutio.

8 Nec obstat in illis verbis conditionalibus, mentionem fieri solùm *publicationis*, aut *denunciationis*: respondet enim Peregrinus *quæst.* 5. *num.* 8. *versic. In quo textu*. hæc verba non esse posita *restrictiuè*, sed *exemplariter*: exempla autem non excludunt similia *l. 1. §. Quod dicitur. ff. de vi, & l. regula. §. vltim. ff. de Iur. & fact. ign.*

Peregrin.

Bonacina.

Alia solutio.

Respondet Secundò Bonacina, Nomine Denunciationis, intelligi etiam *Prouocationem ad Duellum*; ac proindè ea posita, statim Duellicas Censuras contrahi, nisi per eum, qui cooperatus est ad Prouocationem, *steterit*, nè Prouocatio sequeretur.

QVÆSITVM XXXI.

An si quis Libellum Prouocatorium ad Duellum publicè affigit, vel intimat alicui, etiamsi Pugna non sequatur, incidat ipsofactò in Excommunicationem?

SVMMARIVM.

1 *Responsio est affirmatiua. Affixio, vel Intimatio prouocatorij Libelli, est expressè prohibita.*

2 *Per solam Affixionem, vel Intimationem dicti Libelli, intelligitur consummatum delictum, quòad Excommunicationis pœnam subeundam.*

QVAMVIS ex præcedenti Quæsito, huius solutio dubij colligi posset, vt clariùs tatamen, ac faciliùs innotescant, quæ diximus, de quibusdam Duellicis Actionibus, operæpretium duximus, peculiaria proponere Quæsita: quorum hoc Primum est, ad quod

1 *Affirmatiuè* respondeo. Et ratio desumenda est ex Textu Clementinæ Constitutionis; *Volentes eos omnes, & singulos, qui suo, vel alieno nomine, ad effectum prædicta, vel his similia, multòque magis ad Certandum, Prouocatoria Scripta, Libellos, Epistolas, earumuè Exempla dictauerint, composuerint, scripserint, miserint, detulerint, diuulgauerint*, AFFIXERINT, *exemplauerint*, *typis impresserint, subscripserint*, INTIMAVERINT: *vel etiam verbo denunciauerint, siuè attestati fuerint*. Vbi vides

Responsio affirmatiua.

Clem. vnic.

Verba Clementinæ Constitutionis.

hu-

huiusmodi Actiones expresè prohiberi, ergo &c.

Ratio. 2 Et ratio à priori est; quia illa Prouocatio ad Duellum facta per *publicationem*, vel *intimationem* libelli, est *principaliter*, & *simpliciter* prohibita, ac proindè ipsa peracta, est iàm *consummatum delictum*: ergo statìm Duellicæ pœnæ, pro tali delicto impositæ, contrahuntur. Quòd autem sequatur, vel non sequatur Duellica Pugna, hoc parùm refert, cùm iàm per Affixionem, vel Intimationem Duellici Libelli sit consummatum delictum. Ità Peregrinus *de Duello quæst.* 5. *num.* 3. Bonacina *tom.* 1. *de Censuris*, *disput.* 2. *q.* 6. *punct.* 1. *propos.* 4. *num.* 34. Peregrin. Bonacin.

QVÆSITVM XXXII.

An Qui animo Duellandi Prouocatorium Libellum Composuit, vel scripsit, sed non Affixit, nec Intimauit, nec per se, nec per alium, in Duellicas Censuras incurrat?

SVMMARIVM.

1 *In Censuris contrahendis attenditur actio peccaminosa, prout in Lege exprimitur.*

2 *Sola Compositio, vel Scriptio Duellici libelli ab Excommunicationis pœna immunis est.*

Responsio negatiua ad Quæsitum. 1 RESPONDEO negatiuè cum Bonacina, & Peregrino. In hoc enim Casu, cùm non sit *consummatum*, ac perfectum delictum, locum non habent pœnæ, quæ contrà huiusmodi delinquentes impositæ, intelligendæ sunt de *consummatè*, & *perfectè* delinquentibus; leges enim pœnales cùm stricti Iuris sint, ideò in eis ad contrahendam pœnam, sola *culpa*, vel *malitia* apud Deum *non sufficit*, sed attendenda est etiam actio ipsa materialis peccaminosa, quatenùs per *verba legis* significatur. Ità docet Suarez *de Religione tom.* 1. *lib.* 4. *de Simonia cap.* 55. *num.* 14. *& cap.* 56. *num.* 25 *in fine*. & Panormitanus *in cap.* 1. *de eo qui mittit in possession. num.* 13. *&* 30. Andreas *in Regula*, *in pœnis*, *de regul. Iur. in* 6. & idem Suarez *tom.* 5. *de Censuris*, *disp.* 44. *sect.* 2. *num.* 2. dicunt Pœnam ipso Iure impositam, non incurri, nisi per *delictum consummatum*, nec sufficiente inchoatum, etiamsi *ad actum propinquum peruenerit*. Suarez. Panorm. Andreas. Quid requiratur ad pœnã incurrendam?

2 Cùm igitur in hoc casu, sola *Compositio*, aut *Scriptio* Duellici Libelli dici nequeat *consummata actio* Prouocatoria ad Duellum, sed potiùs *consummanda*, ac perficienda per publicam Affixionem, vel Intimationem, alteri parti hostili; proindè si per eum, qui Composuit, vel Scripsit, pœnitentia, vel timore, aut aliquo alio motiuo inductum, *stat*, quin affigatur, vel intimetur libellus Prouocatorius, *Duellicis Censuris non subiacebit*. Ità Bonacina *tom.* 1. *de Censuris disp.* 2. *q.* 6. *punct.* 1. *propos.* 4. *num.* 34. & Peregrinus *tract. de Duello q.* 5. *n.* 4. Bonacina. Peregrin.

QVÆSITVM XXXIII.

Vtrùm ille, qui in locis publicis, vel priuatis, facit *Verbis* aliquam testificationem, vel declarationem sub prætextu proprij, vel alieni honoris &c. statìm incidat in Excommunicationem?

SVMMARIVM.

1 *Testificationes etiam sine Scripto factæ, expressè prohibentur à Clemente VIII.*
2 *Huiusmodi Testificationes sunt sæpissimè Prouocationum, ac Duellorum Causa.*

Responsio affirmatiua.

1 RESPONDEO *affirmatiuè*. Idque etiam locum habet, si nec Duellica Pugna, nec Prouocatio, nec Prouocatorij Libelli Publicatio, vel Intimatio sequeretur, & etiam posito, per ipsummet Testificantem stetisse, quominùs hæc omnia sequerentur. Et ratio est; quia huiusmodi Testificatio, & Declaratio *principaliter*, ac *simpliciter*, etiam *Sine scripto* factæ, in Clementina Constitutione prohibentur, vt patet ibi: *Nec non quascumque etiam* SINE SCRIPTO *factas, talium rerum supradicta quoquomodò concernentium, & ob huiusmodi causas in locis publicis, vbi hominum multitudo conuenire soleat, Denunciationes, Declarationes, & Testificationes.*

Ratio.

Quid mali ex dictis Testificationibus oriatur?

2 Et quàmuis huiusmodi Testificationes, aut Declarationes expressam non contineant ad singulare Certamen Prouocationem, sunt tamen quædam fomenta, dispositiones, ac vt ità dicam præparatoria ad illud, & ad Libellum Prouocatorium componendum. Ex tali enim Testificatione protinùs ad Duellicos actus facilis aditus aperitur, meritò igitur prohibentur. Vide Peregrinum *de Duello quæst. 5. num. 6.*

Peregrin.

QVÆSITVM XXXIV.

An sint Excommunicati Facientes, Intimantes, vel Publicantes Duellica *Manifesta*; etiamsi nec Duellum, nec ad Duellum prouocatio sequatur?

SVMMARIVM.

1 *Duellica Manifesta sub Excommunicatione prohibuit Clemens VIII.*
2 *Etsi ad dictam Excommunicationem Contrahendam, non expectetur effectus Duellici conflictus; requiritur tamen publicatio, vel denuntiatio.*

FIERI sæpissimè solent in Scriptis quædam, Fides, Narrationes, ac Manifesta, quibus, aut propria seruetur Fama, aut lædatur aliena; siuè vt acceptæ repellantur Contumeliæ, aut illatæ approbentur; siuè ad Iniuriæ suspicionem remouendam, aut aliquo alio fine, de quibus tamen dubitatur, an sint etiam sub Excommunicatione prohibita?

1 Respondeo igitur *affirmatiuè*, vt patet ex Clementina Constitutione, vbi in terminis huiusmodi *Manifesta*, etiam sinè expressa prouocatione ad Duellicam Pugnam prohibentur. Pontificis verba hæc sunt: *Prætereà pari ratione prohibemus omnia, & singula eius generis Scripta, MANIFESTA (siù Fides vulgò appellata, quæ etiam sine expressa Prouocatione ad Certamen, quasi tamen præparatoria quædam ad Cartulas, seù Libellos Prouocatorios, & ad Duellum, illorumque veluti radices, aut semina, vt plurimùm lacessendi aliquem ad Pugnam, & suscitandæ simultatis, aut inimicitiæ materiam, & occasionem præbent, &c.*

Responsio affirmatiua.

Clem. viij.

Quid colligitur ex hoc Textu Clementinæ Constitutionis? Ex quibus manifestè apparet, Actionem hanc, de qua loquimur, inter *principaliter*, ac *simpliciter* prohibitas enumerari, quàpropter ipsa peracta, censetur *consummatum delictum*, quàmuis deindè, nec Duellicus Conflictus, neque ad illum Prouocatio sequatur: Ergo Duellicæ pœnæ, ac Censuræ statim contrahuntur.

Peregrin. Ità Peregrinus *de Duello quæst. 5. num. 8.*

Quid dicendum si non præcesserit publicatio? 2 Quòd si prædicta Manifesta, nec publicata, nec denunciata forent, itàut per Scribentem, vel Dictantem, vel Componentem *stetisset* quòminus illa euulgarentur, nullus tunc esset *Excommunicationi* locus, quàmuis scribendo, dictando, vel componendo, sit lęthale crimen patratum. Et ratio est, quia non esset adimpleta conditio; *per ipsos* enim *stetit*, quòminus publicatio, aut denuntiatio fieret.

QVÆSITVM XXXV.

Vtrùm sit sub Clementina Excommunicatione prohibitum narrare aliquod factum, ex quo Duelli occasio sit oritura?

SVMMARIVM.

1 *Narrans factum, ex quo oriri potest Duellum, si id præuideat, erit Excommunicatus, ex Peregrino.*

2 *Oppositam sententiam tuetur Auctor: concedit tamen, lethale crimen committi, & contrà Charitatem, & contrà Iustitiam.*

3 *Qui narrat aliquod factum, vt Auditorum animos stimulet ad Duellandum, Duellicas Censuras contrahit.*

Clem. viij. CVM Clemens VIII. in suo Duellico Diplomate, pari ratione prohibeat omnia, & singula scripta, quæ veluti radices, & semina lacessendi, atque inimicitiæ materiam, & occasionem præbere possint, oritur hinc Dubium, An etiam prohibere voluerit Summus Pontifex alicuius facti *Narrationem*, quæ futura sit, veluti semen aliquod, & *occasio* Inimicitiæ, Prouocationis, & Duellicæ Pugnæ?

Peregrin. Prima responsio ex Peregrino. 1 Respondet Primò Peregrinus *quæst. 27.* Negatiuè ad Quæsitum, dummodò tamen ille, qui narrat, certus sit, ex tali narratione non oriturum Duellum, sed tantummodò Inimicitiam, vel Rixam, in quo casu, læthale peccatum committeret, ob præstitam odij, & altercationis occasionem Proximo, qui talia narrari audiuerit, non tamen Excommunicatus foret.

Ex qua Peregrini responsione colligi videtur, quòd si Narrator præuideat ex his, quæ narrat, Prouocationem, vel Duellum oriturum fore, in Excommunicationem incideret.

Secunda responsio ex Auctore. 2 Respondeo igitur cum Bonacina *de Censuris tom. 1. disp. 2. q. 6. punct. 1. propos. 4. num. 32. Nullo pacto sub Excommunicatione prohibitam esse huiusmodi Narrationem, siuè præuideatur, siuè non, exinde Duelli Occasio oritura.*

Bonacin. Et ratio est; quia Summus Pontifex Clemens VIII. actionem istam in suo Diplomate non exprimit, ideòque *ad eam non est extendenda prohibitio*: in pœnis enim non est facienda extensio vltrà verborum significationem.

Peccat qui narrat sed nō est Excōmunicatus. Fateor tamen talia Narrantem *lethali crimini* obnoxium esse, non solùm, quia contrà *Charitatem* delinquit, verùm etiam contrà *Iustitiam*, quia iniustæ actionis, causam, ac materiam præbet, dummodò *talem finem* intendat.

3 Quòd si ex *industria*, aliqua enarraret, vt Audientes ad Prouo-

Quando præter peccatū, etiā pœnā Excommunicationis contraheret?

cationem, vel Duellicam Pugnam *impelleret*; vtique in tali casu, Duellicas Censuras contraheret; connumeraretur enim inter *Instigantes* ad Duellum, quibus illata est Excommunicationis pœna, in Clementino Diplomate. Est enim Instigatio, quoddam virtuale Consilium, & Exhortatio ad Duellicam Pugnam, vt fusiùs diximus *Quæsito* 27.

QVÆSITVM XXXVI.

Vtrùm Famuli scribentes tantùm, & non deferentes Scripta ad Duellum Prouocantia, incidant in Excommunicationem?

SVMMARIVM.

1 *Responsio est negatiua. Scribere, & non deferre duellica scripta, non est Famulis quandoque vetitum: quid verò Non scribere, & deferre?*

2 *Amatoriam Epistolam, Hero dictante, scribere possent Famuli absque peccato: at non deferre ad Amasiam.*

3 *Quædam Seruilia Ministeria an excusari possint à peccato?*

Merolla.

1 RESPONDETVR cum Merolla *in disp. Theolog. Moral. tom.* 1. *disp.* 2. *cap.* 4. *dub.* 10. *Corollar.* 3. *num.* 390. quem refert, & sequitur Diana, *par.* 3. *tract.* 6. *resol.* 1. *§. Et tandem*. dictos Famulos *Non contrahere Excommunicationem*, dummodò talia scripta exararent, graui *imminente* eis *periculo* mortis, aut alterius detrimenti: Secùs verò dicendum, relatus Auctor censet, si ea scripta *scienter deferrent*, licèt oppositam sententiam improbabilem non iudicet; eius verba hæc sunt.

Diana.

Responsio ad Quæsitum.

Scribere solum nō prohibitū videtur Famulis.

Quantùm ad Scripta Prouocantia ad Duellum, si loquamur de *Famulis scribentibus* tantùm, & non deferentibus, existimo posse dari casum, in quo *licitum sit famulis ea scribere*, vt si aliàs eis imamineret periculum mortis, vel alterius grauis nocumenti. Si verò de Famulis ea scripta *scienter deferentibus* sermo sit, est valdè probabile, id ità esse intrinsecè malum, vt *in nullo casu liceat*, quàmuis oppositum non sit improbabile. Ità Merolla *loc. cit.*

Similium Casuum Decisio ex Laym.

2 Eandem sententiam in simili tenet Laymann. *de Charit. lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 13. *num.* 5. *Corollar.* 6. qui licèt multa censeat fas esse Famulis, vt nimirùm Fœminam, cum qua Herus peccaturus est, per ianuam *intromittere, facem præferre, lectum sternere*. Sicuti docet Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 7. *num.* 14. Nauarrus, Rodriquez, Azorius *locis mox citandis*: quia huiusmodi materialis *cooperatio* satis *remota* est, & sinè ea peccatum nihilominùs committeretur; negat tamē Laymann. posse dictos Famulos absque peccato, Meretricem quàmuis per se paratam, vel etiam conductam, è domo eius *euocare*, & per Plateas ad Herum *deducere*, vel LITTERAS ad turpia cocitantes ab Hero ad Mulierē DEFERRE, cùm hæc vix fieri posse videantur, sinè aliqua inductione Mulieris ad peccatum; ideòque speciem quandam *Lenocinij* contineant, sicuti rectè docet Angles *in tract. de Ieiunio, quæst.* 7. *in fine* contrà Nauarrum *lib.* 5. *cons.* 5. *de Pœnitentia edit.* 2.

Sanchez.
Nauarrus.
Rodriq.
Azorius.

Famulis Amatorias litteras fas nō est deferre ad Amasiam Heri.

3 Nauarrus enim talia Famulorum obsequia, si ob Iussum Heri absque *prauo affectu* fiant, à mortali peccato *excusari* posse ait: eumque ex parte sequutus est Rodriquez *tom.* 1. *Sum. cap.* 205. *concl.* 3. Azorius *tom.* 2. *lib.* 12. *cap. vlt. quæst.* 8. Ità Laymann. *loco citato*. Ex cuius doctrina inferri posset, quòd si non liceat Famulo *ferre litteras amatorias* ad Amasiam, nè illa induceretur ad assen-

An possint excusari a peccato?

tien-

tiendum peccato, nec licebit etiam Famulis *ferre litteras Prouocatorias* ad Inimicum, nè inducatur ille ad acceptandam Monomachiam; proindè si deferrent, in Excommunicationē Eos incurrere probabiliùs cēseo.

QVÆSITVM XXXVII.

Vtrùm Actiones ordinatæ ad faciendas Duellicas denunciationes, narrationes, declarationes, & testificationes *oretenùs* sinè scriptura; similiter ad faciendam Prouocationem, *oretenùs* sinè Scriptura, sint absolutè, vel conditionatè prohibitæ?

SVMMARIVM.

1 *Vbi eadem militat ratio, eadem esse debet Iuris dispositio.*

2 *Concluditur prædictas Actiones esse conditionatè prohibitas sub Excommunicatione à Clemente VIII.*

Responsio ad Quæsitum.

1 RESPONDEO, huiusmodi Actiones esse *Conditionatè* prohibitas, per illam nimirùm conditionem: *Si per ipsos non steterit*, quominùs publicatio, vel denunciatio ad Duellum *oretenùs* fiat.

Clem. viij Ratio.

Probatur à pari; Sicuti enim in Clementina Constitutione *sub conditione* prohibentur Actiones illæ, directæ ad Prouocationes, ac Denunciationes in Scriptis exarandas; ità etiam *sub conditione* prohibitæ censentur istę aliæ, ordinatæ ad Prouocationem *oretenùs*, & *sinè Scriptura*, faciendam. Cum enim eadem in vtroque casu militet ratio, proindè *eadem* esse debet *Iuris dispositio*.

2 Cum igitur non *absolutè*, sed sub *conditione* illa: *Si per eos non steterit*, quominus publicatio, aut denunciatio fieret, sint prohibitæ Actiones, quæ fieri solent in ordine, ad facienda, & publicanda, vel intimanda Manifesta, & Prouocatoria Scripta, vt sunt dictare, componere, scribere, subscribere, typis imprimere, mittere, deferre, diuulgare, intimare, affigere, consilium, auxilium, operam, vel fauorem præstare, studere, mandare, vel quomodolibet se immiscere. Enumerantur Actiones cōditionè prohibitæ.

Sic etiam sunt *conditionatè* prohibitæ omnes Actiones, quæ fieri solent in ordine ad narrationes, & Prouocationes supradictas *oretenùs* faciendas, vt sunt consulere, mandare, instigare, sub illa scilicet conditione: *Si per eos non steterit* quominùs narratio, vel prouocatio fiat, Ità Peregrinus *q.5.n.11.* Peregrin.

QVÆSITVM XXXVIII.

Quomodò responderi possit argumentis, contrà hanc distinctionem Actionum in Principales, & Secundarias, Absolutas, & Conditionatas?

SVMMARIVM.

1 *Cur aliæ actiones dicantur principaliter, aliæ secundario prohibitæ in Clementina Constitutione?*

2 *Repetitio, & Epilogus quomodò intelligi debeant.*

3 *Quo tempore dicantur Excommunicationem contrahere, qui minus principaliter cooperantur ad Duellum?*

4 *Ponuntur duo Corollaria ex præcedenti Doctrina deducta.*

5 *In dubio sit ne adimpleta Conditio, an non, Prudentis Viri Iudicio standum est.*

DIXIMVS hactenùs in hac Duelli materia, duo distinguenda esse Actionum genera, quarum aliæ *Principaliter*, & *Absolutè*; aliæ verò *minùs Principaliter*, ac *Conditionatè* in Clementina Cõstitutione prohibentur: Ex quo sequebatur non contrahi Excommunicationem; donec conditio purificaretur. Contrà quam distinctionem, tria objiciunt argumenta Aduersarij, apud Bonacinam *tom. 1. de Censuris disp. 2. q. 6. punct. 1. propos. 4. num. 33.* (Clem. viij; Bonacina.)

1 Primum est. Omnes istas Actiones, quas in secundo genere collocauimus esse *principaliter*, & non *accessoriè* prohibitas; ac proinde non *conditionatè*, sed *absolutè*: ergo statim illis præstitis, contrahitur de facto Excommunicatio, independenter ab omni alia conditione. (Primum argumentum.)

Respondetur. Quicquid sit de principali prohibitione, hoc certum est, illas prohibitas esse, non *absolutè*, & *simpliciter*; sed sub hac conditione, *Si per eos non steterit &c.* vt igitur discrimen aliquod inter vtrasque Actionum genus poneretur, idcircò vocauimus illas, quasi *minùs principaliter* prohibitas, ad differentiam illarum, quæ *absolutè* prohibentur. (Solutio.)

2 Secundum argumentum est. Quia Clemens VIII. in verbis sequentibus *absolutè*, & *indistinctè* sub eadem loquendi forma, Duellicis poenis subjicit, non solùm Pugnantes, & Prouocantes, verùm etiam Præstantes *auxilium, consilium, & fauorem*: ergo præstita aliqua Actione, hic prohibita, statim contrahitur Excommunicatio, quæcumque Actio illa sit. (Proponitur, & Soluitur alia obiectio.)

Respondeo. Clementem VIII. ibi, iterùm repetere, & in compendium redigere, quæ superiùs dixerat; Repetitio autem, & Epilogus, intelliguntur iuxtà formam, & conditiones in præcedentibus explicatas; Verba enim dubia, intellectum capiunt ab antecedentibus, & consequentibus, *l. qui filiabus. ff. de legat. 3. & l. si seruus. §. finali. ff. de legatis.*

3 Tertium argumentum est. Non posse assignari tempus, in quo huiusmodi Actionibus sic explicatis, ac intellectis, contrahatur Excommunicatio: ergo non sunt hoc pacto *conditionatè*, sed *absolutè* intelligendæ; ità vt qualibet Actione præstita, statim Excommunicatio contrahatur. (Tertium argumentum.)

Respondeo. Assignari posse illud tempus, *in quo sequi debuisset Actio* aliqua, principaliter, & absolutè prohibita, ad quam præstita erat cooperatio, & verum esset dicere, per Cooperantem non stetisse, nè sequeretur. (Respõsio.)

4 Ex dictis, infert Bonacina *loc. cit.* Eum, qui consilium præbuit ad prouocandum alterum ad Duellum, incurrere Excommunicationem, *statim ac prouocatio sequitur, vel sequi debuisset*, nisi aliter obstitisset, vel nisi aliundè impedimentum ortum fuisset. (Bonacina. Primum Corollarium.)

Prætereà infert, Commodantem arma, Titio v.g. vt duellet, qui aliter sinè armis non fuisset duellaturus, in Excommunicationem incidere, dùm cum illis *decertandum erat in Duello*, vel *accedendum ad locum Duelli*, etiamsi reipsa illùc non accesserit, nec Pugna sequuta fuerit, ob impedimentum ab Alio positum, quàm ab Eo, qui arma accommodauerat. (Secũdum Corollarium.)

5 Verum tamen est, in his casibus decidendis, magna opus esse prudentia; quia cùm tempus à Legislatore non sit *simpliciter* determinatum, vel saltem non semper facilè cognosci possit, quonàm tempore adimpleatur conditio, *Standum est Iudicio Prudentis Viri cap. de causis. de offic. Delegat. & l. 1. ff. de Iur. deliber.* Prudens autem vir in dubio satis (In dubio quid agẽdum?)

pro-

probabiliter iudicare poterit conditionem purificatam fuisse; tùm quia *tutior pars est eligenda*; tùm quia constat de actione iniqua præstita, ex qua vt plurimùm sequi solet effectus, proindè contrà ipsum in hoc casu stare videtur *præsumptio*. Sed de hoc infrà redibit sermo.

QVÆSITVM XXXIX.

Vtrùm prohibitum sit sub eadem Clementis VIII. Excommunicatione, audire, vel legere narrationes, vel declarationes, vel testificationes ad Duellum pertinentes?

SVMMARIVM.

1 *Refertur prima sententia affirmatiua, eiusque rationes explicantur.*
2 *Lex pœnalis an ad fauorem Animæ, vel Reipublicæ, sit latè interpretanda?*
3 *Legentes Duellica scripta, sunt etiam Excommunicati, si ex composito legerent, iuxtà primam sententiam.*
4 *Qui solùm non ex Composito, nec scienter legunt, vel audiunt, excusantur ab Excommunicatione per Aduersarios.*
5 *Negatiuam sententiam tenet Author, eaque procedit tàm de Legentibus, vel Audientibus scienter, & ex composito, quàm ignoranter, & per accidens.*
6 *Soluuntur argumenta primæ sententiæ affirmatiuæ.*

1 PRIMA sententia est affirmatiua, eamque sequitur Peregrinus *quæst.* 28. vbi ait. Quòd si *data opera*, & *ex composito* ad eundem effectum, hoc est Duellum, audirent, in easdem pœnas inciderent; sicuti ipsi Narrantes, Declarantes, & Testificantes. Huius opinionis [Peregrin. / Prima sententia.]

Primum Fundamentum est, quia audientes sunt *Socij criminis*, ac propterea eadem pœna puniendi, qua ipsimet Principales, vt patet in Gregoriano Diplomate, ibi: *Volentes etiam &c. Socios quouis modo sese præbentes, eisdem Censuris, & pœnis subiacere, &c.* & etiam in Clementino, ibi: *Quinimmo &c. circà chartulas, seu libellos, litteras, aut quæcunque alia scripta quomodolibet peccantes.* [Ratio. / Greg. xiij. / Clem. viij]

Alterum Fundamentum est, quia opem ferunt, & eorum præsentia *cooperantur* ad illum actum *principaliter*, & *simpliciter* prohibitum per Clementinam Cõstitutionem, vt patet, ibi: *Præterea pari ratione.* vsque ad versum: *Quiuè alijs*, inclusiuè; vbi puniuntur, non solùm narrationes, declarationes, vel testificationes prædictas *Facientes*, vel *Publicantes*, sed etiam Quiuè in præmissis, vel eorum aliquo *se quomodolibet immiscuerint*. [Alia Ratio.]

2 Quòd si quis Peregrino obijciat, regulam illam Iuris, nimirùm quòd *lex pœnalis, & odiosa*, non sit extrà suum proprium significatum extendenda *l. cum quidam, ff. de liber. & posth. cap. Odia, de regul. iuris in 6.* ac proindè Duellicæ prohibitiones, & *pœnæ* inflictæ Facientibus, vel Publicantibus, narrationes, vel testificationes, &c. non sint *extendendæ* etiam *ad Audientes*. [Obiectio contrà primam sententiam.]

Respondet, Regulam illam Iuris, nihil obstare: nam quandò extensio *ad fauorem animæ* tendit, ità *lex pœnalis extendenda* est, sicuti *lex fauorabilis* extenderetur, vt docet Io: Andreas, & Abbas *in cap. Ex tenore, extrà, qui fil. sint legit.* Iason in *authent. Quas actiones num.* 25. *Cod. de Sacrosanct. Eccles.* Romana Rota in *Decisionib. Diuersor. par.* 2. *decis.* 29. *num.* 10. Et similiter lex pœnalis extendenda est, quandò *ad Reipublicæ fauorem* tendit, vt docet Barthol. [Solutio iuxta mentem Auctorum primæ sententiæ. / Io: Andr. / Abbas. / Iason. / Rom. Rot / Barthol.]

Aegid. Bossius.

in l. Quemadmodum, Cod. de Agric. & Cens. lib. 11. & Aegidius Bossius *in sua Practica Criminali tit. de poenis, num.* 12. Sed Clementina Constitutio, ait Peregrinus, ad *Animæ*, & *Reipublicæ fauorem* tendit; *expedit* enim *Reipublicæ, & Animæ saluti, vt delicta puniantur*, & quoad fieri potest, ab iniquis facinoribus perpetrandis, saltem poenarum metu, homines reuocentur: ergo, pœnæ illæ inflictæ narrantibus, declarantibus, &c. *extendi* possunt etiam *ad Audientes*, data opera in ordine ad eundem effectum, scilicet Duellum.

Ampliatio oppositæ sententiæ quoad alios Casus.

3 Hanc eandem doctrinam ampliat Primò, procedere etiam non solùm, quò ad *Audientes* dictas narrationes, sed etiam quò ad *Legentes*, quandò fiunt in scriptis, dummodò legant *data opera*, & ad eundem effectum; quia est eadem ratio, & propterea *eadem esse debet Iuris dispositio*.

Ampliat etiam secundò, vt procedat, datò quòd ex tali declaratione, narratione, vel testificatione, *nulla sequatur Pugna*, neque ad Pugnam *Prouocatio*.

Quinam Audientes, vel Legentes sint ab Excómunicatione immunes?

4 Secùs verò dicendum esse, ait, quandò *non data opera, sed casu* audirent; quoniam sicuti per Gregorianam, & Clementinam Constitutionem, non omnes, sed tantùm *de Industria*, & *ex composito Spectatores*, puniuntur, ità nec etiam omnes, sed *ex industria Audientes*; Duellicis poenis afficiuntur, cùm eadem vtrobique ratio militet.

Sic etiam quandò Audientes, vel Legentes *inscij essent*, quorsùm tenderent talia scripta, in tali casu ignorantia facti eos excusante, à Duellicis poenis forent immunes. His tamē omnibus nō obstantibus.

Responsio negatiua ad Quæsitum ex Auctore.

5 *NEGATIVAM EGO SEQVOR SENTETIAM*, & ratio est, quia *actiones istæ* audiendi, vel legendi Duellica scripta *non exprimuntur* in prohibitione Duelli, & cùm *odia non sint ampliandа, sed restringenda*, non debemus pœnas illas odiosas, ad audientes, vel legentes, extendere; satìs enim durum videretur, legendo solummodò Duellicas Narrationes, aut Prouocationes, Excommunicationis pœnam contrahi. Fauet huic sententiæ Bonacina *de Censuris tom. 1. disp. 2. q. 6. punct. 1. propos. 4. n. 32.*

Bonacina.

Solutio primi argumenti oppositi.

6 Ad Primum autem oppositæ sententiæ argumentum respondetur, *negando*, ipsos Audientes Duellicas Narrationes, &c. *Socios esse* illorum, qui tales Narrationes faciunt; ac proindè *nego etiam* fore pari poena puniendos, qua puniuntur illi, qui profectò cùm actionem *principaliter* sub Excommunicationis pœna, prohibitam exerceant, meritò, tali actione præstita, *ipsò facto Duellicas Censuras contrahunt*: At de *Audientibus*, cùm nulla fiat in Pontificijs Diplomatibus *Mentio*; *nec eis pœna vlla infligatur*, neque Nos tàm rigida sententia illos condemnare, eorumque animas, tàm graui *Excommunicationis* vinculo iligare debemus.

Responsio ad Secundum.

Ad secundum respondeo, etiam *Negando, Audientes opem ferre*, eorum que præsentiam ad illum actum *principaliter* prohibitum, *formaliter* cooperari, cum tantummodò, vt sic dicam, *materialiter*, *& per accidens*, tales Declarationes, vel Testificationes audiendo, se habeant.

Quid dicendū de extensione legis pœnalis?

Quod autem Lex poenalis ad fauorem Animæ, vel Reipublicæ, latè sit interpretanda, ac extendenda, transeat hoc; nam etiamsi de aliqua poenali lege verificaretur, nequit tamen dici de *Excommunicatione*, quæ cum sit pœna grauissima; non contrahitur nisi in Casibus *in Iure expressis*. Si ergo in Canonico Iure contrà Duellum, non exprimuntur *Audientes*, nec *Legentes*; non erunt igitur Isti Excommunicationis pœnæ obnoxij.

QVÆSITVM XL.

Vtrùm essent Excommunicati Duellatores, qui gerentes arma defensiua, Duellum committerent: ità vt nullum esset mortis, nec vulneris periculum?

SVMMARIVM.

1 *Duellantes sine periculo cædis, vel vulneris, peccant, sed non sunt Excommunicati.*

2 *Inspiciendum est periculum, quod per se oriri potest ex tali Duello, sed non per accidens.*

Explicatur in quo dubium consistat.

DVBIVM mihi propositum fuit, an si duo Viri nobiles, è capite ad calcem, validissimis armis defensiuis muniti, Duellare inuicem paciscerentur, ità tamen, vt moraliter loquendo, nullus ex tali Duellica pugna subesset vulneri, aut mutilationi locus, sed tantummodò hoc facerent, *ne ignaui viderentur*; Vtrùm inquam in Excommunicationem inciderent?

Respõsio. Prima pars negatiua.

1 Respondi: Si ex occultis Duelli pactis certi forent Duellatores, se nullum taliter Duellando subituros esse vulneris, mutilationis, aut cædis periculum, tunc in foro interno Excommunicationis pœnæ non essent obnoxij; *peccarent tamen peccato scandali, & in foro externo censerentur Excommunicati.*

Secunda pars affirmatiua.

Si verò, etiam defensiua arma gerendo, *periculum aliquod imminerets vulneris, aut cædis*; si v. g. aliqua pars corporis adhuc esset vulnerabilis, vtique incurrerent. Et ratio horum omnium est, quia Duellicæ Censuræ, ideò inflictæ sunt, vt animarum, & corporum pericula eluderentur: ergo cum in primo casu periculum vllum (vt supponimus) adesset: In secundo autem casu adhuc vulneris discrimen subiri posset, vt frequenter accidit, etiam defensiua arma gerentibus; ideò Isti Duellicas Censuras contraherent, Illi verò minimè.

2 Loquimur autem hic de discrimine, quod *moraliter* loquendo, *per se* ex tali Duello oriri potest, non autem *per accidens*, quod etiam contingere potest in Hastiludio, quod tamen sub Excommunicationis pœna prohibitum non est, licèt quandoque ex aliquo inopinato euentu vulnera, aut cædes sequantur, vt experimento comprobatum est in multis, ac præsertim in Henrico II. Galliæ Rege, qui in Hastiludio, cum Gabriele Comite Mongomerio Prætorianæ Cohortis Præfecto congrediens, galea præproperè non satis occlusa, ab aduersæ hastæ fragmento, apertam bucculam irrumpente, transfosso dextero oculo, ictoque indè cerebro, illicò exanimatus est, quintoque post die ex hac vita decessit.

Henricus II. Galliæ Rex in hastiludio lethale vulnus accepit.

Famianus Strada de Bello Belgico lib. 1. ad annum 1559.

QVÆSITVM XLI.

Vtrùm Duellantes Subulis, vel Gladiolis, incidant in Excommunicationem?

SVMMARIVM.

1 *Responsio est affirmatiua. Finis attendendus est in prohibitione duellica.*

2 *Satisfit tacitæ obiectioni de bellicis Armis.*

RATIO dubitandi est; quia Armorum nomine, bellica tantummodò Arma venire

videntur in Clementina Constitutione, vbi Armorum mentio habetur, & inita cum Armis Duella prohibentur: Subulæ autem Sutorum potiùs Instrumenta sunt, quàm bellica Arma; sic etiam Gladioli, ac Cultelli ad incidendum panem, Armorum appellatione non veniunt, secundùm Panormitanum *in cap. Clerici, 1. de vita, & honestate Clericor.* quem sequitur Siluester *in verb. Excommunicatio, 7. num. 59.* Ex quo sequi videtur dictis armis Duellantes Duellicas non contrahere Censuras.

Panormit. Siluester.

1 Respondeo tamen ad Quæsitum *affirmatiuè*. Et ratio desumenda est *ex fine*, propter quem Duella prohibentur, vt nimirùm animarum, & corporum pernicies, mutilationes, vulnera, mortes repentinæ, odia, & altercationes, quæ ex Duellis oriuntur, non solùm ipsosmet inter Duellatores, verùm etiam inter adstantes, eorumque Amicos, ac Consanguineos euitentur. Cùm igitur *non minùs* ex Duello, *Hasta*, vel *Gladio*, quàm *Subula*, vel *Gladiolo* v.g. inito, hæc omnia mala oriri possint, ideò qui hisce, & similibus Armis ad Duellandum vterentur, *Duellicas Censuras contraherent*.

Responsio affirmatiua.

2 Neque obstat, hæc non esse Arma bellica, neque Armorum appellatione venire non solere: nàm satis est, *si ex se vulnera, vel necem inferre possint*, vt prohibitus censeatur eorum vsus in Duello. Sicuti quàmuis lapides, & baculi, iuxtà communem loquendi vsum, vt docet Iulius Clarus *in sua Practica Criminali, q.82. Statut. 6. versic. Et scias.* Armorum nomine non veniant, tamen eò ipsò, quòd ad Duellum committendum eligantur *ex intentione* Duellantium facta sunt Arma bellica, vt in simili docet Nauarrus *in Manuali cap 27. num. 139. & in cap. Ità quorundam, de Iudæis, not. 11. nu. 13.* ac proindè Duellum committentes prædictis Armis in Excommunicationem incidérent. Vide Peregrinum *q. 9.* Vgolinum *de Potest. Episc. par. 1 cap. 2. num. 2.* Floronum *de Duello cap. 5. §. 9.*

Responsio ad rationem dubitandi. Iulius Clarus. Nauarr. Peregrin. Vgolinus. Florenus.

QVÆSITVM XLII.

An Duellantes tot contrahant Censuras, quot fuerunt Summi Pontifices, prohibentes singuli Duellum sub Censuris?

SVMMARIVM.

1 *Duellica prohibitiones sæpius repetita, ac innouata à Summis Pontificibus, Vnicam Excommunicationem Transgressoribus infligunt.*
2 *An si alia Duelli prohibitio ab Episcopo fieret, alia contraheretur Censura?*
3 *Deferentes Arma Saracenis, vnica afficiuntur Censura.*
4 *Censura vnde Vnitatem, vel Multiplicitatem desumant?*

1 RESPONDEO *negatiuè*. Et ratio est; nàm quàmuis plures fuerint Summi Pontifices huius Duellicæ Censuræ conditores, *formaliter* tamen in Potestate videntur *Vnus*, & non censentur velle ferre plura Præcepta *formaliter distincta*; & licèt sæpiùs innouauerint Pontificias Constitutiones contrà Duellantes, est tamen *Vna Lex*, ac proindè contrà Eam delinquentes, *Vnius* sunt *contumacia formaliter* Rei: ergo *Vnius* Excommunicationis pœnæ obnoxij.

Negatiua responsio. Plures Pōtifices lege contrà Duellum, censentur Vna formaliter, quòad Cēsuram.

2 Quòd si à pluribus, diuersam Potestatem habentibus, prohiberetur Duellum; vt si v.g. Episcopus in sua Diœcesi, Censuram ferret contrà Duellantes, ità tamen, vt intenderet Nouum Ius ferre, & *Nouam pœnam imponere*, præter eam, quæ à

Quid dicēdum de Censura Episcopali?

Sum-

Summis Pontificibus imposita est, tunc *Duæ contraherentur Censuræ*, Papalis Vna, Altera Episcopalis.

Disparitas. Et ratio disparitatis est; quia *multiplex formaliter contumacia* in hoc Casu committeretur: ergo *multiplex contraheretur Censura*, quæ ob contumaciam contrahi solet. Ità Suarez *de Censuris disp. 5. sect. 3. num. 13.* Coninch *de Poenitentia disp. 7. dub. 6. n. 46.* Vgolinus *tab. 1. cap. 16. §. 3.* Savrus *lib. 1. cap. 10. num. 11.* Paludanus *in 4. disp. 18. quæst. 2. ad finem*. Filliucius *cap. 5. quæsito 7. num. 142.* Nauarr. *in cap. Ita quorundam de Iudæis, notab. 11.* Altenius *lib. 3. disp. 10. cap. 7. col. 3.* Bonacina *tom. 1. de Censuris, disp. 1. q. 1. punct. 5. propos. 3. n. 11.*

(Suarez. Coninch. Vgolinus. Sayrus. Paludan. Filliucius. Nauarr. Altenius. Bonacina.)

3 Corollarium. Ex quo infero etiam cum Bonacina, & Savro *locis citatis*. *Vnius* tantummodo *Excommunicationis* Pœna affici illum, qui deferr *arma Saracenis*, quàmuis multi Summi Pontifices, sub Censuris prohibuerint arma Saracenis deferre, & multi eandem Censuram reseruauerint: *Reseruatio* enim *non mutat Speciem Censuræ*, vel transgressionis, vel contumaciæ.

(Quot Cēsuras contrahant deferētes arma Saracenis?)

Si verò Episcopus etiam ipse ferret Censuram, tanquàm suam contrà deferentes arma Saracenis; in hoc casu, arma deferens *Duplicem incurreret Censuram*; committeret enim Duplicem contumaciam *formaliter*.

4 Argumētum. Sed contrà hoc obijci posset: Qui facit contrà plures Leges, & præcepta, ex eodem motiuo imposita à diuersis Superioribus, committit *Vnum* tantummodò *peccatum*, & Vnam transgressionem: sed in casu nostro, qui Duellum committeret, vel arma deferret Saracenis contià Pontificis, & Episcopi prohibitionem, *Vnum* committeret *peccatum*: ergo *Vnam* contraheret *Censuram*.

Respōsio. Respondeo, *negando Consequentiam*. Et ratio est, quia *Censuræ* non solùm *desumunt Vnitatem*, & *Multiplicitatem* ab Vnitate, & Multiplicitate peccatorum, verùm etiam à *multiplici contumacia*: sed qui Pontificis, & Episcopi præcepta transgreditur, est *Multipliciter contumax*, & contrà Episcopum, & contrà Pontificem: ergo Multiplici Censura est puniendus. Ità Bonacina *loc. cit.*

QVÆSITVM XLIII.

Vtrùm Duellatores tot contrahant Censuras, quot Duellicas actiones exercent, quarum singulæ seorsìm sub Excommunicationis pœna prohibentur?

SVMMARIVM.

1 *Proponitur ratio dubitandi, cum ampliori Quæsiti explanatione.*
2 *Subiectum vnica Excommunicatione affectum, affici potest alijs, & alijs, eiusdem, & diuersæ Speciei Excommunicationibus.*
3 *Quid amplius Damni, ac pœnæ sentiat Excommunicatus, cùm alias, & alias contrahit Censuras, nondùm absolutus à prima?*
4 *Plura lethalia Crimina, eamdem diuinæ Gratiæ priuationem, multiplici titulo inducunt.*
5 *Multiplicatis moraliter, ac formaliter Transgressionibus, multiplicantur Censuræ Transgressoribus illatæ.*
6 *Plures Duellicas actiones exercens in eodem Duelli feruore, vnam contrahit Excommunicationem. Idem asseritur de Dante plura verbera eidem Clerico, eodem tempore.*
7 *Quid dicendum de Præstante diuersas duellicas Actiones, diuersis temporibus?*
8 *Exercens eodem tempore plures Actiones duellicas, ordinatas ad plura*

Duelli, an pluribus puniendus sit Censuris?

9 *Subripiens simul tempore ex eodem Horreo plures frumenti Modios, ex eodem Grege plures Oues eodem simul tempore, vnius criminis Reus est. Quid si è diuersis?*

1 VLTÆ sunt Duellicæ Actiones, singulæ seorsim prohibitę sub Censuris à Summis Pontificibus, ac præsertim à Clemente VIII, vt nimirùm *Prouocare* ad Duellum, *Suadere*, *Scribere*, *Auxiliari*, *Spectare*, Equos, vel arma *Commodare*, & his similia; vt diximus. *Quæsit.* 5. Dubium hinc oritur, an si *Vna, eademque Persona*, & *Prouocet* ad Duellum, & Consilium, ac fauorem *præbeat* alijs, & Duellicos Libellos *scribat*, & sit simul, & Socius, & Fautor, & Spectator, & Patrinus, & Instigator, & Mandans, & Suasor, & Prouocator, & Duellator: *Tot contrahat Excommunicationes, quot sunt istæ Actiones*, quas exerceret, positò, eas simul compossibiles esse.

Clem. viij

Explicatur latiùs quæsitũ, ac dubitandi ratio.

2 Sed antequàm ad Quæsiti solutionem accedam, præmitto, posse *semel* Excommunicatum, *iterùm* Excommunicari, nèdum alia Excommunicatione *diuersæ rationis*, verùm etiam *eiusdemmet Speciei*, vt communiter docent Doctores, ac præsertim Siluester *verbo Excommunicatio.* 1. *num.* 10. Suarez *de Censuris disp.* 5. *sect.* 2. Auila *de Censuris*, 2. *par. cap.* 4. *disp. vnica, dub.* 7. Filliucius *tract.* 11. *cap.* 5. *quæst.* 7. Alterius *lib.* 3. *disp.* 10. *cap.* 7. & Alij communiter.

Excõmunicatus iterũ Excommunicari potest.

Siluester, Suarez. Auila. Filliucius, Alterius.

Ratio est; tùm quia sic exprimitur *in cap. Cùm pro causa. de sententia Excommunicationis, & cap. Engeltrudam.* 3. *quæst.* 4. *& cap. Ità quorundam de Iudeis*: tùm quia ligatus Censura, potest adhùc *transgredi legem* continentem Censuram; ergo potest adhùc illam *incurrere*; vndè qui semel Clericum percussit, & contraxit Excommunicationem, potest *noui anathematis vinculo* ligati, iterùm percutiendo eumdem, vel aliũ Clericum.

Ratio.

3 Et quàmuis per secundam, & tertiam, aliasque Censuras subsequentes nihil sit vltrà, quo priuari possit Excommunicatus, cùm iam per primam bonis omnibus communibus priuatus sit; istæ tamen Excommunicationes *vim habent priuandi, & nouum inducunt priuationis titulum*; itàvt si per impossibile per primam Excommunicationem, omnium communium bonorum priuatio sequuta non esset, sequeretur vtique per secundam, vel tertiam, aliasque illatas Censuras.

Eadẽ priuatio cõmunium bonorum multiplici capite cõtrahi potest.

4 Patet hoc manifestè in Peccatore plura læthalia crimina committente, qui licèt per primum læthale crimen *Diuina gratia priuetur*, reliqua tamen, quæ successiuè committuntur peccata, eandem priuationem gratiæ Dei *nouis titulis* inducunt. Et similiter in *Reo*, qui ob furta commissa sit capite damnatus, & dùm in vinculis detinetur, homicidium committat: licèt enim ob furta commissa, iàm laqueo suspendendus sit v. g. nouum tamen homicidij crimen, *nouam inducit damnationis, ac mortis obligationẽ*, adeò vt si ex furtis capite damnatus no foret, damnaretur vtique ex homicidio patrato. His igitur positis vt certis.

Comparatur Excõmunicatus Reo Capite dãnato, & Peccatori diuina gratia priuato.

5 RESPONDETVR. PRIMO AD QVÆSITVM: *Tot contrahi Censuras, quot sunt moraliter, & formaliter Actus contra præceptum, seù quot sunt transgressiones formaliter, & moraliter.* Vndè vbi est *moraliter*, & *formaliter Vnus* actus contra præceptum, seù *Vna* transgressio, ibi est *Vna tantùm Censura*: vbi verò sunt *Plures* transgressiones *formaliter*, ibi sunt *Plures Censuræ*. Et ratio est, quia Censura in lege ponitur, propter transgressionem ipsius legis; ergo vbi est *Vna transgressio*, ibi est *Vna Censura*. & vbi *Multiplex transgressio*, ibi etiam *Multiplex Censura* reperitur:

Prima Responsio ad Quęsitum procedit, quando multæ duellicæ actiones simul præstarentur.

Ergo

Plures actiones physicè distinctæ, censentur Vna moraliter.

6 Ergo in casu posito, Si omnes illæ Duellicæ Actiones, ab Vna, eademque Persona, eodem Duelli feruore in ordine ad idemmet Duellum fierent, censerentur, *Vna actio moralis, & formalis*, *Vna etiam formalis transgressio*, ac proindè *vnica Censura* punienda; & licèt sint *diuersi*, ac *distincti Actus*, Prouocare v. g. Scribere libellum, Spectare Duellum, Duellare, quia tamen *alter alteri subordinatur* respectu eiusdem Duelli, in genere moris, *Vnicus actus* prauus censetur, & Vna Excommunicationis pœna dignus. Quandò enim *Vnum est propter aliud, ibi est tantùm Vnum*. Teste Aristotele 2. *Topic. cap.*2.

Paritas de Afficiente Clericum pluribus verberibus.

Patet à pari de Verberante Clericum, qui si eodem Pugnæ feruore successiuè, & *absque interruptione morali* Clericum verberat, *Vnam* tantummodò *Censuram incurrit*, vt colligitur *ex Canone pro causa de sententia Excommunicationis*. Et ratio est, vt suprà, quia censetur *vna* tantùm *actio moraliter*. Ità Suarez *disp.*5. *sect.*3. Vgolinus *tabul.* 1 *cap.*16. *§.*3. *num.*5. Nauartus *cap.*6. *num.*17. Alterius *lib.*3. *disp.*10. *cap.*9. Bonacina *de Censuris disp.*1. *quæst.*1. *punct.*5. *propos.* 2. *nu.*5. Et patet etiam à simili de osculis, ac tactibus impudicis, cæterisque actibus venereis, in ordine ad eandem copulam carnalem, qui licèt *entitatiuè*, ac *materialiter* plures sint, *formaliter* tamen censentur *Vnus actus moralis*, vnumque peccatum læthale, cùm eodem tempore fiunt.

Suarez. Vgolinus. Nauarrus. Alterius. Bonacin. Paritas.

Secunda responsio ad Quæsitum.

Cùm igitur in posito casu, Prouocare, Instigare, ac Duellare, *vnum*, *& idem* respiciant *Duellum*, Vnica etiam erit transgressio, *Vnicæ capax Censuræ*.

7 RESPONDETVR SECVNDO: Si omnes istæ Actiones *diuersis* fierēt *temporibus*, ac *interruptis vicibus*; vt si v. g. hodiè *componeretur* libellus Prouocatorius, & *mitteretur* ad Inimicum, crastina die fieret *oretenùs* prouocatio, postridiè *committeretur* Duellum, tunc dici posset, *tot Censuras contrahi*, *quot sunt istæ peccaminosæ Actiones*, quæ *moraliter* non in *Vnam* coalescunt actionem, sed *plures* distinctæ censentur, quibus singulis *seorsim* sumptis, singulæ impositæ sunt Censuræ; quippequæ multas inuoluant *formales transgressiones*, contrà eandem legem, prohibentem *Prouocationes*, Prouocatorij Libelli *Compositionem*, *Duellicum Conflictum*, &c. Sicuti censeretur plura peccata committere, qui *interruptis vicibus* plures Actus ad eundem finem tendentes præstaret; vt si quis v. g. amatoriam epistolam mitteret *hodiè* ad Amasiam, *cras* deindè illam impudicè tangeret, *postridiè* cùm eadem concumberet, essent vtique *tria peccata distincta*, licèt respexerint eundem finem carnalis copulæ.

Variæ actiones peccaminosę diuerso tēpore præstitæ an inducāt varias Censuras?

Qui verò tuentur non contrahi Excommunicationem ab ipsis Principalibus, nisi sequatur Duellum. Respondent *concedendo* quidem tunc *plura committi peccata*; *Negant* tamen *plures contrahi Censuras*, quia, vt Ipsi aiunt, Duellicæ Censuræ non sunt impositæ singulis Actionibus peccaminosis ordinatis ad idem Duellum, sed tantummodò *Committentibus Duellum*, Ex Textu, ibi: *Monomachiam commiserint*; Ex quo inferunt, quòd *nisi ad illum actum* committendi Duellum deueniatur, *non contrahitur Excommunicatio*, licèt plures Duellicę Actiones priùs exerceantur. Sed de hoc infrà.

Quid respondeant Auctores defendentes Duellicas Censuras cōtrahi sequuto Duello.

8 RESPONDETVR TERTIO: *Si eodem tempore plures Duellicæ actiones fiant in ordine ad plura Duella*, *vel cum pluribus personis successiuè Duelletur*, *In hoc casu plures contrahi Censuras*. Vndè, Si quis v. g. suum inimicum prouocat ad Duellum, seruo mandat, vt Alterum Inimicum absentem, suo nomine prouocet ad aliud Duellum, sequenti hebdomada v. g. ineundum, Alteri amico Duellatori pro alio Duello committendo, Consilium, aut arma præbeat, aliorum Duello interesse velit, etiamsi

Tertia responsio ad Quæsitū.

has

has Actiones intrà vnius diei, immò intrà vnius horæ spatium committeret; quia tamen *plura respicerent Duella, pluribus Censuris ligaretur*, cùm plurium præceptorum, quæ in eadem Duellica prohibitione continentur, *multiplici titulo formalis Transgressor* diceretur.

Verberās successiuè plures Clericos pluribus afficitur Censuris.

Non secùs ac, *Si quis v. g. successiuè plures Clericos verberaret*, vel Vni Clerico vulnus infligeret, alium violenter in publica, aut priuata custodia detineret; ab alio per vim, & Iniuriam aliquid è manibus eriperet (Demus hæc omnia compossibilia esse) in alium aquam, puluerem, aut lapillos iaceret; alium persequeretur, ità vt in fluuium, aut in foueam ille incideret, &c. hæc autē simul ageret eodem tempore, vt suppono; *tot contraheret Censuras, quot essent istæ iniuriosæ actiones contrà plures Clericos præstitæ*: ergo pariter dicendum est in posito casu de *Duellatore*, plures Duellicas actiones exercēte in ordine ad plura Duella.

Obiectio.

9 Sed obijcies. *Si quis* eidem personæ, & consilium, & auxilium, & fauorem, & mandatum, &c. daret pro aliquo Duello ineundo, *Vnum peccatum committeret, vnamque Censuram contraheret*: ergo similiter dicendum, etiamsi vni det auxilium, alij consilium; huic fauorem, illi mandatum pro diuersis committendis Duellis.

Respōsio.

Respondetur *negando Consequentiam*. Et disparitas est, quia cùm eidem Personæ omnia simul *tempore* præstantur, fit tantùm *vna transgressio moralis contrà legem Pontificiam*.

Disparitas.

Sicuti, si quis v. g. eodem die ex eadem Sylua plura *simul* ligna cederet, ex eadem Vinea plures *simul* fructus decerperet, ex eodem Horreo plures *simul* frumenti modios asportaret, ex eadem Arca plures *simul* nummos subriperet: *Vnum committeret peccatum*. Secùs verò, si ab Vno pecuniā *eodem tempore* subriperet, & ab alio aliquot frumenti modios, & aliquot ab alio, *plura tunc essent peccata, quia pluribus*, licet simul tempore, *fieret iniuria, ac damnum inferretur*. Idem ergo dici potest in casu posito.

QVÆSITVM XLIV.

An si eodem tempore daretur Vnum Consilium, vel Auxilium multis in ordine ad multa Duella, contraheretur Vnica, vel multæ Censuræ?

SVMMARIVM.

1 *Oritur dubitandi Ratio, quia plura sequerentur Duella ex eodem Consilio, vel Fauore præstito.*

2 *Iuxtà primam Sententiam, Vnica contrahitur Excommunicatio.*

Colloquens cum pluribus Excommunicatis eodem tempore, quot contrahat Censuras?

3 *Pluribus afficitur Censuris, Qui dat Consilium pluribus, iuxtà alteram sententiam.*

4 *An percutiens plures Clericos eodem impetu, pluribus ligetur Censuris?*

5 *Qui multos simul induceret ad peccandum, an multa quoque simul peccata committeret?*

6 *Blasphemando simul Deum, & Apostolos, tredecim peccata committeret ex Molfesio, & Alijs.*

7 *Eadem detractione Trium lædens Hominum famam, ter peccat ex Filliucio, & Alijs.*

8 *Vnde Peccatorum Vnitas, vel Multiplicitas desumenda sit?*

9 *Concurrentibus multis ad aliquid mali agendum, singuli peccant, licet Vnum sit Malum, quod patratur.*

10 *Vnum Consilium datum multis, quomodo censeatur vnica Actio peccaminosa?*

11 *Nemo ex suo delicto Commodum reportare debet.*

12 *Admissa prima sententia, quomodò verificetur, non sequi hoc absurdum, nempè, Consulentem reportare commodum ex suo delicto?*

Explicatur latius Quæsitū.

1 CONTINGERE potest, Multos simul ab eodem Titio v.g. Consilium, vel Auxilium petere, singulos tamen in ordine ad diuersa Duella, & Ipsum Vnico Consilio, ac Fauore, Omnes simul hortari, & vrgere ad Pugnandum, ità vt verè ex tali suasione Plura deindè sequantur Duella. Quæritur nunc, an Titius, præstito omnibus Fauore, & Consilio, *Vna, vel Pluribus ligaretur Censuris*, inflictis contrà *Fauorem*, aut *Consilium Dantes*, in ordine ad Duellum? Et quàmuis hoc Dubium à Nullo hactenùs in terminis Duelli, disputatum inuenerim; adhùc tamen duplex excogitari potest opinio, cuius rationes vtrinque adducam, vt integrum sit cuicumque, ex dictis sententijs vtram velit, amplecti.

Prima sententia.

Vnam Cēsuram cōtrahi.

2 Prima igitur Sententia esse potest, *Vnam solummodo in hoc Casu contrahi Censuram*, nàm cùm sit *Vnum numerò peccatum*, & *Vna transgressio*, erit etiam *Vna numerò Censura*. Sicutì in simili *probabiliter* asserunt nonnulli Doctores, *Vnica* percussione, vel occisione, *Vnicam* contrahi Censuram, etiamsi *Plures* Clerici percuterentur, vel occiderentur: *Vnica Imprecatione* cōtrà Vnam Familiam, *Vnum tantummodo lethale peccatum* committi, quàmuis in ea Familia *Plures* existerent Personæ: *Vnica Blasphemia* in Duodecim Apostolos, *Vnum* pariter committi *peccatum*: & tandem *Vnico colloquio* cum Pluribus Excommunicatis, *Vnam minorem Excommunicationem* incurri, vt volunt Suarez *tom. 5. de Censuris, disp. 5. sect. 3. num. 7.* Bonacina *tom. 1. de Censuris disp. 1. quæst. 1. punct. 5. propos. 2. num. 7.* & Alij: Ergo etiam dici potest Vnico Consilio, vel Fauore præstito Multis eodem tempore, Vnam solummodò Censuram incurri, quàmuis Plura Duella indè sequantur.

Paritas de percutientibus, vel blasphemantibus plures.

Suarez.

Bonacina.

Secunda sententia.

Plures incurri Cēsuras.

Ratio.

3 E contrà Altera Sententia esse potest: *Tot contrahi Censuras, quot essent Personæ, quibus Consilium, aut Fauor daretur*. Et ratio est, quia licèt *Consilium sit Vnum numero physicè*, est tamen *moraliter, ac virtualiter multiplex, ac Multorum Causa Duellorum* (supponimus enim ex tali Consilio, omnes illos animatos esse ad propria Duella ineunda.) Sunt igitur *in eodem actu physico Plures malitiæ morales, numerò distinctæ*, Multa crimina in eodem Facinore, ac multiplici titulo *Multæ Transgressiones, & Contumaciæ* contrà Duellicas Prohibitiones: ergo etiam *Multæ Censuræ*.

Nauarr. Zerola. Sayrus. Vgolinus. Enriq. Alterius. Vasquez.

4 Hanc sententiam in simili tuentur Nauarr. *cap. 6. num. 18.* Zerola, *de Pœnitentia, cap. 12. quæsito 48.* Sayrus, *lib. 1. cap. 10. nu. 9.* Vgolinus, *tabula 1. cap. 16. §. 3. num. 8.* Enriquez, *lib. 5. cap. 5. num. 4.* Alterius, *lib. 3. disp. 10. cap. 8. colum. 1. versic. Sed quàmuis.* Vasquez, *de Pœnitentia quæst. 91. art. 1. num. 4. & 7.* Qui omnes probabiliùs, ac tutiùs asserunt, quòd Si quis *Vnico ictu*, Plures Clericos percuteret, vel occideret, *tot ligaretur Censuris, quot essent Clerici* percussi, vel occisi: ergo similiter dici posset in Casu nostro, *tot contrahi Duellicas Censuras, quot* essent Personæ, quibus *Fauor*, aut *Consilium* datum esset in ordine ad diuersa Duella.

Decisio similium Casuum.

Primus Casus.

Sanchez. Vasquez. Salas.

Secundus Casus.

5 Prætereà, sic etiam in simili docent Sanchez *in Summa, tom. 1. lib. 1. cap. 6. nu. 8.* Vasquez, *in prim. 2. quæst. 71. art. 7. nu. 15.* Salas, *in prim. 2. tract. 3. disp. 5. sect. 13. num. 110.* & Alij, quòd, Si quis *Vnico* verbo, quatuor v.g. ad peccandum induceret, *quatuor peccata* committeret, in Confessione explicanda.

Vasquez. Molfesius. Azorius.

6 Sic etiam Vasquez, *in 3. par. tom. 4. quæst. 91. art. 1. dub. 4. num. 10.* Molfesius noster, *in Summa, tom. 1. tract. 1. cap. 7. num. 19.* Azorius, *tom. 1.*

lib. 4.

Tertius Casus.

lib.4. cap.4.quæst.5. tenent; Quòd Si quis *Vnico actu*, Deum, & Duodecim Apostolos malediceret, *tredecim* peccata mortalia committeret.

Quartus Casus.

7 Item, Qui *eodem verbo*, Famam, & honorem *trium personarum* læderet, *trium peccatorum* reus esset; sicutì qui *Vno ictu tres homines* occideret. Ità Filliucius *tom. 2. tract. 21. cap.9. num. 325.* Yribarne, *in 4. Sententiar. tom.2. distinct.17. disp. 15.sect.8.* Vasquez, & Azorius *locis citatis*. Ex quibus, & similibus Casibus, qui videri possunt apud Nostrum Diana, *p. 3. tract.4.resol.164.* deduci potest, etiã in Casu posito, *plura cõmitti peccata*, quãdò datur vnum Consilium multis in ordine ad plura Duella, ac proindè *Plures contrahi Excommunicationes*.

Filliucius. Yribarne.

Adducuntur, & diluuntur Opposita contrà Primam Sententiam.

Primum argumentum.

8 Primò obijci posset contrà Primam Sententiam, asserentem Vnicam contrahi Censuram, tali pactò: *Vnitas peccatorum* non desumitur tantùm *ex vnitate Actionis*, sed etiam *ex multiplicitate Personarum*, & Subiectorum, circà quæ versatur Actio: Sed in Casu posito Plures sunt Personæ, quibus Consilium, aut Fauor datus est ad committenda Duella: ergo *Plura* sunt *numerò peccata*, consequenter etiam *Plures Censuræ*.

Respõsio.

Sed Respondere possent illius Sententiæ Auctores, Vnitatẽ, & Multiplicitatem *numericam* peccatorum, desumi ex Vnitate, vel ex Multiplicitate *numerica* Personarum, *quando Actio fit successiuè circà Plures Personas*, vt v. g. in nostro Casu, Si *hodiè* daretur Consilium Vni, *Cras* Alteri, &c. non verò *quandò fit tota simul circà Plures Personas*, vt propositum est Quæsitũ.

Secundũ argumentum.

9 Obijcies secundò. Si Plures Consilium darent Vni in ordine ad Duellum, *omnes Excommunicationem incurrerent*: ergo à pari, Si Vnus daret Pluribus Consilium, *Plures incurreret Excommunicationes*.

Solutio.

Sed Responderent Illi, negando Consequentiam. Et ratio disparitatis est, quia quandò Plures Vnum Consilium darent, *Plura peccata committerent*, iuxtà numerum Personarum concurrentium ad tale Consilium dandum; quandò verò Vnus Vnum Consiliũ daret Multis, committeret tantùm *Vnum peccatum, Vnam transgressionem, & Vnicam actionem terminatam ad Plures*.

Disparitas.

Tertium argumentum.

10 Obijcies tertiò. Si idem Consilium daretur Multis successiuè, *tot contraherentur Censuræ, quot essent Personæ, quibus successiuè daretur*: ergo etiam idem dicendum est, quandò eodem tempore, Vnico Actu daretur Multis; *videtur enim eadem ratio*.

Respõsio.

Respondetur, negando Consequentiam; quia in illo Casu essent *Plures Actiones moraliter distinctæ*, ac proindè *Plures inducerent Censuras*: At in Casu nostro, cùm daretur eodem tempore idem Consilium, censeretur *Vnica Actio moralis* peccaminosa, *Vnius* pœna *Censuræ* punienda.

Quartum argumentum.

11 Obijcies quartò. Si verum esset, Dantem Vnum Consilium Multis, Vna Censura ligari, sequeretur Ipsum *reportare commodum ex suo delicto*: quia eodem modo Vnam incurreret Excommunicationem, *Consilium dando Multis, ac Vni tantùm*; Sed hoc non videtur admittendum: ergo.

Solutio.

Respondent dictæ sententiæ Auctores, *negando sequelam*. Non enim Commodum ex suo delicto reportaret, sed *Vnam incurreret Censuram*, quia *Vnum delictum committeret*, vnam Transgressionem, vnum Actũ & vnum Peccatum; Censuræ enim multiplicantur solùm multiplicatis Transgressionibus, & Contumacijs.

Non sequitur ab surdum.

ergo cum *Vna* in hoc casu, vt supponunt, esset *Contumacia*, *Vna* etiam contraheretur *Censura*.

12 Quod autem pari pœna puniretur dando Consilium Multis, ac Vni, non proindè benè infertur: *Reportare Commodum ex Delicto*. Sicuti, si quis diceret, eodem modo damnatur ad Inferos Peccator Moriens *cum vno*, ac *cum mille* læthalibus Criminibus: ergo qui mille læthalia Crimina patrauit, moriendo reportat commodum ex suis delictis: vtique *neganda esset Consequentia*, nàm licèt æterna damnatio, *quoad pœnam damni*, nempè quoad Beatificæ Visionis priuationem, *eadem sit in Committente Vnum, ac mille Crimina*; reliquæ tamen Sensus pœnæ, & plures, & intensiores sunt in Vno, quàm in Altero. Ità à pari respondent Illi, Quàmuis communium Christianæ Reipublicæ Bonorum *Priuatio*, quam Censura inducit, eadem sit in *Dante Consilium Vni, ac Multis*; adhùc tamen *plures Vni, quàm Alteri* luendæ superent pœnæ, si non in hac, in altera saltem vita quandò, *Quicquid latet apparebit*, & apud Seuerissimum Iudicem *Nil inultum remanebit*.

Probatur vlterius, non sequi absurdū, si prima sententia admittatur.

QVÆSITVM XLV.

An Vulnerans, vel Occidens in Duello Clericum, vel Monachum Ordinibus initiatum, Vnam, vel Plures contrahat Excommunicationes?

SVMMARIVM.

1 *Percussor Clerici in Duello duas Contrahit Censuras.*

2 *Percussor Monachi aliquo Ordine, vel saltem prima Tonsura initiati, tribus afficitur Censuris. Quenam sint dicta Censura?*

3 *Circumstantia Monachatus an sit distincta Specie, à Clericatu?*

4 *Quid dicendum de Percutiente Clericum, qui simul sit Subdiaconus, Diaconus, & Sacerdos?*

1 RESPONDEO Primò: PERCVTIENTEM *Clericum duas contrahere Censuras*; Vnam, *ratione Duelli* commissi; Alteram, *ratione Percussionis*, aut vulneris illati Clerico. Et ratio est; quia *duplicem* transgreditur *legem*, *formaliter distinctam*, Vnam prohibentem *Duellum*, Alteram vetantem Manus violentas in Clericum, vel Monachum inijcere; vt patet ex Canone: *Si quis. 17. quæst. 4. Si quis suadente Diabolo in Clericum, vel Monachum manus violentas iniecerit, Anathematis vinculo subiaceat, & nullus Episcoporum præsumat illum absoluere, nisi mortis vrgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, & eius mandatum suscipiat.*

Prima responsio ad Quæsitū.

Duplex Censura contrahitur.

Canon Si quis.

2 Respondeo secundò: PERCVTIENTEM Monachum Sacris Ordinibus, vel saltem prima Tonsura initiatum, *triplicem contrahere Censuram*. *Primam, Ratione Duelli*, de qua dubium non est: *Secundam, ratione Clericatus*, vt modò probauimus. *Tertiam verò, ratione Monachatus*, vt vult Alterius *lib. 3. disp. 10. cap. 8. versic. Rem.* & Bonacina *de Censuris tom. 1. disp. 1. quæst. 1. punct. 5. propos. 2. num. 9.*

Secunda responsio ad Quæsitum.

Triplex Censura.

Alterius.

Bonacina.

3 Et ratio est; quia hæc Percussio, præter *Duas formaliter distinctas* transgressiones, *Tertiam* contineret propter *irreuerentiam*, ac iniuriam illatam statui Religioso: nàm *circumstantia Monachi, diuersa est, specie à circumstantia Clerici*, cùm alia sit consecratio Clerici, & alia Religiosi, consequenter, alia ratione debeatur reuerentia vt Clerico, alia vt Religioso.

Ratio.

Monachatus distinguitur à Clericatu

4 Secùs verò dicendum, si percute-

cuteret Clericum, qui simul esset Subdiaconus, Diaconus, & Sacerdos; *Circumstantiæ* enim *Diaconatus*, *Subdiaconatus*, *& Sacerdotij non mutant speciem* in hoc casu, sed *accidentaliter* tantùm se habent ad transgressionem Legis, quæ solùm spectauit *statum* Clericalem, non verò *Ordinem*, quo aliquis est initiatus, vt bene ait Vgolinus *tab.1. cap. 16. §.3. ad finem.* Suarez *de Censuris disp. 5. sect. 3. num.* 15. Bonacina *loc. cit. num.9.* Diana *par. 5. tract.9. resol.* 60.

Censura respicit statù Clericalem. Vgolinus. Suarez. Bonacina. Diana.

QVÆSITVM XLVI.

Quas Pœnas contrahant Clerici Pugnantes in Duello?

SVMMARIVM.

1 *Clerico Duellatori, Suspensionis poena, præter Excommunicationem, imposita est.*

2 *Poena Suspensionis non est ferenda, sed ipsò factò lata, iuxtà primam sententiam.*

3 *Iuxtà secundam sententiam, quam Auctor tuetur, Clericus Duellator non est ipso facto suspensus, sed suspendendus.*

4 *Quomodò sit intelligenda facultas dispensandi cum Clerico Duellatore, concessa Episcopo?*

5 *Clericus non erit suspendendus, nisi actu Duellicam pugnam inierit.*

6 *An si cogeretur Clericus ad Duellandum, etiam Suspensionis poenam contraheret?*

7 *Præter Suspensionem, incurrit Clericus Duellator Irregularitatem ob Infamiam, & cæteras poenas in Pontificijs Diplomatibus contentas.*

1 RESPONDETVR Primò: CLERICVM in Duello Pugnantē, pręter reliquas pœnas, cæteris Duellatoribus impositas, quas hactenùs explicauimus, cōtrahere etiam *Suspensionis pœnam*. Patet ex Textu *cap.1. de Clericis Pugnantib. in Duello, tit.* 14. vbi hæc habentur: *Porrò si Clericus alicui sponte Duellum obtulerit, vel oblatum susceperit: siue victor, siue victus fuerit, de rigore Iuris est merito deponendus. Sed quantumcumque eius in hoc grauis sit, & enormis Excessus, euadere potest Depositionis sententiam, si cum ipso suus Episcopus duxerit misericorditer dispensandum, dummodò ex ipso Duello, homicidium, vel membrorum diminutio, non fuerit subsequuta.* Ex quo Textu, liquidò colligitur, Iure antiquo dictam Depositionis pœnam Duellatori Clerico impositam esse: & in hoc nulla est difficultas.

Prima responsio ad Quæsitū.

Dubium tamen hìc est, an Suspensio illa sit ipso factò lata, an verò inferenda.

Proponitur aliud Dubium.

2 Respondent Angelus *verb. Suspensio. 1. num. 12.* Siluester *verb. Suspensio. quæst.16. casu* 11. & ibi Tabiena *quæst.6. nu.7. casu* 10. Clericum Duellatorem, *ipsò factò esse suspensum*; quod probant ex facultate, quæ cōceditur Episcopo in eodēmet Textu, absoluēdi à Suspensione Clericū; quàmuis enim Textus de Clericis Pugnantibus dicat, *Hunc meritò deponi debere*, ac proindè non videatur Suspensio *lata*, sed *ferenda*: statim tamen subiungit, *posse Episcopum dispensare, nisi mors, aut mutilatio fuit subsecuta*; quæ verba indicant *latam ipsò factò* Suspensionem, aliòquin non esset in quo Episcopus dispensaret. Ità relati DD. ratiocinantur.

Angelus. Tabiena. Soluitur in sententia aliquorum.

3 Sentiendum tamen Mihi videtur, non esse suspensum, *sed suspendendum*. Ità Nauarrus *in Manual. cap.27. num.*156. Henrìquez *lib.13. de Excommunic. cap. 39. num.* 23. Salzedus *in Pract. Bernardi Diaz, cap.* 100. *initio.* Suarez, *5. tom. in 3. par. disp.* 31. *sect.4.*

Auctoris sententia. Nauarrus. Henriq. Salzedus. Suarez.

num. 48. Manuel. t. *tom. Summæ*, 2. *edit. cap.* 37. *fine*. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 18. Hurtadus *vol.* 2. *de Spe, & Charit. disp.* 170. *sect.* 21. *subsect.* 1. §. 166. (Mandel. Sanchez. Hurtad.)

4 Probatur, ex eodem Textu de Clericis Pugnantibus, vbi non dicitur, *Sit suspensus*, sed rigore Iuris est meritò *deponendus*: ex quo colligitur, pœnam hanc non esse *inflictam*, sed *infligendam*, vt relati Auctores, ac præcipuè Suarez sentiunt. Idque confirmāt sequentia verba Textus, concedendo Episcopo *dispensandi* facultatem, cùm vix Pontifex cum *deposito* dispenset. Nec ea verba arguunt *Suspensionem esse latam*, quia sensus est, concedi Episcopo *Dispensationem*, postquàm Clericus ille, *per sententiam suspensus fuerit*. (Ratio. Dispensan di facultas cōceditur Episcopo.)

5 Aduertit etiam benè Suarez ibi, non satis esse Prouocationem ad Duellum, illiusuè Acceptationem, vt Clericus hic suspendendus sit, *nisi Pugna sequatur*; id enim supponit Textus: nàm licèt dicat: *Si Clericus alicui sponte Duellum obtulerit, vel oblatum susceperit*: subdit tamen immediatè: *Siuè victor, siuè victus fuerit*. Quæ verba indicant *commissam* esse Duellicam Pugnam, non verò committendam fore. (Suarez. Quæ sint requisita ad contrahendam Suspēsionis pœnā?)

6 Præterea, intelligitur pœna ista de Clerico *sponte* acceptante Duellum, vt docent Abbas *eo cap.* 1. *statim in princip. notab.* 2. Bernardus Diaz *cap.* 100. *fine*. Verùm Salzedus *ibi fine*. & Petrus Feller. per ipsum allegatus, & Manuel *dict. cap.* 73. *fine*, dicunt adhùc esse *suspendendum*; quia cùm Duellum Clerici statum dedeceat, nulla cogi potest necessitate Clericus ad Duellandum, nisi quandò *ab altero inuaderetur*, & tunc non esset Duellum, sed *Defensio*. (Abbas. Bernard. Diaz. Salzedus. Petrus Feller. Manuel.)

7 RESPONDETVR secundò ad Quæsitum cum Peregrino *de Duello q.* 6. *n.* 6. Luca Florono *c.* 5. *n.* 25. Bonacina *de Censuris tom.* 1. *disp.* 2. *quæst.* 6. *punct.* 1. *propos.* 3. *num.* 21. & Alijs, huiusmodi Clericum esse *Irregularem*, non solùm, dùm mortem intulit, aut mutilauit, verùm etiam, quoties declaratur *Infamis ob causam Duelli*: *Infamia* enim, saltem *post sententiam* declaratoriam *inducit Irregularitatem*. (Secunda responsio ad Quæsitum. Peregrin. Floronus. Bonacina.)

QVÆSITVM XLVII.

Vtrùm Occidentes, vel Vulnerantes in Duello, teneantur in Foro Conscientiæ ad aliquam Restitutionem faciendam, iuxtà Aliorum opinionem?

SVMMARIVM.

1 *Duellator in foro Conscientiæ damna illata in Duello resarcire tenetur, ex nonnullis Doctoribus.*

2 *Danti operam rei illicitæ, imputantur omnia quæ sequuntur, etiam præter voluntatem suam.*

3 *Iuxtà Tridentini Concilij Decretum, Duellatores, vt Homicidæ sunt puniendi.*

4 *In sententia Aliorum, Prouocans resarcire tenetur damna Prouocato: non autem Prouocatus Prouocanti.*

5 *Mutuo consensu Duellum committentes, sunt à restitutione immunes, ex Alijs DD.*

6 *Prouocatus in arenam descendens, vt infamiam effugiat, quæ ex Duelli detrectatione oriri posset, ad nullam tenetur Restitutionem, ex Bannes. Secùs verò dicendum de Prouocatore.*

VLTAE sunt DD. sententiæ, circà huius Quæsiti solutionem, quas breuiter, ac fideliter præmittere, operæpretium visum est, antequàm quid in hac

parte sit denique sentiendum, ostendam.

Prima sententia. Peregrin. Duellator tenetur ad Restitutionem

1 PRIMA SENTENTIA est Peregrini *de Duello quaest. 39. num. 4.* asserentis, Duellatorem teneri in foro conscientiæ, *resarcire* læso, vel filijs, & hæredibus occisi, *quamcumque iacturam*, quam illi ratione læsionis perpessi sunt.

Megala. Turrian. Bonauen. Colonnens.

Ità etiam Megala, *par. 2. lib. 3. cap. 1. quaest. 1. n. 13.* Turrianus *in 2. 2. D. Thomæ tom. 2. disp. 28. dub. 4. n. 12.* Bonauentura Colonnensis *in Tract. de Duello cap. 12.* vbi sic ait. Qui in Duello lædit alterum, vel occidit, tenetur in Foro Conscientiæ *resarcire* læso, vel filijs, vel Hæredibus occisi quamcunque *iacturam*, quam illi ratione læsionis, & occisionis perpessi sunt: Nàm qui pugnant in Duello, *dant operam rei illicitæ*, cùm Duellum sit prohibitum: ergo si ex Duello sequitur læsio, vel mors, qui lædit, tenetur *resarcire* quascumque iacturas; nàm *Danti operam rei illicitæ*, quæ prohibita est ex præcepto Iustitiæ, *imputantur* omnia, quæ sequuntur, *etiam præter voluntatem suam*. Ità ille:

Dare operam Rei illicitæ parit obligationem resarciendi damna, inde orta.

Molina.

Et ante illum docuit Molina, *de Iust. tom. 4. tract. 3. disp. 82. n. 2.* asserens: Prouocatum ad Duellum, si illud acceptet sui tuendi *causa honoris*, & inimicum occidat, *teneri ad restitutionem*. Hanc sententiam probabilem putat Homobonus, *de Casibus reseruatis, par. 2. casu 3.*

Homobó.

Prima ratio probàs faciendam esse restitutionem parti læsæ in Duello.

2 Et rationes, quas afferunt relati Auctores, ac præsertim Peregrinus, hæ sunt. Prima scilicet ratio est: quia Inferens damnum Proximo ex sua culpa, illatum damnum resarcire tenetur, *cap. 2. & fi. de Iniur. & damno dato*: sed Occisor, vel læsor in Duello, iniustè damnum infert alteri Duellatori: ergo resarcire tenetur.

Secunda ratio.

Secunda ratio est; quia *dat operam rei illicitæ*, vt suprà diximus; ergo ei imputantur omnia, quæ sequuntur, etiam præter voluntatem suam, *cap. fin. de homicid.* & ibi Panormitanus, *& in cap. tenta. num. 8. qui filij sint legit.* Siluester, *in verb. causa legalis. §. 8.* Nauarr. *in Manual. cap. 17. num. 179.* & Alij.

Siluester. Nauarr.

3 Tertia ratio; quia Duellantes puniri debent, vt *Homicidæ*, iuxtà Concil. Trident. *sess. 25. cap. 19. sub Decreto de Reformat.* Sed qui Alterum iniustè occidit, vel lædit, *tenetur resarcire* læso, vel Filijs, aut Hæredibus occisi quamcunque iacturam, quam Illi ratione necis, vel percussionis perpessi sunt, iuxtà Scotum *in 4. sent. dist. 15. quaest. 3.* cui consonant omnes Doctores, vt refert Salonius *in 2. 2. D. Thomæ, quaest. 62. art. 2. controu. 6.* & Nauarr. *in Manual. cap. 15. num. 19. 22. & 23.* Igitùr quamcunque iacturam resarcire tenentur Duellantes.

Concil. Trid. Scotus. Salonius. Nauarr.

4 SECVNDA SENTENTIA est Rebellij *de obligatione Iustitiæ p. 1 lib. 3. quaest. 12. nu. 8.* vbi ait. Si quem ad Duellum prouocasti, & sic Prouocatum occidisti, *non eris à restitutione excusandus*; quia *inuoluntarius* ad Certamen descendisse censetur, nè apud Mundanos vilis haberetur: Si verò Prouocantem *Prouocatus* occidat, vel percutiat, quàmuis lethaliter peccet, *ad restitutionem non tenebitur*; quia prouocando, Alterum inuitauit ad sui occisionem, si fortè Alter superior esset; *Scienti verò, & Volenti non fit iniuria*. Quòd si ambo equè Vos ad Duellum prouocastis, *Neuter Alteri ad restitutionem tenetur*, quia pactum implicitum intercedit tunc, vt nihil occiso occisor inde debeat.

Rebellius. Secunda opinio distinguens inter prouocatorẽ, & prouocatũ: huic refarciendũ sunt damna, non illi.

5 Ità etiam Bañes, *de Iust. & Iur. quaest. 62. art. 2. dub. 5. concl. 2. & 3.* his verbis. Si duo inuicem rixantes se ipsos ad Certamen prouocent, ità vt vterque *libens* ad Certamen accedat: *Neuter tenetur Alteri restituere* prædicta incommoda. Probatur ex communi regula Iuris; *Scienti, & volenti nulla fit iniuria*: & etiam ex Testimonio vulgari Arist. *Nemo patitur iniustum volens*: Sed in isto casu Vterq;

Bañes. Aristot.

Liberè duellantes nequeunt coràm Iudice satisfactionem petere pro damno accepto.

consentit Certamini, & cedit Iuri suo voluntariè, saltèm quantùm ad *ad petendam restitutionem*: ergo Neuter tenetur Alteri restituere quidquam. Hinc colligitur, quòd si Alter percussus, petat coràm Iudice satisfactionem, *peccat contrà Iustitiam commutatiuam*, & tenetur *restituere*, si quid accepit à Percussore.

Distinctio ex Bañes.

6 Subdit autem idem Bañes *in 3.Concl.loc.cit.* Quòd si quis Alterum prouocauerit ad Pugnam, & ipse Prouocatus descendit ad Certamen, solùm ex eo, quòd aliter *non potest effugere infamiam*, tunc *Prouocans tenetur ad restitutionem*, si Prouocatum percusserit: Ipse autem *Prouocatus*, si Alterum percusserit; *non tenetur ad restitutionem*.

Ratio pro prima parte distinctionis.

Probatur Prima pars, quia Prouocator ipse *iniuriam* facit Alteri, & quasi *violentiam*, ex qua posteà sequitur damnum: ergo qui fecit iniuriam Prouocans, *tenebitur tale damnum restituere*.

Ratio pro altera parte distinctionis.

Secunda verò pars probatur; quia Prouocans *voluntariè cedit Iuri suo*: ergo nulla est illi facienda *restitutio*, quia ipse vltrò voluit se exponere tali periculo.

Diana.

Hanc sententiam sequitur Diana, *par.5.tract.4.resol.50.* vbi nonnullos etiam Doctores pro eadem sententia adducit.

Verùm hæc omnia iuxtà Aliorum opinionem adduximus; Nostra verò Sententia, claritatis gratia, hisce sequentibus Quæsitis, eò clariùs, quò distinctiùs parebit.

Quæremus igitur *Primò*. An ad aliquam restitutionem teneantur liberè Duellatores? *Secundò*, An coactè Duellum acceptanti sint dānà illata compensanda? *Tertiò*, Quid sentiendum de Principibus, pro Prelio dirimendo Duellum committentibus? *Quartò* tandem, & *Quintò*, An ex damnis in Ludicro, & Puerili Duello illatis, compensandi obligatio oriatur?

QVÆSITVM XLVIII.

Vtrùm Occidentes, vel Vulnerantes in Duello, teneantur in Foro Conscientiæ ad aliquam Restitutionem faciendam, iuxtà Auctoris sententiam?

SVMMARIVM.

1 *Damna ex Duello voluntariè commissa, sequuta, non sunt ex Iustitia rigore compensanda.*
2 *Procedit Cōclusio, tàm quoad Prouocantem, quàm quoad Prouocatum, dūmodò liberè, & spontè in arenam descenderint.*
3 *Volenti, & Consentienti nulla Fit iniuria. Homicidium compensationem exigens, debet esse iniustè patratum.*
4 *Non adest obligatio resarciendi damna in Duello illata, etiamsi fuerit Moderamen excessum, ex Bonacina.*
5 *Inter Duellatores non adest Vsus duellica damna compensandi.*

Responsio ad Quæsitum.

1 RESPONDETVR ad Quæsitum: *Spontè, & Liberè* Duellantem, siuè Prouocauerit, siuè Prouocatus fuerit *Ad nullam teneri Restitutionem*, ob vulnera, vel cædem illatam inimico. Ità Filliucius *tom.2. tract.32.cap.8.num.112.§. Dico tertiò*, his verbis. Si Occisor fuit Prouocatus ad Duellum, *ad nihil tenetur*, quàmuis excesserit *Fines* inculpatæ tutelæ. (Filliucius.) Ratio est; quia Prouocans videtur *condonare*; dat enim potestatem Prouocato faciendi contrà se, quantum potest. (Ratio.) Idem dic, si se *mutuò Prouocassent*, vel *Prouocatus* acceptat liberè; consentiunt enim sibi inuicem *condonare* iniuriam, & damnum. Denique idem dicendum, quandò Prouocatus in rixa occideret Prouocantem, vel Occisus, &

Occisor se mutuò prouocarunt ob eandem rationem.

Ostenditur vllum esse discrimen inter prouocantē, & prouocatum quòad obligationē restituēdi.

2 Vbi aduerte disiunctiuam illam, *vel prouocatus acceptat liberè*; non enim distinguit Filliucius, inter Prouocatum, qui ad singulare Certamen descendit, nè vilipendatur apud Mundanos, vt inquit Rebellius *loc. cit. in superiori Quæsito*. Siuè quia ad certamen descendit, solùm ex eo, quòd aliter euitare nequeat infamiam, vt opinatur Bañes, sed *indefinitè* loquitur Filliucius de *Quocumque Prouocato*, dummodò tamen *liberè* acceptet; in eo enim casu tàm Prouocans, quàm Prouocatus, *liberè* ad Duellandum conuenientes, sibi inuicèm *iniuriam, & damnum condonare* censentur.

Lessius.

Ratio militat de omni liberè Duellante.

Idem docet Lessius *de Iust. & Iure lib. 2. cap 9. dub. 21.* vbi, Qui ab altero, inquit, ad Pugnam prouocatus fuit, *non tenetur ad restitutionem*. Ità multi Recentiores. Ratio est, quia Prouocans videtur ei *condonare*, dùm facit ei potestatem, vt contrà se agat, quod poterit. Hæc Ille.

In quibus verbis notandum est, de quocumque Prouocato *indefinitè* loqui hic Lessium; rationemque adductam probare de quouis Prouocato, *liberè* Duellum Acceptante; siquidèm in hoc casu, vterque, & Prouocatus, & Prouocans *pari consensu libero* Pugnam aggrediuntur.

Laymann

3 Pro hac eadem sententia est Laymann, *lib. 3. de Iust. tract. 3. par. 3. cap. 6. num. 5.* post multas assertiones circà obligationem compensandi damnum, ex homicidio, vel mutilatione illatum, ad extremùm admonet ad hoc, vt Homicida ad restitutionem illati damni teneatur, necesse esse, eum *contrà Iustitiam deliquisse*. Ex quo colligit, Eum, qui ex condictò in Duellum descendit, & vulnus, aut mortem alteri infert, *ad nullam restitutionem obligari* Vulnerato, eiusuè Hæredibus. Ratio est, quia alter alterum *iniuria non afficit*; hæc enim non fit *violenti*, *ac consentienti*, sicuti notauit Molina *tract. 3. disp. 82.* Lessius *dub. 21.*

Quid requiratur ad inducēdam obligationem Restitutionis?

Bonacina.

Quid si Duellator moderamen excesserit?

4 Ità etiam Bonacina *tom. 2. de Restitutione, disp. 2. sect. 2. punct. 1. propos. 1.* hoc pactò. Prouocantes se ad Pugnam, vel ad Duellum *ad nullam tenentur restitutionem*, si se occidant. Ratio est; quia se Prouocantes, censentur *cedere Iuri suo*. Hinc patet, (subdit) Prouocatum ad Pugnam, *non teneri ad restitutionem*, occidendo Prouocantem, *etiamsi excesserit modum, ac moderamen*.

Cōclusio.

Ex quibus omnibus relatis Doctoribus, nostra apertè confirmatur responsio ad Quæsitum, cùm manifestum sit, Eos de quouis Duellatore *indefinitè* accepto, idem sentire, hoc est, *ad nullam teneri restitutionem* ob cædem, vel vulnera inflicta in Duello, spontè, & liberè commisso.

Confirmatio.

5 Prætereà confirmari rursùs potest ex quotidiana *Praxi*; experimento enim in dies videmus; siuè Occisor in Duello, liberè suscepto, sit Prouocans, seù Prouocatus, nullam tamen *fieri solere restitutionem*. Et hæc dicta sufficiant, quòad *spontè, & liberè* in Duello Pugnantem.

QVÆSITVM XLIX.

Vtrùm Duellatori coactè oblatum Duellum acceptanti, sint illata damna compensanda, etiamsi illicitè Duellum acceptasset?

SVMMARIVM.

1 *Cogens Alterum ad Duellandum, ad compensationem illati damni tenetur.*

2 *Coactè Duellans, si Prouocatorem, qui eum coëgit, interemerit, à Restitutione excusatur.*

Illi-

3 *Illicitè Duellum Acceptans, Prouocante occiso, homicidij Reus erit, sed à restituendi onere immunis.*

4 *An aliqua lege obstringamur, iniustum Aggreßorem seruare incolumem?*

5 *An arma, & spolia Prouocatoris in Duello prostrati, diripere poßit Prouocatus?*

6 *Hoste caso in Duellico conflictu, eius spolia diripere, ad propriam defensionem necessarium non est; ideoque si direpta fuerint, restituenda erunt.*

Responsio ad quæsitum.

1 RESPONDEO *affirmatiuè*. Et ratio est, quia ex tali *coactione* sequitur, Acceptationẽ Duelli *inuoluntariam*, ac proindè *inualidam* esse; *Contractus* enim, metu in Constantem Virum cadente, extortus, non solùm *Iure Positiuo*, sed etiam, vt Alij volunt, *Iure Naturali* est *inualidus*. Ex quo sequitur, quicquid damni inferatur, coactè suscipienti Duellum, *iniustè* inferri, ac propterea iniustum Prouocatorem ad illati damni *compensationem* teneri, nimirùm ad soluendos sumptus vulnerum, ad leuandam egestatem, & cætera incommoda, quæ ex tali Duello in Prouocatum, eiusq; Vxorem, ac Liberos redundant: Quinimmò *tenetur* etiam, Arma, Vestes, & omnia quæ diripuit, *restituere*.

Prouocãs teneretur restituere.

2 E contrà verò, Qui *coactè* Duellum acceptauit, si Prouocatorem occideret, vel vulneraret, *ad nihil compensandum* pro illatis vulneribus, cæterisque indè emergentibus damnis, *teneretur*. Et ratio est, quia *spontè* se talibus discriminibus exposuit Prouocator, aliumque *coëgit*, vt se defenderet. Quæ aperta sunt (inquit Hurtadus, *infrà citandus*) si Acceptator Duelli pugnauit *licitè*, & sinè peccato; quemadmodùm, Qui Me *iniustè* petit gladio, *tenetur de damno dato*; Ego verò *minimè*, licèt eum interficiam cum Moderamine inculpato.

Prouocatus ad nihil tenetur.

3 Quòd si ex parte Prouocati *illicita* fuerit Duelli acceptatio: Dico tunc Prouocatum homicidij *crimen* commisisse; *ad nihil* tamen restituendum *teneri*, cum Prouocator *spontè* Iuri suo cesserit. In hoc tamen dissentit Molina *tract. 36. disp. 82. num. 2.* quia Prouocator non præsumitur velle cedere Iuri suo, *nisi Alius vicißim cedat*: sed hoc est falsum: Cùm enim *spontè* velit Duellum, licèt alius *coactè*, censetur proindè *spontè* velle etiam, quæ Duellum *per se* sequuntur, licèt Alius *coactè*: est ergo in vtroque diuersa ratio voluntarij.

Quid dicẽdũ si Prouocatus illicitè Duellum acceptasset?

Molina.

4 Sic etiam iniustum Aggressorem, non debeo *ex Iustitia*, sed tantùm *ex Charitate* incolumem seruare, nulla alia ratione, nisi quia ille, iniustè me aggrediendo, *cessit Iuri suo*, cæterisque bonis, quibus cedere poterat; ac proindè mors, quæ sequeretur, illi tanquàm *voluntaria* adscriberetur: *Spontè* enim mortis periculo se exposuit, dùm meam mortem, iniusta, ac aperta aggressione intentauit; quapropter Clerici occidentes Aggressorem iniustum, *excusantur* ab Iniustitia contrà ipsũ occisum. Ità Lessius *lib. 2. cap. 9. num. 44.* Hurtadus *de Spe. & Char. vol. 2. disp. 170. sect. 20. §. 135. & §. 162.* & Alij.

Iniustus Aggressor an sit incolumis seruãdus?

Lessius.

Hurtad.

5 Quòd autem pertinet ad arma, vestes, ac reliqua iniusti Prouocatoris bona: Dico, *non posse Prouocatum ea diripere*. Et ratio est, quia cùm talis contractus fuerit *inualidus*, proindè Prouocatus illorum non acquisiuit dominium; in inualido enim contractu *adimitur* Ius Contrahentibus, in aliorum bona. Probatur à pari, de Exponente pecuniam ludo, quam non potest in alium transferre, & ad quam restituendam Alius tenetur: Exponens enim, *lucra restituere tenetur*, ob *inualiditatem* contractus ludi, & ob *iniustitiam*, quia non esset æqualis vtrique.

Spolia Prouocatoris diripi nequeunt à Prouocato.

Ratio.

Paritas de ludente alicua nũmis.

6 Petes hìc, Cur etiam non teneatur Prouocatus de damno se-

Aliud breue Quæsitum.

quuto ex Prouocatore vulnerato, sicut è contrà, ipse Prouocator tenetur? Respondeo, disparitatem esse, quia damna illa non potuerunt vitari (*nisi cum graui incommodo*) quorum *caussa* fuit Prouocator iniustus: at verò spolia non habent necessariam *connexionem* cum illa coactione, & *sinè violentia* dimitti possunt.

Disparitas inter Prouocatum, & Prouocantem.

Cùm igitur *Prouocator* omnia potuerit *absque violentia* dimittere, & non dimiserit, *tenetur ad omnia damna*, quæ sequuntur: at *Prouocatus* ad ea tantummodò tenetur, quæ *sinè violentia* dimittere potuit: ergo cùm non potuerit dimittere, quin ad propriam defensionem vulnera, vel necem Prouocanti inferret, *non tenetur* propterea ad huiusmodi dãni compensationem. At non ità de bonorum direptione; nàm cùm dimittere potuerit spolia, vel arma ab occiso Aggressore diripere, cùm illorum *direptio non sit ad propriam defensionem necessaria*; proindè, si ea diripuerit, *reddere tenebitur*. Tandem consentit Molina, ratione iniuriæ illatæ à Prouocatore, & fatetur hanc sententiam esse Multorum, quam sequitur Bonacina *disp.* 2. *de restitutione, quæst. vltim. sect.* 2. *p.* 1. *num.* 2. & expresè Hurtadus *loc. cit.*

Quid sentiendũ de armis, spolijsque direptis à Duellatore?

Molina.

Bonacina.

Hurtad.

QVÆSITVM L.

An redacto in Duellum Bello, susceptaque Monomachia ad Prælia dirimenda, Princeps iniustè belligerans teneatur de damno illato?

SVMMARIVM.

1 *Responsio est affirmatiua. Duellum iniusti Belli pars, restituendi obligationem parit.*

2 *Princeps iustè belligerans, quomodò dicatur Duellum offerre, vel acceptare?*

3 *Iustum Bellum Gerens, hostili Principe in Duello deuicto, ad quid teneatur?*

4 *Pro Re aliqua Duellantes, eam Victori reddere tenentur.*

1 RESPONDEO *affirmatiuè*. Et ratio est, quia cùm totum Bellum, vt supponimus, *iniustum* sit, *iniusta* quoque erit quælibet eius *pars*, ac proindè *Duellum*, vtpotè talis *Belli pars*; vt ergo *tenetur* Princeps, iniustè belligerans, de *omni damno*, quod ex toto *Bello* sequeretur; ità etiam de damno *tenetur*, quod ex qualibet eius parte; hoc est *ex Duello*, in casu posito, sequitur.

Responsio ad quæsitum affirmatiua.

2 Nequè obstat, alterum Principem, *iustè* belligerantem, obtulisse, aut acceptasse Monomachiã; nàm cùm non posset alia via, bona sua retinere, aut recuperare, *violenter* deuenit ad offerendum, vel acceptandum Duellum; ac proindè sunt ei *omnia damna* iniustè illata, *compensanda*.

Soluitur tacita obiectio.

3 Ipse autem Princeps *iustè* belligerans, quàmuis de illatis damnis non teneatur, *tenetur* tamen *desistere* à Bello propter *fidem* publicam, bonumque commune, aliòquin frustrà redigerentur in Duellum Bella, si adhùc, consummato Duello, superesset *reclamandi locus*, aliudque Prælium redintegrandi materia: Idque certissimum est, si Pactum fuerit iuratum. Ità Hurtadus *loc. infrà cit.*

Quid dicẽdum de Principe iustè belligerante?

4 Prætereà, si duo Principes, aut duo alij Priuati, ad vitandas lites, & Contentiones, se reuocent in Monomachiam, siuè illa sit iusta, siuè iniusta, dummodò *sponte* sinè alterius *coactione* Duellẽt in tali casu *Victori reddenda* est Res, pro qua contenditur. Quod patet, quia Monomachia tunc est quasi quidam *ludus* prohibitus, aut permissus, cuius

Monomachia quasi per ludũ suscepta, an obligationem restituendi pariat?

alex *sponte* se exposuerũt dicti Duellatores. Ergo Monomachus Victor, Rẽ, pro qua se Monomachiæ, quasi per ludum exposuit, iure suo accipere potest. Ità Hurtadus *de Spe. & Char. vol. 2. disp. 170. sect. 20. §. 163. & 164.* (Hurtad.)

QVÆSITVM LI.

Verùm Duellantes in ludicro Duello, hoc est in Hastiludio, cæterisque publicis Ludis, teneantur ad restitutionem damni illati?

SVMMARIVM.

1 *Restituere non tenentur, si debitas seruauerint Ludi Conditiones.*

2 *Refertur Decisio alterius Casus, in quo Mancipium, inter ludendum, mutilatum fuit.*

3 *Homicidium ex ludo probibito sequutum, qua pœna puniendum sit?*

1 RESPONDEO cum Molina *de Iust. & Iure tom. 4. tract. 3. disp. 37. num. 4.* Ad Nullam teneri *restitutionem*, dummodò *Primò*, talis ludus sit publicè permissus: *Secundò*, si nulla fraus, aut prauus animus interficiendi, aut vulnerandi Collusorem interueniat: *Tertiò*, si talis ludi leges, ac ritus seruentur, nec aliqua transgresſio fraudulenter committatur. Ità cum Bal. & Alijs, quos citant Gregorius Lopez *l. 5. verb. Como en manera de iuego. tit. 8. par. 7.* & Couarruuias, Clement. *si furiosus, par. 2. §. 4. nu. 8.* consentitque *l. ex plagis. §. vltim. ff. ad leg. Aquil.* (Molina. — Conditiones requisitæ. — Bald. — Gregor. Lopez. — Couarru.)

2 Nàm cùm Multi ad pilã luderent (vt ibi habetur, & refert Molina *loc. cit.*) & inter eos luderet Mancipiũ cuiusdam, vnusque colludentium impelleret Mancipium, nè pilam reciperet, atque ex eo impulsu Mancipium occiderit, ac crus fregerit, statuitur, qui illud impulit, *ad nihil teneri Domino Mancipij*; quia vsus est *Iure suo*, iuxtà *leges* eius ludi, illud ità impellendo, casuque potiùs id damnum euenit, quàm culpa impellentis. (In ludo mancipiũ Mutilans damnum illatũ non restituit Domino.)

3 Eiusdem sententiæ est etiam Laymann, *lib. 3. de Iust. tract. 3. par. 3. cap. 6. num. 5.* vbi ait: Ab ijs, qui ludo periculoso, v. g. Hastiludio congrediuntur; *si ludi leges seruentur*, & aliquis ludentium, alterum *sine dolo*, seù formali intentione occiderit, *non exigi compensationem*, propter *pactum* remissionis, quod *implicitè* inter ludentes intercedere censetur. Quod si talis ludus publica auctoritate permissus sit, *nulla pœna* homicidio decerni debet: sin autem prohibitus; *pœna arbitraria* affici poterit. Ità Laymann *loc. cit.* (Laymann. — An sint punienda homicidia ex ludo secuta?)

QVÆSITVM LII.

An pueriliter Duellantes iaciendo inuicem Saxa, Mala medica, luteos Globulos, niueas Pilas, aut quid simile, teneantur ad Restitutionem damni illati?

SVMMARIVM.

1 *Ità Duellantes, ab onere compensandi damna sequuta immunes sunt.*

2 *An peccent contrà Iustitiam, & contrà Charitatem? & quomodò sibi inuicem condonare possint damnorum Restitutionem?*

2 *Quibus poenis sint afficiendi, si fuerit expressè vetitum sic pueriliter Duellare?*

SÆPISSIME absque bellicis Armis, puerilia quodãmodò Duella committuntur, vt quandò Pueri, & Adolescentes in duas diuisi turmas, lapides inuicem iaculantur, vel pilas ex luto, vel niue cõfectas, vel Bacchanalium tempore, Malis medicis inuicem pugnant, ex quibus tamen, vt experimento comprobatum est, multa sequi solent damna, ad quorum compensationem dubium est, an teneantur dicti pueriliter Duellantes.

Molina. 1 Respondet Molina *de Iust. & Iur. tom. 4. tract. 3. disp. 37. num. 4.* Percussorem, aut Interfectorem eo modo, *non teneri* ad damna subsequuta, quandò *mutuo consensu* pugnatum est inter eos, eiusque ludi limitum facta non fuerit transgressio; nam quàmuis in eo ludo *peccatum* interueniat, contrà quintum Decalogi præceptum, interdum læthale, si cum periculo fiat notabilis læsionis, & multò magis, si cum mortis discrimine fieret, vt accidere potest cùm saxa iaciuntur; *mutuus* tamen *consensus* ità Pugnantium, seseque inuicem mutuo tali periculo exponentium, videtur facere percutientes *immunes* ab onere restituendi damnum sequutum.

Responsio negatiua.

Ratio.

2 Et licèt cum Domini non sint propriæ vitæ, ac membrorum, non possint facere alijs copiam ipsos percutiendi, vt alij similem copiam ipsis faciant, eaque ratione contrà propriam *Charitatem*, & quodammodò contrà *Iustitiam*, Dei comparatione, efficiant, se ipsos periculo mortis, ac læsionis corporalis, sinè iusta causa exponendo, & *peccent* similiter *contrà Charitatem* Proximi, & *contrà Iustitiam* suo modo, Dei comparatione, intendendo alios ità percutere, eaque de causa id peccatum sit contrà quintum Decalogi præceptum, nihil impediente eo mutuo consensu ità Pugnantium ad victoriam, ac gloriam recreationis gratia &c. Nihilominùs *condonare* sibi inuicem potuerunt eo Contractu oneroso, inter eos æquali, *restitutionem* damnorum, si quæ inde sequerentur; Sicut *condonare* possunt eadem damna sibi restituenda post quam ipsis illata fuissent, nullo præscio tali consensu, ac Contractu oneroso.

An peccent sic Duellantes?

An possint hanc restitutionem sibi inuicé condonare?

3 Quatenùs verò id delictum est contrà quintum præceptum Decalogi, modo explicato, atque in detrimentum Reipublicæ. *Homicida* eo modo, aut *Percussor puniri* poterit, ac debebit à Publicis Potestatibus, *moderata pœna* propter id delictum, eo quòd ludus ille non omninò permittatur, neque approbetur à Republica, atque *augere* Potestates publicæ poterunt, ac debebunt eas pœnas, si præcessit earum *expressa inhibitio*, nè ità luderetur, vt sæpè inhiberi solet, quandò ex eo ludo damna timentur. Ità Molina *loco citato*, quocum Ego etiam sic sentiendum puto.

An sint puniendi, & quomodo?

QVÆSITVM LIII.

Verùm Duellatores Duello oblato, & acceptato, quàmuis pugna non fuerit commissa, pœnas contrà Duellantes à Clemente VIII. inflictas contrahant?

SVMMARIVM.

1 *Proponitur ratio dubitandi, orta ex Clementina Constitutione.*
2 *Prouocantes, aut Acceptantes Duellum, sunt Excommunicati, iuxtà Quorundam sententiam, etiam non sequuto Duello.*
3 *Causa accessoria Naturam causæ principalis sequi debet.*

4 *Ponitur secunda sententia Asserentium; Non contrahi Excommunicationem, nisi Pugna sequatur.*

5 *Gladiatores cur olim dicerentur Arenarij: & Quid significet apud Latinos, in arenam descendere?*

6 *Ostenditur quomodò nihil Clemens VIII. innouauerit, quoad Excommunicationem cõtrahendam ab ipsis Duellatoribus, nisi pugna sequatur.*

7 *Excommunicatio ob delictum imposita, non contrahitur, nisi delicto consummato: dummodò aliter non exprimeretur à Legislatore. Extendens manum ad percutiendum Clericum, & non percutiens, non est Excommunicatus. Idem asseritur de Homicida, Inimici morte non sequuta.*

8 *Quæ Simonia Excommunicationis pœnam, & Restituendi Obligationẽ pariat.*

9 *Non punitur affectus, nisi sequatur effectus; Pœna Pragmatica de Falsis, Quinàm puniatur?*

10 *Ostenditur Quinàm Doctores hanc secundam sententiam negatiuam doceant; & amplectantur.*

11 *Stylus Romanæ Curiæ legem facit, cùm saltem virtuale Pontificis præceptum contineat.*

12 *Satisfit cæteris Argumentis, contrà secundam sententiam negatiuam.*

Ratio dubitandi. 1 DIXIMVS iam suprà *Quæsito* xx1. per solam Duelli oblationem, vel acceptationem, immò, & per accessum ad Duellicum campum animo Duellandi, non contrahi Duellicas Censuras ac pœnas, iuxtà Gregorianam Con-
Greg. xiij. stitutionem, cùm ex Gregorio XIII. *Monomachiam Committentes* Excommunicatione afficiantur: nunc verò idem Dubium proponitur in ter-
Clem. viij minis Clementinæ Constitutionis, quę maiorem dubitandi ansam prębet, cùm distinctè *Prouocantes* Excommunicationis pœna afficiat ibi: *Excommunicamus &c. ex composito ineuntes, nec non id scelus Suadentes, aut Prouocantes &c.* ex quò, prima fronte apparet per solam Prouocationem contrahi Duellicas Censuras, quàmuis non sequatur Duellum.

2 PRIMA SENTENTIA EST AFFIRMATIVA, eamque tuen- Prima sẽtentia.
tur Peregrinus *quæst.* 41. *num.* 1. Fil- Peregrin.
liucius *tom.* 2. *tract.* 29. *num.* 170. Filliucius.
quam

Primò probant: quia hæc est Prima ratio deducta ex stylo Curiæ.
Persuasio Peritorum, & *Praxis* in Pœnitentiaria, & *Stylus* Curiæ, qui facit legem.

Secundò, in Constitutione Pij Pius iv.
IV. expressè subijciuntur Excom- Secunda ratio ex Constitutione Pij iv.
municationi *Facientes Diffidationem*; sed Clemens in suo Diplomate, omnes comprehensos in Bulla Pij, & Gregorij complectitur: ergo etiam *Prouocantes* ad Duellum, quàmuis actu non Pugnent.

Tertiò, ex Clemente ligantur Tertia ratio ex Clemẽte viij.
Censuris, qui quoquomodo se immiscuerint Duellicis Actionibus, inter quas connumeratur *Prouocatio*; sed Actiones illæ, quæ ibi recensentur, sunt prohibitæ sub Censuris; *quàmuis Pugna non sequatur*: ergo idem dicendum de *Prouocatione*.

3 Quartò, quia aliòquin plura Quarta ratio ex tribus Absurdis vitandis.
sequerẽtur absurda. *Primum* est Causam accessoriam, non sequi naturam causæ principalis; sed *Instigatio*, & *Consilium* sunt accessoria, & puniun- Primum Absurdũ.
tur *etiam Pugna non sequuta*: Duellum autem est causa principalis, & non puniretur, *nisi Pugna sequuta*: ergo causa accessoria non sequeretur naturam causæ principalis.

Secundum absurdum est, quia Secundũ Absurdũ.
sequeretur, solum Militem Prouocatorem, & descendentem in Arenam teneri his Legibus, quia de illo solo expressè agit Clemens.

Tertium absurdum est, quia se- Tertium Absurdũ.
queretur esse prohibitam *scripturam* alicuius rei, & non *prolationem*: sed scriptio libelli prouocatorij est prohibita cum Excommunicatione: ergo.

4 SECVNDA SENTENTIA Secunda sententia negatiua.
NEGATIVA est Sanchez, Bona-

cinæ, Hurtadi, Riccij, Nouarij, & aliorum in locis infrà citandis; qui omnes aſſerunt, *Pugna non ſequuta*, *non contrahi Excommunicationem*.

Greg. xiij.

Probat hanc ſententiam Hurtadus, quia Gregorius XIII. non comprehendit ſub Excommunicatione Duellatores, *niſi Pugna ſequuta*, vt clarè conſtat ex eius Bulla: & Nos etiam ſupta oſtendimus *Quæſito* xxI. Sed Clemens VIII. in hac re *nihil innouat*, tàm quòad *Prouocantem*, quàm quòad *Prouocatum*: ergo neuter Cenſuris afficietur, *niſi Duello ſequuto*.

Probatur prima pars negatiuæ ſententiæ quò ad prouocatum.

5 Quòd autem nihil innouauerit, quòad *Prouocatum*, Probatur; ait enim §. 5. *Ex condicto ad ſingulare Certamen deſcendat, aut illum prouocet*, ex quo infertur Prouocatum præſtringi Clementina lege, *Si deſcendat*: *Deſcendere* autem plus eſt, quàm *accipere* Duellum: eſt enim perindè apud Latinos *in Arenam deſcendere*, *ac Pugnare*; nam prouocare *in Arenam*, eſt prouocare *ad Pugnam*; accipitur enim *locus* pro *actione* in eo exercenda: vndè Gladiatores appellabãtur *Arenarij*, quia pugnabant in Circo *Arena* conſperſo. Cùm igitur Põtifex agens de Prouocato requirat *deſcenſum in Arenam*, in ſenſu dicto eſt accipiendus in lege pœnali. Neque alibi iterùm agit de Prouocato, *Pugna non ſequuta*.

Gladiatores Arenarij.

Probatur ſecunda pars quò ad prouocatorem.

6 Probatur etiam, quod nihil innouauerit, quòad *Prouocatorem*: nullibi enim coniungitur Duellatori Prouocanti Excommunicatio, *Pugna non ſequuta*; immò quoties Duellatorum meminit Clemens, ait: *Duellum ex compoſitò ineuntes*, vt conſtat ex §. 7. vbi de nouo additur Excommunicatio: *Quinimmò de nouo etiam per præſentes &c. Excommunicamus, & anathematizamus, maledicimus, & execramur omnes, & quaſcumque &c. ſingulare Certamen ex compoſitò ineuntes*. Ex quo Paragrapho, vt cenſet Hurtadus, explicanda eſt tota Bulla, ob quod quandò §. 5. dixit: *Ad ſingulare Certamen deſcendat*, intelligitur iuxtà §. 7. vbi ſuam de nouo adijcit Cenſuram, nempè: *Prouocet, exiſtens in Arena, iniensque Certamen*; Pugnantes enim tàm Prouocatorem, quàm Prouocatum excommunicat, ad quod vſus eſt illa diſtinctione, Inter *Deſcendentem*, aut *Prouocantem*, ideſt inter *Prouocatum*, & *Prouocatorem*; neque enim Prouocatio paſſiua aliquem excuſat ab Excommunicatione, quàmuis aliquam Excuſationem videretur habere, quam non habet Prouocator. Ità Hurtadus *de Spe, & Charit. diſp.* 170. *ſect.* 21. *ſubſect.* 4. §. 196.

Clem. viij.

Quomodo explicentur ab Hurtado verba Clementinæ Conſtit.

Hurtad.

7 Præterea hæc ſententia fundatur in generali illa doctrina, nempè, quandò pœna infligitur propter delictum, Eam *non contrahi, delicto non conſummato*, niſi aliter exprimatur à Legiſlatore, vt patet In Volente percutere Clericum, manumq; extendente, vel gladium euaginante ad eum percutiendum, Qui *ſi verè non percutiat*, vel ob errorem, vel ob impedimentum, *non contrahit Excommunicationem* Canonis, *Si quis ſuadente Diabolo*. Sic etiam ſi quis percutit aliquem, ſi non ſequitur mors, *non contrahit Cenſuram* (ſi Cenſura lata eſt ob homicidium) quòuſque *ſequatur mors*; quæ ſi ſimpliciter non ſequitur, quàmuis miraculosè impedita, *ſimpliciter Cenſuram non contrahit*; quia quàmuis ante mortem, actio ex parte delinquentis ſit conſummata, non tamen *eſt conſummata*, prout ſignificatur *nomine homicidij*, quod propriè ſignificat actionem delinquentis, prout coniũctam cum morte, vt eruditè aduertit noſter P. Thomas Del Bene *in Dubitationib. Moral. de Comitijs, ſeu Parlamentis, dubit.* 4. *ſect.* 19. *ſubſect.* 31. *Subcorollar.* 91 *num.* 2. Sic etiam, qui ſcribit ad aliquem *non contrahit Cenſuram* latam ob ſcribendum ad illum, quòuſque ad illum Scriptura perueniat; ſicut qui profert hæreſim in externo, abſque conſenſu hæretico interno,

Alia ratio ex generali regula deducitur.

Percutere volens Clericũ, & non percutiens nõ contrahit Cenſuras.

Quid dicẽdũ de Homicida, morte nõ ſequuta?

Thomas Del Bene

Scribens litteras.

Proferens verba Hæreticalia.

non

non contrahit Excommunicationem latam contrà Hæreticos; quia non est *perfectè* Hæreticus.

Riccius. 8 Addit Riccius exemplum aliud de *Crimine Simoniæ*, quod quàmuis inter enormia computetur, vt crimen homicidij, teste Panormitano *in cap. Quæsitum. de tempor. ordinat. cap. Inquisitionis. de accusationib.* tamen Simonia restitutionem imperans, & Excommunicationem inducens, non complectitur *Simoniam conuentionalem* imperfectam, vt habetur per Graffium *in 1. par. Decis. lib. 2. cap. 56. num. 25. & seqq.* Ex quo similiter infert Riccius, nec fore Excommunicatum Prouocantem ad Duellum, *Duello non sequuto*.

Panormit.

Simonia conuentionalis an Excómunicationem inducat?

Graffius.

9 Quam sententiam confirmat generali, vt ipse ait consuetudine Italiæ, vt *non puniatur affectus, nisi sequatur effectus*, vt per Grammaticum *in decision. 2. num. 8.* & alios Doctores ad hanc rem ibì citatos. Vndè quàmuis à lege imponatur pœna priuationis *Emphiteutæ* vendenti rem absque Domini voluntate; intelligitur tamen *de venditione*, quæ habuit *effectum* per traditionem sequutam: Sic etiam quòd pœna *Pragmaticæ de falsis*, non sit puniendus ille, *qui petijt tantùm* debitum, *sed non exegit*, cum effectu, etiamsi ad actum executionis deuenisset, vt per varios Textus ibì conglobatos probat Riccius *tom. 3. Resolution. 52.*

Grāmat.

Alij simi. les Casus decidūtur ex Riccio.

Riccius.

Ratio. 10 Et ratio horum omnium à priori est, quia leges istæ sunt pœnales, & odiosæ, ac proindè *strictè interpretandæ*. *Odia* enim sunt semper *restringenda*, propterea quandò in Iure fertur Censura *propter aliquod delictum*, semper nisi aliud exprimatur, intelligenda est *de delicto* in genere suo, *ex omni parte perfectè consummato*. Cùm igitur sola Prouocatione non sit *consummata Monomachia*, ideò Prouocantes, vel Acceptantes Duellum, non essent Excommunicati.

Auctores pro sēda sententia negatiua. Hurtad. Hanc sententiam expressè tenet Hurtadus *loco suprà citato*, citans ibidem Sanchez *lib. 2. cap. 59. num. 28.* asserentem, *Solos* Excommunicari *Socios*, Pugna non sequuta; *non* verò *Duellatores* ipsos; & Bonacinam *disp. 2. de Censuris, quæst. 6. num. 16.* & expresse etiam tenet Nouarius *in Summa Bullar. super Bullam Clementis VIII. de Duello, n. 9.* vbi sic quoque se censuisse refert, cùm in Ciuitate Castellanetæ, Generalis Vicariatus Officium exerceret, in quodam Casu sequuto. Citat Nouarius ibidem Riccium, & Bonacinam, sed reuerà Riccius *loc. cit.* nec Gregorianæ, nec Clementinæ Constitutionis meminit; & Bonacina loquitur de Excommunicatione lata à Gregorio XIII. vt benè aduertit noster Alphonsus de Leone *de Censuris Recoll. 4. lit. D. verbo Duellum. fol. 307.*

Sanchez. Bonacin. Nouarius. De qua Constitutione loquatur Bonacina. Riccius generaliter loquitur. Alphonf. de Leone.

Respondetur ad Argumenta, pro Prima Sententia affirmatiua adducta.

11 Ad Primum de *Persuasione* Peritorum, *Praxi* Pœnitentiariæ, & *Stylo* Curiæ, qui facit legem, respondet Hurtadus, Auctores huius sententiæ, non esse imperitos, neque ignaros styli, qui facit legem, quandò habet, *aut formale, aut virtuale præceptum* Pontificis, non verò, quandò illud non habet: de Præcepto autem in hoc Casu, *nihil Nobis constat*. Soluitur primū argumentū.

12 Ad secundum respondetur concedendo Consequentiam, nempè comprehendi in Clementino Diplomate omnes comprehensos in Constitutione Pij IV.; non tamen comprehendi, nisi ipsa *Pugna consummata*. Soluitur secundum argumentum.

Ad tertium de Excommunicatione lata à Clemente contrà eos, qui quoquomodò *se immiscuerint* Duellicis actionibus, &c. Respondetur, Clementem ea voce *immiscuerit*, Soluitur tertiū argumentū.

non

non egisse de ipsis *Duellatoribus*, sed de illorum *Socijs*; quia de Duellatoribus egerat priùs, vt constat ex eo §. 5. de quibus nihil dixit, nisi *Descendere*, & *Prouocare*. Deindè prosequitur ad *Socios* noua periodo, his verbis: *Nec non ijsdem pœnis, Decreto, & Constitutionibus teneri eos, inter quos pactiones initæ sint de dirimendo Certamine, cùm primùm alteruter vulneratus fuerit, &c.* Agit ergo de alijs personis distinctis à Duellatoribus.

Explanatur verba Clementinæ Constitutionis.

Deinceps §. 6. progreditur ad omnes, qui quoquomodò *instigant*, *suadent*, aut *fouent* Duellum, his verbis: *Præterea pari ratione prohibemus omnia, & singula eius generis scripta &c.* Deindè recenset, quæ committuntur à Socijs ad instigandos Duellatores: quia verò hæc sunt finita, dixit Pontifex: *In præmissis, vel eorum aliquo se quomodolibet immiscuerint*. Præmissæ autem erant omnes illæ diligentiæ. Ergo &c. Ità ad hoc argumentum respondet Hurtadus *vbi suprà §. 198. proprijs verbis*.

Hurtad.

Quinam dicantur se immiscere alicui negotio?

Prætereà nequè verba illa; *Quoquomodò se immiscuerint* &c. in rigore dici possũt verificari de *Duellatoribus*, nàm qui est Principale Agens alicuius negotij, non dicitur *se immiscere* illi, sed illud *suscipere*. Dicuntur autem *immisceri*, qui *aliquid efficere* volunt in tali negotio, auxilij, officij, siuè obsequij, aut beneuolentiæ gratia, &c.

Probatur non sequi absurda.

Ad quartum de absurdis, quæ sequerentur, Respondetur, non sequi Primum; nàm *Consilium* non est causa *accessoria* Duelli; Duellatores enim habent pro causa principali *ipsum Duellum*; pro accessoria verò *alias diligentias*, vt litterarum Scriptionem, præparationem Armorum, & alia: Hæc sequuntur naturam *Causæ principalis*; non enim puniuntur Excommunicatione, nisi *Pugna sequuta*: At verò aliorum *Consilia* pertinent ad aliam causam, nempè ad peccatum *aliarum personarum*, quod rectè potest puniri *aliter*, ac peccatum Duellatorum.

Reijcitur primum absurdũ.

Neque sequeretur secundum absurdum; quia Summus Pontifex Clemens, de omni Duellatore *solemni*, & *priuato* loquitur, dùm cæteras confirmat Constitutiones; expressa autem *mentio Militis*, ideò facta est; quia in reliquis Constitutionibus *non erat* adeò expressa.

Reijcitur secũdum absurdũ.

Neque sequeretur tertium, quia si Duellator eos libellos mittat, aut euulget, *non contrahit* has pœnas nisi *Pugna sequuta*; Socij autem eas contrahunt, Pugna etiam non sequuta, in quibus *Scriptio*, & *Prolatio eodem modo* puniuntur. Ità Hurtadus *loc. cit.*

Reijcitur tertium absurdũ.

QVÆSITVM LIV.

Quo tempore Duellici Cooperatores Excommunicationis pœnam contrahant?

SVMMARIVM.

1 *Tres Termini assignantur, in quibus Conditio in Clementino Diplomate apposita, adimpleta censeatur.*
2 *Ponitur dubium aliud, ortum ex Prævensione in impediendo Duello.*
3 *Cooperatores non incidunt in Excommunicationem, si Duellum non impediuerint, ab Alijs præuenti, iuxta probabilem sententiam.*
4 *Quando Duellica Cooperatio dici possit delictum consummatum?*
5 *Quodnam sequeretur Absurdum, si opposita admitteretur sententia?*
6 *Quod in Iure determinatum non est, Prudentis Viri Arbitrio determinandum relinquitur.*

CVM Duellicis Cooperatoribus non Simpliciter, & *Absolutè*, sed *Conditionatè*, sub illa nimirùm Conditione: *Si per Eos non*

fleterit, quòminus &c. Censuræ, ac cæteræ pœnæ impositæ sint; Oritur hinc dubium, Quando prædicta Conditio adimpleri censeatur, ac proindè, Quo tempore Duelli Cooperatores in Excommunicationem incidant?

Primus Terminus — 1 Respondeo *Primò*, Dictos Cooperatores Censuras contrahere, *cùm primùm Duellica pugna committitur*. Secundus Terminus — Vel *secundò*, si non committatur, tunc contrahere, *cùm committenda fuisset*, nisi Alij, non verò si ipsi Cooperatores impedimentum præstitissent. Tertius Terminus — Vel *tertiò* si Tempus ad Duellum præscriptum non erat, sed tantummodò locus designatur, & conditus, tunc demùm eos incidere in Excommunicationem, quãdo *Duellatores* ad condictum locum *accederìt*, & per ipsos Cooperatores *non flaret*, quòminus Illi pugnarent. Ità Peregrinus *quæst.* 5. *num.* 13. & Bonacina *de Censuris tom* 1 *disput.* 2 *quæst.* 6. *punct.* 1. *propos.* 4. *num.* 33. & vide etiam nostrum *Quæsitum* 38. *num.* 3. vbi hanc difficultatem ex parte attigimus.

Aliud Quæsitũ. — 2 Sed Petes, an essent etiã Excõmunicati Cooperatores, si Duellum, ad quod cooperati sunt, *tẽpore nondùm elapso, impediretur ab Alijs*, antequàm ipsimet impedirent? & Ratio dubitandi est, quia ex vno Capite, Impedimentum *non ab ipsis Cooperatoribus* positum est, vt loquitur Clementina Constitutio: *Si per Eos non steterit*: sed ab Alijs: ex alterò capite, licèt ab Ipsis positum non sit; *poterat* tamen poni, cùm nondùm, vt supponimus, *elapsum esset* tempus, pro Duello ineundo, designatum, ergo &c.

Respõsio. Prima ratio. — 3 Respondeo, *Probabile esse dictos Cooperatores in Casu posito non fore Excommunicatos*. Et ratio est, quia quàmuis Cooperatores Duellum non impediuerint, *poterant* tamen illud impedire, antequàm committeretur, tempore condicto; ergo si Alij præueniendo impediuere, non proindè essent Ipsi Excommunicati, *cùm adhuc per Eos stare potuerit*, *quòminus pugna committeretur*.

4 Præterea, Excommunicatio ob delictum imposita, contrahi non solet, *nisi delicto consummato*; sed Duellica Cooperatio nequit dici, *delictum consummatum*, nisi eo tempore, quo Cooperatores Duellum impedire *omiserint*: ergo si ante talem omissionem, fuerit aliundè impeditum Duellum, *non censetur consummatum delictum*, ac proindè *nec* Excommunicatio contrahitur. Secunda ratio.

5 Vlteriùs, Si verùm esset contrahi Excommunicationem in casu posito, sequeretur hoc absurdum, nimirùm Cooperatores ipsos incidere in Censuras, *propter licitam actionem alterius*. Sequela probatur. Nàm *non inciderent* quandò Cooperationẽ præstarent, vt etiam concedunt Aduersarij: Nec quandò secuturum fuisset Duellum; quia, vt supponimus, ipsimet Cooperatores, nisi præuenti fuissent, impedimentum præstitissent: *ergo tunc solummodò* contraherent, *quandò* Alij præueniendo, ipsos principales Duellatores impediunt, nè ad Pugnandum accedant, vel si accesserint, nè Pugnent. Ergo *ex licita*, ac laudabili Istorum, qui impediunt *actione*, contraherent Illi Excõmunicationem; Sed hoc non videtur admittendum: Ergo &c. Tertia ratio ex Absurdo vitando.

Quodnã esset hoc Absurdũ?

6 Hæc Sententia *probabilis est*, licet opposita, sua non careat probabilitate, vt benè aduertunt Peregrinus, ac Bonacina, *locis citatis* Peregrin. Bonacina Ideòque cùm tempus non sit à Summo Pontifice in Clementina Constitutione *determinatum*, pro dicta conditione, *Si per eos non steterit*, adimplenda, standum erit arbitrio Iudicis, vel Confessarij: Nàm quod à Iure *non determinatur*, *arbitrio* boni Viri, vel Iudicis determinandum erit, *iuxtà Textum in cap. de Causis. §.* 1. *extrà de Officio Delegat. l.* 1. *ff. de Iure deliber.*

QVÆSITVM LV. & vltimum.

Verùm Morientes extrà Duellicum conflictum priuandi sint Ecclesiastica sepultura, quandò tamen eorum mors sequuta non est ex læthali vulnere accepto in Conflictu, sed ex imperitia, vel defectu Chirurgi, vel ex aduerso medicamine, vel ex melancholia &c?

SVMMARIVM.

1 *Responsio est negatiua. Conciliantur duæ sententiæ opposita, in solutione propositi quæsiti.*

2 *Conflictus sumi potest physicè, & moraliter: Vtroque modo sumptus non inducit priuationem Ecclesiasticæ sepulturæ in casu posito.*

3 *Causæ accidentariæ, Duellatorum mortem maturantes, an reddant eos immunes à pœna priuationis Ecclesiasticæ sepulturæ?*

Proponitur ratio dubitádi.

1 NTER eos, qui ex Duello moriuntur, nó nulli sunt, qui licèt læthalia vulnera in Duellico conflictu acceperint; de eorum tamen non omninò desperatur salute, sed spes aliqua elucet viuendi, dummodò eis opportuna adhiberentur remedia, ex quorum defectu, maturatur deindè mors: quod etiam contingere potest ob Chirurgi imperitiam, vel ex mœrore, quo saucij Duellatores afficiuntur, dùm ægro corpore in lecto decumbunt, vel ex alijs inopinaris casibus, quibus humana salus subiecta est: & de *Sic morientibus* dubium est, *An sint etiam priuandi Ecclesiastica sepultura*, iuxtà Tridentini, ac Clementis VIII. prohibitionem.

Respondetur igitur ad Quæsitum *NEGATIVE*; quod non solùm procedere potest in sententia eorum, qui (vt in superioribus Quæsitis ostensum est) probabiliter tuentur, *priuandos non esse* Duellatores Sacri Loci sepultura, etiamsi mortis eorum solùm causæ fuerint vulnera in Duello accepta, dummodò tamen post Conflictum, & extrà Duellicam Palæstram, *Contriti*, vel *Confessi*, *ac à Censuris absoluti*, ex hac vita decedant: Verùm etiam in sententia eorum, qui *negant* consic morientes, in Sacro loco humandos esse. — Respósio ad Quæsitum. Iuxtà vtrâque sentétiam procedit responsio.

2 Probatur, quia vel *Conflictus*, in quo mors sequuta, est causa priuationis Ecclesiasticæ sepulturæ, sumendus est *physicè*, vel *moraliter*: Si primum, iam locum non habent in hoc casu Iura prohibentia Sacri loci sepulturam; isti enim non moriuntur, vt supponimus, *in ipso actu* Duellici *Conflictus*, vt loquitur Tridentinum: *Si in ipso Conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiastica sepultura*. Et Clemens VIII. *Si in ipso Conflictu obierint, sepultura Ecclesiastica perpetuò priuatos esse volumus*. — Ratio. Prima pars quoad Cóflictum physicè sumptum. Concil. Trident. Clem. viij.

3 Si vero sumatur *moraliter Conflictus*, neque dici posset, eós mortuos esse *in Conflictu*; nam præter vulnera in Duello accepta, *alia accesserunt Causæ* prædictæ mortis, quas, vt suprà diximus, euenisse supponimus. Cùm ergo *in Conflictu*, *nec physicè*, *nec moraliter* sumpto, huiusmodi Duellatores, decesserint, proindè, *non est eis* ex hoc capite, *deneganda Ecclesiastica sepultura*. Ità Hurtadus *de Spe, & Char. vol.2. disp.170. sect.21. subsect.1. §.177.* vbi sic concludit. Si constaret mortem maturatam aliqua ex his causis accidētarijs, si homo moreretur *etiā intrà breue tempus*, non diceretur *mori in Conflictu*, aut in *Palæstra*. Et hæc dicta sufficiāt de Duelli prohibitione. — Secunda pars quoad Conflictum moraliter sumptum. Hurtad.

TRA-

TRACTATVS TERTIVS

DE DVELLI SPECIEBVS,

A C

LICITAE DEFENSIONIS MODIS

IN COMMVNI.

SECTIO PRIMA

DE SPECIFICA DIVISIONE DVELLI.

REPETITO tertiùm Campo, rediuiuum ad Pugnam redit DVELLICVM MONSTRVM, & Herculeæ instar HYDRÆ, multiplici Ceruice superbum, eò formidolosius, quò deformius sese spectandum ostendit. Credideram Illud nuper Pontificiæ Prohibitionis Gladio in Vaginam remisso, Spiritum emisisse; ac superiori expirante Tractatu, protinùs expirasse. Verùm diuersa iterùm CAPITA extollit, varias prætendit SPECIES, Spectaculi nouitate, non Oblectamento, sed Terrori Spectatoribus futuras. Oriuntur hæ variæ SPECIES ex Formali (vt in Lycæo dicitur) Termino, ac FINALI ex CAVSA; quæ fœcunda veluti Parens, multiplicata Specierum Prole, continuò sobolescere solet. Enimuerò ad Singulare Certamen, non Omnes Vno clangente Classico, vocantur Duellatores: non Singuli in Arenam, pari pro-

perant gradu; non eodem omnium Animi, Furore ad Arma incenduntur: non Omnes æquali victricis Lauri Spe, atque Cupidine in Martium Campum descendunt: nec denique iisdem Omnes agitantibus Curis, Causisque impellentibus, ad Duellicam Palæstram propelluntur. Sed, vt de Ciuili Bello cecinit Ille

Lucanus lib. 2.

QVEMQ; Suæ rapiunt scelerata in Prælia CAVSAE:
HOS polluta DOMVS, LEGESQVE in Pace timendæ:
HOS ferro fugienda FAMES, Mundique ruinæ
Permiscenda FIDES.

Ità Nonnullos sola VLCISCENDI Crudelitas: Multos DIRIMENDI Lites Opportunitas: HOS DOMINANDI Libido: Illos Se, Suaque DEFENDENDI Necessitas: Alios sola OSTENTANDI Vires Voluptas: & Alios denique Vulgaris illa, sed impia Se PVRGANDI Consuetudo, ad Duella committenda vocat, trahit, impellit. Vt nimirùm inter armorum fulgores, Veritatis lumen splendescat: denigrata falsis criminibus fama, effuso cruore, candescat, & patentia toto corpore vulnera, facunda veluti ora, Victoris Innocentiam testentur. Has ergo omnes Duelli SPECIES è totidem finalibus causis deductas, modò impetu vno indagare aggrediemur, ac prætereà omnia hæc Duellici Monstri Capita, vnico ictu obtruncare conabimur, cùm An Duellum omne, quouis fine commissum, Christiano ex Orbe exterminandum sit, quæremus: At si irriti nostri cesserint Conatus, mox redintegratis viribus, & face, & ferro armabimur, ac in sequenti huiusce Operis Tractatu, in singulas Duelli Species, singillatìm nostri Theologico-Moralis calami aciem acuemus, ibi de Duelli Speciebus, non in communi, vt modò, sed in particulari, iterùm Deo volente, acturi.

QVÆ-

QVÆSITVM I.

Quot sint Duelli Species?

SVMMARIVM.

1 *Duellum ex diuersis Causis finalibus specificè diuersificatur.*
2 *Tres Duelli Species in Iurisperitorum sententia assignantur.*
3 *Ex Caietano, & alijs Theologis, Sex sunt Duelli Species.*
4 *Enumerantur singula Species, ac explicantur simul ex Caietano.*
5 *Duellum ad Diuini Honoris, vel Catholicæ Fidei defensionem susceptum, ad quam Speciem reducatur?*
6 *Secundam sententiam amplectitur Auctor, & sex Duelli Species cum Caietano, & alijs Doctoribus, constituit.*

DVPLEX est circà specificam Duelli distinctionem Sententia, pauciores, vel plures constituens Duelli Species. Primam Sententiam Iurisperiti adinuenerunt, alteram Theologi. Oritur hæc specifica distinctio ex diuersis causis finalibus, propter quas iniri solent Duella, vt nimirùm propter honorem: vitæ, vel bonorum Defenssionem, &c. Ex quibus variæ eliciuntur Species.

Prima ad Quæsitũ Respõsio.
Ioann. de Lignano.

1 RESPONDET IGITVR PRIMO ad Quæsitum Ioannes de Lignano, *in Tractatu de Duello, cap. 2. num. 1. Tres esse Duelli Species.* Fit enim, inquit, Duellum, aut propter *Odij Exaggerationem*, aut propter *Gloriam consequendam* in publico ex viribus corporis, aut propter *Purgationem* alicuius Delicti obiecti.

Tres Duelli species.
Prima species.

2 *Primum* Fit propter *Exaggerationem Odij*, cum Aliqui solo Odio, originaliter Naturali, & maturitatis inter se orto, inducuntur ad se inuicem exanimandos, vel exterminandos, & de hoc non reperitur aliquid Iure cautum, sed ex principijs Naturalibus tractum videtur.

Secunda Duelli species.

Secundum verò, quod fit propter *Gloriam*, ortum habuit à sensuali cupiditate, prona, vt experientia patet ad consequendam in publico Gloriam, vt fit in publicis Spectaculis, vbi vires corporis varijs modis exercentur; & de hoc reperitur Iure Cautum, & Ciuili, & Canonico: Ciuili quidem, vt patet *ex ff. ad leg. Aquil. l. Qua actione. §. Si quis in Colluctat. & l. Vnica. Cod. de Gladiatorib. lib. 11. & ff. de his, qui notant. Infam. l. Athlet. &c.* Canonico autem Iure, vt habetur, *cap. 1. de Cleric. pugnant. in Duello &c.*

Tertia Duelli species.

Tertium propter *Purgationem* fit, cùm aliquod Delictum obijcitur, & Opponens, ad Probationem fortè carens alijs probationibus, vel etiam non probans, *offert se probaturum* viribus corporis, Duello suscepto: vel Ille cui obijcitur, vult sic *se purgare*, & de Innocentia sua docere: Et de hoc etiam habetur Iure cautum, vt in *Cap. Monomachiam*, &c. Hactenùs Ioannes de Lignano, ex cuius mente breuiter colligo, Tres esse Duelli Species

I. Propter Odij Exaggerationem.

II. Propter Gloriam consequendam in publico, ex viribus corporis.

III. Propter Purgationem alicuius Delicti obiecti.

Secunda responsio ad Quæsitum.

3 RESPONDET SECVNDO ad Quæsitum Caietanus *in 2. 2. quæst. 95. art. 8. SEX esse Causas finales* potissimas, ad quas Singularis Pugna ordinatur. Quarè ex Caietano *SEX sunt Duelli Species*, iuxtà numerum finalium Causarum, propter quas Duellum committitur: Non enim alio pacto Duelli Species inter se distinguuntur, nisi *ratione distinctæ finalis Causæ*. Enumerat autem Caietanus, *loco citato*, Duelli Causas, quarum.

Sex causæ finales Duelli.

4 Prima est, inquit, *Manifesta-*

Prima causa finalis Duelli seù prima Duelli species ex Caietano.

tio Veritatis, dùm scilicet aliqui confidunt suam victoriam Testem fore Veritatis, quia nimirùm ipse Duellator *Innocens* est, aut Ius habet, & similia: Quarè tale Certamen inter Purgationes vulgares annumeratur, & *ab Ecclesia damnatur*, vt patet ex *cap. Monomachiam*: Et Nos latè probanimus suprà, *Sect. 1. Quæsit. 2.* cùm de Canonica Duelli Prohibitione ageremus.

Secunda Duelli species.

Secunda Causa est, *Ostentatio Virium*, sic olim Goliath indicebat Israelitis Duellum, *1. Reg. 17.* & aliquandò etiam vtriusque Exercitus milites, Ducibus annuentibus, talia Duella committere solent.

Tertia Duelli species.

Tertia Causa est, *Euitatio Ignominiæ*; quia scilicet reputaretur aliquis vilis, ac degeneris animi, si oblatum Duellum detrectaret.

Quarta Duelli species.

Quarta Causa est, *Terminatio Litis Criminalis, aut Ciuilis*, quandò scilicet non potest aliter terminari lis, nisi Duello acceptato: Alioquin, aut non acceptans Duellum, *Iustitiam* non potest *consequi*; aut *liti succumbit*, cum suo, & Multorum quandoque magno damno.

Quinta Duelli species.

Quinta Causa est, *Indulgentia multitudinis*, quandò scilicet feruente duas inter Parrias Bello, & parcendo Multitudini, de consensu partium Bellum in Duellum resoluitur, vt à multis actum est, sicuti Historiarum monumenta testantur.

Sexta Duelli species.

5 Sexta Causa est, *Defensio vitæ propriæ, & suorum*, cum nimirùm Aliquis comminatur se alterum occisurum, aut bona eius direpturum, *nisi Duellum acceptet*, & si quidem aliquis actualiter impetatur, non est dubium, quin *Vim vi repellere liceat cum Moderamine inculpatæ tutelæ*: sed hoc propriè non est Duellum (inquit) quoniam Duellum sonat *duorum Bellum ex condicto*. Ad hoc reducitur illud (subdit Filliucius loco infrà citãdo) quod susciperetur *ad defensionem honoris Dei*; vt si quis Hæreticus, & Turca blasphe-

Filliuc.

maret veram fidem, & Duello contendere vellet, se rectè dicere. Sic Caietanus, quem sequitur Lessius *lib. 2. cap. 39. §. 31.* & *seqq.* vbi easdem *Sex Causas*, ad quas Duellum ordinari potest, recenset. Ità etiam Laymann *tract. 3. par. 3. sect. 5. cap. 5.* Filliucius, *tom. 1. tract. 29. in 5. precept. Decalog. cap. 8. num. 136.* & quamplures Alij;

Caietan. Lessius. Layman.

6 Horum omniũ sententiam *Nos etiã amplectimur*, magis enim explicitè Duelli species innotescunt, per *Sex adductas Causas Finales Duelli*, quã per *Tres* illas à Ioanne de Lignano in principio allatas, quæ *implicitè* quidem *Sex* istas continent.

Diuiditur ergo specificè Duellum in Manifestatiuum, seù Purgatiuum, In Ostentatiuum virium, Euitatiuum Ignominiæ, Terminatiuum litis, Euitatiuum Belli; ac Vitæ, & Bonorum; quinimmò & Diuini Honoris Defensiuum. Singulas autem species seorsim in sequenti Tractatu examinandas relinquimus, modò tamen in genere celebrem hanc Quæstionem proponere, ac decidere sufficiat.

QVÆSITVM II.

Vtrùm omnes Duelli Species sint illicitæ, ac prohibitæ: seù vtrùm Duellum, vt sic, quocumque fine commissum sit illicitum, itaut Duellantes Excommunicationem, cæterasque Duellicas pœnas contrahant?

SVMMARIVM.

1 *In nullo Casu licet singularis Certaminis periculo se exponere, iuxtà primam Sententiam.*

ELEBRE hoc Quæsitum, quod ferè per omnium ora versatur, maiori examinandum est Studio, nam vtrinque Celeberrimi Theologi, validissimis argumentorum Telis inter se acriter dimicant, cumque contrà Duellum inuehãtur, actu Duellicam pugnam committere, fas sibi esse ducunt. Liceat proindè Nobis impunè eam spectare, vt tandem dirimere certamen, ac vtramque Conciliare possimus sententiam.

Prima Sententia Asserentium, Duellum semper esse illicitum.

1 RESPONDENT PRIMO. Nonnulli *Affirmatiuè* ad Quæsitum, & absque vllo discrimine asserunt: *Duellum omne*, aut ad necem, aut ad vulnera tendens, esse immane, impium, *nulloque tempore licitum*. Ità Alexander Alensis, *in 4. par. quæst. 11. memb. 2. art. 3. §. 4.* vbi hæc habet. *Nullo Casu licet Duellum offerre*, neque illatum, vel oblatum suscipere, cùm Monomachia sit in lege Ciuili prohibita, & eius prohibitio in Canone approbata. Alexand. Alens.

2 Sed sustinebit ne *Innocens*, in Causa Criminali se *suspendi* in confusionem propriam, & generis sui, & Patriæ scandalum? *Credo quod sic*, in Casu isto cum confessione Innocentiæ suæ, & reputatione humili, se ista aliàs meruisse. Omninò ergo videtur mihi, quòd *Existens in voluntate*, vel *proposito*, aliqua causa Retinens Duellandi animum, ad Sacram Communione non admitti non debet ex Alensi.

committendi Duellum, eòquod prohibitum eſt,& eòquod committere cauſam ſuam ſorti Duelli, eſt Deum tentare; intendit facere, quod illicitum eſt, *non debet accedere ad Sacram Communionem*. Hactenùs Alexander.

D.Anton. Hoſtienſ. Alanus. Abulenſ. Roſella. Silueſter.

3 Huic ſententiæ adhærent D. Antoninus *in 3. par.tit.4. cap.3. §. Poſtremò*. Hoſtienſis, Alanus, & Alij, quos refert, & ſequitur Abulenſis *in cap. 17. lib. 1. Reg.* Roſella *verb. Duellum*, Silueſter etiam *verb. Duellum . queſt. 2. num. 4.* vbi hæc habet. Tutior eſt, & verior opinio, quòd omnes indiſtinctè peccent mortaliter, nimirùm Duellantes, quocumque fine duellent. Et affirmat ibidem hanc omnium Doctorum ſui Ordinis ſententiam eſſe, in nullo caſu conceſſum eſſe Duellum. Ità etiam Abulenſis *loc. cit.* Paulus Comitolus, *lib. 6. q. 6.* Henricus Gandauenſis *in Quodlibeto 5. queſt. 32.* vbi, Nec pro re (inquit) vlla temporali, nec etiam pro vita ſuſtinenda debet conſentire Duello, ſed potiùs ſe deberet permitti ſuſpendi. Ioannes Turrecremata, *in cap. Monomachiam.2.queſt.5.* Sotus, *in 5. de Iuſt. & Iur queſt. 1. art.8. column. extrema*, Suarez *de Charitate diſp. 13. ſect. vltima num. 5.* Peregrinus *de Duello, queſt. 1.* & quamplures Alij, vnanimi ſententia contrà Duellum pluribus rationibus inuehuntur. Sed videamus quibus argumētis Duellum omne illicitum eſſe, quemcumque ob finem ſuſcipiatur, relati Authores probare contendant.

Paulus Comitolus. Henric. Gandenſ. Turrecrē. Sotus. Suarez. Peregrin.

Prima ratio deducta ex intentione Summorū Pontificū Duella prohibentium.

4 Probat igitur *Primò* Peregrinus, quia Summi Pontifices abſque vllo diſcrimine deteſtabilem Duelli vſum prohibuerunt, cùm ex Duellis, corporum, & animarum pernicies, ac Diuini Numinis offenſa ſequeretur; ſed hæc ac cætera damna, nō minùs ex vnius ſpeciei Duello, quàm alterius ſequi poſſunt: ergo non minùs vna, quàm alia, ac proindè omnes Duelli ſpecies, ac Duellum omne, quouis fine commiſſum prohibitum, ac illicitum erit.

Secunda ratio deducta ex identitate rationis in Duellica prohibitione appoſitæ. Silueſter.

5 *Secundò* Lex pœnalis, cuius ratio eſt expreſſa per legem, ad alium caſum non expreſſum extenditur, ſi ratio ſit par ſimpliciter, ſcilicet eadem, vel maior, dummodò Legiſlator aliquid in contrarium, peculiari ratione motus, non diſpoſuerit, vt docet Silueſter *in verb. Lex. §.18. verſic. Et dico.* & habetur *in cap. Dudum.2. de elect. cap. Cùm directa.de confirma. vti. cap.1.de tempor. ordinand.lib.6.* Nàm ratio comprehendit omnes caſus, etiam non expreſſos in Lege, & Conſtitutione, *l. his ſolis. Cod. de reuoc. donation.* Sed ratio in Pontificijs Conſtitutionibus expreſſa, eſt *interitus*, & *pernicies* animarum, & corporum, & offenſio Diuinæ Maieſtatis, quæ *ratio par* ſimpliciter reperitur in omni Duello Cruento, quocumque fine fiat: ergo Omnes Duellantes ligantur pœnis ſtatutis in hac Conſtitutione, *quocumque fine* Duellum committatur.

Tertia ratio.

6 *Tertiò*. Quia in omni diſpoſitione quantùmuis odioſa, ac reſtringibili, *Interpretatio* adhibenda eſt, *iuxtà communem loquendi vſum*, vt docet Gloſſa, *in cap. Nonnulli. in verb. Vltrà. de reſcriptis Doctorum. in cap. olim.de verbor.ſignificat.* & Panormitanus, *in cap. 2. de Arbitr. & in cap. 1. de Iudic.* quia vſus loquendi præfertur proprio ſignificatui vocabuli, *cap. Quamuis. de verbor. ſignif.* Sed iuxtà communem loquendi vſum, Duellum intelligitur omnis particularis Pugna Cruenta, ex vtraque parte voluntariè ſuſcepta, quocumque fine fiat: ergo Duella omnia Pontificijs Conſtitutionibus erunt prohibita.

Panorm.

Quarta Ratio.

7 *Quartò*. Ante Concilium Tridentinum, & Conſtitutionē Pij IV. Duella publicè admittebantur, *quocumque fine fierent*; ſed per Pium IV. & Concilium Tridentinum Duellorum vſus *ſimpliciter* prohibitus fuit,

& ità *simpliciter*, & *generaliter* fuerunt in vsu receptæ dictæ Leges; nàm postmodùm nullo pacto fuerunt admissa Duella publica: ergo cùm sint ità *generaliter* in vsu receptæ, absque vlla distinctione, sic *generaliter* intelligi, & explicari debent *cap. in istis. §. leges. dist. 4. l. Præses. ff. de officio Præsidis*, & proindè ità interpretari, & declarare debemus Clementinam Cōstitutionem, cùm sit confirmatiua, & declaratiua, tàm Constitutionis Pij IV. quàm Concilij Tridentini, vt patet, *in versiculo, ac insuper*. Et Constitutio, quæ fit ad roborandam, & interpretandam aliam, intelligenda est *secundùm eam*, vt clarè sentit Gloss. quam putat singularem Cardinalis *in Clementina Statutum in verbo Consuetudine, de electione, oppositione* 3.

Quinta ratio. 8 *Quintò*. Lex humana punit *actionem externam*, non autem intentionem *cap. Cogitationis, de Poenit. dist. 1. l. Cogitationis; ff. de poenis*. Sed actio externa *eadem* est in Duello Cruento commisso ex odio, vel alio fine: Igitur omnia Duella prohibentur quocumque fine fiant.

Sexta ratio. 9 *Sextò* probant Alij: Duellum est *actus malus*, ex lege interdictus: ergo nulli licet se defendere Duello.

Septima ratio. *Septimò*, Quia in Duello *non est iusta defensio*: in iusta enim defensione vnus est Aggressor, & alter Defensor: At in Duello vterque est Aggressor, & vterque vult alium occidere: ergo &c.

Octaua ratio. *Octauò*. Priuata auctoritate *occidere hominem nunquam licet*, nisi cùm fortè Alter te inuadit Iniustè, sed non ex condicto te ad Pugnam lacessat; verùm Ineuntes Duellum priuata auctoritate, & cōtrà Leges, & Sanctiones Ecclesiasticas, & Iura Naturæ pugnant, & vulnera sibi infligunt, & vitam hauriunt: ergo, &c.

Nona ratio. *Nonò*. *Innocentem occidere*, aut ad illius Interfectionem Alteri quoquomodo assentiri, nunquàm est *vllo Iure* permissum; Sed in Duello Cruento semper reperitur in Altero voluntas, ac libido interimendi Innocentem, & in Altero voluntas assentiendi conatui, seù Certationi, qua Sons in Insontem arma conuertit; ergo id genus certandi, semper debet esse damnandum.

10 *Decimò*. Probatur ab Alensi, *in 3. par. quæst. 34. memb. 2. art. 2. §. 1.* sic. Decima ratio Alensis. Vt Iusta sit hominis Interfectio, tria requiruntur in Interficiente: *Iusta causa*, *Iustus ordo*, *Iustus animus*. Requisita ad iustam hominis interfectionem. *Causa*: vt mereatur mortem, qui est interficiendus: *Ordo*, vt polleat potestate publica, qui auctor est necis, & conuictum sit crimen: *Iustus animus*, vt amore Iustitiæ, non libidine vindictæ, vel poenæ cupiditate interficiatur: nihil horum interuenit in Duello Cruentò; & in ijs, qui Illud exercent: ergo Duellum, quouis fine susceptum, est illicitum.

Secunda Sententia Asserentium, Duellum aliquandò licitum esse.

RESPONDENT SECVNDÒ ALII AD QVÆSITVM NEGATIVÈ, nimirùm: Duellum non semper esse illicitum. Secunda Responsio ad Quæsitum. Ità Lyranus, Lyranus. explanans verba illa Capitis decimi septimi libri primi Regum: *Audita sunt autem verba, quæ locutus est Dauid; &c.* solita litteræ interpretatione interrupta, Quæstionem proponit. Vtrùm Duellum sit licitum? Et multis vltrò citròque dictis, duplicem tandem pro solutione, Duelli acceptionem ponens, *Duellum* potest accipi, inquit, *dupliciter*: Duplex Duelli Acceptio. Vno modò, *propriè*; & sic Duellum est singularis Pugna Duorum: vt per victoriam Vnius appareat eius Iustitia, tanquàm per Diuinum Iudicium, & Alterius Iniustitia: & sic secundùm omnes Doctores *Duellum*

est

Explicatur prima Duelli acceptio.

est illicitum, tàm ex parte *Appellantis*, quàm etiam *Recipientis*, & etiam *Iudicantis*, *& Consulentium*, *& fauorem Præstantium*; quia ibi est manifestè *tentatio Diuina*: & hoc modo loqui videntur de Duello Iura Ipsum prohibentia. 2. *q.* 5. *cap. Monomachiam extrà*, *de Purgatione vulgari*: nisi per reuelationem Diuinam manifestum fuerit: quòd Deus sic velit indicare suam Iustitiam: & hoc modo dicunt Sancti, & Doctores Catholici, Dauid singulare Certamen inijsse cum Goliath; quia sibi *reuelatum* fuit à Domino, quòd sic volebat indicare suam Iustitiam contrà Philistæos: Vndè procedens contrà Philistæum, dixit. *Ego venio contrà te in nomine Dei viuentis.* & sic non fuit propriè *Duellator*, sed magis Diuinæ Iustitiæ *Exequutor*.

Explicatur secunda Duelli acceptio.

Alio modo potest accipi Duellum largè, pròut est Bellum Vnius cum Vno absq; expectatione Diuini Iudicij; sed vt per virtutem, vel fortunam, vel omnibus istis, vel aliquibus eorum concurrentibus aliqua controuersia inter eos Criminalis vel Ciuilis terminetur. Hactenùs Nicolaus distinguit, qui sequutus posteriorem Duelli acceptionem minùs propriam, nonnulla circà Duelli legitimum vsum definit, duosque admittere videtur Casus, in quibus Singulare Certamen committere liceat.

Primus Casus.

12 *Primus est*. Cùm quis vel ad mortem, vel ad bonorum spoliationem esset *damnatus*, nisi Duellum acceptaret, ac nulla alia ratione vitam, ac bona sua, tueri posset.

Secundus Casus.

Secundus. Quandò legitima Iudicum, vel Principum authoritate, aut permitteretur, aut concederetur Duellum *ad maiora mala auertenda*, Iustum censendum foret: nàmq; id à B. Ludouico Galliarum Rege, à Carolo Magno, pluribusq; Alijs permissum fuisse legitur; Quia ei, inquit Lyranus, qui habet curam alicuius Communitatis, licitum est

B. Ludouicus Carolus Magnus. Lyranus.

minora mala permittere, ad euitanda maiora: sicut licitè permittuntur Meretrices in Ciuitatibus, nè omnia turbentur libidinibus, vt etiā dicit Augustinus. Sic Ille.

An liceat minora mala permittere ad euitanda grauiora? Augustinus.

Hanc tandem sententiam amplectuntur nonnulli insignes Theologi, tàm Speculatiui, quàm Morales; sic Maior *in 4. sent. dist.* 15. *qu.* 16. *in vetustioribus voluminibus*. Caietanus, *in* 2. 2. *q.* 95: *art.* 8. *coll.* 4. *Commentarij*. Viguerius, *in Theologicis Instit. cap.* 12. *§.* 3. *vers.* 9. *in vestigijs hærens Caietani*; Angelus, *in summa*, *verbo*, *Eodem*. Toletus, *in summa Casuum*, *lib.* 5. *c.* 6. *penè in extremo*. Nauarrus, *in summa cap.* 11. *nu.* 39. Ex his tamen Aliqui Ius committendi Duellum magis coarctant, quàm Lyranus.

Maior. Caietanus. Viguerius. Angelus. Toletus. Nauarrus. Lyranus. Maior.

13 Nam Maior, *in illa q.* 16 *in responsione ad primum argumentum*, *Vnū* probat *Casum*, nimirùm; Cùm controuersia duos inter Exercitus dirimenda est, & ex parte, inquit, Duellantis, causa est Iusta, vel ambigua. *Alterum casum* exponit, *in responsione ad* 6. *argumentum*: cùm de vita alicuius est actum, nisi ad singulare Certamen descendat.

14 Casum vtrumq; admittit Caietanus, sed de Secundo tutiùs loquitur, quàm Maior. Sic enim Caietanus *loco citato*. *In vno tamen casu licitum Mihi videtur acceptare Duellum*, quandò scilicet *Accusator* euidenter calumniatur; & præualet contrà me Innocentem ad mortem, siue ad mutilationem: Tunc enim ex quo impetit me Iudicis gladio, iniustissimè sinè dubio occidet, vel mutilabit me: ego non habens aliud refugium, habeo Iustum Bellum offensiuum contrà eū, & propterea si offert mihi Duellum, possum acceptare, de consensu Principis, & tueri meliori modo, quo possum. Ità Ille

Vnus Casus ex Caietano.

De Primo verò Casu, Caietanus illic, his verbis statuit: *Fateor tamen*, *quòd in Casu*, *quo Pars habens Iustum Bellum*, cognoscit vires

Quid senserit Caietanus de altero casu posito.

suas,

suas, & quòd oportet, aut confligere, & succumbere; aut acceptare Duellum, quòd *licitè acceptat Duellum*: Transfert enim quasi certum casum in dubium, & in spem victoriæ, vtendo omnibus suis viribus. Nec solùm licitum est, tali parti in prædicto necessitatis articulo constitutæ, acceptare; sed etiam prouocare ad tale Duellum, resoluendo Bellum in Duellum.

Viguerius. Armilla. Nauarrus. Toletus.

Probant ambos Casus Viguerius, & Armilla *locis iam indicatis*, necnon Nauarrus, & Toletus *iisdem locis*.

Angelus.

Angelus, *in verbo Duellum*, benignior est in Duello concedendo; affirmat enim illud *esse licitum*, cùm sinè Duello quis, nedùm vitam, sed nec res suas retinere potest. His positis, sit tandem

Quæsiti Resolutio.

Suprema Responsio ad quæsitum.

15 VNICA CONCLVSIO: *Duellum regulariter loquendo est illicitum, non tamen semper, respectu cuiuscumque finis*. Ità Authores *pro secunda sententia citati*; & præterea Lessius, *in opere morali lib. 2. c. 39. nu. 4. & 7.* Azorius 3. *par. lib. 2. c. 5. q. 3.* Sanchez *in summa lib. 2. c. 36. num. 16.* Lucas Floronus *c. 5. §. 3.* Becanus, *de fide c. 26. q. 4.* Laymann, *c. 5. n. 1.* Valentia, *tom. 3. q. 17. disp. 5. §. Est autem assertio*. Filliucius, *tract. 15. c. 5. n. 109. §. Tertiò notandum*. Bonacina, *quæst. 6. propos. 2. num. 18. §. Respondeo*. Diana, *par. 5. tract. 1. §. 27.* Alphonsus de Leone, *de Censuris. Verbo, Duellum. pag. 309.*

Lessius. Azorius. Sanchez. Floronus. Becanus. Laymann. Valentia. Filliucius. Bonacina. Diana. Alphōsus de Leone.

Prima ratio.

16 *Primò* probatur *ex Duello Dauidis* cum Goliath. 1. *Reg.* 17. ergo licitum est Duellum.

Impugnatur ex Comitolo.

Respondet Comitolus, *lib. 6. q. 16. num. 10.* Inane esse hoc argumentum, atq; facilè eludi posse: Nam ait, *Diuino Impulsu, & Iussu*, Duellum illud fuisse à Dauide susceptum. Et Henricus Gandauensis idipsum confirmat Diui Augustini auctoritate, *in quodam Sermone de Pugna Dauid, & Goliæ*.

Henricus Gandauensis. D. Augustinus.

Solutio impugnationis.

Sed contrà. Si per Te, *eadem Quæstione num. 4.* Duellum omne est Immane, Impium, *nulloque tempore licitum*, quonàm pacto Dauid Diuino Impulsu, atq; Iussu potuit acceptare Duellum? quod enim *est intrinsecè malum*, vt Mendacium, ac Odium Dei, ad id quidèm, nec Diuinus Impulsus, nec Præceptum esse potest; ergo si Duellum esset intrinsecè malum, non poterat ad Illud Deo inspirante, aut præcipiente, Dauid propelli.

Secunda ratio.

17 *Secundò* probatur: *Si pro tua salute*, & rerum tuarum conseruatione, potes, qui te adoritur, occidere, cur eadem de causa non poteris idē facere in Duello?

Impugnatio.

Respondet Comitolus *vbi suprà*. Quia in Duello, ambo qui manus conserunt, sunt *Aggressores*: at omnis priuata Aggrediens auctoritate, per scelus, iniuriamq; aggreditur.

Soluitur.

Sed contrà. Si Duellum acceptetur, vel pro Iniusta Morte effugienda, vel pro Honore recuperando, vel pro Bonis in notabili quantitate tuendis, iàm supponimus *Acceptantem* priùs fuisse *Inuasum* ab Eo, qui vel mortem est Illi molitus, vel dedecore Eum affecit, vel Bonis in notabili quantitate Eum spoliauit: ergo *Acceptans* Duellum non est *Aggressor*, sed vel suæ Vitæ, vel Honoris, vel Bonorum *Defensor*, vtpotè Inuasus: ergo falsum est, quòd *in Duello* ambo sint *Aggressores*, sed Vnus illatam Vim Vi, *vt Defensor* quidèm repellit.

Tertia ratio.

Tertiò probatur. Si duobus Reis Capite Damnatis, vitam, hac conditione, pollicetur Iudex, vt illam Duelli periculo offerant: Tunc hi Sontes periclitatione Duelli, iustè Saluti suæ consulere poterunt: ergò licitum est quandòque Duellum.

Respondet Comitolus: In pri-

Impugnatio.

primis, non posse Iudicem, quem scelerum Iustum Vindicem esse oportet, noxios à patibulo in Gladiatoriam Pugnam deducere, iisque Impunitatem dare; quorum vitam certo supplicio authoritas Legum desponderet: ac plura congerit ad id confirmandum.

Responsio ad impugnationē.

Sed contrà. Non est præsens difficultas, An in prædicto Casu *peccet* necne Iudex, sed *An licitum sit Duellum* illud, Capite Damnatis à Iudice oblatū, acceptare. *Primum* trāseat, vel potiùs concedendum, *Iudicem* in tali casu *peccare*, mò esse omni vituperio dignum. Quis enim Iudicem illum, vel Principem commendabit, homines morti adiudicatos, quo tempore æternæ salutis, ac vitæ consilia inire debent, suaq; scelera detestari, atq; eorum veniam, supplici à Deo prece impetrare, tamquàm Lanistas ad mutuam cædem cohortari? Circà *Secundum*, verò nihil respondere videtur Comitolus, An scilicet Illi Capite Damnati, *licitè* pugnent: equidèm non dubito, quin Illi *legitimè* Pugnent, cum de vita tuenda Pugnent, ac Iure Naturæ *licitum sit* Cuiq; seipsum defendere, atq; à morte præcauere.

An peccet Iudex offerendo Duellum Reis Capite Damnatis?

Quinta ratio.

Quintò. Facit v.g. Cornelius Tiberio vim: armata manu, certam ei mortem denunciat, nisi secùm Duello confligat: An non licebit, singulari Certamine Tiberio, si non vitam, saltem spem vitæ dubiam redimere?

Impugnatio.

Respondet Comitolus: Ob multas causas id non licere.

Solutio.

Sed contrà. Quia omnes illæ rationes non obstant, quominùs in tali Casu liceat Tiberio *Duellum* acceptare, vt certam mortem, in dubiam vitæ spem commutet: Sicq; in tali casu licita est Duelli Acceptatio, quàmuis illicita præcesserit Prouocatio.

Sexta ratio.

18 *Sextò*. Lyranus opinatur, Beatum Ludouicum, & Carolum Magnū, pluresq; alios Principes, qui Religionis, ac Sanctitatis fama præfulserunt, Duella nonnunquàm permisisse, & concessisse ad grauiora mala auertenda, aut prohibenda.

Impugnatio ex Tostato.

Respondet Tostatus *loco suprà citato*, dupliciter: vel concedendo Duella, *Eos peccasse*: neq; enim Viri pij sinè culpa vitam agunt; vel vt benignius quid dicatur, *Eos reuelante, & impellente Deo, quod fecerunt, effecisse*.

Solutio.

Sed contrà. Si ad mentem Tostati, Deus impulit aliquandò ad Duellum committendum: ergo *ex Tostato*, *Duelli commissio* aliquandò *est licita*. Probatur Consequentia. Impium enim est asserere, Deum ad id, quod est per se *& intrinsecè malum* impellere; aliòquin Deus causa esset peccati, quod est absurdum: ergo, si per Te, Deus aliquandò ad Duellum impulit, vtiq; *Duellum ex se, & præcisè sumptum non est intrinsecè malum, proindè non semper illicitum*.

Alia ratio iuxtà mentem Authoris.

19 Tandem nostram Conclusionem sic Ego probarem, & hæc ratio, ni fallor Mihi videtur potissima. Sic igitur probo: Ex Iure Naturæ habetur, quòd *Inuasus licitè potest Inuasorem repellere*, vt omnes fatentur; sed in iis casibus, in quibus Duellum dicitur esse licitum, *Duellator* semper supponitur iàm *Inuasus*, siuè in Bonis in magna quantitate, siuè in Honore plurimùm existimando, vel in vita tuenda: ergò *Duellator*, ex Iure Naturæ habet, quòd aliquandò *Duellum licitè committat*. Suppono tamen *absolutè*, & *simpliciter*, aliud medium non superesse Inuaso ad vim sibi illatam, vel certò inferendam, *licitè* repellendam.

Confirmatio.

Tandem omnia, quæ diximus, confirmari possunt; quia Iniustus Inuasor, seruato inculpatæ tutelæ Moderamine, *licitè* ab Inuaso occidi potest, etiamsi Inuasus *fugam arripere possit*; sed Fuga tamen Ipsi ludibrio, & dedecori futura esset, vt te-

nent

nent Hurtadus 2. 2. *disput.* 170. *§.* 135.& Diana *tom.* 5. *tract.* 4. *resolut.* 1. Sic etiam *Inuasus* non solùm pro vitæ, sed etiam honoris, pudicitiæ, vel etiam bonorum, quando sunt in norabili quantitate, defensione, *potest Inuasorem occidere*, vt docet Molin. *tom.* 4. *tract.* 13. *disput.* 17. & Diana *loco supràcit. resolut.* 9. Ergo Inuasus multò magis *licitè Duellum committere* poterit cum Inuasore, à quo; vel in Bonis, vel in Honore iniustè inuaditur.

Quas ob causas possit Inuasus Inuasorem necare?

Diluuntur Argumenta Primæ Sententiæ.

Primum argumentum euertitur.

20 *Ad Primum* oppositæ Sententiæ Argumentum Respondetur, *concedendo Maiorem*, nimirùm Summis Pontificibus, & Concilij Tridentini Patribus, animum, mentemque fuisse, Duelli vsum prohibendi, ex quo Animarum, & Corporum interitus, ac pernicies sequitur, cum grauiori Diuini Numinis offensa; *Negatur tamen Minor*, hoc est, *omnia* hæc in quocumque Duello cruento, quouis fine commisso *contingere*, vt patet in casibus superiùs enumeratis, ex quibus, etsi quandòque interitus quidem sequatur; *Animarum tamen pernicies non sequitur*, neque Diuina læditur Maiestas, cùm nimirùm *rationabili ex causa* committuntur, vt positos casus Consideranti patebit.

Nec profectò Summis Pontificibus animus fuit, interitum prohibendi *tantùm*, *qui ex Duello sequitur*, cum hic aliquandò, iustis interuenientibus causis, vt sequatur, *licitè*, permitti soleat; sed illum Summi Pontifices prohibere voluerunt interitum, *cui animarum pernicies annectitur*, ac diuinæ Maiestatis copulatur offensa; quod tunc solummodò accideret, cum Duellum *irrationabili ex causa* initur, *prauo enim fine* Duellicam pugnam *specificante*, impia, ac

Quenam Duella Sũmi Pontifices prohibuerũt?

detestabilis ea redderetur; *actiones* enim *à fine moraliter specificantur*.

Ad Secundum, concessa Maiori, ac prima Minoris parte, negatur altera, in qua dicitur, *parem* in quouis Duello cruento, prohibitionis *rationem* militare, nàm, vt suprà diximus, ratio illa militat in quibusdam Duellis, *irrationabili fine* commissis, quæ ùtique dubium non est, quin prohibita; ac detestabilia sint, & Christiano ex Orbe exterminanda: Non verò militat in quibusdam Duellis; quæ, prout *ratio & necessitas* postularet, *rationabili fine* committi possent, vt dictum est.

Responsio ad 2. Argumentũ.

non eadẽ prohibitionis ratio est in quaibet Duelli specie.

Ad Tertium Respondetur, communem loquendi vsum, esse tantummodò de *Duellis irrationabili, ac illicito fine* commissis, quæ communiter iniri solent; non autem de Duellis *iusta causa* gestis, seu gerẽdis, quæ cùm rarò committi soleant, ideò communis loquendi vsus ad ea non extenditur, nec sub communi Duellorum appellatione veniunt.

Cætera argumenta euertuntur.

Ad Quartum, iàm patet, illa quidèm Duella prohibita esse, in quibus nulla interuenit *iusta causa*, qua opus illud, prima fronte illicitum, iustum; ac licitum reddatur.

4 soluitur.

Ad Quintum, concedendo humanam legem punire actionem externam, supponit tamen Lex, eam directam *ex praua intentione*, seu *fine* Operantis, à quo fine *actio* illa externa *formaliter specificatur*; negatur autem Minor, scilicet actionem externam in omni Duello cruento commissio, eandem esse, seu eodem modo directam à Duellantis fine: ac proindè non *pari pœna puniendam*, nec *prohibitam* esse, dicere oportet.

Solutio 5. argumenti.

Ad Sextum: Negatur Duellum simpliciter, semper, ac *intrinsecè* esse actum malum, & lege interdictum, sed cum prauis circumstantijs est affectum; quamobrem, si in aliquibus casibus, *iustæ* accederent *circumstantiæ*, non posset dici actus malus, nec absolutè & *indefinitè*, sed tantùm

Solutio 6.

regulariter loquendo, à lege interdictus.

Solutio septimi. *Ad Septimum*, negatur simpliciter Antecedens, non enim qui Duellum committeret, vt Supponitur, Inuasor esset, sed *Inuasus*, vt fusiùs suprà ostendimus in postrema, pro nostra Conclusione probanda, ratione adducta.

Solutio octaui. *Ad Octauum*, concessa Maiori, negatur Minor, vt ex dictis iàm patet.

Noni argumenti solutio. *Ad Nonum*: Concessa Maiori, negatur Minor; semper enim *Duellator*, alteri iustè Duellanti est *nocens*, *& inimicus*; ac proindè stante iusta, ac rationabili causa, *licitè* poterit Aggressus, Duellantem Aggressorem necare; Iusta autem censetur causa, si, vel in bonis in magna quantitate, vel in honore plurimùm existimando, vel in vita tuenda supponatur Inuasus; iuxtà ea, quæ superiùs diximus:

Decimi solutio. *Ad Decimum* Respondetur distinguendo: vel loquimur de cæde hominis *iuridicè*, præuia nimirùm Iudicis, seu Principis Sententia peragenda: vel de priuata cæde, priuata inquam, sed *legitima*: Ad primam, vltrò *concedimus* illa tria requiri in Interficiente, scilicet *iustam causam*, *iustum ordinem*, *ac iustum animum*; secus verò ad secundam, ad quam satis est, si iusta accesserit causa, vt fusè iàm in toto hoc Quæsito, hactenùs explicatum est.

QVÆSITVM III.

Vtrùm Duellum sit malum ex suo genere?

SVMMARIVM.

1 *Malum ex suo genere, quodnàm dicatur?*

2 *Affirmatiuam sententiam, quinàm tueantur?*

3 *Referuntur Auctores Opposita, & vera sententia.*

4 *An sit aliquod discrimen inter Duellum, & Monomachiam; inter Homicidium, & Cædem hominis?*

1 SVPPONIMVS, illud dici malum ex suo genere, quod ità ex Obiecto semper est malum, vt nullo vnquàm pacto possit *intrinsecè* participare rationem boni, vt est v. g. Mendacium, vel Odium Dei &c. Mali ex suo genere quid?

2 RESPONDENT PRIMO' Aliqui ad Quæsitum: Duellum ità esse *intrinsecè* malum, vt nullo vnquàm casu, reddi possit licitum. Hanc sententiam tuentur Alexand. Alens. 4. *par. quæst.* 1. *memb.* 2. *art.* 2. Sanctus Antoninus *in* 3. *par. tit.* 4. *cap.* 3. Hostiensis, Alanus, & Alij, quos refert, & sequitur Abulens. *in cap.* 17. *lib.* 1. *Reg.* Henricus Gandauensis, *Quodlib.* 5. *quæst.* 32. Vbi postquàm de Iustitia, atq; Iniustitia Duelli disputauit, sic tandem inter contrarias sententias dijudicauit. *Vndè*, nec pro re vlla temporali, nec etiam pro propria vita sustinenda *debet consentire Duello*; sed potiùs se deberet permitti *suspendi*; Vndè quia *contrà præceptum legis Naturæ* est, quòad effectum, & intentionem occidendi, & expresè contrà *præceptum legis diuinæ* est, quòad intentionem signo sensibili, propria suspicione Iudicium diuinum experiendi: Igitur *nulla lex iusta, fieri Duellum permittit, aut permittere potest*; nec cuiusquam auctoritate, aut quacumque consuetudine contraria, diutissimè obseruata, *licitè* potest pugnari per Duellum. Immò quicumque in Duello pugnant, & quicumque eis auctoritatem, consilium, auxilium, fauorem, aut permissionem præstant, cùm possint impedire, *participes sunt homicidij*, *& mortaliter peccant*. Hucusque Gandauensis. Idem sentiunt Ioannes à Turrecremata *in cap. Monomachiam*

Prima sententia affirmatiua. Alens. S. Anton. Hostiens. Alanus. Abulens. Henric. Gandau. Turrec.

Sotus. Comitol. Silueſt. Tabiena. Peregrin. Suarez.

2. *quaeſt.* 5. Sotus *in* 5. *de Iuſtit. & Iur. quaeſt.* 1. *art.* 8. *column. extrema*. Paulus Comitolus *lib.* 6. *quaeſt.* 16. Silueſter *verb. Duellum quaeſt.* 2. Tabiena *verbo Duellum quaeſt.* 3. *num.* 4. Peregrinus de Duello *quaeſt.* 1. Suarez *de Charit. diſp.* 13. *ſect. vltima.*

Quibus rationibus ſuadeatur?

Hanc ſententiam, prędicti Auctores, quorum Princeps videtur Alenſis, ijſdem rationibus probant, quibus probare conati ſunt, omnes Duelli Species eſſe ex genere ſuo illicitas, vt in ſuperiori Quæſito videri poterit; Nos illas, breuitati ſtudentes, hìc non repetemus.

Secunda ſententia negatiua.

3 SECVNDO NEGATIVE RESPONDENT Alij: nempè Duellum, *non eſſe intrinſecè*, & ſimpliciter malum, ſed aliquandò licitum. Ità Lyranus *in c.* 17 *lib.* 1. *Reg.* Maior *in* 4. *diſt.* 15 *quaeſt.* 16. Caietan. 2 2. *quaeſt.* 95 *art. vltimo.* Angelus *in ſumma, verb. Duellum*. Toletus *in ſumma Caſuum lib.* 5. *cap.* 6. Nauarr. *in ſumma cap.* 11. *num.* 39. omneſque Auctores ſuprà citati *Quaeſito* 2. pro ſecunda Opinione. Huic Opinioni libenter, & Nos ſubſcribimus; Suadetur autem ijſdē rationibus, quas ſuprà *Quaeſito* 2. pro ſecunda Opinione retulimus.

Lyranus. Maior. Caietan. Angelus. Toletus.

An diſtinguendum ſit inter Duellum, & Monomachiam?

4 Non videtur prætereundum, quod Hurtadus 2. 2. *diſp.* 70. *ſubſect.* 1. *§.* 43. ſtrictè admodū diſcriminat inter Duellum, & Monomachiā, ſicut inter homicidium, & cædem hominis; vult enim *Homicidium*, præter phyſicam cædem denotare etiam, talem *cædem contrà Iuſtitiam*, ac Dei legem committi; nomine autem *Cædis*, venire *quamlibet* phyſicam *occiſionem*, itàut præſcindatur *à licita, vel illicita*; Ità etiam *Duellum*, ex vi propriæ ſignificationis, importare *ſingulare Certamen, initum contrà Dei legem*, vndè idem eſſe interrogare: Vtrum Duellum ſit licitum? ac interrogare, Vtrùm contrà Dei legem pugnare liceat? *Singulare* autem *certamen*, ſeu Monomachiam, quamlibet phyſicam pugnandi actionem ſignificare.

Quæ diſcrimina, an ſint reuerà admittenda, Conſiderantis arbitrio relinquitur; inanis enim potiùs, ac de ſolo nomine videtur Quæſtio.

SECTIO II.

DE QVAESITIS CIRCA' Licitam Defenſionem.

In Ordine ad Duelli Species explicandas, neceſſariò præmiſſis.

QVamquàm Singularis Certaminis aleam experiri, quandòque licitum eſſe videatur, vt Sapientiſſimi in ſuperiori Sectione relati Theologi docuere; tantæ tamen in eo ſuſcipiendo Certamine, ſunt Conditiones adhibendæ, vt nō ampliùs Duellum, ſed iuſta potiùs quodammodò dicenda ſit DEFENSIO, quam non ſolùm licitam, immò & neceſſariam eſſe, Natura ipſa omnium ore proclamat. Nàm, vt benè Romanæ Eloquentiæ Princeps, ait; *Illud eſt non modo iuſtum, ſed etiam neceſſarium, cùm Vi Vis illata defenditur: hoc & Ratio Doctis, & Neceſſitas Barbaris, & Mos Gentibus, & Feris Natura ipſa præſcripſit, vt omnem ſemper Vim quacumque ope poſſent, à corpore, à capite, à vita ſua propulſarent.* Quamobrem examinaturi, quibus in Caſibus impunè liceat, vel Duellum offerre, vel oblatum ſuſcipere, generalia quædam circà Conditiones in quacumque licita Defenſione ſeruandas, Quæſita præmittimus; ex quo-

Tullius Oratione pro Milone.

rum solutione, facilior ad Duellicas Species singillatim explanandas, aditus aperietur.

QVÆSITVM I.

Vtrùm Defensio sit aliquo Iure licita?

SVMMARIVM.

1 *Defensionem, Iure Naturæ licitam esse, auctoritate Plinij, Ciceronis, & Aliorum probatur.*

2 *Idem ratione, ex naturali Animantium inclinatione, deducta, confirmatur.*

3 *Iure Gentium esse licitam, auctoritatibus, & ratione suadetur.*

4 *Quid de Iure Canonico, ac Ciuili?*

5 *Cur Christus, Petri Defensionem recusauerit?*

6 *Apostolus, Romanis, non licitam Defensionem, sed Vindictam prohibuit. Se defendere, sumitur quandoque, pro Vlcisci, in sacris litteris.*

7 *Patres, non Iustam Defensionem, sed Odium, & Excessum, & Defensionem non necessariam detestantur.*

RESPONDEO: Defensionem, seu *instantis, vel iam illatæ vis, atque iniuriæ propulsationem* (hæc enim videtur Defensionis Definitio) omni quidem Iure Naturali, & Gentium, Canonico, ac Ciuili, licitam esse.

Iure Naturæ licitam esse Defensionem.

Plinius.

Prima Pars responsionis probatur Primò Auctoritate: *Leonum feritas* (inquit Plinius) *inter se non dimicat: Serpentum morsus non petunt Serpentes: Sed si vis inferatur, nulla est, cui non sit ira: non sit animus iniuriæ impatiens, & prompta, si noceas, ad se defendendum alacritas.*

Cicero.

Et Cicero: *Hanc non scriptam, sed natam legem esse* dicit: *quam non didicimus, accepimus, legimus: Verùm ex Natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti; sed facti: non instituti, sed imbuti sumus: vt si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in tela, aut latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis:* vt notat Connan. *lib. 1. Commentar. Iur. Ciuil. cap. 4. num. 8.*

Connan.

Caius.

Hanc sententiam confirmare videtur Caius, *in l. 4. in princip. ff. Ad leg. Aquil.* vbi, *Naturalem rationem permittere* dicit, *vt quis aduersus periculum se defendat.*

Vulpian.

Sic etiam hanc confirmare intelligitur Vulpianus *in l. 1. §. cùm arietes. ff. si quadr. paupe. fec. dic. & d. l. 1. §. vim vi. ff. de vi, & vi arm.* quia illic Defensionem, etiam brutis Animantibus tribuit: at hìc Ius Defensionis, Natura comparatum esse affirmat. & concordat *Clement. Pastoralis. §. Cæterùm. de re iudic. & cap. Ius Naturale 1. distinct. 1.* Quibus in locis, Defensio de Iure Naturali esse dicitur.

Ratio.

2 *Secundò* Probatur ratione: quia vitæ, corporisque simplex *Defensio* omnibus Animantibus tributa, *Naturalis* est; hæc enim ex naturali inclinatione oritur, quæ Homini, cæteris cum Animantibus, est communis.

Iure Gẽtium esse licitam.

Cicero.

3 Secunda Pars responsionis; nempè quòd *Iure Gentium* licita sit Defensio: Probatur I. ex Cicerone *pro Milone*, dicente, *Vim vi repellere licere*, ipsius Naturæ vocem, & omnium Gentium legem esse.

Liuius.

Et ex Liuio: Ità Iure Gentium comparatum esse, vt *Arma Armis propulsentur.*

Ratio.

II. Probatur, quia Defensio, quæ ratione nititur, & qua Societas humana conseruatur, *Iuris Gentium* est; nihil enim aliud est Ius Gentium quàm Naturalis ratio, omnes inter homines diffusa: Sicut autem homines, qui ad societatem, & communionem nati sunt, ex Naturali ratione nefas esse iudicant, alterum alteri insidiari: Ità *iustum esse* statuunt, *vim atque iniuriam propulsare.*

Iure etiã Canonico ac Ciuili licere.

4 Quòd deniquè *Iure Canonico*, *ac Ciuili* sit licita Defensio, patet, quia hoc vtroque Iure, Ius Naturale, & Gentium est confirmatum. Et quidem Ciuilis legis verba habentur *in l. 3. ff. de Iust. & Iure* nimirùm: *Vt vim, atquè Iniuriam propulsemus: Nam Iure hoc euenit, vt quod Quisque ob tutelam corporis sui fecerit, Iure fecisse existimetur. Et cùm inter nos cognationem quandam, Natura constituerit, consequens est, hominem homini insidiari, nefas esse.*

Idem confirmatur *l. 1. ff. de vi, & vi arm. & l. etsi. ff. ad leg. Aquil. & cap. Significasti. & cap. Si verò 1. de sentent. Excomm. & Clement. 1. de homicid.*

Matth. 26.

5 Sed dices *Matth. 26.* Dominus Petro volenti se, & ipsum defendere, ait: *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt*: Et Apostolus *ad Romanos 12. Non vos defendentes Charissimi.* Ergo licita non est Defensio.

Apost. ad Rom. 12.

Christus Petri defensionẽ, quia vindictæ speciem habebat, recusauit.

Respondetur I. Petrum reprehendi: nàm Defensio illa, *Vindictæ* potiùs, quàm *Defensionis* speciem præseferebat; non enim probabile erat, armatam Militum Cohortem, Vnico Petri gladio potuisse repelli. II. Quia *contrà* Domini *voluntatem* erat, cuius expectandum fuisset responsum. III. Quia Dominus tali Defensore *opus nõ habebat, nec decebat* eum tali modo defendi. Quapropter, ait Petro: *Conuerte gladium tuum in locum suum. An putas, quia non possum rogare Patrem meum & exhibebit mihi modò plusquàm duodecim Legiones Angelorum?* IV. Quia *contrà Patris mandatum* erat, mortem, pro redimendo humano Genere, subeũdam, tali Defensione effugere: Vndè ad eundem Petrum dictum est: *Ioannis 18. Mitte gladium tuum in Vaginam: Calicem, quem dedit mihi Pater non bibam illum? quomodò ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?* Vide D. Augustinum, *tract. 112. in Ioannem.*

Matth. 26.

Ioan. 18.

Augustin.

6 Ad illud Apostoli respondetur: *Defendere*, ibi accipi, pro *Vlcisci* vt colligitur ex Græco Textu ὐκ ὑμᾶς ἐκδικοῦντες, & patet, quia intrà subdit Apostolus, Deo reseruandam esse *vindictam*. *Scriptum est enim, Mihi vindictam, Ego retribuam dicit Dominus.* Simili modo *cap. 1. & 2. libri Iudith. Defendere*, pro *Vlcisci* accipitur: Nàm cùm Nabuchodonosor Rex Assyriorũ, omnem Terram suo subiugaturus Imperio, Nuntios proindè ad diuersas misisset Regiones, à quibus omnibus vnanimi sententia reluctantibus, cùm vacui, ac sine honore remissi, & abiecti essent, *tunc indignatus Nabuchodonosor Rex aduersus omnem Terram illam, iurauit per Thronum, & Regnum suum*, quod *defenderet se* (hoc est) *Vlcisceretur de omnibus Regionibus his.*

Apostolus solam vltionem reprehendit.

Iudith.

Nomine defensionis, quandoq; venit vltio.

7 Dices Secundò: Multa obijci possent ex Patribus, insinuantibus huiusmodi Defensionem illicitam esse.

Sed Respondetur: Hi Patres loquuntur, vel de *Vindicta*, vt Cyprianus, *lib. 1. epist. 1.* & Cyrillus Alexandrinus, *lib. 11. in Ioan. cap. 35.* vel *de Defensione non necessaria*, vt Ambrosius, *lib. 3. offic. cap. 4.* vel *de Aggressione*, vt Augustinus, *epist. 154. quæ est ad Publicol.* vel deniquè loquuntur *de Periculo Excessus*, Odij, Iræ, & debitæ Moderationis, vt idem Augustinus *lib. 1. de Libero arbitrio. cap. 5.*

Cyprian.

Cyrill. Alexand.

Ambros.

Augustin.

QVÆ-

QVÆSITVM II.

In quonam consistat Moderamen Inculpatæ Tutelæ, in licita Defensione.

SVMMARIVM.

1 *Moderamen, iuxtà primam sententiam seruatur, cùm Aggressus videt sibi imminere mortem, nisi Aggressorem interficiat.*

2 *Vel in eo consistere, quòd non vtatur Aggressus maiori vi, quàm sit necesse ad Iniuriam propulsandam, docet secunda sententia.*

3 *Arbitrio boni Viri id relinquendum, docent Alij.*

4 *Tantum debere Aggressum nocere, quantum necessarium iudicat ad vim illatam repellendam, iuxtà Petrum Nauarra.*

5 *Id solùm fieri debere, quod necessarium videtur ad periculum euitandum, docet De Lugo.*

6 *Quid tandem Auctor cum Diuo Thoma, circà id sentiat?*

CVM Iura omnia licitam Defensionem permittētia, de illa intelligātur Defensione, quæ est cum *Moderamine Inculpatæ Tutelæ*; meritò Nos, explicata iàm licita Defensione, explicandam aggredimur Conditionem illam, seù Circumstantiam *Moderaminis* Inculpatæ Tutelæ.

Prima Responsio. Molina. Diana. Tunc posse interficere, cùm mortem sibi inferendam timet.

1 Primò respondent Molina, *de Iust. & Iur. tom. 4. tract. 3. num. 5.* Diana, *par. 5. tract. 4. resolut. 1.* Defensionem cum Moderamine Inculpatæ Tutelæ in eo cōsistere, quandò Aggressus videt, aut rationabiliter timet sibi inferri posse mortem, nisi Aggressorem interficiat, vndè mors Aggressoris potest sequi, vel re ipsa sit sequutura, nihilq; tunc ei occurrit: neque facile, si voluisset, potuit occurrere, attenta perturbatione illius Conflictus, Circumstantijsque concurrentibus, quod (*saluo suo honore*, quem decens erat ipsum tunc seruare) efficeret, vt seipsum tutò à periculo, sinè Aggressoris morte, liberaret, dicendum esse cum *Moderamine* Inculpate Tutelæ interfecisse. Hęc Molina.

Secunda Responsio. Lessius. Id fieri posse, sine quo non potest depelli Iniuria.

2 Secundò respondet Lessius *de Iust. & Iur. lib. 2. cap. 9. dub. 8. nu. 43.* Consistere in ea *Moderatione, sinè qua Iniuria depelli non potest* quia in Defensione non potes vti maiori vi, quàm sit necesse ad Iniuriam arcendam: aliòqui non est Defensio, sed Vltio: vndè teneberis ad restitutionem. Itàque eum, qui percussit, & iàm fugit, vel certè destitit, & ampliùs non metuitur, *non potes occidere, vel repercutere*; (nisi fortè interdùm ad Defensionem honoris) quia illa *Repercussio non est necessaria* ad vitam tuendam ab Iniuria, vt quæ iàm illata sit. Si tamen paret se Percussor ad feriendum secundò, vel putetur aliter non destiturus, *potest statim repercuti*, si aliòquin vis eius declinari nequeat. Ità Lessius.

Tertia Responsio. Laymann. Abbas.

3 Tertiò Respondet Laymann *in Theol. mor. lib. 3. de Iust. & Iur. sect. 5. tr. 3. p. 3. cap. 3. n. 1. circà medium. §. Porrò.* Quod (vt optimè ait Abbas, *in c. Olim. 1. num. 14. de Restit. Spoliatorum*) boni Viri *arbitrio* relinquendum esse, si videlicèt Aliquis consideratis Circumstantijs loci, temporis, personarum, &c. contrà Aggressorem modo faciliori, benigniori defendere se non posse, *rationabiliter* existimat, quàm ità ipsi resistendo, præueniendo. Vide etiam Alexandrum de Neuo *super Abb. in cap. Significasti 2. de homicid. lit. D.* Hucusquè Laymann.

Alex. de Neuo.

Quarta Responsio. Petrus Nauarra.

4 Quartò Respondet Petrus Nauarra, *lib. 2. de Restit. cap. 3. num. 337.* Vt tantum sibi assumat de nocendo Proximo, *quantum est necesse* ad repellendam vim sibi illatam. Aliàs liuore *vindictæ* potiùs, quàm Iure *Defensionis* factum censebitur, &

Reus

Reus homicidij dicetur, si aliter euadere potest. Hactenùs Nauarra.

Quinta respõsio. De Lugo. 5 Quintò Respondet Cardinalis De Lugo, *tom. 1. de Iust. & Iure, disp. 10. sect. 6. num. 137. Moderamen* inculpatæ tutelæ consistere, quòd *id solùm fiat, quod necessarium est* ad proprium periculum vitandum: Quarè si id aliter vitari potest, non potest Proximus occidi, vel vulnerari, si possit item vulnerando, periculum euitari, *non potest occidi*. Fundatur autem hæc veritas in Iure ipso Naturæ, quod quemlibet eo casu armat *licitè* in sui Defensionem. Nihil enim tàm Naturale est, quàm vnumquemque *se ab iniurijs defendere*: sicut è contrà, nihil magis quieti, & paci humanæ repugnaret, quàm si Scelerati impunè possent quoslibet, absque vlla resistentia lædere. Vndè *in cap. Ius Naturale. dist. 1.* inter ea, quæ sunt Iuris Naturalis, hoc numeratur, *violentiæ per vim repulsio*. Sic De Lugo.

Vltima responsio ex Auctore. 6 Vltimò breuiter Ego cum D. Thoma, *de Iust. & Iure, quæst. 64 art. 7. in corpore*. Responderem: *Moderamen* inculpatæ tutelæ consistere in quadam *Moderata repulsione violentiæ illatæ, vel inferendæ*, quam sic explicat D. Thom. D. Thomas: Si Aliquis ad defendendam propriam vitam, vtatur maiori violentia, quàm oporteat, erit illicitum: Si verò *moderatè* violentiam repellat, erit *licita Defensio*: Nàm secundùm Iura, vim vi repellere licet, cum *moderamine* inculpatæ tutelæ. Nec est necessarium ad salutem, vt homo actum *Moderatæ* tutelæ prætermittat, ad euitandam occisionem alterius; quia plùs tenetur homo vitæ suæ prouidere, quàm vitæ alienæ. Hæc S. Thomas.

Verùm hæc doctrina, sic generaliter tradita, magìs innotescet ex sequentibus Quæsitis, circà Moderamen inculpatæ tutelæ, Specialiter examinandis.

QVÆSITVM III.

Vtrùm ad Moderamen inculpatæ tutelæ requiratur æqualitas; itàvt inermis cum inermi, armatus cum armato; nec dispari, sed pari telorum genere congrediatur?

SVMMARIVM.

1 *Quorumdam Sententia affirmatiua proponitur.*

2 *Responsio est negatiua: Regula ad moderamen inculpatæ tutelæ seruandum, non ex æqualitate armorum, sed ex occurrenti necessitate est desumenda.*

3 *Leges, vniuersaliter defensionem permittentes, nullum armorum genus præscribunt.*

4 *Discrimen vitæ subiret, qui certa salutis via abiecta, armorum æqualitatem in defensione attenderet.*

5 *Opprimenti magis, quàm Oppresso faueretur, si paria arma Oppressus conquirere teneretur.*

6 *Cur Innocentius III. Sacerdotem impari instrumento, & ictu nempè ligone in capite repercutientem, à pœna homicidij non excusauerit?*

1 FFIRMATIVE respondent nonnulli Iurisperiti, ac Iurisprudentiæ Interpretes, in *l. 3. ff. de Iust. & Iur. & l. 1. Cod. vnde vi iuncta Glossa eiusdem Textus, in verbo Moderamine*; ac præterea Nauarrus, *in Manuali cap. 15. num. 3.* & Carrerius, *in Practica, §. Homicidium 6. num. 96.* & Alij, quos idem *Auctor loco citato* refert. Nauarr. Carrer.

2 NEGATIVE tamen respondendum esse arbitror, cum Antonio Gomez, *3. tom. variar. resolut. cap. 3. num. 22. & 23.* Molina, *tom. 4. tract. 3.* Anton. Gomez. Molina.

De Lugo.

disp. 11. *num.* 5. De Lugo, *de Iust. & Iure tom.* 1. *disp.* 10. *sect.* 6. *num.* 151. qui omnes asserunt, ad Defensionem cum Moderamine inculpatæ tutelæ, *non requiri*, vt Inuasus aduersùs Aggressorem inermem, *Armis non vtatur* ad se ipsum defendendum, aut potentiora, & nocentiora ad illatam vim repellendam, non adhibeat arma. Idque nedùm *in exteriori Foro* fas esse censendum est, vt cum communi Doctorum sententia affirmat, ac probat Antonius Gomez *loc. cit.* ac diuersa Ciuilia Iura consentiunt, *vt l.* 2. *tit.* 8. *par.* 7. *l.* 2. *&* 3. *Cod. ad leg. Corneliam de Sicarijs*. Verùm etiã *in Foro Conscientiæ*, idem sentiendum esse, putat Molina *loc. cit.*

Anton. Gomez.

Non est attendẽda armorum æqualitas, sed necessitas occurrens.

Aduertendum tamen est, hac in re, sumendam non esse regulam *ex æqualitate*, vel *inæqualitate* armorum, sed *ex necessitate*; in tali enim casu inuadi potest aliquis, vt meritò quibusuis armis ad propriam Defensionem vti possit; quis enim diceret (vt rectè subdit De Lugo *loc. cit.*) non posse Puerum, vel Fœminam ferro vti ad defendendum se à Viro, qui eos manibus velit suffocare?

Leges nõ coarctant defensionem ad æqualitatem armorum.

3 Probatur igitur nostra Sententia I. ex Legibus, *absque vllo descrimine* propriam Defensionem generaliter permittentibus, nec eam coarctantibus ad paritatem armorum, vt patet *ex l.* 3. *ff. de Iust. & Iur. Quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, Iure fecisse existimatur. & ex l.* 2 *Cod. ad leg. Cornel. de Sicarijs. Si quis Aggressorem ad se venientem, gladio repulerit, non tenetur homicidij*. Cùm igitur hæc Iura discrimen nullum ponant, nec præscribant, quo armorum genere se quisque defendere possit, sed *simpliciter* loquantur; non erit proindè à Nobis huiusmodi permissio limitanda, nec modus præscribendus se defendere volentibus ab iniquo Aggressore.

Ratio.

4 Probatur II. ratione; iniquum est enim, se descrimini obijcere, & *certiorem salutis viam relinquere* vel potiùs stultum est, cùm quis firmioribus armis se defendere possit, his abiectis, suæ salutis obliuisci. Sic etiam iniquum, & absurdum est, *Percussoris arbitrio committere*, quomodò alter se tueri debeat: At si verum esset, in licita Defensione pari armorum genere vtendum esse, vel absque armis, ab Inermi Aggressore se defendere, *sequerentur prædicta Absurda*; in casu enim, quo quis me pugione insequeretur, non possem illi gladio, *tanquàm impari telo* resistere, sed me quoque pugione defendere, vel si nullum haberẽ, fugere, aut vim pati cogerer, certiori interim meæ salutis spe abiecta.

5 Confirmatur prætereà; quia Aggressor plerùmque vim infert *ex composito*, & *ex industria*, ac in omnem euentum est instructus: E contrà Inuasus, plerùmque est imparatus, & ità inopinato terrore concussus, vt quid sibi faciendum sit, *vix animaduertere queat*: Ac proptereà, si telum illud, quod fortè ad propriam Defensionem arripuit, abigere teneretur, & primùm circumspicere deberet, quibus armis inuadatur, vt æqualia arma ad illatam vim repellendam conquireret: Quis non videt magnam illi ex hoc *imminere calamitatem*, & ità magìs *Insidiatori*, atque *Opprimenti*, quàm *Oppresso faueri*? Concludendum est igitur, *quocumque armorum genere* vim repelli posse, nec paria arma ad licitam Defensionem requiri.

Cõfirmatio.

Magna immineret oppresso calamitas si armorũ paritatem cõquirere deberet.

6 Cui tamen Sententiæ obstare videtur, quod Innocentius III. *in cap. Significasti* 18. *in fine, extrà de homicidio* affirmat; *Sacerdotem*, qui à Sacrilego priùs percussus fuit, *à pœna homicidij non penitùs excusari*, tùm ratione Instrumẽti, scilicet *Ligonis*, quo percussit; tùm quoque ratione membri repercussi, nempè *Capitis*; quia cùm Ligo graue Instrumentum sit, non potest leuem plagam inferre; & quia modico ex ictu capitis,

Cur Innoc. III. ligone repercutientem, homicidam declarauit?

mor-

mortis discrimen viriti potest, vt Pontifex Innocentius *in dict. cap.* loquitur: ergo non quouis armorum genere, vis repelli potest.

Panormitani respõsio. Ad hoc respondet Panormitanus *in dict. cap Significasti*: Pontificem hic loqui de Sacerdote *vindicante*, *animo occidendi*, eò quòd non percussus repercussit.

Reijcitur. At hæc responsio locum habere nequit; quia *in dict. cap. Significasti*, *versic. Si verò*. apparet Sacerdotem illum, à Sacrilego percussum, repercussisse.

Auctoris responsio. Meliùs igitur responderi potest: Sacerdotem in propulsanda vi, *Moderamen inculpatæ tutelæ excessisses* quia manu fortè percussus, Ligone repercussit, & quia alteram partem corporis, & non caput, cuius vulnera solēt esse læthalia, leuiùs repercutiendo, *vim repellere potuisset*: Itàque læthali ligonis ictu, non tàm vim propulsare, quàm *vindictam sumere* voluisse intelligitur. Nec verò Pontifex ligonem, *per se*, *quatenùs est ligo* in Defensione improbat; quia Lex permittit, & Natura docet, *vim vi propulsare*, nec certum armorum genus præscribit, sed idcircò ligonem detestatur, quòd cum illo Defensor *Modum Defensionis excessit*, vt iàm explicatum est. Nullum ergo armorum genus in licita Defensione excluditur.

Vindictã, & excessũ non impa rat instrumenta cõ dẽnauit.

QVÆSITVM IV.

Vtrùm ad Moderamen inculpatæ tutelæ requiratur, vt propulsatio in continenti fiat, non autem ex temporis interuallo?

SVMMARIVM.

1 *Prima Sententia distinguẽs inter Vim Rebus, & Vim Personis illatã, refertur.*
2 *Secunda, & opposita Sententia (nempè quamlibet propulsationem esse illico faciendam) adducitur, & probatur.*
3 *Limitatur hæc sententia, cùm quis è proprio fundo fuerit expulsus, vel quid simile passus, itàut aliquod temporis interuallum sit ipsi indulgendum.*
4 *Tempus hoc lege non definitum, prudentis Iudicis arbitrio præscribendum relinquitur.*

1 PRIMO' respondent nonnulli, distinguendum esse, inter Vim, quæ *Personis* infertur, & inter vim, quæ infertur *Rebus*: Et illam quidem in ipso Pugnæ feruore, *in continenti* repellendam esse, non autem posteà, vt colligitur *ex l. si ex plagis 52. §. Tabernarius. ff. ad leg. Aquil. & l. 1 § cum ariete. ff. Si quadrup. pauper. fec. dic.* Hanc verò etiam *post biduum*, *& triduum* repelli posse affirmant, *iuxtà Glossam in l. 3. § eum igitur. in verbo Continenti*. Prima sententia.

2 SECVNDO' communiter respondetur, Ad hoc vt Defensio sit cũ Moderamine inculpatæ tutelæ, *Propulsationem in continenti faciendam esse*, hoc est illicò in ipsa Concertatione, & Congressu, antequàm ad alios actus perueniatur. Ità ex præcitatis Textibus colligitur, & notant Baldus, & Alexander, *in l. 1. Cod. Vnde vi.* Et ratio est, quia aliòquin non esset *Defensio*, sed potiùs *Vindicta*; nàm Vis, quæ ex interuallo infertur, *cogitatè*, & *ex proposito* infertur: & ità non ad Defensionem, sed ad vltionem Spectat. *L. nullus. 14. Cod. de Iude. & Cœlic. l. 3. §. eum 4. ff. de Vi, & vi arm. & cap. Porrò 3. iunct. Gloss. 2. Extr. de diuort.* Secunda & communior sententia affirmatiua. Baldus. Alexand.

3 Verùm, quàmuis tàm Personarum, quàm Rerum Defensio, sit in continenti facienda, vt diximus, dici tamen potest, quòd si quis,

E proprio fundo expulsus potest ex interuallo illum recuperare.

Vi de Fundo suo v.g. expulsus sit, nec illũ *per se* recuperare possit, æquum videri, vt illi aliquid *tẽporis indulgeatur*, quò accersere possit Amicos, fundumque ereptum, iterùm consequi valeat; *Gloss. in l. 3. §. Eum igitur, in verb. Ex continenti*. & notant Doctores, *in l. 1. Cod. Vnde vi*. Et ratio esse potest, quia durante iniusta Fundi occupatione, etiam *iniusta*, & *violenta offensio durare videtur*, vt notat Mascardus, *de probation. concl. 1126. num. 52*.

...tum ...oris ...indulgendum?

4 Cùm autem tempus hoc, non sit lege definitum, *arbitrio iudicis* moderatè statui oportet: *Arg. l. 1. §. 1. ff. de Iur. deliber.* Vndè Salicetus, *in l. 1. num. 10. Cod. Vnde vi.* existimat, Spoliato, ad rerum suarum recuperationem, non tantùm biduum, vel triduum, sed pro ratione circumstantiarum, *latius tempus esse indulgendum*; Intrà illud enim tempus, quo nulla Defensoris negligentia apparet, is semper res suas *animo retinuisse*, semperque illas *in continenti defendere* voluisse intelligitur. Sic etiam quandò Hostes publici aliena Castra inuadunt, etiam *ex interuallo expelli possunt*; quia quandò violentia est *successiua*, & semper inest *in actu* secũdo, & successiuè, licitum est resistere etiam *ex interuallo*, eò quòd resistentia coniuncta est cum Vi, vt notat ex Baldo Mascardus, *conclusione suprà citata num. 53*.

QVÆSITVM V.

An Modum licitæ Defensionis seruet, qui non illatam, sed imminentem vim repellit? siuè, An in sui Defensionem licitum sit præuenire eum, qui paratus est Te iniquè aggredi?

SVMMARIVM.

1 *Sensus Quæsiti, & ratio dubitandi explicatur. Duo ponuntur Casus ad vbertorem quæsiti explicationem.*

2 *Prima sententia negatiua Syluij, Salonij, & aliorum. Quid specialiter doceat Nauarrus de eo, qui propriè dici possit Aggressor.*

3 *Plures rationes ex varijs Iurium Textibus desumpta, pro hac prima sententia referuntur.*

4 *Qui actu vim non infert, sed illam est illaturus, futurus tantummodo timetur Aggressor: quare cum talis non sit actu, non debet ad necem præueniri.*

5 *Secunda Responsio proponitur, nempè licitum non esse simpliciter Aggressorem præuenire &c. nisi actu insidias parauerit, vel quid simile fecerit, quod, nisi illum occidendo, non posset effugi.*

6 *Rationes pro vtraque parte huius secundæ sententiæ, adducuntur.*

7 *Tertia Responsio asserens talem præuentionem esse quidem illicitam, cùm res est dubia, & solùm est suspicio mortem iniustam parari.*

8 *Potest tamen iuxtà hanc sententiam præueniri, & interfici is, à quo rationabiliter mors timetur, vel mala intentio præsumitur, quique admonitus non desistit, nec rationem reddendo, timentium animos vult quietos reddere; imminente tamen periculo, aliter non euadendi mortem.*

9 *Idem dicendum de eo, qui priùs occidere decreuit, dummodò alia non pateat via euadendi mortem.*

10 *Aggressoris occisio, ob eius nequitiam fit medium necessarium Aggresso, ad propriam vitam tuendam.*

11 *Alia refertur sententia, docens posse occidi irruentem Inimicum, arma, vel insidias parantem, modò aliud non supersit remedium: rationes etiam pro hac sententia adducuntur.*

12 *Auctoris Responsio cum tertia sententia congruit: nempè, licèt vehementia sint inditia, non licere tamen interficere,*

quam-

quamdiù res est dubia, & nisi Aggressor monitus non desistat &c.

13 *Milites in Arcibus excubias agentes, non debent bellica Instrumenta cum globis explodere, contrà quemcumque suspectum accedentem; idemque de obuijs Triremibus asseritur.*

14 *Potest tamen irruens Inimicus, ac insidias parans occidi, iuxtà doctrinam in quarta responsione adductam, si tamen aliud non suppetat euadendi remedium.*

15 *Impetus etiam Offendentis, ac armorum terror, sufficiens Causa esse potest ad vim imminentem propulsandam.*

16 *An solæ minæ sufficiant, vt quis iniustus dicatur Aggreßor.*

17 *Argumenta prima, & opposita sententiæ soluuntur.*

1 DUBIVM est, Anquandò aliquis iniustum homicidiũ nondùm aggreditur; illud tamen aggredi, ac exequi decreuerit, fas sit illum interficere, antequàm aggrediatur: Dubitandi enim ratio est; quia si non interficeretur futurus Aggressor, maximum deindè mortis discrimen Tibi imminere posset; quinimmò absque dubio, vt supponimus, supremum vitæ diem, violenta cæde clauderes, Illo, Te cùm effugere nequiueris, Inuadente. Exemplum esto, v.g. Mulier, quæ conscia sit iniqui propositi, ac mortis, quam contrà eam Maritus molitur, & sequenti nocte exequetur; nec aliter valeat sibi ab illo præcauere, quæritur an Mulieri liceret, potui, aut cibis *miscere venenum*, illudque in cœna *Marito potandum præbere*? Aut accepto gladio, quem Maritus sub ceruicali ad eam interficiendam abdidit, illum *praeueniendo interficere*?

Exemplũ pro maiori quæsiti intelligẽtia de Muliere cui Maritus mortem intentat.

Aliud exemplum sit de eo, cui falsum crimen imponendum est: v.g. certò scit Aliquis se *falsa crimine* accusandum à suis Inimicis. Vndè probabiliter veretur, nè tanquàm Reus à tot falsis Testibus conuictus, *Capite sit damnandus*: neque alio medio suam testari potest innocentiã, aut capitalem sententiam in Iudicio dandam post allegata, & probata, aliquo pacto impedire: Quæritur, An liceret ei *falsos Testes Neci dare*, antequàm falsum crimen ad Iudices deferatur, an potiùs teneretur *se falsò ab illis accusandum*, & falsi criminis maculam, proprio sanguine eluendam permittere?

Exemplũ aliud de Imponentibus falsũ crimen.

Adducuntur Aliorum Opiniones.

2 RESPONDENT PRIMO ad Quæsitum Syluius *in 2. 2. S. Thomæ, quæst. 64. art. 7.* Salonius *supra eumdem D. Thomæ articulum, Controuers. 1. concl. 3.* & Corduba (vt quibusdam videtur) *dub. 1. Non licere præuenire eum, qui paratus est iniquè aggredi, ac proindè licitæ Defensionis Modum, Aggreßorem praeueniendo, non seruari.*

Prima responsio. Syluius. Salonius. Corduba.

Pro hac Sententia citatur etiam Nauarrus, *in Manuali cap. 15. num. 3.* vbi ait; *Non licere occidere alium, antequàm aggrediatur; nè occidatur ab eo, habita opportunitate id faciendi, licèt sciatur id eum velle facere, quia nulla Iura Naturalia, nec Humana hoc permittunt in Alium, quàm in Aggreßorem.* Subdit tamen ibidem Nauarrus; *Se credere posse, illum dici Aggreßorem, vt posit licitè occidi, qui decreuit interficere aliquem, cui nullum est effugium, euadendi mortem, nisi eum, qui id decreuit; præueniat, antequàm aggrediatur, eaque de causa, Mulierem, quæ nouit se interficiendam à Marito pugione, quem supposuit ceruicali, ad eam dormientem occidendam, & quæ aliter mortem non potest euadere, conclusa ianua claue, posse praeuenire, suumque interficere Maritum.* Hæc Ille.

Nauarrus.

Quinam propriè dicatur Aggressor?

3 Prima pars huius responsionis probari potest. I. ex Textu *in cap. Si verò, de Sentent. Excommun.* vbi habetur; *Quod Percußio Ei non*

Prima ratio pro prima responsione.

impu-

imputatur, si in continenti vim repellat: ergo supponit Textus, Vim repellendam esse *in continenti*, hoc est, *dùm actu inuaderis*, non verò antè; aliòquin tibi culpæ imputabitur.

Secunda ratio. Baldus. II. Ex Textu, *in l. 1. ff. de extraordinar. criminib.* & ex Baldo, alijsque Doctoribus, *in l. Si quis non dicam. 5. Cod. de Episcop. & Cleric.* vbi dicitur: Tunc censeri Aggressoris conatum adesse, quandò Vis imminet: *Iàm autem in imminente vi, tantùm Aggressoris adest conatus*: Ergo, si Mulieri à Viro, vel Viro à falsis Testibus, *non imminet, sed imminebit Vis*, nequit dici, quòd *adsit* Aggressoris conatus, ac proindè nequit *futurus Aggressor*, præueniendo, interfici.

Quando censeatur adesse conatus Aggressoris?

Tertia ratio. III. Probatur *ex l. 1. §. Diuus.* ibi: *Nàm si gladium strinxerit, & eo percusserit. ff. Ad leg. Cornel. de Sicarijs.* vbi ex Iurisconsulto Marciano innuitur non sufficere ad declarandum occidere volentis animum, *quòd gladium strinxerit, nisi & eo quoque percusserit. dicto §. Diuus.* Ex quo infertur, tantò minùs dici posse *Aggressorem* Vxoris, Virum, qui non *strinxit, sed* pugionem *parauit*, nec *Aggressorem* Titij, v. g. qui *non* adhùc illum in Iudicio falso crimine *accusauit, sed* falsos Testes ad eum accusandum *parauit*: ergo si Illi non censentur Iniqui Aggressores, *sola præparatione* armorum, vel falsorum Testium, *fas non est*, contrà eos præueniendo, insurgere, nec ab eis, nondùm offendentibus, se defendere.

Quonam signo ostendatur animus occidere volentis?

Quarta ratio à priori pro prima sententia. 4 Et Ratio horum omnium à priori est; quia nisi quis *actu Vim inferat*, sed tantùm *Vim illaturus* præsumatur, aut Vim inferre minetur, non censetur *actualis, sed futurus* timetur Aggressor: ergo non potest *licitè præueniri* ad necem, sed solummodò fas est, *actu se parare* ad futuram Defensionem, sicut ille se actu parat ad futuram offensionem.

Secunda Responsio. Bannes. 5 RESPONDET SECVNDO ad Quæsitum Bannes, *de Iust. & Iure, quæst. 64. artic. 7. §. Dubitatur quartò: Licitum non esse simpliciter præuenire eum, quem timeo futurum esse Aggressorem: At postquàm Aggressor fecit iàm aliquam actionem, parando mihi insidias, quas ego aliter effugere non possum, nisi occidendo illum, tunc licitum esse mihi, medio tempore, antequàm instet meum damnum, occidere Insidiantem, etiamsi pro tunc quietus sit.*

6 *Probat Primam Partem* huius responsionis; quia illa præuentio, non est propriè *Defensio*, sed directè est *occisio* hominis, ordinata ad conseruationem propriæ vitæ; quemadmodùm, si Adultera nouit, quòd Maritus est conscius Adulterij, quod illa commisit; qui tamen nondùm quicquam parauit, nihil dixit, vndè colligatur, quòd est *actualis Aggressor*: nihilominùs Mulier prudẽter timet, quòd eã sit occisurus: Dicimus quòd in hoc casu *nõ est licitum præuenire Maritum*, & per Insidias illum occidere. Ratio pro prima parte. Secundæ responsionis ad quæsitum

Prætereà, illud vniuersale Principium, *Vim Vi repellere licet*, nullo modo *verificatur* in illo casu, quin potiùs verificatur, quandò suprà iniuriam factam, altera additur. Confirmatio.

Probat secundam Partem; quia tunc propriè loquendo, est *Defensio* vitæ meæ: nàm profectò moraliter loquendo, ille est *Actualis Aggressor*: v. g. in casu posito, *potest Mulier Adultera occidere Maritum, de quo certa est, quòd iàm habet, vel venenum paratum, vel gladium*, aut aliquid simile; tunc enim *Vim repellit, moraliter* loquendo, quàmuis *physicè* pro tunc ipse Maritus nihil agat. Ità Bannes *loc. cit.* Ratio pro altera parte eiusdẽ secundæ responsionis.

Tertia sententia Molinæ. 7 RESPONDET TERTIO ad Quæsitum Molina *de Iust. & Iur. tom. 4. tract. 3. disput. 12. numer. 1.* Quandò solùm est *suspicio*, mortem iniustam parari, aut decerni, *etsi vehementia sint inditia*, rem ità se habere, interìm tamen, dùm res est dubia, *nefas esse interficere eum, de quo est ea suspicio*; quoniam in dubio, an aliquis innocens sit, propter solam

Sola suspicio fatis non est ad iustè præueniendũ futurum Aggressorem, ex Molina.

suspicionem, quòd non sit innocens, esto vehemens illa sit, nefas est eum interficere.

Si admonitus Aggressor nō destiterit, poterit iusta cautione præueniri.

8 Cæterùm hoc non impedit, quòminùs, si Quis faceret aliquid, vndè *rationabiliter* mors timeretur, aut eo modo accederet, vt *sinistra* aliqua *intentio* de eo posset rationabiliter *præsumi*, posset *admoneri*, vt desisteret ab ea re facienda, aut nè accederet, significando illi, iustè timeri de illo sinistram intentionem: quòd *si admonitus, desistere non vellet*, neque sufficientem redderet rationem, quæ satisfaceret, ac pacatos animos timentium redderet, periculumque esset, aliter non euadendi mortem, *posset tunc interfici tanquàm iniustus Aggressor*, sibique imputare deberet culpam, quòd non destiterit, nec reddiderit sufficientem rationem, quæ animos pacaret. *Neque enim est expectandum, vt priùs interficiat*, sed prouidendum est de *Iusta Cautione, ac Defensione*, nè damnum, quod ex illo timetur, eueniat. Hæc Molina.

Quædam generalis Regula, ex Molina pro licita defensione.

9 Arbitratur tamen *num. 2. fas vniuersìm esse interficere eum, qui nos interficere decreuit, quando aliter non patet via euadendi mortem, vel graue periculum mortis, quod nequitia illius ex eo decreto nobis imminet, siuè, qui id ità decreuit, dicendus iam* Aggressor sit, siuè non; id enim quæstio est de vocabulo.

Ratio pro tertia sententia.

10 Probat hanc Conclusionem; quia vnicuique *Iure Naturali* id licet efficere, quod alterius nequitia, *Medium* est effectum *necessarium ad sua propria vitæ conseruationem*, nihil impediente, quòd id sit auferre ab illo alio vitam: eò quòd *charitatis ordine* præferre vnusquisque possit Conseruationem suæ vitæ propriæ, vitæ alterius, præsertim *quando nequitia* illius alterius, factum est *Medium necessarium* ad propriam vitam conseruandam; quò fit, vt quandò iniusto alterius decreto, quo iniustè auferre decreuit ab illo vitam,

Vitæ propriæ conseruatio, alterius vitæ præferri potest, etiam charitatis ordine seruato.

factum est Huic medium necessarium ad suam vitam conseruandam, cùmue à verisimili mortis periculo eruendam, illum *ante vertere, interficiendo* illum priùs, *licitum* id Huic sit, siuè ille alius, ob id decretum, dicendus sit Aggressor, siuè non.

Alia ratio

Neque enim idcircò fas est interficere iniustum Aggressorem, quia aggreditur, sed quia *aggressione constituit iniustè in discrimine vitam Aggressi*, itàut nulla alia pateat via, ad eam eruendam ab eo periculo, *nisi illum interficiendo*: quo fit, vt si solo decreto, aut quacumque alia ratione, similiter ponat quis *iniustè* vitam alterius in discrimine, neque alia pateat huic via ad eam à tali discrimine eruendam, quàm illum interficiendo, *possit licitè* eum interficere. Ità Molina *loc. cit.* eumque sequutus est Diana, *part. 5. tract. 4. resol. 5.*

Diana.

Quarta sententia.

11 RESPONDENT VLTIMO ALII ad Quæsitum: *Posse impunè occidi Inimicum irruentem, arma, aut insidias parantem*, (quamuìs priùs non læserit) *si aliud non superfit euadendi remedium*. Ità Sotus, *lib. 6. de Iust. & Iur. quæst. 1. art. 7.* Gomez, Syluius, & Corduba, quos pro hac sententia citat, & sequitur Petrus à Nauarra, *lib. 2. de rest. cap. 3. num. 349. & seqq.*

Sotus. Gomez. Syluius. Corduba. Nauarra.

Ratio pro quarta, & vltima sententia.

Ratio, quam hi Doctores afferunt, est, quia in tali casu, reuerà Ille, qui arma, aut insidias parat, censetur *Inuasor*; Si enim insidias machinetur, & nullum sit euadendi diffugium, quis non videat esse *veram Defensionem*, se quacumque via liberare à malo, sibi per Vim impendente? Si ergo est *Defensio*, ergo ab altero est *Aggressio*: *Defensio namque est Aggressioni correlatiua*. Quare, si veneno perimere posset, licitè faceret. Vndè etiam Corduba fatetur, *licere conuertere venenum in propinantem*, cùm aliud non est remedium. Hinc Cicero in oratione, *pro Milone: Non potestis* (ait) *obliuisci Iudices, Insidiatorem Iure interfici posse*.

Defensio & Aggressio sunt correlatiua.

Corduba.

Cicero.

Neque

Explicatur Textus. Petrus Nauarra. Couarru.

Neque obstat Textus *in cap. Si verò de sentent. Excommunicat.* vbi habetur, Vim in continenti repellendam esse, quia *in continenti repellitur*, vt explicat Petrus Nauarra, *dum alter aggreditur* per insidias, & armorum apparatum. Maximè, quia, vt idem Doctor existimat, sensus illius Capitis est, quòd *accepta iniuria*, non licet. Quia non videtur facere *in continenti*: Secùs *antequàm accipiatur*: quia semper est vera *defensio*. Et sentit Couarruulas, in *§. Vnico, nu. 3. Relectio. de Homicid. 3. parte*. Qui benè animaduertit, attendendum esse *periculum mortis*, ex insidijs *imminentis*. Vt enim à culpa, & à tota pœna, tàm Irregularitatis, quàm ab alijs tēporalibus pœnis, liber sit, *debet esse prudens*, & verisimile periculum mortis. Aliòqui non dicetur omninò *inculpata tutela*, sicut quicumque alius occidens, omisso debito Moderamine: & ità pœna erit secundùm quantitatem periculi imponenda.

Auctoris Responsio ad Quæsitum.

Vltima responsio ad Quæsitū ad mentē Auctoris. Molina. De Lugo.

12 RESPONDEO igitur Primò ad Quæsitum: *Non licere* interficere eum, quem times, nè te aggrediatur, quandò solùm est *suspicio*, & res adhùc dubia est, quamuis vehementia sint inditia. Ità Molina *in tertia Responsione* citatus, & De Lugo, *tom. 1. de Iust. & Iur. disp. 10. sect. 6. nu. 152.* vbi cum Molina docet, Quòd *si quis aliquid faceret, vnde rationabiliter mors timeretur, aut eo modo accederet, vt sinistra intentio de eo, posset rationabiliter præsumi, admonendus esset nè accedat, aut ne id faciat: quia rationabiliter de eo timetur.*

Quomodo procedendum cōtra eū, qui monitus non desistit.

Quod si admonitus non desisteret, nec satisfaceret, ac quietos redderet Animos Timentium, posset interfici, vt Iniustus Aggressor: neque enim expectandum est, quòd priùs lædat, sed cautè prouidendum nè lædat.

Corollariū ex præcedenti doctrina.

13 Ex quo infertur (vt optimè aduertit De Lugo) Milites, qui excubias agunt in Arcibus, *non debere* bellica Instrumenta cum globis explodere, statim ac vident aliquem ad murum accedentem: sunt enim plerùmque *non Hostes, sed Amici*, Innocentes, & Simplices, qui priùs semel, & iterùm *admonendi essent*, vt recederent, mortem eis comminando. Idem etiam dicendum est de Triremibus, ac Nauibus obuiàm factis, in quas non statim tanquàm in hostiles, Bellica sunt explodenda tormenta, sed priùs *admonendi sunt Nautæ*, vno, aut altero in pacis, & amicitiæ signum, Bellico tormento exploso, & si vicissìm non respondeant illi, ac fœderis inditia præbeant, tunc Iure æstimari *solent hostiles*, & oppugnari.

Quid sentiendum de accedētibus ad mænia Vrbis, vel Arcis? Quid de Nauibus, aut Triremibus obuijs?

Secunda Auctoris responsio.

14 RESPONDEO Secundò: Si quis videat Inimicum irruentē, arma, atque insidias parantem, si aliud non supersit euadendi remedium, *potest eum præueniendo occidere*. Ità Doctores pro quarta Responsione citati.

Tertia responsio.

15 RESPONDEO Tertiò: Ad Vim imminentem legitimè propulsandam, *Impetus Offendentis, & armorum terror sufficit*. Sequitur hæc Responsio ex præcedenti, & insuper probatur: *Ex l. Idem est. 3. §. Qui armati. 5. versic. Sufficit enim terror armorum. ff. de Vi, & vi arma.* & ex Accursio, Cyn. Bartholo, & Alijs, *in l. 1. Cod. Vnde Vi*. sufficiunt, inquam, præparamenta ad nocendum, *l. 2. Cod. ad l. Cornel. de Sicarijs. & l. Sed etsi. §. in princ. ff. ad l. Aquil.* Nàm si quis Percussorem ad se venientem, vel se ferro petentem, gladio repulerit, & occiderit, *non tenetur homicidij*, vt Imperator Gordianus, & Iurisconsultus Vulpianus testantur, *in dict. l. 2. & dict. l. Sed etsi in principio*.

Accursius. Barthol. Gordian. Imperat. Vulpian.

Ex quo colligitur, quòd si Iure occidi possit, qui ad te venerit, &

ferro te petierit, non sit expectanda percussio, sed satis esse ipsum accessum, vt iure dicaris te defendere, ac Vim propulsare, etiam cum Aggressoris nece. Et profectò, si primus esset ictus expectandus, vt licitè tui Defensionem suscipere diceris: subesset periculum, ne adeò grauem susciperes ictum, vt ex hac vita decederes, vel saltem debilitatis viribus, vlla ampliùs, aut exigua defendendi facultas tibi superesset, & priùs iniustam pœnam luere cogereris, quàm ab alio iustam exigere posses.

Nō est expectadus primus ictus Percutientis, sed satis est si accessērit ad percutiendū.

16 Quapropter Accursius, & Cyn. arbitrati sunt, solas minas sufficere, in eo, qui minas exequi consueuit, ad hoc, vt dicatur Iniustus Aggressor, & contrà eum licitè armis inuehi queat. not. d. l. 1. Cod. Vnde vi. & hoc communiter approbatum dicit Iason in l. 3. num. 14. ff. de Iust. & Iur.

Sole minæ sufficiunt, vt quis habeatur pro Aggressore, Ex quibusdā DD. Iason.

Verùm hæc sententia, non videtur simpliciter admittēda: nam minæ quandoque ad terrorem tantummodò incutiendum, non verò ad exequutionem necis fiunt. Vndè Bartholus. in d. l. 1. num. 9. Cod. Vnde vi. hanc sententiam, tùm demùm admittit, si ex tenore verborum, & argumenta Animi, ita ipsa nocere Volentis. Nàm si quis simpliciter tibi cædem minatur, æquum non est, eum statim Vi inuadere, cum nulla adhùc vera adsit Offensio: minæ enim nihil aliud sunt, quàm verba, quæ meritò non verberibus, sed iterùm verbis sunt repellenda: At si post minas, ferrum arriperet, gladium stringeret, & in te eum impetu ferretur, rectè Te opponeres; tunc enim quodammodò in vitæ periculo versareris, cùm nescires quomodò, & quousque Aggressor tibi Vim inferre vellet; nec esset Tibi vlteriùs cunctandum ad imminentem Vim propulsandam: Vbicumque enim Cunctatio periculosa est, iustum est, vt præueniat; quia melius est occurrere in tempore, quàm post exitum vindicare: melius, inquam, est occurrere, & mederi, quàm

Sed limitatur, & impugnatur hæc sententia.

Minæ minis, verba verbis repellenda sunt.

Si cunctatio noceat præuenire licebit.

iniuria accepta, vindictam quærere: vt prudenter loquuntur Imperatores Theodosius, & Arcadius in l. 1. Cod. Quandò lic. vnicuique sine Iudic. & Imperator Gallienus. in l. Si vt allegas. 4. §. 1. Cod. ad leg. Cornel. de Sicarijs.

Theodos. Arcadius. Gallien.

Soluuntur Opposita Argumenta, pro Prima Responsione Negatiua, adducta.

17 Ad Primum Respondetur: Percussionem, non tantùm accipi pro illata iàm Percussione, sed etiam pro imminenti: Ex quo sequitur, quòd Defensio facta, dùm Percussio imminet, censeatur etiam facta in continenti, si non physicè, saltem moraliter: ergo rectè Tibi non imputabitur, quia moraliter in continenti Vim repellis.

Primum argumentum euertitur.

Ad Secundum. Respondetur: Ad excusationem Defensionis, parùm referre, an Aggressor alterum percusserit, an verò percutere Voluerit. l. 3. Cod. ad leg. Cornel. de Sicarijs. & l. Sed esi 5. in princip. ff. ad leg. Aquil. quia ob Vim imminentem, censetur moraliter conatus Aggressoris adesse: & alter semper versatur in periculo, nec scire potest, quousque alter progredi velit, ac propterea meliùs est præuenire, quàm cum vitæ periculo primum ictum excipere. dict. l. 1. Cod. Quandò liceat vnicuique.

Responsio ad Secundum.

Ad Tertium Respondetur. Ex Lege illa, §. Diuus, colligi tantummodò, habuisse animum aggrediendi, qui non tantùm gladium strinxit, sed etiam eo percussit: non verò sequitur, quòd si non percusserit, nec strinxerit, non habeat animum aggrediendi, ac proindè, quòd dici nequeat moraliter actualis Aggressor.

Responsio ad Tertiū.

Ad Quartum, seu ad Rationem

Responsio ad Quartum argumentum.

adductam, Respondetur: Eum, qui Vim inferre minatur, censeri actualem Aggressorem, non *physicè*, sed *moraliter*, eo pacto, quo hactenùs explicatum est.

QVÆSITVM VI.

Vtrùm Moderamen Inculpatæ Tutelæ seruaretur, si cùm iàm accepta esset Iniuria, ac Contumelia, & non vlteriùs impenderet, repercuteretur Aggressor?

SVMMARIVM.

1 Prima opinio negatiua proponitur, docens repercussionem post illatam iniuriam, esse illicitam.

2 Cur bona à Latrone vi eripere liceat, secùs autem honorem iniustè ablatum repercussione recuperare, iuxtà Soti doctrinam?

3 Plures Alij Auctores pro eadem sententia referuntur.

4 Nulli pro præterita Iniuria licet, iuxtà hanc sententiam, aliquem occidere: secùs autem est de Republica, cui licet, etiam aliorum delicta præterita punire: Sed in quo casu id liceat?

5 Punitio Reorum ad bonum publicum ordinatur, vt terror alijs incutiatur, &c.

6 Ponitur secunda sententia affirmatiua, docens, tantum iniuriæ, ac vulneris inferri posse, quantum necessarium videtur ad honorem deperditum recuperandum.

Plures Auctores citantur pro eadem sententia.

7 Si repercutere tali pacto non liceret, magna cuique daretur occasio, Nobiles, ac Illustres Homines dehonestandi.

8 Maior vrget ratio, vt quis iustè possit repercutere, vt recuperet honorem iam deperditum, quàm ne illum amittat à principio.

9 Honoris iniustus Detentor dicitur, qui iniuria illata, debitam satisfactionem præstare contemnit.

Eadem ratio currit, iuxtà hanc sententiam, de licita recuperatione honoris, ac bonorum.

10 Etiam cum damno alterius, honor iniustè ablatus, recuperari potest.

11 Eadem doctrina exemplo explicatur, ac firmatur.

12 An iniustus Aggressor teneatur (iuxtà hanc sententiam) repercussionem sustinere, & se etiam occidi permittere?

14 Auctoris sententia pluribus conclusionibus distincta ponitur, pro Quæsiti solutione.

Animo vindictæ repercutere nunquàm licet: Quid pro Animo vindictæ intelligatur?

14 Si Iniustum Inuasorem quis ex odio occideret, contrà charitatem, non contrà Iustitiam peccaret.

15 In Iurisprudentia, iusta qualibet Defensio censetur, etiam vlciscendi animo facta Si sola actio externa inspiciatur.

16 Secùs tamen esset, si licitæ Defensionis ratio, non ex ipso actu propulsandi iniuriam, sed ex animo esset examinanda.

17 Vim repellere licitè potest Inuasus, tantùm durante offensione.

18 An Moderamen in Defensione fuerit seruatum, arbitrio Iudicis est remittendum?

19 Offensione cessante, propulsatio quoque cessare debet.

20 Aggressorem (post illatam vim) fugientem Occidens, moderamen excedit.

21 Secùs autem est si Aggressor modicum recedit, vt iterùm aggrediatur.

22 In dubio semper præsumendum esse, Desistentem esse iterùm aggressurum, docet Bartholus.

23 Quomodò ex mente Auctoris constare possit, eum, qui semel destitit, esse iterùm aggressurum.

24 Repercussio semper est illicita, si Ag-

gressor ad alia diuerterit negotia, vel domi quietus maneat.

25 *Secùs autem est, si vel satisfacere contemnat, vel de irrogata iniuria se iactet, vel post Iniurias illatas fugerit.*

Adducuntur Aliorum Opiniones.

Prima sententia negatiua Soti.

1 PRIMA OPINIO Negatiuam Partem amplectitur. Ità Sotus *de Iust. & Iur. lib. 5. quæst. 1. art. 8. in fine*, vbi expendens verba illa Apostoli: *Non vos defendentes*, &c; quę Græcè idem sonant, ac *Non vos vindicantes*, vt suprà ostendimus, hæc habet: *Licèt Vim dum infertur repellere; non tamen illatam iniuriam, nisi per publicam auctoritatem vindicare.*

An cessare iam volentem liceat repercutere?

2 Eodemmet articulo, paulò antè, Sibimet objicit, hoc pacto: Nobili, qui in Conflictu, vulnus accepit, licere videtur, hostem cessare iàm volentem, *repercutere*, non quidèm *in Defensionem* Vitæ, sed *Honoris*, quem ei abstulit: Nàm si licet Expoliato, Bona à fugiente Latrone, vi eripere, cur non & Isti eripere Honorem?

Quæ sit disparitas inter miusti ereptorē bonorum, ac honoris?

Et Ipsemet respondet, disparem esse rationem: nàm latro *asportat tua Bona*, quæ ab illo *eripis*: in Casu verò præsenti, Ille, qui te dehonestauit, non secùm *portat tuum honorem*, quarè non potes illum iàm *vindicare* (Soti verba sunt) nisi per vindictam, quæ *soli publicæ Potestati* licet.

Gomez.

3 Eiusdem Sententiæ videtur Gomez apud Petrum Nauarram, *lib. 2. de restit. cap. 3.* & argumentum est à posteriori, quòd non liceat *illatam Iniuriam*, Aggressorem repercutiendo, *repellere*; quia, qui sic repellit, licèt in Foro exteriori *mitiùs puniatur*, ratione passionis; tamen *reuerà punitur*: ergo signum est, *talem Repercussionem illicitam esse*. Idem docuit Ricchardus *in 3. distinct. 37.* vt refert Nauarrus *num. 3. cap. 15.* Idem sensit Angelus, *verb. Defensio. in principio. & Summ. Confess. Præcept. 5. cap. Quandò liceat hominem occidere*, & apertè Armilla *verb. Moderamen.* ob eandem Soti rationem, & Couarrubias *in Relection. §. vnico, num. 4.* qui alia ratione id probat; quia nimirùm *iniqua est commutatio*, saltem, inquit, illa *non est æqua*, vt pro meo honore seruando, maximum vitæ bonum à Proximo auferam.

Riccard.

Angelus.

Armilla.

Couarr.

De Lugo.

Iniuria de præterito an licitè possit puniri?

4 Eandem sententiam tueri videtur Cardinalis De Lugo, *de Iust. & Iur. tom. 1. disp. 10. sect. 2. num. 78.* asserens, Quod si offensa, & Iniuria esset de præterito, & pro qua satisfactio non deberetur ex Iustitia, nec damnum esset imminens in futurum, *non videretur, quòd posset* in ea hypotesi, *vnus homo occidere alium, in meram pœnam delicti* contrà se commissi, sicut potest nunc de facto vna Respublica occidere aliquos ex alia Republica, quandò ipsa non vult punire malefactores suos, qui aliquid contrà Innocentem Rempublicam commiserunt.

5 Et ratio, inquit, esse potest, quia occidere aliquem in pœnam Delicti, ideò est licitum, *quia ordinatur ad bonum publicum*, vt alij terreantur, vel *ad tutelam* eius, quì passus est Iniuriam, vt nec à Delinquente, nec ab Alijs inposterùm, quid simile patiatur.

Præter defensionem nūquam licet occidere.

Idem De Lugo *loco citato num. 181.* concludit, in ordine ad Difficultatem propositam, veram esse regulam vniuersalem, quod *citrà Casum Defensionis*, nunquàm priuatus homo alium hominem occidere potest.

Secunda sententia affirmat.

Nauarr.

6 SECVNDA OPINIO Affirmantem Partem sequitur. Ità Nauarrus *cap. 5. num. 3.* Fatetur, licitum esse *repercutere*, & læsorem insequi; & tantum ei vulneris, ac Iniuriæ inferre, quantum necessarium sibi esse putabit, vt amissum honorem recuperet.

Mercad. Antonin.

Ratio pro hac sententia.

Idipsum docuit Mercadus. *tract.* 6. *cap.*4. & Victoria *in Relect. de Iure Belli. quæst.* 2. *num.*5. & videntur eiusdem mentis esse Armilla, *verb. Defensio.* §.3. Antoninus 3. *par. tit.* 4. *cap.*3. §. 1. Ratio Nauarri est, quoniam *faceret sui honoris Iacturam*, non persequendo, & vulnerando. Et addi potest, quòd *Latronem* fugientem cum bonis ablatis, *licet* insequi, & occidere: ergo & honorem *Auferentem*, *& Fugientem*.

Petrus Nauarr.

Alia ratio pro hac sententia.

7 Petrus Nauarra *lib.* 2. *de Restitut. cap.*3. *num.*383. cum hac Secunda Sententia conuenit, eamq; probat, quia Prima Sententia, *viam occasionemque* cuique præberet, Nobiles, atque Illustres homines *contumelijs onerandi*, alijsque *Iniurijs* turpiter *dehonestandi*, à quibus certè *abstinerent* Ij, qui eas inferre impudenter audent, si sentirent cum fortibus, & constantibus Viris, sibi esse pugnandum.

Confirmatio eiusdé sententiæ.

8 Præterea, quia *antequàm sit accepta Iniuria*, potest quis ob tutandum honorem, ex Omnium Sententia *percutere*, pulsando, ac præueniendo: Et eadem est ratio, *postquàm* accepta est; Immò maior videtur, *vt recuperet honorem Iniustè ablatum*, quàm vt non amittat à principio. Si enim Ille non repercutit (dicti Auctoris verba sunt) parui habetur à Populo, non minùs, quàm si à principio non impediret, & veluti pusillanimis, & *inhabilis iudicatur ad Officia*, aliaque similia. Deindè, quia *Latronem fugientem* licet sagitta confodere, igitur & *honoris Iniustum Ablatorem*.

Nulla est disparitas inter iniustum Detentorem honoris, ac bonorum.

9 Contrà disparitatem illam à Soto adductam de actuali *Inuasore*, ac de *Latrone*, instat Petrus Nauarra *loc. cit. num.* 385. tali pacto: Numquid etiam ille, qui Iniuria illata, relinquit dehonestatum offensum, & satisfactionem, quam facere tenetur, præstare negligit, non sui Proximi *honoris Iniustus Detentor dicetur? Honor* enim non est corporale aliquid, quod in bursa, vel arca retineri possit, vt pecunia, & alia temporalia Bona; sed est *clara cum laude notitia*, quæ de Insignibus Viris habetur. Ille autem, qui facit Iniuriam, causa fuit, vt de me, eam opinionem Alij non habeant; & *tamdiù auferre, & detinere eam, est dicendus, quandiù satisfactionem facere contemnit*; aliàs diceremus *Detractores* non possidere, & Iniustè retinere honorem, nec restitutionem illius facere debere, cùm non habeant apud se, vt Fur habet pecuniam.

Quamdiù ergo non satisfacit Iniuriam, *Iniustè detinet honorem* Proximi, quem ipse, eius humiliatione recuperauisset; Et ità *Inuasor* est, & damnum ex futuro pendet, ac per consequens *propria est Defensio*. Sicut ergo genus est Defensionis rerum, eas non solùm præseruare, nè pereant, vel auferantur; sed etiam *ablatas recuperare*, si possis: ità *genus est honoris defendendi*, non modò curare, *nè recipias Iniuriam*, sed etiam *cùm percussus es, ac lacessitus, eam à te repellere, honoremque recuperare, etiam percutiendo, si possis*: cùm aliud non superest remedium, aut est ignominiosè viuendum.

Amissa Bona, & Perditum honorem recuperare, æquiparantur, ex Nauarra.

10 Nec mirum, quòd cum *damno Alterius* recuperem, quod ipse à Me iniustè abstulit. Si enim ego non possem *recuperare honorem* perditum, nisi auferendo ab eo pecuniam, proculdubio, *Iure Defensionis* possem accipere, sicut possem accipere eandem pecuniam pro recuperatione rei familiaris. Cur ergo quandò Iniuria æstimari non potest pecunia, non potero alio *medio æquali* honorem, & æstimationem perditam *recuperare*, etiam cum damno Aggressoris, *animo tamen vindictæ secluso?* Ità Nauarra.

Eadem ratio aliter confirmatur.

Explicatio ac confirmatio precedétis doctrinæ.

11 Hanc Doctrinam latiùs explicat idem Doctor *loc. cit.* tali exẽplo. Si Petrus suaderet meo Debitori v. g. vt mihi non solueret debitum: sum autem certus, quòd

nulla alia via recuperare possum, *nisi Petrum de medio* auferendo, quo sublato, scio recuperaturum, numquid non liceret Petrum *occidere*, si bis, terque monuissem, vt ab ea mente desisteret? Sanè *videtur, quòd possem, non minùs, quàm Latronem*: Sicut si suaderet, vt me occideret, & tamen Petrus non aufert rem meam, neque portat.

Obiectiones aliquæ cōtra hanc sententiam soluuntur.

Dices: In effectu *deportat*, quoniam *est causa* Iniustæ Detentionis, Sic Alter (Responder Nauarra) licèt honorem secùm non asportet, est tamen *causa* malæ meæ existimationis, & ità in effectu semper manet *Iniusta* honoris mei *Detentio*. Licebit ergo *occidere*, si eo medio, & nullo alio possum Iniuriam vitare, ac recuperare honorem.

An debeat iniustus Inuasor sinere se occidi.

12 Sibimet obijcit: Ergo teneretur Aggressor Repercussionem sustinere patienter, & occidi se sinere; si enim iustè percutitur, non potest resistere, & se defendere; aliàs daretur Bellum, vtràque parte Iustum, seclusa ignorantia: Sed id concessu indignum est, consequitur ergo non licere repercutere.

Respondet, quòd non tenetur permittere se occidi; quia potest *veniam petendo*, vel aliter, *satisfacere*, & ad *id tenetur*: Quod si faciat, iàm *iniustè inuaditur*, & se defendere etiam offendendo, potest: *Si verò nolit*, non mirum, quòd *careat Iure* suo se defendendi. Ità Petrus Nauarra.

Sententia Auctoris.

13 Nostram Sententiam nonnullis Responsionibus, quò distinctiùs, eò clariùs patebit. Sit igitur

Prima Auctoris Responsio.

PRIMA RESPONSIO AD QVAESITVM. Non licet *animo vindictæ* repercutere, sed tantùm *se defendendi*. Est communis apud Omnes. Tunc autem *animo vindictæ* fit, quandò non *puro animo* proprium seruandi honorem, sed par pari reddendi, seù, vt vulgò dicitur (*Per render la pariglia*) & sic est accipiendum *cap. significasti*. 2. *de Homicid.* vbi Innocentius III. inquit: *Vim vi repellere, omnia Iura, Legesque permittunt, non ad vindictam sumendam, sed ad Iniuriam propulsandam*. Et in hoc, dubium non est, cùm non solùm Christiana Lex, sed Naturalis id doceat: Deo enim soli, & Iudici eius locum tenenti, vindicta relinquenda est.

Quando in Defensione, animus vindictæ interuenit?

Innoc. iij.

Quarè si quis eo animo vim vi repellit, vt se contrà vim illatam *defendat*, *non delinquit*, quia non animum interficiendi, sed tantùm se defendendi habet. At si Vim illatam eo animo repellit, vt contrà Aggressorem *vlciscatur*, omninò *peccat*, quia abest animus defendendi, & adest animus lædendi, qui iuxtà Dei Legem prohibitus est.

An peccet contrà Iustitiã qui ex Odio Iniustum Inuasorẽ occidit?

Diana.

De Lugo.

14 Adde: Quòd licèt Inuasus occideret Iniustum Inuadentem, *ex odio*, vel *affectu vindictæ*, peccaret quidem *contrà Charitatem*, non tamen *contrà Iustitiam*, atque adeò non teneretur ad restitutionem. Ità Diana, & quàmplures Doctores, quos ipse affert, *par. 5. tract. 4. resol. 2.* & De Lugo, *tom. 1. de Iust. & Iur. disp. 10. sect. 6. num. 138.* superadditque: Quòd licèt aliquis *ex errore* putaret, non licere in Defensionē propriam, occidere Inuasorem, & idcircò *peccaret affectiuè* contrà Iustitiam; *non tamen teneretur ad restitutionem*: quia effectus ipse non fuit *contrà Iustitiam*, licèt ex ignorantia putaretur esse contrà Iustitiam.

Secunda Auctoris Responsio.

Iurisprudentia nō inspicit animũ sed tantùm actum externum.

15 SECVNDA RESPONSIO. In Iurisprudentia, difficiliter ostendi potest, non esse Iustam Defensionem, Si Defensor, non defendendi, sed vlciscendi animum habeat. *Probatur*. Quia Iurisprudentia, non tàm *animum*, quàm *actum propulsandi* inspicit; *Defensio* enim plùs *in facto*, quàm *in Iure* consistit, & magis ex

actu propulsandi, quàm *ex animo* cognosci potest: *inter Arma* enim, teste Cicerone, *silent Leges*. Tùm etiam, quia actus propulsandi, apertè indicat qualis sit Defensio. Si enim Defensor violentam, & Iniuriosam Offensionem non excessit, & *tamdiù* Vim, atque Iniuriam propulsauerit, *quamdiù* Vis, atque Iniuria durarunt, ex eo, satis innotescit, Defensionem ritè factam, quia apparet in hac Propulsatione, *Moderamen* Inculpatæ Tutelæ *seruatum esse*.

Cicero.

16 Quòd si Iustæ, ac licitæ Defensionis ratio, non *ex actu* Iniuriam propulsandi, sed *ex Defendentis animo* examinanda esset, fieri posset vt *Defensor* pro *Vltore*, & è contrà *Vltor*, pro *Defensore* haberetur: Enimverò si quandò Inuasorem Vi repelleres, putares te vltionem sumere ex Inuasore, iàm *cessaret Defensio*, cùm non adesset defendendi animus, & tamen, si *actus* propulsandi inspiceretur, reuerà esset *licita Defensio*; Vim enim Vi repelleres, quod omni Iure concessum est.

Tertia Auctoris Respósio.

17 TERTIA RESPONSIO. Durante Offensione, licitè potest, Inuasus Vim repellere. Probatur ex l. 1. §. *Vim Vi. ff. de Vi, & Vi armata*. Nàm *quamdiù* instat Aggressor, *tamdiù* rectè Vis repellitur, & *quamdiù* durat offensio, *tamdiù* quoque licitè suscipitur Defensio, *dict. l. 1. §. Vim Vi*. Et sic durante offensione, non potest Defensori præscribi, *quòusque se tueri debeat*; quia ignorare potest, quòusque Offendens progredi velit, vt notat Baldus *in dict. l. 1. num. 10. Cod. Vndè Vi*. Ex quo sequitur tunc impunè occidi Aggressorem, quàmuis leuiori vulnere fortè reprimi potuisset; vt pariter notat Baldus, *in d. l. 1. nu. 10. per l. 1. & 2. Cod. Quandò licet vnicuique*: & Hippolytus, *in l. Si quis. 2. num. 16. Cod. Ad l. Cornel. de Sicarijs*.

Ratio pro tertia conclus.

Baldus.

Hippolyt.

18 At verò, quia *Propulsatio*, ac *Defensio* in facto consistunt, & *vulnera ad mensuram non dantur*, cùm Defensor, ac Propulsator non habeat in manu stateram, vt ad certam mensuram reuerberare, vel se ad æquilibrium tueri possit, idcircò *Moderatio Inculpatæ Tutelæ, certa, & infallibili regula* comprehendi nequit, sed in tanta factorum multitudine, *Iudicis arbitrio* relinquendum est, vt ipse perpendat, an meræ Defensionis Limites, Defensor excesserit necne. Ità Panormitanus, *in cap. Olim. de restitut. spoliat.* quem refert, & sequitur Salomonius, *in l. 3. num. 10. §. Inculpatæ*. Vndè Baldus, *in l. 3. num. 9. ff. de Iust. & Iur.* de Moderatione Inculpatæ Tutelæ loquens: Istam, ait, Vir bonus ex multis perpendet; nàm de factis hominum *non datur regula*, propter nimiam factorum multiplicitatem, & *regula debet esse Iuris, non Facti*. Vndè etiam Panormitanus *in dict. cap. Olim. num. 15*. De hoc, ait, *non potest dari certa regula*, sed oportet considerare qualitatem personarum, & actuum, & verisimilem timorem imminentem. Vndè denique Zasius, *in l. 3. ff. de Iust. & Iure, num. 12*. hoc Inculpatæ Tutelæ Moderamen, in æquilibrio Ciuili consistere dicit, vt *non sit oppugnatio atrocior, quàm insultus*: De eo tamen non posse dari *certam legem*, ideòque totum *arbitrio* boni Viri, hoc est, Iusti Iudicis committendum esse. Quadecausa, etiam Menochius, Moderamen Inculpatæ Tutelæ inter illos Casus refert, qui *arbitrio* Iudicis committuntur, *lib. 2. de arbitrar. Iudic. Quæstion. Casu 277*.

Quinàm debeat Iudicare an Defensio moderamen excesserit?

Panormit.

Salomonius.

Baldus.

Panormitanus.

Zasius.

Menoch.

Quarta Authoris Respósio.

19 QUARTA RESPONSIO. Offensione cessante, Inuasi Propulsatio cessare debet. *Et ratio est*, quia inter Offensionem, & Propulsationem est *mutuus respectus*, & relatio; sunt enim correlatiua: ergo cessante *Vno*, cessare debet & *Alterum*. Quamobrem, si quis vltrà Offensionem, adhùc propulsando insisteret, is non ampliùs *Defensor*, sed *Vltor* esset, & magis alterum in vitæ

Ratio.

discri-

discrimen conijcere, quàm se à Vitæ periculo liberare conaretur.

Aggressorē fugientem, muštè insequendo, Moderamen excedit.

20 Vndè si *Aggressor* post Vim illatam *aufugeret*, & *Alter* enim fugientem sine causa *insequeretur*, & occideret, certè Moderationem Inculpatæ Tutelæ *non seruaret*; quia iàm cessante Vi, se non ampliùs *defenderet*, sed *vlcisceretur*.

Quid dicendum si Aggressor desistat, vt iterùm aggrediatur?

21 Secùs tamen dicendum, Si Aggressor recederet quidèm, sed *ad tempus*, vt scilicet redintegratis viribus, *iterùm aggrederetur*. Et ratio est, quia tunc nondùm censeretur *cessare Offensio*, ac proindè, nec cessare deberet *Defensio*; quamdiù enim Alter *offendendi* animum retineret, tamdiù quoque *Defensioni* locus relictus videretur.

22 Sed petes: Quomodò constare potest, verùm *Aggressor* recedens, sit ad Offensionem *regressurus*, an non?

Bartholus

Respondet Bartholus: In dubio præsumendum esse, Illum recessisse, *vt regrederetur*. Hæc autem responsio nimis dura videtur, & sæpè daretur errandi locus: eo enim tempore Defensor, vel Ira, vel mortis metu turbatus, semper dubitat, nè Aggressor reuertatur, ac proindè semper res in dubio esset.

Ex quib⁹ circūstantijs possit cognosci, desistentē esse iterum aggressurū?

23 Humaniùs igitur, ac beniguiùs respondetur, id *ex circumstantijs* existimandum esse; quàpropter in Defensione Vrbis v. g. non solùm oppugnantibus resistere, sed etiam *abeuntes, ac fugientes Hostes persequi licet*; Iustus enim tunc metus subest, nè illi redintegratis viribus, iterùm derelictam Vrbem aggrediantur, vt sæpissimè euenit; immò, vt passim testantur Historiæ, quàmplurimi Exercitus fugam ex industria arripuerunt, vt iterùm hostilis Exercitus Milites imparatos inuaderent. Sic olim Græci decennali obsidione fatigati, ac fracti Bello, vt inquit Ille, Fatisque repulsi, instructis Nauibus, reditum in Patriam simularunt, vt tandèm Troianam Vrbem euerterent, atque Hostes inopinato terrore concussos, eò faciliùs, quò securiùs aggrederentur. Nec irrita eorum vota cesserunt, quandòquidem inclytam Illam, quam

Non anni domuere decem, non mille Carinæ,
Inuadunt Vrbem, somno, vinoque sepultam.
Cæduntur Vigiles, Portisque patentibus omnes
Accipiunt socios, atque agmina conscia iungunt.

Virgilius Aeneid. lib. 2.

Quid sentiendum de Latronibus, & Grassatoribus &c.?

Pariter præsumi potest ex circumstantijs, *Grassatores*, *Latrones*, agrorum *Propulsatores*, & similes, etiamsi fugam arripiant, *iterùm reuersuros esse ad aggrediendum*; à tali enim hominum genere semper extrema extimescimus *l. 1. & 2. Cod. Quandò licet vnicuique*. Et ratio est, quia etiam Recedentes, *offendendi animum, & delinquendi propositum* retinere intelliguntur.

Quinta Auctoris Resposio.

24 QVINTA RESPONSIO. Si iàm Aggressor ad alia negotia diuertit, aut est domi quietus, Illum *repercutere non liceret*; aliàs daretur via multis Reipublicæ perturbationibus, scandalis, insidijs, & inimicitijs; paulatimque libido vindictæ, Christianos animos possideret; quòd certè tàm est à mansuetudine Christiana, ac Euangelica veritate abhorrens, quàm Gentilium, & Mundanorum Legibus consonum. *Esset enim Christi Legibus, & Doctrinæ maximè aduersum*, locusque daretur innumerabilibus odijs, & inimicitijs, si Inimicum à mala mente desistentem, & percutere, & ei aliud malum inferre licere, doceretur: Maximè, quia in Mundo summam nobilitatis gloriam sibi comparat, qui Iniuria neglecta Inimicum satisfacientem recipit in gratiam, & vltione non persequitur. At *vbi honor non periclitatur*, iuxtà omnium sententiam,

non licet repercutere; Quarè proculdubio, immoderata, libidinosa, atque inhumana talis Defensio esset, Ethnicis digna magis hominibus, quàm Christiana Religione instructis, imò Barbaris certè magis, quàm Fidelibus consona, ità prorsùs, vt *Aggressio* vel *Vindicta* potiùs, quàm *Defensio*, meritò sit appellanda.

In quibus casibus secunda sententia admitti possit.

25 Quòd si Inimicus irrogata iniuria, aut satisfacere negligat, aut quod peius est, & quidem sepiùs cōtingit, superbè se iactet, aut tandem, postquàm plures intulerit contumelias, iniuriato relicto, aufugiat; non videtur omninò à ratione alienum, quin in tali casu iuxtà secundam sententiam, contrà talem Inimicum *licitè* possit procedi.

Nec dicas id Christianæ mansuetudini, ac syncerae charitati Euangelicæ legis aduersari, quin & odijs corde retinendis viam aperire: Nàm dictæ sententiæ Authores Respondent, idem quoque, imò *quid peius* ex oppòsita sententia sequi, quia patens via, & maxima cuique daretur occasio, Nobiles atque Illustres Homines contumelijs onerandi, alijsque iniurijs, atque opprobrijs, turpiter dehonestandi, quod quidèm magis à *Christi mansuetudine est alienum*; à talibus autem iniurijs, haud dubium, quin abstinerent ij, qui eas inferre impudenter audent, si sentirent cum fortibus, & constantibus Viris, sibi esse pugnandum.

Quæ absurda sequantur negata secunda sententia.

Præterea, vt omnes fatentur, antequàm accipiatur Iniuria; *licitè* potest quis, *ob tutandum honorem, præuenire*, ac percutiendo, iniuriam illam *propulsare*; multò magis igitur, idem fieri poterit, inquiunt Illi, postquàm iniurijs quis fuerit affectus, cùm *eadem*, imò & *potior* vrgeat *ratio*, nempè *honoris*, iàm iniustè ablati *recuperandi*.

Si denique hic vlteriùs inquiras, quænàm ex adductis primis opinionibus probabilior censenda sit, primane illa Soti, an verò secunda Nauarri? *Respondebo* & alio simili Quæsito: *Quis Me constituit Iudicem* super hoc? sufficit Mihi, meam apposuisse, ac firmasse sententiam; cæterùm id Peritiorum arbitrio libentiùs relinquo.

QVÆSITVM VII.

Vtrùm Aliquis in licita Defensione possit per se, & principaliter intendere mortem Inuasoris?

SVMMARIVM.

1 *Potest in Iusta Defensione, mors Inuasoris intendi, modò necessariò iudicetur ad euitandum violentas illius manus, iuxtà primam sententiam.*

2 *An ab iniusto Aggressore vitā auferre, considerata circumstantia finis; sit malum, & contrà quintum Decalogi Præceptum?*

3 *Cur sola non sufficiat percussio, sed proinde mors Inuasoris, tamquàm medium necessarium ad propriam vitam tuendam, sit necessariò eligenda?*

4 *Impossibilis quandoque redderetur sui Defensio, si mortem Inuasoris intendere non liceret.*

5 *Quænam circà id sit Mens D. Thomæ, iuxtà Lessij explicationem?*

6 *Aliæ rationes pro eadem sententia adducuntur.*

7 *Auctores plures pro secunda sententia negatiua referuntur.*

8 *Pro Quæsiti solutione statuitur, posse Inuasum intendere propriam defensionem vt finem: Inuasoris occisionem, vt medium & per accidens. Inuasoris occisio, est effectus præter Defendentis intentionem.*

9 *Pro huius doctrinæ explicatione, exempla aliqua adducuntur.*

Refer-

10 *Refertur Molinæ Responsio ad exempla adducta.*
11 *Dicta Responsio refellitur, & ratio primæ Conclusionis, iisdem exemplis confirmatur.*
12 *Ostenditur parem esse rationem in exemplis adductis, ac in casu posito in præsenti Quæsito:*
13 *Sitne Inuasoris occisio tantummodò permissa, an verò vt medium necessarium, per se intenta, vt contendit Molina?*
14 *Inuasus se defendens, dicitur nedum causa physica, sed etiam moralis, respectu Defensionis: at respectu occisionis inuasoris, non item.*
15 *Inuasoris cædem, per se & principaliter intendere ad propriam Defensionem, nullo pacto licet.*
16 *Hominis occisio ad publicam auctoritatem spectat; nec medium simpliciter necessarium est, ad propriam vitam tuendam.*
17 *Licitè quis potest persistere in aliqua actione secundùm se bona, ad conseruationem eius, ad quod Ius habet ordinata; esto ex illa aliquis effectus alteri nociuus oriatur.*
18 *Quandonam teneatur quis ab aliqua actione desistere, licet actio illa sit bona, & aliquo modo vtilis?*
19 *Satisfit Argumentis oppositæ sententiæ.*
20 *Aliud Argumentum contrà Vtramque Responsionem ad Quæsitum, diluitur.*

QVÆSITVM hoc celebre est, eiusque decisio ad alia quàmplura Moralia Quæsita explicanda, plurimùm conducit: Idcircò liceat Mihi hic tantisper pedem figere, ac cum MOLINA acerrimo oppositæ Sententiæ Defensore præcipuè Scholasticum DVELLVM committere, pro licita, immò necessaria Defensione Angelici Doctoris, cuius Doctrinam, vel ab incunabulis sum veneratus, ac tutatus, semperque tueri conabor.

Adducuntur Aliorum Opiniones.

1 PRIMA OPINIO EST AFFIRMATIVA. Ità Sotus, *de Iust. & Iur. lib. 5. quæst. 1. art. 8. ante medium §. Dubium namque*. Nauarr. *in Manual. cap. 15. num. 2.* Couarruuias, *in Clement. Si furiosus, par. 3. §. vnico.* Lessius, *lib. 2. cap. 9. num. 53.* Molina, *de Iust. & Iur. tom. 4. tract. 3. disp. 11. num. 4.* Diana, *par. 5. tract. 4. resol. 16.* Quorum omnium apertissimè docet *loco citato* Molina, posse Aggressum *intendere mortem Aggressoris, petendo ictu cor, aut iugulum Aggressoris, animo eum prosternendi, ac necandi*, quandò videt ità sibi esse necessarium ad tutè euadendum manus illius: atque reijciendam esse eam Metaphysicam, ex qua id non licere arguitur: ratio namque, quam ad hoc nostrum, & commune omnium Assertum probandum, inquit, confecimus, sanè probat posse, *velle, ac intendere etiam mortem illius in sui Defensionem*, conseruationemque suæ propriæ vitæ, tanquàm in finem vlteriorem, quandò iudicat *mortem ad eum finem necessariam*. Metaphysica verò, quã impugnamus ad aliud non inseruit, quàm ad Moralem Doctrinam turbandam, ad erroneas Conscientias in materia satis lubrica gignendas, læthalisque peccati scrupulos, minimè necessarios illis inijciendùm, qui iustè, ac licitè se defendunt.

Prima sententia. Sotus. Nauarr. Couarr. Lessius. Molina. Diana. Ratio Molinæ pro prima sententia.

2 Hanc sententiam confirmat Molina, his rationibus, tali pacto. I. Quoniam *auferre vitam à nostro Iniusto Aggressore*, eumue interficere, quandò nequitia illius, est id medium Nobis necessarium ad nostram vitam conseruandam, nè ab illo iniustè Nobis eripiatur, *non est contrà Quintum Præceptum Decalogi*, neque est res mala, sed bona, *ex circumstantia optimi illius finis*, & quod Aggressor ipse, sua nequitia, ac Iniu-

Prima eiusdem sententiæ confirmatio. Occidens tali pacto nõ peccat cõtra quintũ Decalogi Præceptum.

ſtitia id fecerit medium neceſſarium ad eum finem: ergo licitum eſt, *id velle, ac intendere*: neque enim obiectum illud iis circumſtantijs veſtitum, eſt malum, ſed bonum.

Secunda confirmatio.

3 II. Quandò ſi Aggreſſor viuat (Molinæ verba ſunt) *periculum eſt, nè Nos interficiat*, mors ipſa Aggreſſoris, eſt medium neceſſarium ad tuendam, ac defendendam ab illo noſtram Vitam; Percuſſioque, qua nos defendendo, illum interficimus, non eſſet medium ad id ſufficiens, neque proindè ſufficiens Defenſio, *niſi eſſet Interfectio Aggreſſoris*; quarè in eo euentu, cum ictum eligimus, eumque ictum *neceſſe* eſt nobis eligere ad eum finem, qui *mortem efficiat, & vt illam efficiat*, quia aliter non poſſumus tutò euadere mortem Iniuſtam, quam ex Aggreſſore timemus: ergo licitum nobis tunc eſt, & *mortem illius intendere* ad finem Conſeruationis, ac Defenſionis vitæ noſtræ, & *eligere* ad eam efficiendam, medium, ſeù actum, qui illam efficiat, & vt illam efficiat, vt tandem finem præcipuum Conſeruationis Vitæ noſtræ, ea via obtineamus. Sic probat Molina *loc. cit.* in licita Defenſione, poſſe *per ſe, & principaliter* intendi mortem Inuaſoris.

Alia Ratio ex Leſſio, pro eadem ſententia.

4 Hoc alio medio vtitur Leſſius, *loco citato*, ad idem probandum, tali pacto. Niſi liceret Inuaſoris mortem intendere, *Defenſio ſui, ſæpè impoſſibilis redderetur*; ſæpè enim fieri nequit, vt te defendas, niſi Inuaſori vulnus læthale infligas, vt ſclopo, vel haſta, &c.

Explicatio doctrinæ D. Thom. ex Leſſio.

5 Sed oppoſitam Doctrinam D. Thomæ, ſic explicat: Quòd autem D. Thomas inſinuat, *priuatæ Perſonæ non licere occidere Inuaſorem, niſi per accidens*; omiſſa Soti ſolutione, ſenſus eſt, Perſonæ priuatæ *non eſſe licitum abſolutè deſiderare*, vt Inuaſor moriatur; hoc enim *non eſt neceſſarium* ad ſui Defenſionem; ſufficit enim, vt concidat viribus deſtitutus, nè ampliùs lædere poſſit. Non tamen vult negare; quin *modis omnibus* poſſit ſe tueri, & intendere quicquid ad hoc prudenter iudicatur neceſſarium. Vndè in periculoſo Conflictu *non debet eſſe ſcrupuloſè anxius*, nè hoſtem læthaliter vulneret, ſed poteſt eum ferire eo modo, quo commodiùs fuerit, vt vim ipſius comprimat; etiamſi caput, vel pectus traijciendum foret; quòd ſi mors ſequatur, id ei diſplicet, non enim id directè, & ſecundùm ſe intendebat; & hoc eſt, quod vult Caietanus; & Alij. Ità Leſſius.

Poſtrema ratio pro prima ſententia.

6 Eandem ſententiam Alij probant hoc pacto: Si enim te latro per vim inuadit, *non peccare videris, ſi in ea parte corporis eum, lædere cupis, qua læſa ſaluus euadere poſſis*; quandò non occurrit melior euadendi modus; quia hoc modo, Natura iubente, te defendis: & ità illud medium eligis, quod ad finem Defenſionis, nempè ad ſalutem tuæ vitæ, pertinet; & quia ſi ità te non defendis, Vitam tuam negligis, qua in re *non leuiter peccas*. Nec ſanè fieri poteſt, vt Defenſor, qui ob metum necis, & Vitæ periculum, eſt alienus à mente, *iuxtà l. hac conſultiſſima. 8. in verb. Sed cùm humana fragilitas. Cod. qui teſtam. fac. poſſ.* curioſè, & ſubtiliter perſcrutari poſſit, an ſua *intentio in occiſionem*, vt finem; an verò in propriæ Vitæ *Conſeruationē* dirigatur; ſed ei omninò ſufficit, vt quocumq; modo ſe inculpatè defendere poteſt, nō ſe defendere intermittat. Et proptereà, cum hoc *& Ratio Doctis, & Neceſſitas Barbaris, & Mos Gentibus, & Feris Natura ipſa præſcripſit, vt omnem ſemper vim, quacumque ope poſſent, à corpore, à capite, à vita ſua propulſarent*, vt Cicero *pro Milone*, ait: Cùm, inquam, omni Iure *Vim Vi*, etiam cum cæde alteriùs *repellere* liceat, certè occiſionem, prohibitum conſeruandæ vitæ medium, nemo vocare debet.

Impoſſibile eſt vt ſe actu defēdens cogitet, an per ſe mortē Inuaſoris intendat, iuxtà aliquorum ſententia.

Cicero.

Secunda ſententia.

7 SECVNDA SENTENTIA EST NEGATIVA. Ità expreſsè

D.Tho-

D. Thomàs 2. 2. *de Iust. & Iure quæst. 64. art. 7. in corpore*, vbi docet *illicitum esse, quòd Homo intendat occidere Hominem, vt se ipsum defendat, nisi ei, qui publicam habet auctoritatem*. Caietanus, *in Commentarijs*, eandem Doctrinam amplectitur. §. *Intellige benè*. Sic etiam Bañes, *tom. 5. de Iust. & Iur. eadem quæst. 64. art. 7.* §. *Dubitatur quintò*.

Auctoris Sententia.

Prima Auctoris Responsio ad Quæsitũ.

8 RESPONDEO IGITVR PRIMO ad QVÆSITVM, *Posse Inuasum per se intendere propriam Conseruationem*, tanquàm finem, per licitam Defensionem, tanquàm per Medium, ex quo Inuasoris occisio per accidens, & præter Inuasi intentionem sequatur.

Ratio.

Probatur tali pacto. Vnicus actus duplicem sortiri potest effectum, quorum *alter* solùm sit *in Intentione*, *alter* verò *præter Intentionem*: ergo idem Defensionis actus duplicem hunc habere potest effectũ, &c. ergo dicendum est, *propriam Conseruationem* esse effectum à Defendente intentum; *Inuasoris* verò *occisionem* esse effectum, præter Defendentis Intentionem.

Exemplũ pro explicatione præcedentis doctrinæ.

9 Antecedens probatur simul, & explicatur nonnullis exemplis: Et *Primò* quidem Potationis vini optimi, ac potentis ad stomaci debilitatem roborandam, quæ vini Potio *Vnica* cùm sit; *duplicem effectum* sortiri potest: alterum *in Intentione*, nimirùm debilis stomaci roborationem: alterum *præter Intentionem*, scilicet ebrietatem: ergo Vnicus actus, duplicem habere potest effectum, &c. ergo idem dicendum de licitæ Defensionis actu.

Aliud exemplum.

Secundò Pariter probatur exemplo Medicinæ, quæ *per se* tendit ad Infirmi salutem, licèt *per accidens* virium destitutio eiusdem ægroti sequatur.

Tertium exemplũ de concursu causæ primæ cũ secunda.

Tertiò Probatur exemplo concursus Causæ primæ ad actionem Causæ secundæ, quæ est *à Deo*, quatenùs bona est; quatenùs verò eadem actio necessariò annexam habet malitiam, seù deformitatem, est *à libero hominis arbitrio*, contrà Diuinam legem operante; & tamen Deus nullo modo intendit malitiam illam, seù deformitatem; neque *directè*, neque *indirectè*: neque Deus dicitur peccati causa simpliciter, sed *permittis tantùm, propter aliud maius bonum*. Ità omninò se habet Defendens in licita sui Defensione, dùm *per se propriam Defensionem intendit*; *per accidens* verò, & præter intentionem, Inuasoris occisionem: Consequentia non indiget probatione, cùm necessariò ex præmissis sequi videatur.

Responsio Molinæ ad secũdum exemplũ adductum.

10 Respondet Molina *loco suprà citato*: Maximum esse discrimen inter Rem præsentem, de qua Quæstio est, & adducta exempla, quorum secundum à Caietano adducitur: Debilitatio enim ægroti, inquit Molina, non est *medium necessarium* ad vitam ægroti conseruandam, sed euacuatio humorum vndè illa sequitur; est *medium ad id necessarium*; & ideò non est ipsa, quæ intenditur, dùm medicamentum applicatur, quo euacuantur humores; aut dùm inedia præcipitur, vt humores à natiuo calore consumantur, aut simul etiam à febri, sed solùm his medijs intenditur imminutio, aut euacuatio humorum, quæ annexam habet ægroti debilitationem, *minimè intentam, sed permissam* ad maius bonum consequendum.

Medium necessariũ debet esse licitum, & per se intentum.

Quòd si debilitatio ægroti esset medium necessarium ad vitam ægroti conseruandam, esset *per se licitè intenta*, tanquàm minus malum eiusdem suppositi, ad maius bonum salutis, ac vitæ assequendum, & ad euitandum maius mortis malum: quemadmodùm quandò necessaria est præcisio membri ægroti ad

conseruandum suppositum, licitè elicitur, ac intenditur ea præcisio ad eum finem.

Refellitur responsio à Molina adducta.

11 Sed contrà, quia exempla adducta de vini Potatione, ac de Medicina, &c. tendunt ad probandum, vnum, eundemque actum duplicem habere posse *effectum*, alterum *in Intentione*, alterum *præter Intentionem*, vt explicatum est; ex quo nostra probatur Responsio, in qua diximus, eundem Defensionis actum, in Intentione habere *propriam Defensionem*; & præter Intentionem, *Inuasoris necem*. Nunc verò Molina prætermissa duplici hac consideratione eiusdem Defensionis, confugit ad probandum, ad ægroti vitam medium necessarium non esse, virium debilitationem, sed euacuationem humorum: At de hoc quis ambigit? Peto tamen Ego à Molina: *Finis per se intentus* à Medicina, estne debilitatio, an verò ægroti salus, ad quam eligitur, vt medium necessarium, humorum euacuatio?

Paritas de exemplis adductis confirmatur.

13 Vtique respondebit, quod sit ægroti salus. Tunc sic insurgo: Sicutì ad ægroti salutem, vtpotè ad finem per se intentum, eligitur humorum euacuatio, tanquàm medium necessarium, ad quod deindè consequitur *per accidens*, & præter Intentionem, ægroti debilitatio: ità à pari, ad propriam Conseruationem tanquàm ad finem per se intentum, eligitur Defensio, tanquàm medium necessarium, ad quod posteà *per accidens*, & præter Intentionem subsequitur Inuasoris occisio, & *in hoc paritas*, quam cum Caietano adduximus, consistit.

Obijcitur à Molina, & assignatur disparitas.

13 Neque Nobis obstat id, quod pro se affert Molina, nimirùm, quod quādò ad salutem alicuius est necessaria Potio, ex qua sequitur alienatio ad tempus talis ægroti, vel amissio vsus rationis, aut alius effectus, quem non liceat per se *intendere*, sed *permittere*, intendendo effectum longè diuersum; tunc ipse effectus non intenditur, sed permittitur: intenditur autem in longè diuersum finem optimum, id, vndè talis effectus sequitur, non curando, quòd is effectus sequatur, quia obligatio non est impediendi, seù non permittendi, quòd eo modo per accidens sequatur. In re autem de qua disputamus, mors ipsa Iniusti Aggressoris est *medium necessarium* ad conseruandam, ac defendendam propriam vitam, ex nequitia ipsiusmet Aggressoris, & licitum, vt *intendatur*; & vt media adhibeantur, vndè per se sequatur, atque vt sequatur ad finem optimum conseruandi, ac defendendi vitam nostrā, quo fit, vt licitum sit tunc *mortem Aggressoris*, ad Conseruationem, ac Defensionem Vitæ nostræ *intendere*.

Retorquetur obiectio.

Sed contrà: Sicutì per Te, Alienatio ad tempus talis ægroti, vel amissio vsus rationis, aut alius effectus, *non per se intenditur* in necessaria Potione, sed ad illam *per accidens* sequitur, & permittitur. Sic dicam Ego, quòd *ad necessariam Defensionem, quæ per se tendit ad propriam Vitam conseruandam*, per accidens sequitur, præter Intentionem, & permissiuè Inuasoris occisio.

Cùm autem dicitur, *mortem* Iniusti Aggressoris, esse *medium necessarium* ad conseruandam, ac defendendam propriam Vitam, & idcircò posse per se intendi: non verò amissionem vsus rationis, esse medium necessarium ad ægroti salutem, ideòque non esse *per se*, sed *per accidens* tantummodò, & *permissiuè* intendendam.

Eiusdem Auctoris Instantia resoluitur

Tunc contrà sic arguo: Videtur hæc esse principij petitio; assumitur enim id, quod probandum foret. Siquidem in præsenti Quæsito, id quod inquirimus est, An mors Iniusti Inuasoris sit *medium per se necessarium* ad propriam Conseruationem; de hoc inquam Quæstio

est,

D. Thom. Caiet. Bannes.

est, & Nos cum D. Thoma, Caietano, Bañes, & Alijs, *locis suprà citatis*, conamur probare, omninò Aggressoris necem non esse *per se* necessariam, sed tantùm ipsius Aggressi Defensionem: enimverò, si *Me vitam meam* defendente, *ipse Aggressor ab inceptis desisteret*, mors eius non sequeretur; at verò si adhùc persisteret, & alia mihi *non superesset defendendi facultas*, tunc necessariò ex suppositione, Aggressoris occisio sequeretur, non verò ex ipsa Defensione; vt esset Defendentis operatio volita, & moralis, & propterea propriè respectu illius Defensionis, dicitur *effectus per accidens permissiuè*, & præter Operantis Intentionem.

Concluditur occisionē Aggressoris esse effectum per accidens, nō per se.

14 Immò Inuasus, respectu Defensionis *est causa physica, & moralis*: eligit enim sciens, & prudens talem Defensionem, tanquàm *medium necessarium* ad propriam conseruationem, *per se* intentam, tanquàm finem: respectu verò occisionis ipsius Aggressoris, *est causa tantùm physica, non moralis*, cùm illam *per se* non intendat, sed *per accidens* sequatur, nisi fortè Inuasus ex vindicta, & odio Inuasoris, per se illam intendat.

Defensor nō dicitur causa moralis respectu occisionis Inuasoris.

15 RESPONDEO SECVNDO ad Quæsitum: Non licere Inuaso, *per se, & principaliter intendere* in licita Defensione Inuasoris cædem; sed propriam Conseruationē, ad quam per accidens, & præter Intentionem sequatur Inuasoris occisio. Hæc responsio est ad mentem Angelici Doctoris.

Secunda Auctoris responsio.

16 Probatur, quia Hominis occisio *spectat ad publicam auctoritatem* propter commune bonum, vt probat D. Thomas *artic. suprà citato*: ergo, &c.

Prima ratio pro secunda cōclusione.

Præterea: Hominis occisio non est *medium necessarium* ad Vitam Inuasi conseruandam: ergo Inuaso non licet *per se intendere* Inuasoris necem. Antecedens ex dictis patet; Si enim Inuasor *ab inuadendo desisteret, non occideretur*, & Inuasi conseruaretur Vita: ergo Inuasoris occisio *per accidens* sequitur, ex suppositione nimirùm, quòd *insistat in Inuasi Aggressione*, qui licitè se defendendo, Conseruationem propriam, *per se intendit*, ad quam *per accidens* sequitur, & præter Intentionem, Aggressoris occisio.

Secunda ratio.

Ex dictis Duas Regulas colligè, quæ plurimùm deseruiunt ad similia Quæsita explicanda.

Corollaria ex præcedenti doctrina.

17 Prima Regula est: Quandò actio bona secundùm se, ex qua sequitur aliquis effectus, secundùm se illicitus, vel nociuus respectu alterius, est Mihi necessaria ad conseruationem eius, ad quod Ius habeo, erit mihi *licitum in bona illa actione persistere*, dummodò effectus, qui per accidens sequitur, non sit communibus bonis notabiliter nociuus. Et multò magis *persistere licebit* in illa actione, quandò *communis boni promotiua est*. Hæc Doctrina verificatur in actione Defensionis propriæ Vitæ, ad quam Aggressoris occisio sequitur: & in sumptione Medicinæ, ad quā per accidens ebrietas, vel seminis emissio sequitur. Verificatur etiam maximè in Bello iusto, quandò Milites pugnantes contrà Hostes, & Ciuitatem, occidunt pariter Innocentes, *per accidens, & præter Intentionem*. Sic enim expedit communi bono, quòd Milites non desistant ab Impugnatione Ciuitatis, etiamsi Innocentes sint in tali bellico Conflictu interimendi.

Prima regula.

Exempla pro explicatione huius doctrinæ.

18 Secunda Regula est: Quandò actio illa, quæ bona est, aut certè non est mala secundùm se, *non est* mihi *necessaria*, sed potiùs parùm vtilis; & si desistam ab illa, parùm, aut nihil nocumenti mihi accidit: & ex alia parte sequitur aliquod nocumentum notabile proximo; *teneor cessare ab illa actione*, vel ex Charitate, vel ex Iustitia. V.g. si quis relaxandi animi gratia, velit iaculari ad sco-

Secunda regula.

Quandò teneatur quis ab aliqua actione desistere, licèt in se non sit mala?

pium, ad quam actionem, Ille Ius habet: tamen si dùm vult iaculari, videat hominem transeuntem, & nihilominùs iaculetur, & occidat Hominem: non potest dici illa occisio effectus *per accidens*, & *præter intentionem* Iaculantis, sed effectus *per se*, licèt *indirectè volitus*. Et ratio est, quia Ille *tenebatur cessare* ab illa actione, ex qua cessatione, parum, aut nihil damni reportasset: quàmuis aliàs haberet potestatem iaculandi. Et Similiter in alijs casibus philosophandum est.

Exemplū pro explicatione præcedentis doctrinæ.

Ad Opposita Respondetur.

19 Ad Primum negatur simpliciter Antecedens: Non enim *medium necessarium* ad vitam conseruandam est Inuasoris occisio; proindè Inuaso *illicita* erit, vt hactenùs explicatum est.

Primum argum. diluitur.

Ad Secundum eodem pacto respondetur, vt superiùs diximus, & omninò negandum est, doctrinam hanc scrupulosam esse, immò plurimùm necessariam ad scrupulos vitandos: neque hanc Metaphysicam improbandam, immò *maximè commendandam* esse, vtpotè nostrarum operationum directiuam, nè in illicita Defensione Inuasus coràm Deo peccet, cuius oculis omnia nuda sunt, & aperta; idcircò Nos Christianam hanc Metaphysicam, & amplecti, & docere debemus.

Diluitur secundū.

20 Sed rursùs contrà traditam distinctionem in prima, & secunda Responsione ad Quæsitum, insurgit Petrus Nauarra, *lib. 2. de restitutione, cap. 3. num. 339.* vbi ait, Eam distinctionem *subtilem* magis, *quàm veram*, & ad mores accommodatam, præcipuè in illo Conflictu, reijciendam esse, quoniam *Inuasus sciens, & volens*, non verò *casu*, & *ignoranter* occidit, vt omnes fatentur: ergo actus est humanus, & volitus: ergo *ex Intentione* finis procedit, sicut omnis electio mediorum oritur ex intentione finis.

Petri Nauarri Obiectio cōtrà primā, & secundā conclusionem.

Fateor autem (idem Nauarra inquit) quòd cùm *Intentio sit de fine*, non potest quis proximi mortem *intendere*, ità vt ibi sicut *in fine* sistat; sed intendere illam, vt medium electum ad finem propriæ Defensionis, licitum esse debet. Aliàs dicere oporteret, quòd Iudex non potest Reum *ex Intentione* occidere; non enim vult illius mortem, ibi sistendo: esset enim crudelitatis, & odij, sed vult mortem ob bonum pacis, & communis vtilitatis Reipublicæ. Quod enim *Priuatus* facit occidendo, vt *se defendat*, id facit *Iudex pro bono Reipublicæ*. Vndè vel *Iudex* non potest *directè* mortem intendere, vel si potest pro bono communi, æquè poterit *Priuatus*, pro bono propriæ Personæ, vndè impertinens est illa Distinctio. Ità argumentatur contrà nostram Distinctionem Petrus Nauarra *loco citato*.

Paritas de Iudice di rectè intēdēte Reū Occidere.

Sed miror profectò hunc subtilis ingenij Doctorem, in Distinctionem illam à D. Thoma, Caietano, Bañes, atque Alijs traditam, pro batam, & commendatam, tam acriter inuehi, tanquàm in *subtilem* magis, quàm *veram*. Vndè ad eius Argumentū respondeo, concedendo quidèm Antecedens: Quis enim ambigit, quòd Inuasus non *ignoranter*, sed *sciens*, & *volens* Inuasorem occidat. Consequens verò distinguendum est: Ergo occisio est actus humanus, distinguo: Si loquamur *physicè*, & materialiter, concedo; *moraliter* autem, nego. vt ex supradictis patet.

Respōsio.

D. Thom.

Caiet.

Bannes.

Occisio inuasoris quomodò sit actus humanus?

QVÆ-

QVÆSITVM VIII.

An si Aggressor esset Ebrius, vel Phreneticus, vel etiam si esset Sùi Compos, sed aliundè constaret, Eum reperiri in statu peccati, licitè ob Defensionem occidi posset ab Eo, qui dum inuaditur, moraliter credit se esse in statu Gratiæ?

SVMMARIVM.

1 *Referuntur Auctores pro prima sententia negatiua.*

2 *Ex Charitate vnusquisque tenetur vitam Spiritualem Proximi, vitæ propriæ corporali præferre, ex quibusdam DD.*

3 *Accursius, & D. Augustinus pro hac prima sententia referuntur.*

4 *Ciuiles Leges, licèt permittant tales existentes in peccato interfici posse; non tamen reddunt Interfectorem à culpa immunem.*

5 *Non potest occidi Aggressor in casu tantùm, quo compos non esset sui, vt si esset Ebrius, vel Phreneticus. ex De Lugo.*

6 *Secunda sententia, oppositum docet, nempè omnes tales Aggressores licitè interfici.*

7 *Exempla aliqua ex Soto, ad oppositam sententiam improbandam.*

8 *Propria temporalis salus, tunc solum est periculo exponenda, cùm est medium simpliciter necessarium ad Spiritualem salutem Proximi.*

9 *Idque exemplo explicatur.*

10 *At secùs est, si non sit simpliciter necessaria.*

11 *Aggressoribus existentibus in peccato, occasio daretur inuadendi Iustos, si ab illis licitè non possent interfici.*

12 *Iusta, ac defensiua bella essent illicita, si Aggressorum existentium in peccato, habenda esset ratio.*

13 *Rerum Proximi curam habere nemo tenetur, nisi in euentu necessitatis.*

14 *Præceptum charitatis, ad procurandam salutem æternam Proximi, obligat tantùm in casu necessitatis, iuxtà communem doctrinam.*

15 *Huius Doctrinæ exemplum adducitur.*

Quomodò intelligatur præceptum, Diliges proximum tuum sicut teipsum?

16 *Ex Auctoris sententia: Ebrius, vel Phreneticus Aggressor existens in peccato, occidi potest etiam ab eo, qui credat se esse in statu gratiæ.*

17 *Eadem est ratio de occisione iniusti Aggressoris, ac de occisione Ebrij, vel Phrenetici.*

18. 19 *Ebrius vel Phreneticus, licèt in statu peccaminoso existens, non possit ab illo resurgere; tamen in illo sciens, & volens se liberè constituit, & consequenter etiam pœnæ tali peccato debitæ, se liberè subiecit.*

20 *Non tenetur Iudex à condemnando Reo desistere, quàmuis præuideat illum impœnitentem ex hac vita decessurum.*

21 *Vitam propriam, alienæ: Vitam Innocentis, Noxij vitæ præferre, omni Iure licet; seruato tamen inculpatæ tutelæ moderamine. Quid si Inuasor esset innocẽs?*

22 *Quomodò intelligendum sit, ordine charitatis, vitam Proximi Spiritualem, propriæ vitæ corporali esse præferendam?*

1 PRIMA SENTENTIA est Asserentium: Nefas esse huiusmodi Aggressorem tunc interficere, Ità Gerson, *in tract. de Euchar.* Augustinus de Ancona *in Opusc. de Auctor. Eccles.* Ricchardus de S. Victore, *in Opusc. de Charit.* & Basolis ab Abulensi, *in c. 5. Matth. quæst. 109.* relatus. — *Prima sẽtentia negatiua.* — *Gerson.* — *August. de Ancona.* — *Ricchard. Victorin.* — *Basol.*

2 Nititur hæc Sententia tali fundamento; quia nimirùm lege, ac ordine Charitatis, *vita Spiritualis Proximi*, præponenda est *vitæ propriæ corporali*: sed si Aggressor in — *Fundamẽtũ huius sententię.*

statu peccaminoso existens occideretur, irreparabiliter sempiternam amitteret fœlicitatem, ac æternum incurreret Interitum: Et ex altero capite, Si Inuasus in Gratiæ statu existens, permitteret se ab Eo interfici, solùm temporalem amitteret vitam, cum ingenti suo merito: ergo concurrentibus simul, hinc morte corporali, illinc verò spirituali, teneretur Aggressus sub læthali peccato, pati potiùs se morti dari, quàm Aggressorem morti tradendo, æternæ Damnationi addicere.

Accursius

3 Accursius *in Glossa l. vt Vim. ff. de Iust. & Iur.* vniuersìm affirmare videtur, *Iure Cæli* nefas esse interficere Aggressorem. Et eiusdem sententiæ videtur fuisse Augustinus, *lib. 1. de liber. arbitr. à cap. 5. & rursùs à cap. 15. iuncto fine cap. 14. anteced.* Nàm dicto Capite quinto, sic cum Euodio agens, ait Augustinus: *Priùs mihi discutiendum videtur, vtrùm vel Hostis irruens, vel Insidiator Sicarius, siue pro Vita, siue pro Libertate, siue pro Pudicitia, sinè vlla interficiatur libidine* (hoc est appetitu, qui à recta ratione, ac lege Dei æterna, deordinate faciat, & amittere virtutem, ac peccare, iuxtà intentum Augustini in eo libro: vt benè explicat Molina *loco citato.*) Et tunc Euodius: *Quomodò possum arbitrari carere Istos libidine, qui pro his rebus digladiantur, quas possunt amittere inuiti* (in quibus vitam procùldubio comprehendit) *aut si non possunt, quid opus est pro his vsque ad hominis necem progredi? Non ergo Lex iusta est, quæ dat potestatem, vel Viatori, vt Latronem, nè ab eo Ipse occidatur, occidat; vel cuipiam Viro, aut Fœminæ, vt violenter sibi Stupratorem irruentem, ante illatum Stuprum, si possit, interimat.* Hæc Augustinus.

Verba D. Augustini pro eadē sententia.

Lex non potest cui quā iustè cōcedere, vt existentes in peccato interficiat. ex Augustin.

Ciuiles Leges id concedentes quomodò sint intelligendæ?

4 Et in progressu manifestè sentire videtur, Ciuiles Leges, quæ id concedunt, solùm esse *Permissiuas*, vt impunè id fiat; ad maiora Reipublicæ damna vitanda, non verò reddere eiusmodi Interfectores *Immunes* à culpa, contrà *Quintum Decalogi Præceptum*, Legemque Dei æternam, quam transgrediuntur ob inordinatum appetitum ad vitam, aut nè turpitudinem circà proprium corpus patiantur, quam sine peccato, amissioneque Castitatis pati possunt, si non consentiant, vt possunt; aut ob inordinatum appetitum ad res externas.

Sententia De Lugo.

5 Hanc Sententiam sequi videtur Eminentissimus Cardinalis De Lugo *de Iust. & Iur. tom. 1. disp. 10. sect. 4. num. 143.* in eo tantum casu, quo Aggressor esset *Ebrius*, *vel Phreneticus*, non autem, quandò esset *Sui Compos*: ait enim *loc. cit.* huiusmodi *Ebrium*, *vel Phreneticum*, iniustè quidèm materialiter, sed tamen absque libertate Inuadentem, dum constet Eum in statu peccati reperiri, *non videri posse licitè occidi* ab Eo, qui moralem aliquam certitudinem habet, se *in statu Gratiæ* existere; & rationem assignat, quia tùnc verè non potest Proximus sibi consulere, & subuenire in illa extrema necessitate, & periculo certo æternæ damnationis, nisi Inuasus, propriam vitam pro Ebrij, vel Phrenetici Inuasoris remedio exponat. Hic tamen casus (inquit De Lugo) rarissimus est, quòd constet Illum esse in statu peccati, ob quod in æternum damnandus sit.

Ratio.

Secunda sententia.

Caiet.

6 SECVNDA SENTENTIA est Caietani *in 2. 2. quæst. 64. art. 7. §. Ad hoc dicitur.* asserentis; Quod licèt *magnæ Charitatis* esset, vt Is, cuius vita non est necessaria alienæ saluti Spirituali, priuari se pateretur vita præsenti, vt Inuasor haberet spatium Pœnitentiæ, & sic se Deo redderet: ad hoc tamen *non tenetur*, quoniam ponere vitam pro anima proximi, non est actus Charitatis, ad quem *de necessitate tenemur*, nisi in casu, quo *tenemur Eius saluti prouidere*. Constat autem, quòd hic non est casus talis, quoniam iste in nullo est necessita-

Ratio pro hac sententia.

tis, sed iniquæ voluntatis articulo constitutus.

6 Quia igitur Defensori incumbit cura prouidendi saluti propriæ vitæ, nec tenetur prouidere vitæ Corporali, aut Spirituali Inuasoris, consequens est, vt cum ordinata dilectione Charitatis, amet magis, Salutẽ Spiritualem Proximi, quàm vitam propriam, & tamen hunc actum tutelæ nõ prætermittat, cum consequente damno vtriusque vitæ alterius; quia ad hunc effectum *non tenetur*, quia *non est sibi commissa cura de Illo*, sed de corpore proprio, &c. Hæc Caietanus.

Soti Opinio cum secunda sententia congruit.

7 Sotus, *de Iust. & Iur. lib. 5. quæst. 1. circa medium §. At verò*; Caietani vestigijs adhæret docens; Quòd Gersonis Opinio non solùm *Naturale Ius peruerteret*, verùm etiam Christi Iugum, quod suaue est, & leue, *acerbum faceret, atque importabile*. Quænàm, inquit, Iustitia esset in lege; quæ subditos cogeret, vt vitam, quam Mortales tanti æstimant, cuiuscumque temeritati, & audaciæ dono darent?

Exemplis ostenditur oppositam sententiã esse reijciendam.

Si Me, subdit, Tyrannus ad malum vrgeret, vitam pro virtute deberem ponere: sed tamen, quod cuicunque volenti me iniquissimè occidere, id permittere cogar, intollerabilis res esset. Immò *non solùm Vitam* non cogor Illi dare; verùm neque *Honorem*, neque *Famam*, neque *Bona* mea: Est v.g. impurus homo, & peruicax, qui iurat, nisi dedero Ei pondus auri, patraturum sese graue aliquod scelus; vtrùm productà Ego stringar petitionem suam Illi concedere? Minimè.

Obiectio primæ sẽtentię soluitur ex Soto.

8 Ad Argumentum ergo (ipsemet subdit) conceditur, *ordine Charitatis*, magis esse diligendam Salutem Spiritualẽ Proximi, quàm nostram temporalem. Hæc autem Charitatis Lex solùm obligat, vt quoties ad huiusmodi Spiritualem Salutem, mea fuerit temporalis *simpliciter necessaria*, debeam Illam periculo offerre.

Exemplũ pro superioris doctrinæ explicatione

9 Exempli gratia. Laborat Ciuitas aliqua, vel Persona ignorantia in vincibili, quam ego solus possum tollere: deberem certè, *ordine Charitatis*, cum periculo vitæ, veritatem detegere. Item si mihi incumbit ex officio; nàm tempore Pestis tenetur *Prælatus*, & tempore Belli, *Princeps* non deserere Populum; quia hoc secundo Casu non sola *Charitas*, verùm & *Iustitia* concurrit.

Lex charitatis nõ obligat, cũ propria vita temporalis non est necessaria ad vitam spiritualẽ Proximi.

10 Vbi autem vita mea non est necessaria, sed Ipsi sciunt se malè agere, & possunt cessare, & *sua culpa non cessant*, Ego non teneor: sed ad perfectionem Charitatis quandòque id pertineret. Et hoc expressè docet D. Thomas, *in 1. & 2. Conclusione in solutione ad 3. & quæst. 25. eadem 2. 2. art. 8.* ait: Quòd licèt dilectio Inimici *in præparatione* animi sit necessaria, quandò necessitas occurrerit: tamen extrà talem necessitatem diligere Inimicum, non est, nisi de perfectione Charitatis.

Rationes aliæ ex Soto, pro hac secunda sententia.

11 Ad propositum ergo vt descendamus, Qui me Vi armata priuatìm adoritur, sua culpa id facit; quarè mea vita non est Illi necessaria; & ideò *non teneor Illi succurrere*: Aliàs occasio porrigeretur peruersis hominibus Iustos inuadendi, nempè dùm certi essent ab Illis non se esse occidendos. Simili enim audacia Machabæorum Hostes Sabbathis eos adoriebantur, arbitrantes tunc Eos non posse pugnare. Quarè, vt legitur 1. *Mach.* 2. *Decreuerunt etiam diebus illis Sanctis, sese Armis defendere*.

Lib. 1. Mach. c. 2.

Haud ergo est consequens: Teneor diligere Salutem Proximi Spiritualem, præ mea Corporali: ergo teneor Illam extrà casum necessitatis plùs seruare. Vnicuique nàmque mandata est cura suæ Vitæ, suorumque Bonorum: non autem Alienorum, etiamsi pretiosio-

ra sint: Sicuti seruare Pater tenetur, magis filium suum, quàm extraneum longè meliorem. Hæc Sotus.

Alia ratio ex Molina pro hac secunda sententia.

12 Molina hanc eandem Doctrinam tradit *to.4.disp.13.n.2.* quam à Soto hauserat pro solutione propositæ Difficultatis, additque pro huius sententiæ confirmatione optimum quidem argumentum, tali pacto: Data contraria sententia, quòd scilicet lege Charitatis, nè Iniqui Interitum sua culpa incurrant æternum; teneamur pati ab Eis Iacturam Iniustam Vitæ, cæterorumque nostrorum Bonorum temporalium, *condemnantur Bella Iusta, etiam Defensiua*, quibus Aduersarij contrà Nos cum aperto læthali peccato pugnant; eò magis, quò magis perspicuum est, Illos cum Iniustitia pugnare.

Confirmatio.

13 Confirmatur: Quoniam cura rerum suarum *semper* vnicuique incumbit, Alienarum nonnisi *in euentu necessitatis*, quandò scilicet indigent opera nostra; eaque de causa quandò Proximus *per seipsum* potest sibi sufficienter prouidere, *non tenemur illi subuenire*, saltem cum nostro notabili detrimento, esto detrimentum illius longè sit grauius.

De Lugo. Quandò adsit obligatio procurandi salutē æternam Proximi?

14 De Lugo *loc. cit. num. 142.* cum Molina consentit, ac optimè quidem respondet: Obligationem Charitatis ad procurandam Salutem æternam Proximi, non esse vniuersalem, nisi in casu *necessitatis extremæ*: ad necessitatem autem requiri, quòd Proximus nostro auxilio indigeat, Cùm ergo Inuasor Iniustus, non indigeat mea ope, Ipse enim *potest facilè sibi consulere*, non me inuadendo Iniustè, non censetur esse in necessitate graui, nedùm extrema: quarè *cessat* omninò *obligatio* subueniendi, quia hæc solùm est respectu Indigentis, Ille verò, qui potest se saluare, non indiget, vt constat.

Exemplū pro explicatione præcedentis doctrinæ.

15 Sic etiam, si aliquis habens, quo cibos sibi comparet, nolit expendere, & fame moriatur, *non obligor ex Charitate* ad dandum Ei ex meis pecunijs, vt emat, quia non indiget: Charitas autem non obligat cum eo rigore ergà omnes Proximos, sed ergà verè indigentes.

Præceptū diligendi proximū obligat eū tum ad subueniē. dum illis in ijs, quæ rationabiliter desiderantur.

Ratio à priori est, quia hæc obligatio fundatur in illo Naturali Præcepto. *Diliges Proximum, sicut te ipsum*. Seù, *Quod tibi vis fieri, fac Alijs*. Hoc autem intelligitur de ijs, quæ *rationabiliter* volumus, & desideramus ab alijs: nemo autem rationabiliter vult, vt Ipse, qui proprijs pecunijs potest suæ necessitati subuenire, adiuuetur ab Alijs: Sic etiam nemo *rationabiliter* desiderat, quòd dùm potest facilè suæ saluti consulere, Alium non inuadendo Iniustè, subueniatur ab Alijs, sinentibus se *Iniustè* occidi, vt eius saluti consulant. Hactenùs De Lugo; cuius responsionem proprijs verbis adduximus, cùm satis quidem ad rem sit, & solidam contineat Doctrinam.

Auctoris Sententia.

Ebrius, vel Phreneticus Aggressor, licitè occidi potest.

16 RESPONDEO igitur ad Quæsitum. In casu, quo *Ebrius*, vel *Phreneticus*, in peccaminoso statu existens, inuaderet Alium in statu Gratiæ existentem, de quo sit Moralis aliqua certitudo; in tali inquàm casu videtur, huiusmodi Inuasorem *licitè posse à tali Inuaso occidi*. Hæc Responsio est directè opposita Responsioni De Lugo.

Prima ratio pro Auctoris sententia.

17 Primò probatur ad hominem: Nàm per ipsummet De Lugo, Iniustus Inuasor, si sit in statu peccati, ratione Aggressionis actualis Iniustæ, potest *licitè* occidi ab Inuaso; etiamsi moraliter credat se esse in statu Gratiæ: ergo *Ebrius*, vel *Phreneticus*, quem aliundè constaret esse in statu peccati, à quo posteà per phrenesim, vel Ebrietatem non

poſſit reſurgere, *licitè poterit ab Inuaſo occidi*, etiamſi moraliter credat ſe eſſe in ſtatu Gratiæ.

Antecedens etiam vltrò conceditur à Soto, & Molina *locis ſuprà citatis*, & communiter. Conſequentiam autem ſic probo. Ideò *Ebrius*, vel *Phreneticus* non poteſt occidi in ſtatu peccati ab Inuaſo, qui moraliter ſit in ſtatu Gratiæ &c.; quia Salus æterna Proximi, præferenda eſt Vitæ temporali, propriæ; ſed in vtroque Caſu *eadem ratio viget*: ergo de vtroque Caſu, idem eſt ſentiendum.

Reſponſio De Lugo ad argumentũ ſuprà allatũ.

18 Sed reſpondebit De Lugo: Diſparem eſſe rationem: Nàm in Primo Caſu, Iniuſtus Aggreſſor, ità eſt in læthali peccato, vt ſit in ſtatu, à quo *reſurgere poteſt*, ſi velit, & eius nequitiæ adſcribendum eſt, quòd non reſurgat; at verò *Ebrius*, vel *Phreneticus* in tali ſtatu, *hic, & nunc* exiſtit, ratione Ebrietatis, vel Phreneſis; vt *ab eo ſtatu moraliter, & phyſicè, hic, & nunc reſurgere nequeat*: proindè eius æterna mors, quæ ex occiſione ſequeretur, non eſt adſcribenda nequitiæ Ebrij, vel Phrenetici, ſed nequitiæ Inuaſi, à quo temporalis mors Illi infertur.

Impugnatur hæc Reſpõſio

19 Sed contrà. Ebrius, vel Phreneticus, ante Ebrietatem, vel Phreneſim, *ſciens, & volens liberè ſe conſtituit in tali ſtatu peccati*: cui (circà hoc enim totius huius Difficultatis cardo vertitur) æterna mors debetur: ergo *eius nequitiæ liberè ab Ipſo volitæ* adſcribendum eſt, quòd poſteà in ſtatu Ebrietatis, vel Phreneſis, æternæ morti deſtinetur.

Liberè peccans, liberè ſe ſubijcit Pœnæ peccati.

Probatur Conſequentia; Quia, qui liberè peccat, liberè conſequenter ſe ſubijcit pœnæ peccati, quæ eſt æterna mors: Quòd autem talis pœna Illi infligatur, vel *immediatè* poſt peccatum, vel *mediatè* poſt Phreneſim, aut Ebrietatem, hoc ad Diuinum Conſilium, & ad Theſaurum Diuinæ Sapientiæ ſpectat, nec eſt in manu peccatoris, Deo dicere: Cur ità facis? Semper tamen Peccatoris nequitiæ eſt adſcribendum: ergo par ratio omninò in vtroque illo Caſu: Nàm *liberè peccator ſe conſtituit in tali ſtatu*, cui mors æterna debetur, quàmuis poſteà ſua antecedenti culpa, à tali ſtatu phyſicè reſurgere nequeat.

20 Secundò Probatur noſtra Reſponſio; Nàm *Iudex*, qui ſciret Reum Capite Damnatũ nolle Contritionis actum elicere, nec Confiteri, & Pœnitentiam agere, non tenetur *à Condemnatione deſiſtere*, quàmuis ſciret Reum, ratione talis ſtatus in æternum fore damnandum, aliòquin facilè quiſquam fingeret, ac conuerti nollet, vt Capitis Damnationem euitaret: ergo neque Inuaſus *ceſſare debet* à ſui Defenſione contrà *Inuaſorem Ebrium*, vel *Phreneticum*, quàmuis ſciret exiſtere Illum in miſerrimo peccati ſtatu. Antecedens ab omnibus admittitur, Conſequentia ex paritatis ratione ſequitur. Secunda ratio pro Auctoris ſententia.

21 Potiſſima tandem ratio ad noſtram Sententiam comprobandam, illa eſt; quod Naturale Ius dictat, vitam propriam, alienæ; & Innocentis Vitam Noxij Vitæ præferendam eſſe. Quarè non ſolùm in Ciuili Iure, ſed etiàm in Canonico, quod pietati magis accedere ſolet, id licitum eſſe ſæpiſſimè decernitur: immò eſſe de Iure Naturali declaratur. Vndè *Exodi* 22. dicitur. *Si effringens Vir domum, vel ſuffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, Percuſſor non erit Reus Sanguinis*. Et idem habetur in *cap. Ius Naturale. Prima diſtinctione in Textu, & in Gloſſa Satis apertè. & in Clement. 1. de Homicid. & in cap. 3. §. ſi verò, de ſentent. Excomm.* ſic dicitur. Si verò *Clericus ſibi Vi irruentem, Vi repellat quis, non debet propter hoc ad Sedem Apoſtolicam tranſmitti, ſi in continenti Vim Vi repellat: cùm Vim repellere omnes leges, omniaque Iura permittant*. Et in *cap. Interfeciſti. de Ho-*

Tertia ratio.

Ex varijs Iuriũ textibus oſtẽditur, vita propriam, alienæ ſẽper eſſe præferendam.

Exod. 22.

micid. idem habetur, & *in l. 2. tit. 8. partit. 7. & in l. 3. & 4. tit. 13. lib. 8. ordina. & in cap. significasti. 3. de Homicid.*

Inculpatę tutelæ moderamen seruari debet.

Id tamen fieri debet cum Moderamine Inculpatæ Tutelæ, *non* ad sumendam *vindictam*, sed ad Iniuriam propulsandam; vt prædicta Iura docent. *& cap. Olim. ibidem, 1. de restitut. spol. & in cap. Dilectum. de sentent. Excomm. in 6.* vt in superioribus Quæsitis ostendimus.

Vide Doctrinā superiùs allatam nu. 6. & 7.

22 Quomodò autem sit intelligendum, quòd ordine Charitatis magis sit diligenda Salus Proximi Spiritualis, quàm nostra temporalis, optimè docent Caietanus, & Sotus *locis suprà relatis*, quorum Doctrinam amplectimur, ac nihil superaddendum videtur; nolo enim, vt cum Apostolo loquar, *plùs sapere, quàm oportet sapere.*

Caietan.
Sotus.
Ad Rō. 12

QVÆSITVM IX.

Vtrùm, licita sit Defensio cum moderamine inculpatæ tutelæ respectu cuiuscumque Personæ, siue Aggressor sit Rex, siue Dux, siue alia Persona Reipublicæ valdè necessaria.

SVMMARIVM.

1 *Regem, aut Personam Republicæ necessariam in defensione interficiens, moderamen non seruat, iuxtà primam sententiam.*
2 *Doctrina Bañes, ad eandem sententiam confirmandam, adducitur.*
3 *Molina opinio cum eadem sententia congruens, affertur.*
Persona Reipublicæ necessaria mortaliter peccat, nisi Inuasorem occidendo, suam tueatur Vitam.
Idemque dicendum, si eius Inuasio, aut Occisio, in Vxoris, & Filiorum detrimentum cederet.
4 *Quid si aggrediens sit Rex, aut talis, ex cuius interitu, bella, & turbationes in Republica nascerentur; quidue, si nulla timeatur futura perturbatio?*
5 *Quid tandem; si vel congredientes pares sint, vel ex Aggressoris interitu, nullum timeatur detrimentum, iuxtà mentem eiusdem Doctoris?*
Alij citantur Auctores pro eadem sententia.
6 *Secunda sententia proponitur, docens Defensionem, etiam contrà Superiores sumptam, esse licitam.*
7 *Ad mortem iniustè Damnatis, etiam licitum est se contrà Principes defendere, iuxtà hanc secundam sententiam.*
Rationes, ad eandem sententiam firmandam, adducuntur.
8 *Quæsitum resoluitur, & cum prima sententia statuitur, Defensionem contrà Personas Reipublicæ necessarias, esse illicitam.*
9 *Diui Thomæ, & Glossæ auctoritates pro hac sententia.*
10 *Lex Naturalis præferendi commune bonum particulari, est lex potior, ac fortior, quàm sit lex, Vim Vi repellendi, ob sui Defensionem.*

Adducuntur aliorum Opiniones.

1 PRIMA OPINIO est, Soti *de Iust. & Iur. q. 1. art. 8. §. quin verò*, asserentis, quòd si Aggressor esset Rex, vel Dux, vel alia Persona, quæ valdè esset Reipublicæ necessaria; Inuasus autem esset Persona vilis, cuius vita ad bonum commune nihil referret, tunc Inuasum ex Charitate *teneri lethum potiùs subire*, quàm alteri inferre.

Prima sētentia.
Sotus.

Et è contrà contingere potest casus, quo teneatur Inuasus sub pœna peccati mortalis, vllo pacto sinere se occidi pro Inuasoris salu-

te, vt si vice versâ, Princeps, aut quævis alia Persona Reipublicæ perquàm commoda ab impuro aliquo, & nefario impeteretur; In tali inquam casu, *teneri Inuasum potiùs lacessentem occidere*, si ad sui Defensionem opus esset, quàm se ab Inuasore occidi permittere. In reliquis verò medijs casibus, quàmuis quilibet Inuasus Ius habeat se defendendi, nihilominùs, inquit Sotus, *liberum ei esse* propter Charitatem, Iuri eiusmodi renunciare, ac proindè Aggressoris vitam, suæ vitę anteferre.

Bañes.

2 Haud aliter sentit Bañes *de Iust. & Iur. q. 64. art. 7. antè medium concl. 2. § hæc conclusio*, vbi ait, licitum quidem esse homini se defendere cum Moderamine inculpatæ tutelæ, occidendo Inuasorem, cum quadam tamen exceptione, quandò scilicet *ex morte Aggressoris sequitur notabile damnum Reipublicæ*; tunc enim tenetur homo, potiùs pati mortem, quàm occidere Inuasorem cum tanto damno boni communis, & hoc ipsa Natura nos docet, experimur enim, quòd grauia elementa proprios motus deorsùm obliuiscitur, & ascendunt sursùm, nè detur vacuum, quod esset maximum damnum vniuersi.

Occidens Inuasorem qui fit vtilis Reipublicæ, an peccet cõtrà charitatem, & contrà Iustitiam?

Sed nihilominùs, inquit, dicimus, quod si occiderit Inuasorem defendendo propriam vitam cum Moderamine, *non peccat contrà Iustitiam commutatiuam* per comparationem ad Inimicum occisum, sed *peccat mortaliter, & contrà charitatem*, & pietatem contrà Patriam, & insuper *contrà Iustitiam commutatiuam* per comparationem ad Rempublicam, cui maximum detrimentum infert; aliud enim esset non defendere Regem, cum possis, & aliud occidere; etenim in priori casu peccas tantùm *contrà charitatem*, in secundo verò peccas *contrà Iustitiam* cõmutatiuam, damnificando Rempublicam. Ità Bañes.

Molina.

3 In idem ferè incidere videtur id, quod docet Molina *de Iust. & Iur. tom. 4. tract. 3. disp. 14. num. 1.* vbi tribus assertionibus suum sensum aperit circà præsentis dubij solutionem.

Quid sentiendum si vita Inuasi esset necessaria Reipublicæ?

Asserit primò: Aggressum teneri sub reatu læthalis culpæ Aggressorem interficere, *si posset, ac necesse esset* ad suæ vitæ tutelam, si tamen ipsius vita multùm Reipublicæ, vel in spiritualibus, vel in temporalibus necessaria esset.

Assertionem hanc probat, quoniam in casu posito, agitur *de communi maximo bono*, in cuius præiudicium non potest Aggressus absque læthali culpa, vitam suam medio illo licito non conseruare, nequè ad id censenda est facta ei facultas à Deo, cuius quòad dominium est vita ipsius, nihil impediente damno Inuasoris, in quod sua culpa incidit.

Quid si ex Inuasi morte Vxor, Liberi, totaque familia sit damnum subitura?

Pariter sentiendum esse, quandò ex Inuasi morte, maximum *in Familiã, Vxorem, ac Liberos*, quos alere Inuasus tenetur, detrimentum redundaret; & ratio est, quia licet Iuri suo cedere posset, ac propriam vitam temporalem, temporali simul, & æternæ Aggressoris vitæ postponere; non tamen *Iuri suorum* cedere posset, illis enim ipsius vita est necessaria ad alimenta, educationem, ac protectionem, quæ à vita ipsius dependent, habendam.

Specialis assertio de Rege iniustè inuadente.

4. Asserit secundò: Quandò Aggressor est talis, cuius vita *multùm Reipublicæ interesset*, quandò nimirùm ex interitu Regis v.g. turbationes, & bella succederent ob Regni successionem, Aggressus verò Persona communis esset; tunc teneri eum *sub lethalis culpæ reatu*, potiùs mortem pati, quàm in sui Defensionem, talem interficere iniustum Aggressorem.

An liceat occidere Regẽ iniustè aggredientem quando successorẽ habet?

Si tamen esset Rex aliquis habens successorem, qui æquè benè Rempublicam gubernaret, tunc In-

ua-

uasus ab eo iniustè, licitè posset eum interficere, vt vitam suam defenderet; Et Ratio est, quoniam ex Morte talis Principis, non tantum damnum sequitur Reipublicæ, vt propter illud teneatur Inuasus mortem perpeti iniustam, nè suum Aggressorem interficiat.

Quid sentiendum quando Inuasor, & Inuasus essent pares conditionis?

3 Asserit tertiò: In casu, quo Aggressor, & Aggressus *pares essent*, aut certè ex Aggressi morte non sequeretur Reipublicæ longè maius detrimentum, neque vita illius, vxori, ac filijs esset non leuiter necessaria, tunc fas Aggresso esset, vel occidere Aggressorem, vel eum non interficere, ac permittere potiùs se ab illo interfici, non solùm, ne ille simul cum morte temporali interitum incurreret æternum, sed etiam, ne ille vel solam amitteret corporalem vitam, essetque id egregiæ Charitatis actus. Hactenùs Molina.

Diana.

Diana *tom. 5. tract. 4. resol. 2. propè finem* cum Molina consentit. Sic etiam Lessius. *lib. 2. cap. 9. dub. 8. num. 24.*

Lessius.

Malderus.

Malderus 2. 2. *D. Thom. tract. 3. cap. 1. dub. 7. assert. 3.* Soti sententiam sequitur, limitat tamen in casu, quo Inuasus à Principe, probabiliter sibi metueret ex subitanea nece animæ periculum.

Secunda sententia.

D. Anton.

6 SECVNDA OPINIO est D. Antonini *in 3. par. tit. 4. cap. 3. §. 1.* docentis pro salute, & vita, Defensionem aduersùs Superiorem, & Abbatem suscipi posse. Ità Siluester *in Verbo Bellum. 2. num. 4.* citans Ioannem de Lignano; Armilla *in Verbo, Defensio, num. 4.* Ità etiam Vasquez *lib. 1. Illustr. controu. cap. 18. num. 8.* Marsil. *in Consil. 4. num. 6.* & Zabarella *in Clementina 1. de poenis*; dùm docent, quòd licet, absque censura Excommunicationis *cap. Si quis suadente*, percutere Pontificem pro Defensione necessaria; & allegat Marsil. pro hac doctrina Innocentium *in cap. Quante de sent. Excomm.*

Siluester. Io. de Lig. Armilla. Vasquez. Marsil. Zabarel.

Comitol. D. Thom.

7 Hanc Sententiam acriter tuetur Comitolus *in respons. moral. lib. 4. quæst. 10. num. 14. & 15.* vbi cum D. Thoma quærit, vtrùm Condemnato ad mortem, liceat se defendere, si possit? Et cum eodem respondet: Si condemnatus sit *iustè*, non se posse defendere, neque resistere: posse autem, *si iniustè* condemnetur. Alio modo, inquit, D. Thomas condemnatur aliquis iniustè, & tale iudicium simile est violentiæ latronum, secundùm illud. *Ezechielis 22. Principes eius in medio illius, quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem*, & ideò sicut *licet resistere latronibus*, ità licet resistere in tali casu *malis Principibus*. Et quæ (subdit Comitol.) in hac parte à D. Thoma dicuntur, à nemine contradicuntur Theologo, aut summarum Scriptore, quod Ego sciam; atque paulò infrà addit: Nec memini me legisse quempiam eorum, qui de iusta sui Defensione loquuntur, qui in necessitatem subeundæ mortis coniiciant aliquandò eum, qui per vim, & iniuriam ab altero petitur.

Ezec. 22.

Pro hac eadem sententia pugnat Petrus Bizfeldius *de iniurijs, & damno dato cap. 1. quæst. 5. concl. 6.* vbi hæc habet: *Contrà quemcumque iniustè inuadentem, licet se defendere, etiam occidendo cum Moderamine inculpatæ tutelæ, contra Dominicum Soto, &c.*

Petrus Bizfeldius.

Ratio pro secunda sententia.

Probatur hæc opinio, quia non solùm lex Naturalis dictat, sed omnia Iura vim vi repellendam permittunt, nec distinguunt; ergo vbi leges, & Iura non distinguunt, nec nos distinguere debemus per *l. de pretio ff. de publ. in rem action.* Glossam, Bartol. Alber. & Alios *ibidem*; cùm enim talis Defensio sit Iuris Naturalis, conuenit vnicuique, vbique, semper, & contrà quamcumque Personam; vndè, etsi *Persona sit publica, & Reipubl. necessaria*, si iniustè aliquem inuadat, Inuasus *potest se defendere*, etiam occidendo, modo Moderamen iustum non excedat, si

Barthol.

alius

alius modus non ſit elabendi: nec in hoc læditur Charitas, quæ quandò eſt ordinata *incipit à ſeipſo*, itaut poſſim vitam meam præferre vitæ alterius cuiuſcumque Perſonæ.

Auctoris Sententia.

Vltima Sententia ex Auctore pro Quæſiti ſolutione.

Prima ratio.

Lex Naturalis eſt, commune bonum particulari eſſe præferendum.

8 In tanta igitur ſententiarum varietate, Soti ſententiæ adhærendum eſſe Mihi videtur, atque ad id aſſerendum, hac potiſſima moueor ratione, quia nimirùm *commune bonum, particulari eſt præferendum*. Quod Axioma, tàm in naturalibus, quàm in moralibús, nec non etiam in Politicis communiter receptum eſt: Hinc videmus Elementa, propria aduerſante inclinatione ad vacuum replendum confluere; Terram ſuo pondere deorsùm tendentem, ſursùm eleuari: Ignem ſua leuitate ſublime petentem, deorsùm præcipiti curſu deſcendere. Hinc quoque miramur Animantia, rationis expertia, Natura dictante, totum corpus trucidandum offerre, nè, vel leui vulnere nobilior pars afficiatur, & in nobis ipſis hoc ipſum iugiter experimur, cum manum, brachium, pro capite tuendo, præcidenda vltrò offerimus. Idem ergo in caſu poſito *aſſerendum omninò eſt*, ac proinde dicendum, *Inuaſo propriam* potiùs *mortem*, quàm Inuaſoris eſſe eligendam, ſi tamen Inuaſore pereunte, *maximum ſubitura eſſet* Reſpublica *detrimentum*.

Secunda ratio ex D. Thoma.

9 Noſtra hæc Sententia Angelici Doctoris auctoritate fulcitur, qui *in 2. 2. q. 69. art. 4.* hæc habet. *Licet reſiſtere in tali caſu malis Principibus: Niſi fortè propter ſcandalum vitandum, cum ex hoc aliqua grauis turbatio timeretur*. Ex quibus verbis, liquidò infertur, tàm ſcandalo vrgente, quàm graui turbatione Imminente, pro his vitandis *licitum non eſſe reſiſtere malis Principibus*. Et in hoc etiam ciuilem Gloſſam fautricem reperio *ad l. vt vim ff. de Iuſt. & Iur.* nam ait: *Vim illatam ab eo, cui ſubditi ſumus, & à Magiſtratu, etiam iniuſtè, nequaquàm propulſari debere, aut poſſe*.

Gloſſa.

Poſtrema ratio pro Auctoris ſententia.

Denique, ſic noſtram firmo ſententiam, manente Axiomate illo, *Commune* ſcilicet *bonum, particulari præferendum eſſe*: nam quamuis Lex naturalis, *Vim Vi* cum moderamine inculpatæ tutelæ cuicumque propulſare dictet, eſt tamen altera Lex potior, quæ naturalis quoque eſt, nimirùm *Commune bonum, eſſe particulari præferendum*. Concurrentibus igitur his duabus legibus ſimul, altera alteri, ac debilior fortiori cedit, ac proinde ceſſat obligatio ſcipſum defendendi, adueniente hac altera maiori obligatione, præferēdi commune bonum: ſicque oppoſitæ ſententiæ fundamenta, nemine impellente corruunt, ac abſolutè dicendum, ſi is qui inuadit ſit Rex, aut Dux, aut quilibet Reipublicæ valdè neceſſarius, potiùs necem ſubeundam eſſe Inuaſo, quàm illis Aggreſſoribus ad necem vſque reſiſtendum.

QVÆSITVM X.

Vtrùm qui Togatam vitam profitentur, moderamen Iuſtæ Defenſionis excedant, ſi reſiſtendo, Inuaſorem occidant?

SVMMARIVM.

1 *Ponitur Prima Sententia Affirmatiua, docens illos Moderamen excedere, modò abſque graui detrimento, vel Perſona, vel fama, fugam arripere nequeant.*

2 *Eccleſiaſtici tamen, ac Religioſi, nec-*

non

non etiam viles Personæ, & quibus armorum non est professio. numquam excusantur, iuxtà hanc sententiam.

3 *Negatiua, & vera Sententia proponitur, nempè quascumque Personas, etiam quibus non est Armorum vsus, concurrentibus debitis Circumstantijs, non excedere Moderamen &c. si Inuasorem interficiant.*

4 *Non est necessè, vt militarem vitam, vel Armorum vsum profiteatur quis, ad hoc, vt licitè Aggressori possit resistere.*

5 *Quid Auctores pro prima sententia relati, asserant de ijs, qui licitè non possunt resistere.*

1 AFFIRMATIVE' Respondet Eminentiss. Cardinalis De Lugo *de Iust. & Iur. tom.* 1. *disp.* 10. *sect.* 8. *nu.* 166. Qui pro se citat Couarruuium, Sotum, Gomez, Iulium Clarum apud Lessium *dubio.* 8. *n.* 44. *& dub.* 12. *n.* 75. Molinam, *disp.* 17. *num.* 1. Vasquez *dub.* 9. *nu.* 34. Turrian. *disp.* 27. *dub.* 3. Qui omnes docent, quòd quandò Inuasus, *absque graui detrimento* fugere nequit, vt nimirùm, vel quia fugiendo, faciliùs ab Inuasore offenderetur, vel occideretur; vel quia ex fuga, dedecoris & ignominiæ, & Ignaui hominis non leuem maculam contraheret: Tunc *licitum esse persistere*, etiam si necessè esset ad sui Defensionem, Inuasorem occidere. *Et ratio est*, quia ille solùm Iustæ Defensionis Moderamẽ excedere dicitur, qui *potens aliter commodè periculum illud euitare, non vult tamen præsentem effugere occasionem*, sed Aggressorem mauult percutere, vel occidere; Ergo imminente maximo vel famæ, vel Vitæ periculo in fuga arripienda; vtique non tenebitur Inuasus fugæ se dare, sicuti nec etiam tenebitur Patria exulare, cum vitæ, ac fortunarum iactura, vt Aggressorem effugiat. Ita sentiunt relati Auctores.

Prima Sent. affirm.

De Lugo.
Couarr.
Sotus.
Gomez.
Iul. Clar.
Lessius.
Molin.
Vasqu.

Ratio pro prima sẽtentia.

2 Verùm, subdit De Lugo *loc. cit.* Non excusari Personas viles, in quibus fuga nihil, vel parum dedecoris generat, neque etiam Personas Ecclesiasticas, vel Religiosas, quibus ad laudem potiùs, quàm ad dedecus dabitur, quòd armis non vtantur ad se defendendum, quorum vsum non profitentur, sed potiùs Vitam Togatam, & inermem; quarè idem dicendum videretur de alijs etiam Sæcularibus, & Laicis litterarum Professoribus, vt *Aduocatis, Medicis, Regis Consiliarijs, &* *similibus*, quibus armorum vsus, aut professio non est.

Limitatio præcedẽtis responsionis.

3 NEGATIVE' autem Respondendum Mihi videtur cum Soto, Nauarro, Valentia, Bañes, Salonio, Nauarra, & Aragonio apud Tannerum *tom.* 3. *disp.* 4. *quest.* 8. *dub.* 4. *nu.* 73. Turrian. *in* 2. 2. *tom.* 2. *disp.* 28. *dub.* 3. *num.* 1. Escobar *par.* 1. *de puritate & nobilitate probanda, q.* 1. *§.* 8. *num.* 13. Azor. *tom.* 3. *lib.* 2. *cap.* 1. *quest.* 14. Gomez *tom.* 3. *variar. resol. cap.* 3. *num.* 23. Molina *tom.* 4. *tract.* 3. *disp.* 17. Diana *tom.* 5. *tract.* 4. *resol.* 9. Quorum omnium vnanimis sententia est, pro Defensione honoris, qui notabilis sit momenti, *habita Personarum ratione, ac concurrentibus circumstantijs inspectis*, licitum esse interficere Aggressorem, *quandò aliter* honor conseruari *non potest* (vt si sit Homo ingenuus, cui dedecori sit fugere) tunc ab Alio eum aggrediente, fugere non teneri, sed defendendo propriam Personam, ac honorem, interficere posse Aggressorem, quandò aliter non potest vtrumque conseruare.

Vera sententia negatiua.

Sotus.
Nauarrus
Valentia.
Bañes.
Salon.
Nauarra.
Aragon.
Tanner.
Molin.
Diana.

Sed Sæculares, & Laici litterarum Professores, vt *Aduocati, Medici, Regij Consiliary, & similes, Personæ sunt Ingenuæ*, illisque dedecori esset fugam arripere, quandò inuaduntur, iuxtà prudentem hominum existimationem, ergo non tenentur fugere, vt opinatur De Lugo, sed resistere possunt, atque Inuasorem,

cum

cum Moderamine Inculpatæ Tutelæ interficere.

Obiectio. 4 *Inflat Ipse*: Hi omnes vitam Inermem profitentur, illisque, nec Armorum professio, nec vsus est: ergo fugere tenentur.

Solutio. *Sed Respondetur*. Transeat Antecedens, negatur autem Consequentia. Et ratio est, quia neque apud Iurisperitos, neque apud Morales Theologos, neque etiam apud Mundi Sapientes reperitur, talem circumstantiam necessariam esse, ad licitè Inuasori resistendum, vt nimirùm *Inuasus militarem vitam, vel Armorum vsum profiteatur*; sed satis esse eum TALIS STATVS, PROFESSIONIS, AC CONDITIONIS ESSE, Cui Ignominiæ, ac dedecori sit, fugam arripere: Huiusmodi autem sunt Litterarum Professores, Aduocati, Medici, Regij Consiliarij, & similes. ergo &c.

Quæ sit sententia Auctorū quos citat De Lugo. 5 Ad Auctores autem, quos citat: Respondetur, Illos loqui de Personis *vilissimæ sortis, ac infimæ plebis*, quibus dedecus non est, fugere; Litterarum autem Professores, *Perillustres sunt*, nec illos, fugiendo, Ignominiæ maculam contrahere decet.

QVÆSITVM XI.

Vtrùm quandò Inuasus dedit causam Iniustam grauem Inuasionis, teneatur fugere?

S V M M A R I V M.

1 *Ponitur prima Sententia docens teneri fugere, etiam cum sui incommodo. Quinam Auctores hanc sententiam tueantur?*

2 *Opposita Sententia ponitur, ad mentem Auctoris.*

3 *Quæ sit Sententia Caietani, pro prima Opinione citati?*

4 *Rationes pro Negatiua Sententia afferuntur.*

5 *Qui iustam dedit causam Inuasionis licet peccauerit, se tali periculo exponendo; in ipso tamen periculo constitutus, Ius defendendi se, non amittit.*

6 *Fur se ab Inuasore defendere, etiam illum occidendo, licitè potest.*

Idem dicendum de Iniusto Aggressore, si postquàm destiterit, ab Aggressio inuadatur.

7 *Inuasus, qui dedit causam Inuasionis, si Inuasorem cum Moderamine inculpatæ tutelæ interficiat, non tenetur ad restitutionem.*

8 *Si causam iustam non dederit Inuasionis, Hæredes occisi Inuasoris ad restitutionem damnorum Inuasi, tenentur.*

9 *Notabiliter excedentes in Defensione, ad quam Restitutionem teneantur?*

1 FFIRMATIVE' Respondet De Lugo, *tom.1. de Iust. & Iur. disp.10. sect.8. nu.168.* & exemplum adducit de Inuaso, quandò verbis contumeliosis irritauit, aut cum Vxore Inuasoris repertus fuit, vel alapam ei dedit; tunc, inquit De Lugo: Si posteà Inuasus possit euadere fugiendo, *non potest licitè occidere Inuasorem*: Pro se citat Corneio, *tract.5. de Irregularit. disp.4. dub. 1. quæst. 4.* Portell. *in dub. regul. verbo, Homicidium, nu. 32. in fine*; Idem anteà docuerat Suarez, *tom.5. de Cens. disp.46. sect.1. num.12.* qui benè aduertit (subdit idem De Lugo) ex fuga in ijs casibus, nullam, aut exiguam infamiam incurri. Sed licèt incurreretur, non ideò potest Inuasus non fugere, quia cùm ipse dederit causam Iniustam eiusmodi Inuasioni, tenetur ex Iustitia resarcire damna, & procurare, nè sua causa, Inuasori graue damnum eueniat, quale esset occidi in ea rixa, ob necessariam Defensionem. Si ergo potest hoc im-

Prima sententia.

De Lugo

Corneio.
Portell.

Suarez.

Ratio pro prima Sétentia.

pedire per fugam, *ad id tenetur etiam cum suo incommodo*; grauius enim est malum, quod ille alius Inuasor incurreret, si occidatur, cuius mali ipse Inuasus, vt constat, primus Iniustus Auctor fuit per causam iniustam, quam ex se posuit.

Nauarrus

Antonius

Caietan.

Pro hac Sententia videtur Nauarrus *in Sum. cap.* 15. *num.*7. vbi citat Antoninum 3.*p. tit.* 5. *cap.*8. §.1. Sed titulus ille quintus, duo tantùm habet capita, & in eis nihil dicit Antoninus. Citat etiam Caiet. *quæst.* 64. *art.* 8. sed immeritò, vt mox patebit.

Secunda sententia.

Siluester.

Mercadus

Petr. Nauar.

Villalob.

Vega.

Salon.

Molin.

Bañes.

Diana.

2 NEGATIVE' tamen est Respondendum cum Siluestro, Mercado apud Petrum Nauar. *lib.* 2. *de Restit. cap.*3. *num.*362. Villalob. *in sum. tom.*2. *tract.*12. *diffic.* 10. *num.*7. Vega *in sum. tom.* 1. *cap.*127. *casu* 11. Salon. *in* 2.2.*quæst.*64. *art.*7.*controu.* 1. *concl.*2. Molin. *tom.*4. *tract.*3. *disp.*15. Bañes. *de Iust. & Iure quæst.*63. *art.*7. *concl.*3. Diana *tom.*5. *tract.*4. *resol.*3.

Caietani sententia.

3 Quod verò Caiet. docet *loco supracitato*, solùm est, quòd si quis dat causam rei illicitæ, quæ *ad homicidium natura sua ordinatur*, vt quia v. g. aliquem vulnerat, ex quo vulnere ille moritur, non excusatur ab homicidio. Secùs, si *illud opus illicitum*; ex quo sequitur illud peccatum, *non ordinetur natura sua ad illud*. Vndè, si Inebriatio Loth esset peccatum mortale, non propterea (inquit Caiet.) est puniendus propter Incæstum, quia non ordinatur natura sua Inebriatio ad Incæstum.

Ex qua doctrina, potiùs colligitur nostra Sententia, quia cum Adulterium non ordinetur natura sua ad occisionem Mariti, imò magis videatur ordinari ad occisionem Adulteri, non erit imputanda mors Mariti, Adultero. Esset autem imputanda, si Adulter extrà Defensionem vulneraret, & indè sequeretur mors.

4 PROBATVR igitur hæc Negatiua Sententia, quia Adulter v.g. ex iniuria, quam facit Marito, non amittit Ius naturale propriam Vitam defendendi, ergo etiamsi causam dederit Inuasionis, fugere non tenebitur.

Ratio pro secunda sententia.

Præterea: Ipse Inuasor, Iniuriam, & Vim facit, etiamsi priùs factis, aut verbis lacessitus fuerit: Ergo Vim illam & Iniuriam repellere, *licitum* erit Inuaso.

Confirmatio.

Confirmatur à simili, quia Proximo in extremam necessitatem *sua culpa, & prodigalitate delapso*, tenetur quis v. g. succurrere, ergo multòmagis *sibimet ipsi opitulari tenetur*, dum in extremo illo discrimine violentæ Aggressionis reperitur, ac proindè *licite* se defendere potest à tali Aggressore, etiamsi *sua culpa* causam dederit, vt ab illo inuaderetur:

Iustã præbens causam Inuasioni quodnàm peccatum cõmittat?

5 Fateor tamen, quòd si Adulter, vel Lacessitor, mortis periculum ex tali actione oriturum præuiderit, *peccaret quidem peccato homicidij* in corde suo ex prauo illo affectu, tale nàmque periculum præuidens, nihilominùs, sponte se in illo constituit; At verò posteà, in ipso periculo constitutus, *Ius defendendi se non amittit*, immò tunc illi est maior ratio se defendendi, vt se commissi sceleris *poeniteat*, quod in tali conflictu, & animi perturbatione haud, ità facile est. Suffragatur huic doctrinæ Bañes *loco superiùs cit.*

Corollaria ex præcedenti doctrina.

6 Et iuxtà hanc doctrinam cum Molina *tom.* 4. *tract.* 3. *disp.*15. *num.*2. dicendum est, licitum esse Furi, qui ad furandum domum aliquam ingressus fuit, interficere illum, qui ea de causa vult talem furem interficere, quandò aliter euadere non potest eam mortem.

Idem dicendum est de eo, qui à principio fuit Iniustus Aggressor, & vult posteà desistere, idque significat Aggresso, qui ipsum interficere molitur: in tali enim casu, si

Aggressus à Pugna desistere nolit, & ipse aliter mortem, aut mortis periculum euadere nequeat, nisi interficiendo illum, non peccat si interficiat. In foro tamen exteriori, vt homicida punietur. Item In Conscientiæ foro restituere tenebitur omnia damna subsequuta, si Aggressus Iustam non habuit causam sibi persuadendi omninò, eiusmodi à principio Aggressorem, voluisse iam omninò desistere. *Et ratio est*, quia per primam Iniustam Aggressionem, horum omnium fuit caussa damnorum, neque Aggressus iustam habuit rationem existimandi, ipsum verè desistere velle à prima sua praua intentione, vt proindè ipse quoque aggredi desisteret.

7 Petes obiter, An teneatur Inuasus ad restitutionem, occidendo Inuasorem, cui dedit causam Inuasionis, per contumeliam, v.g. adulterium, aut aliam iniuriam?

Inuasus qui iustam dedit causam inuasionis, an ad restitutionem aliquam teneatur?

Respondetur: Non teneri ad restitutionem, si occidat cum Moderamine Inculpatæ Tutelæ. Ità Molina *disp.* 81. *num.* 5. Rodriquez, 1. *par. cap.* 136. *num.* 2. Petrus Nauarra *lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 62. vbi citat Siluestrum, & Mercadum: contrà Nauarrum *cap.* 15. *nu.* 7. Ratio est, quia, qui afficit alium contumelijs, *non amittit Ius defendendæ vitæ suæ:* ergo Iustè potest se defendere, occidendo *cum Moderamine* Inuasorem, quem per contumelias prouocauit.

Molina. Rodriq. Nauarra. Siluester. Mercadus. Nauarrus.

8 Multò magis dicendum est, Inuasum, qui occidit Inuasorem, cum Moderamine Inculpatæ Tutelæ, *non teneri* ad restitutionem, cùm *non* fuerit caussa *Iusta* damni; Immò Hæredes Inuasoris occisi, tenentur restituere damna, quæ passus est Inuasus, qui cum Moderamine occidit Inuasorem (hæc enim damna iniustè patitur Inuasus, ob culpam Inuasoris.) Ità Molina, & Nauarra *locis suprà citatis*.

Quid si cendum, si iustam nō dederit causam?

Lessius, *lib.* 2. *dub.* 20. Bonacina, *to.* 2. *de restit. disp.* 2. *propos.* 1. *num.* 4. *&* 5.

Lessius. Bonacina.

9 Ille verò tenetur ad Aliquam restitutionem, sed non ad Integram, quandò se defendendo occidit Inuasorem, excedendo notabiliter, Iustam Moderationem: ità vt peccet in illo excessu.

Excedentes in Defensione ad aliquã, restitutionem tenẽtur.

Ratio, cur teneatur ad Aliquã restitutionem, est; quia facit Iniuriam Alteri, & est *caussa Iniusta* damni.

Ratio verò, cur non teneatur ad Integram restitutionem, ad quam teneretur, si fuisset Iniustus Aggressor, est, vt ait Siluester, *verb. Restitutio* 3. *Quæsito* 2. Azorius, 3. *par. Quæsito* 8. Gomez, *tom.* 3. *variar. cap.* 3. *num.* 38. Lessius, *dub.* 20. Filliucius, *num.* 213. & Alij contrà Nauarrum, *cap.* 15. *num.* 24. Rodriquez, *cap.* 139. *num.* 2. *ad finem*. & Vasquez, *dub.* 4. *§.* 3. tùm quia, qui prior alium inuadit, videtur *ex parte cedere Iuri suo*; consequenter Inuasus non obligatur ad restitutionem *omnium damnorum:* tùm quia difficillimum est, vt Inuasus iustum temperet dolorem, quin tantisper excedat Moderamen: ergo æquitas non videtur postulare, vt Inuasus obligetur ad restitutionem *omnium damnorum*, sed potiùs ad arbitrium boni Viri.

Siluester. Azorius. Gomez. Lessius. Filliucius. Nauarrus. Rodriq. Vasquez.

QVÆSITVM XII.

Verùm Vir Nobilis, vel Miles, &c. Modum Defensionis non seruet; si cùm euadere possit, resistere potiùs, quàm fugere velit?

SVMMARIVM.

1 *Viros Nobiles, ac Milites non teneri fugere, sed insistendo, licitè Inuasorem*

occidere, ex communi Doctorum sententia asseritur, si Moderamen seruauerint.

2 *Magno esset dedecori talibus Personis, fuga potiùs, quàm armis Vim euadere.*

3 *Sola fuga multoties non sufficit ad pericula euitanda.*

4 *Pluribus Iurium Textibus, & Iurisperitorum auctoritatibus, idem confirmatur.*

5 *Licitè potest Inuasus, statim armis se defendere, nec videre tenetur, an sinè periculo, ac dedecore possit fugiendo Vim euadere.*

6 *Fuga quandòque potiùs auget, quàm minuat periculum, & magis Inuadenti prodest, quàm Inuaso.*

7 *L. Scientiam. §. Qui cùm aliter. ff. ad l. Aquil. Quomodo intelligi debeat?*

8 *Quid senserit Baldus circà fugam, vel repercussionem Aggressoris?*

9 *Qui ab iniusto Aggressore fugere potiùs, quàm ei resistere vellet, ob Charitatem, nullam honoris iacturã pateretur.*

10 *Quid dicendum sit de Clericis, Religiosis, ac Plebeijs, an scilicet teneantur fugere potiùs, quàm armis resistere?*

Responsio negatiua.

1 ESPONDEO cum communi Doctorũ Sententia: Non teneri Virum Nobilem, vel Militem fugere, sed posse cum Moderamine inculpatæ tutelæ licitè interficere Aggressorem. Ità Abbas, *cap. Olim. 1. num. 17. de Restitut. Spoliator.* Maior, *in 4. dist. 15. quæst. 20. circà 4. Obiectionem, contrà 1. Conclus.* Tiraquellus, *cap. 20. de Nobilitate num. 64.* Clarus, *§. Homicidium, num. 26. & 32.* Sotus, *lib. 5. de Iust. quæst. 1. art. 8. dub. vlt.* Nauarrus, *cap. 15. Manual. num. 4.* Aragonius, *2. 2. quæst. 64. art. 7.* Sayrus, *lib. 7. cap. 10. dub. 8.* Vasquez, *in Moral. de Restit. cap. 2. §. 1. dub. 8.* Lessius, *lib. 2. cap. 9. dub. 8.* Hurtadus, *in 2. 2. disp. 170. §. 135.* Laymann, *tract. 3. par. 3. cap. 3. sect. 5. de Iniusta læsione corporis*, Bañes, *de Iust. & Iur. quæst. 64. art. 7. dub. 2. §. Ex dictis sequitur.* Diana, *par. 5. tract. 4. resol. 1. in fine, & resol. 9.*

Abbas. Maior. Tiraquel. Clarus. Sotus. Nauarr. Aragon. Sayrus. Vasquez. Lessius. Hurtad. Layman. Bañes. Diana.

Prima ratio.

Turpe est Nobilibus viris, vel Militibus potiùs fugere quam armis se defendere.

2 Ratio, qua hi Doctores hanc Sententiam probant, est, quia Nobilibus Viris, aut Militibus *magno dedecori* esset, posthabito Armorum Præsidio, *sese fuga dare*, & ad quãlibet Vim, instar Leporis suam salutem pedibus committere, quod Demostheni Oratori, & Antilocho Poëtæ obijcitur. Vterque enim conspecto hoste, abiectis clypeis aufugit. At quæ sunt ignominiosa, & quæ existimationem, & verecundiam nostram lædunt, à Nobis fieri non posse credendum est. *l. filius, 15. ff. de Conditione Instit. & fac. l. Nepos Proculo 125. in fine, in verb. Cùm salua dignitate mea potero. ff. de verb. signif.*

Secunda ratio.

Fuga non sẽper sufficit ad Vim euadendã.

3 Præterea: Nec sola fuga euadi aliquandò potest periculum: nàm fugiendo, incitatur Aduersarius, & audacior redditur, iuxtà illud: *Qui priori Iniuriæ non resistit, nouam accersit.* præsertim cùm Aduersarius iàm anteà ad Vim faciendam sit paratus, & fortè Viribus, ac pedum celeritate, alterum longè superet: Ac proindè tibi fugienti non leue vulneris periculum immineret, si Aduersario nudum, & inerme tergum relinqueres.

Tertia ratio ex Iuriũ Textibus, & cõmuni Iurisperitorũ sententia.

4 Fauent huic Sententiæ quàmplurimi Textus Ciuilium legum, iunctis Glossis, ac Iurisperitis, earumdem Legum Interpretibus, quorum omnium Vna vox est, Non fugiendum, sed resistendum esse iniquo Aggressori. Ità Bartholus, *in l. 1. Cod. Vndè vi. num. 8.* Angelus, & Salicetus, *ibidem.* Baldus. & Alij *in l. 3. ff. de Iust. & Iur.* Iason, *num 38.* & Decius, *num. 35.* Viuius, *Decisionum, lib. 3. decis. 439. num. 30.* Et profectò, *in l. 3. ff. de Iust. & Iure,* generaliter dicitur, *Vim propulsandam.* & *in l. 1. §. Vim vi. ff. de Vi, & Vi arm.* generaliter quoque dicitur: *Vim Vi, Arma Armis repellenda.* & *in l. Scientiam. §. Qui cùm aliter. ff. ad l. Aquil.* habetur, *VIM*

Barthol. Angel. Salicet. Baldus. Iason. Decius. Viuius.

In Textibus Vim Vi repellere permittentibus nulla fit mentio de fuga.

VI DEPELLERE, OMNES LEGES, OMNIAQVE IVRA PERMITTVNT. Neque in his Textibus mentio vlla habetur de fuga, nec talis permissio Vim Vi depellendi, *conditionatè*, ac dependenter conceditur, sed *absolutè*, ac simpliciter absq; illa conditione, *Nisi possint fugiendo euadere*. Ità dictæ sententiæ Auctores.

Prima Obiectio. *Petrus de Anchar.* *Zenzelin.*

5 Sed obijcitur Primò, ex Petro de Anchar. & Zenzelino, *in Clement. vnic. de Homicidio*, & ex Alijs: Videndum esse, An quis sinè periculo, & dedecore fugere possit, vel non possit: & non statim recurrendum esse ad Arma, vt illata, vel inferenda Vis repellatur.

Solutio. *Non est attendendũ, an quis sinè periculo nec decore fugere possit*

At respondent præcitati Doctores: Id opus non esse, cùm Iura *simpliciter, & indistinctè* Vim Vi propulsandi, & repellendi facultatem tribuant, & prætereà, vt plurimùm id fieri nequit; nàm in tali imminẽti periculo, perturbatus illius, qui inuaditur animus, non est aptus ad exequendum munus suum, nec ad plenè deliberandum, quid sinè periculo, & dedecore tunc fieri deceat, ac debeat. Et quàmuis aduerteret, posse aliquo pacto tunc dedecoris notam eludi, adhùc tamen præualeret metus, nè fugiendo, ab hoste persecutore opprimeretur, dùm ei tergum inerme relinqueret; ac proindè meritò ei ignoscendum esset, si Vim non fugeret, sed propulsaret. *argum. l. hac consultissima. 8. §. At cum humana, Cod. qui testam. facere poss. & l. 1. in princip. ibi, Nam interdum. ff. de Exercitor. act.*

Fieri nequit, vt Inuasus videat, an sinè periculo ac decore fugere possit.

Instantia.

6 Rursùs dices. Posset arripere fugam, & si deindè Aduersarius persequeretur eum fugientem, tunc iterùm se vertere, illique resistere valeret, & sic neque subesset vlli periculo locus: nàm semper integrum esset ei, se ab hoste tueri.

Solutio.

Sed respondetur, Quàmuis dubium non sit, quin id fieri possit, tamen ità fugiendo, non euaderetur, nec minueretur periculum, quinimmò maius susciperet incrementum: nàm debilitatis corporis viribus, ac fractis spiritibus inter fugiendum, difficiliùs se contrà Inuasorem defendere valeret Inuasus: Quapropter non tenetur id mediũ amplecti, quod magis Aduersario, quàm sibi profuturum esset, quia ordinata Charitas incipit à se ipso, ac propria Salus (*cæteris paribus*) alterius saluti anteponitur.

Fuga periculum auget.

Secunda Obiectio.

7 Obijcitur Secundò *in l. Scientiam. §. Qui cum aliter. ff. ad l. Aquil.* haberi hæc verba, quæ dictæ Sententiæ opposita esse videntur; dicitur enim ibi: *Cùm aliter se quis tueri non potest, quàm si feriat Aduersarium, eum Innoxium esse*. Ergo è contrà valet inferri, quòd si posset se ALITER tueri, nempe fugiendo, & fugere nollet, sed potiùs in Aggressorem irrueret, eumque vulneraret, non censeretur Innoxius.

Solutio. *Non est percutiẽdum, cùm alijs medijs potest vis repelli.*

Sed Respondent DD. illi: Ex contextu indè colligi posse, ly *aliter* non innuere fugam arripiendam esse, sed tantummodò importare aliquem alium Defensionis modum, qui adhiberi posset, antequàm deueniretur ad feriendum Aduersarium: Et de hoc dubium non est; quin si adhiberi posset, & non adhiberetur, non esset Innoxius Repercussor.

8 Fateor tamen, quòd si honesta suppeteret declinandi periculum opportunitas, absque vlla ignominiæ nota, tunc consultiùs esset fugæ se dare, quàm Certaminis aleam experiri velle. Quam benè hæc omnia paucis expressit Baldus: *Ego dico*, inquit, *quòd si fuga est suspecta, quia Aduersarius est à tergo, quòd non tenetur quis fugere. Sed si non est suspecta, sed eligibilis apud graues, & sensatos Viros, qui cessando dant locum vacuum, & innoxium, tunc debet quisque fugere, & abscondere se, & fugere rumores: & istud est de prudentia Naturali. Auis enim volando euadit, latebrasque quærit. Et sicut in homine est excellentior Natura*:

Baldus. *Aliquandò potius fugere debet Aggressus, quam armis resistere.*

ità

ità prouidentia maior non debet furenti se opponere. Et optimè quidem ac prudenter subdit. *FVROR est, si furiosum euitare possis, & nolis; IVSTITIA est defendere se: TEMPERANTIA est, cum Moderamine hoc facere: FORTITVDO est non pauere, sed inculpabiliter resistere: PRVDENTIA est euitare maius malum inter duo, &c.* Hactenus Baldus.

Virtutes Cardinales quomodò in licita Defensione exerceantur?

9 Porrò, quæ diximus, non secundùm Imperium, sed secundùm Permissionem intelligenda sunt; Si enim Vir Nobilis, aut Miles Christianæ pietatis, ac mansuetudinis inhærens vestigijs, fugam potiùs arripere velit, quàm Aggressori resistere, NVLLAM EXINDE' DEDECORIS MACVLAM CONTRAHET; QVINIMMO' SVMMAM CONSEQVETVR GLORIAM, ET TANQVA'M VERVS NOSTRI REDEMPTORIS IMITATOR, ERIT SVMMOPERE COMMENDANDVS, AC CÆLESTIBVS PRÆMIIS DITABITVR; IVXTA' ILLVD: BEATI MITES, QVONIAM IPSI POSSIDEBVNT TERRAM.

Matth. 5.

Clerici, Religiosi, ac Sæculares paruæ existimationis, tenentur potiùs fugere

10 De Clericis autem, Religiosis, ac etiam Sæcularibus paruæ existimationis, aliter discurrunt DD. asserentes: Teneri eos fugere potiùs, si possent, quàm resistere Aggressori, & Percutientem repercutere. Ratio disparitatis est; quia Religiosorum, ac Clericorum laus, non in Armorum Vsu, sed *Virtutum Charitatis*, Humilitatis, ac Patientiæ consistit: Et Sæculares illi, vt supponimus Infimæ sortis, exiguam, aut nullam, fugiendo, sui honoris iacturam paterentur. Ità ex communi docet Couarruuias *in Clement. Si furiosus. par. 3. §. vn. num. 4.* Abbas, *cap. Suscepimus, num. 4. de homicid.* Maior *loco suprà citato*. Pro maiori tamen huius Responsionis intelligentia, peculiare Quæsitum de Clericis, ac Religiosis erit instituendum. Sit igitur.

Ratio, cur supradictæ personæ potiùs fugere teneantur?

Couarr.

Abbas.

Maior.

QVÆSITVM XIII.

Vtrùm Clerici, ac Religiosi Modum Defensionis non seruent, si potiùs resistere velint, quàm fugere?

SVMMARIVM.

1 *Clerici, ac Religiosi, regulariter loquendo, tenentur potiùs fugere, si possint, quàm Aggressori resistere.*

2 *Quisque tenetur Proximi mortem euitare, præcipuè quando potest sine suo detrimento.*

Milites, & armorum Professores, non tenentur fugere: Idem etiam de Clericis, ac Religiosis asseritur, si ex fuga magis periclitentur.

3 *Adducuntur aliorum Doctorum sententiæ, pro maiori explicatione Sententiæ Auctoris.*

4 *Ecclesiastici Nobiles in aliquo Casu, si magnum dedecus ex fuga incurrerent, non tenentur fugere; Idem etiam de quacumque Persona asseritur, si absque graui damno non possit fugere.*

1 ESPONDETVR Primò cum Nauarro, *in Manuali, cap. 15. num. 3.* Antonio Gomez, *3. tom. variar. resolut. cap. 3. num. 23.* Diana, *par. 5. tract. 4. resol. 1. in fine, & resol. 9.* & Molina, *tom. 4. tract. 3. disp. 17. num. 1.* Clericos, & Religiosos, generaliter loquendo, teneri potiùs fugam arripere, si possint, quàm Aggressori resistere; eòquod Ipsis dedecori non vertatur fuga, *sed potiùs laudi*. Et prætereà, quia Proximi vita seruanda est, etiamsi proprij honoris, ac existimationis iactura aliqua facienda esset. Ità Molina *loc. cit.* vbi hæc habet. Si Personæ non sit dedecori fugere, vt quia est Persona *Ecclesiastica*, aut *Religiosa*,

Prima responsio ad Quæsitū.

Nauarr.

Gomez.

Diana.

Molina.

Proximi vitæ habēda est ratio etiam cū aliqua Iactura proprij honoris.

cui dedecus est arma sumere, tenetur fugiendo, conseruare Vitam propriam, ac Proximi. Item, quod si Inuasus, Persona sit de infima Plebe, ac talis, cui dedecus non sit fugere, aut parùm admodùm, tenetur etiam fugere. Ingenuus etiam, si sinè vllo dedecore potest se recipere, antequàm Aduersarius adueniat, tenetur etiam id efficere.

Ratio pro prima responsione ad Quæsitum.

2 Ratio autem horum omnium est; quoniam, si cum aliquo suo detrimento possit quis mortem proximi vitare, tenetur id efficere. Inter *Milites* autem, esto Inuasus humili loco sit natus, & Aggrediens sit Ingenuus, regulariter non tenetur Inuasus fugere; quoniam id magno *Illi est dedecori*, habita *ratione Status*, Militarisque disciplinæ, quam sequitur. Quandò ex fuga magis periclitaretur Inuasus, quàm si non fugeret; quia Aggressor maiores vires assumeret, aut à tergo ità fugiens faciliùs interficeretur, vel incideret in Insidias Ei paratas, non teneretur fugere, *esto esset Persona Ecclesiastica, aut Alia*, cui fugere non esset dedecus. Hæc Molina.

Milites nõ tenentur fugere.

Inuasus non tenetur fugere quàdò ex fuga magis periclitatur.

3 Pariter etiam Sotus *de Iust. & Iur. lib. 5. quæst. 1. art. 8. circà finem*. Sacerdotes, inquit, & Monachi fugere omninò in tali casu tenentur (quandò scilicet vident Hostem ad se gladio appropinquare, & fugiendo possent liberare vitam) vtpotè quorum honor non est Conflictum illum expectare, quippè quos Armorum vsus, nisi in extrema necessitate non decet. Et idem est de Plebeio Infimæ sortis, qui nullam prorsùs honoris iacturam, fugiendo faceret.

Soti sententia.

Religiosos ac plebeios, armorum vsus nõ decet, nisi in extrema necessitate.

Lessius *de Iust. & Iur. lib. 2. cap. 9. dub. 8. num. 44.* Religiosi, inquit, tenentur fugere, quia id Illis non probro, sed laudi datur: non enim Illorum Laus est in armis, & audacia, sed *in Pietate, & Humilitate*. Si tamen nolint fugere, non peccabunt, *contrà Iustitiam*, etiamsi Inuasorem occidant, Iusta Moderatione seruata; vt docet Iulius Clarus *de homicidio, num. 32.* addens hanc esse communem sententiam; incurrent tamen Irregularitatem, &c.

Lessius.

Non fugiẽtes, sed resistentes, non peccant cõtrà Iustitiam, ex quibusdam DD.

Iul. Clar.

4 Respondetur Secundò Clericos, & Religiosos, cæterasque Ecclesiasticas Personas, in aliquo casu non teneri fugam arripere, si Eis talis fuga ignominiosa foret. Ità De Lugo, *de Iust. & Iur. tom. 1. disp. 10. sect. 8. num. 167.* Si in aliquo casu, inquit, *Ecclesiastici* etiam magnum dedecus ex fuga incurrerent, *non tenerentur fugere*, quia regula proposita formaliter est vera, neminem quicumque ille sit, teneri fugere, quandò absque graui damno fugere non potest. Ità De Lugo, & ante ipsum idem docuit Filliucius, *tom. 1. tract. 20. c. 5. nu. 133.* cum Felino, *in cap. Suscepimus. de homicidio.* Hæc autẽ doctrina de Clerico, ac Ecclesiastico *Nobili* præcipuè videtur intelligenda: siuè hæc nobilitas à Sanguinis claritate, siue à Dignitatis excellentia procedat.

Secunda responsio Auctoris ad Quæsitum.

De Lugo.

Ecclesiastici, si magnum dedecus incurrant non tenẽtur fugere.

Filliuc.

Felinus.

Nobiles præcipuè non tenẽtur fugere

QVÆSITVM XIV.

Vtrùm Clerici, vel Religiosi non fugientes, peccent contrà Iustitiam, Inuasorem occidendo?

SVMMARIVM.

1 *Clericos tali pacto resistentes, solùm contrà Charitatem peccare, docet prima sententia.*

2 *Secunda, & vera sententia ponitur, docens, etiam contrà Iustitiam peccare, si cùm possint, nolint fugere, sed resistere.*

3 *Ratio, cur non peccent tantùm contrà Religionem sed etiam contrà Iustitiam.*

4 *Ex Verbis Innocentij III. Idem colligitur.*

Primum sent. — Iul. Clarus. — Lessius.

1 PRIMO respondent Iulius Clarus, *lib. 5. Sentent. §. Homicidium, versic. Idem, & multò magis*. Lessius, *lib. 2. cap. 9. dub. 12. num. 88.* & Alij: Religiosos, & Clericos non fugientes, sed resistentes, peccare solùm contrà *Charitatem*, non verò contrà *Iustitiam*.

Secunda sententia. — Nauarra. — Rodriq. — Vasquez. — Bonacina. — De Lugo.

2 Secundò respondent Nauarra, *lib. 2. cap. 3. nu. 389.* Rodriquez, *1. par. cap. 136. num. 13.* Vasquez, *de restitutione dub. 9. n. 35.* Bonac. *tom. 2. disp. 2. de restitutione, q. vlt. sect. 1. punct. 1. num. 11.* De Lugo, *de Iust. & Iure tom. 1. disp. 10. sect. 8. num. 170*: Prædictas Personas *contrà Iustitiam* peccare, quandò absque graui incommodo fugere possint, & nolint, sed potiùs Inuasori resistant.

Ratio pro secunda hac sententia.

Hanc Sententiam Ego quoque amplector: Moueor autem hac ratione; quia tunc solùm hominis occisio secundùm Iustitiam licita est, quandò ad Vitam tuendam, vel ad damnum graue vitandum, necessaria est; At in casu posito nulla est necessitas, nec grauis damni euitandi, nec Vitæ tuendæ, vt supponitur: Clerici enim, ac Religiosi, nullam subeunt, fugiendo, & patienter sustinendo, ignominiam, quàmuis Viro sæculari, ac Nobili, fuga ignominiosa foret: ergo peccant contrà *Iustitiam* Inuasorem repercutiendo, cùm absque graui incommodo fugere nolint.

Nauarra.

3 Huius Sententiæ, vt dixi, est Petrus Nauarra *loco citato*, vbi nonnullis alijs relatis Doctoribus, hæc subdit, Clericos, in Casu posito, mortaliter peccare, non tantùm contrà *Religionem* sui Status, sed etiã *contrà Iustitiam*, & teneri ad restitutionem, sicut veros homicidas, quoniam in his locum non habet Defensio honoris; cùm enim humilitatem, modestiam, ac mansuetudinem profiteantur, nullum eis dedecus accrescit ex aliorum contumelijs, aut eòquod fugiant, sed potiùs summa gloria, & bonum nomen; neque paruu habentur, sed magni potiùs, cùm non Bellatores, sed Dei, & humilitatis Cultores, & Christi patientiæ Imitatores habeantur à populo, vndè potiùs eis vituperio datur, etiam apud vulgus, quòd iniurias, ac contumelias realiter tentent.

Clerici nō resistētes, nedū honorem nō amittunt, sed magna eis gloria accedit.

4 Si ergo nullus amittitur honor ex patientia, & tolerantia iniuriæ illatæ, nullo pacto eis licebit repercutere; ex quo enim honor non defenditur, qui nullus est, non tàm propellere, quàm vindicare iniuriam censendi sunt. Cui decisioni egregiè fauere videtur Innocentius III. *in cap. Significasti. 2. de Homicidio*, vbi loquens de Presbytero, sic ait. *Si verò quemadmodum perhibetur, Sacerdos iste priùs ab illo percussus, mox eum ligone in capite repercussit, quàmuis Vim vi repellere liceat cum Moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad Iniuriam propulsandam, non videtur ab homicidio excusari &c.*

Verbis Innoc. III. idem confirmatur.

QVÆSITVM XV.

Vtrùm in Defensione occidens alium cum Moderamine Inculpatæ Tutelæ, sit Irregularis?

SVMMARIVM.

1 *Proponitur ratio dubitandi, orta ex doctrina D. Thomæ.*
Explicatur doctrina D. Thomæ ex Caietano.

2 *Occidens alium ad suæ Vitæ Defensionem, non incurrit Irregularitatem, dummodò Moderamen inculpatæ tu-*

telæ notabiliter non excedat.

3 *Pœna Irregularitatis non contrahitur ob solam prauam intentionem, vel odium contrà Aggressorem, sed ob actionem externam iniustam.*

4 *Etiamsi Inuasus dederit causam Inuasionis, non amittit Ius se defendendi, nec pœnam Irregularitatis incurrit, si Inuasorem occidat.*

5 *Quænam Iura videantur obstare huic sententiæ?*

Quomodò intelligenda sint prædicta Iura, ac præcipuè Tridentinum Concilium?

6 *Occidens Inuasorem cum Moderamine inculpatæ tutelæ, vt se defendat à graui percussione, vel mutilatione, non contrahit Irregularitatem; idque intelligitur, etiamsi nolit fugiendo, tale homicidium euitare, dummodò fuga esset illi causa amittendi honorem.*

7 *Occidens Iudicem parantem iniustam Mortem, non incurrit Irregularitatem. Idemque asseritur ex quorundam DD. sententia, etiamsi Iudex esset Reipublicæ necessarius.*

8 *Captus ab Hostibus, si carceris Custodem interficiat, vt mortis periculum euadat, non incurrit Irregularitatem; modò aliter non possit tale periculum euitare.*

9 *Clamans contrà Fures, etiamsi clamando fuerit causa, vt Fures deprehensi, Morti adiudicentur, non incurrit Irregularitatem; secùs autem est, si clamaret animo vindictæ, vel vt Fures interficerentur.*

10 *Occidens Inuasorem, vt se defendat à graui deformitate vultus, non fit Irregularis.*

11 *Nec etiam Irregularitatem incurrit, qui cùm non possit seipsum defendere, tradit alteri arma ad sui Defensionem.*

12 *Idque intelligendum est, etiamsi Is, cui tradidit arma, occideretur ex tali Defensione.*

13 *In Foro externo non censetur Quis Immunis ab Irregularitate, nisi probet se interfecisse Aggressorem ob sui Defensionem.*

14 *In Foro interno Prudentis Viri Iudicio relinquendum est, An Quis Inuasorem occiderit ad sui Defensionem: At in foro externo, id iudicare, ad Episcopum pertinet.*

1 DVBITANDI ratio desumitur ex D. Thoma, 2.2. *quæst.64.art.7. in Respons. ad 3.* vbi ait; Quòd Irregularitas consequitur actum Homicidij, etiamsi sit absque peccato, vt patet in Iudice, qui iustè aliquem condemnat ad mortem. *Et propter hoc, Clericus etiamsi se defendendo interficiat aliquem, Irregularis est, quàmuis non intendat interficere, sed seipsum defendere.* — D. Thomas. — Ratio dubitandi in præsenti Quæsito.

Verùm Caietanus in huius Articuli Commentario, pro dictæ Doctrinæ licita Defensione, ait: D. Thomam non scripturum fuisse hanc Sententiam, si contraria lex, quæ deindè est promulgata, eius tempore extitisset: Considera, inquit, quòd materia est Iuris positiui, Irregularitas. Et nouo Iure *in Clementina vnica de Homicidio*, Statutum est, quòd is, qui aliter mortem euitare non valens, suum occidit Inuasorem, *Irregularis non est, Quæ Lex, si tempore Authoris extitisset, non scripsisset hoc Author.* — Quomodò Caietanus D. Thomæ Sententiã explicet?

2 RESPONDETVR ad Quæsitum: *Occidentem alium ad suæ Vitæ Defensionem non incurrere Irregularitatem*, dummodò Moderamen Inculpatæ Tutelæ notabiliter non excesserit. Ità expresè colligitur *ex Clement.* Si *furiosus. de Homicid.* Et prætereà probatur I. Quia huiusmodi occisio non censetur *Iniusta*, ac proindè neque Irregularitati ex Delicto exposita. II. Quia tale homicidium non reputatur *voluntarium*, sed necessarium, ac proindè neque imputari debet ad culpam, & sic neque ad pœnam. — Responsio ad Quæsitum. — Ratio. — Occisio Inuasoris ob suiDefensionem non censetur iniusta, nec voluntaria.

3 *Primò* Obijcies: Contingere posset, vt aliquis Aggressorem occideret, non ob solam Defensio- — Primum Argumentum.

nem, sed etiam *ex odio*, quo contrà illum afficeretur: ergo saltem in tali Casu contraheret Irregularitatem. Consequentia probatur: nàm in tali euentu committeretur graue crimen: ergo locum habere deberet pœna Irregularitatis.

Respõsio. *Respondetur* negando vltimam Consequentiam. Et ratio est, quia *pœna Irregularitatis* non contrahitur *ob prauam Intentionem*, atque graue odium contrà Aggressorem; sicuti neque *obligatio restituendi* contrahitur ex prauo solùm affectu, sed requiritur *actio externa Iniusta*. Cùm igitur in posito Casu, actio externa homicidij commissi ob necessariã Defensionem, suiipsius, seruato Moderamine Inculpatæ Tutelæ, non censeatur Iniusta, secundùm se, ac simpliciter considerata, ideòque nec pœna Irregularitatis punienda, vt patet *ex citata Clement. Si furiosus*. Ità Molina, *tom.4. tract.3. disp.72. num.8.* Petrus à Nauarra, *lib.2. de restitut. cap.3. num.345.* Sayrus, *lib.6. cap.17. num.12.* Bonacina, *tom.1. de Censuris, disp.7. quæst.4. pun.6. propos.1. num.3.* (Molina. Nauarra. Sayrus. Bonacina.)

4 (Secũdum Argumẽtum.) *Secundò* Obijcies. Multoties ipsemet Inuasus dedit *Inuasionis causam*, immò præuidit Inuasionem sequuturam, afficiendo nimirùm contumelijs alium, vel cum ipsius Vxore Adulterium committendo &c: ergo tunc saltem erit Irregularis, si Inuasorem occiderit, quia *Iniustam, ac Illicitam* actionem exercendo, commissi homicidij voluntaria causa censetur.

Respõsio. (Inuasus, qui dedit causam inuasionis, non contrahit Irregularitatem si Inuasorẽ occidat.) *Respondetur* negando Primam Consequentiam; Quia Inuasus dando causam Inuasionis, non amisit *Ius defendendi suam Vitam*: sed qui non amisit Ius defendendi Vitam suam, non fit Irregularis, occidendo Inuasorem cum Moderamine Inculpatæ Tutelæ: ergo Inuasus, Inuasorem seruato Moderamine occidendo, non incurrit Irregularitatem, quàmuis *Illi* Inuasionis causam dederit. Maior probatur, quòd nimirùm Inuasus non amiserit, sed adhùc retineat Ius ad propriam Vitam defendendam: nàm si v.g. in Adulterio deprehenderetur, tunc quàmuis impunè *in Foro externo* occideretur à Viro Adulteræ, non tamen talis occisio esset à lethali culpa Immunis: ergo signum est, Adulterum, qui causam dedit Inuasionis, adhùc *Ius habere* ad propriam Vitam defendendam, alióquin Vir Adulteræ *non peccaret*, occidendo Adulterum, quod est falsum; non enim ipse Ius habet, priuata authoritate Adulterum occidendi, quàmuis Ius habeat *repellendi Iniuriam*, ac impediendi Adulterium. Fauet huic Sententiæ *præcitata Clement. Si furiosus*. vbi videtur hoc expressè definiri. Et præterea ità sentiunt, Lessius *lib.2.* Petrus à Nauarra, *lib.2. cap.3. num.363.* & Alij, quorum Sententiam probabilem existimat Suarez, *de Censuris, sect.1. nu.11.* Henriquez, *lib.14. cap.10. n.3.* Reginaldus *n.110.* contrà Nauarrum, *num.238.* Antoninum, *3. par. tit.5. cap.8.* Molinam, *tom.4. tract.3. disp.72. nu.5. & disp.77. num.9.* Vgolinum, *de Irregularitate, cap.29. §.3.* Coninch, *disp.18. dub.9. num.75.* Filliucium, *cap.5. num.135. & 141.* & Alios, qui contrariam loquuntur Sententiam. (Lessius. Nauarra. Suarez. Henriquez. Reginaldus. Nauarrus. Antoninus. Molina. Vgolinus. Filliucius.)

5 (Tertium Argumẽtum. Concil. Trid.) *Tertiò* Obijcies. *Textum Cap. Si Viduam. dist. 50. & Tridentini, sess.14. cap.7. de Reformat.* Concilium enim sicut exigit dispensationem in eo, qui commisit homicidium *Casu* Vim vi repellendo, ità multò magis videtur eam exigere in eo, qui occidit Inuasorem, sequuturã *Præuidens* Inuasionem; dicit enim Concilium: *Si verò homicidium non ex proposito, sed casu, vel Vim Vi repellendo, vt quis se à morte defenderet, fuisse commissum narretur. Quam ob causam ad Sacrorum Ordinum Altaris Ministerium, & Beneficia quæcumque, Iure quodammodò Dispensatio debetur, &c.* Si

ergo Diſpenſatio debetur, incurritur Irregularitas.

Prima Reſponſio ad Tertium. Nauarra. Bonacina.

Reſpondetur cum P. Nauarra *loco cit. num.*367. & Bonacina *loco citato*. Prædicta Iura intelligi poſſe de homicidio facto *cum exceſſu*, & non ſeruato Moderamine. Eandem reſponſionem affert Nauarrus, *conſil.* 36. *de homicidio*.

Nauarrus. Secunda Reſponſio ad Tertiũ. Præcitata Iura exigunt diſpenſationẽ ſolùm in foro exteriori.

Vel Secundo reſponderi poteſt. Intelligi de Diſpenſatione *in Foro externo*. Quarè Concilium non dixit *ſimpliciter* deberi Dipenſationem; ſed deberi *quodammodo* Diſpenſationem. Cur ergo (inquit Nauarra) additur particula illa *Quodammodò?* niſi quia non reuerà, ſed *ſecundùm quid*, & *in foro exteriori* debetur; vel ſi fuit *exceſſus*, ratione cuius quodammodò debetur. Nihil ergo ex præcitatis Iuribus, contrà noſtram Sententiam colligitur.

Ponuntur alia breuiora Quæſita.

Primum Quæſitũ.

6 *Petes Primò*. An ſit Irregularis, qui occidit Inuaſorem cum Moderamine Inculpatæ Tutelæ, vt ſe à membri mutilatione, vel à brachij debilitatione, vel à graui percuſſione defendat?

Reſponſio ad Primũ Quæſitũ.

Reſpondetur Negatiuè. Et ratio eſt, quia defendendo brachium v.g. nè debilitetur, cenſetur vitam propriam tueri, cùm brachium ſit pars, & membrum Vitæ hominis: Sicut autem *licitum eſt Vitam tueri* cum morte Inuaſoris; ità etiam *licitum eſt tueri partem Vitæ*, præſertìm quandò ex huiuſmodi percuſſione, vel mutilatione ſequi poteſt amiſſio Vitæ. Ità Couarruuias, *Clementina, Si furioſus. part. vlt. §. vlt.* & Alij apud Vgolinum, *cap.*39. *§.*1. Auilam, *part.*7. *diſp.*5. *num.*1. & Molinam, *loc. cit. nu.*6. contrà Siluestrum *verb. Homicidium.* 3. *num.*6. Et hoc verum eſt, etiamſi occidens, vel mutilans, potuiſſet tale Homicidium, vel mutilationem, *fugiendo* euitare: Verùm fuga futura fuiſſet Illi, grauis notæ & amittendi honoris cauſa: non enim tenetur Defenſor *prodigere ſuum honorem*, vt benè ait Suarez *diſp.*46. *Sect.*1. *num.*6. Coninch *num.* 90. Filliucius, *tract.*20. *num.* 134.

Couarruuias. Vgolinus. Auila. Molina. Siluester. Suarez. Coninch. Filliucius.

Secũdum Quæſitũ.

7 *Petes Secundò*. An incidat in Irregularitatem, qui occidit *Iudicem* iniuſtè parantem Ei mortem?

Reſponſio ad Secũdum Quæſitum.

Reſpondetur. Neque in hoc caſu incidi in Irregularitatem; nàm in Clement. *Si furioſus*. eximitur à prædicta pœna quicumque cum Moderamine Inculpatæ Tutelæ ad ſui Defenſionem Inuaſorem occiderit: nec ibi ponitur diſcrimen aliquod: ergo cùm Clementina *abſolutè* loquatur: Et ex altero capite Iudex Iniuſtè mortem parans, cenſeatur *actualis Aggreſſor*, proindè, qui illum occideret, debito ſeruato Moderamine, eſſet ab Irregularitatis pœna Immunis.

Bonacina. Quid ſentiant alij DD in caſu, quo Iudex eſſet neceſſarius Reipublicæ.

Immò aliqui Doctores, vt refert Bonacina *loc. cit.* Sentiunt hoc verum eſſe, etiamſi *Iudex* eſſet valdè *neceſſarius Reipublicæ*. Et ratio eſt, quia occidens huiuſmodi Iudicem, quàmuis peccaret *contrà Charitatem*, occidendo perſonam publicam valdè vtilem Reipublicæ, non peccaret tamẽ *contrà Iuſtitiam* peccato homicidij, ac proindè non incurreret Irregularitatem poſitam contrà Homicidas. Et prætereà, quia Clementina, *Si furioſus. citata*, abſolutè dicit: Non fieri Irregularem, qui *Iuſtè* occidit Inuaſorem, quandò aliter propriam Vitam tueri nequit; Vbi autem Ius non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus. *l. de pretio. ff. de Public. in rem actione*. Ità Vgolinus *loc. cit. §.*5. & Alij.

Vgolinus. Tertium Quæſitũ.

8 *Petes Tertiò*. Quid ſentiendum de eo, qui *Captus* ab Hoſtibus, nè interimeretur, Carceris v.g. Cuſtodem interemit, vt fugiendo, ſuæ Saluti conſuleret, cùm non poſſet aliter Incolumis euadere; An ſcilicet contraheret Irregularitatem, ob tale homicidium commiſſum?

Vgolinus.

Reſpondetur cum Vgolino *loc. cit. §.*8. & Alijs. *Non fore Irregularem*;

Responsio ad tertiũ Quæsitũ.

nàm Vim Vi repellit: in tali enim Statu constitutus, censebatur *inchoatus actus* Iniustæ Aggressionis, ac proindè licita tunc fuit huiusmodi Defensio, nec Irregularitatis pœna punienda.

Quartum Quæsitũ.

9 *Petes Quartò*. An fieret Irregularis, qui fure domi inuento, clamaret ad vitã, vel res suas defendendas, *ad latrones ad latrones, vel cape cape?*

Bonacina. Responsio ad quartũ Quæsitũ.

Respondetur cum Bonacina *loc. cit.* Negatiuè, ob easdem rationes hactenùs allatas. *Secus* tamen dicendum est, si clamasset *occide, occide*, præsertim, si potuisset alia ratione, quàm furem occidendo, res suas defendere.

Clamãtes contrà Fures, in quo casu incurrant Irregularitatẽ?

Quòd si clamando, *ad latrones, ad latrones*, accurrissent Satellites, ac deprehensum furem Iudex posteà morti adiudicasset, ipse clamans, neque Irregularitatem contraheret, dummodò protestationem præmisisset: idque *non animo vindictæ*, sed intentione rei suæ conseruandæ, fecisset. Ità Vgolinus, *cap. 14. §. 1. n. 7.* Auila,& Alij.

Vgolinus. Auila.

Quintum Quæsitũ.

10 *Petes Quintò*. Vtrùm occidens Inuasorem ad se defendendum à graui deformitate vultus, incidat in Irregularitatem?

Responsio ad quintũ Quæsitũ.

Respondetur Negatiuè. *Probatur*, quia in tali Casu non committitur lethale crimen Inuasorem occidendo: ergo neque contrahuntur pœnæ Iniustè Occidentium. *Præterea*. Grauis deformitas vultus tanti ab hominibus æstimari solet quanti grauis diuitiarum Iactura, & fortasse etiam pluris: multi enim reperiũtur, qui potiùs diuitias amittere vellent, quàm stigmata, seù signa quædam vultum deformantia, pati; Sed qui Inuasorem occideret ad suorum tutelam Bonorum, probabile est *non incurrere Irregularitatem*, vt in sequenti Quæsito ostendam: ergo ità etiam dicendum in posito Casu, eadem ratione vtrobique militante. Ità Sayrus *cap. 12. num. 5.* Henriquez, Bonacina,& Alij, contrà Toletum, *lib. 1. cap. 75.* Nauarr. Auilam,& Alios, *locis cit.*

Sayrus. Henriq. Bonacina.

Toletus. Nauarr. Auila.

Sextum Quæsitũ.

11 *Petes Sextò*. An contraheret Irregularitatem, qui traderet alteri arma ad sui Defensionem, cùm non posset seipsum tueri ab Inuasore, quem ille alter, talibus armis acceptis, occideret?

Responsio ad sextũ Quæsitũ.

Respondetur Negatiuè. Ratio est, quia sicuti licet seipsum defendere absque Irregularitate Inuasorem occidendo, ità etiam licet, cùm non potest per seipsum, *alios conuocare* ad sui Defensionem, illisque arma præbere, vt eum ab Inuasore liberent. Ità Nauarr. *num.* 212. Molina, *loc. cit. num. 7.* Vgolinus, *loc. cit. §. 6.* Sayrus, *lib. 6. cap. 7. num.* 14. Suarez, *loc. cit. sect. 3. num. 6.* Reginaldus, *lib. 3. tract. 2. num.* 109. Filliucius, *num.* 161.

Nauarr. Molina. Vgolinus. Sayrus. Suarez. Reginald. Filliucius.

Septimũ Quæsitũ.

12 *Petes Septimò*. An esset Irregularis Is, qui arma commodauit alteri, vt eum defenderet, si ille alter in tali Defensione occideretur?

Bonacin. Suarez.

Responsio ad septimũ Quæsitum.

Respondet Negatiuè Bonacina cum Suarez *locis citatis*, rationemque affert; Quia is, qui ad sui Defensionem alterum conuocauit, eique arma præbuit, *non peccauit*. Quòd autem ille alter occidatur, hoc est *per accidens, & præter Intentionem* Commodantis arma, ac proindè non est ipsi ad Irregularitatem imputanda mors, quæ sequuta est.

Octauum & vltimũ Quæsitũ.

13 *Petes Octauò, & Vltimò*. Quid dicendum *in Foro externo* circà hanc Irregularitatem, An scilicet, qui ob sui Defensionem alterum occiderit, censeatur Immunis ab Irregularitatis pœna?

Vgolinus. Maiolus. Henriq. Reginald.

Responsio ad vltimũ Quæsitũ.

Respondetur cum Vgolino *loc. cit. §. 6.* Maiolo, *lib. 5. cap. 48. num.* 11. Henriquez *lib. 14. cap. 10. num. 2.* Reginaldo, *lib. 3. num.* 112. huiusmodi Occisorem *non præsumi in Foro Externo* occidisse Aggressorem ad sui Defensionem, *nisi probet*. Et ratio est, quia cùm Homicidium, & Mutilatio ex natura sua, *Mala sint, & Delicta:*

cta:

cta: in Delictis autem præsumatur Dolus, *cap. 1. de Præscriptionib.* Ideò secuuta Aggressoris occisione, *præsumptio stat contrà Occisorem*: Quapropter Ipsi incumbit onus probandi, se ob solam Defensionem contrà Aggressorem Arma suscepisse. Interim, vt Homicida non est ad Ordines promouendus, nec susceptos Ordines exercere debet, antequàm à Iudice, seù ab Episcopo *declaretur*, Homicidium causa Defensionis patratum esse: & hoc ad euitandum *scandali* periculum, quod posset incurri, vt ait idem Vgolinus *loc. cit.* cum Maiolo *vbi suprà num. 6.* qui ibidem etiam ostendit, quomodò probetur Homicidium Defensionis causa patratum fuisse.

Quid sentiendum in foro Interno? 14 Hæc autem in Foro Externo locum habent: nàm *in Foro Conscientiæ*, Prudentis Viri Iudicio standum erit; qui consideratis considerandis, omnibusque circumstantijs inspectis, Iudicium ferre poterit. Et si ipse iudicauerit Aliquem, *hic & nunc*, propter Homicidium ad sui Defensionem commissum, non contraxisse Irregularitatem, non tenebitur Ille à suscipiendis Ordinibus, vel si susceperit, ab ipsorum vsu abstinere; teste Suarez, *disput. 45. sect. 5. num. 9.* & Filliucio, *num. 63.* contrà Maiolum *lib. 5. cap. 48. §. 3. num. 3. & 4.* apud Suarez *loc. cit.* In Foro autem Externo *ad Episcopum* pertinet Iudicium ferre, An Defensio necessaria fuerit, & seruatum sit Moderamen Inculpatę Tutelæ, vt ex Cardinalium declaratione probat Suarez *disp. 46. sect. 1. n. 7. vers. 2.* Filliucius, *nu. 136.* & alij Doctores citati. Suarez. Filliucius.

QVÆSITVM XVI.

Vtrùm in Defensione occidens Aggressorem cum Moderamine Inculpatæ Tutelæ, ad defendendum Honorem, ac Bona sua, sit Irregularis?

SVMMARIVM.

1 *Irregularitatem non contrahit, qui Aggressorem occidit ob solam Defensionem Honoris, vel Bonorum.*

2 *Cur qui Publica auctoritate aliquem occidit, fiat Irregularis; non autem qui occidit Aggressorem ob Defensionem honoris, vel bonorum?*

3 *Irregularitas contrà Occisorem Iniusti Aggressoris ob Defensionem Vitæ, vel honoris, &c. non reperitur in Iuribus expressa.*

4 *Quanàm Iura videantur huic doctrinæ aduersari?*

5 *Cap. Interfecisti, & Cap. Significasti. statuunt esse Irregulares eos tantùm homicidas, qui Moderamen in Defensione non seruant.*

Ex Clementina, Si Furiosus. non potest colligi esse Irregulares eos, qui occidunt Aggressorem, ob Defensionem honoris, vel bonorum.

DIXIMVS iàm in Superiori Quæsito: Non fore Irregularem, qui ad suæ Vitæ Defensionem Inuasorem occideret, debito seruato Moderamine Inculpatę Tutelæ. Proponitur nunc idem Dubium circà Irregularitatem, in casu, quo occideretur Aggressor, ob solam Defensionem *Honoris, vel Bonorum*.

1 RESPONDETVR ad Quæsitum *Negatiuè*. Et ratio est, quia priuatim Occidens alium sinè culpa (vt inquit Couarruuias *loco infrà cit.*) Responsio ad Quæsitum. Ratio. Couarru.

non

non incurrit Irregularitatem: sed in Casu posito talis Occisio, vt supponimus, facta ad Honoris, Rerumque Defensionem, *esset sinè culpa*: ergo Occidens non incurreret Irregularitatem.

Obiectio.

2 *Sed Dices*. Hæc ratio nihil probat, quandòquidem, qui publica auctoritate alium occidit, etiam fit Irregularis *ex Defectu*, & tamen occidendo non peccat, quinimmò tale homicidium non solùm non imputatur illi ad culpam, sed ad meritum, si solius Iustitiæ zelo, illud commiserit. Ergo etiamsi in Casu posito, talis Aggressoris occisio esset *sinè culpa*, non proindè inferri potest, eam fore Immunem ab Irregularitatis pœna.

Responsio. Homicidium ob Defensionem honoris &c. nō censetur voluntarium.

Respondetur, negando Consequentiam. Et Disparitas est, quia licèt homicidium, publica auctoritate commissum, non sit culpabile, tamen cēsetur *voluntarium*, ac proindè mirum non est, si illo commisso, contrahatur Irregularitas *ex Defectu*. At in Casu posito homicidium Iniusti Aggressoris, non solùm non est culpabile, sed etiam censetur *Inuoluntarium*, respectu Defensoris Bonorum, atque Honoris; ideòque nulla ex eo contrahitur Irregularitas.

Aliæ Rationes pro Responsione ad Quæsitum. Irregularitas non cōtrahitur, nisi exprimatur in Iure.

3 Prætereà, probari potest nostra Responsio ad Quæsitum, alijs rationibus; quia nimirùm Irregularitas non incurritur, *nisi sit in Iure expressa*: Cùm ergo in Iure non exprimatur Irregularitas contrà Occisorem Iniusti Aggressoris, quandò eum occidit cum Inculpatæ Tutelæ Moderamine ad defendendam Vitam, Honorem, suaque Bona, proindè asserendum non est, talem Occisorem fore Irregularem. *Tandem* dici potest: Quòd sicutì Irregularitas non incurritur occidendo Aggressorem, ob solius *Vitæ Defensionem*, ità neque incurratur occidendo ob *Defensionem Honoris*, aliorumque *Bonorum*, quæ suo modo sunt ad Vitæ conseruationem necessaria. Patrocinantur denique huic Nostræ Negatiuæ Responsioni Couarruuias, *in Clement. Si furiosus*. 3.*par.* §.*vlt.* Petrus à Nauarra, *lib.*2.*de restit.* *cap.*3. *num.* 417. Lessius, *lib.*2. *cap.*9. *dubit.*11. *num.*73. Suarez, *tom.*5. *disp.* 46.*sect.*2. *à num.*4. Sayrus, *lib.* 6. *cap.* 17. *num.*22. Coninch, *disp.*18.*num.*80. & 88. Filliucius, *tract.*20.*cap.*5.*Quæsito* 6. *num.*146.*& Quæsito* 7.*num.*149. *& seqq.* & Alij, contrà Nauarrum, *num.* 218. Vgolinum, *cap.*30. Molinam, *tom.* 4. *de Iust. & Iur. disp.* 72. *num.*3. Salonium, 2.2. *quæst.*64.*art.*8. *controuers.*2. Auilam, *par.*7.*disp.*5.*sect.* 3. *dub.* 2. Reginaldum, *num.*107. & Alios apud Petrum Nauarrum *loc. cit.* apud Suarez, *loc. cit. num.*2. apud Toletum, *lib.* 1. *cap.*75. & apud alios præcitatos Doctores. Et fauent etiam *cap. Quia te.dist.*50. & alia Iura, quibus hoc idem comprobat Suarez, *num.* 12.

Couarru. Nauarra. Lessius. Suarez. Sayrus. Coninch. Filliuc. Nauarr. Vgolinus. Molina. Salonius. Auila. Reginald. Toletus.

Argumentum contrà Responsionem ad Quæsitū.

4 *Sed Obijcies*. In *cap. Interfecisti*, & *in cap. Significasti de Homicidio*. habetur, Homicidas esse Irregulares. Et in *Clement. Si furiosus*. excipitur solùm ab Irregularitate, qui Aggressorem occideret *ad sui Defensionem*. Ergo, qui occideret ad Defensionem *Honoris*, vel *Bonorum*, non intelligeretur exceptus, atque Immunis ab Irregularitatis pœna.

Respōsio. Filliuc. Suarez. Nauarra.

5 *Respondetur* cum Filliucio, Suarez, Petro Nauarra, & Alijs pro nostra Sententia præcitatis Doctoribus: *Priora illa Iura* intelligi de Occidente *priuata auctoritate* cum lethalis peccati culpa, seù non seruato Moderamine Inculpatæ Tutelæ. Ex Textu autem *Clementinæ, Si furiosus*. nihil colligi potest contrà nostram Sententiam: nàm ibi tantùm expressè dicitur: Illum non esse Irregularem, qui occidit *ad Vitæ suæ Defensionem*: non verò dicitur, illum esse Irregularem, qui occidit ad Rerum suarum Defensionem. Cùm ergo dicitur: Qui occidit Aggressorem, vt suam Vitam tueatur, non est Irregularis: ergo, qui occidit, non

Quomodò præcitata Iura sint intelligenda?

In materia pœnali non valet argumentũ ab vno sensu ad alium.

vt suam Vitam, sed vt sua Bona tueatur, contrahit Irregularitatem. *Negatur Consequentia*: In materia enim pœnali, & odiosa non valet arguere *à contrario sensu*. Neque dici potest Irregularitatis pœnam contrahi, *nisi ea sit in Iure expressa*.

QVÆSITVM XVII.

Vtrùm in Defensione occidens Inuasorem Proximi cum Moderamine Inculpatæ Tutelæ, contrahat Irregularitatem?

SVMMARIVM.

1 *Irregularitatem non contrahit, qui occidit Inuasorem ob Defensionem Proximi.*

Irregularitas tunc incurritur, quandò in homicidio interuenit aliqua culpa lethalis.

2 *Ostenditur, parem esse rationem de occisore, vel percussore Clerici ob Defensionem Proximi, ac de Occisore Iniusti Aggressoris Proximi, itàvt neuter incurrat Irregularitatem.*

3 *In Clementina Si furiosus, non est expressa pœna Irregularitatis contrà Occisorem iniusti Aggressoris Proximi.*

4 *Nec Irregularitatem incurrit, qui Inuaso inermi commodat arma, vt se defendat, etiamsi sequatur mors iniusti Inuasoris.*

5 *Occidens iniustum Inuasorem ob Defensionem, ad quam tenetur ex officio, contrahit Irregularitatem; secus autem esset, si ad illam Defensionem non tenetur ex officio.*

DICTVM est licere non solùm seipsum, verùm etiam Proximum ab iniusto Aggressore Vim Vi repellendo, defendere. Dubiũ hinc oritur, An sicuti propria Defensio, ex qua sequitur Aggressoris occisio, est ab Irregularitatis pœna Immunis, ità etiam sit *Proximi Defensio, posito*, quòd eum defendendo, Iniustus occidatur Aggressor?

1 *Respondetur* Negatiuè. Et ratio est, quia Irregularitas ob priuatum homicidium non incurritur, *nisi culpa praecesserit* in tali homicidio patrando, vt benè inquit Couarruuias *infrà cit.* Sed occidens Aggressorem Proximi, Immunis est ab homicidij culpa: (licitum est enim *Vim Vi repellere*, non solùm suiipsius, verùm etiam Proximi defendendi causa) ergo pariter Immunis est à pœna Irregularitatis. Responsio ad Quæsitum. Prima ratio.

2 *Præterea*. Percussor, vel Occisor Clerici ob Proximi Defensionẽ, *non contrahit Excommunicationem*, vt communiter tradunt Doctores, cum Innocentio *in cap. Si verò. de Sentent. Excommunicat.* ergo neque contrahit *Irregularitatem* Occisor Iniusti Aggressoris, ob Defensionem Proximi. Probatur Consequentia à simili: Sicuti enim non contrahitur in illò casu Excommunicationis pœna, quia non præsupponitur culpa lethalis, ità nec etiam in Casu posito, Irregularitatis pœna contrahi debet, cùm neque præsupponatur culpa aliqua, Proximum adiuuando: Ista enim Irregularitas *non incurritur sine peccato*. Denique cùm dicta Irregularitas *non sit in Iure expressa*, dicendum non est, eam contrahi in Casu posito. Hanc Sententiam tuentur, ac docent Petrus à Nauarra *lib.2 cap.3. num.419.* Couarruuias, *in Clemens. Si furiosus. 3. par. §. vlt. num.5.* Lessius, *lib.2.cap.9. dub.11. num.73.* Molina *tom.2. de Iust. & Iur. disp.72. num.7.* ex parte Suarez, *disp.46. sect. 3.* Reginaldus, *tom.2. lib. 2. cap. 5. num. 60.* Coninch, *num.88. concl.2. & 3.* & Emmanuel Sà, *verb. Irregularitas, num.2.* Filliucius, *num. 106. & seqq.* contrà Nauarrum *num.213.* Auilam, *par.7. disp. 5. sect. 3. dub. 4.* Maiolum *lib. 5.* Aliæ ratio nes. Innocent. Nauarr. Couarru. Lessius. Molina. Suarez. Reginald. Coninch. Emm. Sà. Filliuc. Nauarr. Auila. Maiolus.

Vgolinus. Toletus.

cap. 48. Vgolinum, *cap.* 32. *num.* 2. Toletum, *lib.* 1. *cap.* 76. *num.* 1. & Alios.

Obiectio.

3 *Sed Obijcies* contrà Responsionem ad Quæsitum: *In Clement. Si furiosus*, dicitur nō fore Irregularem, qui Aggressorem occiderit ad sui Defensionem, nec vlla mentio fit *de Defensore Proximi*: ergo occidens Aggressorem Proximi, non erit ab Irregularitatis pœna Immunis.

Respōsio.

Respondetur. Quàmuis in Clementina non excipiatur ab Irregularitate *Defensor Proximi*, tamen neque *exprimitur* pœna Irregularitatis contrà eum, qui occiderit Aggressorem Proximi: ergo sequuta occisione non erit occisor Irregularis, cùm neque in Clementina illa, neque alibi sit contrà eum Irregularitatis pœna expressa, neque in pœnalibus à contrario sensu argumentari valeat. Ità Suarez *loco cit. num.* 5. & Alij. *Præterea* responderi posset: Clementinam illam intelligendam esse de occidente alterum *voluntariè* cum peccato mortali, quod, vt supponimus, locum non habet in Casu posito. (Suarez.)

Primum Quæsitū.

4 *Petes hic*. An esset Irregularis, qui videns Inuasum Inermem esse, ei commodaret arma, vt se ab Iniusto Inuasore defenderet, ex quorum commodatione armorum sequatur Inuasoris occisio?

Respōsio. Vgolinus.

Respondetur Negatiuè, contrà Vgolinum *loc. cit. §.* 6. *num.* 2. idque colligitur ex rationibus pro Responsione ad Quæsitum probanda adductis, & videtur sequi à fortiori: Si enim non esset Irregularis, si Aggressorem Proximi occideret *proprijs manibus*, tantò minus esset Irregularis *si accommodaret arma* Occidenti Illum.

Secundū Quæsitū.

5 *Petes Secundò*, An esset Irregularis, qui occideret Aggressorem ob Defensionem alicuius, quem teneretur defendere?

Respōsio.

Respondetur cum distinctione: Aut enim teneretur defendere illum *ex officio*, & vtique in hoc casu incideret in Irregularitatem occidendo Iniustum Aggressorem illius. Exemplum esto de Iudice, qui ratione muneris suscepti, tenetur Ciues defendere ab Iniustis Aggressoribus, qui tamen Reos morti adiudicando, fit Irregularis *ex Defectu*, vt communiter fatentur Doctores, ac præcipuè Molina *loc. cit. num.* 7. Suarez *loc. cit. sect.* 3. *num.* 3. Filliucius *nu.* 159. Reginaldus *num.* 109. & Alij. Si verò non teneretur ex officio aliquem defendere ad Iniusto Aggressore, sed tantummodò ratione Amicitiæ, Charitatis, Obsequij, Consanguinitatis, Beneuolentiæ, &c. vt si defenderet *Principem*, *Patrem*, *Vxorem*, *Filium*, &c. in tali casu, occidendo Aggressorem Illorum, *ob solam Defensionem*, ac seruato Moderamine Inculpatæ Tutelæ, non incideret in Irregularitatem, vt ijdem præcitati Auctores fatentur, & sequitur ex dictis in Probatione Responsionis ad Quæsitum.

Occidens Aggressorem ob Defensionē, ad quā tenetur ex officio, incurrit Irregularitatem.

Molina. Suarez. Filliuc. Reginald.

Occidens Aggressorem ob Defensionem alicuius, ratione charitatis, amicitiæ, &c. an incurrat Irregularitate?

QVÆSITVM XVIII.

Vtrùm pro necessaria Pudicitiæ Defensione, liceat Puellis, atque Adolescentulis Aggressorem occidere?

SVMMARIVM.

1 *Puellæ, atque Adolescentuli, licitè possunt resistere Aggressoribus eorum Pudicitiæ, si Modum inculpatæ tutelæ seruent.*

2 *Vim Vi repellere ob tutelam corporalis Pudicitiæ, omni Iure licet.*

3 *Maior vrget ratio, vt possit occidi Aggressor pro Defensione Pudicitiæ, quàm pro Defensione honoris, vel bonorum.*

Nisi

4 *Nisi Aggressori Pudicitiæ, resistere quocumque modo liceret, periculum esset, ne Inuasus lethali crimini consensum præberet.*

5 *Ob Pudicitiam seruandam, tenetur Inuasus, potiùs fugere, si potest, quàm Inuasori resistere: Ad id confirmandum, plurima exempla adducuntur.*

6 *Defensio Pudicitiæ, non coarctatur, vt fieri possit solùm verbis, sed licitum est, quemcumque modum adhibere ad Iniuriam propulsandam.*

7 *Non interuenit aliquod peccatum in occisione Inuasoris Pudicitiæ, seruato tamen debito moderamine.*

8 *Quomodò intelligendum sit, quòd ex duobus malis, minùs sit eligendum? & An Pudicitiæ iactura sit minus malum, quàm occisio Aggressoris? Quomodo intelligendum sit, quòd ei qui inuitè violatur, castitas duplicatur ad coronam?*

9 *Affertur Exemplum Nicetæ, quomodò suam Pudicitiam tutatus est, cum ab impudica Muliere inuaderetur.*

10 *Aliud exemplum ex Cicerone, de Adolescente, qui Aggressorem suæ pudicitiæ interfecit.*

11 *Licet possit Aggressor Pudicitiæ interfici, tamen laudabiliùs est illum non interficere, nè in æternum damnetur, modò animus contineatur à consensu peccaminoso.*

Responsio affirmatiua.

1 RESPONDETVR cum communi Doctorum sententia *affirmatiuè*: nimirùm posse dictas Puellas, atque Adolescentulos, eorum pudicitiæ Aggressori resistere, afficiendo illum contumelijs, necnon verberibus, vulneribus, atque etiam morte, si ità debito inculpatæ tutelæ moderamine seruato, defendendæ pudicitiæ necessitas postularet. Ità Caietanus 2. 2. *quæst.*64. *art.*7. *§. ex his autem.* Mercadus *c.*5. Siluester *verbo homicidium* 2. *quæst.*5. Nauarr. *cap.*15. *num.*5. Petrus à Nauarra *lib.*2. *de Restit. cap.*3. *num.*393. Rodriquez 1. *part. cap.* 136. *num.*14. Molina *tom.*4. *de Iust. & Iur. tract.*3. *disp.*18. *num.*10. De Lugo *tom.*1. *de Iust. & Iure, disp.*10. *sect.*10. *nu.*195. & Alij.

Caietan. Mercadus. Siluester. Nauarr. Petrus à Nauar. Rodriq. Molina. De Lugo.

Prima ratio.

2 *Probatur* Primò *ex l.*3. *ff. de Iust. & Iur.* vbi habetur, licitum esse *Vim Vi repellere*, & quod Quisque ob tutelam corporis sui fecerit, id Eum Iure fecisse existimari, ergo si ad tutelam suæ corporalis Pudicitiæ, Puella Aggressorem occiderit, Iure id fecisse existimabitur. Hùc etiam reuocari possunt cætera Iura, quibus generaliter loquendo, probatum est in primo Quæsito, licitam esse Defensionem.

Secunda ratio.

3 *Probatur* secundò Ratione, quoniam pro honore, atque etiam pro externis bonis defendendis, licet impunè occidere Aggressorem, vt in superioribus Quæsitis probauimus; ergò à fortiori id licitum erit Puellis, atque Adolescentulis pro sua *Pudicitia* ab iniusto Oppressore defendenda; Consequentia probatur, pluris enim existimanda est Virginalis Integritas v.g. quàm quæuis alia externa bona, vel honor &c. ergo si licet Aggressorem occidere in defensionem bonorum, licebit etiam in defensionem Pudicitiæ.

Pluris existimatur pudicitia, quam quæuis alia bona externa.

Tertia ratio.

4 *Prætereà:* Nisi quocumque modo imminentem Vim repellerent dictæ Puellæ v.g. periculum foret, nè paulatim verso in amorem furore, sese Inuasori dederent, ac tandem lethali crimini *assensum* præberent, vt optimè Caietanus, Molina, De Lugo, & Alij aduertunt.

Puellæ inuasæ, tenentur potiùs fugere, quàm resistere.

5 Fateor tamen, quòd si prædictæ Puellæ, atque Adolescentuli fugiendo, ab Aggressorum manibus se eripere possent, *teneri Eos fugam potiùs arripere*, si fugiendi opportunitas adesset, quàm Aggressorem occidere: Et ratio est, quia fuga nullam eis Ignominiæ maculam pareret, immò laudi potiùs, atque

 hono-

honori futura esset. Ità Sacræ Paginæ testantur, IOSEPHVM, relicto in manibus Impudicæ Mulieris pallio fugam arripuisse, nè Adulterij crimen Illa alliciente, patraret. Sic etiam è Nostratibus ANDREAS AVELLINVS, quem inter Beatos Heroas, Ecclesia iubente veneramur, sub primo Adolescentiæ flore, nè Virginitatis florem amitteret, irruentem in eius amplexus & oscula Impudicam Mulierem, cum fugare non posset, aufugit: seu vt cum Inclyto eius vitæ Scriptore loquar: Andreas *expresso exemplo à castitatis Prototypo Iosepho, fugam velocissimus arripuit, cunctis, quæ ad vitæ necessitatem in Cõtubernio deposuerat, ceu venenato Fœminæ halitu infectis, ibidem relictis; quod selegit libentius, quam illibatum Virginitatis florem in conspurcationis periculum vocare.* Nec desunt alios apud Historicos similia exempla, quæ breuitatis ergo omittimus. Si *fugâ* igitur suæ pudicitiæ commodè consulere possent Puellæ, atque Adolescentuli, æquum non esset, quòd contrà Aggressorem arma adhibeient, illumque temporali simul, ac æterna vita, occidendo priuarent: Similiter si possent solis *verbis contumeliosis* Aggressori resistere, non essent verbera adhibenda; vel *si verberibus*, non vulnera, vel si leuioribus vulneribus, non cædes, nè Aggressor, vt diximus, in æternùm periturus ex hac vita discedat.

B. Andreas pro castitate tuenda fugam arripuit.

Pater D. Fràciscus Bolutus in Vita B. Andreæ Auellini. Lib. 1. c. 3.

Non sunt adhibèda arma ad defensionem Pudicitiæ, quãdò sola verba sufficiunt.

De Lugo.

6 Doctè tamen, ac prudenter existimat Cardinalis De Lugo, *loc. cit.* non esse *scrupulosè* agendum in hac materia, præsertim, quandò Fœmina, vel Iuuenis, vt Ipse ait sollicitatur, & contrectatur, vel osculum accipit ab aliquo lasciuo, sed posse, & aliquandò expedire, non solis verbis asperioribus, sed manibus puritatem animi, ac constantiam grauiter ostendere.

Quæ Sententia Mihi non parùm arridet, quandòquidem si Pudicitiæ Aggressorem licet durioribus verbis, ac conuitijs repellere, licebit etiam Eum percutiendo abigere; præsertim, cùm non grauior appareat, sed fortasse leuior percussio manu facta, quàm lingua, à Fœmina, vel Puero, aut Iuuene, à quibus non reputatur dedecus graue ità percuti, vt benè ait De Lugo *loco cit.* vbi etiam alias congerit rationes, vt quia nimirùm semper remanet aliquid Defensionis; quia qui absque rubore ausus est te lasciuè tangere, nisi acriter, & durè repellatur, regulariter non facilè discedet &c.

Primum Argumẽtum.

7 Sed Obijci posset *Primò* contrà responsionem ad Quæsitum; quia, Concurrente simul peccato proprio, & alieno, potiùs permittendum est *alienum* peccatum, quàm spontè assentiendum *proprio*: Sed in casu, quo Puella v. g. ab Iniusto Aggressore inuaderetur, concurreret simul peccatum illius *libidinis* v. g. & peccatum *homicidij*, si Puella Oppressorem occideret: ergo videtur quòd potiùs teneatur permittere, sibi ab Illo Vim inferri, quàm Illum occidere.

Respõsio.

Respondetur. Concessa Maiori, negatur Suppositum Minoris: supponitur enim, quòd Puella ob Pudicitiæ tutelam, Oppressorem occidens, Debito seruato Moderamine, peccatum committat, quod vtique *est falsum*: in euentu enim illicitæ Offensionis, seu Vitæ, seu Honoris, seu Pudicitiæ, vtriusque Fori Leges gladium Inuaso tradunt, vt se licitè ab Iniusto Aggressore defendere possit.

Non interuenit peccatum quãdò occiditur Inuasor ob defensionem pudicitiæ.

Secundũ argumentum.

8 *Secundò* Obijcies. *Ex duobus malis, minus est eligendum*: Sed in casu, quo, aut subeunda esset Pudicitiæ Iactura, aut Oppressor interimendus, minus malum videtur esse Pudicitiæ Iacturam pati, quàm Oppressorem occidere, atque æternæ Damnationis pœnã Illi parare, præsertim cùm INVITÆ pa-

tienti, Pudicitiæ iactura non imputetur ad culpam, sed potiùs ad meriti, ac coronæ cumulum, iuxtà illud D. Luciæ ad Tyrannum: *Si me inuitam iusseris violari, Castitas mihi duplicabitur ad Coronam*: ergo sequi videtur, non licere Puellæ Oppressorem interimere.

Respôsio. Respondetur. Axioma illud intelligendum esse, quandò vtrumque malum *necessariò euitari non potest*, & vtrumque est *respectu eiusdem Subiecti*, non verò respectu diuersorum; vt v.g. accidit casus, quo necessariò omittendum est, aut audire Sacrum, aut assistere Proximo morituro; in tali inquam casu, vrgente hinc Ecclesiastico Præcepto, & illinc Charitatis lege, teneor potiùs *omittere Sacrum*, quàm *deserere Proximum moriturum*, qui mea ope indigeat, vt ex hac Vita, Ecclesiasticis Sacramētis munitus discēdēs irreparabile æternæ Damnationis periculum effugiat. Et pariter in casu, quo, aut Parocho celebrandum esset *non ieiuno*, aut non celebrando, scandalum exhibendum Populo, qui die festo ad Ecclesiam confluxerit, audiendi causa Sacrum; in tali inquam casu teneretur Parochus *non ieiunus celebrare* potiùs, quàm grauis *scandali occasionem* Populo, in Ecclesia iàm expectanti Sacrum, exhibere. At in Casu posito vtrumque malum non est *necessarium*; quia potest Oppressor ab opprimendo desistere; neque est respectu *eiusdem subiecti*, quia ipse Oppressor tantummodò inuadendo peccaret, *non verò Puella resistendo*: ergo non tenetur Ista Pudicitiæ Iacturam pati, vt ille Oppressor Incolumis remaneat.

Explicatur illud Axioma Ex duobus malis minus est eligendum.

Exempla aliqua pro explicatione præcedentis doctrinæ.

Quòd autem, Si inuita violaretur, Castitas Illi duplicaretur ad Coronam, hoc non est intelligendum in casu, quo Ipsamet resistere *posset*, *& resistere nollet*; sed in casu, quo ipsamet Puella, *Constanter* renuens, *Violenter* opprimeretur; tunc enim præciso peccaminoso cōsensu, si Vim pateretur, vtique non Illi ad culpam imputandum esset, sed ad meriti cumulum; vt benè ex D. Luciæ responso colligitur.

In quo ex suo Pudicitiæ Iactura non imputatur ad culpā, sed ad coronam?

9 Non defuère tamen, qui in tali rerum Statu constituti, ad libidinis sensum reprimendum, nescio quid maius, Diuino edocti Spiritu excogitarunt; inter quos castissimus ille Ægyptius Iuuenis NICETAS extitit, quem adhuc iuuenili ætate florentem, (vt cum Hieronymo loquar) in amœnissimos Hortulos præcepit Tyrannus adduci: ibique inter candentia Lilia, & rubentes rosas, cùm leni murmure aquarum, iuxtà serperet riuus, & molli sibilo arborum folia ventus præstringeret, super extructum plumis lectum resupinari iussit: & nè se indè posset excutere, blandis serico nexibus, irretitum relinqui. Quò, cùm, recedentibus cunctis, Meretrix speciosa venisset, cæpit delicatis colla stringere complexibus, vt corpore in libidinem concitato, se victrix Impudica super iaceret. *Quid ageret Miles Christi, & quò se conferret, nesciebat. Quem tormenta non vicerāt, superaret voluptas? Tandem cœlitùs inspiratus, PRAECISAM MORSV LINGVAM, in osculantis se, faciem expuit: ac sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo, superauit*, Hactenùs Hieronymus, *in Vita D. Pauli primi Heremitæ cap. 3.* eandemque Historiam describit Baronius, *anno 253. Decij Imperatoris I.* & Nicephorus, *lib. 7. cap. 13.*

Nicetas quomodò suam Pudicitiam seruauit, commotus ad libidinem concitaretur?

S. Hieronym.

Baronius.

Nicephor.

10 Quæ Sanctorum Exempla, quàmuis Summis laudibus commendanda sint, nemo tamen in hoc casu id agere teneretur, sed satis esset, vt diximus, *si à libidinoso consensu animum retraheret*. Si tamen non tàm arctè constringeretur, posset quoque Oppressorem occidere; Quapropter Tullius *pro Milone* summopere commendat Militem Adolescentem, qui nè turpi-

In quo casu præsertim liceat Aggressorem Pudicitiæ interficere.

ter pateretur à Tribuno Militari propinquo Caij Marij, ipsum interfecit: *Pudicitiam*, inquit Tullius, *cùm eriperet Militi Tribunus Militaris in Exercitu Caij Marij, Propinquus eius Imperatoris, interfectus ab eo est, cui Vim afferebat. FACERE ENIM PROBVS ADOLESCENS PERICVLOSE, QVAM PERPETI TVRPITER MALVIT.*

Tullius Orat. pro Milone.

Molina.

11 Existimat autem Molina *loc. cit.* posse Mulierem reluctando, ac se omninò continendo à consensu in culpam lethalem, *non interficere Oppressorem, etiamsi interficere Illum posset*, idque, ait, *Laudabilius* esse, nè miser ille cum corporali Vita æternam quoque amitteret, sempiternisque cruciatibus adigeretur. Quod tamen intelligendum est, dummodò ea Mulier *vires in se sentiret ad resistendum peccato*. Quantum autem resistere, ac vociferari teneretur Puella, videri potest apud Molinam, ac De Lugo, qui luculentissimè, ac doctè, vt solent, hæc Argumenta tractant. Sufficiat Nobis, ea tantùm hìc explanasse, quæ ad Duelli Species explicandas deseruiunt.

In aliquo casu meliùs est Aggressorem non interficere.

De Lugo.

QVÆSITVM XIX.

Vtrùm pro Necessaria Defensione liceat Filio occidere Patrem, vel Matrem, si ab Eis Iniustè inuadatur?

SVMMARIVM.

1 *Parentes habent potestatem corrigendi Filios, sed moderatè, non sicut Princeps puniendi Reos in Republica.*

2 *Affertur Opinio quorundam Doctorum docentium, posse Filios resistere Parentibus, quando excedunt modum iusta Correctionis.*

3 *Filius tenetur Parentum furorem placare, vel fugam potiùs arripere quàm illis resistere: Idque rationibus probatur.*

4 *In casu, quo nec fuga, nec precibus posset Filius Iram Patris auertere, quid agendum esset?*

5 *Parentum Vitæ semper habendam esse rationem, varijs Iurium textibus suadetur.*

6 *An Filius debeat potiùs mortem patienter ferre, quàm se defendendo, Patrem interficere?*

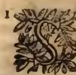
7 *Mortem obeundam esse potiùs, quàm Parricidium committere, tàm naturalis ratio, quàm Religio exigit.*

Magis tenetur Filius, Parentum vitam seruare, quàm Serui, vel Ciues, Salutem Domini, vel Principis.

Adducuntur auctoritates Platonis, & Ciceronis.

8 *Probabile tandem esse, Filium non teneri sinere se interfici, Theologicis rationibus suadetur.*

9 *Hæc tamen Doctrina limitatur in casu, quo Vita Patris esset maximè necessaria Reipublicæ, vel Familiæ.*

1 VPPONIMVS, posse Parentes Filios suos ad correctionem verberare, vt docet D. Thomas 2. 2. *quæst.* 65. *art.* 2. quia Filij Patriæ Potestati subduntur: vndè sicuti potest Princeps in perfecta Communitate graues, atque irreparabiles pœnas, Occisionis, vel Mutilationis Reis infligere, ratione perfectæ Potestatis Illos coërcendi, quam habet: Ità similiter, potest Pater in Imperfecta Communitate, hoc est, in Domestica Familia, leuioribus pœnis Delinquentes filios afficere, ratione Imperfectæ Potestatis, quam habet. Ità cum D. Thoma sentiunt quoque communiter omnes, & fauent Sacri Textus verba, *Prouerb.* 13. *Qui parcit virgæ, odit filium suum.* & *infrà* 23. *Noli subtrahere à puero Disciplinam:*

D. Thomas.

Potestas Parentum in filios, cōparatur cū Potestate Principis in Rempublicam.

Prouerb. 13. & 23.

plinam:

plinam: Si enim percusseris eum virga, non morietur. Tu virga percuties eum, & animam eius de Inferno liberabis. Quòd autem Apostolus *ad Ephes. 9.* scripserit: *Vos Patres nolite ad iracundiam prouocare filios Vestros, &c.* intelligendum est, quòd non *immoderatè* eos affligant verberibus, non verò, quòd prohibeantur, filios suos Disciplinae causa verberare.

Ad Eph. 9

Dubium tamen superest, An si Pater Moderatae Correctionis limites excesserit, quos Natura, Ratio, ac Leges praescripserunt, Filij in tali casu possent, verberantibus Patribus resistere?

Filijs licitum est Parentibus resistere ex quibusdam DD.

2 Respondent quidam, hoc licitum esse; Quia quandò Pater incipit correctionis limites excedere, tunc eius *offensio incipit esse Illicita*: ergo si Offensio est illicita, è contrà erit *licita Defensio*, ac proindè licebit filio se contrà Parentem defendere. Hanc Sententiam sequi videtur Bonacina, *tom. 2. de Restitut. disp. 2. quaest. vlt. sect. 1. punct. 8. propos. 1. num. 4.* vbi ait: Licitum esse filijs contrà Parentes, Monachis contrà Abbates, Seruis contrà Dominum, Vassallis contrà Principem Vim Vi repellere, modò Vis Iniustè inferatur; ac pro se citat Siluestrum, *verb. Bellum. 2. §. 2.* & Iulium Clarum, *lib. 5. de Sentent. §. Homicidium.*

Bonacina.

Siluester. Iulius Clarus.

Verùm, neque ipsemet Bonacina, neque alij Doctores, quos videre potui, satis exprimunt, An haec licita filiorum Defensio contrà Parentes, etiam suscipi posset, in casu, quo filius, non aliter se ipsum ab irati Patris manibus eripere posset, *nisi Patrem occidendo*. Ideòque pro totius Dubij solutione, nonnullis distinctis Responsionibus, praesenti Quaesito satisfaciam.

3 RESPONDETVR PRIMO. Si Pater Debitae Correctionis Modum excedens, filium dirissimis verberibus, vel paulatim etiam vulneribus afficeret, teneretur filius *supplici prece, Irati Patris furorem lenire*, vel si ità non posset, *fugam arripere* potiùs, quàm Patri resistere, Vim Vi repellendo.

Prima Responsio Authoris ad Quaesitũ.

Probatur. Quia in tali Casu, nec Preces illae ad Patris furorem leniendum adhibitae, neque fuga suscepta *Ignominiam* vllam parerent filio, quàmuis Nobilissimo, ac fortissimo Viro: ergo teneretur filius id facere. Consequentia probatur: Quia quotiescumque fuga ignominiosa nō est, ea potiùs arripiēda est, quàm cuicumq; Inuasori etiam *Extraneo* resistendum: ergo tantò magis, quandò *Pater* iniustè inuaderet filium. Adde, quòd in Casu posito, non solùm fuga probro, & dedecori non futura esset filio fugienti, quinimmò laudi, & honori: esset enim maximum argumentum filialis pietatis, & obseruantiae debitae ergà Parentem. Ità etiam sentit Hurtadus *de Spe, & Char. vol. 2. disp. 170. sect. 16. §. 136.* vbi ait: *Tenetur fugere filius Patrem, & Auum*: item Frater minor natu, fratrem maiorem: fuga enim illorum *Pietati adscribetur*, non *Timiditati*; ob quod Illis non est turpis: item tenentur ab Illis ferre alapam, quia alapa in se, & physicè non est graue damnum, sed in existimatione morali, quod non contingit in his Casibus.

Rationes pro prima responsione.

Hurtadus

4 RESPONDETVR SECVNDO. Si filius, nec prece, nec fuga, grauissimos irati Patris ictus declinare posset, vt si v. g. in aliquo esset cubiculo inclusus, in tali inquam Casu, omni conatu in id incumbere deberet, vt maxima dexteritate ictus Patris auerteret, & solummodò imminentem Vim repelleret, absque eo, *quòd Illi Vim inferret*, ità vt percuteret, vel interimeret. Quod etiam sentire videtur Hurtadus, *loc. cit.*

Secunda responsio

5 Probatur. Quia Parentum Persona Liberis semper honesta, &

San-

Sancta videri debet. *l. Liberto. 9. ff. de Obsequio Parent. & Patron. præstan.* ergo nefas esset Parentibus Vim inferre. Prætereà, Si Libertus Patroni famæ, & Vitæ parcere tenetur *l. Si Adulterium 38. §. Cum Liberto. ff. Ad l. Iul. de Adulter.* multò sanè iustius, & æquius est, nè Liberi, qui arctissimo sanguinis vinculo Parentibus sunt obstricti, quicquam faciant, quod Parentum famam, & Vitam, lædere possit. *Argum. l. vlt. Cod. de Obseq. à Liberto præstan.* Tandem Probatur. Quia singulari Iure permissum est, vt filius Patrem, qui ad Patriam delendam, & Parentes, ac Liberos suos perdendos venit, interficere possit, *l. minimè 35. ff. de Relig. & sumpt. funer.* ergo extrà hunc Casum, Liberi nullo modo Parentes occidere possunt. *Speciale enim in Vno denotat Ius commune in contrario: & Exceptio firmat Regulam in Casibus non exceptis.* (Rationes pro secunda responsione.)

6 RESPONDETVR TERTIO. Si eò res peruenisset, vt necessariò, aut Filio moriendum esset, aut Pater interficiendus, vt contingere posset, cùm nullum esset omninò effugium, nec Pater ab incæpta offensione desistere vellet, sed adhùc contrà filium armata manu inueheretur; in tali inquam Casu, *iustius, & æquius* videtur, quòd filius potiùs mortem patienter ferat, quàm Patri Vitam adimat, à quo post Deum Vitam accepit. (Tertia Responsio ad Quæsitũ.)

7 Probatur. Quia Religio, Pietas, & Naturalis Ratio postulare videntur, vt potiùs mortem obeat filius, quàm scelestissimum Parricidij crimen committat. Et quia, vt suprà diximus, Vita cuiuscumque Simplicis Ciuis postponenda est Vitæ Principis, ac Regis, ità videtur tantò magis Vita filij postponenda Vitæ Parentis. Prætereà ex *l. 1. §. Iuxtà hoc tamen. ff. Ad Senatus Consultum Silla.* Serui Salutem Domini, saluti suæ præponere debent, ergo à fortiori Salus Patris, Saluti præferenda est filij: maius enim inter Patrem, & filium, quàm inter Seruum, & Dominum, necessitudinis, ac Cognationis vinculum Natura contexuit. Quapropter Plato *lib. 9. de legibus,* ait: *Filio, nè pro Defensione quidem sua, si à Parentibus se videt interfectum iri, lege vlla conceditur, vt Parentes, à quibus in lucem est editus, interimat; sed omnia potiùs sustinere præcipitur, quàm quicquam huiusmodi facere.* Et eleganter etiam Tullius *in Orat. pro Sexto Rosc. Amer. Si vultu, inquit, sæpè læditur Pietas, quod supplicium ille sustinebit, qui Patrem interfecit: PRO QVO MORI IPSVM, SI RES POSTVLABAT, DIVINA, ATQVE HVMANA IVRA COGEBANT?* (Plures rationes pro hac responsione. — Plato. — Tullius.)

8 Verùm si præsentem Difficultatem Theologicè indagauerimus, *videbitur fortasse* non esse asserendum, teneri filium potiùs permittere se occidi à Patre, Iniustè eum inuadente, quàm Vim Vi repellendo, illum occidere, *Ratio est,* quia *Charitas est ordinata,* & *prima Charitas incipit à seipso,* nec tenetur homo diligere Proximum, plusquàm seipsum. *Prætereà* ex Naturali Lege, maior incumbit obligatio *propriam Vitam* conseruãdi, quàm *alienam,* etiam Parentis, *cæteris paribus.* Neque hoc esset contrà Iustitiam, quandòquidem Iura omnia permittunt *Vim Vi repellendam esse:* Adde, quod quasi communiter dicunt Theologi; In casu extremæ necessitatis, seu famis, seu Naufragij, non teneri filium, *Vnicum Panem,* vel *Vnicam Tabulam,* quam habet, Parenti, etiam in eodem periculo constituto, porrigere, & permittere seipsum, aut Aquis suffocari, aut Fame perire. Ergo tantò minus tenebitur mortem potiùs pati, vt Parentem, à quo Iniustè inuaditur, incolumem seruet. Prætereà iuxtà id, quod docet Hurtadus, *de Spe, & Char. vol. 2. disp.* (Postrema responsio. — Prima ratio. — Secunda ratio. — Tertia ratio. — Vltima ratio. — Hurtadus.)

154. *sect.* 5. *§.* 58. *in fine*, nempè: Posse à Me, v.g. licitè occidi Patrem: *Iniustè afferentem necè Filio meo* sequitur tantò magis licitè posse occidi, quãdò *Mihimetipsi Iniustè* necem inferre conatur. Tunc enim Pater, deposita Patris Persona, Iniusti Aggressoris Personam induit contrà Filium; quarè mirum non est, si Filius, deposita Filij Persona, Iusti Defensoris partes suscipiat, pro necessaria suimpsius Defensione.

Quid si Pater esset magis quã Filius vtilis Reipublicæ, vel Familiæ?

9 Fateor autem, quòd si Pater esset magis necessarius Reipublicæ, aut toti Familiæ, tunc iuxtà illam Sententiam, quam suprà adduximus, nempè *Bonum commune præferendum esse particulari*, etiam cum proprio suimpsius interitu, teneretur Filius lethum potiùs subire, quàm Patri inferre, nè Respublica, aut tota Familia damnum esset subitura.

QVÆSITVM XX.

Quænam præterea Licitæ Defensioni aduersentur, itàvt Inculpatæ Tutelæ Moderamen non seruetur?

SVMMARIVM.

1 *Quomodò Moderamen Inculpatæ Tutelæ excedatur, iuxtà doctrinam Angelici Doctoris?*

2 *Grauiùs vulnerans, quàm sit necesse ad vim repellendam, Moderamen excedit.*

3 *Idem dicendum de eo, qui in Defensione insistit, postquàm cessauit offensio.*

4 *Quid de eo, qui postquàm inimici armatam manum amputauerit, adhùc illum verberibus insequitur, vel etiam occidit; & an vt homicida, capite sit plectendus?*

5 *Assignatur ratio disparitatis, cur Domini, & Præceptores, si correctionis modum excedant, pœnam homicidij incurrant, seciis autem se defendentes.*

6 *Aristotelis, & Ciceronis auctoritate, eadem ratio roboratur.*

7 *Pœnam cōtrà Modum Defensionis ob iracundiæ feruorem Excedentes, esse mitigandam.*

8 *In quo casu, modum ob iracundiam, & furorem Excedentes sint excusandi?*

1 ETSI ex dictis liquidò constet, quænàm Licitæ Defensioni opponâtur, pauca tamē, quæ dicenda supererant, hic videbimus, pro quibus supponenda est doctrina Angelici Doctoris, qua paucis quidem, sed miris verbis Inculpatæ Tutelæ excessum explicat, 2.2.*quæst.*64.*art.*7. *in corpore*, tali pacto: *Si aliquis ad defendendam propriam vitam vtatur maiori violentia, quàm oportet, erit illicitum: Si verò moderatè violentiam repellat, erit Licita Defensio: Nàm secundùm Iura, Vim Vi repellere licet cùm Moderamine Inculpatæ Tutelæ: Nec est necessarium ad salutem, vt homo Actum Moderatæ Tutelæ prætermittat, ad euitandam occisionem alterius; quia plùs tenetur homo vitæ suæ prouidere, quàm vitæ alienæ.* Hæc S. Doctor. D. Thom.

Primus Casus, in quo Moderationis excessus interuenit

2 Sic v.g. Inculpatæ Tutelæ Moderamen exceditur, si grauiori vulnere, vel etiam cæde, Aggressoris Vis propulsetur, quandò *leuiori plaga, vel sinè cade*, ea repelli potuisset; tunc enim plùs fit, quàm ad Defensionem fieri oporteat.

Aliud Casus.

3 Sic etiam Moderamen exceditur, si cessante Offensione, adhùc ab incæpta defensione non desistitur; vt contingere posset, quandò Aggressori cedenti iàm, ac fugienti, Inuasus adhùc à tergo, ad necem vsque insistere vellet: hæc enim non Defensio, *sed vltio* diceretur, cùm cessante Inuasoris Vi, ad-

hùc ipse Inuasus, Vim vltrò inferret.

Tertius Casus.

4 Ità quoque, Si Inimico armatam gladio manum contrà te in altum extollenti, tu manum ipsam gladio amputasses, satis illatam Vim, atque Ferociam fregisse, atque auertisse censereris: Vndè *nefas esset*, Illum posteà insequi, pluribus vulneribus afficere, vel etiam interficere; tunc enim Inculpatæ Tutelæ *præscriptos limites* excederes: siquidem contrà Eum sæuires, & per Vim insisteres, qui te ampliùs offendere, nec fortasse vellet, nec si vellet, posset.

Decius.

Et in hoc casu Decius, & Alij Iurisperiti, *in l. 3. ff. de Iust. & Iur.* contendunt; Defensorem, homicidij teneri; quia Modum Defensionis egreditur, argumento Dominorum, & Præceptorum, qui si Modum Emendationis excedunt, vt Homicidæ puniuntur, l. 1. *Cod. de emendat. seruor.* & *l. sed etsi quemcunque. 5. §. vlt. ff. Ad leg. Aquil.*

Iracundiæ feruor, quandoq; ab homicidio excusat.

Videtur tamen *irritati animi* semper habendam esse rationem: Vehemens enim feruentis Iracundiæ calor mentem perturbat, nec quandòque aduertere sinit, quibus limitibus Licitæ Defensionis Moderamen circumscribatur. Quamobrem, si quis Aggressorem suum cedentem, vel fugientem interficeret, puniendus quidem esset, *at non capite plectendus*, ex Sententia Iacobi de Arena, quem Antonius de Butrio, Franciscus Aretinus, Albericus Baldus, & Alij sequuntur. Vide Baldum *consil. 144. num. 1. lib. 2.*

Iacob. de Arena. Anton. de Butrio. Fräc. Aret. Alb. Bald.

Domini, & Præceptores, quomodò seruos, & Auditores corrigere debeant?

5 Datur autem Disparitas de Dominis, & Præceptoribus Emendationis modum excedentibus, & de Defensoribus modum Inculpatæ Tutelæ non seruantibus: nam Domini, & Præceptores, tranquillo, ac beneuolo animo Seruos, & Auditores suos corrigere, ac emendare debent: Vndè Archytas Tarentinus Seruo malè merito dixit: *Nisi iratus essem, vapulares*. At Defensores absque animi perturbatione ab Iniusto Aggressore se defendere nequeunt, cùm in tali Aggressione mortis metus, & vitæ periculi intellectus serenitatem perturbent. Et prætereà, quia Defendentes quæcumque arma contrà Aggressores adhibere possunt; at Corrigentes loris tantùm, & flagellis vti possunt Seruos, aut Auditores suos correcturi. *l. vnic. Cod. de Emend. Seruor.* Quamobrem, non quia Domini, & Præceptores, si Correctionis Modum excederent, punirentur vt Homicidæ, proindè idem inferri poterit de Defensoribus, quos puniendos quidem, sed *citrà mortem*, & *arbitrio Iudicis* diximus; Ipsi enim ab initio se defendentes, iustè operabantur, & Aggressor Iniustæ actioni, quæ sequuta est, causam dedit, inuadendo Inimicum, & Ipse Princeps culpæ censetur, à quo malitia incæpit; vt notat Baldus *consil. 144. num. 1. lib. 2.* Vndè, cùm posteà Ira inflammati, plusquàm oporteat, insistant, erit eis aliquo pacto pœna demenda: nam *Ira vix consilium admittit*, primosque animi motus vix Aliquis in sua manu habet: *Et valdè difficile est*; vt ait Seneca: *Iniuriam conuenire cum patientiâ; Iracundia* enim, teste Cicerone, *Consilio, & Rationi est contraria*. & sicut vult Ennius, *Initium est Insaniæ*, adeò vt Iratus à Furioso, solo tempore differat. Habenda est igitur de ipsis Defensoribus, si Modum in Defensione excedant, ratio aliqua, & puniendi quidem sunt, sed *leuiori*, quàm mortis pœna.

Baldus. Seneca. Cicero. orat. pro Marc. Ennius.

Aristot.

6 Vndè Aristoteles *lib. 5. Ethicor. cap. 8. Qui Ira*, ait, *aut alia animi perturbatione incitati nocent, ac delinquunt, faciunt Illi quidem Iniuriam, sed tamen non sunt idcircò Iniusti, vel Improbi habendi*. Cui consentit Cicero *lib. 1. Offic. Sed in omni Iustitia*, inquit, *permultum interest, vtrùm perturbatione aliqua animi, quæ plerùmque breuis est, & ad tempus, an consultò, & cogitatò fiat*

Cicero.

Iniu-

Iniuria. Leuiora enim sunt ea, quæ repentino aliquo motu accidunt, quàm ea, quæ meditata, ac præparata inferuntur.

Aretinus.

7 Addit Franciscus Aretinus, *consil.* 80. mitigandam esse pœnam contrà Defensorem, etiamsi Modum Defensionis excesserit, ex certa scientia, & animo occidendi, perturbato tamen, & concitato *per offensionem sibi factam*: Non debet puniri, inquit, de toto delicto, sed *de excessu* dumtaxat, & sic mitiganda est pœna, quasi videatur esse in culpa potiùs, quàm in dolo: vel saltem, quod est verius, in minori dolo. Quod verò delinquitur per Iram, non propriè dolosè, & ex animo factum dicitur. *text. notab. in l. 1. ff. Ad S. C. Turpil.*

Aretinus.

8 Sic etiam idem Aretinus *dict. consil.* 80. ait. Quòd licèt percussus, ex interuallo non possit percutere: Si tamen insequutus percutientem vulnerat; non punitur *de Dolo*, sed *de Culpa*; quia propter calorem Iracundiæ minuitur deliberatio intellectus. *l. Gracccus. Cod. Ad leg. Iul. de Adulter.* & licèt ista allegatio non excuset dolum, quandò Furor, & Ira habent initium ab Actu non licito; quandò tamen causa furoris, ex qua delinquo, habet initium à Iusta Defensione, quæ in aliquo permittatur: *Excessus non punitur pro toto, sed pro tanto, vel tanquam minor dolus, vel tanquàm culpa*. Et sic ait idem Aretinus. Concluditur ex præmissis, & maximè ex hac vltima singulari doctrina, quòd Inquisitus iste *non potest decapitari*, *neque puniri tanquàm dolosè occidens*, vel etiamsi in aliquo esset dolus, *nonnisi de excessu*, qui minor est dolus, & proximior culpæ, quandò fit Iræ, & commotionis impetu. Hæc ex Aretino in Iurisperitorum gratiam referre libuit: sed iàm Theologico-Morali semita ad D. Thomam, nostrosque redeamus Theologos, ac post licitam Defensionem, nonnulla de illicita Offensione suiipsius, breuiter explanemus.

Quando excusetur dolus in Defensione modum excedere obira cundiam?

SECTIO III.

DE QVAESITIS CIRCA' Illicitam Offensionem Suiipsius,

Ad Duelli Species explicandas, necessariò præmissis.

Licita Defensio, ac Illicita Suiipsius Offensio, duo sunt fundamenta, quibus vniuersa de offerendo, vel acceptando Duello, examinanda inferiùs Quæsita præcipuè nituntur: Illorum firmitas, ex his fundamentis: Illorum veritas, ex his præmissis: Illorum vita, ex hac Anima: Illorum ornamenta, ex his delineamentis: Denique Conclusiones illæ, ex his dependent Principijs. His corruentibus, eodem labefactata motu corruunt, & illa: His negatis, negantur & illa: His expirantibus, expirant & illa: His deletis, delentur & illa: His tandem solutis, vel explanatis, soluuntur, vel explanantur & illa. Quamobrem ex innumeris, quæ vniuersus Theologorum Cætus cum D. Thoma, his de rebus examinare solent Quæsita, pauca ad rem nostram pertinentia, hùc reuocare eogor, nè quid desit, quod ad Duellicas Species examinandas, desiderari possit.

QVÆSITVM I.

An licitum sit Seipsum directè interimere?

SVMMARIVM.

1 *Responsio negatiua, cum communi Theologorum, SS. Patrum, atque etiam Gentilium sententia.*

2 *Seipsum non licere interimere, triplici ratione probat D. Thomas, 1. quia est contrà naturalem inclinationem. 2. quia est contrà Iustitiam, & Rempublicam. 3. quia est contrà Deum, qui est Auctor Vitæ, & Mortis.*

3 *Plures aliæ rationes, ex alijs Theologis adductæ.*

4 *Affertur auctoritas D. Augustini: Quomodò ab ipso excusentur Ij, qui sibi Necem intulerunt; quos tamen Scriptura non reprehendit?*

5 *Platonis, & Ciceronis auctoritates adducuntur.*

6 *Naturalis Hominis inclinatio, an semper sit bona?*
Distinguitur duplex inclinatio in homines altera generica, & animalis; altera specifica, & rationalis.
Inclinatio, quam habet homo ad viuendum, an sit rationalis, & bona?

7 *Ponuntur nonnullæ rationes dubitandi, an Seipsum occidere, sit peccatum iniustitiæ contrà Rempublicam?*

8 *Responsio affirmatiua, & solutio prædictarum rationum.*

9 *Seipsum occidere, an sit peccatum contrà Fortitudinem?*

10 *Iudex, licèt Reus sit mortis, non potest tamen contra Seipsum ferre, & exequi sententiam.*

11 *Quælibet temporalium rerum Iactura, est minor Iactura propria Vitæ.*
Qui mortem eligit ad euitandum aliquod temporale malum, non dicitur eligere minus malum.
Quid in casu, quo, vel Vita, vel corporalis Pudicitiæ facienda est iactura?

12 *Homo per liberum arbitrium, licèt possit de suis actionibus disponere, non tamen de propria vita.*

13 *Quanam ratione constet, hominem non esse suæ vitæ Dominum, nec posse de illa liberè disponere?*

14 *In casu, quo Deus, Mortem iuberet, homo non Se interficeret vt Dominus suæ vitæ, sed tantùm vt Minister.*

15 *Iudex non potest ferre sententiam contrà Reum, vt Seipsum interficiat; Nec Reus potest talem sententiam exequi.*

16 *Cur iubente Deo, licita sit suiipsius occisio, non autem iubente Iudice?*

17 *Ostenditur non licere sibi mortem inferre, etiamsi aliter periclitetur Castitas. Explicantur verba D. Hieronymi, quæ huic doctrinæ obstare videntur.*

18 *Sampsonem diuino instinctu, sibi vnà cum Philistæis mortem consciuisse, communiter sentiunt Patres.*

19 *Quomodò constet Sampsonem diuinitùs fuisse inspiratum, vt seipsum vnà cum Philistæis interficeret?*

20 *Cur Eleazarus in sacris Litteris commendetur, esto mortis periculo se exposuerit, vt Populum liberaret?*

21 *Eleazarus seipsũ directè non interemit: sed Mortis periculum subijt, ignorans, an Incolumis esset inde euasurus.*

22 *Quid de Razia dicendum, qui, vt Scriptura testatur, elegit propria potiùs, quàm hostili manu occumbere?*

23 *Iuxtà D. Thomam, Abulensem, ac Sotum, Razias non est à culpa immunis.*
Quomodò intelligatur sacer Textus, dicens eum elegisse nobiliter mori &c.

24 *Razias excusatur ob ignorantiam, & Zelum Fidei, ac Religionis, ex alijs DD.*

25 *Quid sentiendum sit de Ijs, qui seipsos occiderunt, quosque vt Martyres colit Ecclesia?*

26 *Responsio ad exemplum allatum de D. Apollonia, quæ se in ardentem rogum iniecit.*

27 *Ethnicæ quadam Mulieres, vel ob furorem, vel ob humanæ laudis cupiditatem, necem sibiipsis consciuerunt.*

28 *Saul à culpa immunis censetur à Lyrano, & Hebræis, esto sibi necem intulerit.*

Adducuntur eorum rationes.

29 *Reijcitur hæc Opinio ex communi Doctorum, ac SS. Patrum sententia.*

30 *Oppositæ rationes soluuntur.*

Saulis mors non potest cohonestari ex eo, quòd illam sibi intulerit, nè à Philisteis illuderetur, & nè Deus exindè contemneretur.

Quid voluerit Samuel innuere, cũ dixit Sauli, Cras tu, & Filij tui mecùm eritis?

31 *Concluditur Quæsitum, ac cum Bracharensi Cōcilio statuitur, non solùm non licere seipsum interimere, sed etiam eos, qui quouis modo voluntariè subeunt mortem, priuandos esse fidelium suffragijs, & Ecclesiastica sepultura.*

Responsio negatiua.

1 RESPONDETVR. Vlli hominum licitum esse Seipsum directè interimere. Est communis, ac certissima Sententia ab omnibus Theologis tradita, ac præsertim à D. Thoma 2.2. *quæst.64. art.5.* Scoto *in 4. dist.15. quæst. 3. art.2.* atque à Sanctis Patribus, Augustino, Chrysostomo, Hieronymo, & Alijs. Nec latuit hæc veritas ipsosmet Gētiles, quorum aliqui, solo Naturæ lumine ducti cognouerunt, illicitum esse contrà seipsum sæuire. Ità Aristoteles 3. *Ethic. cap.7. & lib.5. cap.11.* Plato, *in Phedone.* Cicero, 1. & 5. *quæst. Tuscul. & de Somnio Scipionis.* Iosephus, *lib.3. de Bello Iudaico, cap.21.* Et contrarium inter Hæreses recenset Castro *de Hæresibus, verb. Martyrium.* Fuerunt enim quidam Hæretici, *Circumcelliones*, vel vt Alij volunt, *Circuitores*, ità à circumeundo dicti, eòquod nullibi consisterent, sed modò hàc, modò illàc vagarentur, docentes non solùm licere Seipsum interimere, quinimmò id esse opus maximi meriti, ac speciem Martyrij: quàpropter, vt quod verbo docebāt, firmarent exemplo, Semetipsos, vel laqueo, vel præcipitio, vel igne, vel vndis interimebant; & quandòque etiam Alios, vt Ipsos interficerent cogebant, vt Martyrij palmam assequerentur. Videatur Augustinus, 1. *contrà Petilianum, cap. 24. & lib.2. ad Marcellianum Comitem, cap.21. relatus, cap. t. & 2. 23. quæst.1. & lib.2. contrà Epistolam Gaudentij, lib.1. de Ciuitate Dei à cap.17. vsque ad 28.* vbi contrà dictos Hæreticos latè inuehitur Augustinus.

D. Thom. Scotus. Augustin. Chrysost. Hieron. Aristotel. Plato. Cicero. Ioseph. Hebr. Castro.

Seipsum licere interimere, Quinam Hæretici docuerunt?

Prima ratio D. Thomæ.

2 Probatur *Primò* hæc Sententia à D. Thoma triplici argumento. Enimuerò, quò certior est hæc Sententia, eò difficilius est, veram, atque efficacem rationem reddere, cur saltem in aliquo Casu non liceat Seipsum interimere. Probatur inquam *Primò*. Quia Seipsum occidere est *contrà Naturalem inclinationem*: quælibet enim res naturaliter Seipsam amat, & conseruare intendit, &, vt conseruet, corrumpentibus, quantum potest, resistit. Et Præterea. Quia hoc esset, *contrà Charitatem*, qua homo Seipsum diligere tenetur, & sicutì peccaret Proximum occidendo, ità à fortiori occidendo Seipsum, quem plusquàm Proximum diligere tenetur.

Seipsum interficere est cōtra charitatem.

Secunda ratio ex D. Thom.

Secundò. Vnusquisque *est pars Communitatis*, & id quod est, est Communitatis: ergo si Seipsum interficeret, *iniuriam inferret Reipublicæ*; quippequam inuitam priuaret suo membro politico, cuius opera vti posset in necessitate.

Tertia ratio ex D. Thoma.

Tertiò. Omnis rationalis *Creatura est sui Creatoris Serua*: ergo à suo vero Domino eripere se non potest vllo legitimo Iure, ideò qui Seipsum Vita priuaret, *peccaret in Deum*; sicutì qui alienum Seruum interficeret, peccaret in Dominum, cuius est Seruus; & sicutì peccaret Ille, qui Iudicium sibi vsurparet de re sibi non commissa: Ad solum enim Deum pertinet Iudicium Mortis, & Vitæ, secundùm illud *Deuter. 32. Ego occidam, & Ego viuere faciam.*

Qui seipsum occidit, cur in Deū peccet?

Deut. 32.

Quarta ratio. Halensis.

3 *Quartò* Probatur ab Alexandro Halensi *in. 3. par. quæst. 34. memb. 1. art. 2.* pluribus Philosophicis, ac

Theologicis rationibus, quarum illa præcipua est, nimirùm, quòd cùm non possit quispiam occidere alterum Nocentem, quàmuis Iustè Damnatum à Iudice, non à quolibet occidendum; *multò minùs Se, nec Nocentem, nec Damnatum* necare potest.

Quinta ratio. Scotus.

Quintò Probatur ex Scoto *in 4. dist. 15. quæst. 3. art. 2.* vbi ait; Nullus debet Sibi mortem inferre, quia nullus debet esse homicida Sui, *sinè speciali Præcepto Dei*.

Sexta ratio. Vasquez. Turrian.

Sextò Probatur ex Vasquez, 1.2. *disp.* 102. *cap.* 5. & Turriano, *disp.* 25. *num.* 11. Non licere Seipsum occidere, quia hoc esset peccare *contrà Fortitudinem*; Fortitudo enim est Virtus moralis præcipiens debitum modum circà pericula; habetque duo extrema opposita, nempè *Timorem* vitiosum, quo redditur homo pauidus, quandò pauere non deberet, atque nimiam *Audaciam*, qua redditur homo temerarius, non timendo, quod timendum esset: Inter hæc vitiosa extrema consistit ipsa moralis *Virtus Fortitudinis*, quæ timorem, & audaciam, quandò timendum, vel audendum est, humano in pectore excitat. Qui ergo sibi mortem inferret, contrà Fortitudinem peccaret, non timendo mortem, quæ est contrà inclinationem à Natura insitam ad conseruandam propriam Vitam.

Occisio suipsius quomodò sit peccatum contrà Fortitudinem?

De Lugo. Cur non possit Homo de sua Vita disponere?

Septimò Probatur ex De Lugo, *de Iust. & Iur. tom. 1. disp. 10. sect. 1. num.* 9. eadem ratione, quam attulit D. Thomas; quia nimirùm *Homo non est suæ Vitæ Dominus*, ac proindè non potest de Illa disponere pro nutu, & Illam destruere; destructio enim rei est actus proprius Domini, qui potest pro libito de re sua disponere. Qui ergo non est *Dominus*, sed solùm *Administrator*, non potest Vitam destruere, sed Eam debito modo administrare, ac conseruare debet.

4 Confirmatur *Primò*, auctoritate D. Augustini *lib. 1. de Ciuitate Dei, cap. 20. Neque enim frustrà*, inquit, *in Sanctis Canonicis Libris vsquàm nobis diuinitus præceptum, permissumue reperiri potest, vt vel ipsius adipiscendæ Immortalitatis, vel vllius carendi, cauendique mali causa, Nobismetipsis necem inferamus: nam & prohibitum nobis esse intelligendum est, vbi lex ait, Non occides.*

Augustin.

Idem Augustinus, *cap. 21. eiusdem libri de Ciuitate Dei*, excusat nonnullos, qui cùm Sibi mortem consciuerint, à Diuinis tamen Scripturis non condemnantur; quia Deo iubente, seù impellente, id fecerunt. Et *cap. 23.* de nonnullis Ethnicis, qui sibi mortem intulerunt, sic ait: *At enim multi Se interemerunt, nè in manus hostium peruenirent?*

Excusantur, quos Scriptura refert seipsos occidisse.

Et respondet; *Non modò quærimus, vtrùm sit factum, sed vtrùm fuerit faciendum. Sana quippè ratio etiam exemplis anteponenda est: cui quidem & exempla concordant; sed illa, quæ tantò digniora sunt imitatione, quantò excellentiora pietate.* Prosequitur deindè, ac ostendit, non Patriarchas, non Prophetas, non Apostolos Sibi mortem consciuisse, nec Christum Dominum id eis præcipisse, quinimmò expressè prohibuisse, cùm dixerit Eis, vt ad declinandam persequutionem de Ciuitate in Ciuitatē migrarent. Verba Augustini hæc sunt: *Non fecerunt Patriarchæ, non Prophetæ, non Apostoli; quia, vt ipse Dominus Christus, quandò Eos, si persequutionem paterentur, fugere admonuit de Ciuitate in Ciuitatem, potuit admonere, vt sibi manus inferrent, nè in manus Persequentium peruenirent. Porrò, si hoc Ille non iussit, aut monuit, vt hoc modo Sui ex hac Vita migrarent, quibus migrantibus mansiones æternas se præparaturum esse promisit: quælibet exempla opponant Gentes, quæ ignorant Deum; manifestum est, hoc non licere colentibus vnum verum Deum.* Hæc D. Augustinus.

Ratio ex D. Augustino, cur seipsum non liceat interimere.

5 Confirmatur *Secundò*, auctoritate Platonis in *Phædone*, vbi Sic inquit, *Irascitur Deus, cùm quis Se occi-*

Plato.

dit,

dit, ficut Dominus cùm Seruum suum viderit Se occidere.

Tullius. Confirmatur Tertiò, auctoritate Tullij, *lib. de Somnio Scipionis*, vbi ait: *Omnibus retinendus animus est in custodia corporis, nec iniussu eius, à quo ille est Vobis datus, ex hominum Vita migrandum est, ne munus humanum assignatum à Deo, defugisse videamini.*

Proponuntur, & Diluuntur Opposita Argumenta.

Primum Argumentum. 8 OBIICITVR *Primò*. Naturalem inclinationem non semper esse bonam, immò quandòque etiam malam; quapropter contrà illam facere, est meritorium, reprimendo Naturales motus, & appetitus, quibus *Caro concupiscit aduersùs Spiritum*: ergo non valet inferri, ex eò, quòd Seipsum occidere, sit contrà Naturalem inclinationem, proindè Illicitum sit; Quinimmò videtur colligi posse oppositum; quia cùm inclinatio hominis sit ad malum, potiùs colligitur esse bonum facere contrà Illam.

Sotus. Victoria. Duplex est Hominis Inclinatio, Generica, & specifica. RESPONDENT Sotus, *lib. 5. de Iust, & Iur. quæst. 1. art. 5.* Victoria, *Relectione de homicidio. à num. 2. & seqq.* Quòd licèt inclinatio hominis generica, vt *animal est*, sit ad malum, cùm ex appetitu sensitiuo rationi contrario oriatur, & ità nonnunquam bonum sit agere contrà Illam; tamen inclinatio Specifica hominis, *vt homo est*, bona est, & ad bonum inclinat, cùm rationalis sit, vt ad esse Beatum; & huiusmodi est inclinatio, ad propriam vitam.

Nauarra. *Sed insurgit* Petrus à Nauarra, *lib. 2. de. Restitut, cap. 3. num. 25.* tali pacto. Primùm, falsum supponi inclinationem viuendi esse rationalem; sed Naturalem esse homini, *vt animal est*: omne enim animal, naturaliter appetit esse, & viuere, suique conseruationem, Vndè Christus Dominus, licèt secundùm partem rationalem mori cupiebat, tamen naturaliter, vt viuens erat, mortem fugiebat. Nec est dicendum, Christum contrà Naturalem inclinationem specificam, & rationalem fecisse, mortem optando, sed solùm contrà Naturalem genericam, quà viuens erat, Vita enim intellectualis, nec perditur morte, vt patet, cùm anima sit immortalis. Inclinatio hominis ad vitam, an sit rationalis? Prima ratio pro parte negatiua.

Secunda ratio. Inclinatio ad sciendum, non semper est bona. *Præterea*. Inclinatio hominis ad sciendum, conuenit homini, vt *homo est*, & tamen non semper est bona; immò facere contrà illam sæpè bonum est, nimirùm, *non plus sapere, quàm oportet sapere*; cùm tamen ad omne genus scientiæ, homo naturaliter inclinetur; *Omnis enim homo*, teste Aristotele 1. *Metaph. naturaliter scire desiderat*, vndè sæpè secreta, & alia, quæ non oportet, scire naturaliter desideramus. Aristoteles.

Tertia ratio pro parte negatiua. Agere contra inclinationem non semper est malum. *Tandem*. Dato omnem hominis inclinationem, quà homo est, bonam esse, non indè infertur, quòd facere contrà Illam sit malum; constat enim inclinationem Naturalem hominis ad generationem via Matrimonij, licitam esse, & bonam; & tamen *benè facit*, Immò *melius facit, qui Matrimonio non iungit Virginem suam*, teste Apostolo 1. *Ad Corinth. cap. 7.* D. Paulus.

Responsio ad primũ arg. Castro. Hominis inclinatio ad Vitam, est recta, ac rationalis. *Respondetur* tandem cum Castro, *de Hæres. lib. 10. verbo, Martyrium.* talem inclinationem esse Naturæ rectæ, non deprauatæ, cuius signum est, ait Ille, quòd in Christo fuit, cuia naturaliter refugiebat mortem, Si ergo illa est inclinatio naturæ ad Vitam: ergo recta est, & ità contrà illam agens conuincitur malè agere, ac proindè *illicitum esse*, rectà, & naturali ratione aduersante, sibiipsi mortem inferre.

Secundū Argumentum.

7 OBIICITVR *Secundò* ex De Lugo. Neque Seipsum occidere esse peccatum Iniustitiæ propriè dictæ contrà Rempublicam: posset enim contingere, vt homo Seipsum occidendo nulli Reipublicæ Iniuriam inferret; *I.* vt si v.g. *vnus solus homo esset in Mundo*, qui si Se occideret adhùc peccaret, quàmuis nulla existeret tunc Respublica. *II.* Si esset aliquis *Solitarius, vel Vagus* nulli Reipublicæ addictus, adhùc peccaret se occidendo, licèt nulli Communitati Iniuriam inferret. *III.* Quia potest Ciuis *se in alind Regnum transferre*, quo casu non minus Se suæ Reipublicæ subtraheret, quàm si Se occideret. *IV.* Quia potest talis esse, qui Se occidit, *vt potius grauis*, & molestus Reipublicæ sit, *quàm vtilis*: quarè tunc Reipublicæ nullum damnum infertur. *Tandem*, quia si ex hoc solùm capite peccat, qui se occidit, elueretur tota illa malitia, & culpa, si Respublica ipsa *consensum*, & *licentiam* præberet, vt Se occideret, si vellet; & tamen nemo dicet, tunc non fore peccatum.

Rationes aliquot dubitandi, an seipsum occidere, sit peccatum Iniustitiæ contra Rempublicam.

Responsio ad secundum Arg.

8 RESPONDETVR. Rationem illam desumptam ex Iniustitia contrà Rempublicam probare esse illicitam occisionem Suiipsius, posito, quòd nunc quilibet homo sit alicui Reipublicæ addictus, à qua inuita si Se subtraheret, Iniustus esset. Ideò *ad Primum* dicitur. In casu quo Vnus homo esset in Mundo, adhùc si Se occideret, *Iniustus esset*, non quidèm contrà Rempublicam, sed suo modo contrà Deum.

Solutio primæ rationis oppositæ.

Ad Secundum. Homo Vagus, & Solitarius esset adhùc alicui Reipublicæ addictus, vel Illi, vbi Natale solum habuit; vel Illi, vbi degit, quàmuis à cæterorum consortio segregatus, ac proindè adhùc contrà Rempublicam Iniustitiam exerceret.

Solutio secundæ rationis.

Ad Tertium. Ciuis in alienum Regnum transmigrans, esset addictus illi Reipublicæ, ad quam Se transtulit, cui Iniuriam inferret, Se occidendo.

Solutio tertiæ.

Ad Quartum. Quàmuis Ciuis aliquis grauis, & molestus Reipublicæ esset, adhùc tamen si Se occideret, Illi Iniuriam inferret: effugeret enim iustas, ac legitimas pœnas, quibus iuridicè puniendus esset. Non potest enim Reus esse suiipsius Iudex, Nec Iustitiæ exequutor.

Solutio quartæ.

Ad Quintum. Dabitur infrà Responsio, cur non possit homo, Republica iubente, Seipsum interimere.

Solutio quintæ rationis.

Tertium Argumentum.

9 OBIICITVR *Tertiò* ex De Lugo. Neq; Seipsum occidere esse peccatum *cōtrà Fortitudinem*; quia non est temerarius, sed fortis, qui ex Iusta caussa Se exponit Mortis periculo, vt constat in *Milite*, & multò magis in *Sacerdote* exponente Se aperto periculo Contagij lethalis, vt ministret Sacramenta Peste Infectis; quia Hi ex graui caussa, & propter maius bonum contemnunt propriam Vitam, & operantur contrà inclinationem Naturalem ad Vitæ Conseruationem: ergo pariter dici potest, non esse contrà Fortitudinem, neque temerarium Sibi mortem inferre in aliquo casu.

Respōsio.

RESPONDETVR. Negando Consequentiam; Et ad Exempla, de Milite, & Sacerdote, datur disparitas; quia Illi, vel militando, vel ministrando Sacramenta, *non Se directè interimunt*, sed tantummodò laudabiles actiones exercent, quæ mortis periculum annexum habent; ac proindè ratione publicæ Vtilitatis, vel Salutis spiritualis Proximi, potest adiri talo mortis periculum, vt toti Communitati in Bellico Conflictu, vel in Contagio subueniri possit.

OBIICITVR *Quartò*. Habet *Iudex* potestatem interficiēdi Reos; ergo si ipsemet Iudex esset Reus mortis, posset ipsemet contrà Seip-

Quartum Argum.

sum

sum Sententiam mortis ferre, & exequi, Seipsum interficiendo.

Respõsio.

Nemo potest esse suipsius Iudex.

RESPONDETVR Negando Consequentiam. *Nemo enim constituitur Suipsius Iudex*, quia nemo de Seipso rectè iudicare potest; quarè sicut *Ægroto Medico* non est committenda Suipsius Curatio, ità neque *Malefactori Iudici* Seipsum condemnare.

Sextum Argum.

OBIICITVR *Sextò*. Concurrentibus duobus malis, quorum alterum necessariò est eligendum, tunc *licitum est eligere minus malum, ad euitandum maius*: ergo concurrente simul Iactura Vitæ, & Iactura Pudicitiæ v. g., licitum erit Vitam potiùs, quàm Pudicitiam amittere.

Respõsio.

RESPONDETVR, Quamcumque Iacturam rerum temporalium, minorem esse Iactura Vitæ; cùm ex Aristotele 3. *Ethic. Mors sit vltimum temporalium malorum*: vndè qui mortem eligeret ad præcauenda alia damna temporalia, censeretur eligere maius malum, vt euitaret minus.

Aristoteles.

Præcisio consensu peccaminoso, non amittitur Castitas.

In Casu autem, quo, vel Vitæ, vel Pudicitiæ periculum subeundum esset, *Virgo*, quæ Se occideret, vt Stuprum caueret, *maius peccatum eligeret, vt euitaret minus*: tunc enim præcisò consensu peccaminoso, si Vim pateretur inuita, Virginitatem formaliter non amitteret, immò duplicaretur Ei ad Coronam; vt benè ait D. Lucia ad Paschasium Tyrannum: *Si me inuitam iusseris violari, Castitas mihi duplicabitur ad Coronam*.

D. Lucia.

Septimũ Argum.

OBIICITVR *Septimò*. Homo per *liberum arbitrium* est Dominus Suipsius: ergo potest Seipsum interimere.

Respõsio.

RESPONDETVR, Hominem constitutum esse Dominum Suipsius, hoc est *suarum Actionum*, de quibus omnibus, prout libero arbitrio subsunt, disponere potest; non autem *de Vita*, quæ Dei potestati, à quo Illam recepit, tantùm subditur: Deus enim est Vitæ, & Mortis Dominus, iuxtà illud *Deuter. 32. Ego occidam, & Ego viuere faciam, percutiam, & Ego sanabo*. *Et Sapient.cap.16. Tu es Domine, qui Vitæ, & Mortis habes potestatem*.

Deut. 32.

Sapiẽt. 16.

13 Quòd si quæras. Quomodò probari possit, hominem non esse Dominum suæ Vitæ?

De Lugo.

Ratio, cur homo nõ sit Dominus suæ vitæ.

Respondetur cum De Lugo *loc. cit.* Rationem esse, quia *Dominium*, vt ex ipso conceptu, & definitione constat, inuoluit aliquid relatiuum, sicutì *Paternitas*, & *Magisterium*: quarè sicut nemo potest *esse Pater, vel Magister Suipsius*, ità nec potest esse *Suipsius Dominus*; nàm Dominus semper dicit superioritatem respectu illius, cuius est Dominus. Vndè nec Deus ipse potest esse Dominus Suipsius, quamuis possideat perfectissimè Seipsum.

Octauum Arg.

14 OBIICITVR *Octauò*. Homo, vt probatum est, nec est, nec esse potest Suæ Vitæ Dominus; ergo, nec iubente Deo, potest Seipsum interimere. Consequens est falsum: ergo & Antecedens.

Respõsio.

RESPONDETVR, negando Consequentiam. In tali enim euentu, quo Deus mortem iuberet, homo *non acquireret Dominium suæ Vitæ*, & deindè vt Dominus Illam destrueret, sed tantummodò ageret, *vt Minister, & Instrumentum Dei*, qui est propriè Dominus illius Vitæ.

Nonum Arg.

Reus an possit iubente Iudice seipsum interficere?

15 OBIICITVR *Nonò*. Potest Iudex cuicumque committere, vt occidat Reum, legitimè Capite Damnatum: *ergo etiam ipsi Reo*: ergo saltem in hoc Casu poterit quis Seipsum directè occidere. *Confirmatur*: Quia in posito casu, quæuis ratio opposita cessaret: tunc enim Reus non ageret contrà *Charitatem* Sui, neque contrà *Iustitiam*, neque contrà *Præceptum*, *Non occides*, quia non occideret *Innocentem*, neque *propria authoritate*, neque absque *Iuris ordine*, nec vlla denique ratio

affer-

afferri potest, cur tunc non liceret saltem absque peccato mortali: ergo &c.

Quòd si dicatur: Id non licere, quia esset contrà Naturalem inclinationem, ac nimium crudele in Seipsum sæuire. *Respondere potest:* Ex hoc nihil aliud sequi, nisi Reum *non teneri* in Se exequi, neque *Iudicem id posse præcipere, ità vt obliget* in Conscientia, non proindè valet inferri, Reum sponte non posse hanc commissionem suscipere.

Responsio ad nonum Arg.

RESPONDETVR. Non posse Iudicem committere Reo, quòd Seipsum interficiat; quia *Punitio*, quam potest Iudex præcipere *est actus Iustitiæ vindicatiuæ*, quam non potest Reus exercere in Seipsum, cùm Iustitia essentialiter *semper debeat esse ad alium*: ergo non potest Reus assumi à Iudice, vt Instrumentum, seu Minister ad talem actionem, quæ repugnat essentialiter ipsi Reo, nempè ad puniendum seipsum, seù ad exercendum actum Iustitiæ circà Seipsum; vt benè ait De Lugo *loc. cit. num.* 12. & hanc rationem attulerat D. Thomas *dicto art.* 5. *ad* 2. dicens: Quòd malefactor non potest Se interficere, quia nullus est Iudex Suiipsius.

De Lugo. D.Thom.

Decimũ Arg.

16 OBIICITVR *Decimò*. Quandò, iubente Deo, aliquis Seipsum occidit, tunc occisio illa, *pròut à Deo, est actus Dominij*, non verò pròut ab homine, Diuinum exequente Mandatum: ergo pariter dici poterit: Punitionem, qua Reus Seipsum, iubente Iudice occideret, esse actum Iustitiæ vindicatiuæ, *pròut à Iudice* mandãte prouenit, quàmuis non sit talis, pròut est ab ipsomet Reo, Iudicis Iussa exequente: ipsi enim mandatur sola occisio Sui, ad quod sufficit, quòd ipsa sit actus Iustitiæ, respectu mandantis, licèt non sit talis, pròut est ab exequente.

Respõsio.

RESPONDETVR. Dando disparitatem; quia iubente Deo Occisionem, *tollitur omnis malitia*, quæ erat in occisione Sui, cùm ipse Deus, tunc de Vita hominis, cuius Dominus est, iustè disponat: at iubente Iudice, *non tolleretur malitia*; quia occisio humano Iure facta, tunc licita est, quandò fit *ad Defensionem, vel ad Punitionem:* In Casu autem posito, non potest Occisio Suiipsius cohonestari, nec titulo *Defensionis*, vt patet, nec titulo *Punitionis*, vt suprà probatum est. Dicendum est ergo simpliciter; Non posse Reum Seipsum, iubente Iudice, interimere.

Cur possit homo si Deus præcipiat seipsum interimere, non autẽ sid Iudex præcipiat?

Proponuntur, & Diluuntur alia Argumenta, ex SS. Patrum Testimonijs, & ex Sacris Historijs deducta.

Primum Argum. S.Hieron.

17 OBIICITVR *Primò* Testimonium D. Hieronymi, cuius verba referuntur *in cap. Non est Nostrum.* 23. *qu.* 5. *Non est Nostrum*, inquit, *mortem arripere, sed illatam ab Alijs, libenter excipere. Vnde, & in persequutionibus, non licet propria perire manu, (ABSQVE EO VBI CASTITAS PERICLITATVR) sed percutienti colla submittere*: ergo ex D. Hieronymo. videtur aliquandò licere propria manu perire, quandò scilicet Castitas periclitatur.

Prima Responsio. Turrecrẽ.

RESPONDETVR, cum Glossa, & Turrecremata, *ibi:* Particulam illam, *Absque eo* non esse intelligendam *exclusiuè, sed inclusiuè*. Et sensus est, vt communiter explicant Doctores: Quòd non liceat perire propria manu, *Absque eo, vbi Castitas periclitatur*; idest *ETIAM vbi Castitas periclitatur*. Ad id confirmandum adducunt illud *Canticorum* 4. *Pulchræ sunt genæ tuæ, ABSQVE EO, quòd intrinsecùs latet.* vbi particula illa. *Absq; eo*, non sumitur *exclusiuè*, quatenùs

Vbi periclitatur castitas, non licet sibimecem inferre.

id quod est intrinsecum, non sit pulchrum, *sed ETIAM pulchrum*.

Secunda responsio.

Explicantur secundò verba D. Hieronymi.

Vel Secundò, Responderi potest cum Molina: Etiamsi particula illa sumeretur *exclusiuè*, intelligenda tamen esset *iuxtà legem extraordinariam*, quandò Deus per internam motionem, ac instinctum, vel significaret, vel præciperet mortem subeundam esse. Quapropter nihil contrà nostram Sententiam D. Hieronymi authoritas obstaret; nostra enim Conclusio procedit, seruata lege ordinaria, ac rei natura inspecta.

Scio Alijs hanc Interpretationem duriusculam videri; ac proindè respondent Ipsi: Non reputari inconueniens D. Hieronymum in ea Sententia tunc fuisse, in qua multi fuerant Phylosophi. Ità Bañes; *quæst.64. art.5. dub.1.* Couarruuias, *1.Variar. cap.2. nu.9.* Lessius, *lib.2. cap.9. dub.6. num.23.* & Alij, quos refert Salonius, *dict.art.5. Controuers. vnic. in fine*.

Bañes. Couarru. Lessius. Salonius.

Secundũ Arg. ex Sãpsonis interitu.

Ad Hebr. 11.

18 OBIICITVR *Secundò:* Sampsonem Seipsum interemisse, vnà cum Philistæis; & tamen à D. Paulo *ad Hebræos* 11. commendari, & inter Sanctos enumerari: *Deficiet me tempus* (inquit Apostolus) *enarrantem de Gedeon, Barac, SAMPSON, Iephte, Dauid, Samuel, & Prophetis, qui per fidem vicerunt Regna, operati sunt Iustitiam, adepti sunt repromissiones &c.* Ergo Sampsonis exemplo, ad sumendam ex hostibus vltionem, Seipsum quoque interimere licet.

Respõsio.

Sampson diuinitùs inspiratus, sibi necẽ intulit.

RESPONDETVR: Sampsonem *Diuinò instinctu*, ac voluntate sibi mortem consciuisse, quinimmò, & ad tale facinus patrandum, supernaturales vires diuinitùs obtinuisse; ideòque D. Paulus inter Sanctos eũ enumerat, cum perhonorifica, ac laudabili meritorum testificatione. Ità communiter sentiunt Patres; ac præsertim Augustinus *lib.1. de Ciuitate Dei. cap.17. & 18.*

S. August.

& refertur *in cap. Si non licet, 23. q.5.* vbi ait: *Nec Sampson aliter excusatur, quòd Seipsum cum Hostibus ruina Domus oppressit, nisi quia Spiritus latenter hoc iusserat, qui per illum miracula faciebat.* Consentiunt cum Augustino cæteri Patres, ac vniuersus Theologorum cætus cum D. Thoma *2. 2. qu. 64. art.5. ad 4.*

S. Thom.

Vndè colligitur, quòd Deus Sampsonẽ inspirauerit? Abulẽsis.

19 Quòd autem ità Deus Sampsoni inspirasset, probat Abulensis *lib.1. Reg.cap.31. quæst.9. in fine*. vbi ait: De Sampsone autem dicendum est, quod Deus inspirauerit Ei, quòd Se occideret, vt occideret multos de Philistinis; quod apparet *Iudicum cap.6.* Nàm Philistini illudebant Sampsoni, in vituperium Dei Israël; Ipse autem inuocauit Deum, vt restitueret Ei fortitudinem, & restituit immediatè, concutiensque Domum, fecit eam corruere. *Si tamen Deus non consensisset huic morti, non exaudisset Ipsum orantem. Exaudiuit tamen, quia illicò restituit Ei fortitudinem: ergo inspirauit Ei, quòd Se occideret, & sic est excusabilis, & omnes Eum excusant.* Ità Abulensis.

Iudicum c.6.

Tertium argum.

1.Machab 6.

Eleazarus mortis periculo se exposuit.

20 OBIICITVR *Tertiò: 1. Machab. cap.6.* valdè commendatur Eleazarus, qui vt liberaret Populum, mortis periculo se exposuit: *Vidit enim vnam de bestijs loricatam loricis Regis, quæ erat eminens super cæteras bestias, & visum est Ei, quòd in Ea esset Rex: & dedit Se periculo, vt liberaret Populum suum, & acquireret Sibi nomen æternum; & cucurrit ad Eam audacter in medio Legionis interficiens à dextris, & à sinistris; & cadebant ab Eo hùc, atque illùc, & iuit sub pedes Elephantis, & supposuit Se ei, & occidit eum; & cecidit in terram super ipsum, & mortuus est illic.* Ergo qui Seipsum occideret, saltem in aliquo casu, non solùm licitam, sed & laudabilem gereret actionem.

Prima responsio ad tertium arg.

RESPONDETVR: Eleazarũ ex Virtute Fortitudinis, ex Zelo Fidei, ac Religionis pro quibus pu-

gnabat, & ex Dei amore potuisse illi periculo Se exponere. Et id esse, quod significatur illis verbis: *Et dedit se periculo*, scilicet mortis, vt liberaret Populū suum, incertus an egrederetur indè, antequàm bestia caderet, ipsumque opprimeret, & an caderet in latus vnū, ità vt Ipse incolumis remaneret.

Discrimẽ vitæ subire in bello laudabile est, ac remuneratione dignum.

Porrò, hæc, & alia Militaria discrimina in dies, strenui Milites Iustè belligerantes subeunt, absque culpæ macula; immò si in gratia sint constituti, ac Militares labores in Deum dirigant, præmium eos manet in Cælis, & in hac etiam Vita maximis honoribus, ac præmijs, eos solent Principes ornare, quos sciunt impauidos Inimicorū Mœnia, aut Turres conscendisse, in hostiles Naues audacter transiliuisse, aut primos in acie constitisse, id tamen eis Iustè belligerantibus, vt dixi, culpæ non adscribitur, quàmuis huiusmodi ex actionibus mors sæpissimè sequatur.

Eleazarus mortem sibi non intulit.

21 Eleazarus igitur, non Seipsum *directè* interemit, sed tanquàm strenuus Bellator id agere ausus est; vndè mors Ipsius sequuta fuit, cum magno periculo, vt sequeretur; idque ad gloriam, ac meritum illius cessit, si in gratia tunc erat constitutus, vt constitutum fuisse credendum est, præsertim cùm tam bono fine pugnaret, ignarus, an fortè ex tali periculo incolumis euaderet. Quapropter D. Ambrosius summopere illum commendat *lib. 1. Offic. cap. 40. Quanta* (inquit, de Eleazaro loquens) *virtus animi, primò, vt mortem non timeret, deindè vt circumfusus Legionibus Inimicorum, in confertos raperetur hostes, medium penetraret Agmen, & contempta morte ferocior, abiecto clypeo, vtraque in manu vulnerata molem bestiæ subiret, ac sustineret, post infrà ipsam succederet, quo pleniori feriret ictu, cuius ruina inclusus magis, quàm oppressus, suo esset sepultus triumpho.*

Ambr.

Quartum Argumentū ex Raziæ interitu.

22 OBIICITVR *Quartò*: In Sacris Litteris, valdè etiam commendatur *lib. 2. Mach cap. 14.* Razias, qui sibi necem intulit, sponte eligens, propria potiùs, quàm hostili manu occumbere: cùm enim à Satellibus Nicanoris comprehenderetur, gladio se petijt, eligens (vt sacræ loquuntur Litteræ) *nobiliter mori potiùs, quàm subditus fieri Peccatoribus, & contra Natales suos, indignis iniurijs agi.* Sed adhùc, seù Iræ, seù Zeli stimulis agitatus, illata sibi vulnera, nouis cumulauit vulneribus, cùm enim per festinationem non certo Ictu plagam dedisset, & Turbæ intrà Ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, *præcipitauit semetipsum viriliter in Turbas, quibus velociter locum dantibus casui eius, venit per mediam ceruicem, & cùm adhùc spiraret, accensus animo surrexit; & cùm sanguis eius magno fluxu deflueret, & grauissimis vulneribus esset saucius, cursu Turbam pertransijt, & stans suprà quandam petram præruptam, & iam exanguis effectus* (heu quousque humanæ mentes rapiuntur) *complexus intestina sua vtrisque manibus proiecit super Turbas, inuocans Dominatorem Vitæ, ac Spiritus, vt hæc sibi iterùm redderet* (in die scilicet vniuersalis resurrectionis) *atque ità Vita defunctus est.* Ergo licitum est Scipsum aliquandò interimere.

Lib. 2. Mach. c. 14.

Prima responsio ad quartum argumentum.

23 RESPONDET D. Thomas 2. 2. *quæst. 64. art. 5. ad vlt.* & cum eo Sotus *in 5. de Iust. & Iur. quæst. 1. art. 5.* & Abulens. *in cap. 5. Matth. quæst. 112.* Raziam excusandum non esse à culpa, illumque actum non fuisse veræ *Fortitudinis*, sed potiùs significasse quandam animi *Mollitiem*, non valentis mala pœnalia sustinere.

D. Thom.

Abulens.

Sotus.

Quod autem Sacra dicat Historia, Eum maluisse *nobiliter mori*, id non esse intelligendum, *secundùm rei veritatem* (inquit Sotus) sed *secundùm eius existimationem*. Enimuerò, qui sibi mortem inferunt ad huius vitæ ærumnas fugiendas, non sunt, vt *Magnanimi* apud Viros Sapientes habendi, sed vt *Pusillanimes* vituperandi, qui ferre non valentes huius vitæ

Seipsum interficere, potiùs pusillanimitatis, quàm magnanimitatis indiciū.

labo-

labores, maiora damna sibi inferunt, quod vtique, non ad *Magnanimitatis* virtutem, sed ad *Pusillanimitatis* vitium spectat; vt benè ait Aristoteles *3. Ethic. cap. 7. in fine: Mortem sibi consciscere ob fugiendam paupertatem, aut molestum aliquid, non FORTIS est hominis, sed potiùs TIMIDI: est enim mollities laboriosa fugere, atque non quia re honesta oppetit Mortem, sed quia malum fugit.*

Aristotel.

Pariter D. Augustinus *lib. 1. de Ciuit. Dei, cap. 22. & 23.* idem docet, atque Amicos Catonis, idem de Catone censuisse refert, qui sibi mortem intulit, nè Cæsari victori subesset: *De cuius facto* (hoc est de Catonis morte) *quid potissimùm dicam*, inquit Augustinus, *nisi quòd Amici eius, etiam docti quidam Viri, qui hoc fieri prudentiùs dissuadebant, imbecillioris, quàm fortis animi facinus esse censuerunt, quò demonstraretur, non honestas turpia præcauens, sed infirmitas aduersa non sustinens.*

D. August.

24 Vel Secundò Responderi potest cum Molina *de Iust. & Iur. tom. 4. tract. 3. disp. 9. num. 4. in respons. ad 3.* Raziam *ob Ignorantiam* coniunctam cum Zelo boni communis, Fidei, ac Religionis, fortè excusandum fuisse à culpa violentæ mortis sibi illatæ. Neque enim, inquit Molina, est absurdum aliquod, Deum permittere *Ignorantiam inculpabilem* in nobis, vt actus ex illa bonus, ac meritorius reddatur, quòad reliqua, quæ in eo actu optima sunt; atque hac de causa Scriptura Sacra in eo loco non vituperat, sed potiùs eo modo Raziam laudat. Sed de hac inuincibili ignorantia, quæ dari potest in homicidio suiipsius, infrà redibit sermo.

Secunda responsio ad quartū argum.

Molina.

Razias ob ignorantiā, & zelum, excusatur.

25 OBIICITVR *Quintò*: Multos in Ecclesia coli vt Martyres, qui tamen directè seipsos occiderunt. Ità Beatus Ambrosius *lib. 3. de Virgin.* refert, Illustrem quandam Matronam, nomine Pelagiam, cum Filiabus suis Virginibus, capta ab Hostibus Mediolanensi Vrbe, cùm quidam Milites fluprare eas vellent, simulasse lætitiam, ac postulasse, vt concederetur eis choros aliquos priùs ducere, eosque ducendo, *se præcipites dedisse* in profluentem; quas tamen Ambrosius, *vt Sanctas* commendat.

Quintum argumentū, de Iis, qui se occiderunt, quos Ecclesia veneratur, vt Martyres.

Pariter D. Apollonia seipsam in ardentem rogum coniecit; nec proindè talis actio illicita censetur, quinimmò ab omnibus celebri Encomio commendatur.

Exemplū D. Apolloniæ.

RESPONDETVR ad hæc, & similia exempla: Prædictas Virgines *diuinitùs inspiratas*, vel in flammas, vel in vndas se præcipites dedisse. Ità excusat Eas D. Augustinus *loco superiùs cit.* sicuti etiam de Sampsone diximus.

Responsio ad quintū argum.

26 Ad Illud D. Apolloniæ, Respondet Sotus, citans Augustinum: Vel veram non esse omninò historiam, vel si vera est, dicendum, quòd iàm erat *tàm rogo admota, vt penè esset coniecta*. Vel quòd cùm esset *Fœmina*, acuminisque adeò Iuris *inscia*, per *inuincibilem ignorantiam* sit excusanda.

Responsio ad exemplum D. Apolloniæ

Sotus.

Vel tandem dicendum: *Dei instinctu*, apertaque illius motione, dictam Virginem in flammas exiliuisse, ad confundendos Paganos, ad Catholicæ Fidei veritatem significandam, ad ostendendam charitatem, ac desiderium patiendi pro Christo, cuius amoris igne in Eius pectore flagrante, exteriores non timuit flammas. Nàm, vt alibi benè ait D. Leo, *huius ignis flammis, superari charitatis Christi flamma non potest, & segnior est ignis, qui foris vrit, quàm qui intùs accendit.* Habet Christiana Respublica suas quoque Amazonas, quæ, vt ad optatam Martyrij palmam arripiendam euolent, diuini Amoris munitæ alis, per medias hostium acies impauidæ volant, reuolantque; ac, vt inquit Ille

Secunda responsio ad exemplum D. Apolloniæ

S. Leo.

Ingentes animos angusto in pectore versant.

Ethnicæ quædam Mulieres, cur sibimetipsis necem intulerint.

27 Non idem de quibusdam Ethnicis Mulieribus dicendum est, quas non Dei instinctus, nec mandatum, Sed modò insanus *Furor*, eas ad Violentam traxit necem, vt inter cæteras nobilis illa extitit Romana Matrona, Bruti Vxor Porcia, quæ Viri morte audita, Seipsam, cùm ferro non posset, igne peremit.

Martial. lib. 1. Epig. 43.

Coniugis audisset Fatum cū Porcia Bruti,
Et subtracta sibi quæreret arma dolor;
Nondum scitis, ait, mortem nō posse negari?
Crediderā satis hoc vos docuisse Patrē.
Dixit, & ardentes auido bibit ore fauillas.
I nunc, & ferrum turba molesta nega.

D. Aug.

Quandòque etiam sola humanæ laudis cupiditas, ad sibimetipsis necem inferendam Fœminas impulit; Quapropter D. Augustinus *lib. 1. de Ciuit. Dei cap. 19.* quàmuis de *Castitate* Lucretiam commendet, eam tamen de *homicidio* vituperat; dicit enim: *Quod ergo seipsa, quoniam Adulterium pertulit, etiam non adultera occidit, NON PVDICITIÆ CHARITAS, SED PVDORIS INFIRMITAS FVIT, pudoris enim eam turpitudinis aliena in se commissa, & humana Mulier laudis auida verita est, nè putaretur libenter passa si viueret, sociam quippè facti se credi erubuit, si quod Alius in ea fecerat TVRPITER, ferret ipsa PATIENTER: Non hoc Fœminæ Christianæ fecerunt.* &c.

Sextum argum. ex Saule, qui seipsum interemit.

Lyranus.

28 OBIICITVR *Sextò*. Saul Seipsum interfecit, & tamen talis occisio, vt Hebræi, & etiam Lyranus opinari videntur, non imputatur illi ad culpam. I. Quia sibi manus intulit, *nè illuderetur* à Philistæis, quorum irrisiones cederent *in contemptum Dei*. II. Quia Saulem, vt ipsi aiunt, suorum pœnituit peccatorum, audita mortis à Samuele Sententia, quam Dominus contrà ipsum, eiusque Filios tulisset, eamque in scelerum pœnam humili animo admisit, & ad eam luendam, promptè ad Castra, Pugnamque cucurrit, nec Suos, cùm posset, certæ morti eripere voluit. III. Quia dictum fuit ei à Samuele: *Cras tu, & Filij tui mecum eritis.* Aut ergo Ille saluus est cum Samuele, aut Samuel cum Saule perijt: Sed hoc impium est dicere, cùm certum sit, Samuelem Virum Iustum, & Sanctum in cœtu Sanctorum Patrum, & Abrahæ sinu collocatum fuisse. Dicendum est ergo, etiam Saulem fuisse saluatum. Ità pro Saulis salute argumentantur Hebræi, quibus fauere videtur Nicolaus de Lyra, vt refert Abulensis, *quæst. 9. in cap. 31. lib. 1. Reg.*

Lyranus. Abulensis.

Responsio ad sextū argum.

29 RESPONDETVR cum communi Doctorum, & Sanctorum Patrum verissima sententia, Saulem seipsum interficiendo, *grauissimè deliquisse, & æternis supplicijs addictum esse.* Et hanc esse vnanimem Catholicorum Sententiam Lyranus ipse non negat. Ità apertè testatur Chrysostomus: *Quid commodi*, inquit, *cæpit infelix ille, ac miser tot insidias molitus Dauidi? Nonnè Regno excussus est, nonnè miseranda morte perijt vnà cum Filio? Nonnè ab omnibus vituperatur, & quod his grauius est, æterna luit supplicia?* Et Bernardus *serm. 26. in Cantica*, inquit: Meritò Dauidem planxisse super Saul, quem ait resurrecturum, sed non ad Vitam: *Immò ad Vitam, sed vt viuus in morte infeliciùs moriatur.* Ad Argumentum igitur negandum est simpliciter, id quod vt certum, vel vt probabile assumitur.

Chrysost. tom. 1. Homil. de Dauid, & Saule.

S. Bernar.

Soluuntur rationes adductæ in sexto argum.

Ad Primam autem Rationem Respondetur: *Non esse facienda mala, vt eueniant bona: Nec maiora mala vltrò accrescenda, nè maiora contingat.* Quòd autem maius est crimen, quàm Seipsum, & quidem Principem Populi interficere? Et cur quisquam certissimo suo crimine, alienum crimen incertum redimat, vel anteuertat? *Præterea* euentus ipse satis superque docuit, Deo non fuisse cordi, vitari à Saule hasce contumelias, sed ferri potiùs in pœnam, aut expiationem

Saul, seipsum licitè non occidit ad euitandas irrisiones Philisthæorum.

cri-

criminum suorum: passus enim est postridiè ipsi caput abscindi, & per vniuersam Philisthæorum Regionem circumferri, vt post varia procacissimę gentis ludibria, in Templo Dagonis affigeretur, corpusque ipsum armis nudatum, ac vestibus, vnà cum Corporibus filiorum eius, de muro, qui eis esset, instar patibuli, suspenderetur. Itàque interficiendo Seipsum, *non vitauit, neque vitare potuit irrisiones, & contumelias*, siue eæ cederent in contemptum Dei, siue non cederent; sed vitauit, ac vitare potuit ludibria, quæ viuo inferre poterant, quibus ille propter Deum, & in pœnam peccatorum suorum ferendis, præ animi infirmitate, par non fuit. Seipsum enim occidere, non est fortis, sed insanientis hominis furor, quod Ethnici quoque agnouerunt. Quamobrem, optimè inquit ille, de Fannio, qui nè ab hostibus perimeretur, Seipsum peremit.

Martialis lib. 2. Epig. 80.

Hostem cùm fugeret, se Fannius ipse peremit.
Dic mihi non furor est, nè moriare, mori?

Secunda ratio soluitur.

Ad Secundam Rationem, Respondetur. Etiamsi Saulem suorum scelerum pœnituisset, non proindè licitum fuisset Ei, in pœnam Sibi mortem inferre, nè nouo crimine; præterita cumularet potiùs, quàm deleret.

Tertia ratio soluitur.

Ad Tertiam facilis est Responsio, nimirùm, Samuelis Oraculum: *Cras tu, & Filij tui mecum eritis.* non esse intelligendum, quòd *in eodem loco cum Samuele futuri fuissent*, sed tantummodò *extrà præsentis Vitæ Statum*; itàvt ly *Mecum eritis*, non *ad æqualitatem felicitatis, sed ad parem conditionem mortis referatur*. Ità Abulensis, atque alij Sacrarum Interpretes Litterarum, quos curiosus Lector consulere poterit. Nobis satis sit pro huius Argumenti solutione hæc breuiter in præsenti attigisse.

Abulens.

31 Pro huius tandem Quæsiti Coronide, prætereundum non esse duxi, id, quod in Concilio Bracharensi 1 *cap*. 34. constitutum est, & refertur in *Decret*. 2. 23. *quæst*. 5. nimirùm, priuandos esse Ecclesiastica Sepultura, qui Sibimetipsis violentam inferunt mortem; *Placuit*, inquit Concilium, *vt qui Sibimetipsis voluntariè, aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per suspendium, vel quolibet modo Violentam inferunt mortem, nulla prorsùs pro illis in Oblatione commemoratio fiat: neque cum Psalmis ad Sepulturam, eorum cadauera deducantur, &c*,

Concil. Brachar.

Decretal.

Seipsos occidentes priuandi sunt Ecclesiastica sepultura.

Nefas est igitur in Seipsum sæuire, atque iniussu Summi illius Imperatoris de huius Vitæ statione decedere velle, & Patriæ Ciuem, Vxori Virum, Filijs Parentem, Seruis Dominum, Necessarijs Amicum, & quod maximum est, Creatori suo Creaturā, per Vim rapere, atque huius lucis vsura Seipsum priuare, siue temporalium ærumnarū tædio, siue æternæ felicitatis studio id agere intendat. Et vt omnia paucis cum Augustino, & clariùs amplectar: *HOC DICIMVS, HOC ASSERIMVS, HOC MODIS OMNIBVS APPROBAMVS, NEMINEM SPONTANEAM MORTEM SIBI INFERRE DEBERE, velutì fugiendo molestias temporales, nè incidat in perpetuas: NEMINEM propter aliena peccata, nè hoc ipso incipiat habere grauissimum proprium, quem non polluebat alienū; NEMINEM propter sua peccata præterita, propter quæ magis, hac Vita opus est, vt possint pœnitendo sanari: NEMINEM, velut desiderio Vitæ melioris, quæ post mortem speratur: quia Reos suæ mortis, melior post mortem, Vita non suscipit*. Et hæc de directa suiipsius occisione dicta sufficiant.

Vltima ratio cur seipsum nō liceat interimere.

S. Aug. de Ciuit. Dei cap. 26.

QVÆ-

QVÆSITVM II.

Vtrùm possit Capite Damnatus haurire Venenum, iubente Iudice?

SVMMARIVM.

1 *Reus potest iubente Iudice Venenum haurire iuxtà primam sententiam.*
Adducuntur rationes pro affirmatiua sententia.

2 *Oppositum communiter docent Doctores.*
Reus non potest condemnari, vt mortem sibiipsi inferat, sed tantùm, vt illam patiatur, & passiuo modo se habeat circà illam.

3 *Eodem modo seipsum dicitur interficere, qui venenum haurit, quàm qui alio quouismodo necem sibi infert.*

4 *Reus non peccaret, si coactus fineret venenum sibi applicari.*

5 *An Reo liceat os aperire, vt venenum sibi ministratum hauriat?*

Prima sẽtentia. Victoria. Aragon. Corduba.

1 PRIMA SENTENTIA EST AFFIRMATIVA, eamque tuentur Victoria, *Relection. de homicidio, num.* 30. *ad argum.* 8. Aragonius, *in* 2. 2. *D. Thomæ quæst.* 69. *art.* 4. & Corduba *lib.* 1. *quæst.* 36. qui docent posse à Iudice huiusmodi supplicio Reos puniri, sicutì nunc quoque cæteris pœnis Capitalibus puniuntur. Etenim, ait Victoria, sicut sunt *alia supplicia* decreta contrà Nocentes, quarè non posset id institui, *vt veneno* tolleretur, quod sic illud supplicium potest esse iustum, cùm aliter illa pœna irrogari non potest, nisi vt illud *venenum epotet*, nihil videtur quòd non liceat ei haurire venenum, sicut licet Damnato ad supplicium *ascendere scalas*, & ei qui damnatus est gladio, *parare iugulum*, neque enim vnus magis *cooperatur* morti suæ, quàm alius. Ita Ille. Prætereà addūt Alij, posse pariter Reum sibi venam aperire, vt fuso sanguine suauiùs moreretur. posse sibi linguam abscindere, & similia.

Rationes aliquę pro hac sententia.

2 NEGATIVE tamen communiter Respondetur. Et Ratio est, quia Venenum illud potare, esset seipsum occidere, perindè ac si quis pugione se perfoderet. Quapropter D. Thomas *in* 2. 2. *quæst.* 69. *art.* 4. apertè docet: Neminem à Iudice condemnari posse, vt sibi mortem inferat, sed vt mortem patiatur. Et iniquas fore eiusmodi Sententias Iudicum, quæ Reos suimet Carnifices facerent, docent Caietanus *in Commenta. ad* 7. *Dubitat.* & Sotus *in* 5. *de Iust. & Iur. quæst.* 69. *art.* 4. *in fine.* vbi addit: Neque Martyribus eiusmodi Iudicibus parère liceret. Enimuerò, *qui morti adiudicatur, damnatur ad pati, non ad facere*, vt rectè inquit Caietanus: *Neque, Ille tenetur ad facere id, ad quod sequitur suum pati.* Intelligit tamen *id*, ad quod *proximè*, *& per se* ly *pati* consequitur.

Secunda sententia opposita, & cōmunis. D.Thom. Morti adiudicatus passiuè tātū potest se habere. Caietan. Sotus.

3 Idem sentit Petrus Nauarra, *de Restitut. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 81. vbi relata Sententia, quam Victoria tuetur, subdit: SED Mihi non placet ista Sententia; Si enim ille ignitum ferrum, vel plumbum ardens liquidum sumeret, quis dubitat quin se interimeret? Si enim, qui se in Flumen inijceret, planè se occideret: ergo multò magis, qui aquam ipsā respirationem, & vitam auferentem sumeret intrà stomachum, vel ignē ipsum: ergo & qui *Venenum*. Quid enim refert, an calore, vel frigiditate nimia, mors eueniat, si vtrumque ab eodem applicatur?

Nauarra. Eodem modo est illicitum, venenum iubēte Iudice haurire, ac aliquo alio modo seipsum interimere.

Prætereà, subdit idem Doctor, si vera esset dicta Sententia de potando Veneno, liceret etiam sibi venam abscindere, vt paulatim deficiente sanguine moreretur; vti quidam molles animo fecerunt, vt suauiùs morerentur. Quid enim interest,

Quæ absurda sequerētur, admissa opposita sententia?

rest, an infundendo mortiferum, an effundendo, quod est vitale, pereas? Denique ex Victoriæ Sententia, qui non sumit cibum, seipsum occidit. Nonnè ergo magis de proximo se habet ad mortem, qui potum venenosum in stomachum inijcit. Ità pro hac sententia philosophatur citatus Doctor. Ità etiam sentit Diana *par. 5. tract. 4. resol. 39.*

Malderus 4 Verùm Malderus *in 2.2. tract. 3. cap. 1. dub. 18.* existimat *non peccare* Reum, si coactus permitteret sibi Venenum applicari, merè *passiuè* se habendo.

Lessius. 5 Immò docet Lessius, *de Iust. & Iur. lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 25.* posse Reum in tali casu *os aperire*, vt Venenum immittatur. At Syluius id negat, *in 2.2. quæst. 69. art. 4. Quæritur 4.* opinans Reum debere quandiù in potestate sua est non traijcere in stomachum Venenum à Iustitiæ ministro in eius os immissum: Azorius tamen, *par. 3. lib. 2. cap. 3. quæst. 10.* licitum esse putat haurire Venenum à Iustitiæ Ministro sibi ministratum. Idem etiam videtur sentire Diana *loc. cit.*

Syluius.

Azorius.

Diana.

QVÆSITVM III.

Vtrùm Capite Damnatus teneatur cibos comedere, si damnatus esset, vt fame periret, posito quòd ei ab Amicis, vel Consanguineis, occultè oblati forent cibi?

SVMMARIVM.

1 *Damnatus nè comedat, si cibos habeat, tenetur comedere iuxtà D. Thomam, & Caietanum.*

2 *Oppositam sententiam tuetur Sotus, nempè posse talem condemnatum non comedere.*

3 *Quomodò explicetur à Soto sententia D. Thomæ?*

4 *Quomodò intelligendum sit, quod ait S. Thomas, quòd cibos oblatos in tali casu non sumere, esset seipsum interficere?*

5 *Reus licèt possit in tali casu comedere, probabile tamen est iuxtà Soti sententiam, non teneri comedere.*

6 *Nemo tenetur, talibus capite damnatis cibos offerre.*

7 *Licèt autem non teneantur; non tamen peccant, si illis subministrent.*

8 *Adducuntur duo exempla ex Valerio Maximo, de Mulieribus quibusdam, quæ Parentes vinculis detentos, proprijs vberibus aluerunt.*

1 AD QVÆSITVM Respondet *Primò* Caietanus 2. 2. *quæst. 69.* AFFIRMATIVE. Ità vt, si talis Damnatus vt fame periret, *cibos habens non comederet, peccaret*. Huius Sententiæ maximum argumentum colligitur ex verbis D. Thomæ *2.2. quæst. 69. art. 4. ad 2.* vbi S. Doctor ait: *Si aliquis sit condemnatus, vt fame moriatur, non peccat, si cibum sibi occultè ministratum sumat*: QVIA NON SVMERE EST SEIPSVM OCCIDERE.

Prima sententia affirmatiua.

Caietan.

D. Thom.

2 Respondet *Secundò* Sotus, *de Iust. & Iur. lib. 5. art. vlt.* NEGATIVE' ait enim ibi: Ego verò fateor non esse mihi prorsùs improbabile, quòd *Ei liceat non edere*. Nàm si verè dignus est morte, etsi licitè possit eam subterfugere, *potest nihilominùs non subterfugere*. Quis enim ambigat, quin scelerosus homo suorum criminum conscius, sciens Prætorem venire ad se capiendum, possit illum opperiri, atque adeò in Carcere aperto sinè vllis vinculis mortem expectare, quam meretur? Subdit deindè: Ego licet fateat non esse parem omninò rationem, haud tamen est longè dispar, quin & *Damnatus, vt inedia*

Secunda sententia negatiua.

Sotus.

abſu-

absumatur; possit à cibis contrà Iudicis Iussa oblatis abstinere. Hæc Sotus.

Responsio Soti ad argumentũ Caietani.

3 Ad Argumentum Caietani ex D. Thoma desumptum, Respondet idem Sotus *loc. cit.* D. Thomam nihil aliud voluisse intelligere, nisi quòd *nemo potest ad hoc condemnari:* & ideò neque Ille comedens, neque qui cibos Illi porrigerent, nisi specialiter essent prohibiti, *peccarent.*

Explicatur doctrina D. Thomæ ex Soto.

4 *Quandò Igitur, Subdit D. Thomas, quòd non sumere esset seipsum occidere, non intelligit positiuè, & formaliter, sed reductiuè:* Sicut qui tenetur seruare nauim, si non seruat, censetur submergere. Et idcircò, qui sinè causa non seruaret vitam, se occideret, vtputa, si quandò extrà casus iudiciales ruit domus, vel irruit Fera, vel appropinquat flamma, non fugeret, suæ esset vitæ prodigus; quia *sinè causa* eam negligit, suique adeò est *Interfector,* sicuti, & qui *non damnatus, non comederet.* Qui autem legitima sententia proiectus esset Leonibus, *non teneretur se ab ipsis defendere,* quàmuis *licitè* posset; quia non se sinè causa mori sinit, sed quia mortem meretur, vult eam à Iudice pati.

5 *Sed dices:* Ille non est damnatus nè comedat: ergo &c. *Fateor:* Respondet Sotus, & ideò *potest comedere;* sed tamen, quia est damnatus nè ei ministretur esca quousq; exhalet animam, *potest, quod probabile reputo, non comedere.*

An adsit obligatio subministrandi cibos capite damnatis?

6 Tandem cum Soto, & Caietano notandum hìc est, *Neminem teneri* cibos ministrare talibus Capite Damnatis in extrema necessitate constitutis, sicuti teneretur alijs extrema patientibus, vt benè colligitur ex D. Thoma 2.2. *quæst.* 31. *art.* 2. *resp. ad* 3. vbi Sanctus Doctor, ait, quod Excommunicatis, & Reipublicæ hostibus sunt beneficia subtrahenda inquantùm per hoc arceantur à culpa. Si tamen immineret necessitas, nè Natura deficeret, esset eis subueniendũ, debito tamen modo; puta, nè fame, aut siti morerentur, aut aliquod huiusmodi dispendium paterentur. Sed tamen excipere videtur Diuus Thomas hunc casum, quo aliquis Capite Damnatus esset; subdit enim: *Nisi secundum ordinem Iustitiæ paterentur.*

An peccaret qui cibos subministraret?

7 Si tamen aliquis vellet eis cibos subministrare, *non peccaret,* quàmuis ad hoc *non teneretur,* quàpropter Caietanus 2.2. *quæst.* 69. *art.* 3. *§. Ad nonam. propè finem,* explicat exceptionem illam, *nisi secundùm ordinem Iustitiæ paterentur;* intelligendam esse à *Debito* non autem à *Potestate* subueniendi Damnatis ad patiendum, secundùm Iustitiæ ordinem, huiusmodi dispendia. Et claudit tandem quæstionem asserẽdo, quòd *licitè possimus damnatis ad mortem, & huiusmodi dispendia patiendum, ministrare necessaria vitæ.*

Valerius Maximus.

8 Ad hanc rem, memini apud Valerium Maximum *lib.* 5. *cap.* 4. *de Pietate in Parentes,* duo præclara exẽpla legisse, alterum Romanorum, Atheniensium alterum. Et quidem Romanorum illud est, quòd cùm sanguinis ingenui Mulier Capitali crimine Damnata, in Carcere necãda fuisset, Carceris Custos, periruræ Mulieris misericordia motus, supplicium distulit, donec illa fame periret; interim Filiam ad Matrem visendum ingredi sinebat, præcauens tamen, ne quid cibi illa in Carcerem inferret: multis autem elapsis diebus, secùm ipse quærens, quidnàm esset, quòd tandiù sustentaretur; curiosiùs obseruata filia, animaduertit illam *exerto vbere famem Matris, lactis sui subsidio lenientem.*

Quæ tàm admirabilis (inquit Valerius) spectaculi nouitas, à Carceris Custode ad Triumuirum, à Triumuiro ad Prætorem, à Prætore ad Concilium Iudicum perlata, remissionem pœnæ Mulieri impetrauit. Et eleganti Epiphonemate narrationem absoluit Valerius inquiens: *Quò non penetrat, aut quid*

non

non excogitat Pietas, quæ in carcere seruandæ Genitricis nouam rationem inuenit? Quid enim tàm inusitatum, quid tàm inauditum, quàm Matrem Natæ vberibus alitam? Putaret aliquis hoc contrà rerum Naturam factum, nisi diligere Parentes, prima Naturæ lex esset.

Quamplurimis etiam laudibus idem Auctor extollit Atheniensem Mulierem, quæ Patrem suum Cimona, consimili fortuna affectum, parique custodiæ traditum, iàm vltimæ senectutis, velut Infantem pectori suo admotum aluit. Hærent, ac stupent, inquit Valerius, hominum oculi, cùm huius facti pictam imaginem vident, casusque antiqui conditionem, præsentis spectaculi admiratione renouant: In illis mutis membrorum lineamentis, viua, ac spirantia corpora intueri credentes. Quod necesse est animo quoque euenire, aliquantò efficaciore pictura litterarum, vetera pro recentibus admonitos recordari.

QVÆSITVM IV.

Vtrùm Aliquis ex Ignorantia inuincibili excusetur ab homicidio suiipsius?

SVMMARIVM.

1. Homicidium suiipsius, excusari potest ob inuincibilem ignorantiam.
2. Occisiò suiipsius, non est contrà lumen naturæ primarium, sed contrà principia per se nota.
3. In quonam casu possit interuenire ignorantia inuincibilis in eo, quod est de Iure Naturali.
4. Tunc præcipuè intelligendum est interuenisse ignorantiam inuincibilem, cùm aliunde constat, diuino instinctu factum esse suiipsius homicidium.

DICTVM est in superioribus Quæsitis, nonnullas Virgines, quas Ecclesia, vt Martyres veneratur, posse excusari à culpa homicidij quod commiserunt, seipsas occidendo, dùm velin flammas, vel in vndas sese præcipites dederunt, eò quòd Diuino afflatæ Spiritu, tale aggredi Facinus ausæ sint, vel etiam quòd inuincibili ignorantia, illas à tali Homicidij culpa immunes reddiderit. Verùm, cùm hæc secunda Responsio, nonnihil Difficultatis haberet, ideò hoc aliud proponendum erat Quæsitum, ad maiorem quæ dicta sunt, intelligentiam. Dubitandi ratio.

1 RESPONDETVR ad Quæsitum Affirmatiuè, nimirùm posse dari Ignorantiam inuincibilem excusantem ab homicidio suiipsius. Ità Sotus de Iust. & Iur. lib. 5. quæst. 1. art. 5. in fine. Lessius, lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 23. Becanus, in 2. 2. de Iust. & Iur. quæst. 11. de Homicidio, concl. 1. Malderus, in 2. 2. tract. 3. cap. 1. dub. 17. Filliucius, tom. 2. tract. 29. cap. 4. nu. 67. Molina, de Iust. & Iur. tom. 4. tract. 3. disp. 9. num. 5. & Diana, par. 5. tract. 4. resol. 30. contrà Caietanum, in 2. 2. q. 124. art 5. Responsio affirmatiua. Sotus. Lessius. Becanus. Malderus. Filliuc. Molina. Diana. Caietan.

2 Ratio, quæ affertur, est quia suiipsius homicidium, non videtur esse contrà Lumen Naturæ primarium, hoc est, contrà prima Principia per se nota; sed contrà Lumen Naturæ secundarium, hoc est, contrà Conclusiones deductas ex principijs notis Lumine Naturali: ergo potest contingere, quòd aliquis talem veritatem inuincibiliter ignoret, præsertim, si perturbato animo, ad Ignominiam vitandam, vel Castitatem seruandam, existimaret, meliùs esse Vitæ, quàm Honoris aut Castitatis iacturam subire: Ità Sotus loco citato de D. Apollonia loquens, inter cætera ait; Quòd cùm esset Fœmina, acnimisq; adeò Iuris inscia, per Inuincibilem Ignorantiã sit excusanda. Ratio. Sotus.

Molina. In quocasu præcipuè potest interuenire ignorantia inuincibilis?

3 Consentit Molina, *vbi suprà*, inquiens: Quòd quandò aliquid de Iure est Naturali, occultam, subtilem, minimèque facilè peruiam habet rationem, in id cadere potest Ignorantia inuincibilis, quicquid Aliqui in contrarium dicant: maximè quandò id ab Aestimatoribus huius Mundi, Virtutis actus, laude, & honore dignus, communiter reputatur.

Ethnici, qui seipsos occiderūt, etiam excusantur ob ignorantiam.

4 Subdit deindè: Tunc magis censendum esse in aliquo Casu interuenisse Ignorantiam inuincibilem, quandò Dei intuitu, ac virtutis, tale homicidium factum comperitur. Et concludit: Improbabile non esse Ignorantiam excusasse à culpa lethali, actum, quo LVCRETIA seipsam interfecit, similesque alios actus ab Ethnicis hominibus factos.

QVÆSITVM V.

An liceat Militibus in Nauali Prælio propriam Nauim incendere; & Se in Mare proijcere, nè Ipsi simul cum Naui in Hostium potestatem redigantur?

SVMMARIVM.

1 *Excusantur à culpa dicti Milites, si probabilem spem habeant euadendi incolumes.*

2 *In casu, quo certum imminet naufragij periculum, non licet Militibus se tali periculo exponere, nè in hostium potestatem redigantur.*

3 *Si incendatur Nauis, tenentur Milites fugere, nè remanendo in Naui, simul cum ipsa comburantur.*

4 *Licitum est Militibus certum vitæ discrimen subire, accendendo pulueren tormentarum ad hostilem turrim euertendam, &c. idque suadetur Exemplo Sampsonis, ac Eleazari.*

5 *Etiam præciso Dei instinctu, licitum est in iusto bello, certo mortis periculo se exponere.*

6 *Rationes aliqua adducuntur ad probandum, quod non prohibeantur Milites, propriam vitam periculis exponere.*

SOLENT quandòque Milites Nauali Prælio dimicantes, cùm iàm vident inclinare ad Hostes Victoriam, communi consensu ignem tormentario pulueri inijcere, & Se Mari committere, nè & Ipsi, & Nauis, Hostium præda fiant. Verùm quia multipliciter contingere potest hic Casus; Ideò

Prima responsio ad Quæsitū.

1 RESPONDETVR PRIMO: Dictos Milites excusandos esse à culpa, si id faciant quandò probabilem spem habent, quòd Se proijciendo in Mare, sint Incolumes euasuri, quàmuis tali Spe frustrari, naufragium patiantur. *Ratio est*, quia id agendo non intendunt Seipsos directè interimere, sed tantummodò imminens periculum euitare, nè Hostes Naui potiantur, cum Christianæ Reipublicæ detrimento, si fortasse inter Catholicos, & Infideles Bellum gereretur. Ità communiter sentiunt Doctores; ac præsertim Syluius, *in 2. 2. quæst. 64. art. 5. ad 4.* Marchantius, *in Resol. Pastor. ad Decal. cap. 5. quæst. 8. casu 4.* Lessius, *lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 34.* Malderus, *in 2. 2. tract. 3. cap. 1. dub. 19.* De Lugo, *tom. 1. de Iust. & Iur. disp. 10. Sect. 1. num. 51.* Diana, *par. 3. tract. 4. resol. 26.* Neque in hoc est difficultas.

Ratio. Syluius. Marchāt. Lessius. Malderus. De Lugo. Diana.

DVBIVM tamen remanet, an si ex vno capite certissimū esset Naufragij periculum, itàut Milites Se in Mare proijcientes, certi forent se statìm submergendos esse; quia

v.g.

v.g. maxima feruet tempestas, vel quia Ipsimet natandi artem ignorant, vel natare nequeunt, militaribus armis impediti, vel aliqua alia ratione: Et ex altero capite, si permitterent Se in Hostium potestatem simul cum Naui redigi, certi forent, quòd ab Hostibus non occiderentur, An in tali casu liceret *ignem Naui inijcere?* Ideò

Secunda responsio ad Quæsitum.

2 RESPONDETVR SECVNDO. In posito casu licitum non esse, se certo naufragio committere, incensa Naui, potiùs quàm in Hostium potestatem redigi. Ità *loc. cit.* sentit Diana. *Et ratio est,* quia *certitudo viuendi* (etiam cum aliqua molestia) non potest commutari *cum certo periculo amittendi Vitam*. Sed si Milites in Naui remanerent, etiam sub hostili potestate victuri essent, vt supponimus; & si in Mare Se proijcerent absque dubio essent in naufragio morituri, ergo non liceret Eis Vitę *certitudinem* cum euidenti *periculo* Mortis commutare: hoc enim esset *directè* Se interimere velle. Nec periculum illud Captiuitatis, & Seruitutis commutandum est cum periculo Mortis: minus enim malum est in Captiuitate viuere, quàm mori: *Mors* enim, vt inquit Aristoteles, *est vltimum omnium terribilium malorum*.

Ratio.

Arist.

Tertia Responsio ad Quæsitū

3 RESPONDETVR TERTIO. In casu, quo permittitur Militibus propriam Nauim incendere, nè sub Hostium potestatem redigantur, non liceteis in naui remanere, & tali incendio se quoque comburendos permittere, vt docet Syluius *loc. cit.* quia id esset *directè* velle se occidere; qui enim vult *causam*, censetur velle etiam *effectum*, qui ex tali causa oritur: Ergo qui vult ignem naui inijcere, & in naui accensa remanere, *censetur velle suam mortem*, quæ necessariò ex conflagratione totius nauis sequitur, ac proindè esset *auctor suæ mortis*, cùm nollet eam impedire, dùm facilè impedire posset, quod vtique non liceret. Sicuti nec licitum quoque esset expectare *feram* ad te venientem; aut fluminis *inundationem* ad te appropinquantem, dùm fugere posses: Ità igitur in casu posito, non possent licitè *Milites* appropinquans incendium in naui expectare, & ibi flammis incendi; quod eis, nec ad meritum, nec ad gloriam, sed ad culpam, ac ludibrium adscribendum esset, & argumentum foret barbari, ac vilis animi; sicuti apud Iustinum legitur de postremo Assyriorum Rege Sardanapalo, qui potiùs inter Puellas colum tractare, quàm inter Milites gladium stringere didicerat; quapropter ab Hostibus in bello victus, in Regiam se recepit, & *extructa, incensaque pyra, & se, & diuitias suas in incendium misit*.

Syluius.

Miles in incensa naui remanens, esset suæ mortis causa.

Iustinus lib. 1. hist.

Sardanapalus seipsum cum diuitijs incendit.

4 PORRO quæ diximus de Militibus propriam Nauim incendentibus, pariter dicenda sunt de Militibus ignem inijcientibus in puluerem tormentarium ad hostilem turrim euertendam: nimirùm *posse eos licitè hoc facere*, quàmuis certi sint, se quoque tali ruina dissipandos fore; hoc enim non esset Seipsos *propriè interimere*, sed se interimi *permittere* ab ignis impetu, ac turris ruina, quibus *ob iustissimam causam* in iusto bello, vt supponimus, se exponerent; non secùs ac faciunt Ij, qui se telo obijciunt, vt Princeps incolumis euadat. Sic *Eleazarus*, Elephantem interfecit, à quo se opprimendum videbat. Sic *Sampson* Philistæos occisurus, seipsum quoque ædificij ruina interemit.

An liceat militibus, vt inimicos occidant, seipsos quoq; permittere occidi.

5 Et quàmuis D. Augustinus, *lib. 1. de Ciu. Dei, cap. 21.* Existimet Sampsonem excusandum esse à culpa, quia *diuino Spiritu latentèr iubente*, tale facinus patrauit, vt in primo huius sectionis quæsito dictum est: Alij tamen opinantur, necessariam non esse diuinam inspirationem, aut mandatum, ad hoc vt talis actio

D. Augustinus.

An sine Dei instinctu, liceat seipsum simul cum inimicis occidere?

Lessius. Lopez. De Lugo. licita reddatur: Vide Lessium *de Iust. & Iure lib.2. cap.9. dub.6, nu. 27, & seqq.* Lopez, 1. *parte cap.65. in fine,* De Lugo *loc, cit.* aliosque Recentiores, qui sibi fautricem allegant quotidianam praxim; quotidie enim Militum fortissimi, hostiles turres, & mænia suffodiendo, incendendo, aliaque militaria munera gerendo, his, ac similibus vitæ periculis se exponunt, & nemo tamen id eis culpæ imputandum esse existimat, iustum bellum gerentibus.

Rationes aliquot pro præcedenti doctrina. 6 Ratio autem à priori est, quia prohibitum non est homini, nè vitam suam periculis vnquam exponat, vel vt eam conetur semper seruare, sed tantùm, nè *ex intentione*, illam quasi exosam auferat, & nè absque causa illam exponat, aut conseruare omittat; tunc enim censeretur illã *ex intentione* perdere. Quapropter in his, & similibus casibus, possunt licitè Milites huiusmodi actiones exercere, quàmuis exindè immineat eis mortis discrimen; & hoc propter *commune bonum* Reipublicæ, pro qua bellum gerunt. Enim verò, vt inquit Ille: *Omnia, quæ sunt in Imperio, in statu Ciuitatis à Militibus defendi, & firmari putantur, immò hæc quoque omnia nostra studia in tutela, ac præsidio bellicæ Virtutis latent.*

Lessius. Tullius orat. pro Muræna.

Prætereà, si ob temporale lucrum, possunt *Mercatores* exponere se vitæ periculo in periculosa nauigatione, & *Vespillones, seu Funeratores* sepelire mortuos Peste infectos; tantò magis poterunt *Milites* hæc bellica pericula subire ob communem Reipublicæ vtilitatem.

QVÆSITVM VI.

Vtrùm liceat Reo manifestare sua delicta Iudici, & petere ab Eo, vt Capitali pœna puniatur? Et an idem liceat agere Innocenti cum Tyranno?

SVMMARIVM.

1 *Sensus Quæsiti explicatur.*

2 *Licitum est Reo sua delicta Iudici manifestare, & Capitalem sententiam petere.*
Ostenditur, nec delicti publicationem, nec sententiæ petitionem esse illicitam.
Si Iudex à Reo consilium peteret, posset Reus illum monere, vt contrà ipsummet Reũ mortis sententiam ferret.

3 *Reus se manifestando, est solùm indirectè causa suæ mortis; idque non esse illicitum ostenditur.*

4 *Qui à Iudice puniri petit, non exercet contrà seipsum actum Iustitiæ vindicatiuæ.*

5 *Licitum est Innocenti, se manifestare Tyranno, etiamsi sciat, se ab Illo esse iniustè occidendum.*

6 *Innocens habens iustam causam se manifestandi Tyranno, non peccat peccato scandali, præbendo Illi occasionem iniustæ occisionis.*

7 *Quænàm censendæ sint iustæ causæ, ob quas licitum sit Innocenti offerre se Tyranno?*

8 *In casu, quo nulla iusta causa vrgeret, teneretur Innocens ex Charitate, peccatum illud Tyranni impedire, non se manifestando.*

1 DVO sunt in hoc Quæsito examinanda Dubia; Vnum est de Reo, respectu Iudicis; Quæsitũ non procedit de manifestatione ob motiuum fidei. Alterum de Innocente, respectu

Tyranni. Non loquor autem hic de Manifestatione ob motiuum Catholicæ Fidei, & Christianæ Religionis in ordine ad Martyrij palmã assequendam; hæc enim est alia Quæstio, quam, cùm ad rem nostram non pertineat, tacitus prætereo: sed tantummodò in Casu, quo aliquis Innocens Se Tyranno occidendum offerret, ob honestum aliquod motiuum, vt infrà videbimus.

Responsio ad primã partem Quæsiti. 2 RESPONDETVR AD PRIMVM: Licitum esse Reo manifestare sua delicta Iudici, & Se Capitali pœna puniendum, petere. *Probatur*, quia sola *Manifestatio*, non est illicita, cùm non sit causa Mortis, sed solùm quædam criminum publicatio, ex qua sequutura est Capitalis Sententia, non necessariò, sed ex mera libertate Iudicis, talia crimina punientis. Nec ipsa *Petitio* Capitalis Sententiæ est illicita; quandòquidem *licet ab aliquo petere. quod ipse potest licitè facere*; sed potest Iudex licitè Capitali Sententia talem Reũ punire: ergo potest ipsemet Reus *petere* à Iudice exequutionem talis Sententiæ. Quinimmò si Iudex in tali casu ignoraret, quid sibi agendum esset, & peteret à Reo consilium, posset ipse Reus significare Iudici, in tali casu teneri ferre Sententiam Mortis cõtrà ipsum Reum, vt suo muneri satisfaceret. Ità optimè sentiunt Lessius, *de Iust. & Iur. lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 28.* Petrus à Nauarra, *lib. 2. de Restitut. cap. 3. n. 73.* De Lugo, *de Iust. & Iur. tom. 1. disp. 10. sect. 1. num. 38.*

Ratio.

Capitalẽ sententiã petere, an sit licitũ?

Lessius. Nauarra. De Lugo.

Primum argumentum.

3 *Sed Primò Obijcitur.* Nemo potest esse causa suæ Mortis; sed Reus manifestando Se Iudici, esset suæ Mortis causa: ergo id Ei non licet.

Respõsio. Esse indirectè causam propriæ mortis, an liceat?

Respondetur, Distinguendo Maiorem. Nemo potest esse causa suæ Mortis *Directè*, concedo; *Indirectè*, nego. Reus autem Se manifestando, faceret tantummodò actionem aliquam, ex qua Indirectè sequeretur ipsius mors, quod vtique non est illicitum, cùm multa passim fiant, non solùm *licitè*, sed etiam *laudabiliter*, ex quibus Mors sequutura est. Ità *Miles* in acie pugnando; *Sacerdos* Sacramenta ministrando lethali Contagio Laborantibus, non reprehenduntur, quinimmò commendantur: pariter ergo dici potest de Reo, Capitis Sententiam petente, in suorum scelerum pœnam.

4 *Secundò Obijcitur:* Nemo potest punire Seipsum, quia punitio est actus Iustitiæ punitiuæ, quæ *essentialiter tendit ad alterum*: ergo non potest Reus Suiipsius Punitionem, vel consulere, vel petere à Iudice. Secundũ arg.

Respondetur: Concesso Antecedenti, negatur Consequentia: Reus enim *consulendo*, vel *petendo*, non exerceret actum Iustitiæ punitiuæ, sed tantummodò *cooperaretur*, ac suo Consilio, vel Petitione *concurreret moraliter* ad hoc, vt Iudex pro suo munere exerceret actum Iustitiæ contrà ipsum Reum, in quo nulla est implicantia, vt patet in *Creditore* petente sibi debitum persolui: Solutio enim debiti esset *actus Iustitiæ*, non prout *petitur* à Creditore, sed prout *exercetur* à Debitore debitum persoluente Creditori suo, qui sua petitione concurrit moraliter ad talem actum Iustitiæ, Ità De Lugo *loc. cit.* Respõsio.

5 RESPONDETVR AD SECVNDVM: Licitum esse Innocenti manifestare se Tyranno, à quo iniustè occidendus est, dummodò sciat Se aliter à Tyrãno occisum iri. *Probatur* eadem ratione, qua suprà; Quia nimirùm tunc *non concurrit* ad suam Mortem, sed solùm ex aliqua causa eam *non impedit*, occultando Se, vel fugiendo. Responsio ad secundam partem Quæsiti.

6 *Obijcies:* Non licere Innocenti hoc agere, quia peccaret *peccato scandali*, præbendo occasionem Tyranno occidendi Innocentem, quod absque peccato fieri nequit. Obiectio.

Re-

Solutio.

Respondetur: Quàmuis in hoc casu *peccaret Tyrannus* occidendo, *non peccaret tamen Innocens se* offerendo. *Et ratio* est, quia quotiescumque adest iusta caussa faciendi aliquid, tunc potest id licitè fieri, quàmuis præuideas alterum accepturum indè occasionem peccati. Sic licet v. g. si ità tua necessitas, vel vtilitas postulauerit, *petere pecuniam* mutam ab Vsurario, quàmuis scias illum non daturum talem pecuniam mutuam absque vsura, & nouo peccato, vt benè inquit De Lugo *loc. cit.* ergo pariter licebit Innocenti ob aliquam causam, occidendum Se offerre Tyranno, quàmuis *Tyrannus* sit Eum *illicitè* occisurus.

Potest ex iusta causa aliquid fieri etiam sciatur, inde alium malè esse operaturum.

De Lugo.

7 Petes, Quænam poterit esse Iusta causa offerendi se Innocentem Tyranno occidendum?

Respondet De Lugo. Iustam causam Te offerendi, esse posse, vt liberes Alios, & Innocentes; qui aliòquin Te non comparente, occidendi essent iniustè, vel certè vexandi, aut alia vtilitas, quàm Tibi, vel Alijs, ex *Manifestatione* sperare posses.

Vtilitas proprij, vel aliorū, potest esse iusta causa vt innocens, manifestet se Tyranno.

8 Quòd si nulla adesset vtilitas, nec necessitas vrgeret, & scires Te occidendum, *Charitas obligaret* ad impediendum illud Tyranni peccatum. Quapropter illicitum esset Illi consulere, vel petere ab Eo, vt Te occideret: nunquàm enim licet ab Altero petere, quod Ipse non potest sinè peccato exequi, nisi fortasse in casu, quo Ille decreuisset maius scelus committere, ad quod impediendum posses Ei consulere, vt Te occideret; quia *ex duobus malis licitum est minus malum consulere:* neque illud est consilium omninò absolutum, sed conditionatum *implicitè*, hoc est, vt si vnum ex duobus peccatis faciendum est, faciat potiùs hoc minus graue Te occidendo, quàm illud aliud grauius.

Cessante dicta vtilitate non licet se manifestare.

QVÆSITVM VII.

Vtrùm liceat Seipsum mutilare?

SVMMARIVM.

1 *Seipsum mutilare non licere, communis est Theologorum sententia.*

2 *Homo, sicuti non est suæ vitæ Dominus, ità nec suorum membrorum.*

3 *Licita est mutilatio, cùm necessaria est ad vitæ conseruationem.*

4 *Licèt Homo non sit Dominus suipsius, tamen vt Custos, ac Gubernator sui, potest eligere talem mutilationem ad sui corporis conseruationem.*

Pro huius doctrinæ explicatione, exempla aliqua adducuntur ex Molina.

5 *Licet necessaria sit homini aliquandò ad vitæ conseruationem, aliqua mutilatio; ad illam tamen non tenetur, si grauissimum dolorem sibi afferret, secùs autem si modicum.*

6 *Quid de Religiosis dicendum? an videlicet in tali casu teneantur parere Superioribus, qui pro corporali salute, necessariam censent talem mutilationem?*

7 *Iubente Tyranno, licitum est se mutilare, ad euitandam mortem aliòqui certè subeundam.*

Ostenditur, id non esse contrà Iustitiam, nec contrà Naturæ dictamen.

8 *Innocens in tali casu non cooperaretur peccato Tyranni, nisi id præciperet Tyrannus in contemptum Christianæ Religionis.*

1 ESPONDETVR PRIMO: Absolutè, & simpliciter loquendo, illicitum esse mutilare Seipsum, hoc est, membrum aliquod Sibi auferre. Ità docent communiter Theologi cum D. Thoma 2.2. *quæst.65. art.1.* & colligitur *ex Canone 22. & 23.* (aliàs 16.) *Apostolorum*, qui refertur *in cap. Si quis absci-*

Prima Responsio.

D. Thom.

dit.

Conc. Nicæn.

*dit. dist.*55. & *Canon.*1. Concilij Nicæni, relato *in cap. Si quis à Medicis. eadem dist.*

Ratio.

Homo nõ est Dominus suorũ membrorum.

2 Probatur eadem ratione, qua probatum est, non licere Seipsum interimere; Quia nimirùm homo, sicuti non est suæ Vitæ Dominus, ità nec est *Dominus membrorum suorum*, ac proindè, sicuti non potest disponere de tota sua Vita, absque eo, quòd iniuriam inferat Deo; ità nec etiam de aliquo membro sui Corporis: membra enim totum corpus componunt. Vndè, cùm non habeat homo Dominium totius compositi, neque habet Dominium partium, quæ ad totum compositum integrandum concurrunt.

Secunda responsio ad Quæsitum.

3 RESPONDETVR SECVNDO: Licitũ esse hominimutilare Seipsum, quãdò talis mutilatio est necessaria ad totius Vitæ conseruationem, & ad maius malum vitandum. Ità Toletus 5. *cap.*6. *§.Secundò ob maius*. Sà, *verb. Homicidium*, *num.*24. Lessius, *lib.*2. *cap.*9. *dub.*14. Petrus Nauarra, *lib.*2. *cap.*3. *num.*98. Laymann, *lib.*3. *par.*3. *cap.*1. *num.*2. De Lugo, *de Iust. & Iur. tom.*1. *disp.*10. *Sect.*1. *num.*21.

Toletus. Sà. Lessius. Nauarra. Layman. De Lugo.

Ratio.

Licita est mutilatio ob vitæ conseruationem.

4 Probatur. Quia quàmuis homo non sit suæ Vitæ, nec suorum Dominus membrorum, est tamen *Custos*, *Conseruator*, *Administrator*, & *Gubernator Suipsius*; ideòque, si hic, & nunc pro maiori bono, ac totius Vitæ custodia, membrum aliquod Sibi abscindat, prudenter custodit, & conseruat suum corpus, ac proindè censetur concessa ei à Deo, qui Vitæ est Dominus, *facultas talis membri abscindendi*, nè totum corpus pereat.

Molina.

Exempla aliqua pro explicatione præcedentis doctrinæ.

Ità etiam sentit Molina *tom.*4. *de Iust. & Iur. tract.*3. *disp.*10. *num.*2. vbi pluribus exemplis hanc Sententiam explicat: Vndè si quis v.g. circulo ferreo ità constrictam haberet manum, vt nisi illam abscinderet, igne cremandus esset; tunc ad Vitam conseruandam *licita esset manus abscissio*. Sic etiam, si quis in Triremi pede esset cõstrictus, adeòque esset Vir fortis, vt abscisso pede posset Se, & Proximos suos à morte iniusta, & Christianorum Triremem à fidei Hostibus liberare, *posset pedem abscindere*, vt Triremi, ac Proximo suo subueniret. Pro salute enim aliorum, tantoque communi bono, facta illi Iure Naturali videtur à Deo facultas abscindendi Sibi proprium membrum, non minùs quàm ad propriam vitam à morte liberandam. Ità Molina *loc. cit.*

Tertia Responsio.

An teneatur homo se mutilare ob tutelam vitæ?

5 RESPONDETVR TERTIO. Quàmuis liceat homini Seipsum mutilare, tamen ad hoc *non teneri*, si tale membrum abscindendum esset cum grauissimo dolore: Secùs verò, si modicus esset dolor in talis membri abscissione.

Ratio.

Probatur. Quia non tenetur homo vti medijs extraordinarijs, & difficillimis, atque acerbissimis medicamentis ad Vitam conseruandam: ergo non tenetur membrum Sibi abscindere cum tàm intenso, & acerbo dolore.

An in hoc casu Religiosi teneantur parere suis superioribus.

6 Excipitur tamen Persona, cuius Vita plurimum prodesset Reipublicæ, & *Religiosus*, qui obedire tenetur Prælato præcipienti, quòd eiusmodi membri sectionem necessariam sustineat. Verùm probabiliùs id negatur ab Alijs, cùm res adeò difficilis videatur esse extra res contentas in Regula, in quibus Religiosi obedire tenentur. Ità Salonius 2.2.*q.*65.*art.*1. quod videtur etiam approbare Lessius, *c.*9.*dub.*14.*n.*97. nisi Religiosus *necessarius esset Reipublicæ, vel Communitati*, & remedium esset omninò securum, & certum.

Salonius. Lessius.

Quarta Responsio.

7 RESPONDETVR QVARTO: In casu, quo Tyrannus præciperet alicui, vt sibi manum, vel pedem abscinderet, aut aliòquin interficeretur, tunc licitum esse sibi membrum illud abscindere, iuben-

Quid si Tyrannus præciperet talem mutilationem, & alioquin minaretur mortem?

te Tyranno, potiùs quàm iniustam mortem pati. Ità sentiunt Toletus, *lib.5. Summæ, cap.6.* Molina, *loc. cit.* Lessius, *vbi supra, num.107.* contrà Sotum, Bañes, & Salonium, quos refert, & sequitur Turrianus, *disp.29. dub.1. num.5.*

Toletus. Molina. Lessius. Sotus. Bañes. Salonius. Turrianus

Probatur. Quia hoc non esset contrà Iustitiam respectu Dei; quia homo, qui est suæ Vitæ administrator, & custos prudenter Vitam seruaret *abyciendo Vnum, aut Alterum* membrum, ad quod videtur Deus concedere ei facultatem, nè totum corpus pereat. Et Natura ipsa dictante, videtur hoc inditum esse Animalibus: nàm, vt Aliqui referunt, obseruatum est in Animali, quod Castorem vocant, ad fugiendam mortem, dùm à Venatoribus quæritur, genitalia sibi abscindere, eaque abijcere, vt Venatores tali præda contenti, à persequendo ipsum, & occidendo desistant.

Castor seipsum mutilat.

Argum. cōtra quartā respons.

8 *Sed dices:* Hoc esset cooperari peccato Tyranni iniustè præcipientis mutilationem: ergo non liceret.

Solutio.

In quo casu teneatur Quis, non parere Tyranno?

Respondetur: Hoc non esse cooperari peccato illius, sed tantummodò volenti maius scelus committere, *minus suadere.* Aduertendum tamen est cum Molina *loc. cit.* Quòd si Tyrannus in contemptum Catholicæ Fidei, & Christianæ Religionis, mutilationem præciperet, tunc non licere sibi membrum illud abscindere, sed potiùs mortem subeundam esse: mutilatio enim illa cederet in contemptum Dei, ac proindè illicita esset.

QVÆSITVM VIII.

Vtrùm liceat non defendere propriam Vitam, immò permittere Se potiùs occidi, quàm occidere Inuasorem?

SVMMARIVM.

1 *Inuasus ad suam vitam tuendam, tenetur suum Aggressorem interficere, iuxtà Abulensem, & Alios.*

2 *Adducuntur eorum Rationes.*

3 *Oppositum, tàm SS. Patres, quàm Theologi communiter docent, nempè licitum esse Inuaso, prætermittere sui Defensionem potiùs, quàm Aggressorem interficere.*

4 *Prima ratio pro hac Sententia ex Authoritate D. Augustini, D. Ambrosij, & Aliorum.*

5 *Secunda ratio ex Exemplo Christi, & SS. Martyrum.*

6 *Tertia ratio ex pluribus diuinæ Scripturæ testimonijs.*

7 *Quarta ratio, quià in sui Defensione, semper interuenit periculum excessus, vel odij.*

8 *In casu, quo sciret quis, se esse in statu peccati, teneretur se defendere, & nōn permittere se interfici.*

9 *Opposita Argumenta diluuntur.*

Permittere se occidi, vt Aggressor incolumis euadat, an sit contrà ordinem charitatis?

Stante rationabili Causa, licitum est aliquandò, media ad propriam vitam tuendam prætermittere.

NON loquimur hìc in casu, quo Inuasus moraliter existimaret se esse in gratia, & è contrà, Inuasorem in peccaminoso statu reperiri: hanc enim difficultatem satis superque soluimus in præcedenti Sectione; Sed loquimur,

Sensus Quæsiti explicatur

mur, in caſu, quo tàm Inuaſus, quàm Inuaſor *in æquali ſtatu reperi-rentur*, An liceret Inuaſo Seipſum non defendere, & ſinere ſe occidi, vt Inuaſor incolumis remaneret?

Prima Sẽtentia. Abulenſ.

1 RESPONDET *Primò* Abulenſis *in cap.*11. *Ioſue, quæſt.*11. Teneri Inuaſum *ſub reatu culpæ lethalis* interficere Aggreſſorem ſi poſſit, quandò aliter non poteſt Vitam ſuam tueri. Hanc Sententiam tuentur etiam Ioannes de Lignano, & Paulus de Caſtro *in l.Vt Vim.ff. de Iuſt. & Iur. num.*9. & Salomonius *in l.*3.*num.*15. & nonnulli alij Iuriſperiti, aſſerentes: Eum, qui ſe contrà Vim illatam non defendit, *non minùs peccare, ac ſi ſibiipſi manus inferret*.

Io: de Lignano. Paulus de Caſtro. Salomon.

Prima ratio pro prima ſentẽtia.

2 Probatur hæc Sententia ex Abulenſi. *Primò*, quia *Charitatis ordo* in re graui obligat ſub culpa lethali, & inuerti non poteſt; Charitas enim eſt ordinata: Sed Charitatis ordo poſtulat propriam Vitam præferendam eſſe alienæ: & amiſſio propriæ Vitæ eſt res grauis: ergo Aggreſſus tenetur Aggreſſorem interficere ob ſuæ Vitæ Defenſionem, aliòquin Charitatis ordinem inuertens in re tàm graui, peccat.

Secunda ratio.

Probatur *Secundò*. Quoniam Iure Naturali vnuſquiſque tenetur defendere propriam Vitam *per media licita*: Sed interficere Aggreſſorem eſt medium licitum, cùm omnia Iura permittant Vim Vi repelli poſſe: ergo tenetur Aggreſſus tale medium amplecti, quandò ob Iniuriam Aggreſſoris, factum eſt ei medium neceſſarium.

Secunda Sententia.

3 RESPONDETVR *Secundò* cum communi Theologorum, ac SS. Patrum Sententia: *Licitum eſſe non defendere propriam Vitam*, quandò Inuaſus non poteſt aliter ſe defendere, quàm Inuaſorem occidendo.

D. Aug. Prima ratio ex Auctoritate SS. PP.

4 Probatur *Primò* ex Auguſtino, *lib.* 1. *de Doctrin. Chriſtian. cap.*27. dicente: Quòd homo debeat plùs diligere Proximum, quàm corpus proprium. Et *lib.* 1. *de Liber. arbitr. cap.*5. *Legem quidem*, ait, *non reprehendendo, quæ tales* (latrones Inuadentes) *permittit interfici; ſed quomodo Iſtos, qui interficiunt defendam, non inuenio*. Nempè quia facilè excedunt Modum, vel opere, vel affectu. Et D. Ambroſius *lib.*10. *in Lucam*. Exponens illa verba, *Lucæ* 22. *Emat gladium*. dicit: *Licitum eſſe Se defendere vſque ad Euangelium, non autem poſteà*. Non quòd abſolutè non liceat, ſed quòd non ità deceat; qnod inſinuat cùm ait: *Vt ſit in lege æquitatis eruditio, in Euangelio bonitatis perfectio*. Hoc ipſum docent Sotus, *art.*8. *in Relect.* Siluester, *verb. Bellum.*2. *num.* 5. & Victoria, *in Relection. de homicidio, num.*24. vbi probat varijs argumentis, eſſe conſilij, & Viri valdè perfecti, mortem perpeti potiùs velle, quàm inferre.

D. Ambr.

Sotus. Siluester. Victoria

Secunda ratio ex Chriſti & Sanctorũ exemplo.

5 Probatur *Secundò Exemplo Chriſti*, qui cùm ſe defendere poſset, defendere tamen noluit; immò præcepit Petro gladium mittere in Vaginam; ſignificans, Se Defenſione vti nolle, ſed mortem pro redimendo Genere humano, libenter velle ſubire. *Sic etiam plurimi Martyres* fecerunt, qui cùm ſe tueri poſſent, ac Tyrannorum violentiam reprimere, omni Defenſione poſthabita, mortem ſubierunt: ergo quàmuis Inuaſus ſe defendere poſſit, nòn tenetur tamen ſe defendere, ità ut, ſi talem prætermitteret Defenſionem, peccaret contrà Charitatem, vt opinatur Abulenſis. *loc.cit.*

Abuléſis.

Tertia ratio ex Scripturę locis.

6 Probatur *Tertiò* ex Doctrina Chriſti: *Ecce Ego mitto vos ſicut oues in medio luporum*. & *Matth.*5. *Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam, præbe illi, & alteram*. Ad *Roman.* 12. *Non voſmetipſos defendentes, ſed date locum Iræ*. Item *ex Eccleſiaſt.* 28. *Relinque Proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur*. Ex quibus omnibus apparet, non

Matth.5. Rom. 12. Eccleſiaſt. 28.

Kk eſſe

esse illicitum, vt vult Abulensis Aggressori non resistere, sed salutare consilium esse hoc facere.

Quarta ratio, ex periculo peccati quod in sui defensione interuenit

7 Probatur *Quartò* Ratione. Quia in defensione periculum subesse potest, *nè Ira, vel Odium se admisceant*; vel nè Modus excedatur, ac proindè lethale crimen committatur, nève vt corporalis Vita seruetur, spiritualis deperdatur; ac proindè potest Inuasus, præuidens tale periculum, permittere se potiùs occidi, quàm Inuasorem occidere. Quæ omnia locum habent in ijs, *qui sunt timoratæ Conscientiæ*.

D. Anton.

8 Aduertendum tamen est cum Antonino, *par. 3. tit. 4. cap. 3. distinct. 1.* Quòd si quis putaret *se esse in peccaminoso statu*, ac æternæ damnationis periculum pertimesceret, si tunc inuaderetur, *omnibus modis deberet se tueri, & occidere potiùs, quàm se occidi permittere*; quia magis tenetur diligere salutem *Animæ suæ*, quàm *Proximi*, vt benè ait Antoninus *loc. cit.*

Solutio primi Argumenti.

9 Ad *Primum* Abulensis Argumentum Respondetur; In ordine Charitatis multa esse *ex præcepto*, vt v. g. subuenire extremè indigenti, Vitam corporalem pro spirituali Vita Proximi ponere, quandò ità necessarium omninò est: Multa verò esse, quæ *permittuntur*, ità tamen, vt integrum sit cuicumque illa omittere pro maiori bono: & inter ea hoc etiam est, nempè Seipsum permittere occidi, vt Aggressor incolumis remaneat; & hoc ob Fortitudinem, Patientiam, Charitatem Dei, vel Proximi. Quapropter non peruerteretur ordo Charitatis in re aliqua, quæ esset sub præcepto, sed tãtùm sub permissione; ac proindè non committeretur peccatum contrà Charitatem.

Solutio secundi Argumenti.

Ad *Secundum* Respondetur; Non esse prætermittendum medium licitum pro Defensione propriæ Vitæ, *absque aliqua rationabili causa*; hoc enim esset propriam Vitam frustrà prodigere: non verò licitum non esse, talem Defensionem prætermittere, quandò *adesset causa rationabilis*, quæ est in casu posito, nempè salus Proximi, & meritum Virtutis Patientiæ in sustinendo mortem.

QVÆSITVM IX.

Vtrùm liceat exponere propriam Vitam pro conseruanda Vita Amici?

SVMMARIVM.

1 *Sensus Quæsiti explicatur.*
2 *Ponitur prima sententia negatiua;* *Quinam Doctores illam tueantur?*
3 *Primum Argumentum ex doctrina D. Augustini, nimirùm quia aliòquin diligeretur proximus suprà Seipsum.*
4 *Secundum argumentum, ex ordine charitatis, quo quisque magis sibiipsi, quàm Proximo tenetur opitulari.*
5 *Adducitur alia ratio ex Hurtado pro hac sententia, & oppositum argumentum soluitur.*
6 *Asseritur à quibusdam DD. esse peccatum mortale, propriam vitam pro Amici vita exponere.*
7 *Oppositam sententiam quinàm DD. amplectantur?*
8 *Faber, & Valentia id licere asserunt, pro conseruatione vitæ, vel ob aliquam virtutem Proximi: secùs pro conseruatione solius vitæ, aut bonorum.*
9 *Quomodò ex hac doctrina conciliari possint duæ sententiæ priùs relatæ?*
10 *Ex Larcæ sententia, exponere propriam vitam pro vita Amicorum, aut Parentum est laudabile: At pro quocumque alio illam exponere, est inordinatum. Quomodò ipse explicet doctrinam D. Thomæ, quòd non liceat dare eleemosynam de alimento necessario ad propriam salutem.*
11 *Pro Quæsiti solutione, statuitur cum*

secun-

secunda Sententia, licitum esse propriam vitam exponere pro vita Amici.

12 *Prima ratio, ex eo quòd licitum est exponere propria bona temporalia (inter quæ vita quoque enumeratur) pro conseruatione alterius boni, quod etiam ad propriam felicitatem spectet.*

13 *Secunda ratio ex Exemplo Christi Domini.*

14 *Aliæ rationes.*

15 *Ad hanc sententiam firmandam, adducuntur nonnulla exempla, ac testimonia veterum Auctorum.*

16 *Damonem, & Pythiam, alterum pro altero vitam exponere contendisse, referunt Lactantius, & Cicero.*

17 *Idem de Pylade, & Oreste cecinit Ouidius, Manilius, & Alij.*

18 *Pomponius, & Lasorius, teste Valerio, C.Gracchi Vitam, ad necem vsque tutati sunt.*

19 *Volumnij charitas ergà M.Lucullum: Item Terentij ergà Decium Brutum ab eodem Auctore commendatur.*

20 *Alia similia exempla, necnon Gentium mores, ex Alexandro.*

21 *Postrema ratio ex Soto pro hac Sententia.*

22 *Diluuntur Argumenta primæ sententiæ.*

D. Augustinus, diuerso modo loquutus est circà hanc Quæstionem: Adducitur Testimonium Augustini asserentis, posse pro Amico exponi propriam vitam.

Christus Dominus absolutè, & indefinitè dixit, esse maximam charitatem, animam ponere pro Amicis.

23 *Absurdum non censuit D.Augustinus, proximum magis quàm seipsum diligere in bonis temporalibus.*

24 *Ordo charitatis, quo obligamur magis nosipsos, quàm proximum diligere, locum habet tantummodò in rebus spiritualibus, non autem temporalibus.*

1 VARIA sunt circà præsentis Quæsiti solutionem, Theologorum placita; nonnullis enim affirmatiuam sententiam sequi placet, Alijs negatiuam; Distinguunt Alij, Alij verò distinctas conciliare nituntur opiniones, vt infrà videbimus: Quapropter, libet præsens Quæsitum fusiùs examinare in gratiam Amicorum, vt arctiora sint amicitiæ vincula, & Amicus Amico opem ferre non dubitet, etiamsi mortis discrimen opem ferendo sit subiturus. Porrò, non quærimus hic, an sit propria vita exponenda pro Amici vita spirituali, nec pro vita Regis, aut Principis, aut alius personæ, ex qua commune Reipublicę bonum dependet (de his enim *alibi*) sed tantummodò de vita, & vita corporali inter Pares.

In quo sensu procedat Quæsitum?

Examinantur Aliorum Sententiæ.

2 RESPONDENT *Primò* ad Quæsitum Aliqui *Negatiuè*; Inter quos est Durandus *in 4.dist.17.quæst.6.num.8.& 18.* Paludanus apud Suarez, *disp.9. sect.3.num.6.* Suarez, *num.7.* Filliucius, *tract. 28. cap.2. num.31.* quàmuis ab ea sententia deflectat *num. 22.* Cardinalis Bellarm. *tom. 2. lib.3.de bonis operibus cap.8.initio.* Toletus, *lib. de septem peccatis, cap. 32. in fine. cap.34. concl. 2.* At verò, *cap.39. num.2.* asserit oppositum. Valentia *in 2.2.D.Thomæ,disp.3.quæst.4.punct.3.* à versu, *Tertia assertio.* & Alij Auctores apud Lorcam *disp.28. num.46.* quam in parte sequitur ipse Lorca *num. 55.* & mordicùs eam sententiam nouissimè tuetur Hurtadus *de Spe, & Char. vol.2. disp. 154. sect.4. §.42.* vbi ait: *Peccatum esse*, mortem obire pro vita temporaria hominis priuati mihi æqualis. Eamque doctrinam putat esse D. Thomæ asserentis *quæst.2 art.6.* non deberi dari eleemosynam de alimento necessario ad propriam salutem, quia illa subtractio *esset occisio sui:* At verò pro Personæ publicæ salute posse *laudabiliter* mortem obiri, *& quæst.64.art.7.*

Prima sententia negatiua.
Durandus
Paludan.
Suarez.
Filliuc.
Bellarm.
Toletus.
Valentia.
Lorca.
Hurtad.

asserentis, MAGIS aliquem teneri ad Defensionem *propria vita*, quàm alienæ.

Prima ratio ex D. Augustini testimonio.

3 Nititur hæc Sententia D. Augustini testimonio, *tom. 4. lib. de mendacio, cap. 6. Si pro vllius temporali vita suam ipse temporalem perdit, non est iam diligere sicut seipsum, sed supra seipsum, quod sanè doctrinæ regulam excedit*. Ergo ex Augustino non videtur licitum, vitam propriam pro aliena exponere.

Secunda ratio ex ordine charitatis.

4 Nititur *Secundò*, argumento deducto ex ordine, & obligatione charitatis, quia nimirùm opitulari tenemur Proximo extremè indigenti, quia *Proximus est*: Sed nos sumus nobisipsis *magis proximi*, ergo magis tenemur ad nostram opem. Et ratio à priori est, quia vt docet Scotus *in 3. dist. 29. in argum. ad oppositum, Mensura est perfectior mensurato*; sed dilectio sui est *mensura dilectionis* Proximi, iuxtà illud *Matth. 22. diliges Proximum tuum sicut teipsum*: ergo nemo potest ponere vitam suam pro Amico, quia poneret *perfectius* pro *imperfectiori*, quod repugnat rectæ rationi.

Matth. 22.

Alia ratio

5 Confirmat hanc Sententiam Hurtadus, tali pacto; Si extremè egeant meus *Frater*, & *Vicinus*; teneor opitulari *Fratri*, & non *Vicino*, si nō possum vtrique; ergo, & teneor opitulari *Mihi*. Consequentiam probat, quia Fratri teneor propter maiorem cum illo coniunctionem; sed hæc coniunctio maior est *Mihi*, quàm *Fratri*: ergo priùs teneor subuenire mihi.

Obiectio.

Quòd si quis obijceret; In casu quo Frater, *cederet Iuri suo*, me posse opitulari Vicino, ergo similiter, si ego cederem *Iuri meo*, possem succurrere *Amico*, ac meam vitam postponere Amici vitæ.

Euasio.

Respondet, non posse Fratrem *cedere Iuri suo*, quia illud non est *Ius Iustitiæ*; periclitāti enim in aquis, v.g. ego non teneor ex *Iustitia* opem ferre, sed ex *Charitate*; hoc autem Ius, est *Ius coniunctionis*, quæ coniunctio non potest abdicari à Fratre. Addit pro confirmatione, si Fratet vellet à me occidi, nè Vicinus occidatur, adhùc *peccatum est maius*, quia manet maior coniunctio, quæ strictiùs nos ligat; ergo grauitas peccati, & obligatio maior non pendet à libera illius voluntate, sed à *coniunctione maiori*.

6 Concludit tandem Hurtadus cum præcitatis Auctoribus, excepto Suarez, & Lorca, exponere propriam vitam pro Amici vita, fore *peccatum ex genere suo mortale*: quod probat, quia *peruertere ordinem charitatis in materia graui*, qualis est vita hominis, est peccatum graue (sola enim paruitas materiæ, foret peccatum veniale) ergo homo postponendo propriam vitam, alterius vitæ, *graue peccatum* committeret; Idque confirmat, quia si aliquis deesset Fratri pro Amico, grauiter peccaret: Quòd si deesset vtrique, teneretur *in Confessione* aperire, alterum fuisse *Fratrem*: ergo est discrimen graue in ordine charitatis hac in parte.

Peccatum mortale esse propriam vitā exponere pro Amico quinam DD. doceant?

7 RESPONDENT *Secundò* Alij ad Quæsitum *Affirmatiuè*. Ità Azorius *tom. 3. lib. 2. cap. 3. quæst. 2.* Sotus *de Iust. & Iur. lib. 5. quæst. 1. art. 6.* Victoria, *relect. de homicid. num. 25.* Corduba, *lib. 1. quæst. 38. ad 4.* & Diana, *par. 5. tract. 4. resol. 28.* qui hanc affirmatiuam sententiam, satis probabilem iudicat, ex eo quòd non sit contrà ordinem charitatis ponere vitam corporis pro Amico, nàm ordo charitatis exigit, vt *Bona Gratiæ, vel Virtutis*, priùs velimus *Nobis*, quàm *Proximo*, non tamen exigit, vt cætera bona, nimirùm, vel vitæ corporalis, vel famæ, vel honoris, vel bonorum temporalium, priùs velimus nobis, quàm alteri proximo.

Secunda sententia affirmatiua.
Azorius.
Sotus.
Victoria.
Corduba.
Diana.

8 RESPONDET *Tertiò* Faber *de Restitut. in 4. Sentent. dist. 15. quæst. 3. disp. 52. cap. 1. num. 41.* hac in re *distinguendum* esse: Cùm enim quæritur,

Tertia sententia.
Faber.

in-

inquit, an quis licitè poſſit ponere Vitam pro Amico, & bonis ſuis, hoc poteſt contingere duobus modis.

Pro ſola Amici vita, non licet propriam vitam exponere.

Vno modo præcisè, accipiendo Vitam corporalem Proximi, & bona eius externa *præcisè*, & tunc eſt dicendum *non licere*, quia ſic ageretur *contrà ordinem Charitatis*, & regula eius tranſgrederetur, quod nulli dubium eſt, eſſe malum, & illicitum.

In quo caſu liceat exponere?

Alio modo poteſt conſiderari Vita Proximi corporalis, & alia eius bona externa, *ſimul cum aliqua Virtute*, pro qua ſeruanda ſimul cum corpore, & bonis Proximi, vita corporalis exponitur, vt pro ſeruanda *Iuſtitia*, ſimul cum corporali Vita Proximi: nimirùm quia videt quis Proximum iniuſtè interfici, & lædi in bonis: vel pro ſeruanda *Pietate*, vt cùm quis videt Patrem ſubire periculum mortis, & Filius ſe exponit periculo mortis, vt Patrem à morte tueatur. Et denique cùm quis nititur ſaluare Vitam corporalem Proximi, & bonorum, eſt *actus Pietatis*, vt ait Scotus *in 3. diſtinct. 30. §. Quantum ad hoc. in fine*. Vndè pium eſt laborare pro Vita corporali Proximi ſaluanda; quia ſupponendum eſt, quòd ſi eſt bonus, *erit melior*, & valebit ſibi, & alijs ſua bonitas; & ſi eſt malus, ſupponendum eſt, quòd *corrigetur*: hoc enim eſt *piè iudicare*, ſcilicet interpretari ſæper melius, quandò non eſt oppoſitum manifeſtum.

Scotus.

9 *Cùm ergo* Pietas ſit Virtus, qui laborat pro ſeruanda Vita corporali Proximi, laborat ſimul pro Virtute ſeruanda. *Et ſic eſt licitum*; & hoc modo concludunt rationes pro opinione Soti, & Aliorum adductæ: in omnibus enim illis argumentis ſupponitur *exponi Vitam*, pro ſaluanda Vita Proximi, ſimul cum aliqua *Virtute*, ſaltem *Amicitia*, quæ dato quod non ſit Virtus, eſt tamen Virtuti coniuncta, vt *proprietas*, vel vt *effectus* eius, & ſic conciliatur D. Auguſtinus, qui contraria dixiſſe videtur: ponere enim Vitam pro Amici Vita temporali, *ſine aliqua Virtute*, videtur dementia. Ità Faber. & *ante illum* Valentia *tom. 3. diſp. 3. quæſt. 4. punct. 3.*

Quomodo explicetur auctoritas D. Auguſt.

Valentia.

10 RESPONDET *Quartò* Petrus Lorca *in 2.2. quæſt 26. art. 5. ſect. 3. diſp. 28. membr. 3. num. 55.* Sc. perſpectis vtriuſque Sententiæ fundamentis, cenſere hoc modo exponere Vitam pro alio. quandòque eſſe *opus egregiæ Fortitudinis, & debitum*, vt ſi exponatur pro *Republica*: quandòque eſſe *laudabile, ſed non debitum*, vt ſi exponatur pro *Patre*, aut pro *Amico*, cum quo interueniat magna, & honeſta Amicitia: ſed quandòque etiam eſſe *non laudabile*, & *inordinatum*, vt ſi exponatur pro quocumque alio homine. In quo caſu, inquit, mihi probabiliùs apparet eſſe imprudentem Vitæ effuſionem, & prodigalitatem, quæ à culpa excuſari no poſſit, multò potiùs, quàm ſi quis omnes facultates ſuas ignoto homini daret, qui manifeſtè eſſet ſtultus, & prodigus.

Quarta ſententia.

Lorca.

Vitã propriam, pro quibus liceat exponere?

Et hoc modo, ſubdit, interpretor S. Thomã pro prima ſententia allegatum, qui ſolùm cenſet, illicitam eſſe eleemoſynam de neceſſario Vitæ, quandò *ſubtrahatur ſibi*, *vel ſuis* æquè indigentibus: nihil autem dixit, quandò ſubtrahatur ſibi, *vt detur ſuis*. Itàque ſolùm comparauit *Se & Suos* ex vna parte cum *Extraneis*: inter ſe autem, & ſuos non fecit comparationem. Permittit ergo opinari fas eſſe ſubtrahere *Sibi, vt detur Suis*, non tamen ſibi, vel ſuis, vt detur *Extraneis*; inter *Suos* autem, verus *Amicus* computari poteſt. Hæc Lorca.

Quomodò intelligenda ſit doctrina D. Thomæ ſupra allata.

Auctoris Sententia.

11 Mihi tandem has omnes conſideranti Sententias, ſecunda, quæ eſt Soti, & Aliorum, ſatis apparet *probabilis*; Ideòque aſſero cum præcitatis Doctoribus: *Licitum eſſe*

Auctor ſecundam ſententiã ſequitur.

Vitam

Vitam corporalem exponere, non solùm pro Vita spirituali Amici, *sed etiam pro temporali*.

Prima ratio pro Auctoris sententia.

12 Probatur *Primò* ex eodem Soto tali pacto: Vita nihil aliud est, quam quoddam temporale bonum, quod non est *supremus finis*, in quo nostra consistit felicitas, sed est tantùm *medium* ad ipsam consequẽdam, & conseruandam: *bonum* autem *vtile* licitum est in Defensionem alterius boni exponere, quod pars est nostræ felicitatis, etiamsi per se consideratum minoris esset pretij; potest enim iure optimo quisque vitam periculo objicere *ad defendendum bona sua* temporalia, eòquod bona ipsa rursùs ordinantur in conseruationem eiusdem Vitæ, atque in Statum eius felicem. Sed Vita Amici mei *est proprium meum bonum*, ad meam etiam felicitatem pertinens: ergo eadem ratione mihi licebit; immò multò decentiùs, propriam Vitam pro illa ponere: nàm meritò illam pluris facio, quàm bona mea; quandòquidem per ipsam, felicem statum Vitæ meæ conseruo.

Secunda ratio.

13 Probatur *Secundò*. Exemplo Christi. Certum enim est Vitam eius, etiam temporalem, præstantiorem fuisse, nostra Spirituali: nàm erat *Vita Dei*, per quam scilicet homo verè erat Deus, & tamen, quia Vita nostra æterna in eius redundabat gloriam, illam in pretium nostræ dispendit: ergo, &c.

Tertia ratio.

14 Probatur *Tertiò*: Iure Naturæ omnes mortales sumus veluti eiusdem corporis *membra*, *seu partes*: ergò sicutì vna pars corporis licitè pro alia exponitur, vt inuicem se custodiant, sic quoque licitum est inter homines, vnũ pro alio exponi.

Quarta ratio.

Probatur *Quartò*. Sicut pro *Republica*, debitum est Vitam ponere, quia partes eius sumus, quam ideò conseruare tenemur: sic & *pars* se potest periculo alterius partis exponere, quandòquidem Salus Reipublicæ ex salute partium constat.

Quinta ratio.

Addit Sotus, quòd negare filium cum propriæ Vitæ periculo, debere vitam Patris tueri; feritas profectò esset, & barbaries, cùm eandem vitam à Parentibus recepimus. Concesso ergo semel, quòd Iure Charitatis hoc liceat, non est descensus difficilis, vt etiam pro Vxore, pro Filio, pro Fatre, atque adeò pro *Amico* id liceat. Nàm pro Rege, nemo dubitat.

Confirmatur tradita Doctrina nonnullis exemplis, ac Veterum Testimonijs.

15 Placet hìc in Amici, ac eruditi Lectoris gratiam, nonnulla Veterum testimonia, ac exempla referre; quibus tradita superiùs Doctrina, ex parte confirmari, ac illustrari possit. Et primùm recepta fuit apud Veteres Sententia: Pro Amicis perire laudabile, & honestum esse: *Multi* (inquit Cicero *in partitionibus*) *vitam neglexerunt, vt eos qui his chariores, quàm ipsi sibi essent, liberarent*. Lactantius *lib.5. Instit. diuin. cap.18.* Carneadem philosophũ reprehendit, quòd dixerit, stultum esse mori pro altero: *Nàm*, inquit Lactantius, *pro amicitia perire, stultitia iudicabitur?* (Cicero. Lactantius.)

Damon, Pythias fideles Amici.

16 DAMON & PYTHIAS, vt referunt Cicero *lib.3. offic. c.7.* & Lactantius *loc. cit.* Pythagorei Phylosophi, tàm fidelem inter se amicitiam iunxerant, vt cum alterum ex his Dionysius Siracusanus interficere vellet, atque Is, tempus ab eo, quo priusquàm periret, domum profectus, res suas ordinaret, impetrauisset. *Alter vadem se pro reditu eius Tyranno dare non dubitauit*. Solutus erat periculo mor-

tis, qui modo ceruices gladio subiectas habuerat: Eidem caput suum subiecerat, cui securo viuere licebat. Igitur Omnes, & in primis Dionysius nouæ, atque ancipitis rei exitum speculabantur.

Appropinquante deindè definita die, nec illo redeunte; vnusquisque stultitiæ, tàm temerarium sponsorem damnabat: *At Is, nihil se de Amici constantia metuere prædicabat. Eodem autem momento, & hora à Dionysio constituta, qui eam acceperat, superuenit:* Admiratus amborum animum Tyrannus, supplicium fidei remisit; insuperque eos rogauit, *vt se in societatem amicitiæ, tertium sodalitij gradum, intima culturum beneuolentia reciperent.*

Pyladis, & Orestis Amicitia.

17 Nota est historia, seu fabula de PYLADIS, & ORESTIS amicitia, qui cùm ad aram sisterentur, vt vnus ex eis Dianæ Tauricæ immolaretur, vter pro altero moreretur, certabant.

Ouidius de Ponto l.3. Eleg.2.

Ire iubet PYLADES charum periturus ORESTEM:
Hic negat, inque vicem pugnat vterque mori.
Extitit hoc vnum, quod non conuenerat illis,
Cætera pars concors, & sine lite fuit.

Manilius.

Idemque Manilius *lib.2.* amicitiæ certamen describit.

Vnus erat PYLADES, vnus qui mallet ORESTES
Ipse mori. lis vna fuit per sæcula mortis:
Alter quòd raperet fatum, non cederet alter.

Valerius lib.4. c.7.

18 Nec tacitus præteream constantis amicitiæ exempla ex Valerio ad hanc rem descripta, quorum illud præclarissimum fuit ergà Caium Gracchum à Pomponio, & Lætorio exhibitum: Prostratis enim iàm, & perditis C. Gracchi consilijs, rebusque: cùm tota eius conspiratio latè quæreretur; desertum omni auxilio, *duo tãtùm Amici, POMPONIVS, & LÆTORIVS AB INFESTIS, ET VNDIQVE RVENTIBVS TELIS OPPOSITV SVORVM CORPORVM TEXERVNT:* Quorũ POMPONIVS, quò Is faciliùs euaderet, concitatum sequentium agmen in Porta Trigemina aliquandò acerrima pugna inhibuit; nec viuus pelli potuit, *sed multis confectus vulneribus, transitum eis super cadauer suum* (credo etiam post fata inuitus) *dedit.*

LÆTORIVS autẽ in ponte Sublicio constitit, & eum, *donec Gracchus transiret, ardore spiritus sui sepsit:* ac vi iàm multitudinis obrutus, cõuerso in se gladio, celeri saltu *profundum Tiberis petijt:* Quamque in eo ponte charitatem toti *Patriæ* Horatius Cocles exhibuerat, vnius Amicitiæ adiecta voluntaria morte præstitit.

Aliud exẽplum de Volumnij charitate erga M. Lucullũ.

19 Teste Eodẽ Valerio *loc. cit.* constans VOLVMNII ergà M. Lucullum Amicum suum charitas fuit, quem cùm Antonius interemisset, quòd partes Bruti, & Cassij sequutus fuisset; in magna fugiendi licentia *exanimi Amico adhæsit, in lacrymas, & gemitus huc usque profusus, vt nimia pietate causam sibi mortis accerseret.* nàm propter præcipuam, & perseuerantem lamentationem ad Antonium pertractus est: cuius postquàm in conspectu stetit, *Iube me,* inquit, *Imperator, protinùs ad Luculli corpus perductum occidi; neque enim absumpto illo, superesse debeo, cùm ei infelicis militiæ auctor extiterim. Ductus quò voluerat, Luculli dexteram auidè osculatus, caput, quod abscissum iacebat subleuatum, pectori suo applicauit; ac deindè demissam ceruicem, Antonij gladio præbuit amputandam.*

Terentij charitas erga Decium Brutum, commẽdatur.

SERVIVS TERENTIVS, (scribit idẽ Valerius) pro Amico suo Decio Bruto occumbere conatus est: cùm enim Brutus ab Antonio missos Equites ad se interficiendum venis-

se cognosceret, & se in tenebris occultasset, eòque iàm facta irruptione, Terentius fideli mẽdacio, obscuritate ipsa suffragante, *Brutum se esse simulauit, & corpus suum trucidandum Equitibus obiecit*. Verùm cognitus à Furio, cuius Brutianæ vltionis officium mandatum fuerat; nece sua Amici supplicium discutere non potuit. Sic inuitus fortuna cogente vixit.

Alia exẽpla.

20 Age iàm; & quoniam ad hanc Theologicam cõfirmandam, illustrandamque Doctrinam, hùcusque calamum protraxi, non grauabor alia ad hanc rem referre in Amicorum gratiam, quorum vtilitati hoc Theologico-Morale Opus scribendum suscepi. Scribit noster Neapolitanus Alexander ab Alexandro *lib.1.Genial. c.26.* apud *Aquitanos*, extitisse nonnullos, quos *SOLDVNOS*, seu, vt apud Cæsarem legitur *lib.3.Belli Gallici, Soldurios* appellabât, qui eo Amicitiæ vinculo inter se coniuncti erant, *vt ijsdem Vitæ commodis, opibusque promiscuo vsu fruerentur; si quid autem aduersi contingeret, eosdem casus, eamdemque fortunam, ac etiam Vitæ interitum vnà subire cogerentur*.

Alexãder ab Alexandro.

Cæsar.

Apud *HVNNOS* tale fœdus inexplicabili nexu contrahebatur, vt viginti Viri generosi Spiritus, eisdem Sacris initiati, vnà Comites essent Consiliorum, & voluntatum; eo vinculo, vt *prospera, & incommoda mutuis officijs ferrent ad supremum diem: morte autem obita, superstites Defunctum efferrent, & comitarentur*.

Hunnorũ mos in seruanda Amicitia.

IBERORVM verò mos fuit, vt Amici in familiaria Iura assueti, Principi se deuouerent, Vitæ, Mortisque vltores: quique ità in Cohorte Amicorum deuoti erant, omniũ Consiliorum, secretorumque participes fierent, & si quid timendum accidisset, *Omnes casus, & fortunæ minas, atque vnà mortem oppetere cogerentur*.

Hiberi quibus officijs amicitiam colant?

Qui mos CANTABRIS fuisse traditur, vt pro Amicis, & Fœderatis, sociali fide se immolare, atque *interire* non dubitarent, insigni testimonio mutuæ Charitatis, & perpetui Amoris.

Cantabri pro amicis immolandos se offerebant.

AB ÆTHIOPIBVS seruatum est, vt familiares in Regis societate per omne obsequium insinuati, vnà cum Rege ad supremos annos viuant consociati, & fœderati, qui summum inter Amicos locum tenent, & si qua corporis parte Rex mancus fieret, eodem membro se deforment, *eoque morte sublato, sponte intereant*.

Aethiopes suis Regibus commoriuntur.

Quæ omnia, etsi Christiana Fide initiatis, non vt imitanda proposuimus exempla, sed tantùm, vt ex his intelligant non esse à ratione alienam Soti Sententiam: & hinc quoque discatis velim

Quid facere Ausoniæ geniti debetis in Vrbe
Cùm tangant duros talia facta Getas?

Ouid. de Ponto l.3. Elegia 2.

Enimvero Multi hac nostra reperiuntur Ætate, quos, vel leui incommodo Amicis fauere tædet, atque

Illud Amicitiæ Sanctum, & venerabile nomen
Res sibi pro vili, sub pedibusque iacet.

Idem de Tristibus, lib.1. Elegia 7.

21 Sed quid (inquit Sotus) in re non dubia moramur? *Vox Populi, vox Naturæ est*, & tamen nulla fuit seu barbara natio, seu Sancta, etiamsi Christianam intelligas, in qua non egregiæ laudi daretur, ac detur, quod qui hominem in periculo mortis coniectum viderit, eidem se offerat periculo, vt Proximi Vitam, *dum possibile apparet*, eripiat. *Dum possibile* inquam *apparet*: nàm aliàs *temeritas* esset. E.g. qui gladijs se inuicem impetentes aspectat; & potens cum aliquo suo pe-

Postrema ratio pro Auctoris sententia.

riculo

riculo litem dirimere, non se medium infert, etiamsi non teneatur: profectò, vt ignauus, & infamis habetur; tantùm abest, vt si id fecerit, perperàm fecisse iudicetur. Concludit tandem Sotus his verbis: *In summa, qui hoc negat officium esse eximiũ Amicitiæ, ornamentum profectò eius præcipuum, de media Republica tollit.*

Soluuntur Opposita.

Prima responsio ad primum argum.

22 Ad Testimonium Augustini, Respondetur cum Soto, & Azorio, D. Augustinum *diuersè* loquutum esse de hac quæstione; loco enim superiùs citato, visus est ad partem negatiuam inclinare; at *libro de Amicitia cap.* 10. expreßè ait: *Nihil est negandum Amico, omnia pro eo sustinenda sunt, & vita corporis ponenda est pro Amico, vt sanxit diuina auctoritas:* nimirùm ad verba Christi Ioan. 15. alludẽs: *Maiorem Charitatem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis:* quæ si meditatè perpendantur, hunc planè sensum faciunt, quàmuis non desint, qui cauillantes dicant, Saluatorem nostrum hoc tantùm docuisse, quòd liceat vitam corporalem pro spirituali Amici, sicut ipse fecit, exponere. Sed contrà illud est, quia Christus *absolutè*, & *simpliciter* dixit, *vt animã suam ponat quis pro amicis suis*, ergo non est, cur nos distinguamus.

Quid senserit D. August. circà hanc difficultatem?

Ioan. 15.

Secunda responsio.

23 *Vel Secundò* Respondetur cũ Azorio *loco citato*; Augustinum id significare voluisse tantummodò: Hominem, qui vitam propriam ponit pro Amico, magis in hoc diligere Amicum, quàm Seipsum, hoc tamen vitiosum non esse, dummodò *Bona Gratiæ, Gloriæ, & Virtutis Sibiipsi magis velit, & optet, quàm Amico*: & fortassis D. Augustinus dicere voluit, cõtrà ordinem Charitatis facere, qui temerè, & vanè vitam suam pro Amico perdit, non qui perdit, vt *Amicitiæ bonum* tueatur & seruet.

24 Ad argumentum deductum ex ordine Charitatis, Respondetur: Quòd ordo Charitatis, quo homo tenetur non plùs Proximum, quàm Seipsum diligere, attendendus est *secundùm vitam spiritualem*, cuius detrimentum homo non debet pati, nec pro totius Orbis Imperio: sed quantùm ad temporalia non est ille ordo necessarius, quoniam tẽporalia per se non pertinent ad perfectam felicitatem, sed sunt tantùm media, vt diximus.

Responsio ad secundum argumentum.

Ad doctrinam D. Thomæ pro contraria sententia adductam, vide Responsionem, quam ex Lorca adduximus *suprà, num.* 10 *in fine.*

QVÆSITVM X.

Vtrùm in naufragio licitum sit Mihi habenti tabulam, qua possim saluus euadere, eam alteri periclitanti dare, nè pereat?

SVMMARIVM.

1 *Solutio huius Quæsiti, cum solutione præcedentis cohærere debet.*
Antequàm Tabula accipiatur, licet eam alteri Naufrago relinquere: non verò post. ex Soto.
2 *Responsio Auctoris affirmatiua.*
Porrigere alteri tabulam in naufragio, non est seipsum interimere.
3 *Auferre non licet tabulam ab Alio, qui priùs illam apprehendit.*
4 *Quid si vna tabula à duobus fuerit occupata, & vtrique non sufficiat?*
Difficile est litem in tali casu, Sorte dirimere.
5 *Asseritur ex alijs DD. non teneri Naufragum dimittere tabulam, quousque habet spem euadendi; quòd si spem non habeat euadendi, tenetur illam cedere alteri Naufrago.*

1 FFINIS est hæc Quæstio præcedenti, huiusque solutio ex illa dependet. Quapropter miror Sotum, qui tàm constanter asserit pro defendenda Amici Vita, licitum esse propriam Vitam exponere; negare tamen occupatam tabulam in naufragio dari posse à Filio, v.g. Patri suo etiam naufraganti: ait enim *de Iust. & Iur. lib. 5. quæst. 1. art. 6. propè finem*. Quòd antequàm tabulam Filius capiat, potest illam relinquere Patri; quia hoc nō est positiuè se occidere, sed permittere se mori: postquàm verò eidem insidet, reuera non apparet licitum esse, vt se in fluctus deijciat. Hanc Sententiam sequuntur etiam Vega *in Summa tom. 1. cap. 127. casu 7.* & Rodriquez *in Summa to. 1. c. 221. n. 6.*

Sotus. Vega. Rodriq.

2 RESPONDETVR tamen ad Quæsitum *Affirmatiuè* cum Petro Nauarra, *de Restit. lib. 2. c. 3. n. 66. & 67.* Maldero, *in 2.2. tract. 3. cap. 1. dub. 19.* Lessio, *lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 31.* Azorio, *tom. 3. lib. 2. cap. 3. quæst. 5.* Victoria, *Relect. de Homicid. num. 26. ad 5. argum.* De Lugo, *tom. 1. disp. 10. sect. 1. num. 48.* Diana, *par. 5. tract. 4. resol. 42.* Fundamentum est, quia cedere tabulam alteri naufrago, non est *directè se occidere*, sed solùm non tueri Vitam suam, cùm possit. Quod vtique ipsimet Primæ Sententiæ Auctores fateri debent, dùm asserunt: Licitum esse hoc facere *pro Duce, pro Principe, pro Rege*, vel quouis alio *Viro* maximè vtili, vel necessario Reipublicæ: ergo hoc non est per se, & directè sibi mortem consciscere: hoc enim nunquàm est licitum, sed tantummodò Te *non tueri, cùm possis*: At non tueri Teipsum cùm possis, *licitum* est: ergo licet etiam *dare tabulam* alteri in eodem naufragij periculo cōstituto, quàmuis scias, te submergendum.

Responsio affirmatiua. Nauarra. Malderus. Lessius. Azorius. Victoria. De Lugo. Diana. Ratio.

3 Sed petes *Primò*, An licitè possit auferri tabula ab eo, qui iàm Tabulam occupauerat?

Primū dubiū circa præsens Quæsitū.

Respondetur *Negatiuè*: Ille enim, qui tabulam prior occupauit habet Ius acquisitum in medio illo necessario, ad propriæ Vitæ conseruationem; ac proindè non potest absque *iniuria*, tabula ab eo occupata auferri.

Respōsio.

4 Petes *Secundò*, An si eadem tabula, eodem tempore à duobus naufragantibus fuisset occupata, & vtrique non sufficeret, quid agendum esset?

Secundū dubium.

Respondet Lessius: *Sorte dirimendum*, si alter sponte cedere nolit.

Prima responsio. Lessius.

Verùm, quàmuis speculatiuè loquendo, optima sit hæc Responsio, difficiliter tamen in praxim redigi poterit, eo præsertim tempore, quo naufragij periculum, ac mortis metus locum non relinquunt veniendi ad sortes.

Reijcitur hæc respōsio.

5 Quapropter Respondet Secundò De Lugo: Si alter cedere nolit, & tu habeas adhùc spem, quòd saltem vtroque cum tabula immerso, tu tabulam non dimittes, & ille alius submersione perturbatus dimittet, atque ità tu solus iterùm cū tabula ad summa subleuaberis; *non est, cur illam spem euadendi perdas*, cùm vterque Ius solùm partiale habeat ad conseruandam spem, quam ex tabula habet: Si verò *non sit Spes* tibi euadendi, si alter spontè non cedit, & ille adhùc cedere non velit, opinatur De Lugo, tunc *dimittendam esse Socio tabulam*, quia Proximo in graui necessitate constituto subuenire teneris, quandò *sine tuo damno* potes: tunc autem nullum damnum times ex dimissione tabulæ, quod non æquè certò timeas, ea non dimissa: ergo *teneris* illam ex Charitate dimittere, vt Proximo subuenias.

Secunda responsio. De Lugo.

QVÆ-

QVÆSITVM XI.

An liceat exponere propriam Vitam pro alio inferiori bono Amici, vt pro Honore, vel Facultatibus?

SVMMARIVM.

1 *Dupliciter potest exponi vita pro fama, vel bonis alienis: vel scilicet negligendo media ad illam conseruandam, vel subeundo aliquod euidens discrimen.*

2 *Priori modo, docet Lorca, licitum esse exponere vitam pro honore, vel facultatibus Amici; at secundo modo, non item.*

3 *Plus agitur contrà propriam vitam, exponendo se periculo mortis, quàm negligendo media ad vitam conseruandam.*

4 *Concluditur, eodem modo licere vitam exponere pro Defensione bonorum, aut honoris Amici, ac pro Defensione proprij honoris, aut facultatum.*

Primà responsio ad Quæsitú.

QVI negant illicitum esse Vitam exponere pro Amici Vita, à fortiori simpliciter asserunt, eam exponere non licere pro externis Amici Bonis, vtputa pro Fama, Honore, Diuitijs, &c. vt suprà visum est.

Lorca.

Duplex sẽsus Quęsiti.

1 Attamen Lorca *in 2.2. D. Thomæ sect. 3. disp. 28. membr. 3. num. 60.* ad hoc Dubium respondet: *Duobus modis* exponi posse Vitam periculo certo, & absque euasionis spe: *Vno modo* negligendo medium, quo conseruari possit: *Altero modo* offerendo se euidenti mortis occasioni, vt obijciendo se hosti parato ad interficiendum.

2 Et quidem *priori modo* asserit, licere propriam *negligere* Vitam pro Honore, vel Facultatibus Amici. V. g. si Ego occidendus sim, inquit, nisi Amicus aliquid agat, quod in magnum eius dedecus vergit; vel nisi magnam partem suarum facultatum expendat, *possum pati mortem*, nè ille hæc detrimenta incurrat.

In quo casu liceat, vitam pro bonis Amici exponere.

In quo casu non liceat?

Altero modo, asserit, non licere obijcere se morti euidenti pro Defensione *Honoris*, aut *Facultatis* alterius. v. g. Si larrones, inquit, diripiant alicuius domum, & me illis obijciam occidendum, interim impediri poterit furtum, non existimo honestam causam subeundi mortem. Et idem omninò censeo de expositione Vitæ pro proprio *Honore*, vel *Facultatibus*. Nàm quàmuis fas sit non vti medio ad Vitæ conseruationem, quod sinè ignominia, vel magnis sumptibus exequi non possum; *non tamen licebit opponere me interficiendum*, vt Honor, vel Substantia conseruetur.

Ratio disparitatis.

3 Addit discrimen inter vtrumque Casum indè constare, quia plus agit contrà propriam Vitam, & manifestiùs *eligit mortem*, & præfert Bona illa, pro quibus moritur propriæ Vitæ, qui ità se obijcit morti, quàm qui non curat difficilia media, quibus eam conseruet. Et ideò primus censetur Vitam pro Honore *commutare*, *& ex intentione perdere*: secundus præcisè *non conseruare*.

Secunda responsio ad Quæsitum.

Sotus.

4 Respondet tamen Sotus *in 5. de Iust. & Iur. quæst. 1. art. 6. licitum* esse Vitam corporalẽ *exponere* pro Amici *Honore*, & *Fama*, eiusque Bonis temporalibus, sicutì licitum est pro Defensione *proprij Honoris*, aut *Facultatum*. Cuius Sententiæ Fundamenta eadem sunt, quæ in Superiori Quæsito posuimus; ideòque illùc Lectorem remitto.

QVÆSITVM XII.

Vtrùm cum aliqua iactura, ac propria molestia, teneatur quis defendere Proximum ab Iniusto Aggressore seù Bonorum, seù Vitæ?

S V M M A R I V M.

1 *Pro defensione honoris, aut bonorum Proximi, nemo tenetur propriorum bonorum, aut famæ iacturam facere, nec grauem aliquam molestiam subire.*

2 *Secus, si ex officio teneretur ad talem defensionem, vel illam sumere posset cum modica suorum bonorum iactura.*

3 *Quantum iacturæ, aut molestiæ subeundum sit pro tali defensione, Prudentis arbitrio relinquitur.*

4 *Pro defensione vitæ Proximi; bona externa, honor, atque etiam propria persona est exponenda, modo nullū interueniat propriæ vitæ discrimē ex alijs DD.*

5 *In quo casu non liceat propria bona, aut propriam Famam exponere pro conseruatione vitæ Proximi?*

NON quærimus ampliùs, *an liceat* propriam Vitā pro Proximi Vita exponere, sed *an teneatur* quis detrimentum aliquod, ac molestiā pati, vt Proximum defendat, siue talis Defensio suscipienda sit pro Vita, siue pro Bonis externis Proximi.

Prima conclusio. Molina.

1 Ad *Primum* Respondetur cum Molina *tom. 4. de Iust. & Iur. tract. 3. disp. 18. nu. 7.* pro defendendis externis Amici Bonis, vel Honore, vel Fama, Neminem periculo teneri, non solùm exponere periculo propriam Vitam aut Corpus mutilationi, vel vulneri, siue alij notabili læsioni: sed neque teneri *notabilem pati iacturam* suorum Bonorum externorum, aut molestiam magnam, dummodò *ex officio* non teneretur illum defendere, sed solùm *ex lege Charitatis*.

Quomodò cōpensanda sit iactura ob defensionē facta?

2 Quandò tamen cum modica sua iactura vitare posset graue damnum temporale Proximi, *teneretur* quidem illud vitare: cæterùm tunc agere posset actione negotiorum gestorum aduersùs eum, in cuius commodum id fecisset, vt eam iacturam, quin & valorem operarum, ac industriæ appositæ, sibi cōpensaret. At quandò id aliter obtinere non posset, facere posset occultam compensationem in Bonis illius.

Quantum iacturæ sit faciendū?

3 *Sed Petes:* Quantum iacturæ, aut molestiæ teneatur quis pati pro vitando damno temporali Proximi?

Respondetur: Non posse statui certam Regulam, sed *Prudentis arbitrio* esse committendum, vt in particularibus euentibus id iudicet.

Secunda conclusio.

4 *Ad Secundum* Respondet Molina *loc. cit.* Pro Defensione Proximi à morte, non solùm teneri exponere Bona externa, Honoremque, ac Famam, sed etiam *propriam Personam* infrà periculum probabile propriæ Vitæ.

Ratio.

Probatur. Quia hæc omnia longè *inferioris ordinis* sunt, quàm Vitā Proximi; ideòque ordine, ac *lege Charitatis* exponenda sunt pro conseruanda Proximi Vita. Si tamen Fama, aut Honor alicuius, sui magnitudine præponderaret Vitæ hominis infimæ notæ, *non teneretur* exponere talem Famam, aut Honorem pro Vita illius.

Propria bona exponere, nō semper est licitum.

Quòd si longè plus expediant Bono communi, quàm Vita talis Proximi, *peccatum* tunc esset pro ea Vita, illa exponere. Propriam autem Vitam *non tenetur* quis exponere probabili, aut verisimili mortis periculo pro Defensione Vitæ alienæ, quoniam Charitatis ordine Vita propria alienæ potest præponi. *Excipe* tamen, nisi Vita, pro qua ex-

po-

poneretur, quàmmaximè Reipublicæ expediret. Ità Molin. *loc. cit.*

QVÆSITVM XIII.

An qui debet alium ex officio defendere, teneatur Vitam exponere in Defensionem illius?

SVMMARIVM.

1 *Sensus Quæsiti explicatur.*
2 *Iuxtà occurrentes circumstantias, Prudentis arbitrio iudicandum est, an Publici Ministri ad defensionem teneantur.*
3 *Proponuntur aliquæ circumstantiæ, quæ spectari possunt pro publici boni defensione obeunda.*
4 *Imminente graui damno toti Reipublicæ, tenentur publici Ministri illud impedire, si facile possint, etiamsi propriæ vitæ discrimen esset subeundum.*
5 *Secùs autem est, si vel damnum imminens non sit graue, vel exiguam habeant spem, se posse illud impedire.*
6 *Famuli iuxtà diuersum finem, ob quem suis Dominis inseruiunt tenentur illos defendere.*
Qui solùm honoris, ac decoris gratiâ inseruiunt, cum minori periculo tenentur illos defendere: Qui verò pro Dominorũ securitate, ac tutela famulantur, maiori periculo tenentur se exponere pro illorum Defensione.
7 *Gubernatores Ciuitatum, ac eorum Satellites, quænam pericula subire teneantur pro publici boni Defensione?*

1 NON loquimur hìc de Defensione in ordine ad salutem spiritualẽ, quam suscipere debent Episcopi, ac Prælati Spirituales, quibus commendata est suarum Ouium cura, pro quarum Defensione, An aliquandò *ex officio* propriam Vitam exponere teneantur, videbimus infrà. Sed sermo est hìc de ijs, qui temporale regimen, aut curam habent, vt Principes, Prætores, Gubernatores, Magistratus, necnon Satellites, Milites, Famuli Stipendiarij, Alijque, qui *ex officio* alios defendendos susceperunt; An scilicet hi omnes teneantur propriam Vitam exponere pro defendendis illis, suæ curæ commissis?

2 RESPONDETVR *Primò* cum Molina, *tom. 4. de Iust. & Iur. tract. 2. disp. 735.* Si sermo sit de publicis Ministris, non posse dari *certam Regulam*, sed considerandas esse varias circumstantias; contingere enim posset, vt aliquandò *hic, & nunc* tenerentur propriam Vitam exponere, itàvt si non exponerent, peccatum committerent; aliquandò verò minimè; itàvt si se exponerent, peccarent. Relinquendum est igitur hoc *Prudentis Viri arbitrio* iudicandum. Prima Cõclusio. Molina.

3 Obseruat tamen Sotus *in 4. de Iust. & Iur. quæst. 7. art. 3. ad 3.* & cum eo Molina *loc. cit.* & Alij. expendendum esse *iniustum Damnum*, quod Priuatis, aut Reipublicæ timetur, expendendamque esse *Quantitatem periculi*, quod ex eo Potestatibus, ac Ministris publicis imminet, quòd id damnum impedire aggrediantur, vt *ex officio* aliòquin tenentur. Addunt prætereà, expendendam esse *Probabilitatem*, quæ est ea via impediendum id damnum re ipsa fore; attentisque his omnibus, atque cæteris circumstantijs concurrentibus, iudicandum esse, nùm aliquandò, etiam *cum periculo Vitæ* attentare teneantur, impedire id Damnum. Quapropter Sotus.

4 Si *Damnum esset graue*, quod toti Reipublicæ immineret, & ipsi Ministri *facile impedire possent*, vtiquè impedire tenerentur, etiamsi propriæ Vitæ periculum subeundum foret. Quod *Probatur*. Nàm sicutì Potestas publica obligare aliquan- Imminẽte graui dãno, an teneantur Publici ministri periculũ aliquod subire?

dò subditos potest, etiam *cum periculo propriæ ipsorum Vitæ* ad Reipublicæ subueniendum: sic aliquandò eadem Potestas publica, aliique Ministri publici, qui *ex officio* Rempublicam defendere, malaque arcere tenentur, quique ea de causa iustum accipiunt Stipendium, tenebuntur (vt benè ait Molina) attenta re, impedire Damnum iniustũ, quod Reipublicæ, aut partibus eius imminet, etiam *cum periculo propriæ Vitæ*.

Quid si dãnum non esset graue?

5 Si verò *Damnum* non esset tale, ac tantum, vt recta ratio, ac necessitas postulare viderentur, attentandum esse, vt illud euitaretur, etiã *cum probabili propriæ Vitæ periculo*: & multò magis, quandò temeritas esset id attentare, vtputa, quia mors indè esset moraliter certa; & nulla, aut perexigua spes id Damnum vitandi, non teneretur se tanto exponere periculo. Quod *Probatur*, quia neque ipsi Ministri cum tanto suo periculo se ad id *obligare intenderunt*, nec etiam ipsius Populi intentio fuit eos cum tanto periculo obligandi.

Secunda responsio ad Quæsitum. De Lugo. Famuli quomodò ad defensionẽ suorum dominorum teneantur?

6 RESPONDETVR *Secundò* cum De Lugo *tom. 1. de Iust. & Iur. disp. 10. sect. 11. num. 217.* Si sermo sit de Famulis, qui aliorum obsequio, ac Defensioni addicti sunt, nec posse certam regulam dari, sed considerandum esse *Finem* præcipuum, propter quem tales Famuli ad ministerium suscipiuntur. Aliqui enim sunt, qui eo tantummodò fine ad Aulam Principis admittuntur, vt eum comitentur honoris gratia, eique ministrent, & inseruiant in rebus aliis *diuersi generis*, & hi multò minori periculo ad defendendum Dominum tenentur.

Alij verò accipiuntur, vt ijs Dominus, quasi armata Familia stipatus incedat securus, & hi magis, & *cum maiori periculo* tenentur: Sicut etiam *Milites* magis tenentur, quàm alij Ministri publici: Et rursùs ipsi *Milites* multò magis, & cum maiori periculo tenentur, quandò specialiter, id eis præcipitur à Principe, vel à Duce; ad hoc enim specialiter ratione officij, se obligarunt.

Gubernator Ciuitatis, quodnam periculum teneatur subire?

7 Addit De Lugo *loc. cit.* Gubernatorem Ciuitatis, qui magis est Minister ad Pacem, quàm ad Bellum, & cuius Persona magis ad bonum publicum necessaria est, non debere se tanto periculo exponere quantò eius Satellites, quandò ad aliquem Reum capiendum mittuntur: neque hos etiam cum tanto periculo obligari ad capturam *Delinquentis priuati*, sicuti ad capturam *Delinquentis publici Grassatoris*, quæ necessaria est ad bonum publicum.

QVÆSITVM XIV.

Vtrùm illi, qui ex officio tenentur alium defendere, & impedire eius mortem, si id non faciant, sequuta morte sint Irregulares?

SVMMARIVM.

1 *Contrahi Irregularitatem, communis est Doctorum sententia.*

2 *Non impediens homicidium, quod impedire tenetur, ac potest, an sit vera causa talis homicidij.*

Irregularitatem contrahunt iuxtà hanc sententiam, Iustitiæ Ministri, Aduocati, Custodes viarum, ac Medici, si ob ipsorum negligentiam circà sua munera, aliquis moriatur.

3 *Opposita sententiæ adhæret Auctor.*

4 *Huiusmodi Irregularitas, non est in Iuribus expressa.*

5 *Censuræ, ac pœnæ imposita facientibus aliquod delictum, non extenduntur ad eos, qui tale delictum non impediunt.*

6 *Cooperantes negatiuè, seu non impedientes aliquod delictum, non contrahunt Censuras impositas contrà facientes tale delictum.*

PRI-

Prima sententia. Suarez. Toletus. Reginald. Filliuc. Bonacina. Nauarrus. Henriq. Rodriq. Felinus. Auila. Layman. Mercerus. Megala. Coninch. Bañes. Vega. Vallilob. Sayrus. Diana. Molina.

1 PRIMA, & communis Sententia est *Affirmatiua*, eamque tuentur, Suarez, Toletus, Reginaldus, Filliucius, quos refert, & sequitur Bonacina, *de Censuris disp.7. quæst.4. punct.8. num.37.* Item Nauarrus, Henriquez, Rodriquez, & Felinus, quos refert, & sequitur Auila, *de Censuris par.7. disp.6. sect.2. dub.7. concl.2.* Item Laymann, Mercerus, Megala, Coninch, Bañes, Vega, Villalobos, & Sayrus, quos refert Diana, *par.4. tract.1. de Irregularitate, resol.7.* Molina etiam, *tom.4. de Iust. & Iur. tract.3. disp.33. memb.5. num.3.* qui omnes asserunt: Eos qui ex officio alium defendere tenentur, eiusque mortem impedire, contrahere *Irregularitatem ex homicidio voluntario*, quandò sequuta est mors illius, quem defendere tenebantur, & insuper teneri ad *restitutionem* damnorum, quæ indè subsequuta sunt, *in defectum* tamen eius, qui illa intulit.

Ratio pro prima sententia.

2 Et Ratio est, Quoniam, qui ità homicidium non impedit, cùm impedire possit, & teneatur, censetur *vera causa moralis* illius, non quidem *positiua* in illud influens, sed *negatiua* illud non prohibens, ac impediens, cùm possit. & ex Iustitia ad impediendum teneatur. Ex qua doctrina (inferunt præcitati Doctores) Gubernatorem, vel alios Ministros Iustitiæ, Custodes viarum, Aduocatum, Procuratorem, Medicum, Aliosque similes, si ex negligentia circà id, ad quod *ex officio* & Iustitia tenentur, aliquis moriatur, vel occidatur, vltrà peccatum Iniustitiæ, & obligationem restitutionis, contrahere etiam *Irregularitatem*, licèt ij, qui solùm *ex Charitate* tenebantur, non incurrant *Irregularitatem*; quos tamen in aliquo Casu eam incurrere, quandò scilicet *ex odio*, & affectu, vt occideretur, cũ non defenderunt, docent Couarruuias, & Alij apud Molinam *loc. cit.*

Corollarium ex hac Doctrina. Couarr.

Secunda sententia. Turrian. Gasp. Hur. Antonin. Tabiena. Io. Præp. De Lugo.

3 SECVNDA Sententia est *Negatiua*, eamque docent Turrianus, *de Censuris lib. 9. disput.63. dub.3.* Gaspar Hurtado *disp.2. de Irregular. difficul.9. num.34.* qui pro ea citat Antoninum, & Tabienam; & eandem sequitur Ioannes Præpositus *in 3. p. quæst.5. de Irregular. dub.10. num.79.* & probabilem dicunt De Lugo, *de Iust. & Iur. tom.1. disp.10. sect.11. nu.219.* & Diana, *loc. cit.* qui omnes probabiliter existimant, in casu posito, non contrahi Irregularitatem.

Ratio pro secunda sententia.

4 Fundatur hæc Sententia in illo generali principio, nimirùm, Irregularitatem non incurri, nisì sit *in Iure expressa*: Sed in Iure non exprimitur fore Irregulares eos, qui homicidium *non impediunt*, cùm impedire deberent: ergo non est dicendum, eos contrahere Irregularitatem, sequuta morte illorum, quos defendere tenebantur.

Alia ratio. Sanchez.

5 Prætereà Censuræ impositæ *facienti* aliquod delictum, non extenduntur ad *Mandantes, & Consulentes*, nisì id exprimatur; vt docet cum Alijs Sanchez *lib.1. in Decalogum cap.10. nu.44.* & *lib.3. de Matrim. disput.49. num.2.* Ergo multò minùs extenduntur ad non *Impedientes*, qui multò minùs censentur commissi homicidij causa, quàm ij, qui Mandatum, aut Consilium dederunt.

An non impedientes delictum, sint cooperatores?

6 *Sed Dices*. In Iure est expressa Irregularitas, non solùm contrà Occidentem, sed etiam contrà Consulentem, & Cooperantem; sed qui non impedit censetur *Cooperari*: ergo tanquàm Cooperator contrahet Irregularitatem.

Respondetur. Nomine Cooperatorum, censeri eos, qui *Positiuè* cooperantur, non verò *Negatiuè*, impropriè, & permissiuè; sicutì nomine Consulentis, ac Mandantis censentur, qui *positiuè* mandant, aut *consulunt*; & sicutì etiã nomine Furis, qui propriè furantur, non qui furtum non impediunt. Cùm igitur in Iure sit expressa Irregularitas contrà

Coope-

Quinam cooperatores contra hunc censuras?

Cooperantes, intelligi debet de ijs, qui *positiuè* cooperantur, non verò de ijs, qui merè *negatiuè* se habent, non impediendo: in pœnalibus enim stricta facienda est interpretatio; Cùm odia non sint amplianda, sed restringenda.

QVÆSITVM XV.

Vtrùm teneamur Vitam exponere, pro Salute Spirituali Proximi?

SVMMARIVM.

1 *Exponere vnusquisque tenetur propriam vitam temporalem pro spirituali vita Proximi.*

2 *Cur Proximi vita spiritualis, magis diligenda sit, quàm proprium corpus?*

3 *Praceptum charitatis ponendi animam pro spirituali vita Proximi, obligat tantùm in extrema illius necessitate.*

4 *Quanam sit extrema necessitas Proximi, ratione cuius adsit obligatio ponendi animam, &c?*

Quidam censent, extremam necessitatem, illam esse, in qua Proximus absque graui difficultate, non potest sua spirituali saluti consulere.

5 *Probabile est, illam solùm censendam esse extremam necessitatem, in qua physicè, nedùm moraliter, impossibile est, vt Proximus sua saluti consulat.*

Cum vita dispendio, nemo tenetur eripere Proximum à malo, quod ipse aliquo modo euitare potest, & suo vitio non euitat.

6 *Imminente periculo amittendi Dei gratiam, ac propriam spiritualem salutem, cessat obligatio ponendi animam pro spirituali vita Proximi.*

Prima responsio ad quæsitū.

1 ESPONDETVR *Primò*, Vnumquemque teneri Vitam exponere pro Spirituali Salute Proximi, si ità illius necessitas postulauerit. Ità communiter sentiunt Doctores cum D. Thoma, 2.2.*quæst.*26.*art.*5. Caietano, & Alijs. Colligitur hæc sententia ex illo *Ioann.* 3. *Et nos debemus pro Fratribus animas ponere*. Et ex Augustino, *lib. de Mendac. cap.* 6. *Temporalem Vitam suam pro æterna Vita Proximi non dubitabit Christianus amittere*. Et ex illo Apostoli *ad Rom.* 12. *Multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra:* Ex quo sequitur, valdè rationabile esse, vt vnum membrum expendat id, quod est incomparabiliter minus, pro maiori bono alterius membri, ac proindè, quòd Vita corporalis pro salute spirituali alterius exponatur.

D. Thom. Caietan. Ioann. 3. D. Aug. Ad Rom. 12.

Ratio cur charitas magis obliget ad diligendā vitam spiritualē Proximi quā propriam temporalem.

2 Probatur à D. Thoma hæc sententia *loc. cit.* vbi asserit: Magis diligendum esse Proximum, quantùm *ad salutem Animæ*, quàm proprium corpus; nam *Ratio*, cur ex Charitate sit diligendus Proximus secundùm vitam spiritualem eius, est, quoniam *coniungitur* nobis societate quadam per capacitatem eiusdem beatitudinis supernaturalis; *Ratio* autem, cur ex eadem charitate sit proprium corpus diligendum, est, quoniam ad illud *deriuabitur* per redundantiam quandam beatitudo animæ, secundùm dotes nimirùm quasdam: Sed multò est maior, & coniunctior illa ratio diligendi *Proximum*, quòad vitam eius spiritualem, quàm altera illa diligendi *corpus* proprium, atque adeò propriam vitam corporalem; ergo magis est diligendus Proximus quòad vitam spiritualem, quàm corpus, & vita propria temporalis; ac proindè, si ità necessitas postulauerit, vita exponenda est corporalis, vt Proximus spiritualiter viuat. Minor patet, quia plus est esse Socium in

par-

participanda eadem ipsa beatitudine formali, quàm habere quasdam alias distinctas dotes, tametsi redundantes ex illa beatitudine.

Secunda responsio ad Quæsitum.

3 RESPONDETVR *Secundò*, hanc obligationem ponendi animã nostram pro Fratribus, hoc est corporalem vitam pro illorum spirituali salute, non semper præstringete vnumquemque, sed tantummodò *in casu necessitatis*, vt benè ait D. Thomas, *in respons. ad* 3. Et ratio est, quia præcepta affirmatiua, quòad exercitium obligant solùm *in casu necessitatis*, ac proindè extrà hunc casum, pertinet *ad perfectionem charitatis*, quòd homo proprium corpus exponat pro salute Proximi. Neque in hoc est controuersia: Dubium tamen remanet, quænàm sit *Extrema necessitas*, in qua Quis teneatur cum vitæ periculo, alienæ saluti opem ferre? ideò

Ratio.

Tertia responsio.

Quid prò extrema necessitate intelligatur?

4 RESPONDETVR *Tertiò*, propriam vitam exponendam esse pro spirituali salute Proximi, quādò Ipse nõ potest *moraliter*, nisi *cum grandi difficultate* vitare damnationem æternam, quàmuis *physicè* possit, & hanc cum Suarez, Valentia, Azorio, Bañes, Filliucio, Lorca, & Alijs apud Dianam, *par*. 5. *tract*. 13. *resol*. 24. voco extremam necessitatem.

Suarez. Valentia. Azorius. Bañes. Filliucius. Lorca. Diana. Mendoza.

5 Non existimo tamen improbabile cum Mendoza, 2. 2. *disp*. 154. *sect*. 3. *subsect*. 2. §. 28. extremam necessitatem tantummodò dicendam esse illam, in qua *physicè* impossibile est, quòd Proximus suæ spirituali saluti consulat, absque eo, quòd alius corporalem vitam, mortis periculo exponat; nàm si aliter posset ipsemet suis viribus, adiutis gratia Dei, salutem adipisci, quàmuis difficillimè, & ægrè, non censeretur esse *in extrema necessitate* opis alienæ. Quod probat Hurtadus, quia extrema necessitas, illa est, qua *nullus potest sibi prouidere*, indiget autẽ externis auxilijs ad salutem: Qui verò sibi prouidere, & salutẽ adipisci potest, nisi id præstet, est illius vitio: At nullus tenetur cum vitæ dispendio eripere aliũ à malo, quod ipse vitare potest; & quod si non vitatur, est ob vitium pereuntis, ergo illa sola est *necessitas extrema*.

Extrema necessitas physicè solùm non tantùm moraliter sumenda est, ex Hurtado.

Minorem probat *Primùm* ratione, quia ideò teneor subuenire Petro v. g. *cum meo dispendio*, quia ipse sibi non est satis, & pro viribus illi deficientibus, subrogandæ sunt alienæ: sed in eo casu, vires non deficiunt Petro, cui Gratia Dei præstò est, vt supponitur; ergo non tenemur illi tunc prouidere. *Secundò probat*, Exemplo apud omnes constanti: Si quis me aggreditur iniustè, non teneor abstinere ab eius cæde; licèt apertè illum videam damnandum, si occidatur; sed hoc, nulla alia ratione, nisi quia, cùm ipse sibi prouidere possit, non teneor illud præstare; ergo de ratione necessitatis extremæ est, vt egens non possit sibi prouidere. Propter has, & similes rationes, hæc, vt dixi, sententia Mihi improbabilis non videtur.

Quarta responsio ad Quæsitũ.

RESPONDETVR *Quartò*: Neminem teneri alienæ saluti spirituali consulere, cum propriæ vitæ iactura, quandò *periculum adest gratiam Dei amittendi*. Ità Hurtadus *loc. cit.* & Alij: & ratio est, quia nullus tenetur se committere *probabili periculo* spiritualiter pereundi: *Quid enim prodest homini, si vniuersum Mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* ergo concurrente simul alienæ, & propriæ salutis spiritualis periculo, permittendum est potiùs, quòd alter spiritualiter pereat, quàm, quòd tu ipse tali periculo expositus pereas. Vndè, si quis v. g. timeret nè, dùm Proximo extremè indigenti succurreret, capiendus esset à Christianæ Fidei Hostibus, & diris cruciatibus vexandus, inter quos simul cum Vita, iacturam quoque, vel Fidei, vel Iustitiæ faceret, *teneretur se cohibere* à Proximo adiuuando; vt benè inquit Hurtadus *loc. cit.*

QVÆSITVM XVI.

Vtrùm Princeps teneatur Proximo prouidere cum Vitæ periculo?

SVMMARIVM.

1 *Subuenire Proximo tenentur Principes, etiam cum propria vita discrimine, modò ipsi non sint admodum necessarij Reipublicæ.*

2 *Si ex morte Principum, Regnum esset periclitaturum, vel publica imminerent damna, non tenerentur Principes, mortis periculo se exponere.*

3 *Quinam præter Principes, excusari possint in aliquo casu ab obligatione subueniendi Proximo, cum propria vita discrimine?*

4 *Possitne etiam priuatus homo in aliquo casu eximi à tali obligatione?*

Prima responsio. Hurtad.

1 ESPONDETVR *Primò* cum Hurtado, *vol.2. de Spe.& Charit. disp.* 154. *sect.*3. *subsect.* 1. §. 26. Principem teneri succurrere Proximo spiritualiter indigenti, dummodò ipse Princeps non sit admodùm necessarius toti Regno. Vt v.g. si Princeps, aut Rex fratrem haberet, aut filium in Regno Successorem, qui tàm benè, quàm Ipse, Regnum foret moderaturus, in tali casu teneri Eum pro salute spirituali periclitātis Proximi, propriam Vitam mortis periculo exponere. *Et ratio* est, quia Præceptum succurrendi Proximo extremè indigenti, omnes adstringit; nec Princeps ex hac obligatione eximendus esset, nisi *ob solam publicam vtilitatem*.

Secunda responsio.

2 RESPONDETVR *Secundò*. In casu, quo ex morte Principis, aut Regis, Regnū periclitaretur, & publica damna sequerentur, *non teneri* Principem se periculo exponere mortis, vt Proximus spiritualiter viuat. *Et ratio* est, quia bonum publicum præferendum est priuato; sed si Princeps moreretur, maiora detrimenta Spiritualia in Rempublicam redundarent, quàm esset damnum vnius Proximi pereuntis: ergo ob euitāda maiora illa detrimēta totius Regni, excusatur Princeps ab obligatione succurrendi Proximo, cum propriæ Vitæ periculo. Ità Hurtadus *loc.cit.*

In quo casu non teneatur Princeps morti se exponere.

3 PORRO, quæ dicta sunt de Principe, aut Rege, pariter sunt dicenda de *Imperatore* in Exercitu, *Episcopo* in Diœcesi, *Curione* in Parochia: Immò addit Hurtadus, & de *Priuato* in domo, qui tenetur se seruare Matri, aut Filio extremè indigenti, qui periculo graui exponuntur, amittendi salutem æternam, nisi ille eis opituletur; tunc enim obligatio est arctior, & vtilitas maior, aut æqualis.

Ampliatur præcedens doctrina.

4 *Præterea*, idem asserendum est de quocumque alio *Priuato Homine*, non respectu Domesticorum tantùm, vt nuper diximus, sed etiam respectu Aliorum, qui ipso Vita functo, magnum subituri essent *discrimen* spiritualiter pereundi. E.g. Ego video pereuntem Infantem; si eum baptizo, mihi quoque est mors obeunda, teneor illum relinquere, si adeò sum *necessarius* Alijs, vt sine me, vel sint æternùm perituri, vel magno sint expositi pereundi periculo. Si enim aliquis apud Indos, solus v.g. illorum multitudinem curaret, qui eo demortuo, carebūt Doctore, & Pastore, tenetur se seruare illis; multorum enim Vtilitas præferenda est Saluti priuatæ. Ità Hurtadus *loco citato* §. 24.

Priuatus Homo in aliquo casu excusatur à tali obligatione.

QVÆ-

QVÆSITVM XVII.

Vtrùm Peccator teneatur propriam Vitam exponere pro Spirituali Salute Proximi, quandò sentit Se in mortali peccato esse?

SVMMARIVM.

1 *Imminente periculo, quod sit ab hominibus in odium Fidei, teneretur in tali casu Peccator tale periculum subire, vt Proximo extremè indigenti opem ferret, ex Hurtado.*

2 *At posito, quòd tale periculum immineret, vel à rebus inanimatis, vel ab hominibus ob priuatum odium, non teneretur se tali periculo exponere, nisi priùs exerceret actum amoris Dei super omnia, & probabiliter opinaretur, se esse Deo reconciliatum.*

3 *Peccator, qui esset diuturnis peccatis assuetus, & difficiliter perfectum contritionis actum eliceret, non teneretur periculis se exponere pro spirituali salute Proximi.*

4 *Non adultis nemo tenetur cum graui periculo propriæ Spiritualis salutis, succurrere.*

Hurtad.

1 PRO huius solutione Quæsiti respōdet Hurtadus, *vol. 2: de Spe, & Charit. disp.* 154. *sect.* 3. *subsect.* 1. *§.* 25. Duo distinguenda esse periculorum genera: *Primum* quod imminet ab Hominibus *in Fidei, aut Pietatis odium*; & tunc vnumquemque *teneri* Proximo prouidere: quia *Attritio* supernaturalis facilis est cum gratia Dei, cum qua salutem assequeretur æternam, ille, qui adiuuando Proximum, mereretur: nàm, vel talis *Attritio* sufficit cum Martyrio (etenim tunc *Martyrium* esset) vel Deus tunc ei Contritionem prouidit, ipse autem actus est se Martyrio obijci; qua in occasione, Deo fauente, nullus perit, nisi ipse spontè deficiat, quod ipse tunc non timet probabiliter, sed potiùs sperat à Deo auxilij efficaciam ad ferendos cruciatus.

Quodnā periculi genus teneatur peccator subire pro salute Proximi?

2 *Secundum* Genus periculi est, vel à rebus *inanimatis*, vel *ab hominibus* non in Odium Dei, sed priuatum; vt si moribundus sit vltrà Flumen, quod sum traiecturus cum periculo, vt Ægrum absoluam, aut baptizem; vel sim comprehendendus ab Inimico priuato, & occidendus: Tunc *si possum facilè* exercere amorem Dei super omnia, & valdè probabiliter opinari me esse reconciliatum Deo, non secùs, ac id existimo per Confessionem, teneor subire mortis discrimen, quia non est necessaria certitudo, *sed prudens opinio* de Iustitia sanctificante.

3 Fatetur autem ipse Hurtadus, non teneri aliquem se mortis periculo exponere, quandò esset diuturnis peccatis assuetus; & ad perfectam Contritionem *perdifficilis*, nec satis sibi persuaderet verum Amorem Dei; & nixus illum exercere, adhùc prudenter timeret. Et *Ratio* est; quia *in æquali periculo*, priùs consulendum est Sibimetipsi, quàm alteri Proximo spiritualiter periclitanti: Ergo si tàm Caius v.g. quàm Titius essent spiritualiter perituri, non teneretur Caius Animam ponere pro Titij salute spirituali, nè Ipse Animam, & Corpus simul perderet in gehennam.

In quo casu excusetur peccator ab obligatione subeundi talia pericula?

4 Ille autem, qui in mortis periculo est constitutus, si *Adultus* est, conetur se disponere. Quòd si non sit *Adultus*, nullus (inquit Hurtadus) tenetur ei prouidere cū graui æternæ Salutis periculo. Immò Bañes, *in art.* 5: *concl.* 2: Omnem peccatorem excusare videtur, dùm asserit hominem Iustum teneri: ergo Peccator non tenetur.

Bañes.

QVÆSITVM XVIII.

Vtrùm Parochi teneantur mortis periculo se exponere, vt Sacramenta ministrent extremè indigentibus?

SVMMARIVM.

1 *Parochus, cum discrimine propriæ vitæ, tenetur Puerum moribundum baptizare; posset tamen in tali casu conferre baptismum, omittendo reliquas ecclesiasticas cœremonias.*

2 *Quilibet simplex Sacerdos, ex quibusdam DD. tenetur ex charitate in tali casu, etiam cum periculo vitæ, administrare Sacramentum Baptismi; Parochi autem, tenentur ex Iustitia.*

3 *Idem quoque dicendum est, si tantùm probabile dubium sit de morte Pueri.*

4 *Si Puer moribundus, vsum rationis haberet, an teneretur Sacerdos illum baptizare: an tantùm, si opus esset, illum in Fide instruere, ac monere, vt contritionis actum eliceret?*

5 *Simplicem Sacerdotem teneri cum vitæ discrimine baptizare, negant nonnulli DD. licet quoad obligationem Parochi, omnes consentiant.*

6 *Sacramentum Pœnitentiæ, tenentur Parochi cum vitæ discrimine ministrare.*

7 *Sacramentum autem Eucharistiæ non tenētur cum vitæ discrimine ministrare, nisi in casu, quo dubitarent de Spirituali salute Proximi, si absque Viatico è vita decederet.*

8 *Idem quoque asseritur de administratione extremæ Vnctionis, præsertim si moribundus recepisset Sacramentum Confessionis, vel Eucharistiæ.*

9 *An si Ægrotus non recepisset Sacramentum Pœnitentiæ, nec Eucharistiæ, teneretur Parochus administrare extremam Vnctionem, si certò sciret Ægrotum esse in statu peccati mortalis?*

DE Quatuor præcipuè Sacramētis Difficultas est inter Doctores, Vtrùm cum propriæ Vitæ periculo sint administranda, quandò ità necessitas postulauerit; Nimirùm de Sacramento Baptismi, & Pœnitentiæ, Eucharistiæ, ac Extremæ Vnctionis. Ideò

1 RESPONDETVR *Primò*: Parochum teneri *cum periculo propriæ vitæ* baptizare puerum moribundū. Ità Granado, *de Sacrament. in 3. par. controuer. 4. tract. 4. disp. 4. nu. 5.* Ochagauia, *de Sacrament. tract. vnic. de Baptism. quæst. 7. num. 3.* vbi ait: In casu, quo Sacerdos baptizare vellet Puerum animam efflantem, nec vllus alius adesset, & tunc inuaderetur ab Hostibus, qui iniustè vellent eum occidere, ac proindè si se defenderet fugiendo, vel alia via, absque Baptismo moreretur Puer: Et è contrà, Si puerum baptizaret, se defendere non posset, sed ab Hostibus occideretur: in tali inquam Casu, Asserit *Primò*: Necesse non esse Baptismum *cum solemnitate* ministrare, sed cæteris prætermissis cœremonijs, licitè ministrari posse. Rationem assignat, quia cùm cœremoniæ illæ adhibēdæ sint in Baptismo solemni, *ex Ecclesiæ Præcepto*, non tenetur Sacerdos *cum Vitæ periculo* illas adhibere: Ecclesiastica enim Præcepta, cum tanto discrimine non obligant.

Prima responsio ad Quæsitū.

Granad.

Ochagau.

Moribundo puero tenetur Parochus ministrare Sacramentū Baptismi.

An liceat prætermittere ecclesiasticas cœremonias?

2 Asserit *Secundò*: Si mors Sacerdotis immineat, etiam ministrando Sacramentum *sine solemnitate*, tunc potiùs debere Sacerdotem eligere, *propriam mortem* corporalem pati, quàm alienam Spiritualem Pueri permittere, cum non baptizando; quia *Vita spiritualis* Pueri in tanto periculo constituti, pluris facienda est, quàm *Vita corporalis* propria, ad quod PAROCHVS EX IVSTITIA obligabitur, ratione officij; alius verò quilibet ex Charitate. Ità Ochagauia *loc. cit.*

Immò,

Siluester.

Quid in casu, quo non certò imminerer mortis periculum?

3 Immò, addit ex Siluestro *in Summa, verb. Bellum* 2. Quòd si tantùm esset *dubium probabile* de morte Pueri, sine Baptismo decessuri è Vita, in eo casu, quo si Sacerdos nō se defenderet, sed baptizaret puerū, certò sequeretur mors Sacerdotis, adhùc *Sacerdos* potiùs teneretur *subire mortem*, quàm puerum sinè remedio Baptismi relinquere, propter rationem proximè assignatam.

Quid si puer habeat vsū rationis?

4 Hoc tamen intelligendum esse putat, dummodò puer ille *rationis vsum non haberet*: si enim esset rationis compos, & in Fide instructus, absque Baptismo relinqui posset, vt Sacerdotis Vitæ consuleretur; tunc enim puer, quàmuis sinè Baptismo; per Contritionē tamen apud Deum iustificari posset: Si verò puer in Fide instructus non esset, & animam ageret; tunc ait, Sacerdotem teneri *instruere* eum in rebus Fidei, *cum propria vita discrimine*, præcipiendo ei, vt Contritionis actum eliceret, si propter imminens mortis periculum, eum baptizare non posset.

An quilibet Sacerdos eodē modo, ac Parochus teneatur?

Sà.

Sotus.

Areualus.

Sancius.

D. Thom.

5 Hæc Sententia, quàmuis ab Aliquibus non admittatur, quòad *simplicem Sacerdotem*, communiter tamen ab omnibus admittitur, quòad *Parochum*, cui *ex Officio* onus incumbit, ponendi animam suam pro Ouibus suis. Vide Sà, *verb. Charitas.* Sotum, *de Secret. memb. 2. quæst. 2. post 6. Conclus.* Areualum, *de Correction. frater.* & Sancium *in Selectis disp.* 10. *num.* 9. vbi ex Doctrina D. Thomæ 2. 2. *quæst.* 26. *art.* 5. colligit non adesse hanc obligationem, nisì fortè *in casu*, quo pactum intercessisset de non omittenda cura Animæ Proximi, etiam *cum periculo propriæ Vitæ*: sicut, si aliquis deuinctus esset ratione pecuniæ acceptæ; prospicere Vitæ corporali Proximi, etiam cum periculo amittendi propriam, qua ratione Parochos reddi obnoxios Saramenta ministrare suis ouibus cum periculo Vitæ, præcipuè Pœnitentiæ, cùm ob id Decimas, & cætera percipiant emolumenta, censent Doctores. Hæc Sancius.

Secunda responsio, quòad cōfessionem.

Molfesius.

Ratio.

6 RESPONDETVR *Secundò*, Quòad *Sacramentum Pœnitentiæ* tenetur *Parochus cum propria Vitæ periculo* illud ministrare. Ità Sancius, & Alij *loc. suprà citat.* ac Molfesius, *in Summa tom. 1. tract. 4. num.* 52. Et Ratio est, quia tale Sacramentum est *necessarium ad Salutem* Proximi, lethalis peccati Conscientiam habentis; ac proindè tenetur Parochus *cum propria Vitæ periculo* illud ministrare.

Filliucius.

Filliucius tamen, *tom. 1. tract. 3. cap. 5. num.* 99. putat, in aliquo casu excusari posse Parochum à ministratione Sacramenti Pœnitentiæ, vt quandò esset certus moraliter, Infirmum non habere Conscientiam peccati mortalis, & alìoquin periculum Vitæ magnum esset.

Tertia responsio quòad Eucharistia.

Maior.

Molfesius.

Diana.

7 RESPONDENT *Tertiò*; Quòad *Sacramentum Eucharistiæ*, Maior, *in 4. Sentent. distinct. 7. quæst. vlt. & distinct. 23. quæst.* 1. Molfesius *loc. cit.* Diana, 3. *par. tract. 4. resol.* 174. non teneri *Parochum cum Vitæ discrimine* Eucharistiæ Sacramentum Peste Infectis ministrare; inquit enim Molfesius: Sacramentum Pœnitentiæ, quia *necessarium est ad Salutem Proximi*, tenentur Parochi ministrare Ouibus suis, etiam *cum periculo Vitæ*: Sacramentum verò Eucharistiæ, & sic *Viaticum, non tenerentur* cum tanto periculo, nisì necessitas proximi magna esset, vt quia valdè dubitaretur de illius Salute, si absque Viatico decederet. At à longè posset Parochus hortari Oues Peste laborantes, vt patienter sustineant Infirmitatem, ac propositum habeant suscipiendi Viaticum; quia in casu necessitatis, iudicatur satis esse *propositum suscipiendi*; & sic etiam adimpletur Præceptum. Ità Molfesius.

Villalob.

Rodriq.

Contràrium tamen sentiunt Villalobos *in Summa, to. 1 tract. 10. difficult. 6. num. 7.* Rodriquez *in Summa, tom. 2. cap. 87. num. 8.* & Alij.

8 RESPONDETVR *Quartò*.

Quarta responsio quòad extremam vnctioné.

Quòad *Sacramentum Extrema Vnctionis*, tantò minùs teneri Parochum illud ministrare Peste Infectis, *cum Vita periculo*; quia non est *Sacramentum necessitatis*: vt sentiunt Villalobos, *loc. cit.* qui pro se citat Armilla, & Suarez; Molfesius *vbi suprà nu.* 51. vbi asserit: Si Peste Infecti confessi sint, posse Parochos tuta Conscientia hanc opinionem sequi, & Sacramẽtum Extremæ Vnctionis minimè Illis ministrare. Verùm Hurtadus, *de Sacram. Extrem. Vnction. difficul.* 12. ait: Non adesse hanc obligationem, non solùm si Infirmus Sacramentum aliud, nimirùm Confessionis, aut Communionis suscepisset, sed etiamsi *nullum suscipere potuisset*; quia ex vna parte potest Infirmus, absque Extrema Vnctione, per Contritionem saluari; & ex altera parte non satis constat, Extremam Vnctionem sufficere ad delenda mortalia. Ità sentiunt Hurtadus *loc. cit.* & Tannerus *in Commentar. ad D. Thomam*, *tom.* 4. *disp.* 7. *quæst.* 1. *dub.* 3. *num.* 62. Diana *par.* 5. *tract.* 3. *resol.* 83.

(Armilla. Suarez. Hurtadus. Tannerus. Diana. Granadus.)

9 Verùm Granadus, *de Sacram.* 3. *par. controuers.* 8. *disp.* 8. *num.* 6. hoc intelligendum esse docet, nisi Parochus certò sciret ægrotum esse *in Statu peccati mortalis*, & hoc remedio liberandum esse, probabiliter sibi persuaderet: nàm in hoc casu, qui certè Metaphysicus est, patitur æger extremam necessitatem Spiritualem, cui, etiam cum periculo Vitæ corporalis, subuenire tenetur. Ità Granadus.

QVÆSITVM XIX.

Quibus pœnis afficiantur, qui Seipsos occidere, vel mutilare attentauerint, metu pœnæ, propter cõmissa delicta debitæ in Foro Externo?

SVMMARIVM.

1 *Attentans se interficere, quandò fuit in delicto deprehensus, an habeatur pro confesso, & an pœna illius delicti afficiatur?*

2 *Testamentum illius, qui se occiderit ob euadendam pœnam delicti, an ipso iure reddatur nullum?*

3 *Quandò Bona illius, qui se occiderit deuoluantur ad Hæredes ex Testamento, vel ab Intestato.*

4 *Quędam crimina non extinguuntur extincto Reo: ac proinde etiamsi Reus sibi necem intulisset, de talibus criminibus agitur in Iudicio.*

5 *An Hæredes sint admittendi ad probandum Eum, qui seipsum occiderit, Reum non esse delati criminis?*

6 *Quid si Reus ex furore, vel iracundia sibi necem intulerit?*

7 *Quando præsumendum sit, quòd Reus seipsum occiderit ex Conscientia delicti?*

8 *An ipsofacto occupentur à Fisco Bona Delinquentis, qui Seipsum occiderit? & quid si seipsum ex phrenesi occidisset?*

1 RESPONDETVR *Primò*. In casu, quo aliquis deprehensus fuit in delicto, pro quo pœna mortis Naturalis, aut deportationis erat statuta, bonaque illius erat confiscanda; vel eo delicto erat iàm accusatus, lisque cum illo erat contestata, tunc si se interficere aggressus fuerit, & quòd ab alijs sit prohibitus, non se interfecerit, sanè si- (Prima responsio ad Quæsiti.)

-ue vulnus sibi inflixerit, siue non, habetur pro *confesso de eo delicto, pœnaque illius delicti afficitur, Bonaque illius confiscantur*. Ità habetur, *l. 3. §. Si quis aut. versic. Sic autem. de bonis eorum, qui ante Sententiam. l. Si quis aliquid. §. vlt. ff. de pœnis. l. Omne delictum. §. Qui se vulnerauerit. ff. de re milit.* Et affirmat Antonius Gomez, *tom. 3. variar. resol. cap. 3. nu. 14.* cum communi Sententia. Tametsi Gregorius Lopez *l. 24. tit. 1. verb. Se mato.* cum Alijs, quos citat, velit hunc *non haberi pro confesso*, neque Bona illius confiscanda esse, sed esse puniendum *pœna extraordinaria arbitraria*.

Ant. Gō.

Quidsentiunt alij?

Secunda responsio ad Quæsitum.

2 RESPONDETUR *Secundò*: In casu, quo aliquis in delicto fuerit deprehensus, pro quo morte Naturali, aut Ciuili, deportationis puniendus fuisset, ac confiscanda illius Bona; vel esto in eo delicto deprehensus non esset, accusatus tamen fuisset, lite cum eo iàm contestata, tunc si Seipsum interficeret, eius *Bona Fisco addicerentur*, ac proindè, si quod anteà confecisset *Testamentum*; redderetur *ipso iure nullum*. Ratio est, quia tunc Seipsum occidens, præsumitur *in Conscientia* eius delicti Se interfecisse, & reputatur, ac si id delictum esset confessus.

Ratio.

Tertia responsio ad Quæsitū.

3 RESPONDETUR *Tertiò*: In casu, quo delictum non esset tale, pro quo Delinquentis bona, esto de eo condemnaretur, Fisco applicanda essent, vt v.g. si esset furtum, nec Naturali morte, nec Deportatione dignum, vel etiàm, quàmuis delictum esset tale, pro quo pœna mortis Naturalis, aut deportationis infligenda esset, ac Bona confiscanda; si tamen delinquens, *nec deprehensus* esset in eo crimine, *nec* de eo esset *accusatus*, lite cum eo iàm contestata, tunc quàmuis Seipsum interficeret, *Non propterea eius Bona confiscarentur, nec redderetur nullum Testamentum* ab eo anteà ritè factum, sed Bona illius deuoluerentur ad Hæredes ex Testamento; vel si Testamentum non confecisset, deuoluerentur ad Hæredes illius ab intestato. Hæc omnia habentur *l. 3. ff. de Bon. eorum, qui ante Sent. mor. consciu. l. 1. & 2. Cod. eodem tit. l. Si quis filio exhæredato. §. eius. ff. de iniusto rupt. l. Eius Militis. ff. de Milit. test. l. in fraudem. §. eius Bona. ff. de Iure Fisci. l. omne delictum. §. Qui se vulnerauerit. ff. de re milit. l. 2. Cod. qui test. facere possunt. l. penult. Cod. Si Reus, vel Accus. l. 24. tit. 1. l. 2. tit. 27. par. 7.* & vtrobique affirmat Gregorius Lopez, asseritque hęc omnia Antonius Gomez *3. tom. var. resol. cap. 3. num. 13.* & Molina, *tom. 4. de Iust. & Iur. tract. 3. disp. 20.*

4 RESPONDETUR *Quartò*: In casu quo Aliquis Seipsum interemisset, ob euadendam pœnam debitam quibusdam delictis, quæ non extinguuntur morte Delinquentis, vt sunt *Crimen hæreseos, Crimen læsæ Maiestatis humanæ*, & alia, pro quibus etiam post mortem, agitur contrà Reos, tunc etiamsi lis non fuisset cum eo contestata, neque dùm viueret, de eo delicto quidquam scitum fuisset; si tamen pro illo pœna Confiscationis Bonorum statuta fuisset, *Bona confiscarentur*: quod non solùm verum est in casu, quo Sibimetipsi necem intulisset, sed etiam si quacumque alia ratione è vita decessisset. Ità habetur *lib. 2. Cod. de Bonis eorum, qui mortem sibi consciuerunt*; & *l. 24. tit. 1. par. 7.* & ità etiam sentit Molina *loc. cit.* Quarta responsio ad Quæsitū.

5 RESPONDETUR *Quintò*: Quandò aliquis accusatus erat de delicto, pro quo pœna mortis, aut deportationis cum Confiscatione Bonorum erat statuta, si lite iàm contestata seipsum interfecit, quàmuis habeatur pro confesso id delictum, *Iuris præsumptione*, ac fictione, vt Bona illius confiscentur; admittuntur tamen *Hæredes* ad probandum, verè, illum non commisisse id delictum; quòd si id *sufficienter* pro- Quinta responsio ad Quæsitū.

bent,

bent, *Bona non confiscantur*, sed Hæredes in eis succedunt: Si verò sufficienter id non probent, *Bona confiscantur*; quia eoipsò, quòd post litem contestatam Seipsum interfecit, *habetur pro confesso id delictum*. Hæc omnia habentur expresè *l.3. §.vlt. ff. de Bonis eorum, qui ante Sentent. mortem sibi consciuere*. eaque affirmat Antonius Gomez *num.13. citat.*

Sexta responsio ad Quæsitũ.

6 RESPONDETVR *Sextò*. Quandò quis in crimine fuit deprehensus, pro quo pœna mortis, aut deportationis cum Confiscatione Bonorum erat Statuta, aut post accusationem de eo crimine, lite iàm contestata, Seipsum interfecit; tunc si ille *furorem*, aut grauem *iracundiam*, ac *dolorem* anteà patiebatur, ait Gregorius Lopez, *l.24. tit.1. par.7. Gloss.2.* cum Alexandro, & Alijs, si Hæredes id probent, censendum esse potiùs ex alia caussa, quàm ex Conscientia criminis Seipsum interfecisse: eòquod *in partem mitiorem* sit propendendum, *Argum. l. si Præses. in fine. ff. de poenis*. & *l. Si quis. ff. de donat. causa mort.* ac proindè non habebitur ille pro confesso de eo crimine, nec Bona confiscabuntur, nisì aliundè sufficienter probetur, id crimen commisisse. Ità Molina *loc. cit. num.6.*

Paulus de Castro.

7 *Attamen* Paulus de Castro voluit, vt quis præsumatur se interfecisse ex Conscientia delicti, & reputetur confessus id delictum, satis esse *si sit citatus*, esto nec in crimine fuerit deprehensus in flagranti delicto, nec fuerit lis contestata, si post eam citationem se interfecerit. *Contrarium* verò meritò affirmat Gregorius Lopez *l.24. citat. verb. Respuosta*. cum Alexandro, & communi Doctorum Sententia; vt habetur expresè *ea l.24.* & consentiunt *l.3. ff. de Bonis eorum, qui ante Sentent. mortem sibi consciuer.* & alia Iura citata.

Altera responsio.

Impugnatio.

8 Idem Gregorius Lopez, *ibidem, verb. Tomar todo lo Suyo*. ait Quandò post deprehensionem in delicto, pro quo mors, aut deportatio cum Confiscatione Bonorum est statuta, aut post litem contestatam cum eo, se interfecit; tunc statìm *absque alia Sententia* occupari Bona à Fisco; quoniam *eoipsò* ille habetur pro confesso; & condemnato de eo crimine. *Addit* verò: Si Hæredes circà id controuersiam moueant, contendentes non ex Conscientia delicti, sed ex *phrenesi*, aut ex alia caussa Se interfecisse, necessarium esse, vt Iudex ea de re Sententiam proferat. Vidè Molinam *loc. cit.* vbi fusiùs de pœnis Seipsum interficientis, aut vulnerantis disputat.

Bona Homicidę sui ipsius an ipso facto à Fisco occupentur?

QVÆSITVM XX.

Quibus pœnis afficiantur, qui Seipsos occidere, vel mutilare attentauerint ex tædio Vitæ, dolore, ac impatientia ex quocumque infortunio, aut ex quacumque alia caussa, quæ non sit condemnatio, ac pœna futura ob Delictum?

SVMMARIVM.

1 *An Iudex pœna arbitraria punire poterit eum, qui sibi necem intulerit, non ob pœnam delicti, sed ob humanæ Vitæ tadium?*
2 *Seipsum occidens, vel vulnerans iniuriam infert Deo, & Reipublicæ.*
Quibus pœnis duo Seipsos vulnerantes, fuerint Salmanticæ puniti?
3 *Bona occidentium seipsos ob Vitæ tedium ad suos deuoluuntur Hæredes, vel ex Testamento, vel ab Intestato.*
4 *Occidentes seipsos priuantur Eccle-*

sia-

siastica Sepultura, & Suffragijs, iuxtà Sacros Canones.

5 *Apud Ethnicos etiam, Suiipsius homicidæ, Sepultura indigni habebantur, ex Quintiliano.*

Apud Inferos, quomodò puniantur Suiipsius homicidæ, ex Virgilio.

6 *Homicidium Suiipsius valdè execrabile est, & damnatur. ex Hegesippo.*

7 *Seipsum occidens, magis quàm Militiæ Desertor, & fugitiuus Seruus est puniendus.*

8 *Qui Cœlestis Patris Imperium non expectat, vt ex hac Vita decedat, in terrenæ Matris gremio, seù Sepulchro non est humandus, ex Hegesippo.*

9 *An olim apud Hebræos insepulti abijcerentur, qui Seipsos occiderent?*

10 *An si aliquis in puteo mortuus reperiretur, Sacri loci Sepultura priuandus esset?*

Non probatur id esse, quod quandòque contingit abesse.

11 *Quid si præcessissent inditia vehementia de tali Spontanea in puteum proiectione?*

Prima responsio ad Quæsitū.

1 RESPONDETVR *Primò*: Quandò aliquis *ex alia caussa* se interficere aggressus est, quàmuis non afficiatur cæteris pœnis, quibus afficiuntur ij, qui ob euadendam pœnam, patrato delicto debitam, sibimetipsis mortem inferre patant, vt expresse habetur in Iuribus citatis Superiori Quæsito, & Antonius Gomez *tom. 3. variar. resol. cap. 3. nu. 14.* refert, ac sequitur; dico tamen, vt Subiungit idē Gomez cum Bonifacio, *in Tractat. de Maleficijs*; consentaneèque ad Bartholum, *posse nihilominus tunc Iudicem, ac debere punire ex officio pœna arbitraria* eum, qui ità ex alia caussa tædij, ac impatientiæ vulnus sibi inflixisset, non secùs ac si idem vulnus inflixisset alteri, qui eum illa de causa non accusaret.

Ant. Gō.

Bonifacius

Ratio.

2 *Ratio* desumenda est ex his, quæ superiùs dicta sunt, quia nimirùm homo non est suæ Vitæ, nec suorum *Dominus* membrorum, ac proindè non potest de illis disponere, cùm præsertim id cedat, non solùm in contemptum, ac iniuriam Dei, sed etiam Reipublicæ; ideòque ad Iudicem *ex officio* spectat, id in commune bonum punire. Atque ità refert ibidem Antonius Gomez, cum bis eiusmodi delictum Salmanticæ contigisset, tempore diuersorum Iudicum, Iudice ab vno *pœna exilij* alterum se vulnerantium, punitum fuisse: ab alio verò Iudice punitum fuisse alterum *pœna flagellorum*.

Duo Homicidæ seù mutilatores suiipsius, quomodo fuerint puniti?

Secunda respōsio ad Quæsitū.

3 RESPONDETVR *Secundò*. Si loquamur de Bonis eorum, qui Seipsos interficiunt ex tædio Vitæ, vel ex aliqua alia caussa, quæ non sit ob pœnæ, ac Sententiæ delicti timorem, ac pudorem; ea inquam *Bona de Iure commun ad Fiscum non pertinere*, sed deuolui ad suos Hæredes ex Testamento, aut ab Intestato. Ità colligitur ex Iuribus in Superiori Quæsito citatis, & consentit Molina, *tom. 4. de Iust. & Iur. tract. 3. disp. 20. num. 2. & 5.*

Molina.

Tertia responsio ad Quæsitū.

4 RESPONDETVR *Tertiò*: Præter dictas pœnas hactenùs explicatas, Ecclesia quoque eos, qui Seipsos ex quacumque caussa interfecerunt, punit priuatione *Ecclesiastica Sepultura*, & prohibet pro ijs Oblationes, ac Orationes fieri in Ecclesia. Ità expressè habetur *in cap. Placuit. ex Concilio Bracharensi, 23. quæst. 5.* & consentit *cap. Ex parte. de Sepulturis*. Indignos enim eos existimat Ecclesia communicare cum mortuis eodem *in* Sepulchro, qui Seipsos à Viuentium consortio, tàm iniquè subtraxerunt.

Cōcil. Bracharense.

5 Quam legem etiam apud Veteres extitisse, refert Andreas Tiraquellus apud Alexandrum ab Alexandro, *lib. 6. Genialium dierum c. 14. lit. N.* Vndè apud Quintilianum *Declamation. 4.* hæc lex celebratur: *Qui causas voluntariæ mortis in Senatu non*

Tiraquell.

Alex. ab Alex.

Quintil.

Virgilius.
D.August.

reddiderit, insepultus abijciatur. Et Virgilius, 6. *Aeneidos* (quod & Augustinus *lib.* I. *de Ciuitate Dei cap.* 19. memorat) eos etiam apud Inferos mulctari perhibet.

Pœnæ Se ipsos occidentium.

Qui sibi lethum
Insontes peperere manu, lucemque perosi
Proiecere animas. Quàm vellent æthere in alto
Nunc & pauperiem, & duros perferre labores!
Fata obstant, tristique palus innabilis vnda
Alligat, & nouies Styx interfusa coërcet.

Hegesippus contrà occidentes seipsos inuehitur.

6 Et meritò tàm grauibus pœnis sunt puniendi, tàm graui scelere patrato: nàm vt scribit Hegesippus *lib.* 3. *cap.* 17. Deus omnipotens Thesaurum nobis optimum dedit, atque inclusum in hoc vase fictili, & consignatum commisit nobis custodiendum, quòad ipsi placeat reposcere. *Nonnè in vtroque crimen est, vel reijcere Depositum non reposcenti, qui dederit: vel reposcenti negare?*

Homo seipsum occidens est peior seruo fugitiuo, & Milite desertore Militiæ.

7 Cur exeundi hinc Præceptum non expectamus? *Miles Tesseram expectat, Seruus Imperium*. Si quis horum sinè Præcepto exierit: alter *Desertor*, alter *Fugitiuus* est. Qui hominẽ fugit, pœnę obnoxius est, quàmuis Improbum fugerit Dominum: Nos Optimum omnium fugientes, possumus non adstringi impietatis flagitio?

Iosephus.

8 Et non multò post subiungit: *Hæc non solùm moribus hominum, sed etiam legibus interdicta accepimus*. Nàmque alij *insepultos* proijci iubent eos, qui in ferrum deiecerunt. *Dignum est enim, vt qui Patris Imperium non expectauerant, priuentur quasi quodam Matris gremio, terra Sepulchro*.

9 Quod & à Iosepho traditur, *lib.* 3. *cap.* 14. his verbis: *Denique, si qui Se occiderint, apud nos quidem vsque ad Solis occasum insepultos abijci decretum est*, cum etiam Hostes sepeliri, fas esse ducamus: Apud alios autem, & *dexteræ iubentur abscindi einsmodi mortuorum, quæ in ipsos armatæ sunt: quoniam vt corpus ab anima, ità manum abesse à corpore existimarent*. Et hanc Sepulturæ Denegationem Ijs, qui Seipsos interemissent, in vsu receptam fuisse apud Iudæos, & apud alios, refert quoque Couarruuias *Variar. resol. cap.* I. *in calce, nu.* 11. Couarr.

10 Cum Socino Iuniore affirmat ibidem Couarruuias, repertum in puteo mortuum, non esse censendum Seipsum interfecisse, *culpabiliter* saltem, ac proindè denegandam illi non esse Ecclesiasticam Sepulturam. Soc.Iun. Quid de eo qui mortuus in puteo reperitur?

Idem cum his eisdem Auctoribus affirmat Salcedo *in Practic. cap.* 17. *num.* 12. de reperto in puteo, aut in alio simili loco; aitque: Non semel id obtinuisse in forensibus controuersijs. Quod confirmat, quoniam *criminis suspicio longè semper est repellenda*. Argumento *l. Merito. ff. pro socio*. Potuit quippè ille ab alio in puteum deijci, aut id minimè intendendo in puteum cadere, & *Non probatur id esse, quod contingit abesse*, seù non esse. *l. neque natales*. & *l. ad probation. Cod. de probation.* Salcedo. Ratio.

11 Quod tamen limitandum est cum Molina *loc. cit.* Nisi præcessissent aliqua, vndè id vehementer *præsumeretur*; vt si conatus fuisset anteà seipsum interficere, prohibitusque fuisset, aut similia alia inditia præcessissent. Vide Villalobos *in Summa tom.* 2. *tract.* 31. *difficul.* 3. *nu.* 4. Marchantium, *in Resolut. Pastoral. tract.* 5. *cap.* 3. *quæst.* 4. *casu* 3. Genuensem, *in Praxi Archiep. cap.* 61. *num.* 16. Barbosam *de Officio Parochi*, *cap.* 26. *num.* 49. Iulium Lauorium, *in Varijs Elucubrationib. tit.* 2. *cap.* 12. *num.* 31. & 32. & Dianam *par.* 5. *tract.* 3. *de Casibus occurrentib. temp. mort. resolut.* 100. Nos ad Duellicas species explanandas, accedamus.

Limitatio prædictæ responsionis. Villalob. Marchant. Genuẽsis. Barbosa. Lauorius. Diana.

TRA-

TRACTATVS QVARTVS
DE DVELLI SPECIEBVS,
AC
LICITAE DEFENSIONIS MODIS IN PARTICVLARI.

SECTIO PRIMA
DE QVÆSITIS IN ORDINE AD PRIMAM DVELLI SPECIEM, HOC EST, AD DVELLVM PVRGATIVVM.

SCRIBENTI Mihi hìc Romæ de Duello, atque in Quarto huiusce Operis Tractatu de Duellicis Speciebus acturo; in mentem recurrunt pristina illa Romani Amphitheatri Spectacula, quò licet remotissimis ex Hyrcaniæ Spelæis, indomitæ, immitesque adducerentur Feræ; in Arenam tamen emissæ, aspectu coronæ Populi perterritæ, omni primùm feritate deposita, mitescebant:

Non solita feritate fremunt, sed margine toto Corip. l. 3. Iustini.
Intrantes plenum Populorum millia Circum
Suspiciunt, magnoque metu mitescere discunt.
Deponunt rabiem, gaudent fera vincla subire,
Per medios intrare locos, ipsumque superbæ
Quòd spectentur amant; caueam, turbasque fauentes
Lustrant, & pronæ Solium Regnantis adorant.

Verùm, statìm ac sublatis in altum Populi clamoribus, ac Pugnantium stimulis agitatæ, cruentam inirent

Pugnam, ipsa Feritate ferociores redditæ, ab incæpto non desistebat, donec in frusta discerperent hostem, eiusque in sanguine sitim restinguerent; ac veluti humanæ laudis auidæ, spectante coràm Populo, victrices ex Arena discederent. Cùm autem Feræ ipsæ pluribus sauciæ telis morituræ caderent, Pugnaque foret absoluenda, tunc præter omnium vota, ac spem, Catulos quandoque ex vulnere, Lucina obstetricante, emittebant. Sic olim, vt scribit Ille

Martial. l. 1. Epig. 18

Inter Cæsareæ discrimina sæua Dianæ,
Fixisset grauidam cùm leuis hasta Feram,
Exsiliji partus miseræ de vulnere matris.
O Lucina ferox, hoc peperisse fuit?
Pluribus illa mori voluisset saucia telis,
Omnibus vt natis triste pateret iter.

Siquidem nè morerentur inultæ, enixæ medio in Theatro, vltricem veluti acceptæ iniuriæ, sobolem relinquebant, vt perituræ Parentis, & vulnera, & cædem, eò acriùs vlcisceretur, quò oculatior fuerat Testis. Vbi igitur absolutam crederes Pugnam, tunc iterùm extincta Parente, cum Catulis redintegrato Certamine, pugnandum erat.

Strinximus hùcusque contrà Duellum in genere calami aciem, illique tot Duellicis prohibitionibus, totidem veluti telis saucio, aditum aperiuimus ad nouas Species, quasi ad latentem in vtero Sobolem pariendam. Pugnauimus hactenùs cum Parente, pugnandum modò superest cum Catulis, hoc est, contrà Duellicas Species redintegranda est Pugna; vt tamen certior sit Victoriæ Spes, distrahendus est hostis, atque singillatim cum singulis Duelli Speciebus, singulare Certamen est ineundum. Et primò contrà Duellum Purgatiuum, quæ Prima est Species, acuendus est calamus: quædam tamen singulis præmittenda sunt Speciebus, quorum ex solutione, faciliùs Duellica, quæ sequuntur, Quæsita soluentur.

QVÆ-

QVÆSITVM I.

Vtrùm peccaret aliquis, qui sciens Se iniustè Capite damnari à Iudice, vt suam Innocentiam manifestaret; ad Diuinum Tribunal appellans, diceret Iudici: *Cito Te ad comparendum coràm Deo intrà certum tempus?*

SVMMARIVM.

1 *Licita est talis Citatio, si fiat absque odio, & absque animo vindictæ. An in aliquo casu, possit esse actus meritorius?*

2 *Ad Diuinum Iudicium tali modo, Sanctos quandòque appellasse, testantur Sacræ Litteræ.*

3 *Nonnulla exempla de Alijs SS. Viris, qui tali Citatione vsi sunt, ad rei alicuius Veritatem, ac Iustitiam comprobandam.*

Beatus Eustachius, ad Diuinum Iudicium citauit Hæreticum quendam, qui contrà B. Columbanum, conuicijs, & calumnijs inuehebatur.

4 *Insigne Exemplum de Abbate S. Iacobi, qui raptorem quendam Religiosi Adolescentis, ad Diuinum Iudicium intrà quadraginta dies citauit, cuius Citatio, irrita non cessit.*

5 *Ostenditur, non debere quoscumque Homines, huiusmodi Citationes, ac Appellationes exercere.*

6 *Mortaliter peccant Rei, qui Alios scienter Iniustè ad Diuinum Iudicium citant.*

Mors Iudicis sequuta post huiusmodi Appellationes, an certum sit argumentum Innocentiæ Rei, qui appellauit?

7 *Reijcitur, quod de Clemente V. ac Innocentio IV. à Quibusdam refertur, nempè quòd ad Diuinum Iudicium citati obierint.*

1 ESPONDETVR Primò cum Feuardentio *cap. 13. Ester*, & Martino Delrio *lib. 4. Disquisition. magic. cap. 4. quæst. 4. section. 1.* Si citrà odium, aut vindictæ cupiditatem, vel impatientiam, iram, desperationem, vanitatem, aut aliam ambitiosam affectionem, per Iniustitiam oppressus quis, hoc faciat bono fine, (puta, vt innocentia eius appareat, nec infamia grauetur Familia, aut vt liberetur Mundus tali Tyranno, aut vt resipiscat, & terrore perculsus desinat ab oppressione, & concussione miserorum) *licita est talis Citatio*, nec Citator peccat. Immò cùm res sit indifferens, & finis bonus, putat Delrius, actum esse meritorium hoc facere. *Prima Responsio ad quæsitû. Feuardét. Delrius. Quādoq; licita est talis citatio.*

2 Probatur *Primò*, Exemplis Sanctorum hominum, qui, vt Sacræ Litteræ testantur, huiusmodi ad Diuinum Iudicium appellandi consuetudine vsi sunt. Sic *Geneseos 16. versic. 5.* Sara dixit Abrahæ: *Iudicet Dominus inter te, & me*. Sic, *1. Reg. 24. versic. 13.* Dauid ad Saulem: *Iudicet Dominus inter me, & te, & vlciscatur Dominus ex te*. Sic *1. Paralipomenon 24. versic. 23.* Zacharias Filius Ioiadæ, cum iussu Ioas Regis interficeretur, similia protulit: *Videat Dominus, & requirat*. Nec alia mens Septem Machabæorum Martyrum fuit, cùm ad Tyrannum dixerunt, *lib. 2. Machab. 7. versic. 17. Videbis magnam potestatem Dei, qualiter te, & semen tuum torquebit. & versic. 19. Tu autem, nè existimes tibi impunè futurum, quòd contrà Deum pugnare tentaueris:* Horum enim Prophetia Viri habuit imprecationis, & citationis, vt illæ priores duæ, quæ ambæ exitio persequutorum, paulò post fuere comprobatæ. Sic quoque Apostolus *2. ad Timoth. 4. versic. 15.* Alexandro ærario, impunitam esse non debere censuit Iniustitiam eius: *Alexander ærarius multa mala mihi ostendit:* *Prima ratio ex diuinæ Scripturæ testimonijs. Genes. 16. 1. Reg. 24. 1. Paralip. 24. Lib. 2. Mach. 7. 2. Tim. 4.*

Red-

Reddet illi Dominus ſecundum opera eius, hoc eſt, malum magnum pro multis malis, quæ Apoſtolo oſtenderat. Sic quoque Sancti Martyres, etiam Noui Teſtamenti, *Apocalypſis.6.verſic.* 10. Clamant ad Deum voce magna dicentes: *Vſquequò Domine (Sanctus, & verus) non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum, de ijs, qui habitant in terra?* Ex quibus omnibus Sacrarum Litterarum Teſtimonijs, ſatis apparet, talem actum citandi ante Diuinum Tribunal, non eſſe illicitum, cùm bono fine, & abſque Vindictæ, iræ, aut odij, vel vanitatis ſtimulo fit.

Secunda ratio ex nonnullis exemplis.

3 Probatur *Secundò* alijs Exemplis, quorum euentus, rei veritatem, ac citantis Iuſtitiam, quodammodò comprobare viſus eſt. Sic legitur de B. Euſtachio Abbate, cum hæreticus quidam Agreſtius, B. Columbanum iàm mortuum, conuicijs, & calumnijs laceraret, vltum eſſe calumniatorem, idque in Concilio Matiſconenſi: Scribit enim Ionas Abbas eius Contemporaneus *in Vita S. Euſtachij, ſeu Euſtaſij, cap.6. Menſe Martio*, quod cùm *Agreſtius* friuola garriret, ſagax Euſtachius, vt erat Virtute Patientiæ, & Scientiæ inſignis, reſpondit: *In horum præſentia Sacerdotum, Te ego eius Diſcipulus, & Succeſſor, cuius tu diſciplinam, & inſtituta damnas, ad Diuinum Iudicium cum illo intrà præſentis anni circulum diſceptaturum inuito, vt iuſti Iudicis examen ſentias; cuius Famulum, tuis obtrectationibus maculare conaris.* Scire vultis euentum Citationis? Poſt aliqua media, ſequenti Capite ſubijcit Ionas: *Sed cùm ille* (Agreſtius) *ſæpiùs ſibi datum Pœnitentiæ locum non agnoſceret, vt B. Euſtachij Sententia, ad Diuinum Iudicium ipſum vocantis præualeret, ante triginta dierum circulum, priuſquàm vertentis anni meta compleretur, à ſeruo ſuo, quem ipſe redemerat, ſecuri percuſſus interijt.*

Ionas Abbas in vita S. Euſtachij.

Alterum Exemplũ.

4 Nec tacitus ad hanc rem prætereeam euentum memoratu digniſſimum, qui à Thoma Cantipratenſi, aliàs Brabantino, docto, erudito, ac veraci Scriptore in libro Apũ deſcribitur, his verbis: Monaſterium D. Iacobi apud Leodium notum multis eſt, & acceptum. Iſtud quidam Adoleſcens, conſobrinus maioris Præpoſiti, cauſa deuotionis, & Religionis intrauit: Quod, vt audiuit Præpoſitus indignè tulit: mox forti manu collecta Satellitum, intrat violenter Cœnobium, rapit iuuenem, & nudatum Sancto habitu, ſæculari induit. Abbas ergo Monaſterij, collectis Primoribus Ciuitatis, Epiſcopo conqueritur, & totum Clerum pro tantis iniurijs interpellat.

Thomas Cantiprat.

Religioſus Adoleſcẽs per vim habitu nudatur.

Hoc autem cùm indignanter audire vix vellet Epiſcopus, & Abbatem potiùs duris verbis impeteret, flexis Abbas genibus, cum moderamine verborum dixit: Iudicem contrà Te (ò Præpoſite) in terra habere non poſſum: & ideò contrà Te DEVM SVMMVM IVDICEM INTERPELLO, VT INTRA' QVADRAGINTA DIES VTERQVE NOSTRVM COMPAREAT CORAM ILLO, SENTENTIAM PRO MERITIS ACCEPTVRVS. Ad hoc Præſul cachinnans cum ſuis, irriſit hominem, atque ſpreuit, & repulit exprobratum. Quid plura? QVADRAGESIMO DIE CIRCA' NONAM MORTVVS EST DICTVS ABBAS: & cum pro eo ſolemniter pulſaretur, ſedens in Balneo Præpoſitus quæſiuit à Circumſtantibus, quid hoc eſſet? moxque quidam ingrediens, reſpondit, Abbatem D. Iacobi modò eſſe Defunctum, & pro eo pulſationem fieri tàm ſolemnem. Ideò ergo, recordatus Præpoſitus quadrageſimum diem eſſe, quo ſe citatum audierat ab Abbate, conſternatus animo, dixit Suis: Citò videte quid faciam: mortuus ego ſum; comparere me hodie Summi Iudicis aſpectibus oportebit. Nec

Epiſcopus audire renuit Abbatis querimoniam.

Citatio ad diuinum Tribunal.

Quadraginta dies pro citationis termino aſſignat Abbas.

Citator, & Citatus eodem die præfixo commoriuntur.

mo-

mora: Post verba hæc, cùm Balneum egredi festinaret, in Astantium manibus CVM DIRO EIVLATV, ET VOCIBVS EXPIRAVIT: Ibi proculdubio respondere compulsus, vbi Causarum strepitus cessant, Iurisperitorum aduocatio conticescet, vbi nec preces, nec precium liberabunt. Hactenùs præcitatus Auctor.

Secunda Responsio ad Quæsitum.

5 RESPONDETVR *Secundò*. Cum eodem Delrio *loc. cit.* Periculosum esse hominibus non compertæ Sanctitatis, has Citationes imitari: nàm facilè fallit amor proprius, & persuadet nos iniuriam perpessos, cùm non simus. Quapropter semper debet homo expauescere, nè fortassè Reus inueniatur, vbi se Innocentissimum esse credit. Sic Apostolus, quàmuis sibi nullius delicti conscius esset, se tamen iustificatum haud esse putabat: 1. *ad Corinth.* 4. *Neque meipsum iudico: nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum*. Quæ verba, & si de Diuini Iudicij examine intelligantur, cùm ante Supremi Iudicis oculos, qui omnia intuetur, scrutatur & omnia; & nec fallit, nec falli potest; quique *in Angelis suis reperit prauitatem:* accommodari tamen etiam possunt ad humani Iudicij examẽ, in quo multi sæpe Rei inuenti sunt, qui Seipsos Innocentes crediderant; Nàm *cùm in animis hominum*, (vt inquit Tullius) *tantæ latebræ sint, & tanti recessus*, sæpè crimen absconditur, nec ipsimet Reo innotescit. Aliam rationem addit Delrius, cur non debeant passim huiusmodi Citationes fieri, nisì tantummodò à compertæ Sanctitatis hominibus; quia nimirùm facilè latens aliqua humanæ gloriolæ cupiditas, vel vindictæ stimulus, vel alterius perturbationis animi, nebula Se immiscet, & vel in ipso meridie veritatis Solem abscondit.

An cuilibet homini liceat tales citationes, ac appellationes imitari?

1. Cor. 4.

Tullius Orat. pro M. Marcello.

Tertia responsio.

6 RESPONDETVR *Tertiò:* Reos, qui scienter iniustè alios citant ad comparendum ante Diuinum Tribunal, siue præscripto tempore, siue non, *lethaliter peccare*. Ità Delrius, & Alij communiter. Ratio est, quia talis Citatio esset iniusta, & redundaret in grauem *Iniuriam*, & detrimentum Iudicis talem Reũ punientis: Sic enim suggillaret eum, tanquàm *Innocentiæ Oppressorem*; minùs etiam constantes grauiter terrore percelleret, itàut ex metu mortis, possent in morbum incidere, & mori. Quod fortassis aliquandò contigit. Quamobrem mors citati Iudicis, non est verum, & infallibile argumentum Innocentiæ Rei, tanquàm si Iudex ob iniuriam illatam Reo, redditurus Deo rationem, ex hac Vita discedat; cùm possit mors eius contingere *Naturaliter* tali tempore Citationis, non quòd Citatio fuerit *caussa* mortis, sed tantummodò *occasio*, cùm nimirùm Iudex graui mœrore, vel metu consternatus in morbum incidens, supremum diem clauderet. Et forsitan ità contigit Aliquibus, si tamen vera sunt, quæ scribuntur.

Iniustè citantes ad diuinum iudicium, mortaliter peccant.

Mors Iudicis an Rei innocentiam contestetur in tali casu?

7 Legitur apud Delrium *loc. cit.* Gualtherum Burgensem, Virum Doctrina, & Sanctitate clarum, per iniuriam pulsum Episcopatu Pictauensi fuisse à Clemente V. Sed eum, quandiù vixit iniuriam patienter tulisse: morientem tamen ad exemplum aliorum, Sepulchro inscribi iussisse. AD IVSTVM DEI IVDICIVM APPELLO. Legit Elogium Clemens, & iniuriæ, quam intulerat memoria expauisse ferunt: Addunt Alij, non diù post *obijsse*. Quod tamen ab Alijs, vt Ego quoque existimo, fabulosum putatur. Vide Raphaëlem Volaterranum *antropol. lib.* 21.

Clemens V. an ad diuinum Iudicium citatus obierit?

Pariter commentum putatur illud, quòd Innocentio IV. adscribitur, nempè, quòd cum à Roberto Grosseteſt, dicto Lincolniensi, celebri illa ætate Philosopho, ob Ex-

Innocentius IV. an ob similẽ citationẽ obierit?

com-

communicationis pœnam ei inflictam, ad *Diuinum Iudicium* fuisset Pötifex citatus; eo die, quo mortuus est Robertus, auditam hanc in Pontificia Aula vocem, VENI MISER AD IVDICIVM, repertumque sequenti die Papam in lectulo exanimatum, ac liuidam in eius latere, cruentamque plagam, ac si fuste percussus fuisset. Sed hæc, & similia, vt dixi, fabulosa putantur ab alijs peritioribus Historicis, qui omnes fatentur Eruditione, Iustitia, & Sanctitate, Innocentium IV. excelluisse. Vide apud Delrium, vbi pluribus hæc fabella de Innocentio IV. testimonijs reijcitur.

QVÆSITVM II.

Quid agere deberet Iudex, si post datam Sententiam citaretur ab eo, quem Capite damnauit, ad cōparendum antè Diuinum Tribunal?

SVMMARIVM.

1 *Iudex metuere non debet huiusmodi Citationes, quandò sibi constat, Iustè tulisse Sententiam.*

2 *Ferdinandus de Corduba, quomodò contempsit Citationem cuiusdam Malefici, à se Iustè damnati?*

3 *In quo casu debeant Iudices, tales Citationes metuere; Quidue facere teneantur, cùm de sententiæ, ac condemnationis Iustitia dubitant?*

4 *Huiusmodi Reorum Citationes, an fuerint semper irritæ.*

5 *Duo Capite Damnati, ad Diuinum Tribunal appellant Regem, & condicta die, Rex ex hac Vita decessit.*

6 *Iudex ad Dei Tribunal citatus, obtruncato eo, quem damnauerat, expirauit.*

1 AD QVÆSITVM. Respondetur *Primò*: A Iudice non esse metuendam huiusmodi Citationem, immò contemnendam esse, quandò tamen constet, *se iustè iudicasse*, nec vllum esset dubium de Sententiæ, aut facti, propter quod citatur, æquitate. Probatur hæc Responsio, quæ Martini Delrio quoque fuit, *lib. 4. Disquisit. Magic. cap. 4. quæst. 4. sect. 1.* quia nimirùm iusto Iudici, *præmium* à Deo, cuius vice fungitur, non *supplicium* est expectandum; ideòque, cùm Iudex nihil prætermisit, quod ad iustè ferendam Sententiam contrà Reum adhibendum erat, & iuxtà diuinas, humanasque Leges Sententiam tulit, quantumcumque citetur, pauere non debet, sed potiùs parui pendere huiusmodi Citationes, nec à Iustitiæ executione animum reuocare. Prima responsio ad Quæsitū. Ratio. Delrius.

2 Sciebat hoc magnus Ille Imperator Militum, Gonsaluus Ferdinandus de Corduba, qui Tarentum obsidens, cùm Maleficum quēdam, Seditiosumque (inquit Iouius in Vita Gonsalui) Militem ad Supplicium duci iussisset: illeque multum reluctatus, se iniquissimè damnari vociferaretur, & proindè *Gonsaluum ad dicendam caussam, ad Dei maximi Tribunal, magna voce citaret: Vade* inquit Gonsaluus, *festinaque confisus Optimo Iudici, & causam instrue. Nam ibi pro me aderit, qui opportunè respondeat Alphonsus frater; qui nuper ex Serra Vermegia in Cœlum contendit.* Tùm enim Gonsaluo nunciatum fuerat, Fratrem à Mauris circumuentum, dignam forti, pioque Duce mortem oppetisse. Sic ille meritò Nebulonem, iniustè prouocantem contempsit. Exemplū. Iouius. Gōsaluus Dux militis citationé paruipendit.

3 *Secundò* Respondetur cum Feuardentio, *cap. 13. Esther.* & Delrio *vbi supra*. Quandò Iudex aliquam animi perturbationem sensit; quæ ad damnandum, vel Secunda responsio ad Quæsitum. Feuard.

mo-

mouit omninò, vel ad citiùs damnandum mouit: vel etiam non vsque adeò certa est Sententiæ Iustitia, vt non superfit probabilis contrarij metus: Tunc *Male facere* Iudicem, si contemnat huiusmodi Citationem; *Rectè facere*, si diligentiùs iterùm omnia momenta, & quæcumque ad veri cognitionem pertinent, examinet, ac perpendat, & Reum interim in Custodia seruet, vt vel retractetur prior Sententia, vel maturiori cõsilio confirmetur.

Ratio. 4 Probatur, Quia Iudices debent nimis circumspectè procedere in re tanti momenti, cùm *non hominis, sed Dei Iudicium iudicent*; & cùm agatur de Vita, Fama, Honore, ac Bonis eorum, qui iniustè fortasse falsi criminis Rei apud Iudices sunt delati. Et prætereà, quia sæpè tempus, quod est Veritatis Parens, ostẽdit eos, qui ex allegatis, & probatis, Nocentes videbantur, fuisse tamen Innoxios; vt ex varijs Euentibus, qui Historias legentibus, passìm occurrunt, liquidò colligi potest: ideòque tacitus illos prætereo.

Citatio Rei quandòque metuenda. 5 Et tandem, quia sæpissimè accidit tales Citationes non esse irritas. Scribunt Historici Hispanorum, Ferdinandum III. Regem, iussisse duos Nobiles Perduellionis Reos, ex Turri, vel Rupe altissima præcipitari: Illos constanter crimen negasse, quod quia videbant se frustrà facere, tandem *ad Diuinum Tribunal prouocasse*, Regique denuntiasse, ibi, vt se *antè diem trigesimum* sisteret: Ferdinandum posteà ipso *die trigesimo*, satis subita morte abreptum. Vide Ritium *lib.3.de Regibus Hispan.* & Marianam *in Hispan. Annalib.*

Rex trigesimo moritur, quo citatus fuerat die.

Ritius. Mariana.

6 In vicina Germaniæ Gothia, memorabile accidit illud Ioannis Tursonis, de quo *lib.14. Histor. Aquilon. cap.29.* Sic scribit Olaus: Quendam Capite plecti iusserat. Is genibus innixus, En morior iniustè, inquit, *teque voco hac hora ante Tribunal Dei*, vt respondeas cur me Innocentem morti condemnes. *Vix autem miser Carnificis manu obtruncatus fuerat, cùm etiam Iudex de equo corruit exanimis*. Vide apud Delrium *loc.cit.* vbi quàmplurima ad hanc rem, eruditè, vt solet, Exempla congerit. Nobis hæc pauca retulisse sufficiat.

Olaus.

Iudex, & Reus eadẽ hora commoriũtur.

QVÆSITVM III.

An si quis de obiecto crimine se purgare vellet, tactu ferri candentis, peccaret? Et an Iudici id præcipienti obedire teneretur?

SVMMARIVM.

1 *Tactu ferri candentis, licitum non est, propriam Innocentiam probare.*
2 *Tentatio Dei interuenit in tali probatione.*
3 *In Cap. Consuluisti, damnatus est vsus ferri candentis, vel aquæ feruentis ad occultum delictum inuestigandum.*
4 *Adustio ferri candentis, incertum & fallax est argumentum innocentiæ, aut delicti alicuius.*
S. Iuo negauit, conuictum esse adulterij Militem, cuius manus ferro inusta fuerat.
5 *An licitum sit à Deo signum petere, ad manifestandam aliquam veritatem?*
6 *Adducuntur ex Sacris Litteris nonnulla Testimonia, quibus videtur ostendi, id licere.*
7 *Signum à Deo petere, in quo casu liceat?*
8 *Quomodò excusandus sit Seruus Abrahæ, qui Vxorem ducturus Filio sui domini, signum à Deo petijt?*

9 *Gedeon, an peccauerit, petendo ab Angelo signum? & Cur praceperit Deus Achaz, vt signum peteret?*

10 *Adducuntur alia Exempla de Alys etiam SS. Viris, qui huiusmodi externis signis consueuerunt, delictum aliquod, aut Innocentiam patefacere.*

11 *Responsio ad predicta exempla: Cur Deus permiserit aliquando, talibus signis veritatem ostendi?*

12 *Alia rationes opposita soluuntur.*

13 *Legem Moysi de Poculo Zelotypia, quo manifestabatur mulieris adulterium, fuisse tantum permissiuam, docet Alensis.*

Probabile etiam est iuxtà Alios, fuisse Iudiciale praceptum. Cur tunc licitum erat huiusmodi purgationes adhibere secus autem nunc?

14 *An verum sit, Hebraos olim consueuisse, Idololatras, à Veri Dei Cultoribus haustu aqua dignoscere?*

15 *Accusatus, non tenetur parere Iudici pracipienti, vt signo ferri candentis, aut aqua feruentis, suam innocentiam testetur.*

Mortaliter peccat Iudex, si ex huiusmodi signis, ad condemnationem, vel absolutionem alicuius procedat.

16 *Iudex in Processu contrà Reos, ijs tantummodo probationibus vti debet, qua humano, ac naturali modo deprehendi possunt.*

17 *Possitne conueniri Iudex, qui tales probationes exercet? & An teneatur actione iniuria, indebitè torquendi Reum?*

An Confessio facta à Reo in tali casu, & Iudicium ex ea subsequutum, essent irrita? & an Iudex Reus esset homicidij?

Quid intelligatur pro tactu ferri candentis?

VARIAS apud Nationes retroactis sæculis mos inoleuerat, Se de obiecti criminis macula purgandi, ignitum ferrum tangendo; vel ardentem rogum ingrediendo: modò etiam prunas, vel in sinum conijciebant, vel manu ferebant, aut calcabant pedibus; quandòque etiam candentes chirothecas manibus aptabant; itàvt si quis illæsus abiret, Innocens haberetur, sin aliter, Nocens. Qui mos vbique hac ætate est abolitus; de ferro tamen candente, adhùc apud Iaponios vigere referunt, qui illùc ad Catholicam Fidem disseminandam profecti sunt. Dubium igitur est, An si alicui falsum impositum esset crimen, nec aliter suam testari posset Innocentiam, liceret ei candentis ferri iudicium subire? Et An Iudex posset, Accusatum ad tale Iudicium subeundum adstringere?

1 AD PRIMVM Respondetur cum D. Thoma *in 2.2. quæst. 95. art. 8. ad 3. & 3. part. quæst. 80. art. 6. ad 3.* & *ibi* Caietano, Valentia, *tol. 3. disp. 6. quæst. 14. punct. 1.* Laymann, *in Theol. mor. lib. 4. tract. 10. cap. 5.* & Alijs: Licitum non esse suam manifestare velle Innocentiam, candentis ferri tactu, alijsque modis suprà explanatis. Prima responsio. D. Thom. Caetan. Valencia. Laymann.

2 Probatur *Primò*: Quia cùm non possit naturaliter non aduri, qui ignitum illud Instrumentum tangeret, requiritur aliqua virtus superior, vt talis impediatur effectus: Aut ergo talis virtus expectaretur à Dæmone, aut à Deo: Si à Dæmone nulli dubium est, quin esset illicitum: Si à Deo etiam illicitum esset, quandòquidem foret *tentare Deum*; & petere ab eo ex præsumptione, aut nimia confidentia sinè vtilitatis, ac necessitatis causa; vt miraculosè talem declararet Innocentem. Prima ratio.

3 Probatur *Secundò* ex *cap. Consuluisti. 2. quæst. 5.* vbi habetur: Non esse talibus medijs occulta crimina inuestiganda, sed tantummodò spontanea Delinquentis Confessione: Si verò dignosci non poterunt, occulto Supremi Iudicis Tribunali punienda relinqui: *Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione, Confessionem extorqueri à quolibet, Sacri non censent Canones; & quod San-* Secunda ratio ex Sacris Canonibus.

Elo-

ctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinuentione non est præsumendum. Spontanea enim Confessione, vel Testium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa sunt Regimini nostro iudicare. Occulta verò, & incognita, illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Ità Humberto Episcopo Moguntino, consulenti de Infantibus, qui in vno lecto dormientes cum Parentibus, mortui reperiebantur, Vtrùm ferro candente, seù alio quolibet examine Parentes se purificare deberent, eos non oppressisse, Stephanus Papa V. rescripsit. (Stephanus V.)

4 Probatur *Tertiò*: Quia talis probatio incerta est, & fallax, vndè argui non potest, delati criminis Reum esse, qui ignitum ferrum tangendo combureretur. Hanc probationem pro incerta quoque habuit Sanctus Iuo: Nàm *Epistola* 74. agens de hac ferri igniti purgatione, negat conuictum Adulterij Militem, cuius manu inusta fuerat. *Cauterium* inquit, *Militis nullum tibi certum præbet argumentum, cùm per examinationem ferri candentis, occulto Dei Iudicio multos videamus Nocentes liberatos, multos Innocentes sæpè damnatos.* (Tertia ratio ex incertitudine talis probationis. — S. Iuo.)

Proponuntur, & Soluuntur Opposita Argumenta.

5 SED OBIICITVR *Primò*: Licitum esse petere à Deo, qui est Suprema Veritas, signum aliquod, in testimonium Veritatis: ergo poterit, qui falsò crimine est accusatus, petere à Deo, vt in suæ Innocentiæ testimonium, non permittat candenti ferro manum aduri. (Primum argum.)

6 Antecedēs varijs exemplis Probatur, quorum PRIMVM sit illud Serui Abrahæ, qui Vxorem ducturus Filio Domini sui, petijt à Deo signum: *Puella, cui Ego dixero inclina hydriam tuam, vt bibam: & illa responderit, bibe; quin & camelis tuis dabo potum: ipsa est, quàm præparasti Seruo tuo Isaac, & per hoc intelligam, quod feceris misericordiam cū Domino meo. Genes.* 24. (Prima probatio antecedētis. — Genes. 24)

SECVNDVM est Gedeonis, c. 6. *Iudic.* qui Angelo, à quo audiuerat: *Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israël de manu Madian*, respondens, ait *Da mihi signum, quòd tu sis, qui loqueris ad me.* Sic quoque Abraham à Deo terram promissionis ei pollicente, signum petijt: *Domine Deus, vnde scire possum, quod possessurus sim eā? Genes.* 15. (Secunda probatio. Iudic. 6. — Genes. 15.)

TERTIVM: Præcepit Dominus Achaz nolenti signum petere, vt peteret: *Et adiecit Dominus loqui ad Achaz dicens: Pete tibi signum à Domino Deo tuo in profundum Inferni, siue in excelsum suprà Isaiæ* 7. Ergo sic quoque licebit signum à Deo petere, vt Innocentiam testetur, non permittendo, vt iniustè Accusatus, ignitum ferrū tangens, vel super ardentes prunas ambulans comburatur. (Tertia probatio eiusdem antecedentis. — Isaiæ 7.)

7 RESPONDETVR: Licitum esse à Deo signum aliquod humiliter petere, quandò tale signum, siue declaratio alicuius rei valdè vtilis sit ad nostram, vel aliorum Salutem: Item ad Dei voluntatem implendam; atque alia ordinaria media non suppetant; tunc vt dixi hoc agere liceret pro opportuna Instructione, sicuti docet Glossa super *cap.* 6. *Deuter.* quam allegat S. Thomas *quæst.* 97. *art.* 1. & 2. Caietanus *ibidem*. Toletus, *lib.* 4. *cap.* 19. Sanchez, *lib.* 2. *Moral. cap.* 34. *num.* 9. Suarez, *tom.* 1. *de Relig. tract.* 3. *lib.* 1. *cap.* 2. *nu.* 12. Laymann. *loc. cit. nu.* 2. At verò quandò nulla subest *causa*, aut necessitas talia signa petendi, tunc *non licet*; quandoquidem esset *interpretatiuè Deum tentare*: In casu autem nostro nulla subest necessitas, quia satis est, si de crimine, vel Innocentia constare possit per probationes Testium, & per Iuramentum, & alia huiusmodi media ordinaria, & suauia, quibus adhibitis, si crimen, vel Innocentia innotescere non poterit, non debet se homo (Responsio ad primū argum. — Signum à Deo petere non est simpliciter licitū sed ctiam in aliquo casu. — Glossa. — S. Thom. — Caietan. — Toletus. — Sanchez. — Suarez. — Laymann.)

candentis ferri periculo exponerè, *sed occulto Dei Iudicio*, vt Sacri loquuntur Canones, *quæ sunt occulta*, relinqui debent.

Prima ratio soluitur.

8 *Ad Primam* autem Rationem deductam ab Exemplo Serui Abrahæ, Respondetur cum communi Doctorum, eum à peccato excusandum esse; Siquidem verba illa ad Dominum dixit per modum orationis, atque haud dubiè *ex instinctu Diuino* ad ostendendam magnam Dei misericordiam, & prouidentiam circà Semen Abrahæ. Vide Abulensem *ibidem*, & Suarez, *tom.1. de Relig. tract.3. lib.2. de Superstitione cap. 10. num.7.* In nostro igitur Casu, quia Deus satis multa dedit legitima explorandæ Veritatis media, non est talis necessitas ad talia signa recurrendi, cum præsertim nullus adsit specialis Spiritus Sancti instinctus, vel Iussio, seù reuelatio.

Abulensis. Suarez.

Aliæ duæ rationes soluuntur.

9 *Ad Reliqua*. Gedeonem *peccasse* existimat S. Thomas *loc.cit.* Sed Abulensis, Lyranus, & Alij excusant eum, ideò signum petijsse, quia non satis cognoscere poterat, vtrùm is, qui secùm loquebatur, à Deo missus esset. Aliter tamen hoc exponit Suarez *citato cap.2.* qui ait Gedeonis petitionem, eodem modo à peccato excusandam, sicut illam Abrahæ; quia nimirùm signum à Deo petierunt, non quòd dubitarent, an Deus esset, qui loqueretur per Angelum, (vterque enim id ante agnouerat, sicutì ex Textu colligitur) multò verò minùs dubitarunt, vtrùm Deus in dictis, aut promissis verax esset: sed partìm, vt Seipsos recordatione accepti Signi clarioris, tantò magis *confirmarent*, partìm etiam, vt populo tantò *certiorem fidem* facere possent. Et hac eadem ratione præcepit Deus Achaz, vt signum peteret.

Secundũ argum.

10 OBIICITVR *Secundò*: Sæpè Deus tali purgatione Innocentiam manifestauit: ergo licita est. Consequentia probatur, quia si illicita esset, non fuisset Deus cooperatus, nec manifesta Innocentiæ Signa per tale medium ostendisset. Antecedens multis patet euentibus, quos Historici fide digni describunt; itàvt ambigendi locus non remaneat.

Primum exemplũ. Leontius.

Scribit Leontius *in Vita B.Ioannis Eleemosynarij, mense Iunio.* de Monacho quodam, qui vt Meretricem Porphyriam seruaret, & alicui cõmendaret Monasterio, nihil veritus fuit eam secùm adducere, & proptereà in omnium irrisionem, & execrationem incidit, quasi cum Meretrice consueuesceret. Morbo tandem oppressus, vicinam præsentiens mortem, *thuribulum candentibus plenum carbonibus, coràm plurimis adferri iussit, acceptosque in manibus carbones, suum effudit in sinum*, omnibusque audientibus dixit: *Benedictus Dominus, qui olim Rubum seruauit incombustum; Is mihi fuerit Testis fidelis, quòd quomodò meas vestes non attigit hæc, quæ est in igne vrendi vis, ità nec Ego attigi mulierem toto tempore Vitæ meæ.*

Cranzius.

Secundũ exemplũ

Signo ferri candentis occultus criminis patrator deprehensus est.

Scribit Cranzius *lib. 8. Vandal. c.30.* in Saxoniæ Oppido Vvittemburgo, excitati publici incendij crimen impactum fuisse cuidam, illumque, & Iureiurando, & candentis ferri Iudicio Se Innocentem probasse. *Cùm enim longo itinere ferrum candens manu retulisset, illudque in terram deiecisset illæsus; ecce tibi ferrum ex omnium oculis fugit: sed eo fermè anno exacto, cùm quidam alius, qui incendij conscius erat, Silicibus viam publicam in Oppido pauiret, ferrum in arena abditum prodit, manumque validè amburit.* Mirantur omnes, & vomerem illum recognoscunt, & Reum ad Iudicem abripiunt, qui quæstione admota verum exsculpsit, & cruribus fractis Noxium rotæ imposuit.

Tertium exemplũ

Adscribam & aliud ex eadem è qua pleraque reliqua admirandorum fæcunda Cranzij vrna; De

Signum candenti ferri adhibitum ad manifestandum furê.

Rollone Normandorum Duce, qui Robertus posteà vocatus. Nouerat suos in latrocinia, furta, rapinasque propendere: idcircò seueras de his leges tulit; quarum metu pollicens sibi securitatem omnium, iussit Rusticos intrepidè rusticani operis Instrumenta in agris relinquere.

Quidam ex Agricolis domum reuersus ab importuna Vxore rogatus, cur Instrumenta non apportaret? Ducis præceptum obiecit. At illa *furtim ex agro Instrumenta subduxit, & abscondit*, vt Maritum redderet cautiorem. Reuersus Vir in agrum, vbi non reperit, quæ reliquerat, rem ad loci Præfectum defert: ille ad Ducem. Vocatus à Duce Rusticus, pretium accepit amissorum. Iubetur Præfectus *ignis purgatione* adhibita, furem explorare. Primus conatus irritus fuit, nàm *ignis furem non prodidit*, licèt omnes Rustici subiissent Scrutinium. Tùm Dux versus ad Episcopum; Deus inquit Christianorum, si est conscius Secretorum, cur furem non prodit? Episcopus necdùm benè firmatum in Religione non corripuit: Sed causàm prætendit, quia ignis nondùm furem attigisset. Iubetur diligentiùs inquirere Præfectus, etiam apud vicinas Villas. Nec sic quisquam repertus est. Vocatus à Duce Rusticus, an cui indicarit rem in Agro esse, rogatur: Ille nemini, præterquàm Vxori dixisse respondit. Vxor quæstionibus admota furtum fatetur. Tùm Dux Marito clàm vocato, sciebas, inquit, Vxorem furacem esse, an non? Ille sciebam, inquit: Cui Dux, cur ergo, aut non puniuisti, aut non indicasti? Ergo iussit ambos suspendio necari. Et hac seueritate Legem sanxit. Ità Cranzius *lib.2.Norueg.cap.27.* (Cranzius.)

Quartum exemplũ Cæsarium.

Quidam pessimus Hippocrita, vt apud Cæsarium *lib.10.mir.cap.36.* legitur, peregrinationis pallio scelera contegebat. Is ab alio quodam nefario homine nummis còductus, hospitis, à quo benignè habitus, *ædes incendio absumpserat*. Bis exceptus, bis pro gratia incendium immisit. Tertius Dominus multos detulit, de quibus suspicabatur; qui omnes expertes culpæ *candenti ferro* illæsi, se expurgarunt. Domo tertiùm ædificata, ferrum in quendam Domus angulum abiectum, iacebat. Venit post aliquod tempus Pseudouiator Ille, tertiò humanè excipitur. Videt ferrum, rogat, cui vsui? Audit ab hospite, quid illo actum. Quin, inquit, illo deinceps ad alios vsus vteris, nè iaceat otiosum? Simul *manu comprehendit*: sed illud repentè *incanduit*, & manum validè aduffit, ille cum eiulatu abijcit. Hospes admiratione perculsus, meritò suspicatur, hunc bis exustarũ ædium Reum. Ergo comprehensum sistit Iudici, Iudex equuleo. Fassus omnia Incendiarius, in rotam agitur. Tàm admiranda sunt Dei Iudicia.

Candenti ferro, occultus incendij auctor manifestatur.

11 AD HÆC, & similia, quæ adduci possunt Exempla, ad ostendendum sæpè Deum, huiusmodi Purgationibus rei Veritatem significasse, Respondetur cum Delrio *lib. 4. Disquisit.Magic. q.4.sect. 3.* Laymann, & Alijs, id à Deo factum propter *simplicitatem* Innocentium, qui interdùm ad talem Purgationis modum compellebantur; sicuti colligitur ex *cap. Sæpè contingit.2. quæst.4.* Atque testatur S.Augustinus, *Epist.134.ad Hipponenses*, ad Sepulchra SS. Martyrum eiusmodi Purgationes, aut commissorum criminum ostensiones, mirabilibus signis factas esse. Non valet igitur inferri ex eo, quòd olim admissæ fuerint huiusmodi Purgationes, nunc quoque sint admittendæ, præsertìm cùm per Sacros Canones, tàm apertè prohibeantur.

Responsio ad secundum arg. Delrius. Layman. S.August.

12 OBIICITVR *Tertiò*: Deum præcepisse Moysi *Num.5.* Mulierem de Adulterio suspectam, *purgari aquis amaris*, quibus si Rea esset, inflato ventre, fœmur computresceret, ac

Tertium argum. Num. 5.

Mu-

Mulier *in maledictionem, & in Exemplum esset omni Populo.*

Præterea olim apud Hæbreos, haustu aquæ, Idololatræ à veri Dei cultoribus dignoscebantur. Ità B. Hieronymus 1. *Reg. cap.6.* memorat his verbis: *Hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini, &c. Hebrei tradunt, quod coràm Domino in eandem aquam maledicta congesta sint: & sicut in lege Mulier Zelotypa, hausta aqua probabatur; ità & Idololatra hac aqua probati sunt. Hi videlicet, qui se Idola coluisse penitus denegabant.*

S.Hieron.

Pergit Hieronymus: *Tradunt etiam, quòd quicumque Idololatra hanc aquam gustasset, labia eius ità sibi adhærerent, vt nequaquàm ea ab inuicem Idololatra separare posset. Hoc indicio Idololatra deprehendebatur, & interficiebatur. Quòd & sequētia demonstrāt in eo, quod ait:* Iudicauitque Samuel Filios Israël in Maphat. *Iudicare in hoc loco Idololatras, secundùm legem, morti tradere intelligendum est. Dicunt etiam, quod Moyses hoc modo Idololatras, qui sibi Vitulum fecerant probauerit; quandò arripuit Vitulum, & combussit, & contritum vsque ad puluerem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum Filijs Israël.* Hæc Hieronymus.

Idolatræ, aquæ signo à Fidelib⁹ discriminabantur.

13 Sed *Ad Primum* de poculo Zelotypiæ, quod præceperat Deus, Respondet Alexander Alensis 3. *par. quæst.45. memb.3. §.1.* Illam legem fuisse tantùm *permissiuam*, sicut fuit lex de Libello repudij.

Responsio ad primā rationem ex Scriptura.

Alensis.

Respondent Secundò Valentia, Delrius, Laymann. *loc. citatis*, & Alij, illud *Præceptum* fuisse *iudiciale*; itàque cum constaret tunc de Diuina Voluntate, Cui placebat per miraculum de crimine cognosci, & veritatem sic se indicaturum promiserat Moysi, licita erat, & expediens bono communi illius Populi talis purgatio. Nunc verò, cùm illud Præceptum abolitum fuerit, & de tali Purgationis modo, aliud nouum Diuinum Præceptum nobis non innotuerit, quinimmò per Sacros Canones sit expressè prohibitum, non eo, sed ordinario, & humano modo res est transigenda, alioquin erit Dei tentatio.

Secunda responsio ad eandē rationem.

Valentia.

Delrius.

Laymann.

14 Ad id, quod affertur ex D. Hieronymo, Respondetur cum eodem Delrio *loc.cit.sect.4.* D.Hieronymum id *non affirmare*, sed tantummodò ex Hebræorum testimonio referre; ideòque libertatem nobis relinquere credulitatis. Si verò factum, *Deo iubente* factum à Moyse eo tempore; Ex quo non potest inferri, nunc quoque ad manifestandam veritatem, tali medio vti licere.

Responsio ad secundam rationem.

Responsio ad Secundam Quæsiti Partem.

15 AD SECVNDAM Quæsiti Partem, Respondetur: Non teneri Accusatum, Iudici talem purgationem præcipienti obtemperare, cùm manifestum sit hoc esse illicitum. Inimò addo cum Laymann *loc.cit. num.5.* grauiter *peccaturum* Iudicem, si contrà Personam aliquam, tanquàm proditam eiusmodi signo probationis, per aquam feruentem, ferrum candens, aut etiā sanguinem ex Occisi cadauere in hominis præsentia fluentem, &c. ad torturam, vel condemnationem, vel si non prodita videatur, idcircò ad absolutionem eius procedat.

Accusatus subire non debet huiusmodi purgationes.

16 Ratio est, quia Iudex in processu contrà Reos, indicijs, ac probationibus vti debet, quæ *humano, ac naturali modo* deprehendi possunt: quales non sunt effectus illi, quorum origo superstitiosa, vel saltem incognita nobis est. Qua eadem ratione *peccabit Iudex*, si procedat contrà Personas, quas malefici *per Diuinationem, Incantationem*, vel similem *Illicitum modum* cognouerunt, & denuntiarunt; Quia non vtitur Indicijs humanis, aut naturalibus, sed Diabolica reuelatione.

Ratio, cur tales probationes non sint adhibēdæ.

17 Addit Delrius *loc. cit. quæst.5. num. 5.* Iudicem, qui talibus proba-

Iudex tales probationes adhibens, quo modo possit conueniri?

tionibus vsus fuerit, posse ità conueniri *Actione*, vt possunt, qui *iniustè* aliquem Carceri mancipârunt *l. Nec Magistratib. 32. de Iniur.* Kirchou. *commun. opin. centur. 5. conclus. 30.* Præterea, si Iudex his solùm indicijs motus, Reum torturæ subijceret, *peccaret*, & teneretur actione Iniuriarum, etiamsi Reus in tortura non fateretur, quia iniuriam faceret *indebitè torquendo*, Vi indicij à Iure improbati: Quòd si Reus tormentorum Vi confiteretur, *confessio esset nulla*, quia Vi extorta: & *Iudicium ex ea subsequutum nullum, & sententia irrita*; ac proindè Iudex talem supplicio mortis afficiens, *homicidij Reus* esset coràm Deo; quia occideret, quem non habebat Ius occidendi.

Kirchou.

Confessio Rei in tali casu, esset nulla.

Iudicium quoque, esset irritum.

QVÆSITVM IV.

An suspectus de crimine cogi possit ad sumendam Eucharistiam pro Delicti, vel Innocentiæ manifestatione?

SVMMARIVM.

1 *Responsio negatiua, cum D. Thoma, Caietano, & Alijs.*

2 *Sacri Canones statuerunt, talem purgationem adhibendam esse in Monasterijs, quando contingeret furta perpetrari, vt fur deprehendi posset.*

3 *Idem decreuerunt in casu, quo Episcopus, aut Presbyter, suspectus haberetur de adulterio, furto, aut homicidio, vel simili aliquo delicto.*

4 *Gregorius VII. tali purgatione vsus est, vt publicè suam Innocentiam testaretur, eandemq; purgationem adhibere suasit Henrico Imperatori, multis capitalibus criminibus accusato.*

5 *Decreta hæc Summorum Pontificum, abrogata postmodùm fuerunt.*

6 *Concilium Vvormaciense, quod talem purgationis formam instituit, non fuit vniuersale.*

1 RESPONDETVR cum D. Thomâ 3. *par. quæst.* 80. *art.* 6. *in Respons. ad* 3. Caietano, *ibi*, Valentia, *tom.* 3. *disp.* 6. *quæst.* 14. & Alijs, *Negatiuè*. Ratio est, quia Delicti, vel Innocentiæ exploratio fieri debet per media ordinaria, & ad humanum regimen apta; quibus adhibitis, si Veritas dignosci nequiuerit; occulto Dei Iudicio relinquenda est. *Præterea* hoc esset *tentare Deum*, & occasionem porrigere ipsi suspecto, *sacrilegè* accedendi ad Eucharistiam. Siquidem nè eius crimen innotesceret, non dubitaret quis scelestus addere crimina criminibus, & quod patrauit delictum, sacrilego ad Eucharistiam accessu tegere.

Responsio negatiua.

Ratio.

2 Sed Obijcies, Per Sacros Canones 2. *quæst.* 5. statutum est, vt quandò in Monasterio furta perpetrari contingeret, nec fur aliundè innotesceret: tunc Fratres Sacra Communione se expurgare deberent: *Sæpè contingit, vt in Monasterijs furta perpetrentur, & qui hæc committant ignorentur. Idcircò statuimus, vt quandò ipsi Fratres de talibus se expurgare debuerint, Missa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipse Abbas præceperit, præsentibus fratribus: & sic expleta Missa, omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini sit mihi ad probationem hodiè.*

Obiectio.

In quo casu permissum erat à Sacris Canonibus talem purgationem adhibere?

3 Præterea, idem statuitur ibidem, agendum esse in casu, quo Episcopus, aut Presbyter, tanquàm Adulter, Homicida, Fur, & Maleficus suspectus haberetur: *Si Episcopo, aut Presbytero causa Criminalis, hoc est Homicidium, Adulterium, Furtum, & Maleficium imputatum fuerit; pro singulis Missam celebrare debet; & de singulis sibi imputatis Innocentem se ostendere. Quòd si non fecerit, quinquennio ad minùs, Ecclesiæ extraneus habeatur.*

4 Confirmatur plurimis Exemplis, ac præsertim Summorum Pontificum, qui suam Innocentiam, Sacram Eucharistiam sumendo testati sunt, aliosque Reges, & Impera-

Gregorius VII. talē purgationem adhibuit.

tores ad idem agendum inuitarunt. Inter quæ illud est, quod de Gregorio VII. Pontifice tàm Sancto, quàm malis cunctis inuiso; tàm Religioso, quàm Hæreticis semper odioso, describitur à Lamberto Schaffnaburgensi anno 1077. his verbis: Ita absoluto eo (nempè Henrico Imperatore) ab Excommunicatione, Papa Missarum solemnia celebrauit, confectaque Sacra oblatione; Regem cum cætera, quæ frequens aderat, multitudine, ad Altare euocauit, præferensque manu Corpus Dominicum: *Ego*, inquit, *iampridem à Te, tuisque Fautoribus litteras accepi, quibus Me insimulabas, Sedem Apostolicam per Simoniacam Hæresim occupasse, & alijs quibusdam, tàm antè Episcopatum, quàm post acceptum Episcopatum criminibus Vitam maculasse, quæ Mihi secundùm scita Canonum, omnem ad Sacros Ordines accessum obstruxerunt.*

Lambert. Schaf.

Et licèt multorum idoneorum certè Testium adstipulatione, crimē refellere queam; eorum scilicet, qui omnem Vitæ meæ ab ineunte ætate institutionem, integerrimè nouerunt, & eorum, qui meæ ad Episcopatum promotionis Auctores fuerunt.

Ego tamen, nè humano potiùs, quàm Diuino niti videar testimonio, vt satisfactionis compendio, omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferam: *Ecce Corpus Dominicum, quod sumpturus ero, in experimentum, mihi hodiè fiat Innocentiæ meæ, vt omnipotens Deus, suo me hodiè Iudicio, vel absoluat obiecti criminis suspicione, si Innocens sum; vel subitanea interimat morte, si Reus.*

Ad eandē purgationem inuitatur Henricum.

Hæc & alia, vt solemne est, præfatus verba terribilia, quibus Deum causæ suæ æquissimum Iudicem, & Innocentiæ Assertorem adesse precabatur: *Partem Dominici Corporis accepit, & comedit.* Qua libentèr absumpta, cùm Populus in laudem Dei, Innocentiæ eius congratulatus, aliquandiù acclamasset, tandem impetrato silentio, conuersus ad Regem: *Fac ergo Fili*, inquit, *si places, quod me facere vidisti.* Principes Theutonici Regni, suis in dies accusationibus aures nostras obtundunt, magnā Tibi molē capitalium criminum impingentes; pro quibus non modò omni rerum publicarum administratione, sed ab Ecclesiastica etiam Communione, & ab omnimoda Vitę sæcularis conuersatione, vsque ad extremum spiritum, Te suspendi oportere, existimant.

Petunt etiam magnopetè, diem, & locum statui, audientiamque præstari canonicè discutiendis, quas aduersùm Te adferant, accusationibus. Et nosti optimè, humana plerùmque vacillare Iudicia, & in publicis disceptationibus, nōnunquàm falsa pro veris persuaderi, dùm pro disertorum hominum ingenijs, & dicendi copia, & suauitate, falsitas, verborum phaleris adornata, libenter auditur; & veritas nullis eloquētiæ nixa adminiculis, contemnitur.

Quomodò suasit Henrico, Sacram Eucharistiam sumere?

Cùm ergo Tibi benè consultum cupiam, pro eò quod in calamitatibus tuis, supplex Apostolicæ Sedis patrocinium expetisti, fac quod moneo. Si Te Innocentem nosti, & existimationem tuam ab æmulis tuis, per calumniam falsis criminationibus impeti, libera compendiosè, & Ecclesiam Dei scandalo, & Teipsum longæ concertationis ambiguo, & *Sume hanc residuam partem Dominici Corporis:* vt comprobata, Deo teste Innocentia tua, obstruatur omne os aduersùm Te iniqua garrientium: & Me deinceps causæ tuæ Aduocato, & Innocentiæ tuę vehementissimo Assertore, Principes Tibi reconcilientur, Regnum Tibi restituatur, omnes, quibus iamdiù Respublica diuexatur, Bellorum Ciuilium tempestates in perpetuum sopiantur. Ad hæc ille, inopinata re attonitus, *æstuare, tergiuersari:* &c Sequitur narrare Historicus, quopacto experimentum hoc Innocentię

Noluit Henricus tali pacto se purgare.

suę facere detrectarit Henricus, &c. Ex quibus omnibus sequitur, Innocentiæ, seù Criminis manifestationem, fieri posse per Eucharistiæ sumptionem.

Responsio ad argum. D.Thom. 5 Verùm ad hæc Summorum Pontificum, seù Gesta, seù Decreta, respondet D. Thomas *loc. suprà cit.* Decreta illa fuisse *abrogata* per contraria documenta Romanorum Pontificum. Dicit enim Stephanus Papa, *Ferri candentis*, vel aquæ feruentis Examinatione, Confessionem extorqueri à quolibet, Sacri Canones non concedunt. Spontanea enim Confessione, vel Testium approbatione, publicata delicta commissa sunt regimini nostro iudicare: *Occulta verò, & incognita, illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda Filiorum hominum.* Et idem habetur: *Extrà de Purgationibus, cap. Ex tuarum. In omnibus enim talibus, esse videtur Dei tentatio.* Vndè sinè peccato fieri non possunt, & grauius videtur, si in hoc Sacramento, quod est institutum ad remedium salutis, aliquis incurreret Iudicium mortis: Vndè *nullo modo Corpus Christi debet dari alicui suspecto de Crimine, quasi ad Examinationem.* Hæc S. Doctor.

Decreta illa ab alijs contrarijs decretis fuerũt abrogata.

Occulta delicta à solo Deo esse iudicãda.

Caietan. 6 Consentit cum D. Thoma Caietanus *in Commentarijs eiusdem artic.* vbi, Nota, inquit, quod Decreta illa, quæ Corpus Christi, quasi ad Examinationem ordinarent, *non fuerunt per Concilia Vniuersalia facta*, sed fuit Concilium *particulare* (nempè Concilium Vvormaciense Prouinciale) & propterea non est mirum *si errauit.* Meritò igitur sublata aliquandò fuit hæc Purgationis forma, eò quòd *suspectis* non est danda Eucharistia, *cap. Dilecti. de purgat. Canonic. cap. Tribus* ... *de Consecratione, di-* ...

QVÆSITVM V.

Vtrùm aliquis ad purgandum se de obiectis contumelijs, dicere possit Contumelioso, *Mentiris?*

SVMMARIVM.

1 *Responsio affirmatiua cum communi ferè Theologorum, ac Iurisperitorum sententia.*

2 *Verbum illud, Mentiris, medium est vtile, ac necessarium ad euitandum graue damnum à Contumelioso illatum.*

3 *Non redditur illicitum ex eo, quòd graue damnum contineat Criminatoris.*

4 *Obijcienti Deo infamia mendacia, licitum est dicere, Mentiris.*

5 *Coràm Iudice probari potest, talem Contumeliosum fuiße mentitum, & dari opera, vt puniatur.*

6 *Contumeliosum non licet vulnerare ob illatam contumeliam.*

7 *Licitum non est Contumelioso dicere, Tu mentiris, quandò leuiora verba sufficiunt ad iniuriam propulsandam: Veritas in tali casu, debet modestè aperiri, absque Contumeliosi iniuria.*

1 AFFIRMATIVE Respõdetur cum Sà, *verb. Infamare, num. 4.* Aragonio, *2. 2. quæst. 70. art. 3. concl. 3.* Valentia, *tom. 3. disp. 5. quæst. 16. punct. 3.* Sayro, *lib. 12. Clauis Regiæ, cap. 4. num. 12. & seqq.* Felino, *in cap. Dilecti num. 10. de except.* Pirigiano, *in Pratic. Crim. Canon. in 3. Substant. Iud. cap. 4.* Peregrino, *quæst. 3. De Duello num. 1. ver. Quartò. & num. 6. ver. Quartum.* Soto, *lib. 5. de Iust. & Iur. quæst. 9. art. 3. paulò ante responsionem ad 1.* Zacharia Pasqualigo, *in Decision. Moral. decis. 437. num. 3.*

Responsio affirmat. Sà. Aragon. Valentia. Sayrus. Felinus. Pirgian. Peregrin. Sotus. Pasqualig.

Consentiunt in hoc cum Theologis Iurisperiti, qui licitum esse asserunt, secundùm Ius Ciuile, dicere

Contumelioso, *Mentiris*. Idque desumitur *ex l. Quæ omnia.* ibi, *Dicat Dominum mentiri*, &. infrà. *Ferendus pudorem suum purgans. ff. de Procuratoribus.* & *l. Qui cum.* ibi, *Si ab eo petitus retorsit, ignoscendum est ei, si voluit se vlcisci prouocatus. ff. de bonis libert.* & tradit

Barthol. Bartolus, *in l. Quæ omnia. num. 1. ff. de Procur.*

Farinac. Farinacius, *in Practic. Criminal. par. 2. quæst. 125. de Homicidio, par. 7. §. 4. num. 526.*

Baldus. Baldus, *Consil. 45. per totum, lib. 4.* quem sequitur

Franc. Corona. Franciscus Corona, *apud*

Crispolit. *Crispolitum in Casibus Militarib. post. cas. 12. num. 12. sui vero*. Rationemque afferunt li præcitati Doctores; quia dicere Contumelioso, *Mentiris*, non est aliud, quàm Vim Vi repellere.

Ratio. 2 Probatur hæc Responsio Varijs rationibus à varijs Theologis; Mihi tamen illa magis arridet, quam

Hurtad. affert Hurtadus, *vol. 2. de Spe. & Char. disp. 170. sect. 14. §. 118.* Quia nimirùm verbum illud, *Mentiris*, est de genere obiectorum, quæ sunt Priuatis prohibita, nisi ad propulsandum graue, & proportionatum damnū, quod alius iniustè nobis conatur inferre, quandò alia ratione illud non possumus fugere: de quorū obiectorum genere sunt etiā vulnera, & cædes: sed vulnera, & cædes nō sunt illicita, quando sunt media per se vtilia, & necessaria ad propulsādum damnū iniustum: ergo in eo euentu, quo aliquis falsis criminibus, & contumelijs in peteretur, *licitum esset* ei verbum illud, *Mentiris*, adhibere ad se purgandum.

Dicere Tu mentiris, est mediū vtile ad iniuriam propulsandam. Quod clarè patet expendendo singula. Primùm, illud verbum est *per se vtile*; quia si quis tibi objiciat, te esse latronem, falsitas eius criminis ostenditur per se verbo, quod ex se institutum est ad significandas res, vt à nobis concipiuntur.

Item ad ostendendum te alienum tunc esse à furto, vt illud nullo fundamento, sed sola prauitate tibi potuerit objici verbum, illud est *per se vtile*; *Mentiris* enim significat, Contumeliosum dixisse rem aliter, ac illam sentit: Ergo est medium per se vtile. Quòd autem sit *necessarium* hoc supponitur ex ipso casu, quo aliquis non posset aliter se tunc purgare, nisi dicendo Contumelioso, *Mentiris*. An sit etiā medium necessarium?

3 *Sed dices:* Verbum illud continet graue damnum accusatoris falsi, qui apud alios malè audiet de mendacio: ergo licitum non est tali verbo vti ad repellendam Contumeliam. Difficultas.

Respondetur: Me non teneri tale graue damnum vitare Criminatoris, *cum graui meo damno*, illi proportionato: Sicut de vulneribus, & morte patet; ille enim non habet Ius, vt à me illi conseruetur Fama, quandò illa vtitur iniustè ad meam detrahendam. Solutio.

4 Confirmatur allata ratio ex Hurtado *loc. cit. §. 119.* *Primò* tali pacto: Quandò *Blasphemus* obijcit Deo infamia Mendacia, cuilibet Priuato licet illi dicere, *Mentiris*; quandò alia ratione non potest consuli honori Dei: quam actionem dicit Sotus, pertinere ad Virtutem Religionis: ergo illa verba non sunt tàm *intrinsecè mala*, comparatione hominis Priuati, quin aliquandò exuentia malitiam, induant honestatem. Alia ratio. Hurtad.

5 Confirmatur *Secundò*: Ego possum *coràm Iudice* probare licitè, illum hominem fuisse mentitum, & dare operam, vt puniatur pro Mendacio, & Contumelia: ergo licet mihi *auctoritate priuata* illi obijcere hoc crimen, quandò est medium *per se vtile, & vnicum*, ad eleuandam maculam, quam ille mihi adspersit iniustè. Vltima ratio.

6 Fateor autem, inquit Hurtadus, Contumeliosum non posse à me vulnerari propter Contumeliā; quia vulnus inflictum, nō est *medium per se vtile* ad ostendendam meam Innocentiam, & Calumniam Accusatoris: *Mentiris* autem est medium aptum. Quod quidem ego non Contumeliosum an liceat vulnerare?

obij-

objiceio in pœnam, hæc enim non licet Priuato. Neque objicio, vt illum deturpem; esset enim conuicium. Illa autem verba sunt Contumelia *physicè*, non verò *moraliter*: absolutè autem non sunt Contumelia; quia hæc vox accipitur in sensu mali moralis, vt de Occisione dicitur, quæ quandò est in Defensionem Inculparam, non est absolutè *Homicidium*, quàmuis sit *physicum Homicidium*, idest hominis necatio: Ità Ille.

In quo casu non liceat dicere, tu mentiris?

7 Animaduertendum tamen est, quòd quandò verbis *mentis asperis* potest Iniuria depelli, non licet Contumelioso dicere, *Mentiris*. Ratio est, quia quandò grauius damnum Proximi, ad nostra damna propulsanda, simpliciter necessarium non est, non possumus licitè illud eligere: sed dicere Contumelioso, *Mentiris*, in casu posito, esset grauius damnum, & non necessarium: ergo licitè non posset eligi.

Quid faciẽdum, cùm non est necessarium dicere, tu mentiris.

In eo autem euentu, si Contumeliosus det locum, vt tàm ipse, quàm audientes doceantur Veritatem, ea est aperienda modestè: vel Contumelioso dici potest, eum ab alijs esse deceptum, aut quid simile. Exemplo Christi, qui à Pharisæis malè audiens: *Nonnè benè dicimus nos, Samaritanus es tu, & Dæmonium habes. Ioann. 8.* Respondit: *Ego Dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum.*

Ioann. 8.

QVÆSITVM VI.

An licitè posset aliquis Se de obiectis criminibus purgare, objiciendo vicissim alias contumelias, & vera crimina Contumelioso?

SVMMARIVM.

1 *Objicere non licet Contumelioso alia crimina, quæ non sunt necessaria ad eius auctoritatem obterendam, nec censentur vtilia ad propulsationem iniuriæ ab ipso illatæ.*

2 *Posset objici contumelioso aliud verum crimen, quando necessarium esset, vt Adstantes crederent, illum fuisse mentitum.*

3 *Idem quoque asseritur, si Contumeliosi crimina essent publica.*

1 EGATIVAM Sententiam tuetur Sotus, *lib. 5. de Iust. & Iur. quæst. 9. art. 3. paulò ante responsionem ad 1.* vbi ait: Non licet Contumelioso objicere crimen, quod *impertinens est* ad obterendam eius auctoritatem, sed illud prorsùs, quod ad id est necessarium: vt si dicam, eum esse hominem mendacem, & ad eius confirmationem patefaciam aliqua eius mendacia, vt in eo, quod mihi impingit, defringatur ei fides. Si autem me appellat Concubinariũ, non licet mihi eum appellare Latronem, sicut neque Ius est percutientem repercutere. Hæc Sotus.

Responsio negatiua.

Sotus.

Concordat cum Soto Hurtadus, *2. 2. disp. 170. sect. 14. §. 120.* vbi pariter asserit: Non licere contumelioso objicere alia crimina, quæ non sunt per se vtilia ad depulsionem Iniuriæ: Siquidem non tàm esset *Defensio*, quàm *Vindicta*; Defensio enim est *per media*, & *vtilia*, & *necessaria*. Quapropter si integer cõseruetur Honor, obiecto solo mendacio Accusarori, non potest objici crimen aliud.

Hurtad.

Ratio, cur id non liceat.

2 Quòd si Adstantes non sunt credituri illum esse mentitum, *potest illi objici* aliud crimen, ex quo Adstantes facilè credant, illum esse mendacem. Quia noui criminis obiectio *est vtilis, & necessaria* ad tuendum honorem; Ità Hurtadus *loc. cit.* Hoc autem intelligo, *dummodo sit verum, & non falsò impactum crimen*; in quo nonnulli indiem decipiuntur.

In quo casu liceat aliquod aliud crimen objicere?

Pasqualig.

3 Addit Pasqualigus *in Decision. Moral. decis.438. num.3.* idem quoque sentiendum esse, quandò crimina Contumeliosi sunt ità *publica*, vt iàm eius famam apud communem conceptum denigrauerint; quia tunc si obijciantur, non læditur in honore, sed tantùm quadam obiectione suæ ipsius turpitudinis *retunditur audacia*, qua profert verba Contumeliosa, & ostenditur Adstantibus, quòd verba ipsius nihili sunt facienda, tanquàm illius, qui nullius est existimationis.

QVÆSITVM VII.

An si alicui obijcerentur vera crimina, sed occulta; liceret ei ad Se purgandum, dicere Contumelioso, *Tu mentiris?*

SVMMARIVM.

1 *Responsio affirmatiua: An reuera sit mendax Contumeliosus obijciens vera crimina, sed occulta?*

2 *Sacerdoti reuelanti crimina, quæ audiuit in confessione, licitum est dicere, Tu mentiris.*

3 *Cur Sacerdos in tali casu esset mendax?*

4 *Qui aliquid reuelat, quod sciuit mediante secreto naturali, potest etiam, vt mendax redargui.*

5 *Idem quoque asseritur de eo, qui euulgando aliquod delictum, mortaliter peccat, etiamsi talis euulgatio esset sine contumelia.*

RATIO dubitandi est; quia Contumeliosus in casu posito, reuera nō esset Mendax, cùm vera crimina obijceret, ac proindè inferretur Ei Iniuria, si diceretur, *Tu mentiris*: Quapropter licitum non esse videtur.

1 Respondetur tamen *affirmatiuè* cum Hurtado, *vol.2. de Spe, & Char. disp.170. sect.14. §.121.* & Pasqualigo, *in Decision. Moral. decis.440.* qui etiam citat Bañes 2.2. *quæst.64. art.7. dub.4. verb. Ad argumenta*. Ratio est, quia talis Contumeliosus, reuera esset *Mendax*; nàm loqueretur aliter, ac sentiret: Sentiret enim crimina illa, vtpotè occulta, non esse vulganda, & tamen ea euulgaret. Hæc autem Doctrina in Tribus Casibus locum habere asserit Hurtadus, quorum

Responsio affirmatiua. Hurtadus Pasqualig. Bañes.

2 Primus est, Si Contumeliosus nouit crimen per *Confessionem Sacramentalem*, quam Sacerdos audiuit, aut etiam Interpres, aut quisuis alius, tunc licitum esset dicere ei, *Tu mentiris*.

Primus casus, in quo licita est talis purgatio.

3 *Sed Dices*, Eo verbo significari, Contumeliosum esse Mendacem, quod illi non potest obijci.

Sacerdos in tali casu, an reuera sit mendax?

Respondetur: Confessario attestante me peccatum commisisse, & fassum Confessione Sacramentali, possum ego *Iuramento* asseuerare, illum *Mentiri*: non quòd existimem illum dicere factum aliter, ac sentit illud contigisse, sed quia illud dicit *aliter, ac sensit esse dicendum*; constat enim, Confessarium teneri ad illud tacendum.

4 Secundus Casus est, in quo licitum esset dicere Contumelioso, *Tu mentiris*; quandò tuum crimen sciuit ipse *Secreto naturali*, vt si ab illo cōsilium petiuisti, promisso priùs secreto naturali; licèt enim non sit illius tàm stricta obligatio, quàm Sacramentalis; tamen satis est ad eum obligandum, vt in ea occasione taceat.

Secundus casus, quandò [illegible] interuenit secretum naturale.

5 Tertius est, in quo etiam liceret dicere *Mentiris*, quandò crimen ità esset *occultum*, vt Contumeliosus *peccaret mortaliter* in illo euulgando, quàmuis euulgatio esset sinè Contumelia; tunc enim verbum

Tertius casus, in quo licita est talis responsio.

illud

illud *Mentiris*, significaret, me illud crimen non admisisse, vt ab alijs sciretur.

QVÆSITVM VIII.

Vtrùm ad Criminis occulti, vel Innocentiæ Manifestationem, liceat Sortibus vti?

SVMMARIVM.

1 *Quid sit Sors, iuxtà D. Thomæ Definitionem?*
Triplex est sors, Diuisoria, Consultoria, & Diuinatoria.
2 *Responsio negatiua; nempè illicitum esse vti sortibus, ad occulta crimina indaganda.*
3 *Adducuntur varia Testimonia ex Scriptura, de ijs qui iudicio sortium, occulta delicta indagarunt.*
4 *Cur in veteri lege iudicium sortium fuerit licitum, nunc autem prohibitum?*
5 *Licitum est Iudicio sortium remittere, quinàm ex Reis sit puniendus, quandò delicta sunt manifesta, nec expedit Reipublicæ, vt omnes Rei puniantur.*
6 *Iudicium sortium, in praxi quandòque est redactum.*
Vt tale Iudicium sit licitum, requiritur, vt Sortientes sint pares in delicto.
Tempore naufragij, quinàm sit è naui eijciendus, an liceat sorte dirimere?
7 *Proponuntur nonnulli alij casus ex D. Augustino, in quibus licitum est Iudicium Sortium.*

CVM Duellum Purgatiuum ad communē rationem Sortium accedat, vt inquit D. Thomas, 2.2. *quæst.* 96. *art.* 6. *in fine* (D. Thom.) Ideò de Illo acturi Sectione sequenti, nonnulla hic de Sortibus, pròut ad rem nostram pertinent, breui ter explanabimus. Pro quibus

1 Suppono ex D. Thoma *citato art. in corp.* Sortes propriè dici, cùm aliquid fit, vt eius euentu considerato, aliquid occultum innotescat. (Sortis definitio.) Et quidem si quæratur *Iudicio Sortium* (inquit D. Thomas) quid cui sit adhibendum, siue illud sit Res possessa, siue sit Honor, siue Dignitas, seu Pœna, aut actio aliqua, vocatur *Sors Diuisoria*. (Diuisio sortis.) Si autem inquiratur, quid agere oporteat, vocatur *Sors Consultoria*. Si verò quæratur quid sit futurum, vocatur *Sors Diuinatoria*. Quòd autem quærimus in præsenti est, An si alicubi commissum esset v. g. Furtum, aut Homicidium; nec humanis inditijs posset Fur, vel Homicida deprehendi, liceret ad Sortes recurrere, itàvt ille, super quem iniqua Sors caderet; tanquàm Furti, vel Homicidij Reus conuictus haberetur?

2 RESPONDETVR cum eodem D. Thoma *loc. cit.* Caietano *ibidem*, alijsque Theologis communiter: (Responsio negatiua. Caietan.) *Illicitum esse occulta crimina indagare Iudicio Sortium*. Quòd Probatur, (Ratio.) quia talis Manifestatio, vel expectaretur à Deo, vel à Dæmone, vel à Casu, & Fortuna: Si à Deo, esset *Dei tentatio*; quandoquidem peteretur à Deo, vt manifestaret Reum occultum, aliquo signo extraordinario, quod vtique prohibitum est; Siquidem spontanea confessione, vel Testiū approbatione, publicata Delicta, habito præ oculis Dei timore, iudicanda sunt; *occulta verò, & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum*; vt benè ait Stephanus Papa, *in Decret.* 2. *quæst.* 5. *cap. Consuluisti*. Si verò talis Manifestatio à Dæmone expectaretur, nulli dubium est, quin prohibitum esset, tali pacto sortibus vti, & Sortilegij Crimen committeretur. Si tandem à Casu, & Fortuna, esset fallax. Vide D. Thomam, & Caietanum *loc. cit.*

3 Sed Obijcies. In Veteri Testamento Deum præcepisse Iosue, vt Iudicio Sortium Furem deprehenderet, eumque puniret: *Accedetisque mane singuli per Tribus vestras, & quamcumque Tribum Sors inuenerit, accedent per cognationes suas, & cognatio per domos, domusque per viros, & quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua, quoniam præuaricatus est pactum Domini, & fecit nefas in Israël. Iosue 7.*

Iosue 7.

Sic quoque 1. *Reg.* 14. Saul Sorte deprehendit filium suum Ionatham mel comedisse: *Et ait Saul, mittite Sortem inter me, & inter Ionatham filium meum, & captus est Ionathas.* Tandem Ionas etiam à facie Domini fugiens, Sorte deprehensus est, & in Mare deiectus: *Et dixit Vir ad Collegam suum: Venite mittamus Sortes, & sciamus quarè hoc malum sit nobis. Et miserunt Sortes, & cecidit Sors super Ionam. cap. 1. Ionæ.*

1 Reg. 14.

Ionæ 1.

Solutio argumenti.

In veteri lege permittebantur sortes.

4 Respondetur ad hæc, & similia Veteris legis, Sortium Iudicia, eo tempore permissa fuisse; quandoquidem sic rei veritatem indicare promiserat Deus; nunc verò nulla adest Diuina promissio; quinimmò multæ latæ sunt Canonicæ Prohibitiones; Vndè in *Decret. 2. causa 26. quæst. 5. Can. 7.* habetur ex Leone IV. ad Episcopos Brittanniæ: *Sortes quibus cuncta Vos in Vestris discriminatis Iudicijs (quod Patres damnauerunt) nihil aliud, quam Diuinationes, & Maleficia esse decernimus. Quamobrem volumus illas omninò damnari, & inter Christianos vltra nolumus nominari; & nè exerceantur, sub anathematis Interdicto prohibemus.*

Sortium vsus in quo casu licitus?

5 Quàmuis autem non liceat per Sortes, occulta crimina indagare; licet tamen vbi *crimen* iàm *manifestum* est, & aliundè non expedit Reipublicæ, omnes eo tempore Delinquentes punire, tunc Sortes mittere; itàvt illi, super quos Sors ceciderit, capite plectantur, ac reliqui dimittantur impunes.

6 Hinc praxi receptum est in Militia, vt quandò plures sunt Rei, Sorte videatur, quis necandus, quis liberandus; sed tunc seruandum est, vt sit *par Sortientium Reatus*, alioquin iniqua est Sortitio, quòad minus Nocentes; vt adnotauit Lessius, *lib. 2. de Iust. cap. 43. dub. 9. num. 58.* Delrius, *lib. 4. cap. 4. quæst. 1.* Sanchez, *lib. 2. cap. 38. num. 60.* Laymann, *lib. 4. tract. 10. cap. 3. num. 8.*

Lessius. Delrius. Sanchez. Layman.

Similiter ait Delrius, in certo periculo communis Naufragij, nisì aliqui Nauigantium in Mare prosiliant, vel eijciantur; ex communi consensu *Sorte* dirimi posse, quinàm exilire debeant: quod etiam docet Ioannes Maior *in 4. dist. 15. quæst. 22. §. Quartò dubitatur. & quæst. 50. in fine.* Neque enim id est *Seipsum occidere*; sed Nauis qualecumque subsidium mortis euadendæ, deserere: Sicuti, si aliquis tabulam, qua ex naufragio emergere posset, derelinquat, vt digniori obueniat.

Maior.

Aliud Dubium.

Sed Dubium est, An si aliqui Nauigantium in Sortitionem *consentire nolint*, quid tunc agendum sit?

Responsio.

Respondet Maior: Tales ab alijs *in Mare eyci posse*: quod verum est (inquit Laymann) si illi Sortitionem *impedire* conantur; tunc enim *Vim iniustam* inferunt, contrà quam alij se defendere possunt, Vitæ plurium seruandæ caussa. Si verò non impediant Sortitionem, sed consensum dumtaxat abnuant, tunc ipsis etiam inuitis, Nauarchus, vel in eius defectum Nauigantes reliqui Sortiri possunt, & Sortis euentum exequi: de qua te Sanchez *loc. cit. num. 62.*

D. Augustinus, in quo casu Sortium vsum permittat?

7 Licet etiam, vt inquit Augustinus *in Epist. 180. ad Honoratum.* Si inter Dei Ministros sit Disceptatio, qui eorum persequutionis tempore maneant, nè fuga fiat omnium; & qui eorum fugiant, ne morte omnium deseratur Ecclesia, si hæc Disceptatio aliter non potuerit ter-

mi-

minari, quantùm mihi videtur, *Qui maneant, & Qui fugiant, Sorte eligendi sunt*.

Cuinam danda sit eleemosyna, sorte iudicandũ

Et idem Augustinus ait *in lib. 1. de Doctrin. Christ. cap. 28 tom. 3.* Si cui abundaret aliquid, quod oporteret dari eis, qui non haberent, nec duobus dari potuisset, si tibi occurrant duo, quorum neuter alium, vel indigentia, vel vrgente aliqua necessitate superaret, nihil iustius faceres, quàm vt *Sorte eligeres, cui dandum esset, quod dari vtrique non posset*. Plures alios Casus ponunt Doctores, quibus licitum est sortibus vti, quos vtpotè ad rem nostram non pertinentes, tacitus prætereo. Nobis, ex dictis colligere sufficiat, *Illicitum esse Sortes adhibere ad occulta Crimina indaganda*.

SECTIO II.

DE PRIMA DVELLI SPECIE

HOC EST,

De Duello Purgatiuo.

HÆC est Prima Duelli Species, iniquæ Parentis, iniquissima Soboles; malæ arboris, pessimus fructus; quæ eò perniciosior fuit, quò antiquior; eò crudelior, quò communior; eò detestabilior, quò Innocentiæ pallio tecta, vbique terrarum sibi aditum patefecerat. Inter vulgares Probationes, hóc Purgatiuum connumeratur Duellum, quandoquidem impia Vulgi consuetudine committi soleret: Purgatiui sibi nomen vsurpauit, quippequò Suspicionis Maculæ purgandæ erant. Sed reuera, nouæ potiùs contrahebantur, quàm contractæ delerentur: Telorum, gladiorumq; acies, non ad signatos iàm iniuriæ caracteres obliterandos, sed ad nouos altiùs imprimendos dirigebantur: Aperta vulnera, occulta magis pandebant Crimina, quàm Innocentiam testarentur; effusúsque vltrò citròque sanguis, potiùs Innocentiæ Candorem fœdare, quàm Reatus Sordes mundare poterat. Hinc meritò factum est, vt Christiano ex Orbe eliminaretur Purgatiuũ Duellum, quod quàmuis Luce clarior sit, operæ tamen pretium est, rem istam pluribus examinare Quæsitis. Ideò sit

QVÆSITVM I.

Quid sit Duellum Purgatiuum?

SVMMARIVM.

1 *Proponitur, ac explicatur Duelli purgatiui definitio.*
2 *Afferuntur plures rationes, cur Duellum purgatiuum fuerit appellatum, Iudicium.*
Quidam censent, fuisse sic appellatum, quia in eo diuinum Iudicium expectabatur.
3 *Iuxtà Ioannem de Lignano, dictum fuit Iudicium, eo quod fieret ad modum Iudicij contentiosi.*
4 *Quinàm ex Gentilibus, & qua de causa consueuerint, purgatiua Duella committere?*
5 *Enumerantur ex Alciato plures casus, in quibus permittebatur, purgatiua Duella committere.*
6 *Pro Mulieribus, Quinàm consueuerint, certamen suscipere.*
7 *Possessori malæ fidei, licitum erat, suam causam tueri Duello.*

RE-

Definitio Duelli purgatiui.

1 RESPONDETVR, Duellum Purgatiuū esse Singulare Certamen, quod committitur, vel ad eruendam alicuius rei Veritatem, vel ad alicuius criminis Purgationem inducendam. Ità colligitur ex *cap. Monomachiam, 2. quaest. 5. & de Purgat. vulgar, cap. 1. & 2.* & ità communiter explicant Doctores, atque communis loquendi vsus obtinuit. Per hoc, quod sit *Singulare Certamen*, conuenit genericè cum cæteris speciebus: per hoc autem, quod tendat ad Criminis, vel Innocentiæ Veritatem indagandam, à cæteris distinguitur Speciebus, quarum singulæ suis diuersis causis finalibus specificantur.

Explicatio prædictæ definitionis.

Cur Duellum purgatiuū dictum fuerit Iudicium?

2 Inuenio hoc Duellum ab Aliquibus appellatum *IVDICIVM*, eò quod in tali Certamine *Iudicium Dei* expectaretur; cùm enim naturaliter sequi non posset, quod ex Duellatoribus Noxius succumberet alteri Innocenti, propterea quodammodò *Dei Iudicium* expectabatur, quò significaretur, illum innoxium esse, ad quem Victoria inclinaret. Vide Nicolaum de Lyra *lib. 1. Reg. cap. 17.* ibi, Audita sunt autem verba, quæ loquutus est David. Henricum, *Quodlibeto 9. quaest. 23.* Caietanum, *2. 2. quaest. 95. art. 8. circà solutionem ad 3.* Siluestrum, *verb. Duellum*, Delrium, *lib. 4. Disquisit. Magic. cap. 4. quaest. 4. sect. 2*, & alios DD. qui sparsim in suis Voluminibus de Duello meminere.

Lyranus.

Henricus.

Caietan.

Siluester.

Delrius.

3 Alij, teste Ioanne de Lignano, *in Tract. de Duello, cap. Circà septimum. n. 1.* & Iacobo de Castillo, *cap. 1.* appellarunt Duellum *IVDICIVM*, nō quòd à Deo rei manifestatio, expectanda esset, sed quòd fieret ad formam *Iudicij contentiosi*: nàm sicut in Iudicio contentioso (inquit Ioannes de Lignano) sunt *Actor, & Reus, Iudex, & Instrumenta* instruentia, per quæ largo modo sumpta, pro quibuscumque causam instruentibus, vt *l. 1. ff. Si instru.* fit Veritatis declaratio, vt feratur diffinitiua Sententia: sic in Duello sunt *Actor, & Reus*, puta *Prouocans*, & *Prouocatus, Iudex*, instrumenta, vtpotè arma, quibus se inuicem percutiunt. Nàm sicut in Iudicio contentioso, quis alium conuincit Testibus, Scripturis, Confessionibus, vt *de restit. Spol. cap. Cùm ad Sedem*. Sic in Duello quis Armis corporalibus vincit, vt sicut in primo, qui est conuictus, est in casu condemnationis: sic à simili conuictus in hoc ad similitudinem illius Iudicij contentiosi, sit & ipse in casu condemnationis.

Io. de Lig.

Iacob. de Castillo.

4 Porrò, quàmuis antiquitùs quibusdam Gentium moribus hoc Purgatiuum Duellum receptum fuisset; non tamen omnibus in criminibus illud committere licitum erat, sed solummodò in aliquibus, iuxtà diuersarum Gentium mores. Et quidem varij enumerantur Casus, in quibus apud Longobardos iuxtà Ciuiles eorum leges, Purgatiuum Duellum committi permitteretur: Ipsi enim quoties coràm Iudice integra probatione defectus quisquam esset, atque aliquid ad plenam intentionis Fidem Prætori faciendam deesset, Duellum concedebant; dùm tamen, qui rem Pugna decidi petebat, *iureiurando* sanxisset, *non dolo malo, nec calumniæ causa* eò confugere, sed quòd aliter, quàm *Diuino Iudicio*, rei gestæ Veritas erui non posset.

Apud Longobardos, in quo casu permittebatur purgatiuū Duellum.

5 Enumerat Alciatus varios Casus, nimirùm, *Si læsæ maiestatis* Reus non quisquam delatus est: *Si Homicidium* quis intrà induciarum tempus fecisset, vel *Parricidium* causa hæreditatis adipiscendæ: *Si Incendiarium*, vel *Periurum*, vel *Depositi*, quod non minus viginti aureis censeatur, *Abnegatorem*, vel falsi documenti *Confessorem*, violenturumque *Compulsorem*, vel Rei à Seruo tuo subreptæ, *Receptatorem* dixero: Si Parentis, cuius hæres extitisti, *æs alienum* dissolue-

Quænam fuerint causæ cōmittendi purgatiua Duella?

re

re nolueris, *si Cuculum* me, aut *Adulterum*, aut Vxoris tuæ *Attrectatorem* prædicaueris.

Pro mulieribus, Quinam Duellum suscipebant?

7 *In mulieres* quoque huiusmodi prouocationi eo Iure locus est, Certamenque pro eis *Propinquiores* suscipiunt, aut quos ipsæ in hac re sibi *Aduocatos*, honorisque Propugnatores constituunt. Si enim *Maritus* Adulteram Vxorē dixerit, pugnandum est; quod, & ad quemlibet extraneum porrigitur. Idem, si necem Mariti eam procurasse asseueretur.

Alij casus, in quibus committebatur Duellum?

Contrà *Seruum* quoque, qui in libertatem prouocauerit, assertionis Iudicium arbitratu Domini, per Duellum definitur.

7 Sed & si malę Fidei *Possessorē* te dixero, licebit tibi si quinquennio possederis, vel Sacramento tuam causam tueri, vel Duello. Quod si de dominio, possessionisque acquisitione ambigatur, & vterque priora jura prætendat, tunc quoque singulari Certamini locus est. Idem cùm vtrinque *Testes* in Iudicio producti contraria, confusaque asseuerant. Vide Alciatum *in Tractat. de Duello cap.* 4. vbi alias suscipiendi Purgatiui Causas Duelli, varias apud Nationes viguisse recenset.

Tom. 4. Variorū Doctorum. Apud Alios tom. 12.

QVÆSITVM II.

Vtrùm Duellum ad Delictum purgandum, seù ad Innocentiam probandā, vel ad Veritatem manifestandam, sit licitum?

SVMMARIVM.

1 *Duellum ad delictum purgandum, seù ad Innocentiam probandam, &c. est intrinsecè malum, & ab Ecclesia damnatum.*

2 *Illicitum est, cædem humanam eligere ad eum finem, ad quem de se est inutilis.*

3 *Duellum tali fine commissum, est de se fallax argumentum ad declarandam veritatem, ac Iustitiam alicuius causæ.*

4 *Cruentum Duellum Ius Naturæ, ac Gentium peruertit.*

5 *Duellatoria Victoria, nullam habet connexionem cum veritate, ac Iustitia causæ, ob quam Duellum committitur. Duellatoris victoria, non est inditium Dei voluntatis, ostendentis victoris Iustitiam.*

6 *Quid circà hoc senserit Caietanus?*

7 *Duellum huiusmodi non solùm malum, sed etiam perniciosum est ex suo genere.*

1 RESPONDETVR, Duellum eo modo sumptū, esse *intrinsecè malum*, & ab Ecclesia damnatum, vt patet ex *cap. Monomachiam 2. quæst. 5. extrà. de Purgat. vulg.* Ità communiter asserunt Theologi cum D. Thoma 2. 2. *quæst. 96. art. 8. ad 3.* Et est in duplici Specie malitiæ, nempè Homicidij, & Irreligionis, seù Diuinationis. Responsio negatiua. D. Thom.

2 *Ratio* est, quia in tali Duello eliguntur cædes humanæ ad finem, ad quem sunt *per se inutiles*: ergo in eo reperitur *malitia Homicidij*. Siquidem cædes hominis eligi non potest, nisi sit necessaria ad finem aliquem maioris momenti, qui cæde illa comparari potest: cædes autem inutilis ad finem, non est necessaria: ergo eius electio est *intrinsecè mala*, propria sua malitia. Quòd autem tales humanæ cædes inutiles sint ad finem in tali Duello intentum, Probatur, quia illa Pugna nullam habet connexionem cum Criminis veritate, aut falsitate: ergo est inutilis ad illum finem: quia si Pugna peracta, res adhùc manet anceps, quid profuit Pugna ad Veritatem eruendam? Ratio. 2. In tali Duello reperitur malitia homicidij.

3 *Præterea* Probatur: Ad de-

Secunda ratio.

Tale Duellum, est medium fallax ad ostendendam veritatem, &c.

clarandam Veritatem, & Iustitiam caussæ, vti *medio* suapte natura *fallaci*, & quod sæpenumero palàm falsitati, & iniustitiæ suffragatur, còtrà Viri boni, & Sapientis officium est: Sed Duellum quocumque nomine (nisi fortè Deo iubente) susceptum, apertè caussæ deteriori, nò minùs quàm meliori fauet, cùm in eo non ratò is occubuerit, cuius erat caussa iusta, & qui solus Innocens erat, vt pluribus constat Exemplis, ac præsertim *ex cap. Significantibus. de purgat. vulg.* vbi refert Innocentius III. Spoleti accusatum furti hominem Innocentem, & duos eius fratres Duello cecidisse ab Accusatore falso, posteà verò volente Numine, apertè probata est Accusati *Innocentia:* ergo Victoria Duelli non pendet à veritate delicti, sed aliundè.

Innocent. III.

Tertia ratio.

Duellum huiusmodi est contra Ius naturale.

4 *Tandem*. Ius Naturæ, & Gentium hoc præscribit, vt *Innocens* absoluatur, & *Nocens* puniatur: Sed sæpè euentum Duellum, hoc omne Ius peruertit, cum Sonti, & Indigno Vitam addicit, & Innocenti eripit: ergo per se Duellum est periniquum.

Argum.

5 Sed Dices, Victoriam per se non pendere à Veritate, sed ex voluntate Dei vtentis Victoria ad Veritatem ostendendam, quod pluribus patet Exemplis, tàm in Veteri, quàm in Noua lege.

Solutio.

Victoria Duellatoris, non ostendit iustitiam eius caussæ.

In tali Duello interuenit tentatio Dei.

Respondetur, Eadem ratione, qua Victoria non pendet à Veritate, sed à Iustitia caussę Duellatorum, ideò *illicitum* esse Duello vti ad Veritatem manifestandam, quia id esset *tentare Deum*, nec fas est vti *medio* tàm *pernicioso*, & *indifferenti*, nullamque habente cònexionem cum Veritate caussæ, nisi apertè in sua lege, dispensante Deo, atque attestante, Se vti velle tali medio ad Veritatem aperiendam; vt contigit in varijs Casibus, qui in argumento posito, euenisse supponuntur. Nunc autem, nec talis Diuina Dispensatio, nec Permissio est, immò Canonica Prohibitio omnibus comperta est: ergo non licet Duello vti ad Veritatem manifestandam.

6 Hæc omnia paucis explicantur à Caietano 2. 2. *quæst.* 95. *art.* 8. vbi de Duello Purgatiuo loquens, ait: Huiusmodi *Duellum*, licèt, vt in litera dicitur, magis accedat ad rationem *Sortium*; *malum* tamen est *ex suo genere Sortilegium*, quia in propria ratione claudit repugnantiam ad rectam rationem, scilicet, inducere in Testimonium, quod non est Testimonium: quoniam constat habentes Ius succumbere quandòque in Duello, vt patet *in cap. Significantibus. extrà, de purg. vulg.* Caietan.

Huiusmodi Duellū purgatiuū perniciosum est ex suo genere.

7 Nec solùm huiusmodi Duellum est malum ex suo genere, vt Mendacium; sed etiam est *perniciosum ex suo genere*, quia contrà rectam rationem eligit vterque percutere Proximum, & contrà rectam rationem, Vita vtriusque ex proposito exponitur Mortis, & vulnerum periculo cum *Dei tentatione*, & Diuini fit *vsurpatio Iudicij*, & Diabolica inuentio adimpletur.

QVÆSITVM III.

An si quis Innocens ab Iniquo Iudice damnaretur, vt vel in Duello pugnaret ad obiecti Criminis Purgationem, vel Mortem subiret, liceret Ei Duellum acceptare?

SVMMARIVM.

1 *Præmittuntur aliqua pro Quæsiti explicatione.*

2 *Prima responsio, absolutè asserens, illicitum esse, tale Duellum acceptare.*

Se-

3 *Secunda Responsio distinguens, nempè licitum esse tale Duellum acceptare contrà Nocentem, & iniqui Iudicis Ministrum, secus contrà Innocentem.*

4 *Tertiæ Sententiæ affirmatiuæ adhæret Auctor, asserens licitum esse in tali casu, oblatum Duellum acceptare.*

5 *Acceptare non licet Duellum ex praua illa intentione, qua offertur à Iudice, nempè ad Veritatem manifestandam; sed solùm ex animo se defendendi.*

6 *Duellum tali pacto acceptatum, non est intrinsecè malum, nec contrà Ius naturale.*

1 PRÆMITTIMVS Innocentem posse Vim pati, vel ab Iniquo Iudice, qui illum condemnaret, vt vel in Duello pugnaret ad obiectum *crimen purgandum*, vel, vt mortem certò subiret: posse etiam Vim pati Innocētem ab Iniusto Accusatore, à quo ad Purgatiuū Duellum prouocaretur. Hæc duo valdè diuersa sunt: *Primum* ad præsentem pertinet Sectionem, *Alterum* ad Octauam, vbi de Quarta Duelli Specie, hoc est, de Duello Criminalis, aut Ciuilis litis terminatiuo agendum erit.

Prima sententia negatiua.

2 RESPONDENT *Primò* Negatiuè ad Quæsitum Hostiensis, Goffredus, Roscella, quos refert, & sequitur Siluester, *verb. Duellum. quæst.*2. Henricus, *Quodlibeto.*5.*qu.*32. Abulensis, 1. *Reg. cap.*17. *quæst. vlt.* D. Antoninus, 3. *par. tit.*4. *cap. vlt.* §. *vlt.* Tabiena, *verbo Duellum*, *qu.*3. *num.*4. & *ibi* Armilla *nu.*5. Qui omnes asserunt, *illicitum* esse Innocenti tale Duellum acceptare. Quod probant, quia Duellum ad Veritatem eruendam, est *intrinsecè malum*; vt diximus superiori Quæsito. Deindè, quia Innocens ille Iniuriam minimè patitur ab eo, cum quo pugnaturus est, sed à *Iudice*. Non ergo ei licet acceptare Duellum, cum eo Tertio verè Innocenti, ac eius Vitam periculo exponere.

Hostiēsis. Goffredus. Roscella. Siluester. Henricus. Abulensis. D. Anton. Tabiena. Armilla.

Secunda sententia distinguēs. Layman.

3 RESPONDET *Secundò* Laymann, *lib.*3. *Sect.*5. *tract.*3. *par.*3. *c.*5. *de Duello*. Distinguendum tali pacto esse: Vel is, contrà quem Duello certandum est, *Nocens* sit, & Iniqui Iudicis tanquàm Minister, vel Satelles; ac proindè locum habeat Ius naturale defensionis, tanquàm *contrà Aggressorem*, & sic quidem *licere*: Vel is, contrà quem Duello certandum est, *Innocens* sit; & tunc non apparere, quo Iure, Duello congredi liceat. Ponamus enim, inquit, duos in criminis falsam suspicionem venisse, iisque optionem dari, vt vel mortem subeant, vel Duello congrediantur: arbitror confligere non posse, cùm per se, atque intrinsecè malum sit ad Innocentis occisionem aggredi.

Tertia sententia affirmatiua.

4 RESPONDENT *Tertiò* Alij: *Licitum* esse Innocenti huiusmodi *Duellum* acceptare; quorum probabiliorem Sententiam, Ego quoque amplector. Ità Sentiunt Angelus, *verbo Duellum. num.*2. Toletus *lib.*5. *Summæ cap.*6. *num.*32. Nauarra, *lib.*2. *de Restitut. cap.*3. *in* 2. *par. dub.*13. *in noua editione num.*295. & videtur approbare Caietanus, 2.2. *quæst.*95. *art.* 8. *circà solutionem ad* 3. *statim in princ.* Lessius, *lib.*2. *cap.*39. *num.*4. & Valentia dicit non esse improbabile, 2.2. *disp.*3. *quæst.*17. *punct.*1. *colum.*3. *versic. Ponunt etiam*. Et rationem reddit, quia licèt Innocens non patiatur Iniuriam ab illo Tertio, cum quo ei offertur Duellum, sed à Iudice; videtur tamen habere tunc Ius, vt aduersùs Iudicis iniuriam nitatur per incertum Duelli periculum, euitare certam aliòqui mortē, etiam cùm Tertij detrimento. Quādoquidem *plus Seipsum*, quàm illum in eo casu *diligere* potest; eò vel maximè, quòd iniquus Iudex Tertio illo tanquàm Instrumento vtatur ad exequendā iniquam mortis Senten-

Angelus. Toletus. Nauarra. Caietan. Lessius. Valentia.

tiam, quoàd vnam eius partem.

In quo casu liceat acceptare tale Duellū?

5 Hæc Sententia probabilior Mihi videtur: Illud autem aduotandum censeo, Innocenti non licere tale Duellum acceptare, ea *praua intentione*, qua offertur à Iudice, scilicèt ad Veritatem manifestandam; sed solùm *intentione se defendendi*, nempè, vt certam mortem, acceptato periculoso Duello, euadat. Sicque ea potiùs est Defensio, quàm Pugnę ex condictò Acceptatio.

6 Ad Primæ Sententiæ Argumenta, ex dictis iàm patet Responsio: Cuilibet enim. Ius Naturæ tribuit, suam Vitam tueri, ac Vim Vi repellere.

QVÆSITVM IV.

Vtrùm Princeps duobus Reis Capitis Supplicium commeritis, mutuum Duellum indicere possit: & nùm Reis acceptare licitum sit, ea conditione, vt Victor tanquàm Innocens absoluatur?

SVMMARIVM.

1 *Ratione Scandali illicitum est, Reis Capite Damnatis Duellum indicere.*

2 *Cur Iudex extrà Duellum, possit ex duobus Reis, vnum alterius Carnificem decernere, non autem in Duello?*

3 *Reo licitum est huiusmodi Duellum sibi oblatum acceptare ad propriam Vitam saluandam; præcisè tamen odio contrà alterum Duellatorem.*

RATIO dubitandi est, quia Princeps potestatem habet puniendi Reos, eisque Vitam donandi; ex quo sequi videtur, posse Principem decernere, vt ex duobus Reis, alter in alterum tâquàm Carnifex insurgat in Duello, sicuti extrà Duellum hoc agere posset.

Responsio negatiua.

1 Respondetur tamen *ad Primam* Quæsiti Partem cum Maiore, *in 4. distinct. 15. quæst. 23. §. Quartò argumentor.* Paulo Comitolo, *lib. 6. Moralium Respons. quæst. 6. num. 12.* Azorio, *tom. 3. lib. 2. cap. 5. quæst. 7.* Laymann, *lib. 3. Sect. 5. tract. 3. part. 3. c. 5.* Quòd licet secundùm se, & speculatiuè rem æstimando, non videatur id alienum à Iure Naturali, cùm id aliud non sit, quàm vtrumque Reū in alterutrum Iustitiæ Ministrum decernere, vt iustam mortis Sententiam in ipsum exequatur, ei autem qui præuenerit Vita condonetur; attamen *ob adiunctas circumstantias* non vacare periculo *Scandali*; quarè neque expediens, *neque licitum esse*.

Maior. Comitol. Azorius. Layman.

Solutio rationis dubitandi supraposit.

2 Ad Rationem autem dubitandi, Respondetur cum Comitolo *loc. cit.* posse quidem Principem, ex duobus Reis, alterum alterius Carnificem decernere extrà Duellum; non verò fas esse, vnum aduersùs alterum armare in Duello. *Ratio* disparitatis est, quia vt *Carnifex*, tunc esset Minister Legis, & Principis in necando altero, & bono consuleret publico, & Iustitiæ satisfaceret; *In Duello* autem non pro Iustitia, sed potiùs *pro Iniustitia* pugnaret: non pro communi causa, atque vtilitate, sed *pro sua* dumtaxat *Vita*, priuatoque bono, quo non parùm publicum læditur bonum; præsertim cùm fieri possit, vt *nequior*, & qui magis *perniciosus* futurus est Reipublicæ, Vitam retineat, minùs noxio sublato. Quæ omnes circumstantiæ consideratæ illicitam reddunt huiusmodi Duelli permissionem.

An Reis liceat huiusmodi Duellū acceptare?

3 Ad *Secundam* Quæsiti Partem, Respondetur cum Azorio *loc. cit.* Postquàm Princeps eiusmodi facultatem, Duello decertandi Reis con-

cessit, licitum videri id *acceptare*, non ex odio, sed tùm publicæ Iustitiæ Zelo, tùm propriæ Vitæ saluandæ causa. Ità etiam Laymann, *loc. citato*.

QVÆSITVM V.

Verùm quandò Illicitè suscipitur Purgatiuum Duellum, Illicita sit etiam illa Conditio, nè aliquis ex Circumstantibus alterutri ex Duellantibus opem ferat.

SVMMARIVM.

1 *Tenentur Adstantes ex Charitate, impedimentum aliquod præbere Duellatoribus, nè dimicent.*
Tenentur etiam prostrato in Duello opem ferre, nè ab Aduersario interficiatur.

2 *Vulnera, ac etiam mortem inferre possunt Adstantes Duellatori, qui ab oppugnando non desistit, ac suum Aduersarium, ad necem vsque impetit.*

3 *Assignatur ratio, cur teneantur Adstantes, Ei qui præualet in Duello, resistere, ac Prostrato opem ferre.*

Adstantes cohibere tenentur Duellatores.

Quid in casu, quo alter è Duellatoribus præualet?

1 RESPONDEO, *Illicitã* esse talem Conditionem; ex lege enim *Charitatis*, si commodè, & absque discrimine fieri possit, tenentur Adstantes impedimentum aliquod præbere Duellatoribus, nè Duellum committant; sic etiam, si Duellatorum alter inter pugnandum humi procumberet, tenentur Cæteri, Prostrato opem ferre, nè ab Irruente Inimico trucidetur.

Sed dubium est; quid agendum sit in eo euentu, in quo Duellator, qui viribus, armisque præualeret, nollet à Duellando desistere, nisi alteri Duellatori necem inferret: Liceretnè Adstantibus *Ipsum occidere*, dùm non possent aliter Duellum dirimere?

2 Respondetur, si Inimicus ipse ab oppugnando desistere nolit, donec Aduersarium neci tradiderit, posse Adstantes illi vulnera, immò & mortem inferre. Ità Petrus à Nauarra, *lib. 2. de Restit. num.* 299. Sanchez, *lib. 2. cap. 39. num.* 17. Filliucius, *tom. 2. tract. 29. cap. 8. num.* 156. Hurtadus, *de Spe, & Char. vol. 2. disp.* 170. *Sect.* 19. *§.* 158.

Nauarra. Sanchez. Filliucius Hurtadus

3 *Ratio* est, quia Victor *nullum Ius habet* ad victum Inimicum occidendum; & si quod Famæ, vel Honoris detrimentum, vel iacturam passus est, sibi illud parta Victoria reparauit. *Deinde*, si tunc Is, qui iam victus est, occumberet, *in æternum periret*, cùm lethalis peccati macula fœdatam haberet Animam, nisì fortè diuinitùs veræ Contritionis lacrimis abortis, Conscientiæ labes detergere posset.

Ratio, cur præualenti tali modo resistere licitum sit Adstantibus.

Sic etiam, quia propter contractam Duellando *Excommunicationem*, Ecclesiastica *Sepultura*, cæterisque militantis Ecclesiæ subsidijs, ac suffragijs careret. Quæ omnia detrimenta, quicumque potest à Proximo suo, si iniustè inferantur, auertere tenetur.

Altera ratio.

Vndè, cùm in casu posito, Victus Duellator, quòad tot discrimina subeunda, rationem habeat *Innocentis*; proindè si resistere nequeat, erit ab Adstantibus adiuuandus, vt imminens, & Vitæ, & Animæ discrimen euadat. Ac proindè etiam Armis abigendus erit Victor, si restiterit: qui si resistendo occumberet, Ipsi, & non Adstantibus esset mors imputanda.

Victus Duellator, habet rationem Innocentis.

SECTIO III.

DE QVAESITIS IN ORDINE

Ad Secundam Duelli Speciem,

HOC EST

Ad Duellum ostentatiuum Virium.

QVÆ Militari disciplina floruerunt, atque in dies florent Respublicæ, necessarium semper esse duxerũt armis exercere Adolescentes, vt clangente hostili classico, ad subita Belli pericula excurrerent, ac Victoriam referrent. Siquidem, vt cum Cassiodoro loquar, *Ars bellandi, si non præluditur, cùm necessaria fuerit non habetur. Discat Miles in otio, quò proficere possit in Bello.* Ideòque varia Ludorum Genera, seù potiùs vmbratiles instituerunt Pugnas, quibus simul, & vires exercerentur, & ad arma accenderetur Iuuentus, & adstanti Populo aliquid oblectamenti daretur. Verùm quia sæpissimè huiusmodi Ludicra exercitamenta in Funera desinunt, quæque cum lætitia, & plausu inchoantur, in luctum terminantur, & planctum; quodque ad vires exercendas est institutum, ad easdem debilitandas potiùs conuertitur, vt experimento comprobatum est in varijs Tauriludijs, cruentis Torneamentis, atque Hastiludijs, in quibus, vt cætera prætercam; *sexcentos vna die cæsos fuisse Torneatores*, Germanorum Historiæ testantur. Quapropter cùm de Duello Virium Ostentatiuo, Sectione sequenti dicturi simus, nonnulla hìc de huiusmodi Ludis ad Ostentandas Vires adinuentis, breuiter sunt præmittenda. Ideò sit

Cassiod. lib. 1. epist. 40.

QVÆSITVM I.

An licita sint Tauriludia, seù Ludicra Duella cum hominibus, & Tauris inita? & An qui ea permitterent, vel spectarent, peccatum committerent?

SVMMARIVM.

1 *Apud Romanos viguit olim vsus pugnandi cum Bellüis. Cæteræ nationes, à Romanis hunc pugnandi morem didicerunt.*

2 *Nauarri Sententia fuit, huiusmodi lusus agitationis Taurorum, esse peccatum mortale; licèt posteà hanc sententiam retractauerit.*

3 *Plurium peccatorum occasionem præbent huiusmodi ludi.*

4 *Iure Canonico prohibita sunt Torneamenta, & qui in illis moritur, priuatur Ecclesiasticâ sepultura.*

5 *Asseruit deinde Nauarrus, huiusmodi agitationem, de se non esse peccatum, si cum moderamine, ac debita cautela fiant.*

6 *Ex Auctoris Sententia, non interuenit lethale peccatum in huiusmodi Tauriludijs, si fiant absque periculo mortis, mutilationis, aut grauis vulneris.*

7 *In moderata Taurorum agitatione, cessat omne detrimentum, ac periculum, ratione cuius illam Summi Pontifices prohibuerunt.*

8 *Etiam Torneamenta, quæ cum moderamine fiunt, in Sacris Canonibus permittuntur.*

9 *Huiusmodi moderatæ agitationes ferarum, etiam post Pij V. Constitutionem, licitè exercentur.*

10 *Imminente periculo mortis, grauis*

vulne-

vulneris, aut notabilis detrimenti, illicitum est Taurilidia exercere, spectare &c. & in tali casu locum habet diploma Pij V.

1 ÆTEROS inter Ludos ad ostentandas vires, Populorumque oblectamenta susceptos, Ludus hominum cum Belluis frefrequentissimus olim erat, atque apud Romanos, magna Populi frequentia, ac Pugnantium pernicie in dies committi solebat in Circo, & Amphiteatro, quò omne Ferarum genus induci moris erat, vt humano sanguine sitim explerent, hominumque cadaueribus satiarentur. Quapropter Saluianus, *lib. 6. In Spectaculis*, ait, *deliciarum genus est, mori homines, impleri Ferarum aluos humanis carnibus, cum Circumstantium voluptate. Atque, vt hoc fiat Orbis impendium est.* Et Petronius, *in Satyr.*

Saluianus

Petron.

Quæritur in Syluis Mauris Fera, & vltimus Ammon
Afrorum excutitur, nè desit bellua dente
Ad mortes pretiosa suas, premit aduena classes
Tigris, & aurata gradiens vectatur in aula,
Vt bibat humanum Populo plaudente cruorem.

Ex Romanis hunc pessimum cum Belluis pugnandi morem hauserunt variæ Nationes, non ea tamen Ferarum frequentia, nec quouis tempore, sed solummodò statis anni temporibus, & cum Tauris; quapropter Dubium est, An tales Pugnæ licitæ sint.

Prima sententia.

2 Prima Sententia fuit Nauarri *tom. 2. de 5. præcept. Decal. cap. 15. nu. 18.* vbi ait: Se olim interrogatum Madriti, vbi Curia Regia residet, An Lusus agitationis Taurorum sit peccatum mortale, respondisse sequentia, in hæc verba.

Nauarrus.

Primum: Ante septuaginta annos, se coràm Confessario Compluti accusasse, quòd cùm esset adhuc puer illius Academiæ Scholasticus, Taurorum agitationis Spectaculo interfuisset.

Secundum: Quòd quia tunc viderat duos, aut tres homines à quodam Tauro feroci immaniter dilaniari, statuerat nunquàm ampliùs eorum agitationis Spectaculo interesse, & itá nunquàm ampliùs interfuerat.

Tertium: (verba sunt Nauarri) Quod ab hinc viginti, & triginta annis libenter subscripsissem prædictam agitationem *esse peccatum mortale*. Tùm quia sic audiueram à Præceptoribus meis Parisiensibus, qui celeberrimæ illius Academiæ Complutensis fundamenta iecerunt. Tùm quòd in Gallia non solent sic agitari, cuius rei causa non est, quam aliqui existimant, scilicet quod sint cicures, & mansueti: nostra enim ætate Tholosæ quædam Vaccha, quam Prædiues quidam Burgensis, Hispanico more, in amplo suæ domus pauimento agitare fecit, ipsummet ascensis aliquot scalarum gradibus interfecit.

An lethale peccatũ interueniat in huiusmodi agitationibus.

3 Tùm quòd eiusmodi agitationis Spectaculum multorum peccatorum superbiæ, vanægloriæ, luxuriæ, gulæ, iræ, & aliarum specierum occasionem præbet. Tùm quòd illiciti sunt ludi, in quibus, vt plurimùm occisiones, & magna vulnera contingunt, qualia in hac agitatione contingere videntur. Tùm quia, vt ille Capitaneus Ioannes ab Azpilcueta dicere solebat, in his Taurorum agitationis ludis: *Viros magis ad fugiendum hostem, quàm ad spectandum sese assuefacere*, ob idque nunquàm huiusmodi ludis intererant.

Ratio cur sit graue peccatũ.

4 Tùm quòd Torneamenta Iure Canonico prohibentur *cap. 1. & 2. de Torneamentis*, adeò vt, qui in illis moritur, quàmuis Confessus, & Sacra Communione munitus dece-

Altera ratio ex eo quod prohibita sint Torneamenta.

dat,

dat, non sit *in Sacro loco* sepeliendus; & agitatio Taurorum, Torneamentis similis videtur: Ergo de ea idem erit Ius *l. Illud. ff. ad l. Aquil.* His argumentis permotus Nauarrus, illicita esse putabat huiusmodi Tauriludia.

Taurorũ agitatio, in quo casu licita?

5 Verùm mutata deindè Sententia, asseruit Nauarrus: *Agitationem Taurorum cum Moderamine, & debita Cautela, de se non esse peccatum: Sanctissimam tamen fore legem, quæ illam prohiberet, quoniam rarò debita Cautela, & Moderamine exercetur.*

Auctoris sententia.

Dupliciter iniri possunt Tauriludia.

6 Mihi tamen distinguendum esse videtur tali pacto. Vel enim huiusmodi *Tauriludia* inirentur *absque probabili periculo* mortis, mutilationis, aut cuiusuis notabilis detrimenti: Vel *periculum* adesset in eo ludo mortem subeundi, aut lethalia vulnera ab irruente Tauro accipere. *Si Primum*, non esse ea illicita, nec Pugnantes, Pugnamue Spectantes, aut Pugnæ locum concedentes, fore lethali peccato obnoxios. Ità sensit idem Nauarrus *loc. cit. num. 21.* vbi relato Diplomate à Pio V. contrà Tauriludia edito, limitat Diploma illud, locum non habere in agitatione Taurorum, vel aliarum Ferarum, ità *moderata*, vt probabiliter credi possit, eam non consequutura notabilia documenta personalia, puta mortes, vulnera, ossium rupturas, & id genus alia. Ità etiam sentit Rodriquez *in QQ. Regul. tom. 3. quæst. 68. art. 1.* vbi nonnullos alios pro hac sententia citat DD.

Si moderatè, & absque periculo fiant, sunt licita

Rodriq.

Prima ratio ex eo quod cessat ratio prohibitionis.

7 *Et ratio* deducenda est ex ratione finis, propter quem ad talem legem edendam motus fuit Summus Pontifex, quia nimirùm ex huiusmodi agitatione, *hominum mortes, membrorum mutilationes, animarumque pericula frequenter oriebantur*: Sed in Moderata Taurorũ agitatione, huiusmodi cessãt pericula, ac detrimẽta; ac proindè cessare etiam debet legis obligatio, quòad moderatam Tauri agitationem, & iuxtà limites rationis legis, debet restringi, vel extendi lex. *Argum. l. cum Pater. §. Dulcissimis. ff. De legat. 2. & l. Adigere. §. Quàmuis. ff. de Iur. patron. cap. Suggestum. cap. Mennnimus*, cum annotatis eis à Panormitano, ab Alijs recepto *de Appellationibus, & cap. Quoniam, contrà falsam. de probation.*

Secunda ratio, ex eo quod etiam moderata Torneamenta permittuntur.

8 *Prætereà*: Licet prohibita sint absolutè *Torneamenta*, vt patet *ex cap. 1. de Torneamentis*, permittuntur tamen illa, quæ *cum Moderatione* prædicta fiunt, quia in eis cessat ratio illius prohibitionis absolutè, vt patet *in Extrauag. 1. de Torneamentis*, & vsus totius Christiani Orbis obseruat.

Tertia ratio ex consuetudine

9 Tandem, quia videmus vbique *etiam in Vrbe* (inquit Nauarrus) passim agitari Tauros, Boues, & Bufalos, cordis longis, pedes, vel cornua ligatos, etiam per medios calles, transitu hominum frequentes; quod tamen nemo, etiam post prædictam Extrauagantem, damnat, quàmuis aliquandò contingat aliquod notabile nocumentum. Immò quotannis in Carnispriuio solemnis cursus Equorum, Bufalorum, Equarum, Brauijs præuertenti propositis, in Vrbe celebratur; quàmuis casu insidentium, & occursu eorundem, nonnunquàm prædicta mala contingant.

Imminẽte periculo mortis, vulneris, &c. illicita sunt Tauriludia.

10 Si verò dicatur *Secundum*, nempè huiusmodi *Tauriludia*, cum probabili mortis, aut vulneris periculo iniri, tunc certum est ea fore *Illicita*; quandoquidem nulla necessitate, aut vtilitate cogente, homines vitam suam exponerent euidenti mortis discrimini, ad solam adstantis Populi oblectationem. Quapropter meritò ea prohibuit Summus Pontifex Pius V. edito Diplomate Calendis Nouẽbris anni 1567. quod cùm ad hanc rem plurimùm pertineat, & lectu dignissimũ sit, hic apponere operæ pretium visum est, vt Tau-

Pius V.

rilu-

rilusores ab huiusmodi cruentis Ludis animum auertant.

EXEMPLAR

Diplomatis Pij V. Pontificis Maximi, prohibentis Agitationem Taurorum, aliarumque ferarum Bestiarum.

SVMMARIVM.

1 *Exponit Pontifex rationem huius prohibitionis.*
2 *Sub pœna Excommunicationis prohibet huiusmodi Ferarum agitationes.*
3 *Ecclesiastica Sepultura priuat eos, qui tales agitationes exercendo, moriuntur.*
4 *Clericis, tàm Sæcularibus, quàm Regularibus, sub pœna Excommunicationis prohibet, huiusmodi Spectaculis interesse.*
5 *Prohibet, ac irritat omnes Obligationes, Iuramenta, ac Vota à quibusuis facta, de huiusmodi Bestiarum agitatione etiamsi in honorem alicuius Sancti, aut alicuius Ecclesiasticæ solemnitatis facienda esset talis agitatio.*
6 *Principibus omnibus præcipit, vt hanc Sanctionem seruari faciant; ac Feudatarijs transgressoribus, pœnam priuationis Feudorum imponit.*
7 *Idem quoque præcipit sub pœna Censura Ecclesiasticæ omnibus Patriarchis, Primatibus, Episcopis, ac omnibus locorum Ordinarijs.*
8 *Priuilegijs, ac Constitutionibus contrarijs quibuscumque, derogat.*
9 *Transumptis, eandem fidem decernit esse adhibendam, quæ eisdem suis litteris adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensa.*

PIVS EPISCOPVS Seruus Seruorum Dei Ad perpetuam rei memoriam.

DE Salute Gregis Dominici, nostræ curæ Diuina dispensatione crediti, prout ex debito Pastoralis officij adstringimur; sollicitè cogitantes, Fideles cunctos Gregis eiusdem ab imminentibus corporum periculis, etiam animarum pernicie perpetuò arcere studemus. Exordiũ.

1 Sanè, licèt *detestabilis Duellorum vsus* à Diabolo introductus, vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem luctetur, ex Decreto Concilij Tridentini prohibitus fuerit; nihilominùs adhùc in plerisque Ciuitatibus, & alijs locis, quàmplurimi *ad ostentationem virium suarum*, & audaciæ, in publicis, priuatisque Spectaculis, *cum Tauris, & alijs feris Bestijs* congredi non cessant, vndè etiam hominum mortes, mẽbrorum mutilationes; animarumque pericula frequenter oriuntur. Causa prohibitionis.

2 Nos igitur considerantes hæc Spectacula, vbi *Tauri, & Feræ* in Circo, vel Foro agitantur, à pietate, & charitate Christiana aliena esse, ac volentes hæc cruenta, turpiaque Dæmonum, & non hominum Spectacula aboleri, & animarum Saluti, quantùm cum Deo possumus prouidere, omnibus, & singulis Principibus Christianis, quacunque, tàm Ecclesiastica, quàm mundana, etiam Imperiali, Regia, vel quauis alia dignitate fulgentibus, quouis nomine nuncupentur, vel quibusuis Cõmunitatibus, & Rebuspublicis, hac perpetuò nostra Constitutione valitura *sub Excommunicationis, & Anathematis pœnis, ipso facto incurrendis, prohibemus, & interdicimus*, nè in suis Prouincijs, Ciuitatibus, Terris, Oppidis, & locis, huiusmodi Spectacula, vbi *Taurorum*, aliarumque Ferarum Bestiarum agitationes exer- Prohibitio agitationis Taurorum, & ferarum Bestiarum.

centur, fieri permittant. Militibus quoque, cæterisque alijs personis, nè cum Tauris, & alijs Bestijs in præfatis spectaculis, ipsi tàm pedestres, quàm equestres congredi audeant, interdicimus.

Morientes ibi careant Ecclesiastica Sepultura.

3 Quòd si quis eorum ibi mortuus fuerit, *Ecclesiastica careat Sepultura*.

Clericis spectaculis non intersint, neque Milites.

4 Clericis quoque, tàm Regularibus, quàm Sæcularibus Beneficia Ecclesiastica obtinentibus, vel in Sacris Ordinibus constitutis, *sub Excommunicationis pœna*, nè eisdem Spectaculis intersint, similiter prohibemus.

Cõtractus omnes de eiusmodi agitationi bus irritantur.

5 Omnesque *Obligationes, Iuramenta, & Vota*, à quibusuis personis, Vniuersitate, vel Collegio de huiusmodi Taurorum agitatione, etiam vt ipsi falsò arbitrantur, *in honorem Sanctorum*, seu quarumuis Ecclesiasticarum Solemnitatum, & Festiuitatum, quæ diuinis laudibus, spiritualibus gaudijs, pijsque operibus, non huiusmodi ludis celebrari, & honorari debent, hactenùs factas, & facta, seu in futurum facienda, quæ, & quas omninò prohibemus, cassamus, & annullamus, ac pró cassis, nullis & irritis haberi, perpetuò decernimus, atque declaramus.

Principes hanc Sanctionem seruari faciant.

6 Mandamus autem omnibus Principibus, Comitibus, & Baronibus S. R. E. Feudatarijs, *sub pœna priuationis Feudorum*, quæ ab ipsa Ecclesia Romana obtinent. Reliquos verò Principes Christianos, & Terrarum Dominos prædictos, hortamur in Domino, & *in virtute Sanctæ Obedientiæ mandamus*, vt pro diuini nominis reuerentia, & honore, præmissa omnia in suis Dominijs, ac Terris huiusmodi exactissimè seruari faciant, vberrimam ab ipso Deo mercedem tàm boni operis recepturi.

7 Ac vniuersis Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, alijsq; locorum Ordinarijs, *in virtute Sanctæ Obedientiæ*, sub obtestatione diuini Iudicij, & interminatione maledictionis æternę, quatenùs in Ciuitatibus, & Diœcesibus proprijs, præsentes nostras litteras sufficienter publicari faciant, & præmissa, etiam sub pœnis, & censuris Ecclesiasticis, obseruari procurent.

Prælati sub censuris Ecclesiast. idem procurẽt.

Quibuscunq; nõ obstantibus.

8 Non obstantibus quibusuis Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac exemptionibus, priuilegijs, indultis, facultatibus, & litteris Apostolicis, quibusuis personis cuiuscunque qualitatis, & conditionis existentibus, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsque efficacioribus, & insolitis clausulis, nec non irritantibus, & alijs decretis, in genere, vel in specie, etiam Motu proprio, ac aliàs quomodolibet concessis, approbatis, & innouatis, quibus illorum tenores præsentibus pro expressis habentes, specialiter, & expressè derogamus, cæterisque contrarijs quibuscunque.

Fides trãsumptorũ.

9 Volumus autem, quòd præsentes litteræ in Cancellaria nostra Apostolica, & acie Campi Floræ de more publicentur, & inter Constitutiones *perpetuò valituras* describantur, & earum transumptis etiam impressis manu alicuius Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius Prælati munitis, eadem prorsùs fides vbique adhibeatur, quæ eisdem præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo, &c.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, millesimo, quingentesimo sexagesimo septimo, Kalendis Nouembris, Pontificatus nostri Anno Secundo.

D.P.An.2 die 1. Nouemb.

QVÆ-

QVÆSITVM II.

Vtrùm prædicta Constitutio Pij V. Contrà Tauriludia, fuerit ab alijs Summis Pontificibus abrogata?

SVMMARIVM.

1 *Prædicta Constitutio Pij V. modificata fuit à Gregorio XIII. pro Regnis Hispaniarum.*
2 *Ponitur Exemplar Gregorianæ Constitutionis.*
3 *Hac Constitutio, exceptis Hispaniarum Regnis, Quoad reliqua confirmat Constitutionem Pij V.*
Clerici omnes, tàm Regulares, quàm Sæculares in sacris Ordinibus cōstituti, vel beneficia Ecclesiastica possidentes, si prædicta Constitutionis transgressores extiterint, pœnam Excommunicationis incurrunt.
4 *Hæc pœna Excommunicationis, non est latæ sententiæ, nec comprehendit Clericos in minoribus constitutos.*
5 *Obligationes, Iuramenta, &c: vt suprà, etiam irritantur, ex vi prædictæ Constitutionis.*
6 *Prædicta Constitutio Pij V. iterùm modificata fuit à Clemente VIII.*
7 *Ex vi Clementini Diplomatis, Constitutio Pij V. redacta est ad terminos Iuris communis, & Sacrorum Canonum.*
8 *Principes, ac Rectores Ciuitatum Tauriludia permittentes, non ampliùs excommunicantur, ex vi prædicti Diplomatis; modò illa, non permittant fieri diebus Festis, vel absque debito Moderamine; vt si mortis, vel vulneris periculum immineret.*
9 *Excommunicatio comminatoria Pij V. aduersùs Ecclesiasticos, huiusmodi ludis adstantes, est iàm sublata, ex vi eiusdem Clementini Diplomatis.*
10 *Quoad Regulares, prædicta Pij V. Constitutio, adhùc in suo robore permanet.*

1 RESPONDETVR *Primò*, Prædictam Constitutionem, vniuersaliter loquendo, adhuc in suo robore permanere, sed tantum modò à Gregorio XIII. moderatam fuisse, vt locum non haberet in Hispaniarū Regnis, quòad *Laicos*, ac fratres *Milites* tantùm, quarumcunque Militiarum, & dummodò huiusmodi Tauriludia, Festis non inirentur diebus, vt patet, ex Gregoriano Diplomate, edito Anno Domini 1575. die 25. Augusti, vbi hęc habentur. Rrima Responsio. Simpliciter non est abrogata dicta constitutio. QuòadRegna Hispaniæ, abrogata est à Greg. XIII

2 *Exponi Nobis nuper fecit &c. Nos ipsius Philippi Regis, Nobis in hac parte humiliter porrectis supplicationibus inclinati, Excommunicationis, Anathematis, & Interdicti, aliarumque Ecclesiasticarum Sententiarum, & Censuras in ipsius Pij prædecessoris Constitutione contentas pœnas, in eisdem Hispaniæ Regnis, quòad Laicos, ac fratres Milites tantùm, quarumcunque Militiarum, etiam Præceptorias, & Beneficia ipsarum Militiarum pro tempore obtinentes, dummodo dicti fratres Milites Sacris Ordinibus initiati non fuerint; & agitationes Taurorum Festis diebus non fiant, auctoritate Apostolica, tenore præsentium tollimus & amouemus, præmissis, alijsque in contrarium facientibus, non obstantibus quibuscunque (prouiso tamen per eos, ad quos spectauerit, quòd exinde alicuius mors, quòad fieri poterit, sequi non possit, &c.)* Exemplar Gregoriani diplomatis.

3 Vbi notandum est cum Azorio *tom. 3. lib. 2. cap. 15.* ex vi huius Gregorianæ Constitutionis, exceptis supradictis, confirmatam esse in reliquis Pij V. Constitutionem; ideòq; *Clericos*, tàm *Regulares*, quàm *Sæculares*, Beneficia Ecclesiastica obtinentes, vel in Sacris Ordinibus constitutos, his Spectaculis interesse non posse, *sub pœna Excommunicationis*, eamque obligationem esse ad *peccatum mortale*, quoniam imponitur sub pœna Excommunicationis. Azorius. Clerici adhùc nō possunt huiusmodi spectaculis interuenire.

4 Præterea notandum est, non esse Sententiam Excommunicationis *latam*, sed *ferendam*, nec ipso facto incurri; sed post monitionem, Episcopus potest Excommunicationem ferre. Item non comprehendi Clericos omnes in minoribus Ordinibus constitutos, sed *in Sacris*, & Beneficia Ecclesiastica habentes.

Quinàm Clerici prohibeantur &c.

5 Et tandem, omnes *Obligationes*, *Iuramenta*, *& Vota* à quibusuis Personis, Vniuersitatibus, vel Collegijs de Taurorum agitatione in honorem Sanctorum, seu quarumuis Ecclesiarum Solemnitatem, aut Festiuitatem factas, aut faciendas inposterùm, esse irritas, & cassas ipso facto, ità Pio V. decernente in sua Constitutione, quæ ex hac parte derogata non fuit à Gregorio.

Obligationes, ac vota, adhùc sunt irrita.

6 RESPONDETVR *Secundò*. Eandem Pij V. Constitutionem pro Hispaniarum Regnis, rursùs modificatam fuisse à Clemente VIII. anno Domini 1596. Pontificatus sui anno 4. Nàm animaduertens Summus Pontifex, Censuras latas contrà Taurilusores, ac Tauriludij Spectatores, nihil, aut parùm profuisse, æquum fore duxit, eas omninò auferre; ait enim: *Nos considerantes, poenas omnes Excommunicationis præsertim, & Anathematis, Salutares esse debere, quòd eo consilio adhibendæ sint, vt omnes illarum timore perterriti, eas res, quæ prohibentur, omninò euitent; & animaduertentes commemoratas Censuras, & poenas, parùm in dictis Hispaniarum Regnis hactenùs profecisse, atque hoc tempore, non solùm Animabus non mederi, sed plurimùm obesse, quinimmò materiam scandali plerisque afferre.*

Secunda responsio ad Quæsitum.

Iterum abrogata fuit dicta constit.

His sanè malis, atque periculis pro debito Pastoralis Officij, quantùm cum Domino possumus, occurrere cupientes, Auctoritate Apostolica, tenore præsentium, Excommunicationis, atque Anathematis, cæterasque poenas in dictis literis contentas, quòad omnes in illis expressos, in Regnis Hispaniarum dumtaxat, tollimus, remouemus, & amouemus &c.

7 *Vbi* notandum est cum Rodriquez *in QQ. Regular. tom. 3. q. 68. art. 2.* ex vi Clementini Diplomatis, Constitutionem Pij V. redactam esse ad terminos *Iuris Communis*, & Sacrorum Canonum; vt patet ibi: *Easdemque Pij Prædecessoris litteras ad terminos Iuris Communis, cui per præsentes non intendimus derogare, perpetuò reducimus, reductasque, & restitutas esse decernimus, & declaramus. Non obstantibus præmissis, necnon cæteris Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, alijsque contrarijs quibuscunque.*

Rodriq.

8 *Præterea*, nec fore Excommunicatos Principes, ac Rectores Ciuitatum, Tauriludia fieri permittentes, dummodò ea cum debito Moderamine fieri permitterent; itàvt nullum subsequi posset cædis, aut vulneris periculum, neque ea Festis diebus fierent; vt patet ibi: *Volumus autem, vt huiusmodi Taurorum agitationes in eisdem Hispaniarum Regnis, festis diebus non fiant, & per eos, ad quos spectat, prouideatur, nè inde alicuius mors, quòad fieri poterit, sequatur.*

Sublata est excommunicatio còtra Principes, ac Rectores Ciuitatū.

9 *Tertiò* notandum est, Excommunicationem comminatoriam aduersùs Ecclesiasticos appositam in Pij V. Constitutione, à Clemente VIII. sublatam; itàvt *Clerici Sæculares* Beneficia Ecclesiastica obtinentes, vel in Sacris Ordinibus constituti, huiusmodi Tauriludijs adstantes, *non incurrant* in dictam Excommunicationem comminatoriam. Admonentur tamen in Domino, ne interesse velint huiusmodi Tauriludijs, à Charitate, & Pietate Christiana tàm alienis: indecens enim est, vt illi, qui Christum Dominum mansuetissimum Agnū repræsentant, proprijs oculis hæc cruenta, turpiaque Dæmonum, & non hominum Spectacula videndo approbent. Vndè ait Summus Pontifex: *Clericos verò Sæculares, Beneficia Ecclesiastica obtinentes, vel in Sacris Ordinibus, seù in Ecclesiastica Dignitate constitutos, in dictis Hispaniarum Regnis exi-*

Sublata etiam est excom. còtra Ecclesiasticos.

sten-

stentes, per præsentes monemus, & hortamur in Domino, ne paterna hac nostra, & Sedis Apostolicæ benignitate abutantur, sed memores muneris, & vocationis suæ, eamque vtriusque rationem habeant, vt nihil, quod à propria dignitate & à sua, cæterorumque Salute alienum existimatur, vllo vnquàm loco admisisse, arguantur.

Quòad Regulares non fuit abrogata Pij constitutio.

10 *Vltimò* notandum est, Pij V. Constitutionem, quantùm ad *Regulares*, adhuc in suo robore permanere: Clemens enim VIII. etsi Clericis Sæcularibus Tauriludia spectantibus, Excommunicationis pœnam non infligat; excipit tamen Regulares, vt patet ibi: *Monachis, & Fratribus Mendicantibus cæterisque cuiuscunque Ordinis, & Instituti, Regularibus exceptis.* Vide Rodriquez *loc. cit.* vbi fusiùs disputat, An mortaliter peccent Regulares, his Taurorum Spectaculis assistentes?

QVÆSITVM III.

Vtrùm Torneamenta sint licita?

SVMMARIVM.

1 *Torneamentorum varia species enumerantur.*
2 *Hastiludium quid sit, & an absque periculo exerceatur?*
3 *Torneamenta cruenta illicita sunt, ac prohibita: Per Sacros Canones Torneatoribus Ecclesiastica sepultura denegatur.*
4 *Cur Torneamenta, Nundinæ, ac Feriæ dicta fuerint?*
5 *In cruentis Torneamentis, tàm corpus, quàm anima, periculo exponuntur.*
6 *Incruenta Torneamenta non sunt illicita, nec in eis vlla militat prohibitionis ratio.*
7 *In Extrauaganti 1. de Torneam. permissa sunt hæc incruenta Torneamenta, nec in iis locum habent pœnæ contra Torneatores instituta.*

1 PRÆMITTIMVS *Torneamenta* in Duplici Genere esse: Alia nimirùm *Cruenta*, in quibus vtrinque pugnatur armis ad cruentandum aptis: Alia verò *Incruenta*, quæ omni periculo vacant ad Virium Ostentationem, Populique Oblectamentum instituta. — Torneamentorum diuisio. Quid sit Torneamentum cruentum & incruentum.

Rursùs Incruenta Torneamenta, alia esse *Pedestria*, quæ iniri solent inter Singulos, Binos, Ternos, aut Quaternos, Defensiuis Armis instructos, Ensibus sinè acumine, ac Lanceis sinè cuspide. Excipiendi autem sunt vtrinque Ictus Quaterni, aut Quini. — Quid Equestria, ac pedestria?

Alia verò esse *Equestria*, quæ Troianum Ludum, siuè Arundineū appellant, quo Equites tecti parmis, Arundines iaciunt in alios, & excipiunt; modò etiam Luteos quosdam globulos inuicem iaculantur; ità tamen, vt nullum subsit, nec leuissimi vulneris periculum.

2 Est prætereà *Hastiludium*, siue Ludus Equestris, Lanceis sinè cuspibus inter Nobiles iniri solitus; qui Ludus *per se* periculo vacat, cùm Equi mutuò non incurrant, Equitesque Defensiua gerentes Arma, obuio pectore hebetis Lanceæ Ictū excipiant. Dixi *per se*; nàm quandòque *per accidens*, etiam in Hastiludio cædes, & vulnera inferri, & accipi solent, vt Henrici II. Galliæ Regis mors testatur. — Hastiludiū quid & an periculo vacet?

3 Ad Quæsitum ergo Respondetur: Torneamenta *Cruenta* illicita esse, secùs verò *Incruenta*. PRIMA PARS Probatur *ex cap. 1. de Torneamentis*, vbi expresè prohibentur fieri Torneamenta, ac Torneatoribus in Delicti pœnam, Ecclesiastica denegatur Sepultura: his verbis. *Felicis memoriæ Innocentij, & Eugenij Prædecessorum nostrorum* — Responsio ad Quæsitum. Torneamenta cruenta, prohibita.

ve-

vestigijs inhærentes, detestabiles illas Nundinas, vel Ferias, quas vulgò Torneamenta vocant, in quibus Milites ex condicto conuenire solent, & ad ostentationem virium suarum, & audaciæ, temerè congredi; vnde mortes hominum, & animarum pericula sæpe prouenient, fieri prohibemus. Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamuis ei poscenti pœnitentia non negetur; Ecclesiastica tamen careat Sepultura.

Torneamentorũ frequentia.

4 Vbi notandum est, hæc Torneamenta vocari à Summo Pontifice hic *Nundinas*, *& Ferias*, non solùm quòd tunc fieri solerent, sed quod tàm frequentes erat Torneatores, quàm Negotiatores in Nundinis.

Ratio, cur cruenta, sint illicita.

5 Probatur *Secundò* ratione, in eodem Textu implicitè contenta; quia nimirùm illicitum est exponere se Corporis, & Animæ periculo: sed in Torneamentis Corpus simul, & Anima periculum subeunt, illud hostiles ictus excipiendi; hæc odij, & Iræ lethale crimen committendi: Ergo illicitum est in Cruentis Torneamentis Pugnare. *Prætereà finis* ipse est etiam malus, nempè Virium Ostentatio, ex quo fit tàm periculosam actionem, neque honesti finis titulo cohonestari posse. Et tandem probauit euentus, huiusmodi Torneamenta, quàmplurimis mortem peperisse; Vnde in Historijs Germanorum legitur, vna die cæsos *Sexcentos* Torneatores.

Cur Incruenta non sint prohibita.

6 SECVNDA PARS, nempè illicita non esse Torneamenta Incruenta, Probatur; quia in ijs non militat ratio vlla prohibitionis, cùm & mortis, & cædis periculo vacent, Armisque hebetibus fiant, & ludus potiùs sit, ac vmbratilis Pugna ad vires exercendas, ac Populi oblectamentum instituta.

Permissa sunt in sacris Can. incruenta Torneamenta.

7 Hæc Torneamenta Incruenta permissa sunt *in Extrauag. 1. de Torneamentis*. Vt probat Maior *in 4. dist. 15. quæst. 5.* & Nauarrus, *in Manuali cap. 15. de 5. præcep. Decal. num. 9.* Quapropter in his locum non habent pœnæ contrà Torneatores institutæ, etiamsi *per accidens* mors contingeret, eùm ex se non sint Cruenta, nec periculosa. Ità etiam sentit Mendozza *2. 2. disp. 170. Sect. 5. §. 34. in fine*.

Maior. Nauarr. Mědozza.

SECTIO IV.

DE SECVNDA DVELLI SPECIE, HOC EST,

De Duello Virium Ostentatiuo.

SECVNDAM Duelli Speciem voco, *Pugnam Corporalem Deliberatam inter Duos in loco Condicto, ob Gloriam Virium, & Dexteritatis*. Huiusmodi Duellum, si originem spectes, Vilissimum est, atque *Colluctantes* inter Rusticos ortum: Adoleuit deindè Troianos inter Milites, viguitque Romæ inter Gladiatoria Munera pristinis temporibus, quibus proprio Sanguine ad inanem Gloriam assequendam, velificabatur. Hac autem nostra ætate, qua Vitia pariter, ac Virtutes consenuere, consenuit quoque, itàvt rarissimè iniri soleat Singulare Certamen ob solam Virium Ostentationem. Exitum verò, si respicias, nihil aliud est, nisi Vulnera, & Cædes.

Luctus vbique ingens, & plurima mortis imago. Virg. Aeneid. 2.

Quapropter videndum est, an Illicitum sit huiusmodi Duellum offerre, & indagandum prætereà est, an quandòque oblatum acceptare liceat, quod in præsenti Sectione, paucis explanare aggredior.

QVÆ-

QVÆSITVM I.

Vtrùm Duellum ad Virium Ostentationem sit licitum?

SVMMARIVM.

1 *Duellum ostentatiuum virium, esse illicitum, communis est Theologorum sententia.*
2 *Finis, ob quem eligitur tale Duellum virium ostentatiuum, est de se intrinsecè malus.*
3 *Duellum ostentatiuum virium acceptare, etiam est illicitum.*
Tale Duellum detrectans, laude potiùs, quàm probro dignus censetur.
4 *Litterarum Professores, nullam propriæ existimationi maculam inferunt, si quæcumque oblata Duella detrectent.*

Responsio negatiua.

1 RESPONDETVR cum Comuni Theologorũ Sententia, *Illicitum* esse huiusmodi Duellũ. Ità præsertùm Caietanus *in 2.2.qu. 95. art.8. in Comment. circà medium*, vbi hæc habet: Tale Duellum committere, est *perniciosum* ex suo genere, quia contrà rectam rationem eligit vterque alterum velle percutere: Constat nàmque à ratione alienum esse, vt pro Ostentatione Virium quis pugnet, &c. Idem habet *in Summa, verb. Duellum* Sic etiam Armilla *in Summa, verb. Duellum nu.1.* Nauarrus, *in Summa Latina cap.15. in fine*, Delrius, *lib.4. Disquisi. Magic. cap.4. quæst.4. sect.2. ad finem*, Valentia, *2.2. disp.3. quæst.17. punct.1. in causa 5. & 6.* Emanuel, *1.tom. Summa in 2. editione, cap.73. num.2.* Nauarra, *lib.2. de Restit. cap.3. in 2.par. dub.13. in noua editione, num.296.*

Caiet. Armilla. Nauarrus Delrius. Valentia Emanuel. Nauarra.

Ratio.

2 Et ratio est, quia finis ille, (nempè Virium Ostentatio) neque est honestus *per se*, neque necessarius, ad quem eliguntur media *intrinsecè mala*: ergo hoc Duellum est intrinsecè malum. Antecedens probatur, quia ostentare Vires ad inanem gloriam spectat; ad cumque finem assequendum mutuæ cædes, & vulnera, quæ vt media eliguntur, sunt intrinsecè mala; constat enim illicitum esse cædere, aut vulnerare alterum, nisi in Defensionem Inculpatæ Tutelæ, vel in Scelerum vindictam, publica auctoritate: At in Duello Virium Ostentatiuo, neque cædes, & vulnera inflicta cohonestari possunt titulo *Defensionis*, cùm nulla præsupponatur Iniuria Duellatoribus illata, ad cuius depulsionem Duellica Pugna sit necessaria. Nec rursùs cohonestari possunt titulo *Punitionis*, cùm Princeps Sontem aliquem ab altero Duellatore plectendum non tradiderit: ergo, cùm hæc media sint intrinsecè mala, & finis ipse intentus sit malus, cõsequens etiam est, ipsum *Duellum*, ad Ostentandas Vires susceptum, esse *intrinsecè malum*. Consequentia patet, quia hoc Duellum nihil aliud est, quàm intentio eius finis, talium electio mediorum, eorumque exequutio.

TaleDuellum specificatur malum à fine, ad quem eligitur.

3 *Petes*. Estne illicitum acceptare hoc Duellum? Et ratio dubitandi est, quia non Acceptans videtur fateri se parem non esse Prouocanti, sicque quodammodò suæ existimationi derogare videtur.

Illicitum etiam est, tale Duellum acceptare.

Respondetur Affirmatiuè, ob easdem rationes superiùs allatas. Nec ratio dubitandi hic locum habere potest, cùm huius Duelli detrectatio, nullam existimationis maculam inurat; in eo enim Vires tantummodò ostentandæ sunt inaniter; ideòque Prouocatus, si oblatum detrectet Duellum apud prudentem hominum existimationem, non probro, sed commendatione dignus habetur.

4 Quaproptér hac eadem ratione excusat Alciatus ab acceptan-

Alciatus de Duello to.6. var. DD.c.14. n.4.

Litterarũ professoribus, non probro, sed laudi datur, si Duella detrectent.

do Duello *Litterarum Professores*, quorum non *Corporis*, sed *Ingenij*: non *Armorum*, sed *Literarum* Vires sunt commendandæ: Nec enim (inquit Alciatus) vllus armato homini honor est, si Inermem prouocet; Sole perustus, vmbraticum; corporeis laboribus assuetus, sedentarium; pinguis, & benè curatus, tenuem, atque emaciatum. Poterit Doctor hostili impetitioni, sic respondere. Vt tu me tuis armis in Certamen prouocas, ità ego Te Iure manu consertum in arenam meam, ideſt, coràm Magistratibus voco, quo in loco armis meis, nimirùm libris, & Doctrinarum Auctoribus ostendam, quantùm artes tuæ nostris sint inferiores, faxoque, vt quod summus omnium Orator dixit:

Cedant arma Togæ, concedat laurea linguæ.

Nàm quantùm ad Arma bellica attinet, cum his nos nihil commune habemus, qui Palladis, & Musarum studia, non furiosissimi illius Dei Martis profitemur. Qui hisce verbis Perduelli Doctor præscripserit, rectè atque ordine dixisse censebitur; nec minùs Martis tela retudisse iudicabitur, quàm Veneris olim Plato, hoc Epigrammate.

Plato.

Hæc Venus ad Musas, Me siccine temnitis? atqui
Tela acuens saxo Filius vltor erit.
Cui Musæ, has stolido nugas dic Cypria Marti;
In Nos namque tuis, non habet Arma Puer. Hæc Alciatus.

Ex quibus omnibus constat, Litterarum Professoribus, ludibrio non dari, si oblatum Duellum detrectent, quinimmò apud prudentem hominum existimationem, magnam subindè laudem esse consequuturos; cùm eos, non armorum vsus, nec corporis strenuitas, sed Ingenij præstantia, ac Litterarum ornamenta commendent, ac laude dignos efficiant.

QVÆSITVM II.

Vtrùm quandò aliquis, iter faciens, præuidit occupatum esse transitum à Duellatore, neminem permittente transire, nisi pugnet, possit hic licitè acceptare Duellum; vt incœptum iter prosequatur?

SVMMARIVM.

1 *Quinàm consueuerint transitum impedire Viatoribus, nisi Duello certarent?*

2 *Licitum est Viatori tale Duellum acceptare, quandò absque graui damno, non potest, inchoatum iter omittere.*

3 *Fugienti Hostes, licitum est Claudum, vel Infantem iacentem in via, Equi pedibus proterere, quandò aliter suam vitam non potest tueri.*

4 *Duellum oblatum, acceptare non licet Viatoribus, si minora sint discrimina, quæ ex itineris omissione sequerentur, quàm ea, quę in ipso Duello essent subeunda: secus autem est, si maiora essent discrimina; Si autem æqualia, id eligere posset, quod magis ei liberet.*

5 *Fugiens Hostes, tenetur à cursu desistere, quandò Infans, qui obterendus esset, non esset baptizatus.*

6 *Tenetur etiam, omnem diligentiam adhibere, vt fugam prosequendo, iacentem in via, non conculcet, & quandò aliter suæ vitæ posset consulere, tenetur à fuga desistere.*

Hurtadus

Quinam, & qua de Causa, cô sueuerint talia Duella committere?

1 PROPONITVR hoc Dubium ab Hurtado *vol.2. de Spe, & Char. disp.*170. *Sect.*3. *§.*17. occasione arrepta, quòd olim apud Hispanos solerent nonnulli Nobiles, atque robusti, Pontem aliquem, aut locum alium occupantes, neminem nobilem illàc transire permittere, nisì cum illis, aut pugnaret, aut eis se subijceret. Isque appellabatur *Transitus honorosus*. Inter quæ (vt ipsemet Hurtadus refert) celeberrima fuere duo Spectacula apud Pontem Orbigensem: Alterum recentius, quo Suerus de Quiñones, Pontem integro anno custodiendum suscepit: Alterum antiquius regnante Ramiro Legionensi: tunc quidem Arabs Mahometanus nomine Baraganus, nè Christiani Compostellam ad B. Iacobi reliquias venerandas iter facerent, Orbigensem Pontem occupauerat, nec Fideles vltrò transire sinebat, nisì secùm Duello certarent. Sed tandem inita Monomachia cum Sanctio Perez, De la Plaza, Nobili inter Palatinos, obtruncatus fuit. Dubium igitur est, An si alicubi modò idem contingeret, possent Viatores oblatum Duellum acceptare, atque aditum sibi armis aperire, in casu, quo *præuidissent* huiusmodi Trãsitum fuisse occupatum.

Viatori quandoq; licet, tale Duellum acceptare.

2 RESPONDETVR ad hoc Quæsitum: Si præuisa Duellica pugna, non posset Viator sinè graui damno inchoatum iter omittere, aut aliam Viam arripere, in hoc casu, *licitum esse Duellum*.

Ratio.

Ratio est, quia Viator, per talem Viam transeundo, vtitur *Iure suo*; siquidem Iure Gentium talis Transitus est illi debitus, proindè potest armis sibi aditum aperire, atque cum Iniusto illius Viæ Occupatore, oblatum Duellum committere. Et reuerà talis Pugna potiùs iusta, ac necessaria *Defensio* Inculpatæ Tutelæ, quàm *Duellum* ad Vires ostentandas, ex parte Acceptantis, dicenda foret.

Fugienti hostes, an liceat iacentem in via conculcare?

3 Confirmatur ex eo, quod nonnulli Doctores concedunt, licere fugienti Hostes, occidere hominem in Via iacentem, eumq; sibi fugitiuo cursum retardantem, Equi pedibus proterere; Ius enim habet ipse transeundi, & non potest, neque transire, neque Vitam tueri, nisì homine conculcato, & interfecto. Ità Corduba, *lib.*1. *quæst.*37. *dub.*2. Lessius, Bonacina, Caietanus, quos refert, & sequitur De Lugo, *tom.*1. *de Iust. & Iur. disp.*10. *Sect.*5. *num.*127. contrà Nauarram, *lib.*2. *de Restit. cap.*3. *par.*2. *difficul.*2. Siluestrum, *verb. Homicidium.*1. *quæst.*26, & Alios, quos sequitur Turrianus, *disp.*26. *dub.*2. *num.*27. Et ratio est, quia actio illa conculcandi Claudum, vel Infantem in angusto itinere iacentem, *per se*, & ex intentione Agentis, non ordinatur ad cædem Infantis, vel Claudi; sed ad propriæ Vitæ incolumitatem, fugam prosequendo per Viam communem; ad quod habet Ius, & *per accidens* est, quòd sequatur damnum alterius: ergo multò magis poterit quis ferro sibi aperire debitum iter, Vim Vi repellendo, ac cum Iniusto Occupatore Duellando.

Corduba. Lessius. Bonac. Caietan. De Lugo. Nauarra. Siluester. Turrian.

In quo casu non liceat Viatoribus oblata Duella acceptare?

4 Aduertendum tamen est, An *Maiora* sint *Discrimina*, quæ ex talis Itineris omissione sequerentur, an verò *Aequalia*, vel *Minora*, quàm sit ipsum periculũ Vitæ, quod in Duellica Pugna subeundum est. Si enim *Maiora* essent, tunc liceret Viatori, iuxtà ea, quæ diximus, oblatum Duellum acceptare: Si verò *Aequalia*, tunc integrum ei esset, illud eligere, quod sibi magis liberet: Si verò *Minora*, tunc non licere in tali Duello pugnare; & committeretur peccatum contrà propriam Charitatem, tale præuisum periculum aggrediendo, non verò peccaretur contrà Charitatem Proximi, Iniustè Transitum Occupan-

tis, ità Hurtadus, *loco citato §. 23.*

Fugiens, tenetur sistere, nè Infantem non baptizatum cóculcet.

5 PORRO', circà ea, quæ dicta sunt in confirmatione, de cóculcando Infante in Via iacente, aduertunt Doctores; Si *Infans* ille non esset baptizatus, & deberet ea de causa in æternùm damnari, *lege Charitatis* teneri Fugientem sistere; quia Charitas obligat ad præferendam æternam salutem Proximi, Vitæ propriç temporali; pro quo videri possunt ea, quæ diximus in *Tractatu 3. Quæst. 15. & seqq.*

Tenetur fugiens quoad potest, Iacétis in via damnum euitare.

6 Aduertunt præterea, adhibendam tunc esse omnem diligentiam, & curam, quæ *moraliter* adhiberi potest, ad progrediendum sinè detrimento illius Innocentis, declinando à Via recta per aliam partẽ: & si id fieri non posset, vrgendo calcaribus equum, vt per saltum relinquat Infantem intactum, vel alia omnia media adhibendo, quæ in illa necessitate, & breuitate temporis, menti occurrere, & exequutioni mandari possint: ijs autem adhibitis, non esse obligationem sistendi, sed posse hominem progredi ad saluandam propriam Vitam, quandò aliundè *extrema necessitas* spiritualis Innocentis non obstat, quæ semper præferri debet, vt inter cæteros Doctores, benè ait Eminentissimus Cardinalis De Lugo *loco citato*, vbi plurima alia doctè, ac prudenter, vt solet, dubia soluit, ad celebrem illam pertinentia Quæstionem, nimirùm, An liceat Innocentem occidere?

QVÆSITVM III.

Vtrùm Viatori liceret oblatum Duellum acceptare, quandò ei Transitus fortuitò denegaretur ab aliquo Duellatore, nec posset vltrò transire, nisi Duello pugnaret?

SVMMARIVM.

1 *Viatori non licet oblatum Duellum acceptare, quandò sinè dedecoris nota potest regredi.*
2 *Secùs autem est, si dedecoris notam, regrediendo incurreret.*
3 *Propriam vtilitatem, non tenetur Viator negligere, vt Impedientis iter peccatum euitaret.*

1
RESPONDETVR, Distinguendum esse in hoc Casu, An posset Viator *sinè dedecoris nota* regredi, vel non: Si *Primum*, non licere ei oblatum acceptare Duellum, sed potiùs securiorem reditum arripere, quàm progressum longiorem, cum Vitæ periculo in Duellica Pugna intentare. Viator tenetur regredi, quádò sinè decore potest.

Hurtad.

2 Si verò dicatur *Secundum*, tũc *licitè* posse Eum acceptare Duellum, asserit Hurtadus, *de Spe, & Charit. vol. 2. disp. 170. sect. 4. §. 23. & 24.* Ratio esse potest, quia sicuti ex communi Sententia, homo *Nobilis*, vel *Miles* non tenetur fugæ se dare, quandò armis ab Alio impetitur: fuga enim actus turpis est Viro Nobili; ità pariter nec tenetur *Viator* pedem referre, quia regredi, esset fugere; ac proindè licitè posset, cum Iniusto Viæ occupatore, Duellicam Pugnam inire. Ratio.

3 Prætereà, Viator, *per se, & dire-*

Altera ratio. ste, non vult nisi transire, illique Transitus est vtilis, à qua vtilitate non tenetur abstinere propter peccatum impedientis iter armis; sed prosequi potest suum transitum, & in illo prosequendo, se ab Aggressore defendere: omnia enim, quæ trãsiens facit, sunt vel vtilia, vel indifferentia, à quibus abstinere debet, quandò sine graui incommodo potest, nè alius peccet: At verò, quandò ex tuis factis, alius *per accidens* accipiat occasionem peccandi, non teneris Tu ab illis abstinere cum graui, & proportionato damno.

QVÆSITVM IV.

Vtrùm inter Milites vtriusque Exercitus, liceat in Bello ex cõsensu Ducum, spectaculi & voluptatis causa, atque ad robur Militum ostendendum, committere Duellum Ostentatiuum Virium?

SVMMARIVM.

1 *Militibus, committere non licet talia Duella virium ostentatiua.*

2 *Si ab Hostibus, huiusmodi certamina essent Militibus oblata, possent ea acceptare, non tamen ad vanam virium ostentationem, sed ad conseruandam Exercitus existimationem.*

3 *Milites committentes Duella ob solam virium ostentationem, Duellicas pœnas, ac Censuras contrahunt.*

Responsio negatiua. 1 ESPONDETVR Negatiuè cum Caietano, Armilla, Nauarro, Delrio, Valentia, Emanuel, Petro Nauarra, & Alijs DD. *loc. cit. in* 1. *Quæs. huius sect.* Quòd si Exercituum Ducibus, dura nimis hæc videatur Sententia, audiant ipsi Caietanum *loc. cit.* vbi; *Errant Principes*, ait, concedentes quasi Spectaculi causa, cùm in Bellis sunt, Certamina quasi singularia, puta decem hinc, & decem indè, ad Ostentationem Virorum fortium: *Diabolica* sunt hæc, & sicut Duella iudicanda, eadem ratione. Nec excusat Eos tempus Belli, vel Conflictus partialis Hostium cum Hostibus, quoniam Iusti causa Belli in hoc partiali Conflictu locum non habet; quia habens Iustum Bellum, vt sic, non ad Ostentationem pugnat. (Cur illicita sint hæc Duella?)

Accinit Caietano Sanchez *in Præcept. Decal. lib. 2. c. 39.* vbi explicans hanc Duelli Speciem ad Vires Ostẽdendas, docet, Duellum hoc esse *illicitum*, quia nefas est medium tàm periculosum, & atrox, ob tàm vanum finem suscipere. (Sanchez.)

2 Liceret tamen, subdit Sanchez, huiusmodi Certamina ab Hostibus oblata *acceptare*, non principaliter ob vanam fortitudinis Ostentationem, sed principaliter, gratia conseruandæ bonæ *Existimationis* Exercitus apud Hostes, quia ea non parum momenti ad Victoriam habet. Et si non acceptarentur, redderentur animosiores Hostes, existimando nostros, præ timore id Certamen effugere. (Quid si huiusmodi certamina, ab hostibus essent oblata?)

3 Præscindendo igitur ab hoc fine, simpliciter asserendum est in cæteris euentibus, Milites ad Virium Ostentationem Duellum committentes, incidere *in omnes Pœnas* atque *Censuras* Duellatoribus, à Summis Pontificibus, ac Tridentini Concilij Patribus inflictas, cùm in his quoque Duellis Virium Ostentatiuis, Corporum neces, Animarumque pericula essent Milites subituri. (Milites ad viriũ ostẽtationem Duellātes contrahũt censuras, &c.)

QVÆSITVM V.

Vtrùm poſſint mutuò pugnare duo Homines Iuſtè Damnati ad Necem, ſi Iudex det illis optionem, vt vel mutuò pugnent, Victorque euadat Incolumis, vel vt Tortor eos trucidet; Iudexque velit experiri vtriuſque Vires, & Dexteritatem?

SVMMARIVM.

1 *Reis capite damnatis licitum eſt in tali caſu, mutuò pugnare, non tamen ad oſtentationem virium, ſed ad executionem iuſtæ pœnæ, ac mortis effugium.*

2 *Cur in tali caſu vtrique Reo liceat Tortoris munus obire?*

3 *Ratione alicuius circumſtantiæ, reddi poteſt illicita talis pugna.*
Licitum non eſt pugnare in tali caſu, ſi ſubrepat odium contrà alterum Duellatorem.

4 *Filio non licet tale Duellum acceptare contrà Patrem, nec è contrà: Inter duos Fratres, etiam illicitum eſt tale Duellum.*

5 *Narratur Hiſtoria de Filio, qui Patri vitam ademit, vt libertatem, à Iudice ſibi oblatam conſequeretur.*

Reſponſio affirm. Azorius. Becanus. Filliucius. Hurtad.

1 ESPONDETVR cum Azorio, *tom. 3. lib. 2. cap. 5.* Becano, *par. 2. cap. 26. quæſt. 7. num. 2.* Filliucio, *tom. 2. tract. 29. cap. 8. nu. 159.* & Hurtado, *de Spe, & Char. vol. 2. diſp. 170. ſect. 4. §. 26.* Prædictos Reos Iuſtè Capite Damnatos, licitè poſſe mutuò pugnare, non quidem ad oſtentandas Vires, ſed ad exequutionem Iuſtæ pœnæ, & effugium mortis.

2 Probatur, quia vterque Reus poteſt obire *Tortoris* munus ex Iuſta cauſa, nempè ob mortis effugium: Neque verò alter alterũ cædit, quia ab illo cæditur; Tortor enim non poteſt cædi à Reo Iuſtè damnato: ſed illum cædit, quia *Iuſtè eſt Damnatus*, & ſibi eſt commiſſa exequutiò pœnæ. Ratio.

3 Quàmuis autem per ſe conſideratum licitum ſit hoc Duellum: tamen ob varias circumſtantias reddi poſſet illicitum. Quapropter precauendum eſt *periculum Odij*, quocùm, non poteſt licitè pugnari. In quo caſu illicitũ ſit tale Duellum?

4 Præterea, ſi *Pater, & Filius*, vel duo *Fratres* eſſent ambo Capite Damnati, & daretur eis à Iudice talis optio inuicem Duellandi, tunc *non liceret* eis tale Duellum committere; valdè enim à Natura alienum eſt, Patrem ſæuire in Filium, Filium in Patrem, Fratreſque inuicem contrucidari; Quod neque inter ipſas Feras accidere ſolet. Inter conſãguineos, an ſit licitum?

5 Ad hanc rem refert Hurtadus *loc. cit.* Gandaui duos Reos, Patrem Filiumque Capite damnatos, oblatamque Patri libertatem, ſi Tortor eſſet Filio, ab eoque recuſatam, nè interimeret quem genuerat: eam tamen *acceptam à Filio*, qui Vitam ademit ei, à quo vitam acceperat: commotamque eſſe vniuerſam Flandriam ad ſpectandum ferum Spectaculum, cuius monumentum erexere Gandauenſes, imaginem Filij trucidantis Patrem.

QVÆSITVM VI.

Vtrùm liceat duobus Reis Capite Damnatis, Duellum, iubente Iudice, committere; non quidem ad euadendam mortem, ſed ad grauiorem mortis pœnam vitandam?

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Duellum à Iudice oblatum ad euadendam grauiorem mortis pœnam, licitum est Reis committere.*

2 *Idem quoque asseritur, si tale Duellum, inbente Iudice committeretur ad euadendas Tortoris manus, ac proprij delicti diuulgationem.*

Explicatur Quæsitu sensus.

FINGE Iudicem præcipere Reis, vt Duellum inuicem inirent, aliòquin viuos ab ipso comburendos tradi. Liceretne, oblatam tunc Duellicæ Pugnæ occasionem arripere, ea tamen conditione, vt qui incolumis superesset, etiam trucidandus foret, sed leuiori mortis genere?

Responsio affirm. Hurtad. Ratio.

1 Respondet *Affirmatiuè* Hurtadus, *vol. 2. de Spe, & Char. disp. 170. sect. 4. §. 27.* rationemque assignat, quia tunc effugium necis atrocioris *vtile* esset vtrique Reo, qui iàm non essent *Tortores*, sed *Amici*; vterque enim alteri prouideret minus malum, inflicto minori, auctoritate publica (priuata nàmque id minimè liceret.)

Alter casus, in quo licitum etiam est Duellum à Iudice oblatum committere.

2 Idem etiam sentiendum esse asserit, quandò Iudex Capite Damnatis præciperet, vt Bellum committerent, aliòquin eos Tortori traderet cum *Delicti publicatione*, quæ diuulgatio effugeretur, si Duellum inirent. Et ratio est, quia vterque est periturus, & in tali casu, medio Duello, vitaretur vtriusque grauis infamia: igitur non solùm sibi quis consuleret, sed etiam alteri, ac proindè magis esset Amicus, quàm Tortor.

SECTIO V.

DE QVAESITIS IN ORDINE

Ad Tertiam Duelli Speciem,

HOC EST,

Ad Duellum Euitatiuum Ignominiæ.

FErreusne, an Linguæ Gladius sit magis pertimescendus? ignoro. Alter Vitam adimit, adimit Alter Honorem: Iste sanguineo perfundit rubore vultum; Ille per aperta vulnera sãguine fuso, exsangue membrum omne relinquit: Mortales Ille, huius Lucis priuat vsura: Iste Famæ splendore, cunctos orbat Honestos: Vnus vitalem attrahere prohibet auram; Alter Populari aura ad Nominis Immortalitatem velificare vetat: Illo micante, in perpetuas speliuntur tenebras Homines: Isto nudato, Honesti nominis pallio nudantur Familiæ, ac perpetuo exponuntur Ludibrio: Vno feriuntur Viuentes; Alter etiam in Mortuos sæuit: Ille Præsentes tantummodò vulnerat; Hic Absentibus vulnera infligit: Ille tandem in Creaturas acuitur: Hic etiam in Creatorem, iuxtà illud Nazianzeni: Gregor. Nazianz.

Sæpè fatebor enim in mentem Mihi venit, iniqua
Carpere voce Deum.

Quapropter Nonnulli fas sibi esse duxerunt contrà Linguæ Ictus, Ferreum stringere Gladium, ac in Contumeliosos Ferro sæuire, quod

an licitum sit, in Præsenti examinandum est Sectione, in qua videbimus, An ad euitandam Ignominię Maculam, liceat Contumeliosos repercutere, Fuglentes insequi, vel etiam occidere, & his similia, Sit ergo

QVÆSITVM I.

Vtrùm Inuasorem, qui Fuste, vel Alapa minatur malum contra Honorem, si alia non supersit defendendi ratio, occidere liceat?

SVMMARIVM.

1 *Licitum esse talem Inuasorem interficere: communis ferè est DD. Sententia. Adducuntur duæ rationes opposita sententia.*
2 *Affirmatiua sententiæ adhæret Auctor, Pro defensione honoris magis licita est defensio, quàm pro defensione facultatum.*
3 *An Vulnera, ac Cædes cum debito moderamine, sint vtile, ac necessarium medium ad depellendam iniuriam ab Aggressore inferendam?*
4 *Soluuntur opposita rationes. Rarò euenit, vt huiusmodi Iniuria, ab Inuasore in occulto illata, non publicentur.*
5 *An læsus honor recuperari nequeat, absque Inuasoris repercussione?*

Sotus. Nauarrus. Siluester. Lopez. Lessius. Villalob. Hurtad. Marchan. Faber. Fillnc. Strouersd. Azorius. Becanus. Molfes. Vantius.

1 OMMVNIS ferè est Affirmatiua Sententia, quā tenent, ac docent Sotus, Nauarrus, Siluester, Lopez, Lessius, Villalobos, Hurtadus, Marchantius, Philippus Faber, Fillucius, Strouersdorf, Azorius, Becanus, Molfesius, Angelus Vantius, quos omnes citat, & sequitur Diana *par.5.tract.4.resol.4.* contrà Ioann. Maior. *in 4. Sent. dist. 15. quæst.* 20. Syluium, 2. 2. *D.Thomæ, quæst.64.art.7. Quæritur nonò*. Maldeerum, *in 2.2. tract.3. dub.7. assert.1.* & Tannerum, *tom.3. disp.4. quæst.8. dub. 4.num.74.* vbi: Non placet, inquit, fas esse Viro honorato occidere Inuasorem, qui Fustem, vel Alapam nititur impingere, vt ignominiam inferat, si aliter vitari hæc Iniuria nequit: Tùm quia fieri potest, quòd si res in occulto agatur, ea re parùm honor lædatur: Tùm quia etiam læsus honor, aut via Iuris, aut alijs modis recuperari potest. Diana. Duæ rationes pro negatiua sententia.

2 Sed Affirmatiua Sententia, sic à præcitatis Doctoribus probatur *Primò*: Pro facultatum Defensione *Aggressorem*, seù potiùs Furem confodere licet: ergo multò magis licebit *Aggressorem* occidere, qui Alapa, vel Fuste, Honorem auferre conatur. Quis enim ambigit Honorem pluris existimari, quàm aurum? Iuxtà illud: *Melius est nomen bonum, quàm diuitiæ multæ?* Affirma. sententia. Ratio.

3 Probatur *Secundò*, quia cædes, aut vulnus cum iusta moderatione, est medium per se *vtile*, & vnicè tunc *necessarium* ad propulsandam Iniustam Vim, proportionatam illi damno: ergo est licitum illud medium. Antecedens probatur, quia nisi homo vulneretur, aut occidatur, haud dubium, quin possit nouam mihi Vim inferre: cur autem Ego teneor illam pati? Igitur ea cædes, non honestatur; quia fit *depulsio* acceptæ iàm Iniuriæ, sed *impedimentum*, ne inferatur noua, quæ probabiliter imminet. Secunda ratio. Cur cædes, & vulnera sint medium vtile ad iniuriam propulsandam.

Quia verò antequàm videantur signa probabilia Fugæ, vel quod Inimicus desistet in noua Vi, semper possumus timere probabiliter ab illo nobis iminere Vim nouam, ideò possumus *licitè* Aggressorem *occidere*; quia illum occidere in Conflictu actuali, est illum occidere in ipsa Aggressione, quæ in morali

æstimatione,& in præuisione, non consistit in indiuisibili; neque perturbatio patientis Iniuriam dat locum accuratæ considerationi de motibus Inimici. Quod verò Molina obijcit *tom.4.tract.3.disp.17.num.8.* Puniri *in Foro exteriori* eum, qui repercutit Aggressorem, intelligitur non in ipso Conflictu, sed vel in Fuga Aggressoris, vel quandò cessat timor nouæ Violentiæ, quàmuis hæc sint incontinenti, idest non diù post illaram Vim. De hoc autem, in sequenti Quæsito, redibit sermo.

Molina.

Soluitur prima ratio opposite sententiæ.

4 Ad Primum autem Tanneri argumentum, Respondetur cum De Lugo *de Iust. & Iur. disput.* 10. *sect.* 10. *num.* 187. rarò occurrere, vt eiusmodi Iniuriæ in occulto illatæ non publicentur ab ipso inferente: Si tamē hoc periculum publicationis non esset in aliquo speciali casu, non esset tunc Ius tantæ Defensionis.

Secunda ratio soluitur.

5 Ad Secundum similiter Respondendum est: Rarissimum esse, quod non sit ad minus magnum periculum non recuperandi Honorem, si permittatur Iniuria; quia apud homines non censetur sufficienter redintegrari ille Honor per Iuris remedia: aliundè verò semper est magnum periculum, quòd Iniuriator ipse nolit satisfacere, quantum sufficit ad maculam illam apud homines huius sæculi delendam.

QVÆSITVM II.

Vtrùm post impactam Alapam, vel Fustem, liceat ad Honorem recuperandum Inuasorem repercutere, vel Fugientem insequi, vel etiam occidere?

SVMMARIVM.

1 *Proponitur Sententia negatiua, duplici argumento munita.*

2 *Occidere, aut vulnerare Aggressorem post impactam alapam, vel fustem, &c. vindicta potiùs, quàm Defensio videtur.*

3 *Si licitum esset Inuasorem repercutere post impactam alapam, liceret etiam, Adulterum in crimine deprehensum interficere.*

4 *Secundam Sententiam affirmatiuam, Quinam DD. tueantur?*

5 *Iuxtà Sotum, & Molinam, licitum est, Furem insequi pro recuperatione bonorum, non tamen Aggressorem, qui honorem abstulit.*

6 *Ex Nauarro, ac Fabro, insequi licet Aggressorem in continenti, statim ac iniuriam intulit, non autem interposito tempore.*

7 *Hac affirmatiua Sententia, à Lessio non censetur in praxi permittenda, ob periculum odij, vindicta, & Ira contrà Aggressorem: esto probabilis videatur Speculatiuè.*

8 *Conciliantur ex Petro à Nauarra hæ duæ sententiæ opposita. Duplex distinguitur honor in homine, alter, qui ex Spirituali bono resultat, alter, qui ex temporali: Pro tuendo primo, docet Nauarra, licere Aggressorem interficere, non autem pro secundo.*

9 *Quomodò explicet Nauarra Auctores negatiuæ sententiæ.*

10 *Affirmatiuæ sententiæ adhæret Auctor, asseritque licere post impactam Alapam, &c. ad honorem recuperandum, in continenti Inuasorem repercutere, fugientem insequi, ac etiam interficere.*

11 *Inuasorem, non minùs licet insequi, vel occidere pro recuperando, ac pro defendendo honore.*

12 *An per alia Iuris remedia, sufficienter redintegrari non possit honor grauiter læsus ab Inuasore, nisi ipsum Inuasorem vulnerando &c?*

13 *Ostenditur, pari ratione licere insequi*

vel occidere Aggressorem honoris, ac Aggressorem bonorum.

14 *An idem honor deperditus, censeatur recuperari per occisionem Inuasoris, sicuti eadem res ablata recuperatur per occisionem Furis?*

15 *Aggressor, grauem inferens ignominiam, eodem modo censetur secum deferre ablatum honorem; ac Fur secum deferre rem furtò sublatam.*

16 *Inuasoris occisio vtilis est, vt ablatus honor restituatur, sicuti vtilis est occisio Furis, vt res deperdita recuperetur.*

17 *Damnificatorem bonorum, ac honoris violatorem, licitum est statim repercutere, quando aliter fieri non potest reparatio.*

18 *Adulterum in flagranti crimine deprehensum, an liceat interimere?*

19, & 20 *An in bonis eiusdem, vel superioris ordinis, lædere liceat Aggressorem honoris, in continenti, & statim ac intulit iniuriam: & an in tali casu locum habeat licita defensionis ratio, si aliter fieri non possit reparatio bonorum, vel honoris amissi?*

21 *Læsus in honore, potest se indemnem reddere, cùm detrimento honoris eius, à quo læsus est, non secus ac læsus in facultatibus, damnificando tantundem debitorem, potest suum damnum resarcire.*

22, & 23 *Ostenditur, in vtroque casu, locum habere iustam Defensionem, secluso animo Vindictæ contrà Inuasorem.*

24 *Si repercutere non liceret honoris offensorem, occasio daretur Improbis, vt in quemlibet iniurias, ac contumelias ingererent.*

25 *An in repercussione, vel occisione Offensoris, interueniat vindicta, & an damna, quę ex permissione talis occisionis sequerentur, essent per se intenta?*

26 *Licita solùm est Offensoris occisio, aut repercussio, si fiat in continenti, non autem interposito tempore.*

Quādo statim fit repercussio Offensoris, censetur vnicus moraliter congressus: Duplex autem, si fiat post temporis interuallum.

27 *Offensorem lædere non licet, si post illatam iniuriam, veniam petat.*

28 *Soluitur Oppositum argumentum contrà primam responsionem Auctoris ad Quæsitum.*

Illicita est fugientis Offensoris cædes, si post eius fugam, Offensus non censetur adhùc infamia notatus, secundùm prudentem hominum existimationem: secùs si post eius fugam, adhùc infamiæ macula remaneat notatus.

Adducuntur Aliorum Opiniones.

1 PRIMA OPINIO Negantem Partem amplectitur. Ità Sotus, 5. *de Iust. quæst.* 1. *art.* 8. Carrerius, *in Practic.* §. *Homicidium* 6. *num.* 110. Molina, *disp.* 17. Vasquez, *dub.* 9. *num.* 37. Rodriquez, *in Summa, tom.* 1. *cap.* 135. *num.* 11. Turrianus, *disp.* 27. *dub.* 3. Bañes, *apud Ipsum*, Salonius, *quæst.* 64. *art.* 7. *controu.* 2. *concl.* 1. Malderus, *tract.* 3. *cap.* 1. *dub.* 14. Hurtadus, *de Spe, & Charit. vol.* 2. *disp.* 170. *sect.* 16. §. 132. & nouissimè De Lugo *de Iust. & Iur. disp.* 10. *sect.* 10. *num.* 190. *& seqq.* qui hanc Sententiam non solùm *practicè*, sed etiam *speculatiuè* verissimā existimat, & ait meritò Vasquez dixisse contrariam Sententiam *Gentilitatem* sapere, & à Christiana lege alienam esse; ità vt ipsimet Mundani, qui pactione coacti ad recuperandum Honorem, Offensorem repercutiunt, vel occidunt; stimulante tamen Conscientia, videant, & fateantur se grauiter peccare, licèt Mundani Honoris legibus coacti, aliud facere non possint.

Prima sententia negatiua. Sotus. Carrer. Molina. Vasquez. Rodriq. Turrian. Bañes. Salonius. Malder. Hurtad. De Lugo.

2 *Fundamentum* huius Sententiæ est, quia licitum non est priuata auctoritate occidere, vel percutere aliquem, nisi *ob Defensionem* rei, quam aliter amittes, & eo modo conseruabis; aliòquin erit non Defensio,

Prima ratio ex eo, quòd talis repercussio, videtur potiùs vindicta, quàm defensio.

sed *Vindicta*, quæ auctoritate priuata semper est illicita; Sed occidere, vel repercutere Aggressorem post impactam Alapam, non conducit ad Defensionem Honoris, quippe qui per Iniuriam illatam, iam destructus est: ergo talis Repercussio, non poterit cohonestari titulo *Defensionis*, sed simpliciter dicenda est *Vindicta*, cùm non deseruiat ad ablatum Honorem recuperandum, sed ad nouum acquirendum, quo compensetur iactura illius Honoris alio medio æquiualenti. Quod vtique Illicitum est, non secùs ac esset *Illicitum* occidere Furem fugiērem, si ablatam pecuniam in flumen proiecisset, & dùm fugeret, alius tibi tantūdem pecuniæ offerret, dummodò fugienti Furi necem inferres; hoc enim non esset Defensio tuæ pecuniæ, nec medium ad recuperandam illam à Fure, sed esset *Vindicta* facti præteriti, ad lucrandum præmium tali Vindictæ ab illo alio propositum.

Secunda ratio à pari: ex eo quod non liceat Viro, occidere Adulterum in crimine deprehensum.

3 *Præterea* à posteriori, rursùs eadem Negatiua Sententia probatur à De Lugo, tali pacto: Quia si licita est Percussio Inuasoris, saltem *in continenti*, postquàm Ipse iàm tuū Honorem læsit, & vult recedere, frustrà, & immeritò Theologi communiter, & ipsi etiam Auctores contrariæ Sententiæ dicunt, Maritum non posse *in Foro Conscientiæ* licitè occidere Adulterum in Adulterio deprehensum; quia consequenter deberent dicere, id licere; Si enim licitè occidis eum, qui te Colapho v. g. vel fustibus cædit, quandò id necesse est, ad retinendum tuum Honorem, saltem *in continenti* post Iniuriam acceptam: Cur, quæso, non licebit in continenti occidere eum, qui maiori Iniuria, & Contumelia acta, lædit tuum Honorem per Adulterium, si aliter Honorem retinere, vel recuperare non potes, prout reuera non potes, multò magis, quàm in priori casu de Contumelia Verbis, vel Fustibus illata, quæ Dehonoratio posset per publicam, & magnam Offensoris *humiliationem* deleri? Certè non videtur differentia, nec ratio apparens, cur si licet Percussio *Contumeliosi in continenti*, nō liceat etiam Occisio *Adulteri in flagranti*, quandò in ipso Crimine inuenitur. Consequens autem Ipsi non concedunt, sed expresse negāt, ergo nec Antecedens debent vllo modo admittere.

Secunda sententia affirm.

4 SECVNDA OPINIO Affirmantem Partem sequitur. Ità Nauarrus, *in Manuali cap.* 15. *nu.* 4. Henriquez, *de Irregularit. cap.* 10. vbi multos pro hac Sententia citat, inter cæteros Iasonem, Cordubam, Mansium, Pegnam, Clarum, Caietanum, & Antoninum. Item Victoria, relect. *de Iure Belli*, *num.* 5. vbi dicit: Eum, qui Colaphum accepit, posse statim *repercutere*, *etiam gladio*. non ad sumendam Vindictam, sed ad vitandam Infamiam, & Ignominiam; etiamsi Inuasor non esset vlteriùs progressurus. Vndè sequitur, si Ille fugiat, posse Læsum statim insequi, & percutere; si enim potest repercutere Manentem, cur non Fugientem?

Nauarrus. Henriq. Iason. Corduba. Mansius. Pegna. Clarus. Caietan. Antonin. Victoria.

Ità etiam Fernandez, *in Exam. Moral. par.* 1. *cap.* 9. *§.* 1. *num.* 16. Qui affectus, inquit, Iniuria, magnam Honoris iacturam faceret, si fugientem non persequeretur. *Inuasorem persequi posset*, *& percutere* tantùm, quantùm ad sui Honoris Defensionem opus esset, etiam occidendo, si id opus esset. Ratio, inquit, est quia ego possū persequi *Furem*, & illata Vi, etiam mortis illius damno, rapta recuperare: ergo maiori cum ratione *Infamatorem*, & ab eo raptum Honorem extorquere...

Fernand.

Pro eadem Sententia est Diana, 1. *par. tract.* 1. *Miscellan. resol.* 15. *& par.* 5. *tract.* 4. *resol.* 11. vbi citat Marchantium, *in Summ. resol. pastor. ad Decal. cap.* 5. *quæst.* 3. *casu* 3. & Philippum Fabrum, *de Restit. in* 4. *Sen-*

Diana. Marchāt. Phil. Fab.

tent. dist. 15. *quæst.* 3. *disp.* 52. *cap.* 1. *num.* 29. vbi ità inquit: An liceat solùm occidere, quandò durat Congressus, vt cùm Fur accipit rem alienam, vel aliquis afficitur Iniuria, aut Alapa, vel Fuste cæditur, an etiam postquàm re ablata, & inflicta Iniuria fugit, est dubium.

Sotus. Molina. Furem persequi licet, non offensoré honoris.

5 Sotus, & Molina, *disput.* 17. *num.* 8. tenent, licere quidem insequi *Furem*, quandò res esset magni valoris, & exigua spes esset recuperandi, impunè posse occidere: *quoad honorem* verò nequaquàm, quia inquiunt, qui Alapa, vel Fuste percussus est, iàm amisit Honorem; ideò si persequendo occidat, est vindicare Honorem; at Vindicatio non pertinet ad Personam Priuatam, sed ad Principem.

Nauarrus. In quo casu liceat sit Offensoris repercussio.

6 Nauarrus verò *in Manuali, cap.* 15. *num.* 4. asserit: Posse insequi, & occidere licitè. Et hæc Opinio (inquit Faber) *Mihi probabilior videtur*, intelligẽdo hoc *de in continenti persequutione*, vt si quis infligat Vulnus, vel Alapam, aut Fuste quempiam percutiat, & statim fugiat; nàm in hoc Casu, si offensus insequatur, & occidat, censetur occidere, *in actu ipsius Congressus*: neque enim Iudicandum est, hos esse duos Congressus; alterum, quo quis Iniuriam intulit; alterum, quo statim eum insequens interficit, sed est vnus, & idem; *ideò licitè occidit*.

Repercussio, quæ non sit in continenti, an sit licita?

Secùs si persequutio non statim, & continuato tempore insequatur, sed qui percussit iàm abijt, & qui Vulneratus est, vel affectus Iniuria, non est insequutus continuatè, *sed interposito tempore*; tunc enim videntur diuersi Congressus, & Secundus videtur ordinatus ad Vindictam. Accedit, quòd persequendo Fugientem, defendit Honorem suum, cuius magnam lacturam faceret, si fugientem non persequeretur. Ità Faber.

Lessius.

7 Lessius, *de Iust. & Iur. lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 12. *num.* 80. Nonnihil videtur ab hac Sententia scrupulosè discedere, dicens: Quod hæc Sententia est *speculatiuè* probabilis, tamen in praxi, non videtur facilè permittenda: *Primò*, Ob periculum Odij, Vindictæ, & Excessus; si enim D. Augustinus ob has causas ægrè admittit, vt quis pro Vita tuenda alterum possit occidere, quantò minùs in tali casu, ob Honorem tuendum concederet? *Secundò*, Ob periculum Pugnarum, & Cædium; vndè qui in tali casu occideret, puniretur in Foro Externo; vt docet Gomez, *tom.* 3. *cap.* 3. *nu.* 24. etsi mitiùs; Tùm quia alter dedit causam, tùm quia homo intensò dolore permotus, non est omninò sui compos.

Practicè, cur nó sit permutéda offensoris repercussio?

Pet. Nau.

8 Petrus à Nauarra, *de Restit. lib.* 2. *cap.* 3. *nu.* 371. vtramque conciliare conatur Opinionem, tali pacto distinguendo: *Duplex Honor*, inquit, esse posse videtur in homine; *Vnus qui ex Spirituali Bono resultat*, siue ex parte intellectus, vt Sapientia, Prudentia, Scientia, &c. Siue Voluntatis, vt Virtutes; ratione enim horum, homo honorabilis dicitur, & est, non solùm apud Sapientes, sed apud omnes etiam Insipientes.

Duplex honor distinguitur in homine.

Alter Honor, qui ex Corporali bono procedit, vt ex Viribus, Valetudine, Pulchritudine, &c. Posset ergo quis dicere, quod non licet indifferenter pro tuendo Honore occidere, sed *pro primo* tantùm, qui verus Honor est, & per se expetibilis. *Secundus* verò Honor, non est per se, sed propter aliud expetibilis, & ità tunc tantùm pro eo Honore tuendo licebit occidere, cùm necessarius est, vel vtilis ad alia Bona consequenda. Iàm enim, & nomine Sanitatis, Virium, Pulchritudinis assequi potest officia, & alia necessaria Bona, à quibus impediretur talis Famæ, proprijque Honoris ablatione iniusta.

Pro tuendo honore, qui est per se expetibilis, licitum est læsoré interimere.

An id etiã liceat pro honore, qui nó est per se expetibilis?

Extrà quem Casum, *Illicitum*

vi-

videtur. Est enim vanus Honor, nec est verè dicendus Honor, aut Fama. *Qui enim ex Virtute non est, Honor dici non potest*; Vndè si homines Viribus valentes, magna rerum gestarum Gloria in Honore sunt habiti, id non tàm ob Vires, quàm ex Magnitudine Animi, quæ Virtus est, pronenit: Sola enim Corporis Valetudo, non facit hominem honorabilem, sicut nec Corporis imbecillitas (in qua Animi magnitudo esse potest) non facit Dehonoratum quempiam.

Couarru. Opinio negatiua, quomodò sit intelligenda, iux ta Petrũ Nauar.

9 De hoc igitur *Honore* loquitur Couarruuias *in Relect. §. Vnico, nu.4.* cùm dicit, non licere pro Honore tuendo occidere. Si enim de *Honore* primo loquerètur, vel Secundo quidem modo, cùm necessarius est ad alia Bona consequenda, omnes, vt dixi, fatentur licitam esse illius Defensionem cum Inuasoris Occisione; De illo enim Honore scriptum est: *Curam habe de bono nomine, & melius est bonum nomen, quàm diuitiæ multæ*. Si ergo licitum est pro Defensione temporalium Bonorum, Inuasorem occidere; à fortiori licebit pro dicto Honore, qui non inanis, sed solidus, & necessarius est in Populo.

Syluij opinio explicatur.

Et sanè, subdit, huius Sententiæ fuit Syluius *verb. Homicidium, quæst.2. dict.6.* dùm dicit: Non licere occidere pro Honore; esset enim aperta Contradictio, cùm *verbo Excommunicatio, & verbo, Bellum*, oppositum dixerit. Interpretandus ergo est iuxtà hanc rationem. Vndè in dicto verbo Homicidium, sic dicit: *Licet occidere, secundùm Aliquos pro Honore personali consistente in turpi fuga, quod tamen Archidiaconus negat. Et hoc rationabilius, maximè vbi hæc turpitudo non est de malo culpæ, sed de naturali timiditate.*

Auctoris Sententia.

Prima Auctoris responsio ad Quæsitũ

10 RESPONDETVR PRIMO ad Quæsitum cum Auctoribus Secundæ Sententiæ, Nauarro, Henriquez, Iasone, Corduba, Mansio, Pegna, Claro, Caietano, Antonino, Victoria, Fernandez, Marchantio, Diana, Fabro, Soto, Molina, & Lessio *locis supra citatis*: Licitum esse post impactam Alapam, vel Fustem, ad Honorem recuperandum *in continenti* Inuasorem repercutere, Fugientem insequi, vel etiam occidere. Est contrà Auctores Primæ Sententiæ, præsertim contrà De Lugo, *loc. cit.* Cuius, & Dignitatem, ac Doctrinam semper sum veneratus; liceat tamen Mihi quasdam in præsenti Quæstione difficultates, non impugnandi, sed disputaudi gratia coràm Ipso, meo tanquàm coràm Magistro exponere, vt magis magisque, quæ Ipse docuit, elucescant.

Prima ratio, ex eo quod licear furẽ occidere pro tuendis facultatibus.

11 PROBATVR *Primò*, quia per ipsummet De Lugo, *n.187.* pro *defendendo Honore* Inuasorem occidere licet, non alia ratione, nisi quia, si pro *defendendis Facultatibus* Inuasorem, seu potiùs *Furem* occidere licet, magis licebit pro defendendo Honore, qui multò pluris æstimatur ab Hominibus, quàm pecunia; ergo post impactam Alapam, vel Fustem, licebit ad *Honorem recuperandum* Inuasorem *in continenti* repercutere, vel Fugientem insequi, vel etiam occidere, cùm eadem ratio militet vtrobique.

Secunda ratio, quia alioquin difficilter recuperari potest honor.

12 PROBATVR *Secundò*: Per ipsummet De Lugo *loc. cit. in respons. ad 2.* habetur, *rarissimum* esse, quòd non sit ad minùs magnum periculum non recuperandi Honorem, si permittatur Iniuria; quia apud homines non censetur sufficienter redintegrari ille Honor per Iuris remedia; aliundè verò semper est magnum periculum, quod Iniuriator

ipse nolit satisfacere quantum sufficit ad maculam illam apud homines huius Sæculi delendam: sed per Alapam, vel Fustem maxima Iniuria Inuaso infertur apud homines huius Sæculi: ergo ad hanc maculam delendam, & *ad Honorem recuperandum*, licebit Inuasorem post impactam Alapam, vel Fustem, *in continenti* repercutere; Fugientem insequi, vel etiam occidere, cùm per alia remedia non censeatur sufficienter redintegrari Honor, tàm grauiter læsus.

Tertia ratio, ex eo quod liceat occidere furé.

13 PROBATVR *Tertiò*: quia licitum est occidere *Furem fugientem* cùm re tua, quandò aliter eam recuperare, vel defendere non potes: ergo similiter poteris Inuasorem occidere, qui fugit cum tuo Honore, quem aliter tueri non potes.

Responsio De Lugo cõtrà tertiam rationem.

14 *Respondet* De Lugo, *nu.* 193. negando Consequentiam, ac disparitatem assignando, quia *in Primo Casu*, Occisio est *Defensio rei tua*, nè auferatur, quæ eadem res extat in specie, & in indiuiduo, & est tua: *In Secundo* autem Casu, Occisio non est Defensio, cùm Honor iàm sit ablatus, & non recuperetur per Occisionem idem Honor, nec Occisio sit vtilis ad eum recuperandum, sed ad acquirendum alium diuersum, quem ab Offensore non accipis, sed ab alijs propter Fortitudinem *Vindictæ*, qui Honor non potest vllo modo licitè procurari.

Solutio.

An idem honor deperditus recuperetur, per repercussioné læsoris?

Sed contrà, Nàm Honor cùm sit quid *morale* in signis excellentiæ, & hominum existimatione consistens, sicutì per Alapam, vel Fustem censetur auferri, sic etiam per repercussionem, siuè Occisionem *moraliter*, idemmet recuperari censetur, nec alius diuersus acquiritur, sed idem prorsùs ab Inuasore *moraliter* recuperatur: ergo sicutì licet Fugientem Furem, cum re tua, si aliter illam recuperare nequis, occidere, ità & Iniuriosum Inuasorem.

Quarta ratio.

An offensor, secum honorem ablatum deferat?

15 PROBATVR *Quartò*; quia sicut Fur defert secum rem tuam, ità is, qui illata graui ignominia fugit, tuum secùm defert Honorem; nàm in potestate illius est, eum tibi restituere, offerendo satisfactionem: ergo potes illum percutere, vt Honorem tuum restituat.

Responsio contra quartam rationem.

16 *Respondet* De Lugo, Occisionem Furis *vtilem* esse, vt restituat Fur rem tuam, quam eo occciso, accipis ab ipso; at in posito Casu, Occisio *non est vtilis*, vt ipse tibi Honorem restituat, cùm neque satisfactionem offerat, nec te ipse, sed alij, quia illum occidisti, honorent: ergo per Occisionem, rem ablatam non recuperas, sed lucraris aliam ab alijs in iustæ Occisionis præmium.

Solutio.

Sed contrà: Si per ipsum De Lugo, vtilis est Furis Occisio, vt restituat Fur rem tuam, quam eo occiso accipis ab ipso: ergo etiam in Casu posito, non videtur minùs vtilis Inuasoris Occisio, vt ipse sic tibi eundem Honorem moraliter restituat, vt apud homines huius Sæculi communis est existimatio.

Afferuntur aliæ Rationes pro eadem Prima Responsione.

Quinta ratio.

17 PROBATVR *Quintò*; quia si damnum ab aliquo rebus tuis illatum, non posset aliter farciri, quàm illius *Percussione*, posses statim percutere, vt tali modo fiat damni reparatio; ergo si violato Honore, non potest aliter fieri reparatio, quàm si feriatur is, qui eum læsit, feriri poterit.

An licita sit læsoris repercussio, quandò aliter fieri non potest honoris reparatio?

Respõsio cõtra quintam rationem.

18 *Respondet* De Lugo: In primis hoc argumentum æquè, & fortiùs probare, posse licitè occidi *Adulterum*, saltem *in flagranti crimine*, quandò deprehenditur; quia Honor Mariti grauissimè læsus, non

po-

poteſt aliter recuperari, etiam Veniæ petitione,& qualibet ſatisfactione oblata; & tamen hoc licitum eſſe negatur.

Altera Reſponſio cò erà eandé rationé.

19 *Deinde* Antecedens vniuerſaliter acceptum,falſum eſſe: nàm ſi alius tibi in rebus tuis damnum intulit; quod nec ipſe poteſt reſtitutione compenſare, nec tu aliter recuperare potes, niſi eum libertate priuando, & obligando ad ſeruitutem pro damno illato, non potes certò id authoritate ſaltem propria facere; quia *libertas* eſt bonum ſuperioris ordinis, nec Ipſe Fur tenetur *cum tanto diſpendio*, damnum tibi iniuſtè illatum, reſarcire. Minùs ergo poteris Vita priuare Offenſorem ad reſarciendum damnum tibi in Honore illatum, licèt aliter reſarciri non poſſit, cùm longè ſuperioris Ordinis ſit Bonum Vitæ, quàm Bonum Libertatis.

In bonis ſuperioris ordinis, in uſoriam licear fieri compenſatio.

Confirmatio Euſdé reſpóſionis.

Denique, nec etiam in Bonis *eiuſdem Ordinis* lædere poteris, vt Honorem tuearis; v.g. ſi Alapam accepiſti, Alapam reddere, Fuſtem pro Fuſtibus, ſi iàm Percuſſor ab offenſa *ceſſauit*; quia hoc medium non eſt vtile ad tuendum Honorem, vel illum recuperandum, niſi quatenùs continet rationem Vindictæ,ſub qua ratione nullo modo poteſt eligi.

Finge enim te ab aliquo *lethaliter* vulnerari, quem ſi in continenti non occidas, ſcis nolituram tuo vulneri remedium adhibere Titiſi, qui ſolus ſcit, & valet tanto vulneri mederi. Quis dicat,te eo caſu poſſe Percuſſorem tuum *licitè* occidere, eòquod damnum ab eo tibi illatum non poſſis aliter reſarcire, niſi eum interficiendo? Sic ergo ſe habet in Caſu noſtro: nàm eſto, quod non poſſet Honor tuus aliter reſarciri, niſi morte, vel percuſſione eius, qui iniuriam fecit; adhùc non licet eo modo, acceptæ Contumeliæ remedium quærere.

20 *Sed contrà*; quia per ipſum De Lugo,etiam ſequeretur *licitè* poſſe occidi Adulterum, ſaltem *in flagranti*, quandò reperitur. Probatur Sequela; quia per ipſum licet occidere Inuaſorem ad læſum Honorem recuperandum: ergo etiam licebit Marito occidere Adulterum, quia Honor Mariti grauiſſimè eſt læſus; eſt enim par ratio. Aliundè ergo petenda eſt ratio, cur Adulter occidi nequeat, quam omitto, cùm non ſit huius loci. Nec fortaſſe deſunt, qui Sequelam admitterent, ſi periculum eſſet publicationis,non verò ſi *Secretò* id accideret, quia tunc Honor non eſſet læſus apud hominum Exiſtimationem, & in hoc Caſu, Occiſionem illam Adulteri, fortaſſe dicent eſſe per Modum Defenſionis, non autem Vindictæ. Sed an hoc verum ſit, iudicent Alij: Nos enim in hanc meſſem, falcem mittere non intendimus.

Impugnatio ſuperioris reſponſionis De Lugo.

Impugnatio confirmationis euſdem reſponſionis.

Ad illud de Alapa, &c. verum eſt, quod apud homines huius Sæculi, ſi quis ob acceptam Alapam, Alapam redderet, vel Fuſtem pro Fuſtibus, vtique Honorem non recuperaret, etiamſi id faceret ratione Vindictæ; non enim dentem pro dente, nec oculum pro oculo eruere licet: ſed Iniuria illa per Alapam, vel Fuſtem illata, nonniſi Inuaſoris mutilatione, vel ſanguinis effuſione, aut Occiſione deletur, quæ ſi *in continenti* ſequatur, *licita* erit ad Honorem recuperandum, cùm rationem licitæ Defenſionis habeat: Si verò poſt temporis interuallum, prorsùs *illicita* erit, vtpotè habens Vindictæ rationem, quæ priuatæ authoritati nō debetur, ſed publicæ.

Præterea, ad illum Caſum, qui fingitur de eo, à quo lethaliter eſt vulneratus, &c. Reſpondetur, ſi *in continenti*, cum Inculpatæ Tutelæ Defenſione Inuaſorem occidiſti, vtique non peccaſti: Si verò poſt temporis Interuallum, peccaſti quidem de Inuaſore Vindictam ſumendo. Ità ſi poſt Alapam impactam,

vel

vel Fustem, *in continenti* ad Honorem recuperandum, Inuasor repercutiatur, vel etiam occidatur, licitum est; post verò temporis interuallum, *minimè*. Et ratio discriminis est, quia in continenti: *Inuasoris Occisio est per modum licitæ Defensionis: Post verò temporis interuallum, est per modum Illicitæ Vindictæ.*

Sexta ratio.

Læsus in honore, an possit se indemnem reddere cum detrimento honoris offensoris.

21 PROBATVR *Sextò*: Si qui læsus est Iniustè in facultatibus, potest accipere sibi ex Bonis Debitoris tantundem, si aliter satisfactionem habere non potest, & resarcire potest suum damnum, damnificando ad hunc finem debitorem; quantùm necesse sit ad se indemnem reddendum; cur etiam, qui læsus est *Iniustè* in Bonis Corporis, non posset lædere in Bonis Corporis eum, qui ipse læsit, si hoc necesse, & vtile esset ad se indemnem reddendum? Cur item, qui læsus est in Honore, non poterit cum detrimento *Honoris* eius, qui læsit, se indemnem reddere, prout fieri posset, eum *in continenti*, alia simili, vel grauiori Contumelia afficiendo?

Responsio De Lugo ad sextam rationem.

22 *Respondet* De Lugo, *nu.* 194. Disparitatem esse, quia *acceptio* pecuniæ alienæ ad compensandum debitum, non eligitur quatenùs *Malum affert Debitori*, sed solùm quatenùs *Bonum affert Mihi*, recuperando id, quod meum est, vel mihi debetur. At verò *Percussio*, Occisio, vel Dehonoratio Aduersarij, eligitur præcisè quatenùs ei affert Malum: nec enim alio modo considerata, vtilis est mihi ad meum Honorem, nisi quatenùs infert malum Aduersario, quod quia honorificum est apud homines, indè est vtilis mihi ad acquisitionem Honoris, quo compensem Honorem illum, quem perdideram, quarè non potest eligi, nisi *sub ratione Vindictæ*, hoc est, quatenùs infert malum pro malo, quod quidem authoritate priuata non licet, vt omnes supponunt.

Percussio vel occisio, non potest eligi prout est malum Offensoris

Ad summum ergo tale argumentum probaret, quòd si esset aliquid quod præscindendo à malo, quod Aduersario infertur, afferret tibi Bonum, & resarciret tuum Honorem, vel Damnum, posset id eligi, etiamsi esset cum damno eius, qui offenderet: quia tamen id repugnat, & ea omnia non aliter conducunt ad tuum Honorem tuendum, nisi quatenùs afferũt malum Aduersario, & quia ipsa mali illatio, bona, & vtilis, ac honorifica, existimatur, prout mali illatio est; ideò non licet priuata authoritate Repercutere, vel Occidere, aut Dehonorare eum, qui te Offendit, ad recuperãdum proprium Honorem; quia iam eligeretur ad eum finem Vindicta, prout *formalissimè Vindicta* est, & intenderetur, non quidem, vt finis vltimus, sed vt medium ad Honorem recuperandum.

23. *Sed contrà* hanc rationem, sic insurgo: Sicuti *acceptio* pecuniæ alienæ ad compensandum debitum, non eligitur quatenùs malum affert Debitori, sed solùm quatenùs bonum affert Tibi; ità pariter *Percussio*, vel Occisio Inuasoris non eligitur ab Inuaso se defendente cum Moderamine Inculpatæ Tutelæ (de quo hic est Disputatio) quatenùs Inuasori malum affert, sed solùm quatenùs bonum, Recuperationem scilicet Honoris affert tibi, iam Inuaso per Alapam, vel Fustem: Ergo sicut *licita* est alienæ pecuniæ *Acceptio* ad compensandum debitum; ità non minùs licita erit *Percussio*, vel Occisio Inuasoris, cum pluris faciendus sit Honor, quàm pecunia.

Impugnatur superioris responsionis De Lugo.

Quis autem inficiatur, quòd si Repercussio, vel Occisio Inuasoris intendatur ab Inuaso, sub ratione *Vindictæ*, non sit peccaminosa? Sed nos contendimus, quod repercussio illa intendatur præcisè sub ratione *licitæ Defensionis*, quod licere eadem nos ratione dicimus, qua

dicit

dicit De Lugo, licere Defensionem Honoris cum Inuasoris Occisione.

Postrema ratio pro prima responsione ad Quæsitum.

24 PROBATVR tandem; quia si non liceret repercutere Offensorem in continenti, *daretur licentia Improbis*, Contumelias grauissimas inquemuis ingerendi: nam per fugam, vel cessationem tuti essent, præsertìm si non adessent Testes, vel si non morarentur in eodem loco.

25 *Respondet* De Lugo; Simile argumentum fieri posse de occisione Adulteri, quæ si Marito non liceat, audaciores fient Improbi ad illud scelus. Sed tamen in neutro casu debuit *Vindicta* permitti; quia si non sola Defensio, sed etiam vindicta singulis Priuatis liceret, maiora certè incommoda in Republica sequerentur, & summa rerum omninm perturbatio.

Sed contrà, quia sicuti per ipsum De Lugo licet pro Honoris Defensione *Inuasorem occidere*, non obstante, quod Incommoda, & Perturbatio in Republica sequutura essent; non alia ratione, nisì quia, non *per se*, sed *per accidens* sequerentur; ità pariter dicendum in casu posito, damna, quæ ex simili permissione occidendi Inuasorem post impactam Alapam, sequutura forent, non *per se*, sed *per accidens*, esse sequutura; ideòque ex hoc capite adhùc firma remanet Quinta Ratio adducta.

Duæ aliæ Responsiones ad Quæsitum.

Offensoris repercussio, illicita est nisi fiat in continenti.

26 RESPONDETVR *Secundò*: Repercussionem, siue Occisionem Inuasoris, licitam esse, si *in continenti* fiat, non autem interposito tempore. Et ratio est, quia quando *in continenti* fit, vnicus moraliter censendus est, & idem Congressus, cōplectens duos partiales; alterum, quo quis Iniuriam infert, alterum, quo statìm Inuasus Iniuriam depellendo, Inuasorem interficit. At verò cùm *interposito tempore* accidit, duo distincti Congressus totales *moraliter* censentur; alter, quo Iniuria infertur, alter autem, quo post temporis interruptionem ad Vindictam Inuasor occiditur, quod est per se malum, vt ex dictis patet.

Offensoré qui veniã petit, non licet repercutere.

27 RESPONDETVR *Tertiò*: Si læsor Veniam petat, offendi non potest, quia quantùm in se est Honorem restituit. Ità Lessius, & Petrus Nauarra *locis suprà citat.*

Soluitur Oppositum Argumentum.

Argumentum contrà primã responsionem ad Quæsitũ.

28 Objicies contrà Primam Conclusionem ex Hurtado *loc. suprà cit.* §. 138. Non licere cædere, aut vulnerare Iniustum Aggressorem iam fugientem, etiamsi Violentiam infamem intulerit; quia ex lege Duelli, qui accepit ab aliquo Alapam, Fustem, aut Vulnus, non remanet *notatus Infamia*, si eum fugiat Aggressor: ergo non potest licitè Fugientem cædere Aggressorem. Consequentia patet; quia Cædes Fugientis non posset honestari, nisi propter depellendam Iniuriam, & Infamiam; siquidem neque Alapa, neque Fustis, neque vulnus iàm inflictum possunt depelli: ergo tantùm superest depellenda Iniuria, & Infamia. Quòd si hæc non superest propulsanda, iàm cædes Fugientis non esset *Defensio*, sed *Vindicta*, quæ interdicta est homini Priuato.

Furem insequi non licet si vel non diripiat bona, vel ablata relinquat.

Hoc Argumentum confirmatur ab exemplo Latronis fugientis, quem occidere non licet, si solùm Bona diripere attentauerit, & *non diripuerit*: vel ea direpta, tibi persequenti *reliquerit*, non alia ratione, nisì quia Vulnera Fugientis Latronis, ideò cohonestari possunt, vt recuperentur direpta Bona, quæ ali-

ter recuperari nequeunt. Pariter ergo dicendum est in priori argumento, non esse licitam Fugientis Inimici cædem, nisi relinquatur Infamia grauatus is, quem Inimicus fugit.

Responsio ad Argum

Offensorē fugientē, in quo casu repercutere nō licet?

RESPONDETVR, distinguendo Antecedens: *Vel secundùm prudentem hominum existimationem*; Qui accepit ab aliquo Alapam, Fustem, &c. per solam Fugam Percutientis, non remanet Infamia notatus, sed per fugam illius communiter censetur quodammodò redditus ablatus Honor; itàvt quicquid Honoris Iniustus Aggressor, percutiendo abstulit, posteà fugiendo, compensasse putetur; & tunc quidem vltrò concedimus, *Illicitam* fore Fugientis Inimici cædem: non enim alio titulo ea cohonestari posset, nisi defendendi, aut recuperandi *Honoris*, quem si supponimus in posito casu, per solam fugam Percutientis Inimici recuperatum esse, vtique *Illicitum* erit, Illum fugientem ad Vulnera, vel Necem vsque persequi.

In quo casu liceat fugientem offensorē insequi?

Si verò, qui Alapam accepit adhùc Infamiæ macula notatus remaneat, post Percutientis fugam, & tunc non videretur illicitum, Fugientem persequi; vt citati pro nostra Sententia DD. sentiunt, iuxtà ea, quæ hactenùs dicta sunt. Et hinc patet responsio ad Confirmationem.

QVÆSITVM III.

Vtrùm pro Honore, Fama, & Gloria conseruanda liceat Inuadentem non Armis, sed Lingua, hoc est, Detractorem occidere?

SVMMARIVM.

1 *Rationes aliquot, quibus negatiua sententia suaderi posset.*

2 *Petrus à Nauarra, licitum videri censet, talem Aggressorem famæ interficere.*

Detractor æquiparatur Iniusto Aggressori.

2 *Honor, non tàm gladio, quàm lingua aufertur.*

Grauiùs in honore læsus censetur, qui arundine cæditur, quàm qui gladio impetitur.

4 *Contumelia, & Detractio, in quo differant?*

Detractorem, non secùs ac Contumeliosum occidere licet, quandò aliter euitari non potest infamia.

5 *Soluuntur rationes dubitandi suprà posita.*

6 *Bañes affirmatiuam sententiam, probabiliorem censet, etiamsi crimen, quod Detractor panderet, esset verum, sed occultum.*

7 *Non refert, vtrùm verberibus, vel lingua lædatur honor, vt possit armis defendi.*

8 *Detractiones, sicut & Contumeliæ, possunt armis impediri.*

9 *Pericula amissionis vitæ, vel famæ, æquiparantur à Iurisperitis.*

10 *Ius Defensionis se extendit ad omnia ea, quæ necessaria sunt, vt quis se immunem seruet.*

Detractor monendus est, vt desistat, antequàm lædatur, vel interficiatur.

11 *Lessius censet, in praxi permittendam non esse hanc affirmatiuam sententiam.*

nè

ne pluribus occultis cadibus praebeatur occasio.

12 *Clericis an liceat Detractores, ac Offensores suae famae interficere.*

Due rationes pro negatiua sententia.

1 PRIMA fronte Negatiuè Respondendum videtur, quia priuata authoritate non licet Arma sumere, nisi contrà Inuadentem Armis; tùm etiam quia Honor, qui per detractionem aufertur, reparabilis est, vel per illius restitutionem, quam facere potest Detractor, vel alio modo Veritatem aperiendo: Ex quo sequitur aequum non videri, tàm magnum, atque irreparabile mortis damnum Detractori inferre.

Responsio Petri à Nauarra.

2 Respondet tamen Primò Petrus Nauarra, *lib. 2. cap. 3. num. 375.* licitum esse videri, talem *Detractorem* occidere, cùm reuera in tali casu *Detractor Iniustè comparetur Aggressori*: nihil enim referre videtur, an aliquem gladio Linguae, vel Ferreo inuadas. Cùm non minor Iniuria, & damnum, hoc, quàm illo modo inferatur: Ius autem Defensionis, non tàm ob modum inferendi, quàm ob illatum damnum consurgere, putandum est.

Prima ratio.

Altera ratio.

3 Accedit, quòd *Honor* non tàm *Gladio*, sicut Corporalis Vita aufertur, quàm *Lingua*, vel certè minitantibus actibus. Vndè iàm apud omnes etiam Sapientes, ea increbuit Opinio, vt qui arundine caeditur, in *Honore grauiter læsus* dicatur, non autem, qui vulnus accepit. Is enim, qui gladio vulneratus est, Honoris nihil amisit. Si igitur *Honos* magis *ex verbis*, actibusque minitantibus amittitur, quàm *Armis*, & *Gladijs*. Non benè dicitur, non licere Honorem tueri Armis, nisi armis auferatur ab Inuasore.

Soluitur difficultas contra hàc affirmatiuam sententiá.

4 Ad haec, inquit Nauarra, Obijcio argumentum; nàm Contumelia à Detractione in eo differt, quòd licèt vtraque Honorem Proximi laedat, tamen *Contumelia* in praesentia, & in faciem; *Detractio*, seù murmuratio occultè, & in absentia Laesi fit. Sicut de Rapina, & Furto dicunt DD. *Rapina* enim coràm Laeso, *Furtum* fraudulenter cōmittitur: Sed ex omnium sententia, licet contumeliosum occidere, vbi aliud non remanet, eam Iniuriam arcendi remedium, cùm tamen Armis non inuadat; Igitur qui Murmuratione, & Detractione Iniuriam, maculamque inferre conatur *Iniustè*, licebit, si aliter Infamiam, & Dedecus fugere non potest, occidere.

Detractio & contumelia, quo modò differant?

Discrimé inter rapinā, & furtum.

Solutio primae rationis negatiuae sententiae.

5 Nec *Prima* Ratio in contrarium valet, cùm longè sit dissimilis ratio de Vita, quae non adimitur, nisi Armis: at in Honore, perculsus manet Innocens, verbis, & actibus Contumeliae, vel Detractionis.

Solutio secundae rationis.

Secunda etiam facilè soluitur: nàm etiam Honor, Contumelia ablatus, restitui potest per Veniae petitionem, & humiliationem: Et etiam Bona temporalia reparabilia sunt; & tamen iuxtà omnium Sententiam, licet Aggressorem talium Bonorum occidere.

Verùm cùm haec, & alia, quae *loco citato* affert Nauarra, non asserendi, nec docendi, sed disputandi grātia dicat, aliorumque Iudicio examinanda relinquat.

Secunda Responsio ad Quaest. Bañes.

6 Ideò respondet *Secundò* Bañes, *quaest. 64. art. 7. dub. 4. Affirmatiuam sententiam in casu posito probabiliorem esse*; Additque, idem sentiendum esse, etiamsi crimen sit verum; si tamen est occultum, itàvt secundùm Iustitiam Legalem, non possis pandere. Ità quoque sentiunt nonnulli Alij recentiores.

Prima ratio pro hac affirmatiua sententia.

7 Probari potest *Primò*: quia si baculo, vel alapa impacta, velit quis tuum Honorem, vel Famam violare, potes armis prohibere: ergo etiamsi id conetur lingua; nàm parùm videtur referre, quo Instrumento quis nitatur inferre

noxam, si æquè efficaciter nocebit.

Secunda ratio. 8 *Secundò*, quia Contumeliæ possunt Armis impediri; ergo etiam Detractiones.

Tertia ratio. 9 *Tertiò*, Periculum Famę æquiparatur periculo Vitæ, quod est commune pronuntiatum Iurisperitorum, inquit Clarus, *num.*26. atqui ob periculum Vitæ euadendum, licet Vitæ Aggressorem occidere: ergo, &c.

Quarta ratio. 10 *Quartò*, quia Ius Defensionis videtur se extendere ad omne id, quod necessarium est, vt te ab omni Iniuria serues immunem. Monendus tamen Detractor priùs esset, vt desisteret. Hæc Bañes.

Tertia Responsio ad Quæsitũ. Lessius. 11 Respondet *Tertiò* Lessius *de Iust. & Iur. lib.*2.*cap.*9. *dub.*12. *num.*82. hanc sententiam sibi in praxi non probari; quia multis occultis cædibus, cum magna Reipublicæ perturbatione, præberet occasionem: In Iure enim Defensionis semper considerandum, nè eius vsus *in perniciem* Reipublicæ vergat: tunc enim non est permittendus. Accedit, quòd etsi speculatiuè vera esset, tamen vix in praxi posset habere locum: nàm Infamia, vel est illata, vel non est; si est illata, non extinguetur per mortem Infamantis: si non est illata, plerùmque non satis constat, aliter non posse eam impediri, ac proindè non poterimus eo modo Defensionis vti.

Hæc opinio in praxi, cur non sit permittenda?

Aliud Quæsitũ. 12 *Petes*. Liceatne Clericis occultos Detractores, & bonæ suæ Famæ Iniquos Aggressores occultè occidere, eo pacto, quo de Laicis dictum est?

Respõsio. Pet. Nau. *Respondet* Petrus Nauarra *lib.* 2. *de Restit. cap.* 3. *num.* 391. Quod si id Laicis licet, licebit etiam Clericis, qui Honoris, & bonæ Famæ curam habere possunt, & debent. Sic enim Honos, non ex Viribus, sed ex Litteris, & Virtute nascitur, qui certè, cùm omnibus sit necessarius: tùm maximè Sacerdoribus, & Religiosis, qui debent esse, & Sapientiæ, & Virtutis Exempla, quem honestissimum, & Honorem, & bonum nomen tueri, non illis Vitio dari debet.

Et sanè idem iudicium de Secularibus esse deberet, si ad Veritatem Euangelij ambularemus, & Christi Domini exemplum, & Apostolorum vestigia, primitiuæque Ecclesiæ feruorem haberemus. Quis enim Christianus dedecori dandum putaret, quod Percutientem se, non percuteret, cùm Christus Percutienti, alteram maxillam præbendam censeat? Hæc Ille. Nos autem in hac re silentium decet. Dedecori non datur Percutientem non reparcuare.

QVÆSITVM IV.

An licitum sit Cædem, aut Vulnera inferre Contumelioso, ad Contumeliam depellendam?

SVMMARIVM.

1 *Responsio Negatiua cum communi ferè DD. sententia.*
2 *Cædes, ac vulnera in Contumeliosum, non possunt cohonestari titulo Defensionis.*
3 *Hæc negatiua responsio, Iurisperitorum auctoritate firmatur.*
4 *Cædes, ac vulnera prohibita sunt lege Dei, nec vtilia sunt ad iniuriam propulsandam.*
5 *An aliquo alio fine cohonestari possint cædes, & vulnera in Contumeliosum?*
6 *Cur facultatum Aggressorem cædere liceat, non autem Contumeliosum?*
7 *Non sunt licita vulnera, ac cædes ad eum finem, vt Offensor illatas Contumelias retractet, ac veniam precetur.*
8 *Furem, licitum est vulneribus cogere, vt absconditа bona prodat, non autem Contumeliosum, vt veniam precetur. Assignatur disparitas.*

RE-

Responsio negatiua. Filliuc. Lessius. Binsfeld. Azorius. Molfes. Hurtad. Diana. Pasqualig. Pet. Nau. Bonacin.

1 RESPONDEO Negatiuè cum Filliucio, *tom. 2. tract. 29. cap. 3. quæst. 7. num. 49.* Lessio, *lib. 2. de Iust. & Iur. cap. 9. num. 78.* Binsfeldio, *de Iniurijs, & damno dato, cap. 1. quæst. 9. concl. 4.* Azorio, *tom. 3. lib. 2. cap. 1. quæst. 17.* Molfesio, *tom. 1. Summæ tract. 11. cap. 19. num. 74.* Hurtado, *in 2. 2. de Spe, & Charit. disp. 170. sect. 15. §. 123. & seqq.* Diana, *par. 5. tract. 4. de Homicidio resol. 12.* Zacharia Pasqualigo, *in Decis. Moral. decis. 441. contrà* Petrum Nauarra, *lib. 2. de Restit. cap. 3. num. 382.* Bonacinam, *disp. 2. de Contractibus, quæst. vlt. sect. 1. punct. 10. num. 7.* vbi etiam alios citat DD. qui tamen non de Iniuria, in solis consistente verbis loquuntur, sed de Iniuria Fuste, vel Alapa inferenda. Est prætereà hæc nostra Sententia contrà Ioannem de Escobar, *par. 1. de puritat. & Nobilit. proban. quæst. 1. gloss. 4. num. 14.* Strouersdorf. *quæst. 64. de Iust. & Iur. art. 7. concl. 5.* Baldellum, *lib. 3. Moral. Theol. disp. 24. num. 24.* qui omnes asserunt licere Contumeliosum occidere, dummodò tamen Contumeliæ sint atroces, & alia ratione vitari nequeant;

Escobar. Strouersd. Baldell.

Ratio.

2 Probatur autem nostra, & cõmunis sententia, quia *Cædes, & vulnera*, vtpotè Diuina, humanaque Lege prohibita, nunquàm licita esse possunt, nisi vel *in scelerum vltionem*, publica auctoritate: vel priuata, *ob necessariam sui Defensionem*, seruato Inculpatæ Tutelæ Moderamine: Sed in casu posito, neutro titulo possunt esse licita: ergo simpliciter asserendum est, Illicitum esse Vulnera, vel Cædem inferre Contumelioso. Maior ab omnibus admittitur: Minor verò probatur; quia Contumeliæ, cùm consistant in solis verbis, verbis itidem sunt repellendæ; quique verbis Contumeliosis adimitur, vel destruitur Honor, idem vicissim redditur, ac conseruatur alijs verbis, ad conseruandum Honorem idoneis. Cùm ergo verba solùm sint ex se sufficientia ad Contumeliam propulsandam, opus non erit Arma adhibere, ac Contumeliosum vulneribus, vel morte afficere.

Contumeliæ verbis sunt repellendæ.

3 Consentiunt cum Theologis doctissimi Iurisperiti, qui de Duello scripsere, inter quos Iacobus de Castillo *tom.* mihi *6. Varior. tractat. lib. 4. num. 2.* vbi ait: Si vnus dicat, Tu es proditor Fidei, Violator, Fur, Adulter, Hæreticus, Sodomita, vel alia huiusmodi, & Iniuriatus dicat, Tu immò es proditor &c. respondendo per eadem verba, retorquendo in ipsum Aduersarium: Vel dicat, vt magis est ex consuetudine Militum, TV MENTIRIS, & tunc fit compensatio; quia paria delicta, mutua compensatione tolluntur. *cap. Si de adulte. l. si vxor ea tit. argum. l. ex plagis. §. tabernarius. ad l. Aquil. in Clem. 1. de homicid. & in l. si duo. ff. de dol. vbi inter. partes dolo hinc indè commisso inuicem non agent, quia fiet compensatio, & facit l. viro, atque vxor. ff. solut. matrim. & quod ibi plenè not. & in l. si ambo, de comp.* Ità præfatus Iurisperitus, quocum ità quoque sentiunt Andreas Alciatus *eodem tomo in Consil. de singul. Certam.* & Socinus Iunior, *cons. 1. de Duello.*

Iac. de Castillo. Alciat. Socin.

4 Affert Hurtadus aliud Argumentum ad eandem Sententiam comprobandã; quia nimirùm quandò medium est prohibitum lege Dei, non potest eligi ad iniusta damna propulsanda, nisi quandò ad id est *per se vtile*, sed cædes, & vulnera sunt prohibita lege Dei, & non sunt per se vtilia ad depellendam Iniuriam Contumeliæ: ergo ad id non sunt licita.

Vtilia non sunt vulnera Contumeliosi ad Iniuriã depellendam.

Minor patet; quia *Iniuria Contumeliæ* oritur, tùm ex *praua opinione*, quam ex Contumelia possunt alij concipere de affecto Contumelia: tùm ex *audacia contemptu*; Contumeliosus enim contemnit, quem afficit Contumelia. Contemptus hic non potest tolli; nisi Contumelioso palinodiam cantante, veniamque

Contemptus à Contumelioso illatus nõ potest vulneribus tolli.

petente; qui enim hominem contemnit, opus est, vt eum honoret ad compensandum contemptum: potest item contemptus depelli Magistratu plectente Contumeliosum, & ostendente affectum Contumelia, fuisse ea indignum: At Contumeliā Patiens, non potest ferro ostēdere, ea se non fuisse dignum, licèt Contumeliosum occidat; Potest enim esse dignus Contumelijs, quantùm est ex se, & simul occidere Contumeliosum: ergo Cædes Contumeliosi *inutilis* est ad diluendum contemptum.

Falsitas contumeliæ, nō probatur cæde contumeliosi.

Veritas item, aut Falsitas *Contumeliæ*, non potest probari Cæde Contumeliosi; potest enim, & verum dixisse, & cædi.

An ob aliquem aliū finem, licita sit Contumeliosi cædes?

5 Superest ergo, vt *Cædes* sit vtilis ad probandum affectum Contumelia, fortiorem esse Contumelioso: hùc enim tendunt omnes leges Duelli. Sed hic finis non potest licitè comparari Cæde hominis: ergo &c.

Item hic finis de maiori fortitudine, est inutilis ad depellendam Iniuriam Contumeliæ: nàm possum ego esse fortior Contumelioso, & ab omnibus ità existimari, & tamen infici vitijs obiectis per Contumeliam, & esse contemptibilis.

Soluuntur Opposita.

Primum argumen.

6 Obijciunt *Primò* Aduersarij: licitum esse occidere *Inuasorem Facultatum*: ergo licitum est etiam occidere *Inuasorem inferentem ignominiam*, cùm maius bonum sit Fama, quàm sint Facultates temporales, iuxtà illud *Prouerb.* 22. *Melius est bonum nomen, quàm Diuitiæ multæ*.

Prou. 22.

Solutio.

Respondetur. Ideò licitam esse *Furis Cædem*, quando aliter amissa recuperari nequeunt Bona, quia Cædes illa, est medium vtile ad perdita Bona recuperanda. Verùm Cædes Contumeliosi; neque apta est, neque vtilis ad verbales propulsandas Iniurias, siquidem Contumelioso cæso, non per hoc ostenditur falsam fuisse illatam Contumeliam, sed tantummodò Contumeliosum in illatæ Contumeliæ pœnam, vulnera, ac Cædem reportasse.

Alterum argum.

7 Obijciunt *Secundò*: Quàmuis Vulnera, & Cædes vtilia non sint ad amissum recuperandum Honorem, tamen vtilia sunt, ad hoc vt Contumeliosus, quas Iniustè intulit Contumelias retractet, veniamque precetur; ac proindè ad eum finem possent licitè eligi ab eo, qui est Iniuria affectus, non secùs ac licitum esset, Vulneribus cogere Furem, vt indicaret, vbinàm ablatas abscondisset fortunas.

Solutio.

Contumeliosi retractatio ac veniæ petitio lęsū honorem nō resarciūt.

Respondetur, Neque ex hoc capite, licita reddi posse talia Vulnera; quia in tali casu retractatio, & veniæ petitio à Contumelioso factæ, non læsum resarcirent Honorem, quippequæ non spontè, sed *metus causa*, & inuoluntariè factæ censerentur. Quapropter omnes censere possent, Contumelias fuisse veras, satisfactionem autem non fuisse veram, vel saltem fuisse suspectam, vt sunt omnia, quæ contingunt metus causa. Quòd si omnes contractus, & Professio Religiosa contingentes *metus causa*, sunt irriti: nonnè censebitur (inquit Hurtadus) inanis ista Contumeliosi satisfactio, extorta intentata morte violenta? Censebitur quidem homo valentior Contumelioso.

Furē, cur cogere liceat vulneribus, vt abscōdita bona prodat, non autem cōtumeliosū, vt se retractet &c.

8 *Ad Confirmationem* Respondetur, disparem esse rationem: nàm Fortunæ redditæ per Vim illatam Furi, sunt Domino æquè vtiles, quia illarum vtilitas non pendet à spontanea, aut violenta restitutione; sed ab illarum expedita possessione. Hinc fit, vt licitum sit *Furem* Vulneribus cogere, vt eas facultates absconditas prodat, non verò fas est,

Con-

Contumeliosum cædere, eumque Vulneribus cogere ad veniam petendam, quia illa Veniæ petitio, vtpotè Vi extorta non satisfacit Honori læso: satisfaceret autem, si à publica potestate præciperetur, vel ab ipsomet Contumelioso spontaneè fieret.

QVÆSITVM V.

An Contumeliosum dicentem, *Tu Mentiris*, licitum sit occidere, vbi hoc verbum *Mentiris*, est valdè ignominiosum?

SVMMARIVM.

1 *Licitum non est Contumeliosum in tali casu interimere.*
2 *Vulnerare, vel Occidere Contumeliosum, non est medium aptum ad repellendam Iniuriam.*
3 *Verba Contumeliosi in tali casu, verbis etiam retundi possunt.*

Responsio negatiua. Azorius. Diana. Pasqualig. 1 RESPONDEO Negatiuè cum Azorio, *par.* 3. *lib.* 2. *cap.* 1. *quæst.* 17. Diana, *par.* 5. *tract.* 4. *de Homicidio. resol.* 13. *verb. Sed meritò*, & Pasqualigo, *in Decisionib. moral. decis.* 442. *num.* 3. contrà Henricum Strouersdorf. *de Iust. & Iur. in* 2. 2. *D. Thoma, quæst.* 64. *art.* 7. *concl.* 5. vbi sic ait: Potest etiam interfici, qui Virum honoratũ baculo, vel pugno conatur percutere, nec posset aliter impediri; immò dicere *Tu Mentiris*, vbi hoc valdè probrosum est.

Ratio. 2 Fundamentum est; Quia occidere, aut vulnerare in tali casu Contumeliosum, non est medium aptum, neque necessarium, ad repellendam Contumeliam illam; quia etiam occiso, aut vulnerato Contumelioso, non per hoc constat *Te non esse Mentitum*, ac proindè neque censetur repulsa Contumelia, sed tantummodò sumpta Vindicta de tali Contumelioso; quod vtique licitum non est. Adde, quòd cùm Iniuria illa sit in genere verborum; verbis etiam repellenda est, ac in Contumeliosum retorquenda.

3 Sed dices ex Legibus Duelli, vt scribit Alciatus *in Consil. de Sing. Certam. n.* 18. *&* 12. *DD.* Verbum *Mentiris*, tàm atrocem inferre Iniuriam, quæ nullis verbis purgari possit, sed solo facto, idest Armorum violentia. Dubium. Alciatus.

Responsio. Respondetur ex eodem Alciato, falsum esse; adeò atrocem esse talem Iniuriam, vt nullis contrarijs verbis retũdi possit. Deindè, Etiamsi concedamus (inquit Alciatus) grauissimum esse id mendacij probrum, cur eiusdem probri retaliatione non diluitur? Mentiris, immò tu longè fœdiùs Mentiris; debet enim omne verbale crimen contrarijs retundi.

SECTIO VI.

DE TERTIA DVELLI SPECIE,

HOC EST,

De Duello Ignominiæ Euitatiuo, seu Honoris Causa.

CÆteras inter Duellicas Species, Tertia hæc ad Ignominiam euitandam, humano Generi perniciosissima est: Nàm cùm suapte natura semper appetentes laudis sint Mortales, libenter pro Honore; seu periclitante tuendo, seù amisso recuperando,

Arma arripiunt: protinùs eis singulare certamen inire arridet,

— Pulchrûq; mori succurrit in armis. Virg. 2. Aeneid.

Nec pœnatum metu coërciti, nec Corporum, Animarumque periculo deterriti, à Duello Honoris Defensiuo ineundo, animum reuocāt; sed Diuinis, Humanisque posthabitis Legibus, vt Honorem tueantur; Vitam, Animamque tueri negligunt. Quamobrem multorum in dies fatigantur Theologorum ingenia ad noua subindè excogitanda argumenta, quibus aliquo pacto huiùsmodi cohonestari possit Duellum, nè dùm omninò Christiano ex Orbe exterminari nequit, saltem aliqua sub formalitate cohonestatum appareat. Verùm, nè quis in hac parte Me Duelli laxasse habenas, immeritò conqueratur, equidē de industria silebo; quid tamen alij senserint Doctores, audire libet; ideòque illos proprio loquentes ore hùc introduximus. Quid ergo dicant, in sequenti Quæsito audiemus.

QVÆSITVM VNICVM.

An licitum sit Duellum Honoris causa committere? Vbi multa alia ad hoc Quæsitum pertinentia, soluuntur Dubia.

SVMMARIVM.

1 *Prouocato ad Duellum, occidere non licet Prouocantem ratione prouocationis.*

Proponitur opposita sententia Petri à Nauarra.

2 *In Occisione Prouocatoris, locum habere iustam sui Defensionem, videtur docere Nauarra.*

3 *Hac Nauarri sententia impugnatur. Ignominia, quæ non acceptando Duellum resultat in Prouocato, non censetur illata à Prouocatore.*

4 *Prouocatus ad Duellum, non tenetur se domi continere, nec aliquam actionem cum suo graui incommodo prætermittere.*

Hac Conclusio, plurium DD. auctoritate firmatur.

5 *Qui certò sciret ad Duellum ab aliquo vocari, teneretur se domi continere, posset tamen egredi, quandò expediret, vt sua negotia pertractaret.*

6 *Quando damnum, quod ex inclusione intrà domum resultat, est proportionatum damno, quod ex ipso certamine prouenit, tunc licitum est Prouocato in publicum exire.*

CELEBRI huic Quæsito plenè satisfacturus, varia Theologorum placita referam; nè tamen ipsa Doctrinarum copia, ac varietas, Lectoris mentem obruat, in varias eam partiti sumus Respōsiones, quarum singulis, aliquid in summa excerptum, clarioris intelligentiæ causa præmittimus. Sit autem modò Occiso prouocantis ad Duellum non est licita. Opinio Petri à Nauarra.

Prima, & Secunda Responsio ad Quæsitum.

1 RESPONDETVR *Primò*: Prouocato non licere occidere prouocantē, ex vi prouocationis ad Duellum. Est contra Petrum à Nauarra, *lib. 2. de restitut. cap. 3. num. 286.* vbi hęc habet. *Et quamuis magna esset ignominia non acceptare* (scilicet Duellum) *quia contumeliosè se gerit ergà me, adhuc non liceret acceptare, cum illud non sit medium necessarium ad vitandam ignominiam, sed posset pura defensione vti.* vbi innuit, quòd ignominia illa, quæ ex *non acceptatione Duelli*, Prouocato in- Occiso prouocato ris, an sit licita defensio?

fertur, sit depellenda media occisione Prouocantis.

2 Videtur autem Nauarra moueri ex illa paritate, qua licet pro *Defensione Honoris* Contumeliosum occidere: quæ Occisio ab ipso appellatur in præsenti casu, mutato nomine, *Defensio*: nàm ad mentem huius Doctoris, sicuti Occisio Contumeliosi se habet per modum *Licitæ Defensionis*; itá etiam in casu nostro sentire videtur, quàmuis subobscurè, quòd *ignominia* illa, quæ à Prouocato non *acceptante Duellum* contrahitur, possit ab ipso Prouocato, media Occisione Prouocantis, quæ se haberet per modum *Licitæ Defensionis*, deleri, ac repelli. Verùm contrà hanc doctrinam, sic insurgo.

Impugnatur Nauarri opinio.

3 Vel per Te, *non acceptare Duellum* est Ignominiosum respectu non Acceptantis, vel non: si non est *Ignominiosum*; ergo Illicitè, & Iniustè Prouocatus occidetur: nec in isto casu, ullo pacto Occisio rationem haberet *Defensionis*. Vel est Ignominiosum, & tunc quidem Ignominia illa non oritur ex Prouocante, qui Te prouocans ad Duellum, Te existimauit Virum fortem, ac Virtute pollētem; quam ergo Ignominiam, quæso, Tibi intulit? Immeritò ergo illius Occisionem meditaris ad Iniuriam depellendam. Ignominia verò ortum haberet ex tui animi vilitate non Acceptantis: ergo Tibi adscribenda est talis Iniuria, non verò Prouocanti: Si ergo Prouocans, causa non est Ignominiæ, quæ ex hac acceptatione Duelli oritur, cur Ipse pœnam luet talis Ignominiæ? ergo non videtur firma Nauarri opinio.

Prouocās ad Duellū an inferat Prouocato Ignominiam?

4 RESPONDETVR *Secundò*, Prouocatum nō teneri *domi se continere*, nec omittere actiones illas, quæ sinè graui incommodo præteriri nequeunt. Est communis. Ità Bañes, *de Iust. & Iur. tom. 4. art. 7. dub. 3. in fine*, his verbis: *At verò si irritatus est certus moraliter, quod irritans vult cum illo digladiari, debet verbis suum Honorem modestè defendere, vt iam diximus, sed non tenebitur domi manere, sed poterit exire, quoties sibi opportunum erit ad negotia sua tractanda.*

Bañes.

5 Idem habet Sanchez, *lib. 2. cap. 39. num. 11.* ità. *Sed numquid si quis iratus quempiam vocat, dicens se velle illum paucis seorsum conuenire, liceat huic exire? Sic distinguendum est: si vocatus sit moraliter certus, se ad Duellum vocari, non licet. At non tenebitur domi ità manere, vt nequeat egredi, quoties opportunum sibi fuerit ad sua negotia pertractanda. At egredi licebit, si credat fore, vt iratus blandis verbis placetur.* Vbi etiam citat Bañes modò à nobis adductum:

Sanchez.

Qui certò scit, ad Duellum vocari, an licite possit egredi?

6 Consentit Hurtadus, *de Spe & Charit. vol. 2. disp. 170. sect. 11. §. 96.* sequentibus verbis: *Quandò Prouocati conclusio intrà domum, est illi futura graui damno, proportionato incommodis Certaminis, non tenetur Prouocatus ad se concludendum, sed potest licitè in publicum exire.* Hoc ipsum docent communiter.

Hurtad.

Soluuntur duo Dubia.

7 *Si tempus prouocationis futurum sit diuturnum, maximè incommoda censetur inclusio intrà domum, ac proinde licitum esset prouocato egredi.*

8 *Serui, qui suis Dominis famulari, & obsequium præstare tenentur, an licitè egredi possint, si ad Duellum fuerint prouocati?*

9 *Egressus è domo honestatur, quandò in foro agendum esset de aliqua lite magni momenti, ac necessarium esset ibi interesse: Idemque dicendum in casu, quo Prouocati Vxor, Filius, aut Parens, vel alia persona maximè coniuncta esset in graui periculo amittendi vitam, bona, aut famam.*

10 *Hæc doctrina locum habet, etiam si faciendum esset iter per locum condictum, vbi Prouocator expectat armatus, iuxtà Hurtadum.*

PRI-

Primum Dubium.

Responsio.

Diuturna conclusio intrà domum, censetur maximè incómoda.

7 PETES *Primò*, Quandonàm conclusio intrà domum erit censenda *maximè incommoda?*

Respondetur cum Hurtado *loco cit.* Si tempus prouocationis futurum sit *diuturnum*, licere Prouocato *è domo egredi*. quia tàm diuturna carceratio est per se molestissima, & inter grauissima supplicia locum tenet: est enim plena grauissimis incommodis. Nàm priuatur homo Amicorum familiaritate, & cōsuetudine, oblectatione spectaculorum publicorum, vtilitate adeundi loca diuersa, in quibus geruntur multa spectantia ad rem domesticam, exercitatione virium inambulando, quod maximè vtile est ad sanitatem; priuatur facultate visendi templa, assistendi Sacrificijs, & Cōcionibus sacris: neque caret suspicione timiditatis. Denique est quędam species *Carcerationis diuturnæ*.

8 Prætereà si quis Regi famuletur, aut viro Principi; quorum obsequio nisi assistat, cadet ab illorum gratia, & fortè dabit occasionem, vt dimittatur ex illorum domo. Hæc sunt grauissima damna per se excusantia egressum è domo: nisi prouocatus moneatur ab Hero, sibi placere, vt se domi contineat, dùm pax non componitur, aut si certò speret id suo Hero gratum futurum.

Alij casus in quibus grauiter incommoda redditur cōclusio intra domum.

9 Item si in Foro agitur de aliqua *lite magni momenti*, cuius causa cadet, nisi intersit. Item si Filius, Vxor, Parens, Frater, aut alia persona, sibi maximè coniuncta, sit *in graui periculo* amittendi vitam, famam, aut fortunas. Tunc enim honestatur *egressus è domo:* vt si accersendus sit Medicus, aut Chyrurgus, aut Confessarius, sinè quibus aliquis ex suis graue damnum patietur spirituale, aut corporale, neque potest per aliū illos accersere. Aut si emendi sint, cibi, vestes, & alia, sinè quibus vita non degetur, aut degetur miserè: neque habet alium, per quem illa comparet, vel sit daturus opem alicui personæ publicæ, vel priuatæ, sibi coniunctæ, aut etiam alicui innocenti. Si est Medicus, aut Miles, potest exire ad visendos ægros, & munera militaria. Denique quoties non potest honestè *se domi continere*. quia prudens quisque censebit id oriri non à ratione, sed à timiditate. Quæ autem sint hæ occasiones, prudenti vsu discitur potiùs, quàm doctrina. Hæc Hurtadus.

Secundum Dubium.

10 PETES *Secundò*, Vtrùm hæc licita sint, quando prouocatus certò scit, inimicum esse in loco, per quē ipse est iturus? vel etiam quandò faciendum est iter per locum condictum, vbi Prouocator expectat armatus?

Respondet Hurtadus *loco sæpè cit.* §. 98. Ea licere illis in occasionibus: quia hæc doctrina est, quoties est timor probabilis futuram pugnam, ab Aduersario aggressuro prouocatum: etenim si nullus sit probabilis timor futuri congressus, potèst licitè prouocatus egredi domo, quoties libuerit, sed quod mihi licet cum probabili timore futuri congressus, mihi etiam licet certo moraliter de eodem congressu, quia periculum probabile de aliqua re, perindè est, ac certitudo moralis in morali consideratione: vt si Ego timeo probabiliter hominem à me occisum iri, si rem aggredior, tàm homicida sum, quàm si eam moraliter certus aggrederer: quàmuis ratione maioris, minorisue scientiæ, peccatum minuitur, aut augetur intrà eam speciem. Ratio à priori, quia probabiliter timens homicidium, rem aggreditur, iam illud animo haurit, &

Responsio affirmat.

Ratio.

quòd

quod est in se, illi dat operam, sed cum timore probabili pugnæ futuræ, hæc omnia licita sunt prouocato: ergo eadem sunt licita cum timore moraliter certo.

Tertia Responsio, Quoad Simplicem Duellandi Complacentiam.

11 *Voluntas pugnandi, quatenus importat simplicem complacentiam de pugna, est indifferens, vt sit, vel non sit peccaminosa.*

Quid si pugna delectet solùm ratione dexteritatis, quæ in illa ostenditur, aut ratione alicuius boni, quod ex ipsa resultat?

Complacentia de pugna, nō semper est peccaminosa.

11 RESPONDETVR *Tertiò* ad Quæsitum, *Voluntatem pugnandi*, quatenùs est *simplex complacentia* in pugnam, (prout scilicet prouocatus de pugna sibi complacet) esse *indifferentem*, atque posse esse *peccaminosam*, & *non peccaminosam*. Probatur: Si pugna delectet propter *vulnera, & cædem inimici*, est peccatum mortale, quia eius obiectum formale est *intrinsecè malum*, in quo propter ipsum nullus potest delectari. Potest item non esse *peccatum*, quando pugna delectat non ratione *vulnerum, & cædis*, sed ratione *dexteritatis*, quæ in illa ostenditur; vel *alius boni eam secuturi*: tunc enim *simplex complacentia*, non tàm fertur in *pugnam*, quàm in *bonum* eam secutum: vt qui simplicem habet complacentiam de alicuius obitu, vt vtili ipsi.

In quo ca su, non sit peccaminosa?

Potest item in publicum exire cū voluntate absoluta illum impetendi, tametsi ab illo non esset petendus. Quæ voluntas est peccatum mortale: idem dico, quando prouocatus non habens voluntatem absolutam aggrediendi prouocatorem, optat tamen se ab illo inuadi, vt per occasionem illum cædat: quæ voluntas est etiam peccatum mortale. Ità Hurtadus *loc. cit. Sect.* 12. §. 191.

Quarta Responsio, Quoad absolutam Duellandi Voluntatem.

12 *Voluntas absoluta pugnandi, qua Prouocatus decernit, se aggressurum inimicū, etiam si ab illo non fuerit priùs inuasus, an semper importet peccatum? Talis voluntas absoluta pugnandi, habet rationem iustæ defensionis ex parte Prouocati quando certò scit se esse inuadendum à Prouocatore, & commodius sibi esset in sui Defensionem, illum præuenire.*

13 *Secus autem, si Prouocatus nihil commodi sentiat, aggrediendo Prouocatorem, antequàm ab illo peteretur.*

12 RESPONDETVR *Quartò*. *Voluntas absoluta*, qua prouocatus est deliberatus, quantùm in se est, *inuentum inimicum aggredi*, non expectans verùm ille ipsum *aggrediatur*, sed illum protinùs aggredi, cum primùm illum viderit: Si tamen prouocatus existimaret, se *non inuadendum* à prouocatore, ipse illum *non aggrederetur*: hæc inquam *absoluta voluntas*, potest esse peccatum, & non esse. Si enim prouocator est in procinctu expectans prouocatum, qui est moraliter certus, se à prouocatore inuadendum, & prouocato est *commodius* ad suam defensionem, illum *inuadere*, non est peccatum *ea voluntas*; quia est *actualis defensio*, & inculpata. Prouocator enim actu est in inferendo vim; quia & prouocauit, & actu expectat armatus, vt prouocatum occidat.

Prouocatus, habēs voluntatē pugnandi antequam inuadatur an mortaliter peccet?

In quo casu licita sit ea absoluta volūtas pugnādi?

13 Si verò nil *commodi* sentiat prouocatus in aggrediendo prouocatorē, non potest illum *aggredi*: tùm quia *aggressio* non est simpliciter *necessaria*, neque *commodior* ad *defensionem*: vndè tenetur expectare, vt ab alio petatur: tùm etiam, quia

In quo casu, non liceat Prouocatorē aggredi?

fortè prouocator resipiscet, aut timebit, quibus actibus tenetur locum dare prouocatus, dùm commodè potest: est autem hæc aggressio à prouocato, peccatum mortale, si prouocator conspiciatur inermis, speciem præferens nolentis dimicare, id prudenter censetur. Ità Hurtadus *loc. cit.*

Quinta Responsio, Quòad conditionatam Duellandi voluntatem.

14 *Voluntas conditionata, quam habet Prouocatus pugnandi, si ab Aduersario cogatur, est bona, quando alia non superest via ad se honestè tuendum.*
15 *Ostenditur, hanc conditionatam voluntatem pugnandi, specificari bonam ab obiecto, & rationem habere iustæ defensionis.*

Voluntas conditionata de pugna, est bona.

14 RESPONDETVR *Quintò*, Voluntatem conditionatam de pugna, esse illam, qua prouocatus decernit pugnare, si à prouocatore cogatur, nec possit aliter se honestè tueri; & hanc voluntatem esse *bonam*, cùm sit de *obiecto bono*. Ità Hurtadus *loco suprà citato* §. 103. Diana *par. 5. tract. 13. resol. 25.*

Hurtad. Diana.

Ratio, cur ea conditionata voluntas, sit bona.

15 Ratio est manifesta; quia talis *voluntas*, est *de obiecto bono*; quia quando non potest periculum aliter effugi, quàm dimicando cum iniusto aggressore, tunc cum illo pugnare est bonum, quia est necessaria defensio ab iniusta vi. Tunc enim prouocatus *egrediens domo*, vult absolutè negotia sua gerere, & explere munus suum. Quod quidem honestum est: *media* autem, quæ elegit, sunt *indifferentia* ad bonum, & malum, honestari autem possunt ab *honesto illo fine*: sunt autem *ea media*, egressus è domo, inambulatio per vias publicas, & id genus alia, à quibus non tenetur prouocatus abstinere, cum *graui suo damno*: quàmuis sibi persuadeat, prouocatorem eis abusurum *ad pugnam*: ille enim abusus non oritur ex meis actionibus, quibus est ille per accidens abusurus: oritur autem per se à sola malitia prouocatoris, qui ex meis actionibus honestis abripit ansam ad peccandum. Quæ confirmantur ab exemplo Fœminæ nuptæ, quæ potest se moderatè comere, quia ità Marito placet: quàmuis ex ornatu suo sciat se ab Antonio adulterè amandam. Itaque hæ omnes actiones licitæ sunt prouocato ante certamen. In ipso autem conflictu, se potest armis tueri, quando alia honesta ratione non potest: sicut cęteri omnes nō prouocati ad Duellum, se possunt tueri in occasione subita: quia prouocatio vitiare potuisset actiones prouocati indifferentes, & antecedentes pugnam, si prouocatus illas potuisset sine incommodo omittere: at verò quando illæ licitæ fuerunt, prouocatio præterita non potuit vitiare defensionem: ob quod prouocatus se gerere potest, ac si nunquàm fuisset prouocatus.

Confirmatio huius Doctrinæ.

Sexta Responsio, Quòad Duelli Acceptationem.

16 *Militibus, ac Viris equestribus an liceat se Prouocatoribus sistere, quandò aliàs ob ignauiæ suspicionem, Officium, aut Principis fauorem amitterent?*
17 *Quid si Prouocatus, crebris conuicijs, ac contumelijs afficiatur à Prouocatore, nec se aliter liberari possit ab illa molestia, nisi armis congrediatur?*
18 *Pro auertendis contumelijs, ac pro defendendo honore, magis licet pugnare, quàm pro defendendis bonis.*
Hoc tamen intelligendum est, si adsit spes praualendi contrà Aduersarium.

Vitam pro honore exponere, an semper liceat?

19 *Ostenditur ex Lessio, probabilem videri hanc doctrinam.*

20 *Duellum non acceptare, an etiam apud Sapientes, dedecus afferre censeatur. Et an tale dedecus, pluris sit faciendum, quàm bonorum amissio?*

21 *Acceptare Duellum, non videtur intrinsecè malum, sed licitum reddi posse, quando iusta subest causa.*

22 *Pluribus rationibus ostenditur Ex Lessio, hanc doctrinam de licita acceptatione Duelli, modo ab ipso explicato, non esse in praxi amplectendam.*

23 *Quid circa hoc senserit Hurtadus?*
Prouocato, an liceat in condicto loco comparere, non cum absoluta voluntate pugnandi, sed conditionata, si scilicet prius petatur à Prouocatore?

24 *Prouocatus comparendo, an sit causa ruinæ Prouocatoris?*

25 *Non censetur Prouocatus acceptare Duellum, si licitas aliquas actiones exerceat, ex quibus per accidens, & ob solam Prouocatoris malitiam, sequitur pugna.*
Tenetur Prouocatus à talibus actionibus, etsi alioqui licitis abstinere, quando absque graui, ac proportionato damno potest.

26 *An honorem censeatur amittere Prouocatus, nisi in locum condictum egrediatur?*
Prouocatus non censetur Duellum acceptare, si dum licitè potest in condictum locum egreditur.
Tenetur tamen à tali egressione abstinere, quando alio medio potest infamiam timiditatis depellere.

27 *Solutio argumenti ex Hurtado. An dedecus sit non egredi?*

28 *Non refert, vtrum iuste, vel iniuste detrahatur honor, si egredi omittat.*

29 *An ex tradita doctrina aliquod absurdum sequatur?*

30 *Prouocatus egrediens in campum &c. an pro Duellatore puniendus sit à Iudice?*

31 *Quid alij DD. circà id senserint?*
Explicantur ex Hurtado, ac Filliucio, negatiuæ sententiæ Auctores.
Concludit Hurtadus, speculatiuè tantùm, non autem practicè probabilem videri affirmatiuam sententiam, de licita egressione prouocati in locum condictum; modo ab ipso explicato.

16 RESPONDETVR *Sextò:* Probabile esse, quod si Miles in Exercitu, Vir equestris in aula regia, officio, dignitate, Ducis aut Principis fauore, ob ignauiæ suspicionem, excidere debeat, nisi identidem prouocanti se sistat; non audere aliquos DD. damnare eum, qui meræ defensionis gratia paruerit.

17 Idemque sentiendum, si ad pugnandum lacessens alterum, crebra conuitia, & contumelias adijciat: qua ille molestia, & subeundo dedecore aliter liberare se nō possit, nisi armis congrediatur: Ità expressè Laymann *Sect. 5 tract. 3. part. 3. cap. 3. num. 4.* qui pro prima parte huius Conclusionis citat Nauarrum *cap. 15. num. 3. & 4.* Layman. Nauarrus

18 Probat tali pacto: Si ob defensionem bonorum, hominem mutilare, vel occidere fas est; multò magis, si ità necesse sit ad defendendum honorem, vel auertendam contumeliam: quandoquidem honor pluris valet, quàm fortunæ bona: & iniuria personæ maior est, quàm fortunarum damnum, vti annotauit Nauarr. *cit. num. 3.* & Abbas *in cap. olim num. 17.*

Dummodò, inquit, spes sit cōtra iniustū aduersariū præualendi: alioquin illicitum erit, certo mortis periculo se exponere ad vitandū dedecus, quod non ex hominis delicto, sed ex vulgi sinistra opinione prouenit. Sicuti enim *vita* maius hominis bonū est, quàm *honor, & fama* apud homines; ità & *mors*, maius malum est, quàm *ignominia, & dedecus*, quod ab hominibus alicui, præsertim Christiano, sinè eius culpa irroga-

tur: quia vrà gloria, quæ apud homines est, non apud Deum, vera gloria censeri non debet: ità & dedecus seu ignominia. quod notauit Petrus Nauar. *lib.2.cap.4. nu.17.* Quin & *verus honor*, qui ex virtute nascitur, *maius bonum* non est, quàm vita corporis per se loquendo: adeò vt, si quis retenta virtutis constantia, *ignominiam* aliquam, vel criminis suspicionem falsò incurrere debeat, potiùs illam sustinere oporteat, quàm vt *vita* prodigatur, sicuti benè docet Nauarr. *cap. inter verba*, tt. *quæst.3. concl.4. num.25.* vbi ait; Quòd vulgi error est, pro honore moriendum esse. Ità Laymann. *loc. cit.*

Petrus Nauarr.

Honor non est maius bonū, quam corporalis vita.

Opinio Lessij.

Lessius.

19 LESSIVS *de Iust. & Iur. lib.2. cap 9. num.83. & 84.* hanc eandem tradit doctrinam, his verbis, Si aliqua occasione me prouoces ad *Duellum*, & nisi acceptem, censebor *ignauus*, *& meticulosus*; nec potero ampliùs in aula comparere, vel vllam promotionem militarem sperare; vt in quibusdam aulis Principum dicitur vsitatum. Cur enim tali euentu non possim *Duellum acceptare:* non quidem animo *illum interficiendi*, sed *comparendi in loco condicto*, nè famam, & opinionem *strenuitatis* (quæ Nobilibus æquè est chara, atque ipsa vita) amittam? ità tamen, vt si me inuaseris, statuam me tueri cum debito moderamine.

Confirmatur Primò, quia si quis Mihi velit adimere vitam, vel bona, nec possim liter ea tueri, nisi acceptando Duellum, possem acceptare: cur non etiam, vt seruem meum honorem, & famam?

Cōfirmatio eiusdē Doctrinę.

20 Dices, recusare Duellum non est *dedecus* apud Sapientes, sed tantùm apud stultos: ergo &c. Respondet; quidquid sit; est *tantum dedecus*, vt passim apud nobiles pluris æstimetur, quàm *omnium bonorum amissio*; imò sæpè quàm *mors ipsa*: ergo Iure naturæ possunt hoc dedecus à se depellere, etiam cum vitæ periculo.

Recusare Duellum, an sit dedecus pluris æstimādū, quàm bonorum amissio.

21 Confirmat secundò. Quia acceptare Duellum, & comparere tali loco, non est *intrinsecè malum*, sed quiddam *adiaphorum*, quod benè, & malè fieri potest: ergo si *iusta causa* subsit, poterit licitè fieri. *At conseruatio honoris*, qui tanti æstimatur, est *iusta causa:* ergo &c.

Secunda confirm.

22 Hæ rationes (subdit Lessius) videri possunt alicui probabiles. Nihilominùs *in praxi contrarium sequendū sentio*, tùm ob alias causas; tùm etiā, quia Ecclesia sub grauissimis pœnis vetuit Duella, vt patet ex Cōc. Trid. *sess.25. cap.19. de reform.* quod meritò potuit ob maxima mala, quæ aliòquin sequerentur: tùm denique quia is, qui Duellum offert, non nititur me spoliare meo honore: sed si *honoris amissio* sequi videtur, id solùm est *per accidens*, & ex consequenti; aliaque ratione impediri potest. Primò, si dicat se paratum fore, si per Ecclesiæ decreta liceret. Secundò, Prouocantem experturum, quicum negotium habeat, si palàm, & non proditoriè aggressus fuerit. Ità Lessius.

Hæc sententia est nō sit amplectenda.

Hurtadi Opinio.

23 HVRTADVS *de Spe, & Charit. vol.2. disp.170. sect.13. §.105.* fusè hoc ipsum docet, *his proprijs verbis.* Pone hominem nobilem ab alio *prouocari ad Duellum:* qui si illud recuset, non censebitur, illud recusasse propter legem Dei, sed propter *timiditatem*; quia non benè audit de obseruatione legis, quia se facilè proijcit in alia peccata: vel certè alia ex causa censebitur timidus, & ab alijs despicietur, apud quos sem-

Hurtad.

per

Prouocatus an liceat in locum condictum exire?

per erit inglorius, ex quo non leuia incommoda sequentur. Est igitur quæstio, vtrùm in hoc casu possit Prouocatus exire *in locum condictum*, non cum *absoluta voluntate* pugnandi, sed cum *conditionata*, si à Prouocatore prius petatur iniustè. Prouocati autem *absoluta voluntas* est, tueri opinionem viri fortis, & depellere infamiam *timiditatis*: quæ obiecta per se sunt honesta, & necessaria viro nobili ad degendam vitam decorè inter suos: præcipuè militi, qui ab exercitu censebitur esse Gallina, & non Vir: media autem quæ eligit ad hunc finem, sunt indifferentia ad bonum, & malum, nempè *egredi in agrum*. & in eo inambulare: quæ media honestantur ab eo fine: Hæc absolutè vult Prouocatus; Pugnare autem non vult: sed si ab alio petatur iniustè, vult sub ea conditione, se inculpatè tueri armis, si alia ratione commodè non possit.

Prouocatus, non censetur acceptare Duellum in casu posito.

In hac occasione videtur Prouocatus minimè peccare; neque *Duellum acceptare*; quia *Duelli acceptatio* est *voluntas deliberata*, seu *absoluta*, qua iste homo caret. Item omnia, quæ vult *absolutè*, sunt licita ex se; finis item amatur licitè, quia nihil mali eligitur, neque ex parte finis, neque ex parte mediorum; quia hæc sunt *egressus in agrum*, & in illo *inambulatio*: quæ autem amantur *conditionatè*, sunt etiam honesta: amat enim sub conditione defensionem inculpatam, per cædem aggressoris iniusti, quando fit medium vnicum ad propulsandam violentiam iniustam.

Prouocās excundo, &c. an sit causa ruinæ Prouocatoris?

24 Solùm potest esse difficultas, quia prouocatus videtur esse prouocatori causa ruinæ; quia cum prouocatum viderit in agro, illum aggredietur iniustè, quod non faceret, prouocato non comparente.

Respondeo, me non esse causam *per se*, illius ruinæ, quæ per se oritur à sola malitia prouocatoris. Prouocatus enim non vult, nisi ostendere se non esse *timidum*, neque facit, nisi inambulare per agrum: quæ per se non habent connexionem cum alterius ruina, nisi *per accidens*, ex illius sola malitia. At nullus tenetur cum graui, & proportionato incommodo abstinere ab actionibus bonis, & indifferentibus, quàmuis illis alius sit *per accidens* abusurus ad suam ruinam, vt constat exemplo fœminæ se moderatè comentis: sed in hoc casu non potest prouocatus eas actiones prætерire absque graui incommodo: ergo non peccat eas exercens, quia neque ex parte illius, est voluntas pugnandi, aut aggrediendi prouocatorem, sed se præcisè defendendi.

Duellum acceptare semper illicitum.

25 Dices ab omnibus negari licitum esse *acceptare Duellum*, tùm quia est intrinsecè malum, & prohibitum lege Ecclesiastica: tùm quia in illo vterque est aggressor: sed prouocatus acceptaret Duellum, quia sciēs sequendam esse pugnam ex suis actionibus, illas eligens, vult moraliter pugnam.

Pugna sequitur per accidens ex actionibus Prouocati &c

Concedo maiorem propter eius probationes; & nego minorem: Ad eius probationem Respondeo, *pugnam* sequi *per accidens*, ex illis actionibus propter solam malitiam prouocatoris: qui autem vult causam, ex qua *per se*, & infallibiliter sequitur effectus, vult *virtualiter*, & *moraliter* effectum ipsum: qui autem vult aliquid, quod non est causa effectus, non vult effectum. Talis est prouocatus in hac occasione. Teneretur autem lege charitatis ab his actionibus abstinere, quando sine graui, & proportionato damno potest: secus verò, si non potest.

Prouocatus, quandonam teneatur à talibus actionibus abstinere?

26 Dices secundò, huic casum esse chymæricum, quia impossibile est, vt aliquis *verum honorem amittat*, quod non egrediatur in *locum condictum* à prouocatore: quia apud viros prudentes, & Christia-

nos

nos nullus potest malè opinari de alio, quod non egrediatur: ob quod nullus potest acceptare Duellum.

Respondeo *acceptationem Duelli* esse intrinsecè malam: ob quod propter nulla commoda temporalia est admittenda: hæc autem non est *acceptatio Duelli*: sed quædam actiones honestæ, & indifferentes per se vtiles, & vnicè necessariæ ad depellendam infamiam *timiditatis*: à quibus abstinere non tenetur, cum tàm graui incommodo, quàmuis prouocator illis sit *per accidens* abusurus.

In quo casu illicitū est Prouocato egredi?

Item dico, quod sæpiùs dixi, eas actiones esse *illicitas*, quoties prouocatus potest per aliud mediū depellere *infamiam timiditatis*: vt si vir sit notæ fortitudinis, aut pietatis, aut si per virum Principem possit pacem componere. At verò, si censetur in alijs occasionibus esse violator legis Dei, nec nota est eius fortitudo, neque aliæ personæ accurrunt, quæ cum eius honore ea de re tractent, iam est in tantas angustias coniectus, vt non possit abigere infamiā timiditatis, nisi egrediēdo in agrum. Hunc casum disputo: Si non contingant hæ omnes circumstantiæ, non erit licita egressio: si verò contingant, disputo vtrùm sit licita.

Prouocatus an honoré amittat, si non egrediatur, quandò licitè potest?

27 Quod obijcitur *non amitti honorem*, est cōtrà experientiam (*subdit Hurtadus*): tùm quia etiam viri prudentes censebunt eum propter *timiditatem solam non egredi* quia cùm eius *fortitudo* non sit nota, non existimabunt ab illo præteriri certamen, quod testetur se illo non egere ad opinionem *fortitudinis*: cum item eius mali mores sint noti, præteriri certamen non adscribent timori Dei: cùm item aliæ personæ non se interponant, non attribuetur illarum auctoritati: ergo omnes prudenter censebunt, ab illo præteriri certamen timiditatis causa. Tùm etiam, quia *infamia* apud tot homines nobiles, rerum huius sæculi peritissimos, est viro nobili *intolerabile damnum*: quod vitaret cum dispendio omnium fortunarum; immò tàm cara est viro nobili ea fama, vt pro illa vitam profundendam non dubitet. Cur igitur tàm graue damnum patietur, nè exerceat actiones per se indifferentes, & honestas? Leuiora damna sunt, quæ in alijs occasionibus, similes actiones excusant: Leuius enim damnum est, quod fœmina patietur, si non se comat, & alia infinita (pergit Hurtadus.)

An illicita sit talis egressio ex eo, quòd alias iniustè detrahatur honor?

28 Eam famam *detrahi iniustè*, non minuit grauitatem ærumnæ; si enim ego verè sum infamis, quid interest ad leuandam infamiam, eam *iustè*, vel *iniustè* pati? intererit quidem multum apud Deum: apud homines autem nihil intererit: vt si ego spolier fortunis iniustè, non ero minùs egens, quàm si iustè. Igitur grauitas damni eadem est: vnde argumentor: Si me aliquis prouocasset ad pugnam, & si non egrederer, me alijs fortunis spoliarent iniustè; si verò egrederer, conseruarem fortunas: in hoc casu ego possem licitè egredi, sciens ea egressione prouocatorem abusurum ad pugnam: ergo etiam possum egredi ad vitandam infamiam iniustam.

Antecedens patet, quia iniusta deprædatio fortunarum tàm graue damnum est, vt illius vitandi gratia non tenear abstinere ab actionibus de se indifferentibus, licèt alij illis sint abusuri per accidens ad peccandum. Consequentiam probo: quia ea infamia grauius malum est viro nobili, quàm deprædatio fortunarum: contrà fas autem non est minùs deprædatio, quàm infamia: ergo eadem est vtrobique ratio. Quod si aliqui admittunt, mihi licere hominem actu conuiciantem occidere, nè ignominia ex contumelia insideat, multò meliùs licebit exercere actiones per se indifferentes, nè ex prouocatione contrahatur infamia, quæ adhuc in fieri dependet ab egressu in campum:

Di-

Refelluntur absurda, quæ sequi videntur ex superiori Doctrina.

29 Dices, hinc multos arrepturos ansam ad *egrediendum in campum* sine necessitate. Respondeo primùm, non propterea inuertendam esse doctrinam; Multi enim ex laudibus fidei, ansam arripuere ad censendum, impium sola fide iustificare, non tamen propterea non fuit laudanda fides: quia illi damno prouisum fuit, ostendendo charitatis necessitatem. Item multi ad non ieiunandum abutuntur doctrina, non obligante eos, qui grauiter indigent cibo; multi enim eo non indigentes, sibi sine fundamẽto persuadent se indigere: idem dixerim de abstinentia à carnibus: nec tamen propterea reticenda fuit illa doctrina. Idem dixerim de inculpata defensione per necẽ aggressoris: multi enim leui fundamento cẽsent, sibi ad tuendam vitam nullum superesse medium præter eam necem.

Quæ tamen præcauent Theologi, hortando singulos, vt consulant vtrumque medium syncerè recensa necessitatis qualitate, & illorum sequatur consilia; monendo item singulos, vt diligenter explorent per se, & per amicos, omnes vias, quibus possint mortẽ iniustã effugere. Ità in præsenti monendi sunt prouocati vniuersi, vtrùm illis supersit alia ratio *depellendi infamiam*.

Hæc Doctrina plurima euitantur peccata in depellenda infamia.

Si verò illi se præcipites agant; illorum est culpa, non Theologi, rem secundùm se contemplantis, & præscribentis rationem, qua seruata, errari non possit. Quin potius hæc doctrina est apprimè necessaria ad vitanda multorum peccata, qui parati sunt acceptare Duellum voluntate absoluta, & egredi in agrum ad pugnandum absolutè, si necessarium sit ad depellendam infamiam; famam autem præponunt temporali vitæ, & æternæ. Quæ peccata vitantur, si illi sibi persuadeant; nõ esse opus ad vitandam infamiam acceptare Duellum *absolutè*; sed sufficere velle absolutè se non esse *infamem*, & ad id comparãdum velle absolutè *egredi in agrum*, & velle *absolutè* non pugnare, & velle *absolutè* non aggredi inimicum, & velle *sub conditione* se armis tueri, cum inculpato moderamine, si ad id iniustè cogatur.

Obiectio.

30 Obijcies, Prouocatum sic egredientem puniendum pro Duellatore.

Solutio.

Egrediẽs in campũ, an puniendus sit à Iudice?

Respondeo, Eum puniendum à Iudice *ignorante* rationem, qua prouocatus egreditur in campum; secùs verò à Iudice *sciente*. Sicut punietur pro homicida, qui violentum aggressorem occidit, impotens eum alia ratione fugere, punietur (inquã) à Iudice ignaro, nõ verò à gnaro. Ità prouocatus debet dicere prouocatori: *Ego in agrum egrediar, vt ostendam, me non esse timidum, nõ tamen egrediar ad pugnandum tecum; nolo enim pugnare, nec vllo pacto aggrediar, sed potiùs pacem tecũ componam: quòd si Tu me comparentem in campo fueris aggressus iniustè, Ego me viriliter defendam, cum defensione inculpata tutela*. Quibus verbis omne abigit scandalum: prouocator enim conspiciet æquum prouocati animum, & beneuolum. Quòd si alij adstent, non poterunt scandalum pati ex tàm modesto responso: eruntque testes apud Iudicem moderationis, & æquitatis prouocati.

Aliorum DD. sententia.

Bañes.

31 Ab hac sententia discedunt frequenter Theologi. Dominicus Bañes, *in quæst. 64. art. 7. dub. 3. vers. Nihilominùs*, refert censum à nonnullis, licitam esse acceptationem Duelli, *nè honorem amittant*: quos tamen impugnat, non tamen satis consequenter: initio enim dubij secundi censet ipse, licitum esse Inuasorem occidere in defensionem *fortunarum, & honoris*, qui est maius bonum. Sed propter *defensionem fortunarum*, licitum est acceptare Duellum; ergo & pro *defensione honoris*, qui est maius bonum. Auctores, quos ipse adducit, non sunt accipiendi de acceptatione Duelli de

Explicantur Auctores contrariæ sententiæ,

vo-

voluntate absoluta pugnandi, & inimicum cùm primùm visum aggrediendi: hæc enim sunt in acceptatione absoluta Duelli; in quo sensu ea sententia non est probabilis, sed digna censura Theologica: accipiendi autem sunt de *voluntate absoluta* non contrahendi infamiam, & egrediendi in campum ad id consequendum, & *voluntate absoluta* non pugnādi; sed potiùs, quod in se est, componendi pacem; si autem ab alio petatur iniustè, iustè vult se defendere inculpatè. In quo sensu refert hanc sententiam Filliucius *tom.* 2. *tract.* 29. *num.* 145. *in* 3. ratione. Item *num.* 146. *in* 5. ratione, quam sententiam in hoc sensu explicatam, censet esse probabilem *eo num.* 145. In qua sic explicata, non reperio aliquid improbabilitatis: in quo consentio Filliucio: alij autem cēseant sitne vera, vel falsa? Vnū aduerto, auctores negantes licitam esse acceptationem Duelli, frequenter agere de voluntate *absoluta*, nō verò de hac *cōditionata*.

Cōclusio opinionis Hurtadi. Vno igitur verbo: *Acceptatio* Duelli est voluntas *absoluta* pugnandi cum alio, honoris, aut inimicitiæ causa. Hæc acceptatio, est sinè dubio peccatum, contrahens pœnas in Duellatores. Et quia hac voluntate semper, aut ferè semper pugnatur, ideo pœnæ contrahuntur. At hæc voluntas, de qua agitur non est *absolutè* de pugna; sed *absolutè* de fugienda nota timiditatis, exeundo in agrum, in quo nulla est malitia; nec tenetur ab eo abstinere cum tanto damno: pugna autem odio habetur *absolutè*, & amatur *sub conditione*, quòd sit necessaria, & *licita defensio. Sic accepta opinio videtur probabilis speculatiuè; practicè autem est valde difficilis.* Hactenùs Hurtadus, qui & Sanguinis, & Patriæ nobilitate, duobus veluti calcaribus incitatus, Theologicam hanc Doctrinam, pro honore Prouocati tuendo, acutè, acriterque tuetur.

Hæc opinio probabilis est solùm speculatiuè non verò practicè.

Septima Responsio ad principale Quæsitum, Affirmans Acceptari posse Duellum.

32 RESPONDET *septimò* Filliucius, Probabile esse, acceptari posse Duellum ob *honoris defensionem*: parùm à præcedēti Responsione differre videtur, ità expressè asserit *tom.* 2. *tract.* 29. *cap.* 8. *§. sextò quæro, num.* 145. Adducam eius probationes fideliter, ipsiusmet verbis.

Duellum ob honoris defensionem, an liceat acceptare? Filliuc.

Primò, quia prouocans in casu posito ad Duellum, est *inuasor honoris* Prouocati: At quando non potest aliter consuli *honori*, nisi inuasorem *occidendo*, licet vtique *occidere*: ergo &c. Secundò, quia inuaso fas est inuasorem occidere, vt honorem tueatur, quando fuga sibi *ignominiosa* est: At maior *ignominia* est, illatum Duellum respuere: ergo &c. Tertiò, cur in tali euentu non potest acceptari Duellum, non animo prouocantem *interficiendi*, sed *comparendi* tantùm *in loco condicto*, nè famam *strenui viri* (quæ nobilibus æquè chara est, ac ipsa vita) amittat. Quod si prouocans inuaserit, prouocatus statuit se defendere cum debito moderamine. Quartò: Si quis velit alteri adimere vitam, vel bona, nec possit aliter ea tueri, nisi acceptando Duellum, potest acceptare: vt si inimicus armatus reperiat te inermem, & permittat tibi arma, potes eum occidere, si non potes alia ratione euadere, tunc enim est vera defensio: Eademque ratio videtur in inuasione fortunarum, vt Colligitur ex Caietan. *art.* 8. *ad* 3. *in* 4. *causa*. Nauarr. *cap.* 15. *num.* 9. Angelo *verb. Duellum, num.* 2. & alijs. Cur ergo non etiam ad seruandum honorem, & famam, poterit Duellum acceptari? Quintò, *Acceptare* Duellum, & *comparere tali loco*, non

Prima ratio. Secunda ratio. Tertia ratio. Quarta ratio. Caietan. Nauarr. Angel. Quinta ratio.

est

est *intrinsecè malum*; sed quiddam *indifferens*, quod benè, & malè fieri potest. Cur ergo, si iusta causa subsit, qualis est *honoris æstimatio*, non possit licitè fieri? Atque ità hanc sententiam tenent Aliqui, vt refert Bañes *q.64. art. 7. dub.3. & Sanchez num.9.* Ità Filliucius.

Bañes.

Octaua Responsio ad Principale Quæsitum, Negans acceptari posse Duellum.

33 *Duellum acceptare non licet ob metum infamiæ.*
Honorem non amitti non acceptando Duellum ob Dei timorem, communiter DD. docent.
34 *Reginaldi, & Aliorum sententia.*
35 *Idem ex doctrina Laymann confirmatur.*
36 *Pluribus rationibus ex Filliucio idem ostenditur.*
37 *De Lugo eandem tuetur sententiam. Cur titulo Defensionis cohonestari non possit Duelli acceptatio, ad euadendam Ignominiæ maculam?*

33 RESPONDETVR Octauò, Probabile esse etiam, non licere *Duellum acceptare* ob metum *infamiæ*, siue quòd timeat quis, nè de ipso dicatur, quòd sit *vilis*, ac *degeneris animi*. Ità Abulensis 1. *Regum. cap. 17. quæst. vltim.* Salonius, 2.2. *quæst.* 64. *art.* 3. *contr.* 3. Caietanus, 2.2. *quæst.* 95. *art.* 8. *circa solutionem ad* 3. *in casu* 3. *& in Summa verb. Duellum*. vbi Armilla, *num.* 1. Sotus, *lib.* 5. *de Iust. quæst.* 1. *art.* 8. *ad finem corporis, versic. Quòd si hinc quispiam.* Azeuedo, *lib.* 8. *recopil. tit.* 8. *lib.* 10. *num.* 18. Nauarra, *lib.* 2. *de restitut. cap.* 3. *in* 2. *par. dub.* 13. *in noua editione, num.* 286. Bañes, 2.2. *quæst.* 40. *art.* 1. *fine, & quæst.* 64. *art.* 7. *dub.* 3. *in solutione ad* 3. Valentia, 2.2. *disp.* 3. *quæst.* 17. *punct.* 1. *in* 2. *causa*. Petrus de Ledesma, 2. *tom. summæ, tract.* 8. *cap.* 18. *post* 9. *conclusionem diffic.* 4. Emanuel, 1. *tom. Summæ, in* 2. *editione, cap.* 73. *n.* 1.

Abulens. Salon. Caietan. Armilla. Sotus. Azeued. Nauarr. Bañes. Valent. Ledesma. Emanuel.

Et tandem Sanchez, *in Præcepta Decalogi tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 39. *n.* 9. Dicendum est (inquit) hanc non esse iustam *acceptandi* Duelli causam, sed esse culpam mortalem acceptare. Ducor, quia etsi apud vulgares, & improbos, id *ignominiæ* tribuatur: tamen apud Sapientes, & probos, id *honori* adscribetur, quãdo gratia diuinæ legis seruandæ, Duellum oblatum respuitur, quod falsæ vulgi opinioni præponderat. Quarè non est simile de fuga, dum aliquis inuadit: ea enim militiam profitenti reputatur *ignominiosa*, etiã apud Probos, & Sapientes.

Sanchez. Ratio. Ignominiæ non tribuatur, non acceptare Duellum.

Præterea, quia si ob defendendum honorem liceret acceptare Duellum, id quoque ob eandem rationem indicere liceret, quando ad tuendum honorem esset; vt contingit, quando quispiam iniuriam passus est. Quippè vtrumque est eiusdem rationis: At nullus fas esse indicere admittet. Tandem, quia etiam apud mundanos satis consulet suo honori Prouocatus, etiamsi non acceptet Duellum, si tamen aliter satisfaciat, licebit Prouocato ad Duellum, sic respondere Prouocanti: *Paratus sum ad Me defendendum, quandocumque me inuaseris; nolo tamen Duellum acceptare, eò quòd legi diuinæ aduersetur*. Quia paratum esse ad defendendum, vacar culpa.

Altera ratio.

Prouocatus quonãmodo respondere possit, nè ignominium incurrat?

34 Ità etiam Reginaldus *tom.* 2. *lib.* 21. *num.* 80. *§. Primò enim*. his verbis. Metus eiusmodi, vt communiter Summularij docent, in *verbo Metus*, nullo iure excusat, cùm non innitatur *rationi, vel legi*: sed, vt rectè notat Caietanus 2.2. *quæst.* 95. *in fine causa* 3. *stultæ opinioni Vulgi*. Atque vt Bañes habet 2.2. *quæst.* 40. *art.* 1. *in fine*. Si quæ contingat in hac re amissio *honoris*, *& famæ*, tantùm est apud *homines vanos*, *& amatores huius sæculi*. Apud *bonos* enim, & *timoratæ conscientiæ homines*, nihil *famæ*, & *honoris* amittit is, qui nè Deum offendat, & in Ecclesiasticas Censuras incurrat, non vult acceptare

Reginaldi opinio.

Bañes.

Duellum, præsertim cùm licitè possit euadere infamiam, respondendo Prouocanti: *Ego quidem vbicumque me aggressus fueris, paratus sum me defendere: sed Duellum non accepto: quia impium est, & iustis legibus damnatum.*

Layman. 35. Ità ferè idem habet Layman *in Theol. moral. Sect. 5. tract. 3. par. 3. cap. 3. num. 3.* in hunc modum: Nemo prudentum *vitio* tibi vertet, quòd legem Dei obserues, hominisque occidendi periculum, absque iusta necessitatis causa non adeas. Imprudentium autem, & vanorum hominum iudicia in re adeò graui attendenda non sunt. Nam multi etiam ex vulgo imprudenter iudicant, decorum esse de accepta iniuria, vindictam sumere propria auctoritate: non ideò tamen id licitum efficitur. Neque simile est de fuga: ea enim homini nobili, aut militari ignominiosa æstimatur. Sed ad Duellum prouocatus aliud mediū eligere potest, videlicet, vt neque fugiat, neque congrediatur, sed dicat: *Paratus sum me defendere, quandocumque me aggressus fueris: sed ex condicto Duellum acceptare non possum: cum id diuinæ legi, & iusto etiam Magistratus præcepto aduersetur.*

Fillius. 36 Consentit Filliucius *tom. 2. tract. 29. in 5. præcept. Decalogi, cap. 8. num. 147.* vbi eandem tuetur Sententiam.

Prima ratio cur illicita sit ea Duelli acceptatio. Primò quidem, quia etsi apud homines mundanos, & improbos, id *ignominiæ* tribuatur: tamen apud Sapientes, & probos adscribitur *honori*, quem Christianum decet: Si ob seruandam Christi legem respuatur; & hæc Sapientum æstimatio præferenda est opinioni vulgi.

Secunda ratio. Prouocatus non acceptans Duellum, etiā apud Mūdanos tueri potest suum honorem. Secundò, quia etiā apud Mundanos, satis consulere potest *honori* suo Prouocatus, si dicat paratum se fore, nisi Ecclesiæ præceptum id prohiberet sub pœna Excommunicationis, & infamiæ. Vel paratum se esse ad *defensionem*, quandocumque inuasus fuerit; vel prouocantem experturum, quocum negotium habeat, si palàm, & non proditoriè aggressus fuerit.

Tertia ratio. Tertiò, quia quandocumque *repulsio propria iniuriæ* veræ, vel existimatæ, est coniuncta cum *offensione Dei*, non est *vera virtus*; quia contrà rationem, & præceptum Dei; qui est summa regula, & infallibilis omnis veri honoris. Quando autem non est *virtus*, nec etiam potest esse *verus honor*; Ideòque, nec Iure æstimandus apud homines probos, qui ratione duci debent, non opinione vulgi.

Quarta ratio. Quartò, quia si quid apud Curias inferiorum Principum *honorabile* existimaretur; In Curijs tamen Regum, & Imperatoris secùs haberetur: proculdubio, qui se conformaret consuetudini Curiæ maiorum Principum, neglecto more inferiorum, *honorabilior esset*. Multò autem minor proportio est inter peruersum mundi morem, & abusum mundanorum hominum, respectu operis consueti in schola Virtutis, & Dei, quàm Curiæ Principis inferioris respectu superioris, ergo.

Quinta ratio. Quintò, Si quid tribueretur *honori* apud Principes Christianos, quod *inhonoratum* esset apud barbaros, vt Turcas, Tartaros, Troglodītas, &c. absque dubio honoratior esset, qui morem Principum Christianorum sequeretur, eo, qui barbaros imitari vellet: At multò maius est discrimen inter Deum, & regulam rationis, respectu Mundi, & hominum mundanorum, quàm inter Christianos, & Barbaros.

Sexta ratio. Duellum acceptans infamis est apud Principes, & curiam Pōtificiam. Sextò, *Infamia* apud Principes, & Curiam Romanam, & Pontificiam, magis est reputanda, quàm apud plebeios, & vile vulgus: At qui Duellum offert, vel acceptat, est *infamis* iure Canonico, & apud Concilia Sapientum. Adde etiam

apud

apud Curiam Franciæ Decreto Hērici IV. non minùs Regno, quàm militari virtute insignis. Ergo, &c.

Hæc placuit fusiùs persequi contrà morem; quia frequētissimè hac de causa Duellum acceptari solet: & à Viris bonæ alioqui conscientiæ existimatur, aliter fieri non posse. Atque hæc est sententia ferè communis, Caietani, Soti, vtriusque Nauarti, Valentię, Ledesmę, Azorij, & alirum, quos citat, & sequitur Sāc. *c.39.n.9.* Ex quibus patet respōsio ad argumēta cōtraria. Hæc Filliucius.

Præclara doctrina De Lugo.

37 Nouissimè De Lugo *de Iust. & Iur. tom.1. disp.10. sect.8. num.172. & sequ.* huic sententiæ firmiter adhæret, sic asserens. Ad difficultatem ergo propositam fatendum est, non posse licitè acceptari Duellum, etiamsi *ex recusatione, ignominia, & nota grauis* incurratur apud Sæculares.

Cur in tali acceptatione Duelli, nō habeat locum iusta sui Defensio.

Cur vitæ Inuasorē occidere liceat, non autē Prouocatorē?

Ratio autē, cur eiusmodi *ignominia* nō excuset Acceptantem Duellum, sed sit intrinsecè malum, & excuset *non Fugientem*, quando inuaditur, nec id sit intrinsecè malum, peti debet ex eo, quòd *occisio* in vno casu sit *Defensio*, & non in alio. Quando enim alius te inuadit, vt interficiat, potes te defendere eum *occidendo*. si aliter effugere non potes, nec eum aliter euadere, quia *fuga* affert tibi *maximum ignominiæ, & dedecoris damnum*; & licet id oriatur ex praua hominum existimatione, qui id *dedecori*, & pusillanimitati tribuunt, quòd potuisset *pietati, & charitati tribui*; sed tamen vndecumque id proueniat, malum tibi est, *ignauū, & timidum* reputari, ac ab alijs communiter contemni; vnde non potes iā sine graui incōmodo, aliter vitam tueri, quàm inuasōrem occidendo.

At verò, quando alius te ad Duellum prouocat, si acceptares, & eum in Duello occideres, *occisio* illa non esset *defensio* tuæ vitæ, nemo enim te inuadit, sed rogat solùm, & inuitat ad pugnam; non tamen te occisurus, si non acceptas; non ergo occidis, vt te *defendas* ab occidere volente, sed vt vires, & virtutem ostendas: quarè manet illa *occisio* semper intrinsecè mala, cùm sit occisio priuata sine necessitate ad defensionē. Acceptare ergo Duellū, erit acceptare occasionē occidendi iniustè, atque adeò erit intrinsecè mala ipsamet acceptatio.

Occisio Prouocatoris est intrinsecè mala.

Timor dedecoris nō excusat.

Nec excusat *timor dedecoris* ex recusatione Duelli, quia id non facit, quòd *occisio* sit *defensio*, cùm nemo te inuadat, aut velit tibi inuito aliquid auferre: quarè patienter toleranda est ignominia illa, quæcumque sit, quæ ex eo oritur, quòd vis obseruare legem Dei, qua prohibetur occisio priuata sine necessitate defēsionis, qualis illa erit, sicut, si ignominiam incurreres, propter obseruantiā pręcepti, circà castitatē, vel aliquid aliud. Ità De Lugo.

Nona Responsio, Asserens nullam sequi infamiam ex non acceptatione Duelli.

38 *Duellum non acceptans ob Dei timorem, nullam infamiæ notam contrahit.*
39 *Ex Diuina, ac Ecclesiastica legis obseruatione, honor nunquam amittitur.*
40 *Animi fortitudinem, Quinàm, & quomodo ostenderint absque acceptatione Duelli?*

Duellum non acceptans ob Dei timorem nullā contrahit infamiæ notam.

38 RESPONDETVR *Nonò*: Qui oblatum Duellum non acceptat propter *Dei timorem*, Tridentini, ac Sacrarum Legum custodiam, nulla prorsùs *infamiæ* nota afficitur.

Ratio.

39 Probatur, quia nullus potest *honor* amitti ex obedientia legi Dei, & Ecclesiæ, maximè cum tàm graues pœnę, & infames sint decretæ in Duellatores. Si enim aliquis ostendat se recusare certamen, non ex *timore prouocantis*, sed ex *timore peccati*, aut censurarum, certè hic nul-

lum honorem amittit. Ratio est, quia quandocumque repulsio propriæ iniuriæ veræ, vel existimatæ, est coniuncta cum offensione Dei, non est *vera virtus* quia cōtrà rationem, & præceptum Dei, qui est summa regula, & infallibilis omnis *veri honoris*. Quandò autem non est *virtus*, nec etiam potest esse *verus honor*; ideoque nec iure æstimandus apud homines probos, qui ratione duci debent, non opinione vulgi. Maximè, quia dicere potest licitè, gladium pugno apprehendens, *Ego hoc ense me viriliter defendam à te, & à quocumq; mortalium vbicumque me petiueris, quod hic, si me aggressus fueris, præstabo: exire autem in locum condictum, non est hominis Christiani obedientis legi Dei, & Ecclesiæ.*

Prouocatus non acceptans Duellum, quomodò respondere possit.

Hæc verba non sunt hominis timidi, sed fortis, atque Christiani, quibus non solùm ex lege Dei, sed etiam ex lege Duelli conseruatur honor, quia apprehensio gladij, actus est fortitudinis: verbis autem dicere, se esse paratum ad resistendum cuiuis mortalium, satis significant animi fortitudinem. Præsertim in tribus occasionibus.

Prima est quando prouocatus est *nota fortitudine*, consentque præsentes, eū nō indigere egredi in campū, ad conseruandam *opinionem fortitudinis*.

Secunda quando prouocatus est nota *pietate*, & *obseruatione* legis Dei: tunc enim magno cum honore certamen contemnit. Hùc reuoco, quando prouocatus est notæ *mansuetudinis* ingenitæ: ob quam vitat omnem rixandi occasionem: tunc item cum laude aspernatur prouocationem.

Tertia est, quando in loco, vbi sunt Prouocator, & Prouocatus cōmodè possunt ad arma venire, quin impediatur. In quauis ex his occasionibus fateor ità satisfieri honori.

40 Neque verò id contigit semel. Quidam vir nobilis Locroniensis, Gubernator Habanæ, cùm prouocaretur ad certamen, respondit, ostensum à se multis in prælijs *animum impauidum*, certamē autē à se recusari propter *legē Dei*: quo respōso ingentem sibi comparauit gloriam.

Quinam huiusmodi Responsionibus animi fortitudinem ostēderint

Alius Eques inauratus, & Dux cohorti peditum Pompelionensium, cùm lacesseretur iniurijs, obmutuit. Lacessens autem cùm eum offendisset in loco deserto, metu rigens hæsit: cui subridens Adelfonsus: *Gratias* (inquit) *age Christo, qui me patientiam docuit, & iniuriarum condonationem*. In Vrbe Salmanticensi, cùm quidam homo nobilis, & fortis, diù licentiosè vixisset, receptus in frugem meliorem, cùm prouocaretur ad Duellum, respondit: *Ego tempore superiori non recusarem Duellum: nunc autem benè nosti, Mihi gratia Dei, curæ esse eius legem*. Quod vehementer fuere mirati viri nobiles.

Simile etiam exemplum narratur, Cuiusdam viri Principis Equitis cuiusdam Religionis militaris; ad quem cùm accessisset oriente Sole, Domesticus alius Viri nobilis, cū per libellum prouocantis ad certamen singulare. Respondit, *dicito tuo Hero, me neque ad res iucundas, & voluptuos.s solitum tàm manè è lecto surgere: quid faciam ad pugnam?* quod quidem ab omnibus est laudatum, etiam à Rege, Ordinis administratore, & à cæteris Commilitonibus. Igitur solus ille notatur infamia, qui ex timiditate certamen recusat, non propter Dei timorem, qui semper cum maximo honore coniungitur, vt benè docet Hurtadus *loc. cit.*

Vidisti Mi Lector, ex his, quæ hactenùs in præsenti sunt dicta Quæsito, quàm acriter pro Duello Honoris Caussa, duellent inuicèm Doctores. Ego à partium studijs alienus, meam tacitus prætерire volui Sententiam; vniuersam tamē hanc Theologorum pugnam spectandam proposui, vt Tibi & oblectamento simul, ac documēto foret. Tuum nunc erit pro tuo Iudi-

cio,

cio, ac prudentia, eam Sequi Sententiam, quæ magis Catholicæ Religioni, ac Christianæ Pietati accedit. Nec vllam, ex Duelli detrectatione ob Dei Timorem, honoris iacturam timeas. *Absit enim hoc à Me, dicit Dominus: Sed quicũq; glorificauerit me, glorificabo eũ: qui autẽ contemnunt me, erunt Ignobiles.*

1. Reg. 2.

SECTIO VII.

DE QVAESITIS IN ORDINE

Ad Quartam Duelli Speciem, HOC EST,

Ad Duellum Terminatiuum Litis Criminalis; aut Ciuilis.

NOnnullos reperies, qui præclaram Aliorum Famam falsi Criminis macula denigrare non erubescunt; ideòque apud Principem, aut Iudicem clandestinis Delationibus sibi aditum aperiunt, vt illorum gratiam, quam Virtutum meritis consequi nequeunt, saltem aliorum Criminum delatione aucupentur. Ità sese Principum auribus insinuant, illorumque mentibus prauam multorum opinionem instillant, vt sæpissimè eos redigant ad iniusta edenda Decreta, contrà Innocentium Famam, ac Vitam, vt passim Historiarum monumenta testantur. Nouerat hoc egregius ille Romanorum Imperator, *Amor, ac Deliciæ Generis Humani*, Titus Vespasianus; ideòque non solùm ex Aula, verùm etiam Romano ex Orbe Criminatores, ac Delatores, dirissimis priùs pœnis affectos expulit: nàm Suetonio teste: *Delatores assiduè in Foro flagellis, ac fustibus cæsos, ac nouissimè traductos per Amphiteatri Arenam, partim subijci in seruos, ac venire imperauit: partim in asperrimas Insularum auehi.* Et Martialis itidem Cæsari gratulatur, quòd Delatores expulerit.

Suetonius in Vespasiano, lib. 8. cap. 8.

Turba grauis paci, placidæq; inimica quieti,
Quæ semper miseras sollicitabat opes,
Traducta est Getulis, nec cœpit arena nocẽtes:
Et Delator habet, quod dabat, exsilium
Exsulat Ausonia profugus Delator ab Vrbe:
Impensis Vitam Principis. annumeres.

Martialis, lib. 1. Epig. 4.

Nec immeritò illos expulit Vrbe Cæsar, quandòquidem perniciosissimum hoc hominum genus, sæpè Principis animum, ad vltionem, contrà Insontes armabat. Verùm, cùm neque hac hominum peste expurgata sit adhùc Christiana Respublica, & multa indies ex occultis Delationibus dissidia oriantur & Lites; ac nonnulli etiam Bonis spoliati, Capite plectantur iniustè. (Non enim Iudices omnes, aut Principes, Macedonum Regem Alexandrum imitantur, qui *in audiendis causis, quandiù diceret Accusator, aurem alteram manu occludere, quæ Reo illibata seruaretur, alteram tantùm porrigere Accusatori consueuerat.*) Hinc dubium ortum est inter Doctores, An cùm alia non superfit Accusato, suam testandi Innocentiam, via, possit armata manu contrà Delatorem, iniquùm veluti contrà Aggressorẽ insurgere, eumq; ad necem præuenire? Grauissima quidem hæc est Difficultas, quam in sequẽti Quæsito enodare aggredior.

Ambrosius Marlianus, in Theatro Politico, cap. 20.

QVÆSITVM I.

Vtrùm licitum sit occidere Eum, qui vadit ad Iudicem, vt imponat falsum testimonium, propter quod sim occidendus, & infamandus?

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Prima Sententia Negatiua Soti, Caietani,& Aliorum.*
2 *Adducuutur huius sententiæ rationes.*
3 *Ex Bañes, & Alijs, falsum Testē, qui ad Iudicem vadit, licitum est interimere, si admonitus noluerit retrocedere, nec aliter potest accusandus sibi consulere.*
4 *Lessius hanc sententiam in praxi non approbat.*
5 *Ex Petro à Nauarra, ea occisio illicita est publicè, non autem priuatim & occultè. Cur occultè liceat?*
6 *Inuasio, quæ lingua gladio fit, æquiparatur inuasioni, quæ fit armis.*
Iudæi gladio linguæ Christum Dominum crucifixerunt, iuxtà D. Augustinum.
7 *Falsum Testem occidere ob sui Defensionem, magis licet, quàm Duellum acceptare, ad euadendam iniustam mortem, ex Petro Nauarra.*
8 *Non refert, vtrùm proprio, vel alieno gladio, falsus testis inuadat.*
9 *Cur publicè illicita sit falsi testis occisio?*
10 *Qua ratione suadeatur, oppositam sententiam probabiliorem esse, ex Petro à Nau rra?*
11 *Ex mente Auctoris An licita sit armata Defensio contrà falsum Testem inuadentem, etsi inermem?*
12 *Contrà inermem Aggressorem Pudicitiæ, ac bonorum in magna quantitate, licita est armata Defensio.*
13 *Calumniatus occidendo Calumniatorem in tali casu, vim vi repellit.*
14,& 15 *Falsus Testis censetur moraliter Inuasor, etsi non physicè: idque pluribus suadetur rationibus.*
16 *Probabile est Calumniatorem, ac falsum testem in Foro conscientiæ licere occultè interimere, modò tali medio efficaciter damnum euitetur, nec alio medio euitari possit.*
17 *Propria, vel aliena manu interfici à Calumniatore, idem est.*
18 *Calumniatorem interficere, acceptando Duellum, vel extrà Duellum, an liceat?*
19 *Honorem, aut bona auferenti licitum est resistere, ac necem inferre, quando damnum alioqui subeundum, proportionatum esset tali resistentiæ, nec alia via euitari posset.*
Damnum Infamiæ, aut Occisionis, quod ex falsa testificatione resultat, non censetur illatum publica auctoritate, sed priuata ipsius Calumniatoris.
In praxi vix potest occurrere, vt necessarium, ac licitum sit Calumniatori armis resistere.
20 *Argumenta primæ, & oppositæ sententiæ soluuntur.*
Accusatorem, ac Iudicem, si bona fide procedant, licitum non est interimere: secùs autem Accusatorem, qui ex malitia & non secundùm legalem Iustitiam inuadit, & accusat.
21 *Quid si de verò, sed occulto crimine quis accusetur, itàut ex tali accusatione certum mortis, vel infamiæ discrimen esset subiturus?*
22 *Accusatorem, qui damnificare intendit in causa ciuili, an liceat interficere?*
23 *Vim inferre incipit Accusator, quandò certam apponit causam futuri periculi.*

1 PRIMA OPINIO Negatiua est Soti, *de Iust. Iur. & lib. 5. q. 1. art. 8. circà finem § Quid autē asserentis*, nequaquā licere; quoniam, inquit, solùm licitum est *Vim Vi* repellere; *Vis* autem non est, nisì *præsenti aggressione*, aliàs si Tu præuenires, tu esses, qui *aggredereris*, quarè tunc alia tibi lutis remedia exquirenda sunt. Si autem Prætor, aut alij Ministri Iustitiæ vellent in me manus inijcere, constaretque mihi per iniquitatem id facere, liceret mihi profectò, perindè *Vim Vi* repellere, ac si essent personæ priuatæ. Secùs tamen, si id *bona fide, & lege* tentarent, nempè quia sunt indicia, vel aliqua *legitima accusatio*; tunc enim licèt ego essem In- Prima sē-tentia. Sotus.

no-

nocens, non mihi liceret, quo me eriperem, Ministros vulnerare.

Caietan.

Pro hac eadem sententia adducitur Caietanus, 2.2. *quæst.* 95. *art.* 8. *dub. vlt.* vbi hæc habet: *Defensio armata* non est mihi licita; nisi contrà Inuadentem me *Armis*; in alijs autem causis, sola sententia Iniusta fit *Inuasio*. Nec opus est *violentia* in exequutione ex parte Iudicis, quoniam Reo non resistente, absque *Armis* omnia fiunt.

Corduba.

Idem sensit Corduba, *lib.* 1. *QQ. quæst.* 38. *dub.* 1. Quia, inquit, non est *Inuasio*, cùm non sit *Vis* corporalis, sed fraudulenta machinatio. Eandem sententiam sequitur Vasquez. *tract. de restitut. cap.* 9. *dub.* 3. *num.* 34. Turrianus, *disp.* 27. *dub.* 2. *num.* 10. Syluius, 2.2. *quæst.* 68. *art.* 7. *Quæritur* 5. Salonius, *in* 2.2. *quæst.* 64. *art.* 7. *controu.* 1. Malderus, *in* 2.2. *tract.* 3. *cap.* 1. *dub.* 7.

Vasquez. Turrian. Syluius. Salonius. Malderus.

Prima ratio pro negatiua sententia.

2 Probatur *Primò*, hæc sententia à præcitatis Doctoribus: Quia, si ipse Accusator, *bona fide*, imponeret mihi crimen, non liceret mihi illum occidere: ergo neque si *mala fide*. Consequentia Probatur, quia si *Defensio Vitæ* licita est, etiam contrà Ignorantem inuincibiliter.

Secunda ratio.

Probatur *Secundò*; Quia sequeretur, quòd etiamsi Accusator intenderet damnificare in *causa Ciuili*, licitum esset illum occidere. Probatur sequela; quia si illa actio habet rationem *Defensionis*, licita erit pro conseruatione rerum temporalium: At hoc videtur esse inconueniens; daretur enim litigantibus occasio, homines occidendi, quos *falsos* esse *Testes* iudicauerint; vnde magna Reipublicæ perturbatio sequeretur. Confirmatur: Nàm Iudex iustè puniret talem interfectorem: ergo ipse iniustè occideret.

Tertia ratio.

Probatur *Tertiò*; Quia propriè *Vis* non dicitur, nisi quandò aliquis *actualiter aggreditur* aliquo facto per se nociuo: sed ille Accusator nondùm sic *aggreditur*: ergo tunc non verificatur, quòd *Vim Vi* Innocens repellit.

Quarta ratio.

Probatur *Quartò* à Turriano; Quia nimirùm Falsus Testis non est propriè *Inuasor*; nàm licèt *contrà Ius* id faciat, non tamen *contrà ordinem Iuris*: Aggressor autem est, qui *contra Ius, & Iuris ordinem*, Iniuriam infert, aliòquin non vt priuata persona, neque propria auctoritate agit, sed publica, *hoc est, per Iudicem*, & Iuris ordine seruato.

Secunda sententia. Bañes.

4 SECVNDA OPINIO est Bañes, *de Iust. & Iur. quæst.* 64. *art.* 7. *circà medium*, *dub.* 4. *concl.* 2. *§. Similiter dico*. asserentis, quòd si ille, qui vadit ad Iudicem, fuerit admonitus, & noluerit retrocedere, poterit is, qui iniuriam patitur, occidere illum, defendendo se, vel sua, si aliter non potest.

Suarez.

Eandem Sententiam docet Ioannes Franciscus Suarez, *in Enchirid. Casuum Conscient. lib.* 7. *verb. Homicidium. §.* 13. vbi sic ait: Licet occidere Testem euntem ad testificandum falsum contrà me, vbi agitur ad mortem; nihil enim differt *armis*, vel alia Iniusta Via me inuadat, si certò scio, *gladio oris eius* me fore occidendum. Sic Ille. Ità etiam Tannerus, *tom.* 2. *disp.* 4. *quæst.* 8. *dub.* 4. *num.* 83. Strouersdorf, *in* 2. 2. *D. Thomæ*, *quæst.* 64. *art.* 7. *concl.* 5. Reginaldus, *tom.* 2. *lib.* 21. *cap.* 5. *num.* 57. Sanchez, *in Summa*, *tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 7. quos citat, & sequitur Diana. *par.* 3. *tract.* 5. *resol.* 97. *& par.* 5. *tract.* 4. *resol.* 7.

Tannerus. Strouersd. Reginald. Sanchez. Diana.

Prima ratio.

Probat Bañes hanc Sententiam, *Primò*; Quia licitum esset mihi occidere hominem, qui vocat seruum, vt me occidat, si non habeo aliud medium, quo Vitam seruem Incolumem: ergo, &c.

Secunda ratio.

Secundò: Si quis vadit, vt soluat, vel irritet Canem, aut Leonem contrà me, licitum est mihi illum occidere, antequàm soluat Canem, aut Leonem: ergo etiam in casu posito, licitum erit occidere Accusatorem, vel Inuasorem.

TER-

Tertia sententia. Lessius.

4 TERTIA OPINIO est Lessij, *de Iust. & Iur. lib. 2. cap. 9. num. 47 in fine*. vbi ait: Quòd Bañes Opinio, etsi fortassè speculatiuè probabilis videri queat, non tamen in praxi est admittenda, ob incommoda, quæ ex ea sequi possunt; facilè enim homines sibi persuadent sæpè ob calumniam accusari, & non esse effugium, nisi morte Accusatoris, sicque multæ cædes Iniustæ patrarentur. Denique talis in Republica benè constituta, vt homicida plectetur.

Quarta sentent. Pet. Nau.

5 QVARTA OPINIO est Petri à Nauarra, *lib. 2. de Restitut. cap. 3. num. 359.* qui pro hac dirimenda controuersia, hac distinctione vtitur: Occidere prædictas personas, publicè non licet, priuatim, atque occultè liceret.

Occulta occisio cur sit licita?

6 *Secundam* huius distinctionis Partem, *Primò* Probat; Quia *Ferro*, vel *Linguæ gladio* inuadi, idem est.

Ferro, ac Linguæ gladio inuadi idem est.

Nec video, inquit, (contrà Caietanum) quid differat *armis*, vel *Iniusta Via* me inuadi, si certò scio *gladio oris* me fore iniquè damnandum. Hac enim ratione Iudæi Christum crucifixerunt, cum acuerunt linguas, tanquàm Serpentes: *Filij enim hominum, dentes eorum arma, & sagitta, & lingua eorum gladius acutus*. Vndè, vt benè Augustinus ait: *Psalm.* 63. Pilatus, & eius Ministri, qui Christum armis inuaserunt, comparati Iudæis, multò Innocentiores fuerunt: Iudæi enim acriùs, & veriùs crucifixerunt, cùm clamantes dixerunt: *Crucifige, crucifige:* Vndè in dicto Psalmo, postquàm dixit: *Exacuerunt vt gladium linguas suas, intenderunt arcum rem amaram, subdit statim: Subitò sagittabunt eum, & non timebunt, firmauerunt sibi sermonem nequam*. Repetere sermonem, confirmare est. Cùm ergo dixerunt semel, & iterùm: *Crucifige, Crucifige*, planè firmauerunt sibi sermonem nequam. Tunc ergo illi verè crucifixerunt, & occiderunt *gladio Linguæ*, & sermonis nequam. Vndè obiter animaduertes, non esse contrarios Euangelistas: Lucas enim inquit, *hora sexta* esse crucifixum Dominum. Marcus verò: *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum*.

Quomodo verum sit, Christum hora tertia, ac sexta fuisse crucifixum?

Cùm enim Christus, & armis Gentium, & linguis Iudæorum sit crucifixus, Lucas narrans *armatam inuasionem*, ait fuisse *hora sexta:* Marcus verò attendens ad *linguas Iudæorum*, qui *hora tertia* clamauerunt: *Crucifige, crucifige* (inquit) *erat autem hora tertia*. Quamuis, & alias expositiones alibi attulimus, hanc tamen, quia acutissimi illius est, summique Theologi, omniumque Theologorum, & virtute animi, & sapientia præstantissimi, acerrimi quondam, nè dicam vnici, suo tempore Ecclesiæ Defensoris, Sanctissimi Patris Augustini, placuit modò afferre, vt intelligamus, non minùs impeti Innocentem, & occidi Lingua, quàm Armis. Si ergo miser Innocens verè occiditur gladio Linguæ, nec aliud est diffugium, quàm Inuasorem occidere, nescio cur id ei non liceat, Vim iniquissimam repellendo? Ità Nauarra.

Acceptare licet Duellũ ad euitandã iniustam mortem.

7 *Secundò*, quia si acceptare Duellum est licitum, vt se defendat ab Iniusta morte (teste Caietano) & in Duello ipso licet occidere talem Calumniatorem, cur tandem absque Illo, non licebit? cùm præsertim Innocens est minùs potens, cùmque pura Defensio, semper licita magis, quàm Duellum apud Sapientes sit habita: tùm quia magis necessaria, magisque coacta: tùm quia in Duello cooperatur nouo peccato alterius, quo me alter possit perimere, non solùm lingua, sed manu. Adde, quòd ex omnium sententia, licet Contumeliosum hominem occidere pro Honore tuendo: at Dedecus, & Contumelia, non gladio ferreo, sed Lingua inuritur, non ergo est illa doctrina vera, quòd armata Defensio non licet, nisi contrà Inuadentem Armis.

Defensio magis necessaria, quam acceptatio Duelli.

Cain.

8 *Tertiò*; Quia (vt Caietanus fatetur *quæst.illa* 95.) nihil refert, an aliquem occidas *proprio gladio*, an gladio *Iudicis*, vel Carnificis: licèt enim Iudex, vel Carnifex non me aggrediantur illo gladio; tamen testis, illorum gladio me inuadit: quòd enim proprio, vel alieno inuadat, nihil refert. Vnde Nathan dixit ad Dauid: *Vriam interfecisti gladio filiorum Ammon*.

9 *Prima* verò Pars, nempè non licere publicè occidere prædictas personas, Probatur ex eodem Nauarra *loc. cit.* Quia *Defensio* solùm est licita ad euadendam mortem propriam; si autem palàm occideret, maior suspicio generaretur contrà ipsum ad mortem eius. Sicut enim Defensionis, priuata morte finis est, priuatam mortem vitare, quæ si sequitur, non licet occidere: ità Defensionis à publica morte, finis est publicam mortem vitare, qui tamen finis non sequitur, si palàm occidat, vt dictum est. Non ergo licet palàm, sed occultè talem Vim repellere. Ea enim ratione repelli potest Vis, qua ratione infertur. Manifestè ergo inuadentem, manifesta Vi licet occidere. occultè verò, Testificantem, vel Condemnantem licet occidere. Ità Nauarra.

Argum. Alieno, ac proprio gladio interficere an sit idē?

10 *Verum obijcit* sibi, quòd non sit idem aliquem *lingua*, seù *gladio alieno* occidere, ac si *proprio* faceret, tali pacto. Si Testis, vel Iudex, alijque Ministri Iustitiæ me ad Iniustam Mortem condemnarent, ex ignorantia tamen inuincibili, fateri debemus, & in particulari Sotus adnotauit, *art.* 8. Non licere quemquam illorum occidere: at si illi ijdem per Vim illatam me occidere vellent, etiam ex ignorantia inculpabili, liceret eos occidere. Non ergo idem est Iudicium de Aggressione Armis, & de Inferente Iniuriam Lingua, vel alieno gladio, vel etiam Sententia.

Respondet: Ob has rationes, Primam Sententiam probabiliorem videri: Sed nec improbabilem, inquit, nostram putamus. Non enim eum auderemus condemnare, qui tali necessitate oppressus, Iniquum Testem, vel Iudicem occultè occideret. Sicut etiam licet venenum in propinantem occultè conuertere: maximè, quia nec eorum fundamentum est omninò verum, quòd Inuadentem Armis licet occidere: aliàs saltem Carnificem liceret occidere, etiam quandò inuincibiliter procederet, quod tamen non dicunt Ipsi. Ità Nauarra.

Respōsio. Prima sententia est probabilior, licet hæc non careat probabilitate

Auctoris Sententia.

11 RESPONDETVR *Primò* ad Quæsitum: Defensionem *armatam* licitam esse contrà falsum Testem *Inuadentem*, licèt *Inermem*. Est contrà Auctores Primæ Sententiæ, præsertìm contrà Caietanum, & Cordubam, locis suprà citatis.

Prima Auctoris Responsio ad Quæsitū.

12 Probatur *Primò* contrà Caietani rationem: licita est *Defensio armata* contrà Furem, volentem Bona in notabili quãtitate auferre, etiamsi Fur sit *Inermis*: & licita est quoque contrà *Inermem* Pudicitiæ *Aggressorem*, in casu, quo tàm Fur, quàm Pudicitiæ Aggressor, aliter repelli non possent, quàm Armis: ergo licita etiam est talis *armata Defensio* contrà *Falsum Testem* Inuadentem, quàmuis *Inermem*.

Prima ratio pro prima resp.

13 Probatur *Secundò* contrà Cordubæ rationem; Quia licet respectu Iudicis, quem Calumniator, Accusator, vel Falsi Testes decipiunt, sit *fraus*; respectu tamen Accusati, & Condemnati nulla sit *fraus*; nullo enim modo decipitur, sed fit *Vis*, quæ illi infertur per Iudicem deceptum, compellentem ad mortem: ergo hanc *Vim* potest Calumniatus *Vi* repellere, occidendo eum,

Secunda ratio.

qui primus Auctor Iniustus est huius Violentiæ, nempè Calumniatorem, si id necesse sit ad euadendum.

Secunda Auctoris Responsio ad Quæst. Falsus testis est moraliter Inuasor.

14 RESPONDETVR *Secundò:* Testem, qui vadit ad Iudicem, vt imponat falsum Testimonium, propter quod sim occidendus, vel infamandus, licèt non sit *physicè*, esse tamen *moraliter Inuasorem*, & Aggressorem, etiamsi id faciat tantùm contrà Ius, non tamen contrà Iuris ordinem. Est contrà Vazquez, Turrianum, & alios, negantes, Falsum Testem esse propriè Inuasorem. Est verò ad mentem Petri à Nauarra, *loc. cit.* & De Lugo, *de Iust. & Iur. tom.* 1. *disp.* 10. *Sect.* 7.

Vasq. Turrian. Nauar. De Lugo.

Prima ratio pro secunda responsione.

15 Probatur *Primò:* Nàm aliàs nec Iudæi clamantes contrà Christum, nec falsi Testes, nec Iudas, essent Aggressores; & ità nec Iudam properante morte prohibere, si aliter non posset, liceret, & alios falsos Testes &c. Deindè, quia implicantia videtur, vt aliquis faciat contrà Ius, & Iustitiam, & non faciat contrà Iuris, & Iustitiæ ordinem: Ius enim est ordo Iuris, & ordo Iuris est Ius, cùm Ius ordinatum esse debeat. Quis enim est, non dico Ius, sed Iuris ordo, vt quis Innocentem falsò Testimonio occidat? Licèt enim Iudex ordine Iuris procedat, condemnando secundùm ea, quæ in Iudicio probantur, si de Innocentia Rei nullo modo illi constet, & consequenter, nec contrà Ius agit, & ità respectu Iudicis illa Mors cùm ordine Iuris irrogetur, imò etiam Iure, & iustè, respectu illius, ac proindè tales Iustitiæ Ministros, bona fide (licèt reipsa iniustè condemnarêt) ex Ignorantia scilicet Inuincibili, ob allegata, & probata, non liceret vllo modo occidere, quod sic opinantibus (inquit Nauarra) concedimus, vt concedit Sotus, *lib.* 5. *de Iust. q.* 1 *art.* 8. *vers. Sic autem*. Tamen respectu deponentis, non est facta ordine Iuris, id est, ille non ordine Iuris condemnat, cùm nullus ordo Iuris postulet, aut permittat, vt quis falsò accusetur ad Mortem ab Accusatore, vel Teste; licèt concedat, vt à Iudice secundùm probata (eo omninò nesciente) Innocens condemnetur. Concludit sic tandem Nauarra: Siue ergo Testis falsò deponens, siue Accusator falsò accusans, siue Iudex iniquè condemnans, verè sunt Aggressores, & contrà communem Iuris ordinem id efficiunt.

Sotus.

Secunda ratio.

Probatur *Secundò:* Quia non apparet, cur Ius Defensionis tollatur ex eo, quòd Iniuriæ irrogentur, seruato exteriùs Iuris ordine: Si tamen reuera Iniuria, & Violentia fit. Vndè non minùs incurreres Excommunicationem ob Violentiam in Clericum factam, si per fraudem faceres eum à Iudice verberari, aut interfici, quàm si propria manu eum percuteres; quia vtraque est vera, & propria violentia.

Tertia ratio.

Probatur *Tertiò*, ex De Lugo, *loc. cit.* quia si Satellites, & Ministri Iudicis scirent Innocentiam tuam, & vellent adhùc Sententiam Iudicis, & Capitalem pœnam in te exequi, posses illis resistere, etiam eos occidendo, vt cum communi DD. quos affert, docet Molina, *disp.* 15. *num.* 3. Et tamen illud malum ab illis inferretur auctoritate publica, & non priuata, vt constat.

Quarta ratio.

Probatur *Quartò:* Si aliquis fraudulenter, vt noceat propriæ Reipublicæ, Principem externum decipiat, eique suadeat, posse illam inuadere; tunc Princeps non procedit auctoritate priuata, sed publica, & seruato Iuris ordine, ex falsa tamen relatione illius fraudulenti; & tamen quando Milites irrumperent in Subditos huius Reipublicæ, & vellent eos spoliare suis Bonis, posset quilibet eorum, etiam propria authoritate priuata, & ante

Bel-

Bellum à sua Republica indictum, Se, suaque Bona defendere, occidendo etiam Spoliatores. Ergo Ius defendendi Se, & sua Bona, non est solùm contrà Iniurias illatas auctoritate priuata, sed etiam contrà eas, quæ authoritate publica, & seruato Iuris ordine, videntur inferri.

Quinta ratio. Probatur *Quintò*, & Vltimò; Quia in casu nostro licèt malum illud, prout infertur à Iudice, inferatur *authoritate publica*, & esto, quòd ea de causa non liceret Iudici resistere, ab eoque Se per Vim defendere; prout tamen infertur à Calumniatore, vel falso Teste, non infertur *authoritate publica*, sed *priuata*, & non solùm *contrà Ius*, sed etiam *contrà Iuris ordinem*: neque enim ipse habet *auctoritatem publicam* ad calumniandum, nec *Iuris ordo* seruatur, sed violatur ab eo, qui falsò accusat, vel testificatur, cùm omnia Iura præcipiant Accusatori, & Testi, vt nonnisi iuxtà conscientiam accuset, vel testificetur: ergo contrà illum, quatenùs est persona *priuata*, & contrà *Iuris ordinem* infert Iniuriam, ex nullo capite negari potest Ius resistendi etiam cum eius detrimento.

Tertia Resp. ad Quæs. 16 RESPONDETVR *Tertiò*: Probabile esse, licere in foro Conscientiæ illum falsum Testem, & Calumniatorem *occultè* occidere, quandò non esset alia via euadendi, & hoc esset efficax ad damnum illud vitandum. Est ad mentem Bañes, *quæst.*84. *art.*7. *dub.*4. Nauarri, *lib.*2. *de Restitut. cap.*3. *num.*361. Molinæ, *tom.*4. *disp.*12. Bonacinæ, *disp.* 2. *de Restitut. quæst. vlt. Sect.*1. *punct.*9. *num.*7. De Lugo, & Dianæ *loc. citat.* & Aliorum apud eandem Dianam.

Bañes. Nauar. Molin. Bonac. De Lugo. Diana.

Prima ratio. 17 Probatur *Primò*: Quia, quòd *propria* manu, vel *aliena* me occidas, parùm refert; Sicut dictum est per Prophetam ad Dauid: *Interfecisti Vriam gladio filiorum Ammon*. Si ergo possum te occidere, quandò *propria* manu me vis occidere, potero etiã, quandò *linguæ gladio* occidere volueris.

Secunda ratio. 18 Probatur *Secundò* ex Bañes, & Lessio; Quia in hoc casu licitum erit tibi acceptare Duellum; vt docet Caietanus *quæst.*95. *art.*8. *ad* 3. & in Summa verb. Duellum, & alij Doctores communiter: ergo in Pugna posses licitè occidere illum Calumniatorem: ergo etiam extrà Duellum: non enim aliter possum licitè occidere in Duello, nisi vt me eripiam ab eis Iniurijs, quas aliter non possum effugere: ergo ad eundem finem potero etiam occidere sinè Duello.

Tertia ratio. 19 Probatur *Tertiò* ex De Lugo; Quia si aliquis Iniustè velit Tibi immediatè auferre Bona Fortunæ, & multò magis, si auferre velit Honorem, vel Famam, nec aliter possis id impedire, poteris Vi, & Armis resistere, atque eum occidere, si damnum sit proportionatum tali resistentiæ: ille autem Calumniator, *propria auctoritate* vult te Infamare apud Iudicem, quæ Infamia, non à Iudice, sed ab ipso immediatè ponitur, & meritò existimatur grauissimum Damnum, propter id, quod consequẽter affert; nẽpè *certum Vitæ periculum*: ergo poteris *Vi* eũ opprimere, nè te in re tãti momẽti lædat.

Sicut si falsis calumnijs vellet te apud Consanguineum Infamare, nè tibi hæreditatem relinquat, ex qua, tua vita, & totius tuæ familiæ dependet, nec aliter posses damnum illud effugere. Vndè iterùm argui potest contrà rationem Vasquez, quia hoc damnum illius infamiæ, quam calumniator apud Iudicem mihi infert, non irrogatur certè *auctoritate publica*, sed *priuata* ipsius calumniatoris, qui solùm, & immediatè totum illud damnum infert; ergo licèt contrà iniuriam *auctoritate publica* inferendam, non possem me defendere, *Vim Vi* repellendo; potero tamen id facere con-

trà calumniatorem, quatenùs *auctoritate propria* vult mihi infamiam apud Iudicem irrogare, quæ infamia meritò in his circumstantijs tanti æstimatur, quanti mors ipsa æstimatur; in praxi tamen vix potest occurrere casus, in quo id necessarium, & licitum sit.

Soluuntur Opposita.

Solutio primæ rationis negatiuæ sententiæ.

20 Ad Argumenta Primæ Sententiæ respondetur cum Bañes *loc. citat.*

AD PRIMVM, quòd sicut non possum me *defendere per vim* ab ipso Iudice, & Ministris, qui *bona fide secundùm allegata, & probata* procedunt, etiam si ex *ignorantia* id faciant, ità neque accusatorem possum occidere, qui *bona fide*, & *iuridicè* me accusat. Ratio est, quia omnes isti exequuntur officium legalis Iustitiæ, ac per consequens nõ faciunt mihi *iniuriam*. Et confirmatur: Quia innocens, probatus nocens, tenetur pati mortem illatam à Ministris Reipublicæ: ergo accusatus tenetur pati accusationem factam secundùm *legalem iustitiam*. Ratio vtriusque est: quia sic expedit communi bono Reipublicæ. Cæterùm, quando quis me inuadit, vel accusat siue ex *malitia*, siue ex *ignorantia*, & non secundùm *iustitiam legalem*, licitum mihi est me defendere, non obstante morte illius.

Dubium.

21 Sed rogat quis: quid agam Ego, si quis vadit ad me accusandum de crimine vero, sed occulto, ex cuius accusatione mihi certum periculum creatur mortis, vel infamiæ? Respondetur, quòd si ille non habet ius ad me accusandum, neque procedit secundùm iustitiam legalem, ità me possum defendere ab illo, sicut ab imponente falsum crimen. vide Bañes *loc. cit.*

Respõsio.

Bañes.

Secũdum argum. soluitur.

22 AD SECVNDVM argumentum respondetur, concedo sequelam. Diximus enim iam, quòd licitum est pro defensione rerum temporalium inuasorem occidere. Cùm igitur ille accusator per se, vel per tertiam personam iniquè contendat accipere mea bona: licitum mihi erit illa defendere. Neque illud inconueniens sequitur ex ista doctrina, nisi ex malitia hominum litigantium, qui non prudenter examinabunt circumstantias, in quibus licitum est, falsum accusatorem, & falsum testem occidere. Ad confirmationem respondetur, concedo antecedẽs, & nego consequentiam, Quia Iudex procederet ex falsa præsumptione: At si iuridicè posset probari ratio iustæ defensionis, tunc Iudex iniquè puniret interfectorem.

Solutio tertij Arg.

23 AD TERTIVM argumentum respondetur, quòd moraliter loquendo, ille iam *capit facere vim*, quando apponit *causam certam periculi futuri*: sicut qui parat laqueum pedibus meis in loco, per quem mihi necesse est transire: neque enim debeo expectare ad repellendam *vim*, quando iam nullum erit remedium. Sed tunc verè me defendam, quando iam posita est aliqua *actio*, per quam, per bonam consequentiam, sequitur meum *periculum*: alioquin posteà nullus est locus defensioni relictus.

AD QVARTVM ex dictis in Secunda responsione ad Quæsitum, facilè patet responsio, falsus enim Testis, etsi non *physicè*; est tamen *moraliter Inuasor, & Aggressor*, vt fusè ibi ostensum est.

QVÆSITVM II.

Vtrùm Iniuſtus Litigator, qui Calumnijs, & Falſis Teſtibus, conatur in Iudicio Te tuis rebus ſpoliare, poſsit licitè à Te occidi, quandò aliter non potes ſpoliationem illam effugere?

SVMMARIVM.

1 *Ponitur prima ſententia negatiua.*
Lex prohibens homicidia, prohibet etiam occiſionem Iniuſti Litigatoris.
2 *Titulo defenſionis excuſanda non eſt occiſio iniuſti Litigatoris.*
Pluribus occultis cædibus daretur occaſio, ſi licita eſſet, & excuſabilis talis Occiſio.
3 *Oppoſitam ſententiam, Quinam DD. tueantur?*
Aggreſſorem Vitæ, ac Facultatum magni momenti, æquè licet occidere.
4 *Quid requiratur ad hoc, vt licita ſit occiſio iniuſti litigatoris?*
Rariſſimè ea omnia occurrunt, quibus licita reddatur talis occiſio: Cur in Foro externo nunquàm excuſetur?
5 *Soluitur ratio oppoſitæ ſententiæ.*
Priuata auctoritate non poteſt Actor priuari Iure agendi in Iudicio.
Princeps, putans ſe probabilem cauſam habere, an licitè poſſit ſe tueri cum occiſione Aduerſariorum?

1 PRIMA OPINIO eſt Negatiua. Ità Coninch *de Fide, Spe, & Charit. diſp.* 32. *dub.* 2. *num.* 12. Sylvius *in* 2. 2. *D. Thom. q.* 64. *ar.* 7. *Quæritur*, 6. Nec diſſentire videtur Diana, *par.* 3. *tract.* 5. *Miſcell. reſol.* 97. Adducam verba ipſius Coninch, dicentis: Quòd etſi ſpectato ſolo *Iure Naturæ*, non ſit improbabile, quandò inter duos lis agitur, ſiue criminalis, ſiue ciuilis, modò hæc ſit magni momenti, & vnus conetur falſis Inſtrumentis, aut Teſtibus ſubornatis, Innocentem opprimere: hunc, ſi id ipſi certò conſtet, poſſe alium ſecretò interficere, ſi id poſſit commodè facere, nec alia ſit ratio euadendi periculum, quòd ipſi ab alio iniuſtè imminet; quia hæc *Occiſio* habet rationem *Iuſtæ Defenſionis*, contrà Iniuſtum Inuaſorem. Etſi, inquam, hoc ſpectato ſolo *Iure Naturæ*, non ſit impoſſibile; tamen credo *Iure Poſitiuo* poſſe id prohiberi, atque adeò, de facto eſſe prohibitum à lege prohibente homicidia, & ad hunc caſum extendi poſſe. Vſu enim videtur receptum, vt in quauis Republica benè conſtituta, talis Occiſor deprehenſus, morte puniatur. Ità Coninch.

(Prima ſententia Negatiua. — Coninch. — Sylvius. — Diana.)

2 Probatur etiam hæc Sententia, Quia nunquàm tale homicidiū excuſari poteſt ratione *neceſſariæ Defenſionis*, nam alioquin ſequeretur, quòd quoties Reus putat probabiliter, ſe *Iuſtam cauſam* in Iudicio tueri, vel certè *probabiliorem*, poſſet pro rebus ſuis tuendis Aduerſarium occultè occidere: quod quidem grauiſſima inconuenientia in praxi afferret, & infinitis cædibus occaſionem præberet, cùm nemo ferè ſit ex litigantibus, qui non putet ſe *probabilem*, imò *probabiliorem cauſam*, *& certum Ius* habere, ac proindè facilè ſibi perſuaderet, ſe aduerſæ partis *machinationibus* iniuſtè opprimi. Sequela verò probatur, quia ad Iuſtitiam Belli ſufficit, quòd Princeps Inuaſus putet, ſe *probabilem cauſam* habere, vt licitè poſſit Se tueri, etiam cum *occiſione* Aduerſariorum. (Ratio.)

3 SECVNDA SENTENTIA eſt Affirmatiua. Ità Bañes, *de Iuſt. & Iure, queſt.* 64. *art.* 7. *dub.* 4. *concl.* 2. *& in reſponſ. ad* 2. Nauarra, *lib.* 2. *de reſtit.* (Secunda ſententia affirmat. — Bañes. — Nauar.)

cap. 3.

De Lugo. Sanchez.

cap.3. in 2. part. dub.13. num. 289. & 290. De Lugo, *de Iust. & Iur. disp.* 10, *sect.* 9. *num.* 183. *& seqq. §. Contrariam tamen.* & Thomas Sanchez, *lib.* 2. *in Decalog. cap.* 39. *nu.* 7. vbi cum Alijs dicit; non solùm licitè acceptari posse Duellum in eo casu, sed etiam sine Duello posse Aduersarium Calumniatorem occultè occidi, quandò id absque periculo fieri posset.

Ratio,

Quod probari potest eisdē argumentis, quibus *sup. Quæs.* probatum est; in simili casu occidi posse Accusatorem Iniustum, qui *Calumnijs, & Falsis Testibus* Te ad mortem subeūdam in Iudicio compellit. Nàm, sicut *pro Vita tuenda* potes Illum Iure *Defensionis Naturalis* interficere; sic etiam pro *Facultatibus defendendis* poteris in casu simili idem facere, cùm non minùs possis occidere Aggressorem Iniustum tuatum *Facultatum*, quàm *tuæ Vitæ*. Vndè addit idem Sanchez, cum Nauarra, non posse ab Innocente tunc acceptari Duellum, si tutò possit illum Actorem Iniustum occultè occidere: sic enim vitabit periculum propriæ Vitæ, & peccatum Aduersarij, Duellum Iniustum ex parte tua suscipientis.

Duellum in tali casu, an liceat acceptare.

Limitatio præcedētis doctrinæ.

4 Aduertunt tamen prædicti DD. ad hoc exigi, quòd constet *apertè*, & omninò *certò*, Actorem omninò *Iniustè*, & *per Calumniam* procedere, atque etiam, quòd Innocens hæc Bona irrecuperabiliter, & certò amissurus est: quæ quidem quia in Republica benè composita, vix vnquàm concurrent, ideò in praxi casus rarissimus esse potest. Vndè non mirum, quòd exceptio talis nunquàm in Foro Externo admittatur pro excusanda eiusmodi Occisione; semper enim Iudex præsumet, quòd Irrationabilis fuerit ille prætextus, cùm per viam iuridicam potuisset constare de *calumnijs* Accusatoris: Quòd si constare non possit de ijs, iàm eo ipsò non constat de titulo, quem Reus habuit ad eum licitè occidendum, & idcircò tanquàm *Homicida* condemnabitur.

In foro externo, cur non excusetur talis occisio?

Solutio rationis oppositæ sententiæ.

5 Ad argumentum oppositæ Sententiæ respondetur cum De Lugo *vbi suprà*, negando sequelam: Quandò enim probabile est *Ius Actoris*, licèt non habeat, nisi probabile Ius ad causam, habet tamen *certum Ius agendi* in Iudicio, quo Iure priuari non potest ab Aduersario, *auctoritate priuata*, quia est *verum Ius* semper, quo fieri potest validus Contractus transactionis, qui fieri non posset licitè ex parte Actoris, si *Ius litigandi* non haberet. Vndè benè arguitur ab exemplo Belli: nàm in Bello Princeps, qui Superiorem non habet, est Ipse, qui iudicat de *Iure suo*, & *Iure Aduersarij*, non *auctoritate priuata*, sed *publica*, quod facere debet adhibito consilio Virorum Doctorum, sicut si esset Iudex in causa Subditi: quarè si iudicat pro causa sua, quæ probabilis est, iàm procedit auctoritate publica ad exequutionem.

QVÆSITVM III.

Vtrùm, quandò Ministri publici iniustè aggrediuntur interficere, aut comprehendere aliquem, vt iniustè interficiatur, licitè possint occidi?

SVMMARIVM.

1 *Possunt licitè occidi, si de illorum iniustitia, vel potestatis abusu, liquidò constet, vel si Aggressus viderit vitam suam periclitari, nisi illos interficiat.*
2 *Secus autem, si vel iustè, vel bona fide illos procedere nouerit.*
3 *Rem furtiuam reddere nolens, Mini-*

ſtris iuſtè ipſum impetentibus reſiſtere non poteſt.

Molina. Lugo.

1 REVITER Reſpondetur cum Molina, *tom.* 4. *diſp.* 15. *num.* 3. & De Lugo, *de Iuſt. & Iure*, *diſp.* 10. *ſect.* 6. *num.* 144. diſtinguendo; Vel enim de illorum iniuſtitia liquidò conſtat, quia certū eſt, quòd illi ſcientes ſe iniuſtè agere, ad id procedunt, ac niſi interficiantur, periclitatur eius Vita, aduersùs quē iniuſtè procedunt, tunc ità Inuaſus, vt ſentiunt citati Doctores, licitè poteſt dictos Miniſtros in ſuam Defenſionem interficere. Item poſſe eis reſiſtere, quandò conſtat eos ſua abuti poteſtate, Sotus, 5. *de Iuſtitia*, *quæſt.* 1. *art.* 8. Silueſter *verbo Bellum*, *ſecundò num.* 7. & Couarruuias 1. *var. reſol. cap.* 2. *num.* 13. affirmant.

Sotus. Silueſt. Couarr.

2 Quòd ſi Publici Iuſtitiæ Miniſtri, *bona fide*, iuxtà munus ſuum procedant, *interfici non poſſunt*, etiam ſi contrà Innocentem procederent. Ratio eſt, quoniam *munus ſuum publicum* exequuntur, ſuntque ea in parte *ſuperiores*, comparatione illius, idque poſtulat *commune Reipublicæ bonum*. Fugere tamen tunc poſſet, ac *ſe defendere*, nullum damnum huiuſmodi Miniſtris inferendo.

Pet. Nau.

3 Eadem ratione, iuxtà Petrum à Nauarra, *lib.* 2. *de reſtitut. cap.* 3. *num.* 388. Latro, qui rem furtiuam reddere nolit, non poteſt Iuſtitiæ Miniſtris reſiſtere; cùm enim iuſtè impetatur, *Iure reſiſtendi caret*, non ſecùs ac is, *qui* à Miniſtro Iuſtitiæ *capitur*, ratione commiſſi Delicti.

SECTIO VIII.

DE QVARTA DVELLI SPECIE,

HOC EST,

De Duello Terminatiuo Litis Ciuilis, aut Criminalis.

MVlta licèt ex Singulari Certamine pericula oriantur, & damna; nonnullis tamen Theologis maiora videntur ea, quæ ex falſis proueniunt Calumnijs; ideòque in dubium reuocant, an licitè aduersùs Calumniatorem iniri poſſit Duellum, & veluti clauus clauō expellendus. Deteſtabilis, inquiunt ipſi, eſt *Monomachia*, verùm deteſtabilior videtur *Calumnia*, cuius picta ſolùm imago terrorem ſimul, ac odium parit. Illam neſcio an Apellæo Penicillo Lucianus, an Apelles Luciani calamo deſcriptam, expreſſamque, tali ſub imagine ſpectandam propoſuit: Imago hæc eſt. Lucianus.

Vir prælongis auribus, quales *Midæ* fuerunt, in ſolio, velut Iudex conſidet, & accedenti *Calumniæ* opē largiter promittit. Circumſtant ſedētem virum mulierculæ duæ, *Ignorantia* ni fallor, ac *Suſpicio*. Adit aliundè propera *Calumnia*, eximiè cōpta, vultu ipſo, & geſtu corporis efferam rabiem, & Iram, æſtuanti conceptam pectore præſeferens; ſiniſtra facem tenens flammiuomam: dextra Adoleſcentem capillis præhenſum, manus ad Superos tendentem, obteſtantemq; Immortalium Deorum fidem, rapit. Anteit Vir pallidus, in ſpeciem impurus, acie oculorum minimè hebeti, cæterùm planè ijs ſimilis, qui diuturno aliquo morbo contabuerunt. Hunc facilè conijcias *Liuorem* eſſe. Quin etiam Calūniæ Imago, e Luciano

mu-

Mulierculæ duæ comitantur, quæ Calumniç ornatrices dicuntur,quarum alteri nomen est *Sycophantia*, seù *Insidiæ*,alteri *Fallacia*. A' tergo lugubri habitu, pullata, laceraque *Pœnitentia* subsequitur, quæ capite in tergum deflexo, cum lacrymis, ac pudore procul venientem *Veritatem* excipit. Ità Calumniam Lucianus expressit.

Ammian. Verùm Calumniatorem ipsum longè fœdiùs describit Ammianus: *Calumniator*, inquiens, non est homo, sed *Lamia*, omni diritate teterrima: sinè fronte, sinè oculis, sinè conscientia; *Monstrum* planè horribile, cui soli prominent dētes,turpi rubigine infecti, cui feralis pallor,cui deformis macies,cui nudata carnibus ossium cōpages restat. Draconis alicuius pestilentem sceleton,aut exsiccatum cadauer diceres.

Calumniatoris Imago,ac Mores,ex Ammiano.

Quid tùm? Dignam hanc ferali effigie vocem, aut potiùs sibilum emittit; per Forum medium serpit, dentibus aduncis, aspectu rabido, hùc, & illùc circumspectans, si quem reperiat,cui aliquid mali faucibus efflare, quem ore attingere, dentibus insecare, lingua conspergere possit; hinc licentiùs supergressus, fluminis modo, fortunis sese complurium repentinus infundit, fertur per strages multiplices,ac ruinas, vinculis corpora ingenuorū affligēs: & quosdam obterēs manicis, Crimina scilicet multa consarcinando,à veritate longè discreta.Sic Ille.

Hæc autem inter cætera Calumniatores faciunt, vt ex aliorum pernicie, ac ruina, assurgant ipsi, ac aliquid lucrentur. Quamobrem miratur Poëta Calumniatorem quendam pecunia carentem:

Martialis lib. 11. Epigram. 67.

Et Delator es, & Calumniator:
Et Fraudator es, & Negotiator:
Et Fallator es, & Lanista. Miror
Quarè non habeas Vacerra nummos.

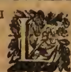
Huiusmodi igitur aduersùs *Calumniatores*, An Singulare Certamen inire liceat? videndum erit: In eo tamen euentu, in quo Duellum vnicum foret medium, Calumnias repellendi.

QVÆSITVM VNICVM.

An si Innocens Iniustè accusatus, & damnatus, vel ad Mortem damnandus, prouocaretur ab Accusatore ad Duellum, posset certam Mortem, quam per Iudicem subiturus esset, in Duelli periculum commutare?

SVMMARIVM.

1 *Iniustus Accusator, est moraliter in actuali aggressione.*
2 *Proponitur prima sententia negatiua Suarez, & Abulensis.*
3 *Duelli acceptatio in posito casu, non est Defensio, sed Aggressio, iuxtà hanc sententiam.*
4 *Si licita esset ea Duelli acceptatio, plura sequerentur absurda: 1. Licitam esse etiam prouocationem. 2. Accusatorem occultè occidi posse ad euitandam iniustam mortem. 3. Licere etiam, Duellum acceptare ob conseruationem famæ, nè per iniustam accusationem auferretur.*
5 *Falsum Accusatorem, nec in Duello, nec extrà Duellum licet interficere.*
6 *Si Duellum acceptare liceret contrà Iniustum Accusatorem, pluribus occultis cædibus præberetur occasio.*
7 *Affirmatiua sententiæ adhæret Auctor; asseritque licitum esse in posito casu, certam & iniustam mortem in Duelli discrimen commutare.*
8 *Acceptatio Duelli in tali casu, est vtile, ac necessarium medium ad iniustam vim propulsandam.*
9 *Medium per se vtile eligere ad iniu-*

1 ICEAT Mihi inter Theologos parùm experto Militi, huius Quæsiti incruentum Certamen cum Suarez, inter Scientiarum Professores fortissimo Bellatore, in præsenti committere. Sint Duelli huius Patrini, indè Abulensis, hinc Lyranus *locis infrà citandis*. Sed antequàm in Arenam descendamus, præmittendum est, *Iniustum Accusatorem*, meritò dici esse *in actuali morali Aggressione, & in actuali Pugna morali*; idest actu exercere iniustas actiones, ob quas Innocens Iniustè Morti tradetur: Tunc enim est aliquis *actu* in hac *Pugna*, quandò iàm incœptam habet aliquam Pugnæ actionem, & est animo paratus cæteras prosequi; neque probabilis spes superest, vt ab illis Accusator desistat. *Pugna* quippè est à prima *pugnandi actione* vsque ad vltimam, sicutì *physica Pugna* est à prima *physica actione*, vsque ad vltimam. Prima quidem *physica actio* est, quandò aliquis ensem stringit, & tunc dicitur incipere *actualis physica Aggressio*: tunc item probabiliter spes nulla est, Aggressorem à cæteris Pugnæ actionibus cessaturum. — Accusator iniustus, est in actuali pugna morali.

Ità pariter in casu nostro, *Prouocator* est *in actuali Pugna morali*; iàm enim ensem strinxit, cùm crimen mihi falsum obiecit, & me ad Certamen prouocauit, nec probabiliter spero, quòd ille à cæteris actionibus desistet, quæ ad me iniustè condemnandum, supersunt; sed potiùs existimo illas prosequuturum, donec me videat iniustè ad mortem damnatum: sicque *Iniustus Accusator* est actu *in Pugna morali iniusta*, non minùs, quàm in Aggressione Iniusta physica, est ille, qui iàm ensem strinxit. Sic explicata morali Aggressione.

2 Prima Opinio est Suarez, *de Charit. disp. 13. de Bello, sect. vlt. num. 5. §. Hæc verò exceptio.* qui Abulensis sequutus opinionem, docet, quòd — Prima sententia negatiua. Suar. Abulens.

in eo casu, quo Innocens *Iniuste damnandus ad Mortem*, prouocaretur ab Accusatore ad Duellum, si vellet *certam Mortem*, quam per Iudicem esset subiturus, non posset licitè *in Duelli periculum* commutare.

3 Mouetur Suarez ad hoc asserendum; quia *Duelli Acceptatio*, *Defensio* revera non est, sed *Aggressio*, cùm *Defensio* solùm habeat locum, vbi ab actuali *Aggressore* infertur *Vis*: Ille autem Accusator, revera non infert *Vim*, quia non cogit ad *Pugnam*, sed inuitat, & solùm propriè aggreditur calumniando: *Calumnia* autem non propulsatur *Vi*, sed veritatis manifestatione. Quòd si hæc possibilis non est, nequaquàm licet transgredi ad media inordinata, quę verè non sunt media: sed patienter ferenda est Mors; non secùs ac si Innocens probaretur Nocens per falsos Testes.

4 Ad hoc confirmandum, inquit Suarez, si *Duelli Acceptatio* tunc babet locum *Defensionis*, certè etiam *Prouocatio*, si aliud medium non succurreret: nàm etiam hoc esset, *Vi repellere Vim*, quæ infertur gladio Iudicis: Liceret ergo *prouocare* ad tale Duellum, quod tamen ipsimet Contrariæ sententiæ Auctores negant.

Sequetur vlteriùs, licere Accusato, occultè si posset, occidere Accusatorem, si indè speraret fore, vt liberaretur à morte. Patet sequela; nàm *in Defensione* Iusta licitum est præuenire.

Sequetur prætereà licere Tibi *acceptare tale Duellum*, nè fortè per Iudicem quispiam Te priuet *Fama*, vel *omnibus Fortunis*: non enim solùm *in Defensionem Vitæ*, sed etiam *in Defensionem* externorum Bonorum, licet alium occidere.

5 Mouetur præterea Suarez; quia non potest Reus sic, falsò accusatus, *occidere* suum Accusatorem: ergo neque licet idem *tentare per Duellum*. Consequentia patet; quod enim non licet *facere*, non licet *aggredi*. Antecedens etiam liquet; tùm ex dictis, tùm etiam exemplo; quia si Petrus v. g. sciret Paulum dedisse alteri pecunias, vt is Petrum occideret, non liceret Petro, Paulum sua auctoritate occidere, quàmuis intelligeret, se non alia Via, mortem ab illo tertio euasurum, idque non aliã ob causam, quam, quòd Paulus per se *Vim non inferat*: ergo nec poterit similiter falsò apud Iudicem accusatus, suum interimere Accusatorem.

6 Postremò, inquit Suarez, Dubium non est, quin si Contraria Opinio admitteretur, plurimæ indè orirentur *Iniustæ cædes*, in magnam Reipublicæ perniciem; facilè quippè sibi quisque persuaderet, Iniustè se in Iudicio accusari, nec aliud superesse remedium ad Vitam, Honorem, aut Bona tuenda, quàm si Accusatorem occidat. Quarta ratio ex eo quòd opposita sententia iniustus cædibus præbeat occasionem.

Fieret etiam, vt si quis *ex ignorantia inuincibili*, bona quidem fide, & tamen *falsò* quempiam accusasset, posset Accusatus ad Vitam, aut Famam tutandam, Innocentem illum *occidere*; nàm hic etiam Innocens Accusator non minùs *gladio Iudicis alium inuadit*, quàm *si ex malitia* accusasset; cùm de facto hic etiam sit Vitam alteri, aut famam per *falsam Accusationem* ablaturus. Quò fit, vt licèt *speculatiuè* loquendo, Contraria Opinio videatur fortasse probabilis, nulla tamen ratione sit *in praxi* admittenda. Hæc sunt primæ Sententiæ argumenta.

Secunda Opinio Lyrani, quam sequitur Auctor.

7 Secunda Opinio est Lyrani, 1. *Reg*. 17. & Aliorum, quos consultò in huius Quæsiti calce citabimus, asserentium, quòd ad Mortem dam- Lyranus.

nan-

nandus, si ab Iniusto Accusatore prouocetur, licitè possit *certam mortem*, quam per Iudicem esset subiturus, aut etiam mutilationis periculum, in *Duelli discrimen* commutare. Sub Lyrano Duce, libenter Ego tali pacto pugnabo.

Prima ratio pro affirm. sent.

8 Et Primò, sic positam sententiam probo: *Acceptatio* illius Certaminis, est *electio medij per se vtilis, & necessarij* ad propulsandam Vim, quam Actor Reo infert iniustè; sed quilibet potest licitè eligere mediū *per se vtile, & necessarium* ad propulsandam Vim illatam Iniustè: ergo Innocens Accusatus, potest licitè *acceptare* illud Singulare Certamen.

Acceptatio Duelli in tali casu ordinatur ad depulsionem iniustæ vis.

9 Minor ab omnibus admittitur, dummodò non eligatur medium *perniciosum Alij*, præterquàm Iniusto Aggressori: Si enim Antonius me gladio petat, non possum ego obijcere puerum Inermem, excepturum ictus, confodiendum gladio, & periturum, quàmuis illud esset medium *per se vtile*, & fortè *necessarium*. Quandò igitur dicimus, *Vim Vi repellere licere*, loquimur de *Vi* inferenda illi soli, qui nobis infert *Iniustam Vim*.

10 Maior autem probatur; quia finis, est *Propulsatio Iniusta mortis*, *Pugna* autem est *Impedimentum violentæ diligentiæ*, qua ille me petit ad *Mortem Iniustam*: ergo est *medium* ad me defendendum ab *Iniusta Vi*. Probo Consequentiam; quia quoties ego mea actione impedio violentam, & iniustam diligentiam aliorum, qua me occident, me defendo ab Iniusta Vi: quia *Defensio* nihil est, præter impedimentum earum actionum, ob quod, quandò aliquis me vult petere gladio, possum ego illi brachium secare, aut Vitam adimere; quia illi impedio actionem Violentam mihi, & Iniustam. Arbitror hoc Argumentum esse euidens.

11 Nec satis est respondere ex doctrina Abulensis, & Suarez, tunc licitam esse vnicuique *Defensionem ab Iniusta Vi*: quod contingit, quandò alicui *Vis* infertur *Pugnis*, aut *Armis*, quæ retundere quis potest, feriendo Aggressorem, quandò alia ratione non potest: At verò in nostro Casu, Prouocator non infert actu *Vim*, quam repellere potest Prouocatus.

Prouocator an actu inferat vim.

Sed contrà, impugnatur simul, & explicatur: *Vis* enim inferri potest; vel *immediatè per Arma*, ea physicè mouendo; vel *mediatè*, ea mouendo *moraliter*; imperando alicui, consulendo, aut persuadendo Homicidiū. Quo in casu sunt duo Aggressores violenti, & Homicidæ duo: Alter, qui Homicidium *exequitur* per se; Alter, qui Illud *consulit*: in vtrumque etiam pœnæ Homicidarum sunt decretæ. Vterque item est *Aggressor Violentus*, & Iniustus, vtriusque etiam actio est *Iniusta causa* meæ necis: vterque item est *in actuali exercitio* suarum actionum: ergo vterque actu me *aggreditur Iniustè*: ergo in vtrumque habeo Ius tanquàm in *Aggressorem Iniustum*. Sed singuli habent Ius ad occidendum Iniustum Aggressorem, quandò alia ratione non potest Vitam ab eo tueri: ergo Prouocatus, in eo casu habet Ius Prouocatorem occidendi in Certamine; quia alia ratione non potest se ab illo tueri.

Vis dupliciter inferri potest, phy sicè, & moraliter.

Iniustum Aggressorē moraliter, an liceat interficere?

12 Secundò directè probatur, *Moralem Aggressionem* satis esse, vt Prouocatus possit honestare *necem* Prouocati; in hunc modum. Prouocatio *physica* satis est: ergo & *Moralis*. Probatur Consequentia; quia ideò *physica* Prouocatio est satis; quia eius Actiones sunt Iniustæ, & sunt causæ meæ Mortis Iniustæ, & ego aliter euadere non possum, in quibus consistit *Violentia*: Sed in *Aggressione Morali*, omnes actiones sunt Iniustæ, & sunt causa meę Mortis Iniustæ, & ego aliter euadere non possum: ergo tàm satis est hæc *Aggressio Moralis* ad honestandam

Secunda ratio.

qui primus Auctor Iniustus est huius Violentiæ, nempè Calumniatorem, si id necesse sit ad euadendum.

14 RESPONDETVR *Secundò:* Testem, qui vadit ad Iudicem, vt imponat falsum Testimonium, propter quod sim occidendus, vel infamandus, licèt non sit *physicè*, esse tamen *moraliter Inuasorem*, & Aggressorem, etiamsi id faciat tantùm contrà Ius, non tamen contrà Iuris ordinem. Est contrà Vazquez, Turrianum, & alios, negantes, Falsum Testem esse propriè Inuasorem. Est verò ad mentem Petri à Nauarra, *loc. cit.* & De Lugo, *de Iust. & Iur. tom.* 1. *disp.* 10. *Sect.* 7.

15 Probatur *Primò:* Nàm aliàs nec Iudæi clamantes contrà Christum, nec falsi Testes, nec Iudas, essent Aggressores; & ità nec Iudam properante morte prohibere, si aliter non posset, liceret, & alios falsos Testes &c. Deindè, quia implicantia videtur, vt aliquis faciat contrà Ius, & Iustitiam, & non faciat contrà Iuris, & Iustitiæ ordinem: Ius enim est ordo Iuris, & ordo Iuris est Ius, cùm Ius ordinatum esse debeat. Quis enim est, non dico Ius, sed Iuris ordo, vt quis Innocentem falso Testimonio occidat? Licèt enim Iudex ordine Iuris procedat, condemnando secundùm ea, quæ in Iudicio probantur, si de Innocentia Rei nullo modo illi constet, & consequenter, nec contrà Ius agit, & ità respectu Iudicis illa Mors cùm ordine Iuris irrogetur, imò etiam Iure, & iustè, respectu illius, ac proindè tales Iustitiæ Ministros, bona fide (licèt reipsa iniustè condemnarent) ex Ignorantia scilicet Inuincibili, ob allegata, & probata, non liceret vllo modo occidere, quod sic opinantibus (inquit Nauarta) concedimus, vt concedit Sotus, *lib.* 5. *de Iust. q.* 1. *art.* 8. *vers. Sic autem*. Tamen respectu deponentis, non est facta ordine Iuris, id est, ille non ordine Iuris condemnat, cùm nullus ordo Iuris postulet, aut permittat, vt quis falsò accusetur ad Mortem ab Accusatore, vel Teste; licèt concedat, vt à Iudice secundùm probata (eo omninò nesciente) Innocens condemnetur. Concludit sic tandem Nauarra: Siue ergo Testis falsò deponens, siue Accusator falsò accusans, siue Iudex iniquè condemnans, verè sunt Aggressores, & contrà communem Iuris ordinem id efficiunt.

Probatur *Secundò:* Quia non apparet, cur Ius Defensionis tollatur ex eo, quòd Iniuriæ irrogentur, seruato exteriùs Iuris ordine. Si tamen reuera Iniuria, & Violentia fit. Vndè non minùs incurreres Excommunicationem ob Violentiam in Clericum factam, si per fraudem faceres eum à Iudice verberari, aut interfici, quàm si propria manu eum percuteres; quia vtraque est vera, & propria violentia. Secunda ratio.

Probatur *Tertiò*, ex De Lugo, *loc. cit.* quia si Satellites, & Ministri Iudicis scirent Innocentiam tuam, & vellent adhùc Sententiam Iudicis, & Capitalem pœnam in te exequi, posses illis resistere, etiam eos occidendo, vt cum communi DD. quos affert, docet Molina, *disp.* 15. *num.* 3. Et tamen illud malum ab illis inferretur auctoritate publica, & non priuata, vt constat. Tertia ratio.

Probatur *Quartò:* Si aliquis fraudulenter, vt noceat propriæ Reipublicæ, Principem externum decipiat, eique suadeat, posse illam inuadere; tunc Princeps non procedit auctoritate priuata, sed publica, & seruato Iuris ordine, ex falsa tamen relatione illius fraudulenti; & tamen quando Milites huius Reipublicæ irrumperent in Subditos huius Reipublicæ, & vellent eos spoliare suis Bonis, posset quilibet eorum, etiam propria authoritate priuata, & ante Quarta ratio.

Bel-

Bellnm à sua Republica indictum, Se, suaque Bona defendere, occidendo etiam Spoliatores. Ergo Ius defendendi Se, & sua Bona, non est solùm contrà Iniurias illatas auctoritate priuata, sed etiam contrà eas, quæ authoritate publica, & seruato Iuris ordine, videntur inferri.

Quinta ratio. Probatur *Quintò*, & Vltimò; Quia in casu nostro licèt malum illud, pròut infertur à Iudice, inferatur *authoritate publica*, & esto, quòd ea de causa non liceret Iudici resistere, ab eoque Se per Vim defendere; pròut tamen infertur à Calumniatore, vel falso Teste, non infertur *authoritate publica*, sed *priuata*, & non solùm *contrà Ius*, sed etiam *contrà Iuris ordinem*: neque enim ipse habet *auctoritatem publicam* ad calumniandum, nec *Iuris ordo* seruatur, sed violatur ab eo, qui falsò accusat, vel testificatur, cùm omnia Iura præcipiant Accusatori, & Testi, vt nonnisi iuxtà conscientiam accuset, vel testificetur: ergo contrà illum, quatenùs est persona *priuata*, & contrà *Iuris ordinem* infert Iniuriam, ex nullo capite negari potest Ius resistendi etiam cum eius detrimento.

Tertia Resp. ad Quæst. 16 RESPONDETVR *Tertiò*: Probabile esse, licere in foro Conscientiæ illum falsum Testem, & Calumniatorem *occultè* occidere, quandò non esset alia via euadendi, & hoc esset efficax ad damnum illud vitandum. Est ad mentem Bañes, *quæst.*84. *art.*7. *dub.*4. Nauarri, *lib.*2. *de Restitut. cap.*3. *num.*361. Molinæ, *tom.*4. *disp.*12. Bonacinæ, *disp.* 2. *de Restitut. quæst. vlt. Sect.*1. *punct.*9. *num.*7. De Lugo, & Dianæ *loc. citat.* & Aliorum apud eundem Dianam.

Bañes. Nauar. Molin. Bonac. De Lugo. Diana.

Prima ratio. 17 Probatur *Primò*: Quia, quòd *propria* manu, vel *aliena* me occidas, parùm refert; Sicut dictum est per Prophetam ad Dauid: *Interfecisti Vriam gladio filiorum Ammon*. Si ergo possum te occidere, quandò *propria* manu me vis occidere, potero etiā, quandò *linguæ gladio* occidere volueris.

18 Probatur *Secundò* ex Bañes, & Lessio; Quia in hoc casu licitum erit tibi acceptare Duellum; vt docet Caietanus *quæst.*95. *art.*8. *ad* 3. & in Summa verb. Duellum, & alij Doctores communiter: ergo in Pugna posses licitè occidere illum Calumniatorem: ergo etiam extrà Duellum: non enim aliter possum licitè occidere in Duello, nisì vt me eripiam ab eis Iniurijs, quas aliter non possum effugere: ergo ad eundem finem potero etiam occidere sinè Duello. Secunda ratio.

19 Probatur *Tertiò* ex De Lugo; Quia si aliquis Iniustè velit Tibi immediatè auferre Bona Fortunæ, & multò magis, si auferre velit Honorem, vel Famam, nec aliter possis id impedire, poteris Vi, & Armis resistere, atque eum occidere, si damnum sit proportionatum tali resistentiæ: ille autem Calumniator, *propria auctoritate* vult te Infamare apud Iudicem, quæ Infamia, non à Iudice, sed ab ipso immediatè ponitur, & meritò existimatur grauissimum Damnum, propter id, quod consequēter affert; nēpè *certum Vitæ periculum*: ergo poteris *Vi* eū opprimere, nè te in re tāti momēti lædat. Tertia ratio.

Sicut si falsis calumnijs vellet te apud Consanguineum Infamare, nè tibi hæreditatem relinquat, ex qua, tua vita, & totius tuæ familiæ dependet, nec aliter posses damnum illud effugere. Vndè iterùm argui potest contrà rationem Vasquez, quia hoc damnum illius infamiæ, quam calumniator apud Iudicem mihi infert, non irrogatur certè *auctoritate publica*, sed *priuata* ipsius calumniatoris, qui solùm, & immediatè totum illud damnum infert; ergo licèt contrà iniuriam *auctoritate publica* inferendam, non possem me defendere, *Vim Vi* repellendo; potero tamen id facere con-

trà calumniatorem, quatenùs *auctoritate propria* vult mihi infamiam apud Iudicem irrogare, quæ infamia meritò in his circumstantijs tanti æstimatur, quanti mors ipsa æstimatur; in praxi tamen vix potest occurrere casus, in quo id necessarium, & licitum sit.

Soluuntur Opposita.

Solutio primæ rationis negatiuæ sententiæ.

20 Ad Argumenta Primæ Sententiæ respondetur cum Bañes *loc. citat.*

AD PRIMVM, quòd sicut non possum me *defendere per vim* ab ipso Iudice, & Ministris, qui *bona fide secundùm allegata, & probata* procedunt, etiam si ex *ignorantia* id faciant, ità neque accusatorem possum occidere, qui *bona fide*, & *iuridicè* me accusat. Ratio est, quia omnes isti exequuntur officium legalis Iustitiæ, ac per consequens nō faciunt mihi *iniuriam*. Et confirmatur: Quia innocens, probatus nocens, tenetur pati mortem illatam à Ministris Reipublicæ: ergo accusatus tenetur pati accusationem factam secundùm *legalem iustitiam*. Ratio vtriusque est: quia sic expedit communi bono Reipublicę. Cæterùm, quando quis me inuadit, vel accusat siue ex *malitia*, siue ex *ignorantia*, & non secundùm *iustitiam legalem*, licitum mihi est me defendere, non obstante morte illius.

Dubium.

21 Sed rogat quis quid agam Ego, si quis vadit ad me accusandum de crimine vero, sed occulto, ex cuius accusatione mihi certum periculum creatur mortis, vel infamiæ? Respondetur, quòd si ille non habet ius ad me accusandum, neque procedit secundum iustitiam legalem, ità me possum defendere ab illo, sicut ab imponente falsum crimen. vide Bañes *loc. cit.*

Respōsio.

Bañes.

Secūdum argum. soluitur.

22 AD SECVNDVM argumentum respondetur, concedo sequelam. Diximus enim iam, quòd licitum est pro defensione rerum temporalium inuasorem occidere. Cùm igitur ille accusator per se, vel per tertiam personam iniquè contendat accipere mea bona: licitum mihi erit illa defendere. Neque illud inconueniens sequitur ex ista doctrina, nisi ex malitia hominum litigantium, qui non prudenter examinabunt circumstantias, in quibus licitum est, falsum accusatorem, & falsum testem occidere. Ad confirmationem respondetur, concedo antecedēs, & nego consequentiam, Quia Iudex procederet ex falsa præsumptione: At si iuridicè posset probari ratio iustæ defensionis, tunc Iudex iniquè puniret interfectorem.

Solutio tertij Arg.

23 AD TERTIVM argumentum respondetur, quòd moraliter loquendo, ille iam *capit facere vim*, quando apponit *causam certam periculi futuri*: sicut qui parat laqueum pedibus meis in loco, per quem mihi necesse est transire: neque enim debeo expectare ad repellendam *vim*, quando iam nullum erit remedium. Sed tunc verè me defendam, quando iam posita est aliqua *actio*, per quam, per bonam consequentiam, sequitur meum *periculum*: alioquin posteà nullus est locus defensioni relictus.

AD QVARTVM ex dictis in Secunda responsione ad Quæsitum, facilè patet responsio, falsus enim Testis, etsi non *physicè*; est tamen *moraliter Inuasor, & Aggressor*, vt fusè ibi ostensum est.

QVÆ-

QVÆSITVM II.

Vtrùm Iniuſtus Litigator, qui Calumnijs, & Falſis Teſtibus, conatur in Iudicio Te tuis rebus ſpoliare, poſsit licitè à Te occidi, quandò aliter non potes ſpoliationem illam effugere?

SVMMARIVM.

1 *Ponitur prima ſententia negatiua.*
Lex prohibens homicidia, prohibet etiam occiſionem Iniuſti Litigatoris.
2 *Titulo defenſionis excuſanda non eſt occiſio iniuſti Litigatoris.*
Pluribus occultis cædibus daretur occaſio, ſi licita eſſet, & excuſabilis talis Occiſio.
3 *Oppoſitam ſententiam, Quinam DD. tueantur?*
Aggreſſorem Vitæ, ac Facultatum magni momenti, æquè licet occidere.
4 *Quid requiratur ad hoc, vt licita ſit occiſio iniuſti litigatoris?*
Rariſſimè ea omnia occurrunt, quibus licita reddatur talis occiſio: Cur in Foro externo nunquàm excuſetur?
5 *Soluitur ratio oppoſitæ ſententiæ.*
Priuata auctoritate non poteſt Actor priuari Iure agendi in Iudicio.
Princeps, putans ſe probabilem cauſam habere, an licitè poſſit ſe tueri cum occiſione Aduerſariorum?

Prima ſententia Negatiua. Coninch. Sylvius. Diana.

1 PRIMA OPINIO eſt Negatiua. Ità Coninch *de Fide, Spe, & Charit. diſp.* 32. *dub.* 2. *num.* 12. Sylvius *in* 2. 2. *D. Thom. q.* 64. *ar.* 7. *Quæritur*, 6. Nec diſſentire videtur Diana, *par.* 3. *tract.* 5. *Miſcell. reſol.* 97. Adducam verba ipſius Coninch, dicentis: Quòd etſi ſpectato ſolo *Iure Naturæ*, non ſit improbabile, quandò inter duos lis agitur, ſiue criminalis, ſiue ciuilis, modò hæc ſit magni momenti, & vnus conetur falſis Inſtrumentis, aut Teſtibus ſubornatis, Innocentem opprimere: hunc, ſi id ipſi certò conſtet, poſſe alium ſecretò interficere, ſi id poſſit commodè facere, nec alia ſit ratio euadendi periculum, quòd ipſi ab alio iniuſtè imminet: quia hæc *Occiſio* habet rationem *Iuſtæ Defenſionis*, contrà Iniuſtum Inuaſorem. Etſi, inquam, hoc ſpectato ſolo *Iure Naturæ*, non ſit impoſſibile; tamen credo *Iure Poſitiuo* poſſe id prohiberi, atque adeò, de facto eſſe prohibitum à lege prohibente homicidia, & ad hunc caſum extendi poſſe. Vſu enim videtur receptum, vt in quauis Republica benè conſtituta, talis Occiſor deprehenſus, morte puniatur. Ità Coninch.

2 Probatur etiam hæc Sententia, Quia nunquàm tale homicidiū excuſari poteſt ratione *neceſſariæ Defenſionis*, nam alioquin ſequeretur, quòd quoties Reus putat probabiliter, ſe *Iuſtam cauſam* in Iudicio tueri, vel certè *probabiliorem*, poſſet pro rebus ſuis tuendis Aduerſarium occultè occidere: quod quidem grauiſſima inconuenientia in praxi afferret, & infinitis cædibus occaſionem præberet, cùm nemo ferè ſit ex litigantibus, qui non putet ſe *probabilem*, imò *probabiliorem cauſam*, *& certum Ius* habere, ac proindè facilè ſibi perſuaderet, ſe aduerſæ partis *machinationibus* iniuſtè opprimi. Sequela verò probatur, quia ad Iuſtitiam Belli ſufficit, quòd Princeps Inuaſus putet, ſe *probabilem cauſam* habere, vt licitè poſſit Se tueri, etiam cum *occiſione* Aduerſariorum. Ratio.

Secunda ſententia affirmat. Bañes. Nauar.

3 SECVNDA SENTENTIA eſt Affirmatiua. Ità Bañes, *de Iuſt. & Iure, quæſt.* 64. *art.* 7. *dub.* 4. *concl.* 2. *& in reſponſ. ad* 2. Nauarra, *lib.* 2. *de reſtit.*

De Lugo. Sanchez. *cap.3. in 2. part. dub.13. num. 289. & 290.* De Lugo, *de Iust. & Iur. disp.10. sect.9. num.183. & seqq. §. Contrariam tamen.* & Thomas Sanchez, *lib.2. in Decalog. cap. 39. nu.7.* vbi cum Alijs dicit; non solùm licitè acceptari posse Duellum in eo casu, sed etiam sinè Duello posse Aduersarium Calumniatorem occultè occidi, quandò id absque periculo fieri posset,

Ratio. Quod probari potest eisdē argumentis, quibus *sup. Quaes.* probatum est; in simili casu occidi posse Accusatorem Iniustum, qui *Calumnijs*, & *Falsis Testibus* Te ad mortem subeūdam in Iudicio compellit. Nàm, sicut *pro Vita tuenda* potes Illum Iure *Defensionis Naturalis* interficere; sic etiam pro *Facultatibus defendendis* poteris in casu simili idem facere, cùm non minùs possis occidere Aggressorem Iniustum tuarum *Facultatum*, quàm *tuae Vitae*. Vndè addit idem Sanchez, cum Nauarra, non posse ab Innocente tunc acceptari Duellum, si tutò possit illum Actorem Iniustum occultè occidere: sic enim vitabit periculum propriae Vitae, & peccatum Aduersarij, Duellum Iniustum ex parte tua suscipientis,

Duellum in tali casu, an liceat acceptare.

Limitatio praecedētis doctrinae. 4 Aduertunt tamen praedicti DD. ad hoc exigi, quòd constet *apertè*, & omninò *certò*, Actorem omninò *Iniustè*, & *per Calumniam* procedere, atque etiam, quòd Innocens haec Bona irrecuperabiliter, & certò amissurus est: quae quidem quia in Republica benè composita, vix vnquàm concurrent, ideò in praxi casus rarissimus esse potest. Vndè non mirum, quòd exceptio talis nunquàm in Foro Externo admittatur pro excusanda eiusmodi Occisione; semper enim Iudex praesumet, quòd Irrationabilis fuerit ille praetextus, cùm per viam iuridicam potuisset constare de *calumnijs* Accusatoris: Quòd si constare non possit de ijs, iàm eo ipsò non constat de titulo, quem Reus habuit

In foro externo, cur non excusetur talis occisio?

ad eum licitè occidendum, & idcircò tanquàm *Homicida* condemnabitur.

5 Ad argumentum oppositae Sententiae respondetur cum De Lugo *vbi suprà*, negando sequelam: Quandò enim probabile est *Ius* Actoris, licèt non habeat, nisì probabile Ius ad causam, habet tamen *certum Ius agendi* in Iudicio, quo Iure priuari non potest ab Aduersario, *auctoritate priuata*, quia est *verum Ius* semper, quo fieri potest validus Contractus transactionis, qui fieri non posset licitè ex parte Actoris, si *Ius litigandi* non haberet. Vndè benè arguitur ab exemplo Belli: nàm in Bello Princeps, qui Superiorem non habet, est Ipse, qui iudicat de *Iure suo*, & *Iure Aduersarij*, non *auctoritate priuata*, sed *publica*, quod facere debet adhibito consilio Virorum Doctorum, sicut si esset Iudex in causa Subditi: quarè si iudicat pro causa sua, quae probabilis est, iàm procedit auctoritate publica ad exequutionem. Solutio rationis oppositae sententiae.

QVAESITVM III.

Vtrùm, quandò Ministri publici iniustè aggrediuntur interficere, aut comprehendere aliquem, vt iniustè interficiatur, licitè possint occidi?

SVMMARIVM.

1 *Possunt licitè occidi, si de illorum iniustitia, vel potestatis abusu, liquidò constet, vel si Aggressus viderit vitam suam periclitari, nisi illos interficiat.*

2 *Secus autem, si vel iustè, vel bona fide illos procedere nouerit.*

3 *Rem furtiuam reddere nolens, Mini-*

ſtris iuſtè ipſum impetentibus reſiſtere non poteſt.

1 REVITER Reſpondetur cum Molina, *tom.* 4. *diſp.* 15. *num.* 3. & De Lugo, *de Iuſt. & Iure*, *diſp.* 10. *ſect.* 6. *num.* 144. diſtinguendo; Vel enim de illorum iniuſtitia liquidò conſtat, quia certũ eſt, quòd illi ſcientes ſe iniuſtè agere, ad id procedunt, ac niſi interficiantur, periclitatur eius Vita, aduersùs quẽ iniuſtè procedunt, tunc ità Inuaſus, vt ſentiunt citati Doctores, licitè poteſt dictos Miniſtros in ſuam Defenſionem interficere. Item poſſe eis reſiſtere, quandò conſtat eos ſua abuti poteſtate, Sotus, 5. *de Iuſtitia, quaeſt.* 1. *art.* 8. Siluester *verbo Bellum, ſecundò num.* 7. & Couarruuias 1. *var. reſol. cap.* 2. *num.* 13. affirmant.

Molina. Lugo. Sotus. Siluest. Couarr.

2 Quòd ſi Publici Iuſtitiæ Miniſtri, *bona fide*, iuxtà munus ſuum procedant, *interfici non poſſunt*, etiam ſi contrà Innocentem procederent. Ratio eſt, quoniam *munus ſuum publicum* exequuntur, ſuntque ea in parte *ſuperiores*, comparatione illius, idque poſtulat *commune Reipublicæ bonum*. Fugere tamen tunc poſſet, ac *ſe defendere*, nullum damnum huiuſmodi Miniſtris inferendo.

3 Eadem ratione, iuxtà Petrum à Nauarra, *lib.* 2. *de reſtitut. cap.* 3. *num.* 388. Latro, qui rem furtiuam reddere nolit, non poteſt Iuſtitiæ Miniſtris reſiſtere; cùm enim iuſtè impetatur, *Iure reſiſtendi caret*, non ſecùs ac is, *qui à Miniſtro Iuſtitiæ capitur*, ratione commiſſi Delicti.

Pet. Nau.

SECTIO VIII.

DE QVARTA DVELLI SPECIE, HOC EST,

De Duello Terminatiuo Litis Ciuilis, aut Criminalis.

MVlta licèt ex Singulari Certamine pericula oriantur, & damna; nonnullis tamen Theologis maiora videntur ea, quæ ex falſis proueniunt Calumnijs; ideòque in dubium reuocant, an licitè aduersùs Calumniatorem iniri poſſit Duellum, & veluti clauus clauo expellendus. Deteſtabilis, inquiunt ipſi, eſt *Monomachia*, verùm deteſtabilior videtur *Calumnia*, cuius picta ſolùm imago terrorem ſimul, ac odium parit. Illam neſcio an Apellæo Penicillo Lucianus, an Apelles Luciani calamo deſcriptam, expreſſamque, tali ſub imagine ſpectandam propoſuit: Imago hæc eſt.

Lucianus.

Vir prælongis auribus, quales *Midæ* fuerunt, in ſolio, velut Iudex conſidet, & accedenti *Calumniæ* opẽ largiter promittit. Circumſtant ſedẽtem virum mulierculæ duæ, *Ignorantia* ni fallor, ac *Suſpicio*. Adit aliundè propera *Calumnia*, eximiè cõpta, vultu ipſo, & geſtu corporis efferam rabiem, & Iram, æſtuanti conceptam pectore præſeferens; ſiniſtra facem tenens flammiuomam: dextra Adoleſcentem capillis præhenſum, manus ad Superos tendentem, obteſtantemq; Immortalium Deorum fidem, rapit. Anteit Vir pallidus, in ſpeciem impurus, acie oculorum minimè hebeti, cæterùm planè ijs ſimilis, qui diuturno aliquo morbo contabuerunt. Hunc facilè conijcias *Liuorem* eſſe. Quin etiam

Calũniæ Imago, ex Luciano.

mu-

Mulierculæ duæ comitantur, quæ Calumniæ ornatrices dicuntur, quarum alteri nomen est *Sycophantia*, seù *Insidiæ*, alteri *Fallacia*. A' tergo lugubri habitu, pullata, laceraque *Pœnitentia* subsequitur, quæ capite in tergum deflexo, cum lacrymis, ac pudore procul venientem *Veritatem* excipit. Ità Calumniam Lucianus expressit.

Ammian. Verùm Calumniatorem ipsum longè fœdiùs describit Ammianus: *Calumniator*, inquiens, non est homo, sed *Lamia*, omni diritate teterrima: sinè fronte, sinè oculis, sinè conscientia; *Monstrum* planè horribile, cui soli prominent dẽtes turpi rubigine infecti, cui feralis pallor, cui deformis macies, cui nudata carnibus ossium cõpages restat. Draconis alicuius pestilentem sceleton, aut exsiccatum cadauer diceres.

Calumniatoris Imago, ac Mores, ex Ammiano.

Quid tùm? Dignam hanc ferali effigie vocem, aut potiùs sibilum emittit; per Forum medium serpit, dentibus aduncis, aspectu rabido, hùc, & illùc circumspectans, si quem reperiat, cui aliquid mali faucibus efflare, quem ore attingere, dentibus insecare, lingua conspergere possit; hinc licentiùs supergressus, fluminis modo, fortunis sese complurium repentinus infundit, fertur per strages multiplices, ac ruinas, vinculis corpora ingenuorũ affligẽs: & quosdam obterẽs manicis, Crimina scilicet multa confarcinando, à veritate longè discreta. Sic Ille.

Hæc autem inter cætera Calumniatores faciunt, vt ex aliorum pernicie, ac ruina assurgant ipsi, ac aliquid lucrentur. Quamobrem miratur Poëta Calumniatorem quendam pecunia carentem:

Martialis lib. 11. Epigram. 69.

Et Delator es, & Calumniator:
Et Fraudator es, & Negotiator:
Et Fallator es, & Lanista. Miror
Quarè non habeas Vacerra nummos.

Huiusmodi igitur aduersùs *Calumniatores*, An Singulare Certamen inire liceat? videndum erit: In eo tamen euentu, in quo Duellum vnicum foret medium, Calumnias repellendi.

QVÆSITVM VNICVM.

An si Innocens Iniustè accusatus, & damnatus, vel ad Mortem damnandus, prouocaretur ab Accusatore ad Duellum, posset certam Mortem, quam per Iudicem subiturus esset, in Duelli periculum commutare?

SVMMARIVM.

1 *Iniustus Accusator, est moraliter in actuali aggressione.*
2 *Proponitur prima sententia negatiua Suarez, & Abulensis.*
3 *Duelli acceptatio in posito casu, non est Defensio, sed Aggressio, iuxtà hanc sententiam.*
4 *Si licita esset ea Duelli acceptatio, plura sequerentur absurda: 1. Licitam esse etiam prouocationem. 2. Accusatorem occultè occidi posse ad euitandam iniustam mortem. 3. Licere etiam, Duellum acceptare ob conseruationem famæ, nè per iniustam accusationem auferretur.*
5 *Falsum Accusatorem, nec in Duello, nec extrà Duellum licet interficere.*
6 *Si Duellum acceptare liceret contrà Iniustum Accusatorem, pluribus occultis cædibus preberetur occasio.*
7 *Affirmatiuæ sententiæ adheret Auctor; asseritque licitum esse in posito casu, certam & iniustam mortem in Duelli discrimen commutare.*
8 *Acceptatio Duelli in tali casu, est vtile, ac necessarium medium ad iniustam vim propulsandam.*
9 *Medium per se vtile eligere ad iniu-*

stam vim depellendam, an, & contrà quem liceat?

10 *Duelli acceptatio contrà iniustum Accusatorem &c. ordinatur ad iniustam vim depellendam.*

11 *Prouocator, an iniustè vim inferat in posito casu; & an Prouocatus habeat Ius eam vim depellendi?*

12 *Moralis aggressio satis est, vt possit Prouocatus necem Prouocatoris honestare.*

Prouocatio physica, & moralis æquiparantur.

13 *Qui certam mortem iniustam in Duelli discrimen commutat, an eligat minus malum ad auertendum maius?*

14 *Eum, qui alicui imperat, aut consulit, vt iniustam necem inferat, an liceat occidere?*

15 *Iure naturali, vnicuique datur facultas suam vitam tuendi, etiam iniustos homicidas occidendo, quando alia via non superest se tuendi.*

16 *Hæc affirmatiua sententia, plurium DD. auctoritate firmatur.*

17 *Opposita sententiæ argumenta diluuntur.*

Acceptatio Duelli in posito casu est licita Defensio, non Aggressio: & qui illud acceptat, non est Aggrediens, sed Aggressus.

18 *Accusator, an reuera vim inferat, & an aggrediatur?*

19 *Ostenditur non sequi absurda, quæ adducta sunt in prima sententia.*

20 *Accusatorem Iuridicum, & Iniustum, & non Duellantem, an liceat interficere?*

21 *An Tibi, qui scires aliquē dedisse alteri pecuniam ad Te interficiendum, liceat eum, qui dedit pecuniam, priùs interficere?*

22 *Hæc affirmatiua sententia, non ideò est improbabilis, quia multi ea abutuntur.*

23 *Eum, qui bona fide ex inuincibili ignorantia, falsò quempiam accusat, licitum non est interficere.*

24 *Quid in casu, quo quis verum crimen obijceret, cognitum ab ipso, vt verum; idque vellet Duello probare?*

1 ICEAT Mihi inter Theologos parùm experto Militi, huius Quæsiti incruentum Certamen cum Suarez, inter Scientiarum Professores fortissimo Bellatore, in præsenti committere. Sint Duelli huius Patrini, indè Abulensis, hinc Lytaeus *locis infrà citandis*. Sed antequàm in Arenam descendamus, præmittendum est, *Iniustum Accusatorem*, meritò dici esse *in actuali morali Aggressione, & in actuali Pugna morali*; id est actu exercere iniustas actiones, ob quas Innocens Iniustè Morti traditur: Tunc enim est aliquis *actu* in hac *Pugna*, quandò iàm incœptam habet aliquam Pugnæ actionem, & est animo paratus cæteras prosequi; neque probabilis spes superest, vt ab illis Accusator desistat. *Pugna* quippè est à prima *pugnandi actione* vsque ad vltimam, sicuti *physica Pugna* est à prima *physica actione*, vsque ad vltimam. Prima quidem *physica actio* est, quandò aliquis ensem stringit, & tunc dicitur incipere *actualis physica Aggressio*: tunc item probabiliter spes nulla est, Aggressorem à cæteris Pugnæ actionibus cessaturum. — *Accusator iniustus, est in actuali pugna morali.*

Ità pariter in casu nostro, *Prouocator* est *in actuali Pugna morali*; iàm enim ensem strinxit, cùm crimen mihi falsum obiecit, & me ad Certamen prouocauit, nec probabiliter spero, quòd ille à cæteris actionibus desistet, quæ ad me iniustè condemnandum, supersunt; sed potiùs existimo illas prosequuturum, donec me videat iniustè ad mortem damnatum: sicque *Iniustus Accusator* est actu *in Pugna morali iniusta*, non minùs, quàm in Aggressione Iniusta physica, est ille, qui iàm ensem strinxit. Sic explicata morali Aggressione.

2 Prima Opinio est Suarez, *de Charit. disp. 13. de Bello, sect. vlt. num. 5. §. Hæc verò exceptio*. qui Abulensis sequutus opinionem, docet, quòd — *Prima sententia negatiua. Suar. Abulens.*

in eo casu, quo Innocens *Iniustè damnandus ad Mortem*, prouocaretur ab Accusatore ad Duellum, si vellet *certam Mortem*, quam per Iudicem esset subiturus, non posset licitè *in Duelli periculum* commutare.

Prima ratio pro hac sententia.

3 Mouetur Suarez ad hoc asserendum; quia *Duelli Acceptatio*, *Defensio* revera non est, sed *Aggressio*, cùm *Defensio* solùm habeat locum, vbi ab actuali *Aggressore* infertur *Vis*: Ille autem Accusator, revera non infert *Vim*, quia non cogit ad *Pugnam*, sed inuitat, & solùm propriè aggreditur calumniando: *Calumnia* autem non propulsatur *Vi*, sed veritatis manifestatione. Quòd si hæc possibilis non est, nequaquàm licet transgredi ad media inordinata, quę verè non sunt media: sed patienter ferenda est Mors; non secùs ac si Innocens probaretur Nocens per falsos Testes.

Altera ratio ex absurdis vitandis.

4 Ad hoc confirmandum, inquit Suarez, si *Duelli Acceptatio* tunc habet locum *Defensionis*, certè etiam *Prouocatio*, si aliud medium non succurreret: nàm etiam hoc esset, *Vi repellere Vim*, quæ infertur gladio Iudicis: Liceret ergo *prouocare* ad tale Duellum, quod tamen ipsimet Contrariæ sententiæ Auctores negant.

Primum absurdū.

Secundū absurdū.

Sequetur vlteriùs, licere Accusato, occultè si posset, occidere Accusatorem, si indè speraret fore, vt liberaretur à morte. Patet sequela; nàm *in Defensione* Iusta licitum est præuenire.

Tertium absurd.

Sequetur prætereà licere Tibi *acceptare tale Duellum*, nè fortè per Iudicem quispiam Te priuet *Fama*, vel *omnibus Fortunis*: non enim solùm *in Defensionem Vitæ*, sed etiam *in Defensionem* externorum Bonorum, licet alium occidere.

Tertia ratio.

5 Mouetur prætereà Suarez; quia non potest Reus sic, falsò accusatus, *occidere* suum Accusatorem: ergo neque licet idem *tentare per Duellum*. Consequentia patet; quod enim non licet *facere*, non licet *aggredi*. Antecedens etiam liquet; tùm ex dictis, tùm etiam exemplo; quia si Petrus v.g. sciret Paulum dedisse alteri pecunias, vt is Petrum occideret, non liceret Petro, Paulum sua auctoritate occidere, quàmuis intelligeret, se non alia Via, mortem ab illo tertio euasurum, idque non aliâ ob causam, quam, quòd Paulus per se *Vim non inferat*: ergo nec poterit similiter falsò apud Iudicem accusatus, suum interimere Accusatorem.

6 Postremò, inquit Suarez, Dubium non est, quin si Contraria Opinio admitteretur, plurimæ indè orirentur *Iniustæ cædes*, in magnam Reipublicæ perniciem; facilè quippè sibi quisque persuaderet, Iniustè se in Iudicio accusari, nec aliud superesse remedium ad Vitam, Honorem, aut Bona tuenda, quàm si Accusatorem occidat.

Quarta ratio ex eo quòd opposita sententia iniustis cædibus præbeat occasionem.

Fieret etiam, vt si quis *ex ignorantia inuincibili*, bona quidem fide, & tamen *falsò* quempiam accusasset, posset Accusatus ad Vitam, aut Famam tutandam, Innocentem illum *occidere*; nàm hic etiam Innocens Accusator non minùs *gladio Iudicis alium inuadit*, quàm *si ex malitia* accusasset; cùm de facto hic etiam sit Vitam alteri, aut famam per *falsam Accusationem* ablaturus. Quò fit, vt licèt *Speculatiuè* loquendo, Contraria Opinio videatur fortasse probabilis, nulla tamen ratione sit *in praxi* admittenda. Hæc sunt primæ Sententiæ argumenta.

Secunda Opinio Lyrani, quam sequitur Auctor.

Lyranus.

7 Secunda Opinio est Lyrani, 1. *Reg.* 17. & Aliorum, quos consultò in huius Quæsiti calce citabimus, asserentium, quòd ad Mortem damnan-

nandus, si ab Iniusto Accusatore prouocetur, licitè possit *certam mortem*, quam per Iudicem esset subiturus, aut etiam mutilationis periculum, in *Duelli discrimen* commutare. Sub Lyrano Duce, libenter Ego tali pacto pugnabo.

Prima ratio pro affirm. sent.

8 Et Primò, sic positam sententiam probo: *Acceptatio* illius Certaminis, est *electio medij per se vtilis, & necessarij* ad propulsandam Vim, quam Actor Reo infert iniustè; sed quilibet potest licitè eligere mediũ *per se vtile, & necessarium* ad propulsandam Vim illatam Iniustè: ergo Innocens Accusatus, potest licitè *acceptare* illud Singulare Certamen.

Acceptatio Duelli in tali casu ordinatur ad depulsionem iniustæ vis

9 Minor ab omnibus admittitur, dummodò non eligatur medium *perniciosum Alij*, præterquàm Iniusto Aggressori: Si enim Antonius me gladio petat, non possum ego obijcere puerum Inermem, excepturum ictus, confodiendum gladio, & periturum, quàmuis illud esset medium *per se vtile*, & fortè *necessarium*. Quandò igitur dicimus, *Vim Vi repellere licere*, loquimur de *Vi* inferenda illi soli, qui nobis infert *Iniustam Vim*.

10 Maior autem probatur; quia finis, est *Propulsatio Iniustæ mortis*, *Pugna* autem est *Impedimentum violentæ diligentiæ*, qua ille me petit ad *Mortem Iniustam*: ergo est *medium* ad me defendendum ab *Iniusta Vi*. Probo Consequentiam; quia quoties ego mea actione impedio violentam, & iniustam diligentiam aliorum, qua me occident, me defendo ab Iniusta Vi: quia *Defensio* nihil est, præter impedimentum earum actionum, ob quod, quandò aliquis me vult petere gladio, possum ego illi brachium secare, aut Vitam adimere; quia illi impedio actionem Violentam mihi, & Iniustam. Arbitror hoc Argumentum esse euidens.

11 Nec satis est respondere ex doctrina Abulensis, & Suarez, tunc licitam esse vnicuique *Defensionem ab Iniusta Vi*: quod contingit, quandò alicui *Vis* infertur *Pugnis*, aut *Armis*, quæ retundere quis potest, feriendo Aggressorem, quandò alia ratione non potest: At verò in nostro Casu, Prouocator non infert actu *Vim*, quam repellere potest Prouocatus.

Sed contrà, impugnatur simul, & explicatur: *Vis* enim inferri potest; vel *immediatè per Arma*, ea *physicè* mouendo; vel *mediatè*; ea mouendo *moraliter*; imperando alicui, consulendo, aut persuadendo Homicidiũ. Quo in casu sunt duo Aggressores violenti, & Homicidæ duo: Alter, qui Homicidium *exequitur* per se; Alter, qui Illud *consulit*: in vtrumque etiam pœnæ Homicidarum sunt decretæ. Vterque item est *Aggressor Violentus*, & Iniustus, vtriusque etiam actio est *Iniusta causa* meæ necis: vterque item est *in actuali exercitio* suarum actionum: ergo vterque actu me *aggreditur Iniustè*: ergo in vtrumque habeo Ius tanquàm in *Aggressorem Iniustum*. Sed singuli habent Ius ad occidendum Iniustum Aggressorem; quandò alia ratione non potest Vitam ab eo tueri: ergo Prouocatus, in eo casu habet Ius Prouocatorem occidendi in Certamine; quia alia ratione non potest se ab illo tueri.

12 Secundò directè probatur, *Moralem Aggressionem* satis esse, vt Prouocatus possit honestare *necem* Prouocati; in hunc modum. Prouocatio *physica* satis est: ergo & *Moralis*. Probatur Consequentia; quia ideò *physica* Prouocatio est satis; quia eius Actiones sunt Iniustæ, & sunt causæ meæ Mortis Iniustæ, & ego aliter euadere non possum, in quibus consistit *Violentia*: Sed in *Aggressione Morali*, omnes actiones sunt Iniustæ, & sunt causa meę Mortis Iniustæ, & ego aliter euadere non possum: ergo tàm satis est hæc *Aggressio Moralis* ad honestandam ne-

necem Aggressoris, quàm est satis ad eum finem *Aggressio physica*.

13 Tertiò, Nàm in casu, quo quis ab altero Iniuriam patitur, licitum est cum discrimine alterius, Seipsum, & Sua tueri, quoad fieri possit. atque adeò subire *minus malum*, ad auertendum à se *maius*, quod sibi paratur per Iniuriam alterius: sed Mors per Iniuriam alterius certò imminens, est multò *maius malum*, quàm incertum periculum mortis propriæ, quod incurritur per Duellum: ergo licitum est cum alterius discrimine, secundùm ordinem Charitatis, incurrere per Duellum, hoc *minus malum* ad auertendum illud *maius*.

Minor patet, Maior probatur, tùm ex illo principio Legis Naturæ, *Vim Vi repellere licet*, vt habetur, *l. Vt Vim. ff. de Iust. & Iure. & cap. Si verò. 1. extra. de sent. Excommunicat.* vbi dicitur, *Leges, & omnia Iura hoc permittere*. Tùm ex ordine Charitatis: Nàm subire *minus malum* pro auertendo *maiori*, nihil aliud est, quàm bonum maius, cuius priuatio est malum maius, anteferre bono minori, cuius priuatio est minus malum: Quod fit omninò secūdùm ordinem Charitatis, etiam cum *detrimento, & periculo alterius*, qui per Iniuriam inferre molitur malum; siquidem eum non tenemur tunc diligere, & seruare, cùm non sit *in necessitate* constitutus, sed *spontanea malitia* sua nobis facit Ius, vt eum nostræ Defensionis causa lædamus, neglecto nimirùm illius bono, pro nostro. Itàque licebit in eiusmodi aliquo casu *cum discrimine alterius*, subire per Duellum, *periculum mortis incertum*, tanquàm *minus malum*, ad auertendam *Mortem*, certò alioqui imminentem, atque adeò Immunitatem à Mortis periculo, tanquàm *minus bonum*, postponere ipsi Vitæ, certò aliòqui amittendæ.

14 Quartò probatur: Quia ego possum occidere licitè eum, quem video *imperare, aut consulere* alicui meam mortem Iniustam, & video eum tandem obtenturum à Seruo, aut Amico, vt me occidat Iniustè, non tamen obtinuisse, neque obtenturum, si ego eum occidā, antequàm plura loquatur. Item possum occidere eum, qui per assassinatum (vt dicunt) mihi mortē molitur, quam ego aliter effugere non possum, quæ nullus negauit: ergo eadem ratione possum ego, acceptato Certamine, Prouocatorem occidere.

15 Quintò probatur à priori; quia Ius Naturale dat vnicuique facultatem, vt Vitam suam tueatur ab omnibus, qui *per Vim iniustam* illum velint interimere. Quòdsi non superfit alia ratio se tuendi, nisi *occidendo* Homicidas Iniustos, potest illos *occidere*, quandò *cædes* est *medium per se vtile* ad tuendam Vitam. Hoc autem medium in præsenti est vtilissimum, quia illo tolluntur causæ per se actionum, quibus ego perirem Iniustè. Quinta ratio.

16 Tandem probatur ex Valentia, *2. 2. disp. 3. quæst. 17. punct. 1. columna 2. vers. Est autem assertio;* vbi opinatur, & probare conatur licere Innocenti etiam *offerre Duellum*, nedùm *acceptare*, quandò certum est, Actorem per fraudem in Iudicio ipsum oppressurum, & eius Iniustam condemnationem impetraturum; atque eodemmet *punct. 1. col. 5. vers. Nec secundo*. Eiusdem rationis sunt ad Duellum *prouocare*, & Illud *acceptare*, quoties causa necessariæ *Defensionis* vtrumque fit. Vltima ratio. Valent.

Immò Bañes, *de Iust. & Iur. q. 64. art. 7. dub. 4. in corpore. & in solut. ad 2.* Emmanuel, *1. tom. Summæ in 2. editionis cap. 73. num. 1.* Nauarra, *lib. 2. de restitut. cap. 3. in 2. par. dub. 13. in noua editione. num. 289. & 290.* docent, Innocenti licere *acceptare Duellum* ad Vitam, Honorem, & Res familiares in notabili quantitate tuenda, quandò constat omninò *Iniustè, & per ca-* Bañes. Emman. Nauarr.

lum-

luminiam Actorem procedere, & certum omninò est fore, vt Innocens hæc amittat. Quia si hoc Duellum *rationem Defensionis* cum Moderamine Inculpatæ Tutelæ induit, ea *Defensio* contrà Inuasorem est licita, & pro Vita, & pro Honore, & pro Rebus etiam tuendis.

Præterea idem Bañes, *loc. cit.* docet, In his casibus licere Innocenti *acceptare, & offerre* Duellum ob rationem adductam, immò & non prouocando ad Duellum, *interficere occultè* Actorem illum calumniosum, cùm hæc *Occysio* sit vera *Defensio*.

Addendus est Nauarrus *suprà citatus eo num.* 290. docens, teneri Innocentem *non acceptare* Duellum, nec *indicere*, si potest occultè illum *occidendo*, id Vitæ, Honoris, Rerum familiarium periculum euadere, quippè sic proprium Vitæ periculum in Duello imminens effugiet, & sic etiam vitabit Actoris peccatum Offerentis, aut Acceptantis Duellum.

Lessius. Hæc omnia quàm maximè apptobat Lessius, *lib. 2. cap. 39. num. 7.* cuius Doctrinam quisquam potest inoffenso pede percurrere.

Soluuntur Opposita.

Solutio primi argumenti.

Acceptatio Duelli in hoc casu, an sit Aggressio?

17 AD PRIMVM, negatur Prima illa Pars Antecedētis, in qua dicitur, quòd *Acceptatio* illa sit reuera *Aggressio*. Quonàm pacto *Aggressio*, si ipse Innocens ad mortem accusandus, Vim Iniustam patiatur? Ipse est *Aggressus*, & non *Aggressor*, neque Innocens, Duellum *acceptando*, vult absolutè Prouocatorem *occidere*, sed absolutè vult se *defendere*; & idcircò Duellum licitè subire, meritò dicendus est. Pugnat quidem cum Accusatore, non vt illi mortem inferat, sed vt suam Innocentiam tueatur, aliàs Iniustè ad mortem condemnabitur.

18 Ad Alteram verò Partem eiusdem Antecedentis, in qua dicitur, quòd Accusator reuera *Vim* non inferat, & solùm propriè *aggrediatur* calumniando, Respondetur, quòd Calumnia potest considerari dupliciter. Primo, vt *Falsa*; Secundò, vt *Violenta*; prout scilicet Vim habet Iudicem persuadendi, vt Innocentem ad Mortem condemnet; *Quà falsa est*, debet Veritatis manifestatione refelli; Vndè ob hunc finem, non est ad arma deueniendum; Quà verò Calumnia *Violenta est*, potest licitè impediri amouendo eius causam, nè si Calumnia consumetur, sortiatur Iniustæ Mortis effectum, & sic impediri possunt lethales ictus, immò potest Innocens ad Mortem præcauendam, Accusatori ipsi Mortem inferre, cùm *Vim Vi repellere*, sit de Iure Naturæ.

19 *Ad Primam Sequelam*, nimirùm; Quòd si *Duelli Acceptatio* haberet locum *Defensionis*, liceret Innocenti Accusatorem ad Duellum *prouocare*, sicque etiam se *defendere*.

Respondetur: Esse aliquod discrimē; quia in hac Specie Duelli, Accusatus nō est *in discrimine Vitæ*, donec Illi offeratur Duellum; eo autem oblato, iàm imminet *discrimen*, vel pugnandi, vel pereundi. Vndè *Prouocatio* non est *necessaria*; quia periculum non oritur ex eo, quòd Reus non *prouocet* ad Certamen, sed ex eo quòd Prouocatus illud non *acceptet*. Vndè *Acceptatio* est *simpliciter necessaria*, non *Prouocatio*. Expectare ergo tenetur Prouocationem ab alio.

Ad Secundam Sequelam, Respondetur: Quòd si Innocenti vlla Spes non superfit Mortem effugiendi, licebit ei occultè Accusatorem *occidere*, si tamen Accusator Reum est prouocaturus per Duellum; de hoc enim ago: nàm de Accusatore *non Duellaturo*, nunc non disputo; quia alia possunt esse media, præter Mor-

tem.

tem. Dico igitur Accusatorem *Duellaturum*, posse in nostro casu licitè *occidi* occultè; quia id accideret cum minori meo periculo, & occasione scandali.

Responsio ad tertiũ absurd.

Ad Tertiam Sequelam Respondetur; Magnum esse discrimen inter *Vitam*, atque *Bona*; non enim *Bona* tãti ęstimantur, quanti *Vita*: ob quod non est Consequentia à *Vita* ad *Bona*. Vtrùm autem Bona per se tanti existimentur, vt propter illa alius occidi possit, non desunt Doctores id asserentes, vt infrà examinabitur.

Responsio ad secundum arg.

20 AD SECVNDVM Respondetur: Accusatorẽ *Iuridicum*, & Iniustum, & *non Duellaturum*, difficiliùs posse *occidi*: quia Duellator probationem deduxit ad solum Duellum: ob quod non superest, nisi, aut perire, aut Illum occidere: At verò Accusator multis modis potest refelli, & rarissimè contingit, vt non supersit, præter cædem, alius modus probabilis euadendi. Quòd si res sint in vltimo periculo deductæ, vt non sit alius modus probabilis effugiendi Mortem Iniustam, præter *necem* Accusatoris Iniusti, aut Falsi Testis; tunc potest Innocens, nè certò sit periturus, Illos *occidere*; quia inferunt *Vim Moralem Iniustam*.

Eum qui iniustam mortem molitur pecunia, an liceat interficere?

21 Ad Paritatem illam de Petro sciente Paulum dedisse alteri pecunias, vt is Petrum occideret, &c. Respondetur: Quòd cùm Paulus sit *Moraliter Homicida*, & Mortem Petri intendat Homicidarum gladio, cur Petrus non poterit hanc *Vim Vi repellere*, Paulum legitimè occidendo? Dummodò tamen nulla alia via Petro supersit, ad Vim illam præcauendam; & sic, & non alio pacto licebit Petro, Paulũ occidere.

22 Ad Primam Confirmationem Respondeo: Homines sæpiùs *abuti* doctrinis etiam Catholicis, quę propterea non sunt *omittendæ*.

23 Ad Secundam Confirmationem Respondeo: Testem illum non posse licitè occidi: nec item Accusatorẽ Falsum *materialiter*, qui *bona fide* existimat crimen esse verum. Potest quidem interimi licitè Furiosus, qui absque peccato, per furorem, alium vult occidere; Quia *Vim physicam* infert, quam ego non teneor pati: At verò non potest occidi Testis ille: quia non infert *physicam Vim*, vt constat, neque *moralem*; quia *Vis moralis* non infertur, nisi cum peccato; ille autem Testis non est *formaliter* Iniustus. Neque obest, illius Testimonio me periturum; quia quandò Tortor exequitur pœnam capitalem in Innocentem, non potest ab Innocente occidi; quia pœnam *materialiter* Iniustam, exequitur Iustè *formaliter*. Idem contingit in Iudice ferente Sententiam *formaliter* Iustam, *materialiter* tamen Iniustam; qui à Reo non potest occidi. Vndè constat Iustitia *formali* vinciri manus Iniustitiam Patientis.

Accusator falsus materialiter nõ potest licitè interfici.

Aliud Quæsitũ.

24 Petes, quid liceat in hoc casu? Antonius mihi obiecit crimen *verum*, cognitum ab illo vt *verum*, quod tamen voluit *Duello* probare. Anne licebit eius *nex*?

Respõsio.

Respondeo, eam licere; quia Antonius est *Iniustus*, volens me Duello occidere, aut vt me Iudex occidat, crimine non probato; Ego enim habeo *Ius* in meam Vitam aduersùs omnem Priuatum: item, & aduersùs Omnes, dùm non fertur à Iudice legitima sententia. Quæ docet Bañes, *de Iust. & Iur. quæst. 64. art. 7. dub. 4. vers. Ad argumenta*. vbi asserit: Licere mihi Defensionem aduersùs obijcientem crimen verum occultum, non obstante eius morte. Rogat quis (inquit Bañes) quid agam ego, si quis vadit ad me accusandũ de Crimine verò, sed occulto: ex cuius accusatione certum mihi periculum creatur mortis, vel Infamiæ? Respondetur, quòd si ille non habet Ius ad me accusandum, neque procedit secundùm Iustitiam legalem, ità possũ me defendere ab illo, sicut ab imponente falsũ Crimen. Sic Ille.

Bañes.

Mul-

Multa alia, quæ in hac Sectione desiderari possunt Quæsita ad Ciuiles Lites Duello dirimendas, spectantia, commodiùs Sectione vltima soluentur, vbi inter cætera, de Duello ad tuenda Bona Temporalia, agetur; ideoque illùc Lectorem remittimus, sed modò ad Quintam Duelli Speciem gradum faciamus.

SECTIO IX.

DE QVAESITIS IN ORDINE

Ad Quintam Duelli Speciem,

HOC EST,

Ad Duellum Terminatiuum Belli.

Acturi de Duello Terminatiuo Belli, Bellica nonnulla Quæsita præmittimus, quæ cum Duellicis conueniunt Dubijs, immò adeò sunt aliqua inuicem coniuncta, vt Hæc ex Illis, Illa verò ex Istis dependeant. Pauca tamen hîc, more nostro attingemus; plura qui velit hæc Bellica Dubia addiscere, reliquos adeat Scriptores, qui de Bello, seù Theologico, seù Morali, seù Theologico-Morali calamo, semper tamen doctissimè scripserunt. Et hac nostra quoque ætate, vt cæteros prætercam, è Nostratibus hæc Militaria argumenta sparsim in suis Voluminibus attigere Andreas Molfesius, Antoninus Diana, Antonius Naldus, Leonardus Duardus, Marcellus Megala, Thomas Del Bene, Zacharias Pasqualigus, Auctores omnes suo nomine celebres, & nuperrimè *Franciscus Cespedes* Sacræ Theologiæ Professor, natione Hispanus, qui *Militaria Dubia* in vnam collecta *Centuriam*, breui, sed clara & facili methodo soluit. Scripsit præterea Volumen aliud, *De Exemptione Regularium*, quod & Mihi dicatur, & spero fore, vt antequàm meum hoc, qualecumque tamen est, de *Duello* absoluatur Opus, sit illud in lucem proditurum: Sed Nos iàm ad Bellica, quæ diximus, explananda deueniamus Quæsita, ac primò de *Stratagematis Militaribus*, aliqua Nobilissimis Equitibus satisfacturi, dicamus.

QVÆSITVM I.

An licitum sit in Bello Iusto, non modò palàm, & apertè, sed etiam per Insidias, & Stratagemata varia, procurare Victoriam?

SVMMARIVM.

1 *Adducuntur nonnulla ex Sacris Litteris testimonia, ac rationes, quibus videtur ostendi, non licere vti insidijs, &c.*
2 *Ex Politicis, idem quoque videtur suaderi.*
3 *Responsio ad quæsitum affirmatiua, in qua asseritur, licitum esse vti Insidijs, ac Stratagematis ad assequendam Victoriam.*
4 *Iosue præceptum fuit à Deo, vt in bello insidijs vteretur.*
5 *Ex D. Augustino, contrà Iustitiam Belli non est, vti insidijs.*
6 *Insidiæ, ac Stratagemata, sunt me-*

dium iustum, ac proportionatum ad obtinendam Victoriam.

7 *Politicorum auctoritate hæc affirmatiua responsio confirmatur.*

8 *Insidijs vti non licet, quando fides data est hostibus, de illis non extruendis.*

9 *Licitum non est aliquem fallere, dicendo ei falsum, vel non seruando promissum.*

10 *Non tamen illicitum est occultare ei aliquod consilium, aut propositum &c.*

11 *Fidem, ac promissum de non extruendis insidijs, non tenetur quis seruare, si talis fides extorta fuerit ab eo, per metum cadentem in constantem virum.*

12 *Idemque asseritur, si talis promissio adimpleri non possit, absque grauissimo detrimento boni communis.*

13 *Quid in casu, quo ab Aduersarijs data vicissim fides frangeretur?*

14 *Opposita Sententiæ argumenta diluuntur.*

1 QVÆSTIO est Theologorum etiam, nedum Politicorum digna ingenijs, quam vltrò citròque varijs hactenùs firmant, ac impugnant Argumentis. Et quidem quibus negatiua arridet Sententia varijs mouentur rationibus.

Deuter. 16. I. Nimirùm, ex illo *Deutoronomij 16. Iustè, quod Iustum est exequeris*. Ergo Bellum Iustum, inquiunt, exequendum esse alijs medijs Iustis, & non Insidijs, ac Stratagematis, quæ cùm sint fraudes quædam, videntur ad Iniustitiam pertinere.

II. Ex eo, quòd nulli hominum mentiri liceat, ac fides etiam hosti seruanda sit; ideòque non vtendum Insidijs, ac Stratagematis, quæ mendacij quoddam genus sunt, ac fidelitatis virtuti opposita.

Matth. 7. III. Ex illo *Matthæi 7. Quæ vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis*: Sed nemo sibi Insidias parari vellet: ergo neque alteri parare debet: Ergo neque hosti in Bello Iusto; illud enim Christi effatum ad omnes Proximos se extendit, ac proindè etiam ad hostes, qui proximi quoque sunt.

IV. Ex eo, quòd Insidiæ in abscondito fiant: *nàm frustrà iacitur rete ante oculos pennatorum*. Prou. 1. ergo signum est Insidias esse malas; *malum enim semper odit lucem*. Prou. 1.

2 V. Ex Politicis cum Tacito asserentibus: Esse veri Militis, immò Viri, *non fraude, neque occultè, sed palàm, & armatum, Hostes suos vlcisci*, affertur illud Euripidis. Tacitus II. annal.

Vir nemo mentis altæ clanculùm velit
Occidere hostem. Euripides in Rheso.

Atque illud ex Achæis Populis, qui Polybio narrante, & laudante: *In tantùm abhorrebant à Machinationibus istis, & struendis dolis, vt nec hostes suos vellent per fraudem vincere; censentes neque splendidam, neque firmam vllam Victoriam, nisi quis palam, & ex condicto depugnans, animos quoque deiecisset Aduersariorum*. Illud nimirùm animò voluentes, sæpè hostes Insidijs, ac Stratagematis superatos, facilè animum extollere, ac redintegratis viribus iterùm insurgere, *non Virtute, sed occasione, & arte Ducis victos se ratos*: ideòque talia repellenda esse Stratagemata, eamque intentandam esse Victoriam, quæ & Victori laudi, & Victis ludibrio, animique deiectioni sit futura: Siquidem Claudiano teste, Polybius lib. 13. Tacitus Agric.

— nulla est Victoria maior
Quàm, quæ confessos animo quoque subiugat hostes. Claudianus 6 Cons. Honor

Afferunt demùm Politici illud Flori *li. 1. c. 12.* Eam *Vir Sanctus, & Sa-*

piens sciet Veram esse Victoriam, qua salua Fide, & integra dignitate parabitur. Scripserat hoc Florus in Romani Exercitus Imperatoris Camilli laudem, qui Faliscos obsidens, *Ludimagistrum* cum Pueris Faliscorum ad Se venientem, atque Principum Liberos, curæ suæ demandatos, dedere volentem repulit, inquiens: *Non ad similem tui, nec Populum, nec Imperatorem, scelestus ipse, cum scelesto Munere venisti.* Nobis cum Faliscis, quæ pacto fit humano, societas non est: quam ingenerauit Natura, vtrisque est, eritque. Sunt & Belli, sicut Pacis Iura: iustèque ea non minùs, quàm fortiter didicimus gerere. Arma habemus non aduersùs eam ætatem, cui etiam captis Vrbibus parcitur: sed aduersùs Armatos, & ipsos, qui nec læsi, nec lacessiti à Nobis, Castra Romana ad Veios oppugnarunt: Eos Tu quantùm in Te fuit, nouo scelere vicisti: *Ego Romanis artibus, Virtute, Opere, Armis, sicut Veios vincam.* Hæc Camillus ad Ludimagistrum, quem denudatum deindè, manibus post tergum illigatis, reducendum Falerios Pueris tradidit: virgasque Eis, quibus Proditorem agerent in Vrbem verberantes, dedit. *Liuius De cad. 1. li. 5.*

Hac Romani Imperatoris Fide, ac Iustitia permoti Falisci, protinùs ad Camillum in Castra, Romamque ad Senatum Legatos misere, qui Senatoribus dicerent: *Vos Fidem in Bello, quàm præsentem Victoriam maluistis. Nos Fide prouocati, Victoriam vltrò detulimus: sub ditione vestra sumus: mittite qui Arma, qui Obsides, qui Vrbem patentibus Portis accipiant. Nec Vos Fidei nostræ, nec Nos Imperij vestri pœnitebit.*

His, alijsque argumentis, ac præclarè Aliorum gestis, ac dictis permoti Nonnulli, eam sequuntur Sententiam, non licere in Bello Insidijs, ac Stratagematis vti. Verùm his non obstantibus.

Prima responsio ad Quæsitũ.

3 RESPONDETVR PRIMO ad Quæsitum cum D. Thoma, 2.2. *qu.* 40. *art.* 3. Valentia, *tom.* 3. *disp.* 3. *qu.* 16. *de Bello, punct.* 3. Turriano, Bonacina, Victoria, Laymann, alijsq; Doctoribus, sparsim de Bello agentibus, *licitum esse in Bello Iusto Insidijs, ac Stratagematis vti.* *D. Thom. Valentia. Turrianus Bonac. Victoria. Layman.*

4 Probatur *Primò* ex Sacris litteris *Iosue* 8. præcipiens Deus Iosue, vt Insidijs vteretur ad expugnandam Ciuitatem Hai: *Pone*, inquit, *Insidias Vrbi post eam.* *Iosue 8.*

5 Probatur *Secundò* ex Augustino, *quæst.* 10. in Iosue, qui huius Scripturæ locum perpendens, inquit: *Hinc admonemur, non fieri hoc Iniustè ab ijs, qui Bellum Iustum gerunt; vt nihil homo Iustus præterea cogitare debeat in his rebus, nisi vt Bellum Iustum suscipiat, cui bellare fas est, non enim omnibus fas est. Cùm autem Iustum Bellum susceperit, vtrùm aperta Pugna, vtrùm ex Insidijs vincat, nihil ad Iustitiam interest.* *D. August.*

6 Probatur *Tertiò* ratione; Quia Insidiæ, & Stratagemata sunt *medium proportionatum*, & accommodatum ad Victoriam obtinendam, intentosque Belli fines assequendos; ideòque sicuti licitum esset talia media palàm adhibere, contrà hostes, ità etiam clanculùm, & per Insidias; parùm enim refert, an aliquid occultè, vel palàm fiat, dummodò *Iustè* fiat. *Ratio pro prima responsione.*

7 Probatur *Quartò*, ex Politicis, ac præcipuè ex Lipsio, *lib.* 5. *Ciuilis doctrinæ, cap.* 17. vbi licere asserit contrà hostes, quos perdere, mos, fasque sit, Stratagematis vti; & dummodò vincas, nihil refert, quomodò? iuxtà illud Poëtæ *Lipsius.*

— Dolus, an Virtus, quis in Hoste requirat? *Virgilius Æneid. 11*

accinit Virgilio Pindarus Isthm. Od. 4.

— oportet quidlibet
Conantem, frangere Aduersarium.

Ecce Venator, inquit Lipsius, etiam feras quasdam Vi, & manu interficit, quasdam occultus subsistit, & laqueis, aut retibus captat: quis reprehendit? A laude propiùs totum hoc genus insidiarum abesse videtur, quàm à culpa. Certè Vir, & Dux bonus Brasidas, ità effatur: *Illa Belli furta pulcherrimam laudem habent, per quæ hostes maximè decipiuntur, & Amici plurimùm iuuantur.*

Valerius Maximus. Valerius quoque Maximus *lib.7. cap.4. de Strategematis*, summoperè ea commendat, nedùm approbat, appellans ea, *Partem calliditatis egregiam, & ab omni reprehensione procul remotam; cuius opera*, inquit: *Quia appellatione nostra vix aptè exprimi possunt, græcâ pronunciatione Strategemata dicuntur.*

Notabile Romanorum Strategema. Ad hanc rem inter cætera, illud valdè commendatur Strategema, à Romanis olim adhibitum, ad Gallos Capitolium obsidentes decipiendos; nàm cùm Galli, Vrbe capta, Capitolium obsiderent; solamque potiendi eius spem in fame obsessorum repositam animaduerterent, dura obsidione Romanos premere non desistebant, donec sese fame afflictos, Gallis obsidentibus dederent. Livius Dec. 1. l. 5. Verùm Romani *ad auertendam famis opinionem apud Gallos, de industria in Hostium Stationes, panes de Capitolio iacere, compluribus ex locis cæperunt. Quo spectaculo Obstupefactos, infinitamque* (inquit Valerius) *frumenti abundantia nostris superesse credentes; ad pactionem omittendæ obsidionis compulerunt. Misertus est tunc profectò Iupiter Romanæ Virtutis, præsidium ab astutia mutuantis; cum in summa alimentorum inopia, proijci præsidia inopia cerneret. Igitur vt vafro, ità periculoso consilio Salutarem exitum dedit.*

Secunda responsio ad Quæsitum. 8 RESPONDETVR SECVNDO: Licitum non esse Insidijs, at Strategematis vti, quandò hostibus *fides data esset* de non extruendis Insidijs. Ità præcitati Doctores: Nàm vt *lib. 1. de Officijs cap. 29.* ait Ambrosius, *Fides etiam Hostibus seruanda est. Vt si constitutus sit cum Hoste, aut locus, aut dies prælio, aduersus Iustitiam putatur, aut loco præuenire, aut tempore.* Ambros.

Ratio. 9 Probatur ex D. Thomæ *loc. cit. in corpore*, vbi ait: Dupliciter aliquem falli posse ex *facto*, vel *dicto* alterius. Vno modo ex eo, quòd ei *dicatur falsum*, vel non *seruetur* promissum, & istud *semper esse illicitum*, talique modo nullum debere Hostes fallere; Sunt enim quædam Iura Bellorum, & fœdera, ipsos etiam inter Hostes seruanda, teste Ambrosio.

D. Thom. 10 Altero modo subdit D. Thomas, aliquem falli posse ex *dicto*, vel *facto* nostro, quia ei *propositum*, vel *intellectum non aperimus*, hoc autem nos semper facere *non teneri*; quia etiã in Doctrina Sacra, multa sunt occultanda, maximè Infidelibus, nè irrideant, secundùm illud *Matthæi 7. Nolite Sanctum dare Canibus.* Vndè multò magis ea, quæ ad impugnandum Inimicum paramus, sunt eis occultanda. Vndè inter cætera documenta rei militaris, hoc præcipuè ponitur de occultandis Consilijs, nè ad Hostes perueniant, vt patet *in lib. Strategematum Francorum:* & talis occultatio pertinet ad rationem Insidiarum, quibus licitum est vti in Bellis Iustis: nec propriè huiusmodi Insidiæ vocantur *Fraudes*, nec *Iustitiæ* repugnant, nec ordinatæ voluntati. Esset enim inordinata voluntas, si aliquis vellet nihil sibi ab alijs occultari. Hæc D. Thomas.

Tertia responsio ad Quæsitum. 11 RESPONDETVR TERTIO, Etiam, quandò Hostibus data esset Fides de non extruendis Insidijs, licere eas extruere in aliquibus Casibus, quorum

Primus Casus. *Primus* est: Quandò Promissionem *extorsit* Hostis, per metum cadentem in constantem Virum. Vt si Princeps in magno discrimine

Vi-

Vitæ constitutus, promitteret Hosti aliquam Ciuitatem, sicut ait Banes *art.* 3. & patet per ea, quæ tradit Syluester *verb. Metus. §.* 8. de Contractibus requirentib. liberum Consensum, qui redduntur nulli per eiusmodi metum. Quanquàm si accessisset *Iuramentum*, propter illud, oportebit *implere* Promissum.

Secundus Casus. 12 *Secundus* est: Si adimpleri Promissum non posset, *sine grauissimo detrimento* Boni communis, etiamsi esset Iuramento firmatum. Ità Valentia *loc. cit.*

Tertius Casus. 13 *Tertius*: Si Hostis *frangeret* ex toto, aut ex parte datam vicissim *fidem*; nàm hæ promissiones, etiam Iuramento firmatæ, non intelliguntur fieri, nisi *conditionaliter*, si Hostis similiter stet Promissis. Promissiones autem, & Iuramenta *sub conditione* facta, non obligant *deficiente conditione*, vt patet ex ijs, quæ tradit Syluester *verb. Iuramentum. 4. nu.* 13. *& ex cap. Peruenit. extrà, de Iureiurando*.

Soluuntur opposita. 14 PORRO ad Oppositæ Sententiæ Fundamenta, facilis patet ex dictis responsio. Ad ea autem, quę ex Politicis afferuntur, Respondetur ad Primum cum Lipsio, Euripidem non de publico Hoste, nec de Prælijs loqui, sed *de priuatis Inimicitijs*, in quibus locum, iustè quidem, esse non vult huic fraudi. Aliud est in Bellis; nàm etiam Romani veteres, auidi aliàs, & tenaces Regiæ huius Viæ, quendam *bonum Dolum dicebant, & pro Solertia hoc nomen accipiebant: maximè si aduersùs Hostem, Latronemue quis machinaretur*. (Vlpianus l. 1. De Dolo.)

Ad illud Polybij, Polybius ipse respondeat, qui *lib.* 11. ad oppositam Sententiam transiens, inquit: *Facinorum Militarium ea esse minoris laudis, ac momenti, quæ propalàm, & per Vim patrantur, his quæ ex occasione, & per Dolum.*

Quòd autem Romanus Scriptor Florus, huiusmodi damnare videatur Stratagemata, reuera ille non damnat; saluam tantùm in ijs vult Fidem, & Dignitatem: Nàm contrà fœdera, aut pacta, fraudem quis probet? Quis item vilem aliquam, & abiectam? vt si quis hostem veneno tollat, aut clàm immisso, emptoque Percussore. Hæc talia sperne, & cum Agesilao cense: *Fœderatum iniustè fallere, impium; at Hostes non solùm iustum, sed etiam suaue, & fructuosum est.* (Plutarch.)

QVÆSITVM II.

An si in Bello Aduersarij offerant Satisfactionem post incœptum iàm Bellum, debeat Pars læsa illam acceptare, & ab incœpto Bello desistere?

SVMMARIVM.

1 *Antequàm bellum indicatur, tenetur Princeps condignam priùs ab Aduersarijs satisfactionem petere, eamque acceptare, si offeratur.*
2 *Posito, quod bellum sit in fine, vel in medio, non debet pars læsa acceptare satisfactionem, iuxtà Caietanum.*
3 *Probabilius est, partem læsam teneri acceptare oblatam satisfactionem.*
4 *Satisfactione oblata, desinit bellandi necessitas.*
5 *Acceptare satisfactionem non tenetur pars læsa, si illam non possit ampliùs acceptare.*
6 *Bello actualiter cœpto, an teneatur Princeps ex Iustitia desistere, & acceptare satisfactionem?*
7 *An ex Charitate teneatur Princeps eam satisfactionem acceptare?*
8 *Pars Aduersaria, incœpto bello, est adhuc in statu satisfaciendi.*
9 *Posito, quòd Aduersarij velint pacificè satisfacere, desinunt esse solùm in statu satispatiendi.*

Oblata satisfactione ab Aduersarijs; pars læsa non est ampliùs Iudex Aduersariæ partis.

10 *An Iudex Ordinarius teneatur acceptare à Reo compensationem oblatam?*

Princeps tenetur condignam satisfactionē petere, antequam bellum indicat.

1 PRÆMITTIMVS, præter iustas Belli causas, debere Principem, antequàm Bellum indicat, condignam priùs ab aduersaria Parte Satisfactionem petere, eamque, si offeratur, acceptare. Si verò eam non impetret, tùm demùm indicere posse Bellum. Ità liquidò constat ex illo *Deuter.* 20. *Si quandò accesseris ad oppugnandam Ciuitatem, offeres ei primùm Pacem: Si receperit, & aperuerit Tibi portas, cunctus Populus, qui in ea est, Saluabitur, & seruiet tibi sub tributo. Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contrà te Bellum, Oppugnabis eam.* Et ratio est, quia bellare non voluntatis, sed necessitatis est, *cap. Noli. 23. quæst.* 1. propter ingentia mala, quæ cum bello coniuncta esse solent. Hinc Augustinus *Epist* 207. *ad Bonifacium Comitem: Verè ait, Pacem habere debet voluntas, Bellum necessitas.* His positis, Dubium est, Si postquàm petita esset Satisfactio, & non impetrata; incœpto tamen bello, ea deindè ab Aduersarijs offerretur, teneretur ne Pars læsa illam acceptare, atque ab incœpto bello desistere?

Deuter. 20.

D. Augustinus.

Caietani sententia.

2 RESPONDET *Primò* Caietanus in Summa, non teneri Partem læsam, eam incœpto bello acceptare Satisfactionem, si bellum ità incœptum est, vt sit iàm quasi in fine, vel in medio, cùm scilicet iàm confligi cœptum est, & non tantummodò est indictum.

Ratio.

2 *Probat* eo argumento, quia quandò eò vsque processum est, non sunt ampliùs Aduersarij in Statu, vt inquit, *satisfaciendi*, sed *satispatiendi* à Parte læsa, tanquàm à Suo iàm legitimo Iudice: & culpa illorum est, quòd quandò erant adhùc in statu *satisfaciendi*, nempè antè indictum bellum, vel in eius initio, cùm scilicet tantummodò indictum erat, noluerunt satisfacere.

Secunda sententia.

3 RESPONDETVR *Secundò*, probabiliùs esse teneri Partem læsam, talem acceptare Satisfactionē. Hanc Sententiam, vt certam supponere videtur Siluester *verb. Bellum* 1. *quæst.* 10. *concl.* 5. cùm affirmat debere Hostibus post bellum iustum *resarciri* omnia damna eis illata, vltrà *condignam satisfactionem* ab eis acceptam, vel oblatam. Quo ipso satis indicat Siluester, debere acceptari Satisfactionem, quandocumque oblatam ab Hostibus in Bello, sicut etiam Siluestrum intellexit Bañes *dub.* 8. Ità prætereà sentiunt Valentia, *tom.* 3. *disp.* 3. *qu.* 16. *de Bello, punct.* 2. Laymann, *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 12. *assert.* 4. & Alij.

Valentia. Layman.

Ratio. Oblata satisfactione, bellū non est necessarium.

4 *Probatur* hæc Sententia, quia quandocumque Hostis offert sufficientem Satisfactionem læsæ Parti, & hæc illam acceptare potest, iam eo ipsò desinit *Bellum esse necessarium*, atque adeò *licitum*; Bellum enim cùm multa alioqui incommoda Mortalibus afferat non est suscipiendum, nisi sit necessarium ad Iniuriæ compensationem, dicente etiam Augustino *loc. cit. Pacem habere debet Voluntas, Bellum Necessitas, vt liberet Deus à necessitate, & conseruet in Pace.* Cùm igitur Pars aduersaria Satisfactionem offert, etiamsi confligi cœptum sit, non apparet ampliùs tunc belligerandi *necessitas*, ac proindè nec talis Belli *Iustitia*.

In quo casu non teneatur pars læsa acceptare satisfactionem.

5 Aduertendum tamen est, id intelligendum esse, quandò læsa Pars oblatam Satisfactionem *acceptare potest*; quandò enim non posset, clarum est tunc *non teneri*, vt si offerretur, non modò, quandò iam Conflictus aliquis esset factus, sed etiam in tali aliquo *ardore Conflictus*, à quo difficillimè possent Milites statìm reuocari. Itaque sufficit oblatam

Satisfactionem acceptare, & à Bello desistere, cùm primùm id fieri potest; vt benè docet Valentia *loc. cit.*

Condignã satisfactionem, tenetur pars læsa acceptare.

6 Aduertendum præterea est cum Laymann, *vbi suprà*, Partem læsam tunc teneri ab incœpto Bello desistere, si *condigna Satisfactio* offeratur. Quia verò id in Bello vindicatiuo (subdit Laymann) fermè impossibile est: Nàm totus Exercitus, qui Bellum iustum gerenti, se Iniustè opposuerat, in mortem tradi deberet, quod nunquàm facere consentiret: ideò rectè negant Doctores apud Molinam *disp.* 103. *§. Dubium est*. Bello actualiter cœpto, Principem iustè pugnantem *ex Iustitia* obligari, vt Bello absistat, & oblatam sibi Satisfactionem acceptet.

Molina.

Bello incœpto, an teneatur Princeps ex Iustitia acceptare satisf.

An teneatur ex charitate?

7 Plerùmque tamen *ex Charitate* acceptare obligabitur, & si in ipsomet Conflictu, aut post Conflictum, Pars aduersaria offerat *Satisfactionem*, quam moraliter exhibere potest, ac debet: videlicet, vt iniustè *ablata* restituat: *Belli expensas*, & æstimationem *periculi*, illatæ *Iniuriæ* Principi, iustum Bellum gerenti refundat; *Authores* etiam Iniuriæ, qui specialiter digni morte sunt, tradat. Qua item in re, Naturalis æquitas, & lex Charitatis postulat, vt Princeps Christianus, multum de summo Iustitiæ rigore remittat. Sic Ille.

Solutio argumenti primæ sententiæ.

8 AD ARGVMENTVM Caietani, respondetur cum Valentia, negandum esse, Partem aduersariam incœpto Bello, non esse ampliùs in statu *satisfaciendi*, sed *satispatiendi*: Nàm causa propria, ob quam Hostes aliquando iudicari debeant, esse solùm in statu satispatiendi, non est, quia sitiàm Conflictum, sed quia ipsi *nolint* pacificè *satisfacere* sine Bello. Quæ causa perindè habere locum potest in initio Belli ante Conflictum, atque post: & sicut potest etiam initio Belli deesse, ità in medio, & in fine.

9 Quarè quandocumque Hostes mutauerint eam voluntatem, desinent esse in Statu solùm *Satispatiendi*. Nàm *desinet* eòipso *Bellum* esse *necessarium*, atque adeò *licitum*, & consequenter etiam Pars læsa desinet esse Iudex aduersariæ Partis; siquidem non est Iudex eius ordinarius, sed in extraordinario illo casu, quo scilicet aduersaria pars nolit satisfacere, & per hoc sit in Statu solùm *Satispatiendi*, quàndiu scilicet perdurat in illa voluntate, non aliter compensandi Iniuriam illatam.

Hostes qui satisfactionem offerunt, non sunt solùm in statu satis patiendi.

10 Aliud autem censendum est de *Iudice Ordinario*? Nàm is nunquàm tenetur acceptare à Reo cõpensationem oblatam, sed potest ordinaria auctoritate officij sui, eum punire, propter aliorum exemplum, & bonum commune, cuius ei cura incumbit.

Iudex an teneatur Rei compensationẽ acceptare?

Dicendum est igitur, teneri partem læsam, *Satisfactionem*, etiam *incœpto Bello* acceptare, dummodò ea sit *sufficiens*, ac condigna; ac præterea dummodò *possibile* sit, tunc cùm offertur, ab incœpto bello desistere.

QVÆSITVM III.

An liceat occidere Obsides, si qui eos tradiderint, pactum violauerint?

SVMMARIVM.

1 *Negatiua sententia communior est inter DD.*

Innocentes per se, & directè interimere, nunquàm est licitum.

2 *Qui fideiussit pro Reo, non potest lo-*

co Rei, qui promissis non stetit, pœna capitis puniri.

3 *Affirmatiuam sententiam amplectitur Auctor.*

Si Obsides non liceret interficere, nulla haberetur ex bello pax, aut securitas.

4 *Obsides esse Innocentes, non efficit quominùs puniri possint, vt partes Reipublicæ delinquentis.*

Prima sententia negatiua.

1 PRIMA, & communior Sententia *negat*, posse tales *Obsides* interfici, si Respublica, cuius nomine ipsi apud alienum Principem degunt, pactum violaret. Nititur hæc Sententia generali argumēto, nimirùm, illicitum esse *per se*, *& directè* Innocentes occidere, iuxtà illud *Exodi* 23. *Insontem, & Iustum non occides*. Sed in Casu posito, Republica Fidem frangente, *Obsides* vt *Innocentes* habentur: Ergo nefas est eos interficere. Ità Molina *disp.* 122. qui citat Lopez; Bonacina *de Bello*. & Lessius, *de hypotheca, & pignore, dub.* 7. *num.* 40.

Ratio. Exod. 23. Molina. Lopez. Bonacina. Lessius.

Altera ratio.

2 Et prætereà probatur à pari; Quia qui fide iussit pro Reo, cui periculum Capitis impendebat, vt à Carcere ad tempus liberaretur, si Reus non stet promissis, non potest loco Rei pœna Capitis puniri; quia hoc est *supplicium criminis*, vt inquit Lessius, *non solutio debiti*; immò in hoc Casu, nec se ad perdendam Vitam potest obligare, cùm non sit Dominus Vitæ suæ. Ità ergo in Casu nostro, inquiunt ipsi, non debet Innocens, & sine Crimine *Obses* interfici, potest tamen se, ob salutem Patriæ, vel Reipublicæ ad perdendam Vitam obligare; quia bonum Commune anteponi debet proprio.

Secunda sententia affirmat. Azorius. Diana.

3 SECVNDA verò Sententia est Affirmatiua, quam tenet Azorius, *tom.* 3. *lib.* 2. *cap.* 7. *quæst.* 16. & Diana, *par.* 5. *tract.* 4. *resol.* 35. & Mihi quoque probabilis videtur. Mouemur autem his argumentis; quia nimirùm, ea conditione dantur Obsides, *vt Hostes fidem seruent*. Item quia aliter *Pax, & Securitas* ex Bello haberi non posset, nec aliter Hostes semel deuicti, *in officio contineri* possent. Enimuerò si scirent Hostes, suos, quos dederint Obsides, occidi non posse, facillimè datam fidem frangerent, ac paruipenderent, atque Arma deposita iterùm sumerent, Pacemque initam turbarent: At verò scientes suos Obsides, penès alienum Principem degentes, licitè occidi posse, proculdubio abstinebunt à frangendo fœdere, pactaque promissa, seruare curabunt.

Ratio cur liceat obsides interficere.

4 Nec obstat dictos Obsides esse Innocentes: nàm licèt in tali euentu ipsi nihil deliquerint, Respublica tamen, cuius vicem repræsentant, promissis non stando, delinquit; ac proindè ipsi, licet effectiuè Innocentes, repræsentatiuè tamen Nocentes censentur; ideòque prout talis delinquentis *Reipublicæ* partes, ac membra puniuntur, non secùs, ac peccata Parentum puniuntur in Filiis; iuxtà illud *Exodi* 34. *Qui reddis iniquitatem Patrum Filijs, ac Nepotibus, in tertiam, & quartam Progeniem.*

Obsides esse innocentes, an obstet?

QVÆSITVM IV.

An liceat ad redimendam propriam vexationem, tradere Innocentem Tyranno, Vrbis excidium comminanti, nisi talis Innocens tradatur?

SVMMARIVM.

1 *Ponitur Prima Sententia Negatiua Soti, & Turriani.*

2 *Alterius peccato cooperari non licet. Satellites Innocentem comprehendentes scienter, Tyranni peccato cooperantur.*

Quid

3 *Quid si Tyrannus Virginem peteret ad eam deflorandam?*
4 *Quid si Sacros Codices ad comburendum, vel Sacramenta ad ea conculcanda peteret?*
5 *Tradere Innocentem in manus Tyranni pro Republica Salute, videtur inhumanus succurrendi Republica modus, ex Turriano.*
6 *Quomodò præsenti Quæsito respondeant Bañes, & Salonius.*
7 *Ponitur Affirmatiua Sententia, quam sequitur Auctor.*
8 *Licet Reipublicæ, tempore famis, Vnicum panem à priuato Ciue eripere, vt Principi subueniatur.*
9 *Tyranno Innocentem petente ad Necem, tenetur Innocens tali periculo se exponere.*
10 *Satisfit Opposita Sententia Argumentis.*
11 *Cur Respublica Innocentem tradens Tyranno, non peccet: Milites verò Tyranni, Innocentem comprehendentes peccent?*
12 *Assignatur disparitas inter Virginem petitam à Tyranno, & Innocentem: Cur hunc liceat tradere, illam verò minimè?*
13 *Sacramenta, vel Sacros Codices Tyranno tradere, est intrinsecè malum.*
14 *Respondetur Turriani argumento, quoad inhumanum Reipublicæ succurrendi modum.*
15 *Innocens pro sua Patria incolumitate Se Tyranno tradens, summam consequitur laudem.*
16 *Curtius pro Romana Republica Salute, Se Dijs deuouit.*
17 *Codrus Atheniensium Rex, deposito Regio Cultu Sese Hostibus interimendum obiecit, vt Athenienses Victoriam referrent.*

1 RESPONDET *Primò* Sotus, *lib. 5. quæst. 1. art. 7.* Non posse Rempublicam talem Innocentem Tyranno ad Mortem tradere; ipsum tamen Innocentem ex se obligari, vt Patriam, vel Vrbem liberet, non tamen posse ad hoc cogi præcepto Reipublicæ, quia ipse non tenetur *ex Iustitia*, sed *ex Charitate*, periculo se offerre. Sotum sequitur Turrianus *disp. 26. dub. 2. num. 15.* qui tamen addit: Neque ipsum Innocentem cogi posse à Republica, aut teneri ex se ad offerendum se ei periculo, & subueniendum bono publico per medium adeò inhumanum. (Prima Responsio ad Quæsitū Negatiua. Sotus. Turrian.)

2 Probatur *Primò*; Quia nunquàm licitum est alterius *peccato cooperari*, cùm hoc sit intrinsecè malum; sed tradere Innocentem in manus Tyranni ad mortem, est cooperari peccato illius: ergò hoc licitum non est. Quòd si negetur, id esse cooperari peccato Tyranni, negandum quoque erit, *Satellites* ipsius Tyranni cooperari ad mortem Innocentis, quandò eius Iussu Illum caperent, & vinctum Tyranno traderent. (Prima ratio.)

3 Probatur *Secundò*; Quia Tyranno petenti *Virginem* ad eam deflorandam, non potest Respublica Eam inuitã tradere: ergo nec *Innocentem*, quem Tyrannus petit ad occidendum. (Secunda ratio.)

4 Probatur *Tertiò*; Quia nefas est tradere *Sacros Codices* Tyranno eos petenti ad comburendum, vel *Sacramenta* ad ea temeranda, etiamsi totius Vrbis excidium comminetur: ergo nec etiam fas est Innocentem tradere Ei ad mortem. (Tertia ratio.)

5 Probat *Quartò* Turrianus, Quia Ciuis non tenetur *modo inhumano* Reipublicæ succurrere, licèt teneatur humaniori modo; quarè nec ad id potest cogi à Republica, sicut nec ad gladio se occidendum; quia id inhumanum est; licèt posset cogi ad Pugnandum, Mortis periculo; quia hic modus magis humanus, & consuetus est. (Quarta ratio.)

6 RESPONDENT *Secundò* ad Quæsitum Bañes 2. 2. *quæst. 64. art. 6.* Salonius, *art. 3. controuer. 1.* Licèt Respublica non possit Innocentem tradere Tyranno; posse tamen *Ei præci-* (Secunda Responsio ad Quæs. Bañes. Salonius.)

pere, vt Ipse ad Tyrannum exeat; quòd si noluerit obtemperare, iàm non erit *Innocens*, atque adeò poterit Respublica Eum Tyranno tradere.

Tertia Responsio ad Quæsitum Affirmat. Nauarra. Molina. Lessius. De Lugo.

7 RESPONDENT *Tertiò* Nauarra, *lib. 2. de Restit. cap. 3. par. 2. dub. 1.* Licèt cum aliqua formidine. Molina, *tom. 4. disp. 10. num. 4.* Lessius, *dub. 7. num. 37.* De Lugo, *tom. 1. de Iust. & Iur. disp. 10. sect. 4. num. 113.* & Alij, quos refert, & sequitur Lessius *loc. cit.* Posse Rempublicam Innocentem tradere Tyranno. Hanc Ego quoque Sententiam amplector.

Prima ratio.

8 Probatur *Primò*; Quia Principe in extrema necessitate constituto, si vnicus panis suppeteret homini priuato, posset ille vi spoliari pane, etiamsi esset fame periturus, vt *Principi subueniretur*; ergo etiam potest vi cogi, & tradi Tyranno, quandò id necessarium est *ad Reipublicæ salutem*; quia qui aufert Ei panem, non minùs videtur ad Mortem cooperari, quàm qui Eum Tyranno tradit. Hoc argumento vtitur Lessius *dicto num. 39.* ad hanc Sententiam probandam.

Impugnatio præcedentis Rationis.

Verùm contrà Lessium insurgit De Lugo *loc. cit.* inquiens: Diuersam esse rationem de ablatione panis ab homine, fame pereunte; & de traditione Innocentis Tyranno, petenti Eum ad Necem: Nàm *panis* est *sub dominio* alto Reipublicæ, quæ semper potest illum sibi ad vsus necessarios, bono publico assumere, non obstante Iure hominis priuati: At verò persona *Innocentis* non est *sub dominio* aliquo Reipublicæ, quæ sicut illam non potest occidere, ità nec tradere occidendum, propter vtilitatem publicam.

Secunda ratio.

9 Probatur ergo *Secundò* cum eodem De Lugo; Quia in eo casu Priuatus tenetur *se exponere* illi periculo, propter publicam salutem; ergo potest Respublica Eum cogere, vt debito suo satisfaciat, & ad hoc potest, nè effugiat, præuenire, eumque ligare, & *ducere ad Tyrannum*; hoc enim nihil aliud est, quàm implicitè eum sui debiti admonere, & nolentem satisfacere, cogere ad satisfaciendum, quod Iure suo Respublica potest. Alias rationes vide apud Molinam, & De Lugo *locis citatis*.

Soluuntur Opposita.

Solutio Primi argumenti Negatiuæ Sententiæ.

10 AD PRIMVM Respondetur: Rempublicam non cooperari morti Innocentis; quia licèt actio illa multùm conferat ad eius Necem; adhùc tamen secundùm se *est indifferens*, nec tradit Illum, vt occidatur, sed *vt redimat* suam *vexationem*: quandò autem actio aliqua de se indifferens est, licitè fit ob causam grauissimæ necessitatis.

Disparitas inter Tyranni Satellites, & Cives tradentes Innocentem Tyranno.

11 Aliundè verò Respublica vtitur *Iure suo*, dùm cogit Innocentem ad id, quod ipse, vel Iure Naturæ, vel ex præcepto Ei imposito, tenetur. In quo apparet discrimen à Tyranni Satellitibus, qui *nullum Ius* habent cogendi *Innocentem*, aut Eum ligandi, cùm nec ipsi, nec eorum Princeps, vllam in Illum superioritatem habeant.

Solutio Secundi argumenti.

12 AD SECVNDVM Respondetur negando Consequentiam; Quia ipsamet *Virgo* fortasse non tenetur *cum periculo Animæ suæ*, Se tradere pro salute temporali Reipublicæ, secluso tamen (inquit De Lugo) eo periculo, *tenetur*. Respublica item, licèt non posset eam tradere, non tamen tenetur eam, cum tanto damno defendere, & retinere; quarè posset eam *excludere*, & suo periculo relinquere.

Solutio Tertij argumenti.

13 AD TERTIVM quoque negatur Consequentia; Quia in ijs actionibus continetur implicitè *contemptus Religionis*, qui semper manet intrinsecè malus: non valet ergo idem arguere de traditione Inno-

cen-

centis, ac de traditione Sacrorum Codicum, vel Sacramentorum in manus Tyranni.

Solutio Quarti argumenti.

14 AD QVARTVM Respondetur: Modum illum non esse ità inhumanum, sicut se gladio interficere; immò fortasse minùs inhumanum esse, quàm persistere *in loco Stationis*, in qua certissimum est, Militem breuissimè moriturum: Nàm qui Se spontè Tyranno tradit, concipere plerùmque potest *spem aliquam*, quòd Tyrannus aduenientis, & offerentis se humilitate, ac confidentia permotus, ad clementiam fortasse inclinabitur, & saltem *consequitur laudem* eximiam ex illo actu strenuæ virtutis, quo Se Tyranno tradit, vt suos Conciues saluet; vt in similibus euentibus consequuti sunt nonnulli, qui Seipsos pro Patriæ salute deuouerunt.

Curtius armatus eques, se in foueam præcipitè egit, vt Patriæ succurreret. Val. Max.

16 Notum est illud apud Veteres Romanos egregium *Curtij* facinus: Nam vt scribit Valerius *lib. 5. cap. 6. num. 2.* cùm in media parte Fori vasto, ac repentino hiatu terra subsideret, responsumque esset, re illum tantummodò compleri posse, qua Populus Romanus plurimùm valeret; *Curtius, & animi, & generis nobilissimus Adolescens, interpretatus, Vrbem virtute, armisque præcipuè excellere: Militaribus Insignibus ornatus, Equum conscendit, eumque vehementer admotis calcaribus præcipitem in illud profundum egit, super quem vniuersi Ciues, honoris gratia, certatim fruges iniecerunt, continuòque Terra pristinum habitum recuperauit.*

Codrus, vt Athenienses vincerent, se Hostibus ad necem obiecit.

17 Summam quoque laudem *Rex Atheniensium Codrus* est consequutus, qui cùm ingenti hostium Exercitu Attica regio debilitata, ferro, ignique vastaretur, diffidentia humani auxilij, ad Apollinis Delphici Oraculum confugit, perque Legatos sciscitatus est, quonàm modo illud tàm graue Bellum discuti posset, Responsumque datum est, *ità finem ei fore, si Codrus ipse hostili manu occidisset*. Quod quidem non solùm totis Athenis, sed in Castris etiam contrarijs percrebuit; eoque factum est, vt ediceretur, *nè quis Codri corpus vulneraret*. Id postquàm cognouit, *depositis insignibus Imperij; famularem cultum indutus, ac pabulantium Hostium globo se obiecit, Vnumque ex his falce percussum in cædem suam compulit: cuius interitu, nè Athenæ occiderent effectum est*.

QVÆSITVM V.

An liceat ad terminandum Bellum, die festo inire Certamen?

SVMMARIVM.

1 *Machabæorum exemplo, fas est Festo die Bellare, postulante necessitate.*
2 *Pro corporali Salute, fas est Medicis, Festo die laborare.*
3 *Licet Festo die Bellare, si opportunum erit ad Victoriam reportandam.*
4 *Ob magni lucri transitorij consequutionem, fas est diebus Festis laborare.*
5 *Licet Festo die piscari haleces, ex sacris Canonibus.*
6 *Obligatio vacandi Diuinis rebus Festo die, quousque se extendat?*
7 *Extrà necessitatis casum, peccatum non est, Prælium Festo die inire.*
8 *In hoc verò euentu, Missa priùs audienda est. Quid si Missæ auditio Bellico apparatui esset impedimentum allatura?*
9 *Reliquis anni temporibus, licet Certamen committere. Contraria Decreta non fuerunt vsu recepta.*
10 *Consultum est Militibus ante Prælium Sacrificio interesse.*
Dies Prælij, dies tribulationis vocatur, ex Agellio.
Israëlitæ præliaturi, Sacrificium offerebant.

11 *Missæ auditio ante Certamen, confert ad reportandam Victoriam.*
12 *Obiter admonentur Duces, vt à rapinis Milites coërceant.*
13 *Militia, & Malitiæ nomine, & re cognatio, ex Patre Aloysio Nouarino.*
14 *Militum gladijs anuli sigillum impressit Pompeius, nè Vim alicui inferrent.*

Prima Responsio. 1 RESPONDETVR Primò, licitum esse Festo die bellare, si ità Reipublicæ, vel Exercitus Salutis necessitas postulauerit, in Bello nimirùm Defensiuo.

Prima ratio, ex Sacris litteris. Probatur *Primò, ex illo* 1. *Machabæor.* 2. *Cogitauerunt laudabiliter dicentes, omnis homo quicumque venerit ad nos in Bello in die Sabbathorum, pugnemus aduersùs eum.*

1. Machab. 2. Secunda ratio. 2 Probatur *Secundò:* Quia licet in die Festo *Medicis*, cum quantacumque mentis distractione laborare pro salute corporali vnius hominis, immò etiam cuique, pro conseruandis suis rebus: ergo multò magis pro salute Republicæ. Antecedens patet, ex illo Christi sermone ad Iudæos, *Luca* 14. *Cuius vestrum Asinus, aut Bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum in die Sabbathi?* & *Ioann.* 7. *Mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in Sabbatho?* Denique idem asserit Nicolaus Papa, *Canon. Si nulla* 23. *quæst.* 8. & ità communiter sentiunt DD.

Luc. 14. Ioann. 7. Nic. Papa.

Secunda Respõsio. 3 RESPONDETVR *Secundò:* Licitum quoque esse Prælium Festo die inire, quandò ità necessarium est ad finem Belli, nempè ad consequendam Victoriam, præsertìm valdè vtilem Reipublicæ. Ità Valentia *tom.* 3. *disp.* 3. *quæst.* 17. *punct.* 5. *§. Secundò certum est*, Caietanus 2.2. *quæst.* 64. *art.* 4. & Alij.

Valentia. Caietan. Ratio.

4 Probatur: Quia licitum est Festo die opera seruilia exercere, nè *magnum lucrum* transitorium, & extraordinarium amittatur, vt docent Caietanus *in summa verb. Festorum violatio*, Angelus, *verb. Feriæ. num.* 34. Rosella, *ibidem.* Armilla, *verb. Festum, num.* 20. Bonacina, *disp.* 5. *de* 3. *præcepto Decalogi, quæst. Vnica, punct.* 3. *num.* 15. Palacius *verb. Festum.* Alcocer *cap.* 17. *Summæ*, quem citat, & sequitur Sanchez, *tom.* 2. *opusc. lib.* 5. *cap.* 2. *dub.* 19. *num.* 2. Fernandez, *par.* 1. *examin. Theol. cap.* 7. *§.* 1. *nu.* 6. Diana *par.* 2. *tract.* 15. & 1. *Miscellan. resol.* 34. *in fine.* Vbi tamen aduertit tunc amplectendam huiusmodi opinionem, quandò omissio lucri esset non mediocre nocumentum allatura.

Caietan. Angelus. Rosella. Bonacin. Palacius. Alcocer. Sanchez. Fernand. Diana.

5 Et fauet huic Sententiæ, *cap. Licet, de Ferijs*; vbi Pontifex dispensat, vt liceat *piscari* in diebus Festis *haleces*, quæ certo anni tempore transire solent, nè lucrum illud transitorium amittatur. Ergo si licitum est huiusmodi labores subire Festo die; tantò magis Bellicos licebit subire labores pro communi Reipublicę vtilitate, quæ ex Victoria refertur, cùm vtrobique eadem militet ratio, imò maior in casu posito. Confirmatio.

6 Et ratio à priori est; Quia præceptum illud Festo die Diuinis rebus vacandi, tanto non obligat cum dispendio, quantum foret magni Lucri amissio, vel Victoriæ reportandæ Iactura. Cùm ergo, vt supponimus, Festo die commoda Bellandi opportunitas ad Victoriam assequendam sese offerat, non est cur ratione Festi diei, teneantur Milites, ac Duces à Bellando abstinere. Ratio à priori.

7 RESPONDETVR *Tertiò:* Extrà prædictos Casus necessitatis, non fore peccatum, *saltem mortale*, Pugnare in die Festo, modò Missa audiatur. Ità Caietanus, Valentia & Alij. Tertia Responsio.

Probatur; Quia pugnare non est aliòqui opus seruile, cum à Principibus etiam exerceatur; nec multò magis distrahit mentem à diuinis, quàm alia quædam, quæ absque peccato mortali fieri solent diebus Festis in celebratione nuptiarum; Ratio.

vt Hastiludia, Choreæ, &c.

Missa ante Prælium audienda.

Diana.

Rodriq.

Immò putat Diana, *par.4.tract. 4.resol.229.* contrà Rodriquez, *Summ. par.1.cap.126.num.10.* Etiam seclusa necessitate, *nec Veniale* quidem peccatum esse, Festo die Bellare, si Missa audiatur: Eadem ratione, quia scilicet *Bellare* non est *opus simile*. Nec benè ait Bañes, Bellum distrahere à Pietate, & Deuotione, quibus in die Festo vacandum est: nàm potiùs *abstrahit à peccatis*, quibus Milites in otio vacare, vt plurimùm solent; vt ait Molina *tom.1. tract.2. disp.111.*

Molina.

Milites Festo die Bellantes, an eximantur a debito audiendi Sacrū?

8 Missa verò debet quidem audiri, si eius auditio præparationi ad Bellum, nec minimùm nocet: Si verò Milites, nè se accingant, vt pugnent; vel Sacerdotes, nè Militum Confessiones accipiant (opus tunc temporis magis necessarium) impediat, ab ea audienda excusantur; vt docet Dunallius *2.2. quæst.16. art. vlt.*

Dunallius

Quarta Respōsio.

9 RESPONDETVR *Quartò*: Licitum quoque esse reliquis anni temporibus, Prælium inire, etiam extrà prædictos Casus necessitatis. Nec obstat Alexandrum III. sub grauibus pœnis, & Excommunicationis comminatione; vt patet *in cap. de Tregua, & Pace*, præcepisse abstinendum esse à Pugna à Quarta Feria post occasum Solis, vsque ad Secundam Feriam in ortu Solis; & ab Aduentu Domini, vsque ad octauam Epiphaniæ: & à Septuagesima; vsque ad octauam Paschæ: nàm Decretum hoc Alexandri, non fuit vsu receptum; vt notat etiam *Glossa, in dicto cap. Treguas*, & reliqui DD. communiter.

Alex. III.

Quadragesima, & Aduentus tempore etiam Bellare licet.

Missam audiant Milites prœliaturi.

10 Porrò, quàmuis necessitate postulante ab obligatione audiendi Sacrum, eximantur Milites; vt cum præcitatis Doctoribus diximus: Cōsultum tamen erit Militibus, totiusque Exercitus Imperatori, antequàm manus conferant, *Sacrificio* interesse, ac supplici prece à Deo exposcere, vt exaudiat eos *in die tribulationis*, hoc est, *in die Prælij*: nàm vt benè Agellius interpretatur: *Dies tribulationis, dies Prælij vocatur*: Israëlitarum more Deum rogent, vt *mittat eis auxilium de Sancto, & memor sit Sacrificij*; erat enim mos Israëlitico Populo (verba sunt nostri Doctissimi Agellij Coment. *in Psal.19.*) vt antequàm Prælium inirent, Sacrificium offerrent. Qui mos etiam ex vero Dei cultu acceptus est à Gentilibus, & in Superstitiones suas traductus, vt sæpissimè in eorum Historijs legitur. Fuisse autem id in more Israëlitatum positum, ex verbis Saul Regis *1. Reg.13.* intelligimus: *Nunc*, inquit, *descendent ad me Philisthijm, & faciem Domini non placaui: necessitate compulsus obtuli holocaustum.*

Agellius.

Prælium tribulatio appellatur

Psal. 19.

Mos sacrificandi ante præliū.

1 Reg. 13.

11 Ex hac igitur ante Prælium offerendi Sacrificium consuetudine, admonentur Duces, ac Milites, ante Prælium, Sacrificio interesse; ipsi enim Adstantes etiam quodammodò Sacrificium offerunt, nedùm pro eis offertur; iuxtà illa Sacerdotis ad Deum verba in Missæ Canone: *Pro quibus Tibi offerimus, vel qui Tibi offerunt hoc Sacrificium laudis, pro Se, Suisque omnibus, pro Redemptione Animarum suarum: pro Spe Salutis, & Incolumitatis suæ.* Ex huius ergo Psalmi loco; *Memor sit omnis Sacrificij tui*, inquit Agellius, *discendum est Christianis Regibus, quid Illis ante bella suscipienda faciendum sit, & præcipuè cùm ad dimicationem vltimam, & manuum consertionem ventum est: Precibus nempè, Sacrificijque expiatione, ac litatione Deo supplicare: nec tam in armis, quàm in Dei Ope Spem ponere: vt ità mittat eis Dominus auxilium de Sancto, de Cælo, & loco Gloriæ suæ: Tribuat eis secundùm cor eorum, & omne Cosilium eorum confirmet: quem optant prælij exitum, tribuat; & quod animo perceperunt, & cogitarunt, confirmet: omnesque petitiones eorum impleat, fausto prælij euentu eis concesso.*

Memor est Dominus Sacrificij, cui milites interfuerūt.

12 Cumque hùcusque calamus

Milites à rapinis coërcendi.

excurrerit, libet hìc Exercituum Imperatores admonere, vt Milites suos, & à cœteris criminibus, & præserrim à rapinis, in quas proni sunt Milites, coërceant. *Sufficit Militia Malitia sua*, quæque ex se continuò damna parit, vt meritò tristi auena cecinerit Ille

(sus?
Quis fuit horrendos, primus qui protulit en-
Quam ferus & verè ferreus ille fuit.
Tūc cades hominū generi, tunc prælia nata.
Tūc breuior diræ Mortis aperta via est.
At nihil ille miser meruit: nos ad mala nostra
Vertimus, in sauas quod dedit ille feras
Diuitis hoc vitium est auri.

Aloysius Nouar.

13 Ad hāc rē è Nostratibus Pater Aloysius Nouarinus, *in Electis Sacris lib. 3. c. 12.* In Militarem licentiā inuectus: Vix, inquit, exprimi potest quantas inuehat calamitates, quanta afferat damna, non coërciti Militis audacia, temeritas, insolentia: nec castitas, nec opes, sæpè nec Vita tuta est, vbi Militum Exercitus adest; inuadunt omnia, omnes infestant, domus expilant, conuicia; & Iniurias adijciunt, vt Innocens esse videatur, qui placidè, ac quadam Vrbanitate nocet. Denique *Militia Malitia*, non solùm nomine, sed etiam re cognata est: Sæpè *Malus*, qui *Miles*, & Malitia ibi regnat, vbi Militia. Hinc illud *Isaia 40. vers. 2. Completa est Malitia eius*, ex Hebræo legitur: *Militia eius*, vt nimirùm ostendatur cognatam esse Militiæ Malitiam.

Militum gladijs annuli sigillum impressit.

14 Cum igitur tàm proni ad prædas, ad rapinas Milites sint, tàm veloces ad aliorum damna excurrant, probè illi Duces, Principesque agunt, qui illorum insolentiam coërcent. Hinc illud recensitu dignum, quod de *Pompeio* narratur, qui in Siciliam cum Exercitu missus, cum audisset suos Milites ab itinere diuertentes, omnia temerè rapere, omnes infestare, grauissimè puniuit, & cùm aliquos præmitteret, eorum *gladijs annuli Sigillum impressit*, nè quempiam læderent, vt dùm exerere gladios non possent, eorum insolentia comprimeretur, & modestiæ vagina, Militaris sæuitia, ac inhumanitas contineretur, nè in aliorum damnûm erumperet.

Admonitiuncula ad Exercituū Duces

Digna res, quæ in exemplum cat, & quam Christiani Duces, probique Principes, ac Reges imitentur: bonus Miles, qui sub Modestiæ, Innocentiæ, ac Iustitiæ Vexillo pugnat, à rapinis abstinet, sed opportuniùs Dei timor pro gladij signaculo erit, hic corde altè imprimatur, & licentiam omnem, omnem sæuiendi libidinem, omnem sæuitiam cohibebit.

Hæc ex Patre Aloysio pauca delibare libuit, ad Militum, ac Ducum documenta, ac prætereà, vt meum hoc exile, ac tenue Opusculum, tanti Viri doctrina, ac nomine locupletaretur, ac cohonestaretur. Comperta est enim omnibus dicti Patris Doctrina, de Literaria Republica tàm benemeriti, quippè qui hactenùs in lucem edidit Vndeuiginti Tomos iustæ magnitudinis, seù in folio, vt dicunt, omnes solida, varia, sacraque Doctrina refertos, præter duodetriginta Pia Opuscula, Italicè, ac Latinè conscripta. Multa prætereà iàm parata habet, & in diem componit Volumina, quæ si lucem, vt spero viderint, lucem ipsi luci erant additura.

Virgil. Aeneid. lib. 9.

Macte noua virtute animi, sic itur ad astra

Aloysi: perge tuis Lucubrationibus Literariam Rempublicam illustrare, cœterosque tuo exemplo excita Nostrates, ad edenda citò in lucem, quæ in vmbra, ac tenebris lucubrare nituntur.

QVÆ-

QVÆSITVM VI.

An ad terminandum Bellum, liceat in Bellico Conflictu occidere eos, qui sunt, aut præsumi debent, esse Innocentes?

SVMMARIVM.

1 *In Iusto bello, quinam ex aduersaria parte sint Innocentes?*
2 *Mercatores, an etiam censendi sint Innocentes?*
3 *Innocentes in iusto bello, per se, directe interficere non licet.*
4 *Ex Sacris litteris prohibitum est, Infantes, ac Mulieres occidere in Bello.*
5 *Innocentium occisio ad nullum iusti belli finem assequendum conducit.*
6 *Pueros interficere non licet, ex eo, quod timeatur, eos postquam adoleuerint, bellum esse inituros, ac Pacem turbaturos.*
7 *Nonnulla Scripturæ testimonia expenduntur, quæ huic doctrinæ videntur aduersari.*
8 *Cur Deus præceperit Iosue, vt ex Ierichontinis, tam Fœminas, quàm Paruulos occideret.*
9 *Cur idem præceperit fieri contra Amalechitas, itàut destrui iusserit vniuersam eorum substantiam, etiam Infantes, Mulieres, ac Iumenta &c.*
10 *Innocentes per accidens, & præter intentionem interficere, in quo casu liceat?*
11 *Cur aliquando eos, qui Innocentes videntur in aliquo delicto, permittat Deus, non secus ac Nocentes puniri?*
12 *An expugnare liceat aliquam arcem, vbi plures sunt Innocentes, quàm Nocentes?*

1 SVPPONIMVS, cùm Iustum Bellum geritur, non omnes ex aduersaria Parte Nocentes esse, nec præsumi debere. Hi autem sunt Infantes, Mulieres, Religiosi, nisi obstaret contrarium de aliquibus istorum, vt si Mulier aliqua, vel Religiosus, aut Clericus pugnans inueniretur. Præter hos autem, sunt etiam vt Innocentes præsumendi Alij, quos enumerat Pontifex Alexander III. *in cap. Innouamus, extrà, de Tregua, & Pace*, vbi dicit: *Innouamus, vt Presbyteri, Monachi, Conuersi, Peregrini, Mercatores, Rustici, Euntes, & Redeuntes, & Animalia, quibus arant, & semina portant ad agrum, securitate congrua lætentur.* Quibus adduntur etiam *Legati, siue Oratores, in Canon. Paternarum. 24. quæst. 3.* — Innocentes quinã censeatur. — Clerici ac Religiosi, an sint Innocentes?

2 Nec tamen per *Mercatores*, putat Caietanus *in Summa, verb. Bellum*, Debere hic intelligi eos, qui sint *Ciues* in hostium Republica, sed qui transeunt importantes aliqua Mercimonia. Nàm *Mercatores Incolæ*, non sunt, quòad hoc melioris conditionis, quàm *Artifices*: vt rectè inquit Caietanus, *loc. cit.* & Valentia, *tom. 3. disp. 3. q. 16. de Bello. punct. 3.* His positis. — An etiam Mercatores censendi sint Innoc. — Caietan. — Valentia.

3 RESPONDETVR *Primò* ad Quæsitum, licitum non esse in Bellico Conflictu, *per se, directè, & ex intentione*, occidere eos, qui sunt, aut præsumi debent *Innocentes*. Ità communiter Doctores, Victoria, Valentia, Siluester, Emmanuel Sà, Reginaldus, Turrianus, Becanus, Laymann, & plures Alij, vbi de Bello tractant. — Prima Responsio ad Quæs. Innocentes non licet interficere — Victoria. — Valentia. — Siluester. — Emman. — Turrianus — Becanus. — Reginald — Layman.

4 Probatur *Primò ex illo Deuteron. 20. Cùm tradiderit Dominus Deus tuus Ciuitatem in manu tua, percuties omne, quod in ea generis Masculini est, absque Mulieribus, & Infantibus.* — Prima ratio. — Deut. 20

5 Probatur *Secundò*: Quia talis Occisio ad nullum ex Belli finibus, quos Doctores ponunt, assequen- — Secunda ratio.

dum,

dum, directè, & per se occidi possunt. Non enim ob satisfactionem, vel recuperationem rei ablatæ, vt patet: Neque etiam propter Iniuriæ vindictam; Nàm neque aliqua culpa ipsorum Innocentum propria, *vindicari* eorum morte potest, cùm sint Innocentes, vt supponimus: Neque etiam aduersariæ Reipublicæ, cuius Innocentes sunt Partes. Nàm Respublica non debet puniri in suis Partibus, nisì secundùm id, quod subest Dominio (saltem vniuersali) & ordinario Iuri Reipublicæ: Tale autem non est Ciuium Vita, cùm de illa non possit Respublica statuere, nisì fortè in aliquo rarissimo casu pro Salute communi.

Obiectio.

6 Sed dices *Primò*: Quàmuis tales Pueri, v.g. sint eo Belli tempore Innocentes, nihilominùs si eis Vita donetur, poterunt, cùm adoleuerint, iniustè Bellum mouere contrà aduersariam Partem Victricem, ac Pacem turbare; ac proindè vt stabiliùs firmetur in futuro Pax, licere videtur, eos Innocentes occidere.

Responsio.

Respondetur: Si Pacem per Innocentes aliquandò turbandam fore timeatur, posse huic periculo aliter occurri, absque eorum occisione, redigendo nimirùm eos in *Seruitutem*, vel Captiuitatem, quod saltem Iure Gentium in Bello licet. Ob hanc rationem meritò dixit Franciscus Victoria, *in Relectione de Iure Belli num.* 38. Intolerabile sibi videri, si in Bello contrà Saracenos, ideò interficiantur eorum Infantes, nè fortè posteà Adultiores facti, repugnent Christianis, exemplo Maiorum suorum. Potest enim aliter huic periculo occurri, vt dictum est.

Franc. Victoria.

Altera obiectio.

7 Dices *Secundò*: Deum præcepisse Iosue, vt Ciuitatem Iericho, omnesque Habitatores funditùs deleret, ac occideret; & ità Deo præcipiente, ac adiuuante, Exercitus sub Duce Iosue, *cœperunt Ciuitatem, & interfecerunt omnia, quæ erant in ea, à Viro, vsque ad Mulierem, ab Infante, vsque ad Senem. Boues quoque, & Oues, & Asinos in ore gladij percusserunt. Iosue 6.*

Iosue 7.

Pariter, 1. *Reg.* 15. præceptum est Sauli, vt Amalecitas perderet, absque vllo, seù Puerorum, seù Mulierum, cæterorumque Innocentium discrimine. *Hæc dicit Dominus Exercituum, Vade, & percute Amalec, & demolire vniuersa eius: Non parcas ei, & non concupiscas ex rebus ipsius aliquid, sed interfice à Viro, vsque ad Mulierem, & Paruulum, atque Lactentem, Bouem, & Ouem, Camelum, & Asinum.* Non videtur ergo alienum esse à Iustitia, & Charitate, *Innocentes* quoque in Bello Iusto *occidere*; quandòquidem id Deus præceperit; non enim si hoc intrinsecè malum, & Iniustum esset, præcepisset vnquàm Deus, immò nec præcipere potuisset.

1. Reg. 15

Solutio.

8 Respondetur ad hæc, & similia Sacrarum litterarum testimonia, fuisse id specialiter præceptum à Deo. Nam quòad *Primum*, respondet Abulensis *in cap.* 6. *Iosue*, Deum ideò præcepisse occidi etiam fœminas, pueros &c. quia Ierichontini erant de Chananæis, quorum terram accepturi erant Israëlitæ, ideò tenebantur occidere omnes, tàm pueros, quàm fœminas &c. id enim fuit illis specialiter à Deo præceptum, *Deuter.* 20. *De ijs Ciuitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omninò permittes viuere; sed interficies in ore gladij, Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Pharezæum, & Heuæum, & Iebusæum. Sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, nè fortè doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt Dijs suis &c.* Nec obstat, Deum præcepisse occidi tantùm viros, reseruari autem pueros, & fœminas &c. nam hoc intelligendum erat, quando pugnabant contrà aliquam gentem, quæ esset extrà terram Chanaan, vt exprimitur ibi: *Sic facies*

Cur Deus præceperit Pueros ac Fœminas interfici in Iericho?

Abulens.

Deut. 20.

cies cunctis Ciuitatibus, quæ à te procul sunt, & non sunt de ijs Vrbibus, quas in possessionem accepturus es. Deuter, 20.

Rabanus. 9 Quòad *secundum*, Respondetur ex eodem Abulensi, & Rabano ibi, quòd ideò Deus iussit occidi, ac destrui Pueros, Fœminas & Iumēta Amalec, quia iam olim minatus erat Deus Amalec, deleturum se memoriam eius de sub cælo, eò quòd pugnauerit contrà Israëlitas in Raphidim; vt habetur Exod. 17. nam postquàm fugauit Iosue Amalec, *Dixit Dominus ad Moysen, scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Iosue, delebo enim memoriam Amalec sub Cœlo.* (Exod. 17.) Si autem Pueri, Fœminæ, aut Iumenta reseruata fuissent, non fuisset penitùs deleta *memoria Amalec*. Non ergo inferre licet: Ex eo, quòd Deus præceperit occidi ex Amalecitis, ac Ierichontinis etiam Pueros, Fœminas &c. ideò in quolibet iusto bello, id non esse à charitate alienum, nam in quolibet alio bello, nec erit eadem ratio, nec speciale Dei præceptum &c.

Innocentes peraccidens, & præter intentionē, an liceat interficere? 10 RESPONDETVR *Secundò* ad Quæsitum, licitum esse in Bello Iusto *per accidens, & præter intentionem* Occidere Innocentes. Ità Victoria, *de Relectione Belli num.* 34. Siluester, & Caietanus, *verb. Bellum.* Couarruuias, *Regula Peccatum. par.* 2. §. 3. *num.* 4. Molina, *disput.* 119. Becanus, *quæst.* 11. Valentia *loc. cit.* Laymann, *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 12. *num.* 11. & Alij. Quod tamen intelligendum est, dummodò ità terminandi Belli necessitas postulauerit, ac communis boni ratio exegerit, vt si v.g. nequeat Arx quæpiam, aut Ciuitas expugnari, nisi diruatur, aut incendatur, & ideò etiam aliqui Innocentes, qui sint in illa, pereant.

Victoria. An liceat expugnare arcem, in qua plures sint Innocentes, quam Nocentes? 11 Aduertendum tamen est, vt rectè admonet Victoria, *vbi suprà, num.* 37. Si non multum referret ad finem Belli, sic expugnare aliquam Arcem, vbi essent *Multi Innocentes*, & pauci Nocentes, non licere id facere; Nàm malum, quod ex morte tot Innocētium sequeretur, præponderaret exiguo illi emolumento ad finem Belli consequendum, quod afferret talis expugnatio Arcis. Et semper est cauendum, nè maiora damna per Bellum inferantur, quàm bonum sequatur.

12 Hic autem obiter nota, Deū aliquando permittere, Innocentes non secùs ac Nocentes puniri, etsi enim hic, & nunc, in aliquo delicto culpa vacent, puniuntur tamē propter alia eorum peccata; id quod in simili aduertit Chrysostomus, Antiochenum Populū alloquens *hom.* 3. vbi sic ait. *Nè igitur dicamus, quòd crimine carens ille ceciderit, alter verò facinoris auctor effugerit; Innocens enim punitus, aliorum peccatorum pœnas luit, & qui nunc effugit, nisi mutatus fuerit, in alio capietur laqueo:* & paulò post subdit. *Et hoc manifestum est ex Fratribus Ioseph: cùm enim illi iustum vendidissent, & tredecim anni præteriissent, puniri metuentes, & de vita timentes, peccati recordati sunt, & inter se dicebant: Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum &c. Gen.* 42. (Innocentes, cur permittat Deus simul cum Nocentibus puniri? Chrysost.)

SECTIO X.

DE QVINTA DVELLI SPECIE,

HOC EST,

De Duello Terminatiuo Belli.

QVintam hanc Duelli Speciem ad dirimenda Bella inuentam, experimento comprobatum est, necessariam, atque vtilem quandòque fuisse; Siquidem paucorum Mili-

tum

tum discrimine, totius Exercitus incolumitati consulitur; breuique temporis interuallo, quæ diù traherentur Bella, dirimuntur. Bella enim, vt facilè inchoantur, ità difficillimè ad finem trahuntur; Siuè (vt cum Sallustio loquar) *Omne Bellum sumitur facilè, cæterùm ægerrimè desinit. Non cuius in potestate initium, eius & finis est.* Ideoque opportunum fore videtur, vbi commodè fieri poterit, inito Duello; Bellum dirimere, vnumque, aut alterum Militem pro toto mori Exercitu, nè cæteri pereant Commilitones. An ergo huiusmodi inire liceat Duellum, præsenti examinandum est Sectione: Locum autem Questio habet in Bello Iusto, quod ad Duelli Iustitiam summoperè conducit, immò ad reportandam ex Duello Victoriam, iuxtà illud:

Sallustius in Iugurth

Frangit, & attollit vires in Milite causa:
Quæ nisi iusta subest, excutit arma pudor.

Propertius 4. Elegia 6

Quod & clariùs expressit Bernardus; *Si bona*, inquiens, *fuerit causa Pugnantis, Pugnæ exitus malus esse non potest: sicut nec bonus iudicabitur finis, nisi causa non bona, & intentio non recta præcesserit.* Sed iàm rem ipsam aggrediamur.

Bernardus de noua Militia.

QVÆSITVM I.

An liceat Bellum terminare Duello?

SVMMARIVM.

1 *Iniustum bellum non licet Duello dirimere.*
2 *Bellum iustum, sed vindicatiuum, neque licitum est dirimere Duello.*
3 *Duellum inire non licet ad dirimendum bellum defensiuum.*
4 *Bellum iustum dirimere Duello, in quo casu liceat?*
5 *An iustè belligerantibus liceat etiam in aliquo casu prouocare ad Duellum?*
6 *Duellum subire non licet parcendo multitudini &c. iuxtà Caietanum.*
7 *Duellum acceptare ad terminandum iustum bellum, in quo casu liceat, ex Caiet.?*
8 *An etiam liceat aliquando prouocare ad Duellum?*
9 *Diluuntur Opposita.*
Princeps redigendo bellum in Duellum, non inducit hostilem partem ad malum, sed ad euitanda maiora belli mala, eligit minus malum.
10 *Innocentium vitam periculo mortis exponere in Duello pro communi bono Reipublicæ, an liceat?*
11 *An liceat Principi iustè belligeranti non se obligare ad defendendos suos, si vincantur ab Aduersarijs in Duello?*

1 RESPONDETVR *Primò* ad Quæsitum: *In Bello Iniusto, & Illicito*, licitum non esse *Duello* dirimere *Bellum*. Ratio est, quia cùm in tali euentu *Duellum* esset *Iniusti, ac Illiciti Belli Pars*, Ipsum quoque Illicitum, ac Iniustum censeretur.

Prima Conclus. Iniustum dirimere non licet Duello.

2 RESPONDETVR *Secundò*: In Bello *Iusto*, sed *Vindicatiuo*, Illicitum quoque tale *Duellum* esse. Ratio est, quia qui authoritate publica Iniuriam vindicat, debet esse velut Agens respectu puniendi. Quarè instar Agentis naturalis debet esse multò fortior, itàut quasi certa sit Victoria. Quod in Singulari Certamine non reperitur, quia, vel par est vtriusque Conditio, vel multa possunt, ac solent accidere, vt ipse etiam, qui valentior videtur, succumbat. Ità Caietanus, 2.2. *qu.* 95. *art.* 8. *circà solutionem ad* 3. *in causa* 5.

Secunda Concl. Bellum vindicatiuum non licet Duello dirimere.

Caiet.

Valentia, *tom.* 3. *disp.* 17. *punct.* 1. *in causa* 1. & Sanchez *tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 39. *num.* 15.

Valentia. Sanchez.

3 RESPONDETVR *Tertiò:* Neque in *Bello defensiuo* licere Duellum inire ad dirimendum Bellum; nàm etiam *in Bello defensiuo* imitari oportet Agentia Naturalia in quãtùm fieri potest, quæ meliori, & efficaciori modo possibili, contrarijs resistunt: At est inefficax, & debilis resistendi modus per vnum, quem facillimè contingit vinci. Quarè iniquè communis Defensio vni commissa, tali periculo exponeretur. Ità præcitati Doctores.

Tertia concl. Bellum defensiuum neque licet Duello dirimere.

4 RESPONDETVR *Quartò*, Licere in *Bello Iusto*, Duello dirimere Bellum, in eo casu, quo Princeps Iustè belligerans videt Se viribus destitutum ad Bellum commune, & fore, vt eo indicto succumbat: & si Duello rem terminandam committat, est Victoriæ Spes; inito nimirùm priùs pacto inter vtramque factionem, vt causa per Prælium decidenda, paucis vtrinque pugnaturis, aut duobus decidenda committatur; itàut eius partis sit Victoria, cuius Milites vicerint. Ità Caietanus *loc. cit.* & *in Summa verb. Duellum.* vbi Armilla *num.* 1. Emmanuel Sà *num.* 1. Nauarrus *Summa Latina*, & *Hispana*, *cap.* 11. *nu.* 39. & *cap.* 15. *num.* 9. Minchaca, *in Controuers. Illustr. lib.* 1. *cap.* 48. *num.* 19. Azebedo, *lib.* 8. *Recopilat. tit.* 8. *lib.* 10. *num.* 13. Delrius, *lib.* 4. *Disquis. Magic. cap.* 4. *quæst.* 4. *Sect.* 2. *ad finem.* Nauarra, *lib.* 2. *de Restit. c.* 3. *in* 2. *part. dub.* 13. *in noua editione, n.* 294. Valentia, *loc. cit. versic. Talis autem casus.* Sanchez, *loc. cit. num.* 16. Peregrinus, *de Duello, quæst.* 2. *nu.* 16. Hurtadus, 2. 2. *disp.* 170. *Sect.* 17. §. 147. qui etiam citat Serarium, *in* 1. *Reg.* 17. *concl.* 2. Suarez, *disp.* 13. *Sect. vlt. num.* 8. Becanum, *cap.* 26. *quæst.* 1. *n.* 3. & Filliucium, *tom.* 2. *tract.* 29. *nu.* 142. atque Alciatum, Socinum, Ferretum, Lignanum, Castillum, & Antonium Massa, doctissimos Iurisperitos, qui cum præcitatis Theologis conueniunt ad asserendum, licere in casu posito, Bellum terminare Duello.

Quarta concl. Duellum inire ad dirimendum bellum in quo casu liceat?

Caietan. Armilla. Sà. Nauarr. Minchaca. Azebedo. Delrius. Nauarra. Valentia. Peregrin. Hurtad. Serarius. Suarez. Becanus. Filliucius. Alciatus. Socinus. Ferrettus. Lignanus. Castillus. Massa.

Huius Sententiæ Fundamentum est, quia in casu posito, Bellum integrum, vt supponimus, est Iustum; ergo etiam Duellum, vtpotè talis Belli Pars. Idque confirmatur, quia Iustè Belligerans Ius habet ad integrum hostilem Exercitum, singulosque eius Milites impetendos; ergo &c.

5 RESPONDETVR *Quintò:* Iustè Belligerantibus licitum esse in posito casu, etiam *prouocare*, nedùm oblatum *acceptare Duellum.* Ità Caietanus, alijque præcitati Doctores. Et Ratio est, quia licet Iustum Bellum gerentibus *prouocare* Hostes ad Pugnam, eisque Prælium *offerre:* ergo licet etiam *prouocare* eos ad Monomachiam, quandò id censuerint expedire ad Victoriam consequendam: Etenim Iustus Belligerator habet Ius ad alium puniendum pro Iniusto Bello, eiusque causis. Vndè ex parte Hostis, nullus ei potest subesse scrupulus: ex parte verò ipsius, potest etiam scrupulus euelli, quia pro vtilitate publica potest se exponere Morti: potest item Certamen inire, seruatis legibus prudentiæ, nè temerè congrediatur cum eo, quem non speret prudentèr superare: petita item facultate à Duce, qui illam possit dare, vt benè aduertit Hurtadus *loc. cit.*

Quinta concl. An liceat etiam prouocare &c

6 Hæc omnia complexus est *loc. cit.* Caietanus, vbi *Quintam*, seù *Speciem*, seù *Causam Duelli* explicans: Quinta causa, inquit, est *Indulgentia Multitudinis*, quandò scilicet inter duas Patrias est Bellum, & *parcendo Multitudini*, resoluitur de consensu partium, totum Bellum in Duellum, vt legitur de Cosdroë filio, & Heraclio in legenda Exaltationis Sanctæ Crucis. Ob hanc siquidem Causam non est licitum subire Duellum. Et Ratio est, quia declinatur à Natura

Confirmatio præcedentis doctrinæ ex Caietano.

Belli ex vna parte Iusti, ad Naturam Duelli, quod rationi rectæ aduersari patet ex antedictis.

7 Fateor tamen (subdit Caietanus) quòd in casu, quo Pars habens *Iustum Bellum*, cognoscit vires suas, & quòd oportet, aut confligere, & succumbere; aut *acceptare Duellum*, quòd licitè *acceptat Duellum*. Transfert enim quasi *certum* casum in *dubium*, & in spem Victoriæ, vtendo omnibus suis viribus.

An etiam liceat prouocare ad Duellum &c.

8 Nec solùm licitum est tali parti in prædicto necessitatis articulo constitutæ *acceptare*, sed etiam *prouocare* tale Duellum, *resoluendo Bellum in Duellum*; quoniam ex parte Sui vtitur omnibus viribus suis, meliùs in Duello, quàm in Bello, & propterea non peccat. Ex parte verò alterius partis supponitur, quòd habeat Bellum Iustum, & non solùm ille, qui in Duello comparebit, sed omnes parati sunt ad inuadendum iniustè Patriam, vel Exercitum, Personas, &c. Ac per hoc offerendo Duellum, abducuntur à maiori malo, auferendo materiam maioris mali, non vt faciant totum hoc, scilicet minus malum, sed vt facturi malum, peccent minùs, quod est officium Angelorum; vt patet de decem Viris, qui occisuro eos, obtulerunt, vt acciperet suos Thesauros. Hæc Caietanus.

Soluuntur Opposita.

Primum argum.

9 Obijcies *Primò*: Princeps Iustè belligerans non potest *offerre Duellum* alteri parti hostili, Iniustè belligeranti; quia hæc Pars non potest illud sinè peccato *acceptare*: ergo non potest Princeps licitè *prouocare* ad Duellum, quia induceret ad peccandum.

Solutio.

Respondetur, Principem non *prouocare*, neque *inducere* hostilem partem ad *malum*, sed ad *minus malū*; ipse enim directè petit Ius suum, quod quia altera pars instructo Bello reddere tenuit, potest ipse ad vitāda maxima Belli discrimina, petere, vt *maius* Belli *malum* in *minus malum*, quale est illud Duelli, vbi paucorum Vita discrimini exponitur, commutetur.

Secūdum argum.

10 Obijcies *Secundò*: Nefas est Innocentes *Mortis periculo Exponere*: sed ad dirimendum Iustum Bellum Duello, Innocentum Vita *mortis periculo exponenda foret*: ergo non licet Parti Iustè belligeranti, Bellum terminare Duello.

Solutio.

Respondetur, Pro communi totius Reipublicæ Bono id fieri interdùm posse; nàm etiam in integro Bello, multò plures Innocentes *Mortis periculo exponuntur*. In indiuiduo tamen cauendum est, nè sinè magna causa fiat, & quòad fieri potest, periculum minuatur.

Tertium arg.

11 Obijcies *Tertiò*: Princeps Iustè belligerans adstringitur ad *non defendendos* suos, si vincantur ab Aduersarijs in Duello, aut sint in euidentissimo periculo: hoc autem videtur Militare contrà Ius Naturæ, quo tenemur *defendere Innocentes*.

Solutio.

Respondetur: Sicut *defendere Innocentem*, non est præceptum, quod pro semper obliget, sed tunc, cùm commodè fieri potest: ità è contrario obligare se ad *non defendendum Innocentem* in casu aliquo, non est intrinsecè malum, sed tunc licere potest, quandò cum ijs fit circumstantijs, vt prudenter censeatur quispiam, non posse illum defendere, quia videlicet non sinè magno, & communi incommodo defenderet: Ità verò est in proposito argumenti euentu; ergo &c.

QVÆ-

QVÆSITVM II.

Vtrùm Catholicus Princeps cum Hæretico, aut Pagano, aut Tyranno Bellum gerens, possit rem cõmittere Singulari Certamini?

SVMMARIVM.

1 *Responsio Negatiua.*
2 *Quid si æquè speraretur Victoria è Duello, ac è toto Prælio.*
3 *Licitum esset Bellum redigere in Duellum, si Catholici Principis Exercitus inferior esset hostili, & aliàs Catholicorum Militum clades immineret.*
4 *Quid si duo Principes contendant de aliqua Vrbe, & vterque æquè piè tractaturus est causam Religionis, Ciuium, &c. an scilicet in tali casu Princeps iustè belligerans, possit rem singulari certamini committere?*

Negatiua Responsio.

1 MIHI videtur *Negatiuè* Respondendum, ea potissimùm ratione; quia si Princeps Catholicus ab Hæretico, vel Pagano vinceretur, imminebit vtiquè Religioni periculum: vel si etiam à Tyranno superaretur, Statui victi Regni pernicies inferretur; ergo in tali casu, Singulari Certamini, totius Belli summa committi nequit.

In quo casu liceat Bellum redigere in Duellum?

2 Verùm, si æquè *de ineundo Duello*, ac *de toto Prælio* spes elucere t à ratione alienum non fore puto, *Bellum redigere in Duellum*. Quapropter, si eius Exercitus fortitudine, numero, dexteritate, locorum situ, bellandi peritia, aliaue de causa, est superior hostili, non potest tuta conscientia Singularis Certaminis aleam experiri, nisi benè omnibus perpensis, tantùm in suo speret Bellatore, comparato cum hoste, quantam spem habet in toto Exercitu, comparato cum hostili, quod benè obseruauerunt cum Caietano, Valentia *disp. 3. quæst. 17. punct. 1. vers. Tales autem.* Sanchez *lib. 2. cap. 39. num. 15.* Becanus, *cap. 26. quæst. 4. num. 1.*

3 Quòd si Catholici Principis Exercitus *inferior* esset hostili, & Catholicorum pertimescenda esset Militum *clades*, posset tunc *totius Belli* summa *Duello* committi; ac præsertim si in Milite Duellaturo maior spes consequendi victoriam, quàm in integro Exercitu videretur; quia tali Certamine Singulari, hinc multorum hominum cædes, illinc verò vnius hominis sanguine ad Victoriam velificari posset.

4 Quandò autem duo Principes pro aliquo Regno, vel Vrbe Bellum gerunt, & vterque æquè piè Religionis causam, Ciuitatis, ac Ciuium Iura, & Bona tractaturus est, poterit tunc Princeps iustè belligerans, quàmuis potiori Exercitu sit instructus, *Monomachiæ aleam subeundam* permittere; ad *bellicas* enim vitandas *clades*, potest in parte Iuri suo cedere, nè tàm multi in prælio pereant. Ità Hurtadus, *de Spe, & Char. vol. 2. disp. 170. sect. 17. §. 150.*

QVÆSITVM III.

Vtrùm Reges per se possint inire licitè Singulare Certamen ad Bellum dirimendum?

SVMMARIVM.

1 *Licitum non est Duellum inire ad dirimendum Bellum, si ex Regis nece, plura Regno immineant mala, quàm ex Prælio.*
2 *Secus autem, si grauiora Regni damna posset Rex euitare, & eadem spes eluceret ex Duello, ac ex integro Prælio.*

3 *Ad Duellum licitum est Regibus conuenire, quando absque tumultu committi potest, & aliàs Exercitus parati essent ad prælium.*

4 *Quod de Regibus asseritur, idem quoque de Exercituum Ducibus intelligendum est.*

VBIT quandoque cupido Reges, diuturnis Bellorum tumultibus fatigatos, tandem hostili cum Rege, *Singulari Certamine* dimicandi, vt conceptam animo Victoriam saltem proprijs vulneribus enitantur: sed an eis liceat talia committere Duella, dubium est inter Doctores.

Responsio cum distinct. 1 Equidem distinguendum existimo, vel *ex Regis nece* immineāt Regno *plura damna*, quàm *ex Prælio* cum integro Exercitu, & profectò non potest licitè inire Monomachiā; ex lege enim Charitatis, & Regij muneris cauere tenetur, nè Regnum plura, quàm necesse sit, pericula subeat.

In quo ea su non liceat tale Duellum inire? 2 Vel, si tali singulari certamine, *grauiora Regni dāna* Rex possit euitare, & prætereà tantam in *Duello*, quātam in *integro prælio* spem habeat, & tunc licitè potest inire certamen, vt

Alciatus. sentit Alciatus *lib. 1. de singulari certamine c. 3. n. 4.* laudās deindè *n. 8.* quod huiusmodi Certamen inter Petrum Aragonium, & Carolum Siculū ad componendā litem de Regno Siciliæ Condictū fuerit. Ibidem etiam apud Sarmatas, & Germanos in more positū fuisse asserit, vbi de Regno contenderetur, Reges ipsos ad singulare certamen adigere.

3 Prætereà hæc *Singularia Regū Certamina* licita esse opinor, quandò instructi iàm, ac ad arma parati sunt Exercitus. Itē quandò *sine tumultuantis Populi, aliorumque Principum frequentia*, conuenire possunt; tunc enim grauiora euitantur damna. Et sic cohonestari potest Caroli V. *prouocatio*, *ad Singulare Certamen* Galliæ Regem Franciscum lacessentis. Ità Hurtadus, *de Spe, & Char. vol. 2. disp. 170. sect. 17. §. 153.* Hurtad.

4 Quod autem de *Regibus* dictum est, idem de Exercituum *Ducibus*, quorum sæpè ex morte, vel vita, totius Exercitus victoria, vel interitus pendere solet, dicendum erit.

QVÆSITVM IV.

Vtrùm quandò Bellum resoluitur in Duellum, liceat ex parte vtriusque Duellantis, circumstantiam illam apponere, vt nullus ex Adstantibus opem alterutri ferat?

SVMMARIVM.

1 *Responsio affirmatiua.*
Commune bonum exigit, etiam inter hostes fidem seruari.

2 *Duellatori deuicto an liceat auxilium præstare?*

IDETVR non licere, cùm contrà Charitatem sit, Succumbenti non subuenire, quippè qui in extremo Vitæ periculo est constitutus, nisi ei succurratur. Ratio dubitandi.

1 Verùm *Affirmatiuè* Respondetur cum Sanchez, *lib. 2. cap. 39. num. 17.* Filliucio, *tom. 2. tract. 29. cap. 8. num. 150.* Hurtado, *de Spe, & Char. vol. 2. disp. 170. sect. 19. §. 160.* Licitè nimirùm acceptari posse conditionem illam. Ratio est, quia *commune Bonum* exigit, vt Fides seruetur etiam inter Hostes, præcipuè in re ad Duellum spectante, quàmuis *iniqua sit conditio illa*, ex parte Iniustè Bellantis; ob *commune* tamen *bonum* seruanda est: Et quàmuis non exprimeretur, ta- Responsio Affirmat. Sanchez. Filliuc. Hurtad. Ratio.

citè

citè tamen subintelligeretur in pacto resolutionis Belli in Duellum: Et ità ex Historijs habemus, semper fuisse seruatum, vt inter Horatios, & Curiatios tergeminos, & Alios.

2 Si verò altero Duellatore deuicto, intelligatur *controuersia satis composita*, potest illi *auxilium Defensiuum* præstari; non verò *Offensiuum*: ità tamen vt *Defensio*, futura non sit causa Rixarum, aut Offensionum, vt benè aduertit Hurtadus *loc. cit.*

SECTIO XI.

DE QVAESITIS IN ORDINE

Ad Sextam Duelli Speciem,

HOC EST,

Ad Duellum propriæ Vitæ, Bonorum, ac Diuini Honoris Defensiuum.

AD vltimam Duelli Speciem properanti calamo, noua succurrunt Argumenta malorum, nouæ parantur cædes, nouus propinatur sanguis, quem calamus bibendo, licitam contrà Inuasorem Bonorum, mortis sententiam scribat; hac enim ætate, quæ

— de duro est vltima ferro.
Protinùs irrupit vena peioris in æuum
Omne nefas, fugere Pudor, Verumque Fidesque;
In quorũ subiere locum fraudesq; doliq;
Insidiæque & vis, & amor sceleratus habendi.
— itum est in viscera terræ
Quasque recondiderat, Stygijsque admouerat vmbris
Effodiuntur opes, irritamenta malorũ.

Quarè mirum non est, alterum in alterius exitium conspirare, illiusque bona per vim inuadere: mirum non est, sit tot iàm prodierint Bella, ac Bellis peiora Duella. Verùm, etsi pro Vita tuenda, iniustum perimere liceat Aggressorem; impium tamen, ac erudele nimis videtur, Bonorum Inuasorem Neci dare, pro Temporalibus tuendis Diuitijs, quæ longè inferioris sunt ordinis, ac vnius hominis Vita, qua nihil est carius, iucundius nihil; immò pro qua seruanda, vel ipsæ Crœsi Opes erogarentur. Videndum est igitur in præsenti Sectione, an ad tuenda Temporalia Bona, Iniustos contrà Aggressores Arma liceat adhibere; hoc enim vnicum superest, pro vltima Duelli Specie examinanda, fundamentum iaciendum; Cætera verò hùc pertinentia ex iàm dictis patent.

QVÆSITVM I.

Vtrùm pro Defensione Bonorum, Inuasorem liceat occidere?

SVMMARIVM.

1 *Responsio affirmatiua cum communi ferè DD. sententia.*
2 *Ex Sacris Litteris ostenditur, licere ob defensionem bonorum, Furem interficere.*
Cur nocturnum Furem, nõ autem diurnum liceat interficere ex Sacris Litteris.
3 *In Foro exteriori, ab homicidio non ex-*

cu-

cusatur, qui Furem diurnum, & telo non se defendentem interficeret? An in Foro conscientiæ excusetur?

4 *Rationes aliæ ex Iure Canonico desumptæ.*

5 *An sola necessitas defendendi facultates sufficiat, ad hoc vt licita sit Furis occisio, an verò requiratur, vt simul adsit necessitas seipsum defendendi?*

Quomodo intelligenda sint verba illa Cap. Interfecistis Te, Tuaque liberando &c.

Intelliguntur disiunctiuè, iuxtà Caietanum.

6 *Coniunctio in dicto Canone apposita, intelligi etiam potest copulatiuè, non tamen copulatim, itaut æquè liceat pro se, ac pro facultatibus liberandis, furem interficere.*

7 *In Cap. Olim, approbat Innocentius, quòd Episcopus Tridoniensis, occupatores cuiusdam possessionis, vim vi repellendo eiecerit.*

8 *Contrà violentiam, ac iniuriam se tueri licet, ex Cap. Dilecto.*

9 *Ex Ciuilium Iurium Textibus, aliisque rationibus hæc affirmatiua responsio confirmatur.*

10 *Pro rebus minimis licitum non est Furem interficere.*

11 *Quinàm esse debeat rei valor, adhoc vt pro eius defensione, licitum sit Furem interficere?*

12 *Lex Charitatis an semper obliget, Vitam Proximi bonis temporalibus anteferre?*

13 *Cur in Cap. Interfecisti, habeatur, vt furem occidens, quamdiù vixerit pœnitentiam agat?*

14 *Cur leges decreuerint, diurnum Furem non licere interficere?*

Quandò aliud medium superest recuperandi facultates, non licet Furem occidere.

Furem diurnum, qui se telo defendit, cur liceat interficere?

1 FFIRMATIVE Respondeo cum communi Doctorum Sententia, ac præsertim D. Antonini, qui 3. *par. tit.* 4. *cap.* 3. §. 2. docet non solùm *pro rebus suis*, quemque posse Defensionem suscipere, Vim Vi repellendo, sicut pro sua persona, sed etiam *pro rebus apud se depositis, vel commodatis*, & pro rebus Amicorum, eos adiuuando: Caietani, *quæst.* 67. *art.* 7. Siluestri, *verb. Homicidium.* 1. *num.* 5. Io: Medinæ, *de Restitut. quæst.* 4. Soti, *lib.* 3. *quæst.* 1. *art.* 8. Nauarri, Molinæ *tom.* 4. *disput.* 16. Lessij, Vasquez, quos refert, & sequitur De Lugo *tom.* 1. *de Iust. & Iur. disp.* 10. *sect.* 9. aliorumque Doctorum, quibuscum omnibus, in hoc conueniunt plerique Iurisperiti, teste Siluestro, & Couarruuio. Est tamen hæc Sententia contrà Panormitanum, *in cap.* 2. *in cap. Suscepimus, de Homicidio: Glossam* 23. *in princip.* & Innocentium, quos refert Siluester, *verb. Excommunicatio*, 6. *casu* 9. *not.* 4. & *verb. Homicidium*, 1. *quæst.* 4. Scotum, *in* 4. *distinct.* 15. *quæst.* 3. *versic. Sed quis est Iniustus*; Qui negare videtur pro sola Defensione Bonorum, licere Inuasorem occidere; dicit enim, quòd non licet occidere Furem, nisi sit Inuasor, quia, inquit, præsumitur velle occidere, &c. Gersonem *in tract. de Euchar.* August. de Ancona *in Opusc. de Auctoritate Ecclesiæ*, Abulensem, *in cap.* 5. *Matthæi*. Est tandem contrà Couarruuium *in Clementina, Si Furiosus*, 3 *par. Relect.* §. *Vnico, num.* 6. vbi fusè præsenti examinata Quæstione, in eam tandem deflectit Sententiam; vt nunquàm existimet ob puram rerum Defensionem, licitum esse occidere, nisi cum simul admisceatur personæ periculum, & damnum; vt patet præcipuè *ex puncto, seù conclus.* 8. & 9.

2 Probatur tamen nostra Affirmatiua Sententia, *Primò*, ex Sacris Litteris, *Exodi* 22. *Si effringens Fur domum, siue suffodiens fuerit inuentus, &*

Responsio affirmat. D. Anton. Caietan. Siluest. Medin. Sotus. Nauar. Molina. Lessius. Vasquez. De Lugo. Couarr. Innoc. Siluest. Scotum. Gerson. Aug. de Ancon. Abulens. Couarr. Prima ratio ex Scriptura. Exod. 22.

accepto vulnere mortuus fuerit; Percussor non erit Reus Sanguinis. Quòd si orto Sole hoc fecerit, homicidium perpetrauit, & ipse morietur. Quod tamen non ideò tantùm dicitur, quòd *nocturnus* præsumatur venire *ad occidendum; diurnus* minimè: sed potissimùm, quia ea, quæ noctu subripiuntur, ordinariè Fure ignoto, recuperari nequeant, vt rectè docet Ioannes Medina *Cod. de Restitut. quæst.* 4. Ea verò, quæ interdiù, plerùmque possunt.

Interficiēs Furem, nō excusatur in foro externo.

3 Hinc, qui *furem diurnum, non se telo defendentem* interficeret, non excusaretur ab Homicidio *in foro externo; in foro* tamen *Conscientiæ* excusaretur, si non erat probabilis spes recuperandi; vel si recuperatio non erat certa, sed dubia, vt Sotus ait, quia non tenetur res suas perdere, aut probabili periculo exponere, vt Fur saluus sit.

Secunda ratio ex Iure Canonico.

4 *Secundò* Probatur, ex Iure Canonico, & I. *ex Cap. Interfecisti, de Homicidio.* vbi ex Pœnitentiali Romano dicitur: *Si autem sine odij meditatione, Te, Tuaque liberando, huiusmodi Diaboli membra interfecisti; si aliquid ieiunare volueris, bonum est tibi, & eleemosynas fac largiter.* Vbi indicatur, non esse necessariam Pœnitentiam, ac proindè hoc licitum fuisse; admonetur tamen ad Eleemosynas ad cautelam erogandas, nè fortè modum excesserit.

Explicatio præcitati Textus.

5 Licèt autem Aliqui velint interpretari verba illa, *Te, Tuaque liberando*, itàut non sufficiat necessitas liberandi Tua, nisi necesse etiam sit, Te ipsum liberare; verius tamen est, verba illa non intelligi *copulatiuè*, sed *disiunctiuè*, aliòquin nec sufficeret sola necessitas liberandi Te, nisi adesset necessitas etiam liberandi Tua Bona. Si autem sola necessitas liberandi *Te*, est quæ attenditur, frustrà additum est, *Tuaque*; cùm Defensio Bonorum nullo modo excuset. Ità Caietanus, 2.2. *quæst.* 67. *art.* 7. Aliud enim est *Copulatiuè*, aliud *Copulatim* accipere. *Copulatim* accipitur

Caietan.

nomen, cùm non vnumquodque per se, sed simul cum alio verificatur, vt cùm dico, *Omnes Apostoli sunt Duodecim*; non enim isti sunt duodecim, & isti sunt duodecim, sed omnes simul. At cùm *copulatiuè* accipitur, de singulis prædicatum verificatur, cum coniunctione tamen, vt cùm dico, *Omnis homo est animal*, sensus est, quòd hic est animal, & hic est animal, & vnusquisque est animal.

6 Sic ergo illa coniunctio *copulatiuè* est accipienda; itàut, cùm dicit, *Te, Tuaque liberando*, sensus sit, si interfecisti, *Te liberando*, non peccasti; & si interfecisti, *Tua liberando*, non peccasti; coniungit enim propositiones, non terminos tantùm. Aliàs si terminos tantùm coniungeret, & *in sensu copulato* accipienda esset, sequeretur, quòd ad solam Vitam tuēdam non liceret occidere, nisi etiam simul Res cum vita defenderentur; quod est ab omni ratione alienum.

7 Ex eodem Iure Canonico Probatur *II. ex Cap. Olim de Restitut. Spoliat.* vbi Innocentius III. approbat, quòd Episcopus Tridonensis Templarios, qui ipso ignorante, Possessionem occupauerant, Vim Vi repellendo, eiecerit. Aliæ rationes ex Sacris Can.

8 III. Probatur, *ex Cap. Dilecto. 6. de Sentent. Excommunicationis in 6. Cùm omnes Leges, omnia Iura Vim Vi repellere, cunctisque Sese defendere permittant, licuit vtique ipsi Decano (si prædictus Ballinus eum Bonis suis Mundanis iniuriosè spoliare, vel ea violenter occupare præsumpserit) contrà illius Violentiam, Iniuriamque Se tueri.*

9 Probatur *Tertiò, ex* Iure Ciuili, *l. Furem. 9. ff. Ad leg. Cornel. de Sicarijs, & l. 4. ff. Ad leg. Aquil.* Tertia ratio ex Iure ciuili.

Probatur *Quartò* varijs rationibus, Quarta ratio.

I. Quia Bona temporalia sunt ad vitam seruandam necessaria: ergo sicut licet Vitam tueri, ità etiam hæc, quæ Vitæ sunt necessaria, non

solùm præcisè, vt viuamus, sed etiam, vt conuenienter, & honestè viuamus.

II. Quia aliòqui daretur occasio Furibus, Viros Probos spoliandi; nihil enim ab illis esset tutum, si Defensio necessaria non posset obijci. Concessa autem Defensione, etiam concessa censetur Occisio, sinè qua sæpè non potest esse Defensio.

III. Quia plùs excedit Vita Spiritualis Aggressoris, Vitam temporalem tuam, quàm eius Vita temporalis, Bona externa tua: Si ergo potes defendere Vitam corporalem propriam, cum dispendio Salutis æternæ Iniusti Aggressoris, à fortiori poteris defendere Facultates tuas, cum dispendio Vitæ corporalis eiusdem Aggressoris. Nonnulla alia Argumenta afferunt alij Doctores, apud quos videri poterunt: Nos breuitatis ergo ea taciti præteribimus: quæ enim adduximus ad nostram probandam Sententiam sufficere putamus.

Pro minimis defendendis nō licet interf.

10. Aduertendum tamen est, non licere pro re minima Furem interficere; valdè enim iniquum foret pro pomo, vel etiam vno aureo fertiando, alicui Vitam auferre.

Quanti valoris esse debeat res, ad hoc vt licitè defendi possit cum occisione Furis?

11. Quanti autem valoris Res esse debeat, pro qua defendenda, licitum censeatur, Furem interficere, videri potest apud Dianam, *par.5. tract.4. resol.18.* vbi varias refert circà hanc Difficultatem, Doctorum Sententias. Aduerto tamen cum Lessio, *lib.2. cap.9. dub.11. num.68.* quòd si Tibi verteretur *probro*, nisi rem minimam Furi extorqueres, tunc posses *conari*, & si opus esset *occidere*: tunc enim non tàm *Rei*, quàm *Honoris* esset *Defensio*. Ità Lessius, qui pro hoc etiam citat Sotum.

Lessius.

Soluuntur Opposita.

Primum argum.

12. OBIICITVR *Primò*, ex lege & ordine Charitatis tenetur quis *Vitam* Proximi *Bonis suis temporalibus* anteferre: ergo licitum non est ob tuenda *temporalia Bona*, Furem occidere; hoc enim esset *sua Bona* præferre *Vitæ Proximi*.

Solutio.

Respondetur, lege Charitatis *corporalem Proximi Vitam, Rei meæ familiari* præferendam esse, vbi ille in necessitate est constitutus, *nec in sua est potestate*, periculum euadere; secùs verò, quandò *Voluntaria quadam iniquitate, & malitia*, in eo reperitur periculo.

Secund. arg.

13. OBIICITVR *Secundò*: Quia *in Cap. Interfecisti, de Homicidio*, habetur, vt taliter occidens, quandiù vixerit, *pœnitentiam* agat, ac proindè *deliquisse* putatus est.

Solutio.

Respondetur, illud fuisse *Consilium*, non verò *Præceptum*: erat enim ille Presbyter, ac proindè non valet inferri quòd deliquerit, ex eo quòd ei consilium detur pœnitentiam agendi.

Tert. arg.

14. OBIICITVR *Tertiò* Textus *in l. Furem ff. Ad leg. Cornel. de Sicarijs*, & *in l.4. ff. Ad leg. Aquil.* quæ delumptæ sunt, *ex leg. Duodecim tabularum*, cuius meminit Cicero pro Milone, vbi inquit, Quòd si duodecim tabulæ *nocturnum* Furem quoquo modo: *diurnum* autem si se telo defenderit, interfici impunè voluerunt. Quam etiam commemorat Quintilianus, *lib.5. de Oratore, cap.12.*

Cicero.

Quintil.

Solutio.

Furē diurnum, cur non liceat interficere?

Respondetur, *dictas Leges* intelligendas esse, quandò adest aliud remedium, facultates recuperādi, ideò enim dicunt, *Furem diurnum* non licere interficere; sed *nocturnum*, præsumitur enim rationabiliter, posse aliter recuperari ablata, Furem capiendo. Et hæc est ratio, quarè per leges licitum est diurnum Furem occidere, si se *telo defenderit* non modò quia cùm ille se telo defendit, vti

Furem ex se defendentē cur liceat occidere?

in-

interpretatur Couarruuias, iam non *de rebus*, sed *de persona offensa*, damnoque certetur; verum etiam, quia quandò non *se telo defendit*, est verisimile, quòd capi possit; ac proindè aliter, quàm occidendo, ablata recuperari poterant; *nocte* verò non posse, vt explicat Ioannes Med. *cap. de Restit. quæst.4. versic. est autem.*

QVÆSITVM II.

Vtrùm Furem fugientem liceat interficere?

SVMMARIVM.

1 *Prima sententia negatiua, duplici argumento munita.*
2 *Affirmatiuæ sententiæ adhæret Auctor?*
Fugiente Fure, adhuc durat inuasio rerum, si non personæ.
3 *Inutilis ferè esset rerum defensio, nisi licitum esset furem fugientem interficere.*
4 *Aliqui casus, in quibus licita est armata defensio contra Inuasorem bonorum.*
5 *Opposita sententiæ rationes soluuntur.*
Occidens Furem ob suarum rerum defensionem, in foro animæ excusatur:
In foro tamen exteriori difficile excusatur.
6. *Cur decreuerint leges, Furem diurnum, vel telo se non defendentem, non licere interficere?*
7. *Si res ablata recuperabilis esset per Iudicem; non liceret Furem interficere.*
Quandò aliud superest remedium, non potest dici inculpata tutela.
Quid si dubium esset, rem posse aliter recuperari, quàm Furem occidendo?

1 NEGATIVE Respondent Couarruuias, *in Clement. Si furiosus.* Mercadus, *de Restitut. quæst.4.* D. Antoninus, *3. par. lib.4. cap.3.* asserentes, licitum solummodò esse *in continenti*, vel cùm fur *parùm distat* à loco Aggressionis; *longè* tamen fugientem, non licere, vel persequi, vel tormento, aut sagitta transfigere. Ratio Mercadi est, quia cùm *longè abest*, nō est probabile, quòd ille rem meam acceperit; essetque occasio, vt vnusquisque proximum spoliaret, & occideret, dicens, se id facere ad suam rem defendendam. Ratio Couarruuij est, quia secundùm Iura tantùm rem meam defendere licet cum Proximi occisione, quandò & latro diurnus non est, sed *nocturnus*, & *se telo defendit*. Ille verò, qui *longè fugit*, *non se telo defendit*: ergo, &c. Prima sententia negatiua. Couar. Mercad. D. Anton. Prima ratio. Altera ratio.

2 *Affirmatiuè* tamen Respondendum videtur cum Soto, *de Iust. & Iur. quæst.67. art.8.* Siluestro, *verb. Excommunicatio. 6. not.4. casu 9. §. Ista tamen intellige. & verb. Bellum.2. q.11. in fine*, qui omnes asserunt, licere Spoliato insequi Latronem, & à longè, si potest, occidere antequàm rem occultet; cùm semper duret *Inuasio*, licèt non personæ; tamen rerum. Secunda sēt. affirm. Sotus. Siluester.

Idipsum docet Lessius, *de Iust. & Iur. lib.2. cap.9. dub.11. num.74.* vbi hæc habet: Si re accepta fugiat, tunc possum insequi, & ferire, vel si necesse sit, eminùs telo petere, vt si quis equo meo fugiat. Lessius.

3 Primò Probatur; Quia *Inuasio rei durat*, donec se in tutum receperit, vbi quietè possidere incipiat. *Secundò*, quia nisi id esset licitum, defensio rerum *maxima* ex parte esset *inutilis*; possent enim quilibet rapere, & statim *fugæ se dare*; *in fuga* enim essent tuti. Rationes.

4 Ponit idem Lessius, *loc. cit. nu. 75.* plures modos aliena bona inuadendi, in quibus contrà Inuasorem,

armatam Vim adhibere licet, nimirùm.

In his casibus, armatâ vim adhibere licet contra Inuasorem.

I. Si per te nitaris auferre, teque defendas contrà impedientem: in hoc casu est communis Sententia, posse interfici, & fatetur Couarruuias.

II. Si re certo loco deposita, volentem ingredi in eum locum Vi impedias; tunc videtur concessum, vt *Vim Vi repellam*, meamque rem Vi recuperem; Si tamen desit Iudex, cuius ope id possim consequi. Ità Siluester, *verb. Bellum.2. num.13.* & Panormitanus, *in cap. Sicut.3.de Iureiurando.* Idem sentiunt multi Doctores fieri posse; quandò quis nulla mora interposita, rem suam persequitur. D. Antoninus *suprà*. Siluester, *verb. Bellum.2. num.10.* Ioannes à Lignano, cuius verba citantur ab Antonino, Siluestro, Fumo, & Alijs, quibus docet, Si Vi possideas rem meam, posse me eam recuperare *in continenti;* nec posse te mihi resistere: Secùs, si id tentem *ex internallo.* Si possideas precariò, & ego eam velim mihi restitui; si deneges restitutionem, posse me *ex continenti* Vim tuam repellere. Nàm denegando, videris spoliare. Si possides rem meam clandestinè, posse me domum tuam ingredi; quòd si me nolis admittere, posse me Vim tuã repellere. Verùm puto hæc non concedenda, si res per Iudicem recuperari possit, vel si maior perturbatio metuenda.

Ioan. à Lignano.

III. Si inuadas res meas per famulum, vel arte Magica per Dæmonem; nec alia ratione, quàm nece tua, possit impediri.

IV. Si coniuraueris in mea damna.

V. Si impedias iniquè meos Creditores, nè mihi satisfaciant.

VI. Si falsa accusatione, vel falso Testimonio, me fortunis coneris euertere; nec alia ratio impediendi suppetat. Hæc Lessius.

5 Ad oppositæ Sententiæ Argumenta facilè respondetur, *& Primò*, Argumentum illud facilè soluitur; probaret enim, quòd nec in *actuali Aggressione* liceret, Si Testes fortè nõn adessent, occidere. Tunc enim probabile non est, quòd iste occiderit, nec in hoc casu vlla occasio datur Vnicuique, prætextu Defensionis, captandi mortem alterius. Respondetur ergo: Quòd si sermo sit *in foro animæ*, tunc siuè multis, siuè nullo vidente, licet secluso scandalo. Si *in exteriori foro*, nisi probabile fuerit, illum Inuasorem fuisse, punietur; maximè si fur erat diurnus. Sed in hoc Vnusquisque sibi consulat: nàm etiamsi pro Vita defendenda occiderit, nisi id aliqua ratione probet, non erit à Iudicio exteriori Immunis. Vndè *in Cap. Finali.15. quæst.2.* dicitur: *Si Testes adsint, quod sinè odij præmeditatione, &c.*

Primum argumentum soluitur.

6 Argumentum verò Couarruuij ex supradictis est explicatum: nàm si latro *diurnus* erat, vel certè *nocturnus, si non se telo defendebat*, præsumit lex, quòd erat *aliud remedium* defendendi res. Quis enim ab hoste non armato non defendat rem suam aliter, quàm illum occidendo? & propterea haud impunè illi foret.

Secundum argum. soluitur.

7 Ex quibus infertur, quòd si ablatum, esset recuperabile *per Iudicem*, non liceret occidere; tunc enim cùm reuera non sit res amittenda, Iniustè occideret; Et ita docuit Bartholus *in l. Furem. ff. de Sicarijs.* & Siluester, *verb. Excommunicatio.6. not.4. casu 9. §. Ista tamen intelligi.* Cùm enim *aliud superest remedium*, non potest dici *Inculpata Tutela*. Et idem docuit Sotus, quandò res esset *dubia*, an posset recuperari. Contrà quam Sententiam videtur esse Caietanus *in dict. art.7.* vbi cùm hanc Sententiam quorundam nomine retulisset, ipse aliter sibi esse dicendum, respondit, & velle se ostendit, quòd etiam si possint recuperari, potest vti Iu-

Si ablati recuperabile esset per Iudicem, non liceret furẽ interf.

Barthol.

Siluest.

Quid si dubium esset an possit recuperari.

re, suo, vt patet legenti, quod ex dictis conuinci potest, non esse verum.

QVÆSITVM III.

Vtrùm quandò ablata Bona nequeunt iuridicè recuperari, dùm adhùc in specie existunt, liceat Ea per Vim recuperare, occidendo Latronem pacificè ea Bona possidentem?

S V M M A R I V M.

1 *Prima sententia negatiua Soti, & Aliorum.*

2 *Secunda sententia affirmatiua, quam sequitur Auctor.*

Si res per Iudicem possit recuperari, vel maior perturbatio timeatur, non licet interficere, &c.

3 *Vim inferre licet latroni fugienti, dum aliud non suppetit remedium; & aliàs notabilis facienda esset rerum iactura.*

Iniustè aliena possidens, licèt non sit Inuasor personæ, est tamen rerum.

4 *Detentus iniustè in carcere, tandiù inuaditur, quandiù continuatur iniusta detentio. An Ei liceat occidere Illum, à quo iniustè detinetur?*

5 *Furem fugientem, ac secum deferentem rem, quam iniustè detinuit, an liceat insequi, ac occidere?*

Fur, ac iniustus detentor, an possit interfici, quando res ablata non extat eadem in specie?

6 *Cur ex legibus puniantur, qui non incontinenti, sed ex interuallo res suas per vim, ac propria auctoritate auferunt à possessore?*

Quandò res auctoritate Iudicis, aut alio medio recuperari possunt, licitum non est iniustè eas possidentem interficere.

1 PRIMA SENTENTIA Negatiua est Soti, *de Iust. & Iur. quæst. 6. art. 8.* D. Antonini, *3. par. tit. 4. cap. 3.* Siluestri, *verb. Excommunicatio 6. not. 4. casu* 9. Rationemque Siluester assignat, quia iàm ille est adeptus *possessionem perfectam* Bonorum. Hanc eandem sententiam sequitur Petrus à Nauarra, *lib. 2. de Restitut. cap. 3. num. 411.* asserens, ità communiter sentire Doctores. Non enim, inquit, videtur ea Vis, ac Violentia Rebus inferri; licèt Iniustitia in retinendo committatur; vt liceat Iure Defensionis, vtentem occidere Iniustum Detentorem, qui domi iàm est pacificus, vel ad alia negotia diuertit: nec occasionem iurgijs, & rixis præbeamus. Sat esse putamus, si interficere possit fugientem, antequàm rem occultare possit. Prima sententia negatiua. Sotus. D Anton. Siluester.

2 SECVNDA SENTENTIA quam Ego sequor, est Affirmatiua; eamque tuentur Vasquez, *de Restitut. cap. 5. §. 1. dub. 8. num. 43.* & De Lugo, *de Iust. & Iur. tom. 1. disp. 10. sect. 9. num. 181.* qui tamen fatetur, eàm ex parte priùs videri traditam à Ioanne de Lignano, cuius verba hæc ex Antonino, & Alijs refert Lessius, *dub. 11. num. 75.* *Si possides rem meam clandestinè, posse me domum tuam ingredi; quòd si me nolis admittere, posse me Vim tuam repellere.* Quam propositionem idem Lessius approbat, nisi quandò res per Iudicem potest recuperari, vel maior perturbatio timeatur: eandem probabilem dicit Bonacina, *disp. 2. de Restitut. quæst. vlt. sect. 1. punct. 11. num. 4.* cum Reginaldo, quem affert. Idem tenent Malderus, & Tannerus, quos affert, & sequitur Diana, *par. 5. tract. 4. resol. 970.* Secunda sent. affir. Vasquez. De Lugo. Bonac. Reginald. Malder. Tanner. Diana.

3 Probatur: Licitum est confingere, & *Vim Inferre* Latroni fugienti, dùm aliud non suppetit remedium; nè notabilis rei iacturam facias: ergo poteris quietè possidenti rem Prima ratio.

tuam. *Vim inferre;* hæc enim non est *vindicta*, sed *tueri tuum Ius*, & te *defendere* à Violentia, quam actu pateris. Si enim licet propellere Iniuriam, qua quis actu rem tuam aufert, & eam in domum suam asportat; cur id non licebit, quandò rem tuam recuperare contendis, & ille impedit? nàm licèt tunc non sit *Inuasor Persona*, est adhùc *Inuasor rei*, quam continuato adhùc peccato furti, violenter detinet; *Inuasor* enim est quandiù Iniuriam infert: ergo, *vt Inuasor* potest occidi.

Altera ratio.

4 Prætereà confirmatur ex De Lugo *loc. cit.* Quia qui iniusto Carcere detinetur, non tantùm *inuaditur* cùm *actu* vincitur, & ligatur, sed quandiù *continuatur* Iniusta illa Detentio, atque ideò potest, si id necesse fuerit, occidere eum, qui iniustè detinet, etiamsi non timeat mortem, sed solùm captiuitatem iniustam: ergo si res tua in captiuitate Iniusta detinetur, poteris, etiam cum occisione Iniusti possessoris, eam liberare, si aliud medium non suppetat.

Tertia ratio.

5 Tandem, quia si res tua sit adhùc in potestate Furis, & ea inuenta accurris ad eam recuperandam; Fur verò cum re fugiat, potes illum occidere fugientem, sicut quandò primùm accepit; ergo etiam id poteris, quandò domi habet, cùm nulla appareat diuersitas. Hæc Vasquez, qui hoc dicit, locum habere solùm, quandò res tua *in specie extat*, non verò quandò persona ipsa cogenda est, vt soluat quod debet: item tunc solùm quando *aliud remedium iuridicum* non suppetit: nàm si *iuridicè* recuperari possit, violentia à Priuato inferenda non est.

Leges cur prohibeãt propria auctoritate, ac per vim rem auferre à possessore ex interposito tempore?

6 Contrà tamen hanc Sententiam obstare videntur leges illæ, quibus in vniuersum puniuntur, qui non *in continenti*, sed *ex interuallo* rem suam à possessore *per Vim*, propria auctoritate auferunt.

Ad has tamen leges respondet benè idem Vasquez, tacitè *num.* 45. dicens: Quandò Doctores communiter asserunt, quòd domi possidentem occidere non possum; ideò id dicere, quia communiter *aliud est remedium*; immò semper auctoritate Iudicis recuperari potest: sed tamen, quandò omnia sunt perturbata liceret occidere. Vndè addere possumus cum De Lugo *loc. cit.* Idcircò leges punire violentum illum rerum suarum recuperatorem, quia meritò præsumerent, Iudicem, implorato eius officio, facturum fuisse, vt *pacificè sine cæde* rem suam recuperaret: Si tamen constaret, Te res tuas apud Iniustum Possessorem in agro inuenisse, qui iàm iàm extra Regni terminos exire volebat, *ablata prorsùs omni spe recuperandi*, & quòd ea de causa, quia violenter impediebaris ab accipienda re tua; eum occidisti, vt *Vim Vi repelleres*, credo quòd nec etiam in Foro externo pœnam vllam subires, quia leges de illo casu irregulari non loquuntur. Hæc breuiter hìc more nostro attigisse sufficiat; plura qui velit, præcitatos, aliosque adeat Doctores, huiusmodi Argumenta fusissimè tractantes.

QVÆSITVM IV.

Vtrùm liceat Clericis pro Defensione Rerum suarum Furem interficere?

SVMMARIVM.

1 *Responsio affirmatiua.*
2 *Cur in Capite suscepimus. damnatus fuerit Monachus, qui Fures occidit?*
3 *An ex occisione Furis contrahatur Irregularitas?*
4 *Occisio privata auctoritate facta, non*

in-

inducit irregularitatem ex defectu lenitatis, sed ratione culpæ.

Responsio affirmat.
D. Anton.

1 RESPONDETVR Affirmatiuè.Ità expresè D. Antoninus, 3. *par. tit. 4. cap. 3.* §. 2. vbi docet, omnibus concessam esse Defensionem rerum, quibus concessa est Defensio Vitæ. Idem tenent Couarruuias, Caietanus, Siluester, Medina, Sotus, multique alij Doctores apud Lessium, *de Iust. & Iur. lib. 2. cap. 9. dub. 11.* & colligitur euidenter *ex cap. Olim 1. de Restitut. Spoliat.* & *Cap. Dilecto. 6. de sentent. Excommun. in 6.* Nàm ibi conceditur Episcopo, & Decano. Ratio est, quia *Iure Naturæ* id illis est concessum, neque *humano Iure* est illis sub peccato prohibitum; ergo, &c. Vndè idem Ius extenditur ad Religiosos, secundùm prædictos Doctores, vt infrà videbimus.

Couarr.
Siluest.
Medina.
Sotus.
Lessius.
Ratio.

Obiectio ex cap. suscep.

2 Contrà quod tamen obijci solet *ex Cap. Suscepimus. de homicidio.* in quo Monachus quidam damnatur quòd duos Fures occiderit.

Solutio.

Respondetur autem facilè, eos occidisse *sine necessitate*; erant enim ligati, & Monachus, qui eos custodiebat, dùm cæteri de Capitulo monebantur, videns quòd volebant sese vinculis soluere, vtrumque interfecit, quod *nullo modo necessarium erat*, cùm posset ipse interim fugere, si Vitæ suæ timebat, nec etiam timere prudenter poterat, quòd soluti vellent tunc remanere ad iterùm furandum, sed potiùs fuga liberari. Ità communiter Doctores.

An contrahatur Irregularitas ex tali occisione?

3 Addimus Clericum, vel Laicum, *non fore Irregularem*, si ob suarum Defensionem Rerum, Furem occideret. De Laico iàm diximus, *Tract. 3. sect. 2. Quæsito* 15. De Clerico verò idē quoq; probabile videtur, si tamen *debito seruato Moderamine* Furē occideret, eum, inquam, fore ab Irregularitatis pœna immunem. Cur enim Irregularitatem contrahet, ob id, quod (vt habetur *cap. Dilecto. suprà*) omnes Leges, & omnia Iura permittunt?

Cur in hoc casu non incurratur Irregularitas?

4 Prætereà, Occisio, priuata auctoritate facta, Irregularitatem non inducit *ex defectu lenitatis*, sicut cùm publica auctoritate fit à Iudice eiusque Ministris, sed *ratione culpæ*: ergo cum in casu posito, Furis Occisio, debito seruato Moderamine, *à culpa* censeatur *aliena*; *à pœna* quoque Irregularitatis censenda erit *Immunis*. Vide Sotum *lib. 5. quæst. 1. art. 8.* Couarruuiam, *Clem. si Furiosus. 3. par. §. vlt.* & Suarez. *de Censuris*, qui hanc quoque tuetur sententiam.

QVÆSITVM V.

Vtrùm Religiosis liceat interficere Furem pro Rerum Defensione?

SVMMARIVM.

1 *Negatiuam sententiam Quinàm tueantur?*

2 *Auctoris Responsio affirmatiua.*
Vnusquisque Ius habet defendendi non solùm quæ possidet propria, sed etiam quæ in communi.

3 *An Furem interficere liceat in casu, quo res non posset aliter custodiri, etiam si posset posteà recuperari?*

Prima sententia negatiua.
Binsfeld.
D. Anton.

1 NEGATIVE Respondet Petrus Binsfeldius, ex D. Antonino, *in Commentarijs, de Irreg. & dam. dat. cap. 1. quæst. 5. concl. 4.* Probat; Quia Religiosi habere non possunt proprium: ergo neque gaudere possunt Iure Defensionis rerum externarum, vt Laici, & Clerici.

Responsio affirmat. Tanner.

2 Affirmatiuè tamen respondetur cum Tannero, *tom. 3. disp. 4.*

quaest. 8. dub. 4. num. 78. Syluio, *in 2. 2. D. Thomae quaest. 64. art. 7. Quaeritur 8.* Lessio, *lib. 2. cap. 9. dub. 11. num. 72.* Maldero, *in 2. 2. D. Thomae, tract. 5. cap. 2. dub. 13.* Becano, *in 2. 2. D. Thomae, tom. 2. quaest. 7. de homicidio, concl. 2. num. 15.* Diana, *par. 5. tract. 4. Resol. 17.* Non enim refert, quòd Religiosi nō habeant proprium; vnusquisque enim Ius habet defendendi non solùm ea, quae possidet propria, sed etiam ea, quae possidet in communi, vel quorum vsus, aut custodia, ipsi est commissa.

Syluius. Lessius. Malder. Becanus. Diana.

9 Quamuis autem communiter asserant Doctores, quòd, vt aliquis interfici possit ad rem propriā defendendam, necessariò requiratur, vt aliter res illa recuperari nequeat, Henricus tamen Stroitersdorf *de Iust. & Iur. in 2. 2. D. Thom. quaest. 64. art. 7. concl. 3.* apud Dianam, *loco cit. in fine*, probabiliùs putat, aliquando sufficere, quòd non possit aliter custodiri, etiamsi posset posteà recuperari; quia nemo videtur obligatus esse, pati rem sibi eripi, propterea solùm, quòd posteà recuperari poterit, quia non solùm habet Ius recuperandi, sed custodiendi, & retinendi quod suum est. Ità Ille.

Strouersd.

QVAESITVM VI.

Vtrum pro Defensione alterius liceat occidere Inuasorem?

S V M M A R I V M.

1 Pro Defensione alterius licet Inuasorem interficere, quando id necessitas postulat; communis est DD. sententia.

2 Vitam propriam, ac alienam, aequè Quia tueri potest.

3 Inuasus defendi potest, vt Innocens.

Quid si ipse Inuasus nolit defendi?

4 Pro Defensione Pudicitiae, Honoris, aut Fortunarum Proximi, an liceat occidere Inuasorem?

5 Etiam si Iuri suo cedat Inuasus, adhuc interficere licet Inuasorem.

6 Secus si Inuasus seriò dicat, se velle occidi potiùs, quàm occidatur Inuasor in lethali culpa existens.

7 Inuasum in pudicitia, qui nolit defendi, an liceat cum morte Inuasoris defendere?

8 Innocentem defendere licet etiam in eius absentia.

9 Licita est talis Defensio, etiamsi illam recuset Inuasus.

10 Quid si Inuasus occasionem dederit Inuasori.

1 RESPONDETVR Primò cum cōmuni Doctorum Sententia, licitum esse in Defensionem alterius, Inuasorem occidere, si ità necessitas postulauerit. Ità Nauarrus *in cap. Non inferenda 23. quaest. 3. à num. 19. & in Manuali cap. 15. num. 17.* Vasquez, *de restit. cap. 2. §. 1. dub. 11.* Molina, *tom. 4. tract. 3. disp. 18.* Filliucius, *tom. 2. tract. 29. cap. 3. quaest. 6. num. 54.* Malderus, *2. 2. tract. 5. cap. 2. dub. 13.* Azorius, *tom. 3. lib. 2. cap. 1. quaest. 27.* Petrus à Nauarra, *lib. 2. de Restitut. cap. 3. num. 419.* Turrianus, *disp. 49. dub. 3. num. 15.* Bonacina, *de Restit. disp. 2. quaest. vltim. punct. 1. propos. 1. num. 10.* Lessius, *de Iust. & Iur. lib. 2. cap. 9. dub. 13. num. 87.* De Lugo, *de Iust. & Iur. disp. 10. sect. 11. num. 209.*

Responsio affirmat. Nauarr. Vasquez. Molina. Filliuc. Malder. Azor. Pet. Nau. Turrian. Bonac. Lessius. De Lugo.

2 Probatur Primò: Quia sicut quisque potest tueri Vitam suam, ità etiam Proximi, qui Charitatis, & Naturae nexu, ipsi est coniunctus.

Prima ratio.

3 Secundò: Quia talis censetur Innocens, etsi fortè Inuasioni causam dederit, nam iniustè inuaditur; atqui licitum est defendere causam Innocentiae, imò Charitatis lex ad hoc obligat, quandò sine graui incommodo nostro, vel alterius, id fieri potest. Idque verum est, etiam si ille nollet defendi, sed vellet se pati occidi; quia

Altera ratio.

cùm

cùm non sit Dominus suæ Vitæ, non potest eam alteri donare, ac proindè non potest alijs Ius Defensionis adimere.

Secunda responsio ad Quæs.

4 Respondetur *Secundò:* Licitum quoque esse Inuasorem occidere pro defendenda *Pudicitia, Honore, & Fortunis Proximi, si sit Sanguine iunctus, vel opem nostram flagitet;* vt docet D. Antoninus, *3. par. tit. 4. cap. 3. §. 2.* & Alij passim. Iniuria enim, quæ fit Personæ Nobis coniunctæ, in Nos redundat. Vndè, Pater potest tueri Pudicitiam, Honoremque Filiæ; & Maritus Vxoris, ac proindè licitè iniustum occidere Inuasorem; quia Iniuria in Ipsum redundat. Ità Lessius. *lib 2. de Iust. & Iur. cap. 9. dub. 13. num. 87.*

D. Antoninus.

Inuasorē an liceat interficere quandò Inuasus Iuri suo cedat?

5 *Primò* Petes, quid si Inuasus cedat Iuri suo?

Respondet Malderus, *in 2. 2. tract. 3. cap. 1. dub. 15.* Tannerus, *to. 3. disp. 4. quæst. 8. dub. 4. num. 80.* Diana, *par. 5. tract. 4. resol. 19. in fine:* Posse adhùc licitè Inuasorem Proximi occidi; cùm enim non sit Dominus Vitæ suæ, possum etiam eo inuito velle custodire, tanquàm Mandatarius Domini, qui vnicuique mandauit de Proximo suo.

6 Limitant hanc Opinionem, nisi Inuasus seriò dicat Se nolle defendi, sed velle mori potiùs, quàm occidatur Inuasor, in lethali culpa existens; sicuti etiam ipsemet potest propriæ Defensioni cedere, & permittere Se occidi; vt suo loco dictum est.

Pro defensione Inuasi in pudicitia, qui nolit defendi, an liceat Inuasorem interficere.

7 *Secundò* Petes: Si Inuasus in Pudicitia *nolit defendi*, possumne illum defendere cum Morte Inuasoris?

Respondeo *Affirmatiuè*, quandò Inuasus est Mihi *Sanguine coniunctus;* nàm ipsius iniuria redundat in me; consequenter possum, seruato Moderamine, à me Infamiam illam auertere. Qua de causa, Pater potest tueri Pudicitiam Filiæ, & Maritus Vxoris cum Morte Inuasoris, etiāsi Filia, vel Vxor nolit defendi. Ità Lessius *loc. cit. num. 88.* Iulius Clarus, *§. Homicidium. versic. Præterea.* Fillincius, *num. 55.* Bonacina, *vbi suprà*, & Alij.

Lessius. Clarus. Filliuc.

In absentia Innocentis, an liceat Inuasorem occidere?

8 Ampliatur tradita doctrina, vt id liceat *in præsentia* Innocentis, atq; etiam *in eius absentia*. Ità Molina *vbi supra*, & De Lugo, *de Iust. & Iur. tom. 1. disp. 10. Sect. 11. num. 200.* V. g. si eo absente facultates eius iniustè diripiantur, vel si venenum ei præparetur, quod aliter impediri non potest, nisi occidendo Inuasorem.

Quid si Innocens defendi nolit?

9 *Secundò* ampliatur, vt liceat eū absentem defendere, etiamsi *defendi nolit*. Ità Lessius *loc. cit. n. 88.* & De Lugo *loc. cit.* Licet Lessij ratio id non satis probet: probari tamen potest, quia adhùc eius damnum, aliquo modo ad me pertinet, cùm sit damnum eius, qui Charitatis nexu, & coniunctione Naturæ Mihi coniungitur.

Quid si Inuasus occasionem dederit per Iniuriam?

10 *Tertiò* ampliatur, vt licèt is *occasionem dederit per Iniuriam*: v. g. quam prior intulit, si tamen iàm nunc iniustè læditur, quia non ampliùs inuadit, nec lædit, sed pacem petit, *defendi possit* ab alijs, cum Occisione Inuasoris; vt cum Alijs notauit Bonacina, & De Lugo, *vbi suprà*: quia licèt à principio non fuerit Innocens, iàm tamen Innocens est, & contrà Iustitiam inuaditur.

QVÆSITVM VII.

Vtrùm Priuatus teneatur defendere Vitam alterius Priuati, quandò non potest sinè occisione Inuasoris?

SVMMARIVM.

1 *Responsio ad Quæsitum negatiua.*
2 *Vbi paria sunt mala, nemo tenetur*

alte-

alterum inferre; vt excludat alterum.

Si Inuasor sit Parens, aut Princeps, nefas est illum interficere ob defensionem alicuius.

3 *Molina oppositam tuetur sententiam: Eius ratio adducitur, ac soluitur.*

4 *In aliquibus casibus reperiri potest obligatio interficiendi Inuasorem, vt liberetur vita Innocentis.*

Si Inuasi vita ad commune, ac publicum bonum sit necessaria, adest talis obligatio.

5 *Quid si Inuasus sit Pater, Mater, Filius aut Coniux &c?*

Quid si è contrà, Inuasor esset Filius, Pater, aut aliqua persona valde vtilis Reipublicæ?

6 *Si Inuasor tenetur ex Iustitia perdere vitam, ad liberandum Inuasum à periculo, in quo eum posuit; adest obligatio interficiendi Inuasorem.*

Responsio negatiua. Lessius. De Lugo. Castropal. 1 RESPONDETVR Negatiuè: Ità Lessius, *de Iust. & Iur. lib. 2. cap. 9. dub. 13. num. 32.* De Lugo, *de Iust. & Iur. tom. 1. disp. 10. Sect. 11. num. 208.* Castropalaus, *tom. 1. tract. 6. disp. 1. punct. 10. nu. 16.* Bonacina, *disp. 3. de primo Præcepto, quæst. 4. punct. 5. num. 3.*

Ratio. 2 Ratio est; quia vbi mala sunt *paria*, nemo tenetur alterum inferre, vt excludat alterum; præsertìm cùm id fieri nequeat, nisi horrendo illo modo *Occisionis Proximi*. Vndè etiam nemo tenetur tueri Vitam suam per Mortem alterius. Adde, si Inuasor sit *Parens* tuus, non potes illum occidere, vt defendas alterum: id enim repugnat pietati Filiorum in Parentes. Idem & potiori ratione, si *Princeps* præsertìm si aliàs in gubernatione Reipublicæ benè se gerat.

Molina. 3 Hæc Responsio est contrà Molinam, *de Iust. & Iur. to. 4. disp. 18. num. 3. & seqq.* cuius ratio (vt optimè dicit De Lugo *loc. cit.*) non obstat, quòd scilicet, *in pari damno*, melior debeat esse conditio Innocentis, quàm Aggressoris Iniusti: quàmuis enim sit inter illos aliqua inæqualitas, ratione cuius magis diligendus videatur Innocens; hæc tamen inæqualitas non videtur inducere *grauem saltem obligationem*: nam etiam homo Sanctus, & Iustus, magis diligendus est, quàm Peccator: & tamen quandò vtriusque malum vitari non potest, posse Peccatorem præferri, præsertìm propter periculum damnationis æternæ, quod habet.

4 In aliquibus tamen Casibus reperiri potest *obligatio* interficiendi Inuasorem, vt liberes Vitam Innocentis; quos adducit idem De Lugo *loc. cit. num. 210. & seq.* In sequentibus casibus adest obligatio interficiendi Inuasorem Innocentis &c.

Primus Casus esse potest, *si Inuasi Vita ad commune, & publicum bonum necessaria sit*: tunc enim obligatio procurandi commune bonum, & impediendi damnum commune, poterit Te ad id adstringere. Quid si Inuasi vita ad commune bonum sit necessaria?

5 *Secundus Casus* similis esse potest, si Inuasus sit *Pater tuus, Mater, Filius, Coniux*, vel Persona ità coniuncta, quam speciali titulo defendere tenearis; è contrà verò, si Inuasor esset filius tuus, durissimum esset te obligare ad occidendum eum pro Saluanda Vita Innocentis, immò si esset Pater tuus, Lessius expressè negat, id fore licitum: quod etiam procedit, quandò Inuasor esset talis, cuius Vita valdè vtilis esset ad commune bonum. Quid si Inuasus sit aliqua persona, quam quis tenetur defendere?

6 *Tertius Casus* esse potest, quandò Inuasor *tenetur ex Iustitia* perdere Vitam ad liberandum Inuasum à periculo, in quo eum posuit: qui Casus, hoc, vel alio modo fingi posset; si v.g. Barbarus præcipiat Seruo, vel Famulo, vt apprehendat aliquem Viatorem, & afferat sibi ad comedendum illum; alioquin occisuro ipsum Seruum, vt eum comedat; si Seruus id faciat, dùmque iàm ligatum offerre vult Domino, superueniat Alius, qui Miserum illum libe- Quid, si Inuasor tenetur ex Iustitia perdere vitam pro Inuaso?

rare

rare possit, non aliter, quàm Seruum occidendo, teneretur fortasse ad hoc, quia Seruus ille ex Se debebat iàm in illis circumstātijs cū periculo certissimæ mortis suæ, Innocentem soluere; quo soluto, suppono Seruū non posse Domini manus, & mortē effugere: ergo si ille Tertius, Seruū occidat, nihil ei aufert, quod in ijs circumstantijs ipsemet Seruus ex Se non teneretur perdere: quia cum æquali damno suo, quilibet tenetur resarcire, si potest, Iniuriam, quam Alteri intulit. Remanet ergo tota *obligatio Charitatis* respectu solius Innocentis, cui subuenire potes in eo casu, sinè damno nouo alterius Proximi: nàm mors, quam Seruo infers, nòn est nouum malum, cùm iàm Ipse, etiamsi Eum non occidas, teneatur ex se certissimæ Morti se obijcere, vt liberet illum Innocentem, quem Iniustè in eo periculo posuit.

SECTIO XII.

DE SEXTA ET VLTIMA DVELLI SPECIE,

HOC EST,

De Duello propriæ Vitæ, Bonorum, ac Diuini Honoris Defensiuo.

Dictum est hactenùs de Purgatiuo Duello, Virium Ostentatiuo, Honoris caussa, Criminalis, aut Ciuilis Litis Terminatiuo, & tandem de Duello Terminatiuo Belli. Sexta modò superest Duelli Species examinanda, ad quam propriæ Vitæ, Bonorum, Catholicæ Fidei, Diuinique Honoris Defensionem reduximus. Scio in alias, & alias multiplicari Species potuisse Duellum, sed Caietani vestigia sequenti Mihi, Sex constituere libuit Duellicas Species; ideòque ad hanc Sextam, & Vltimam, si quid prætereà ad Duellum pertinens, ac præsertìm de Duello ex Odio, & Inimicitia examinandum superest, reducam. Alij alias constituant Species, hoc enim facilè eis cesserit, siquidem huiusmodi specifica Duelli multiplicatio, ex multiplici Duellantium fine oritur. Quamobrē cùm variæ esse possint finales caussæ, quibus ad Duellandum trahantur Mortales, variæ quoque constitui poterunt, ac propemodùm infinitæ Duellicæ Species. Sed Nos in Sexta pedem figere volumus, mox ad Quintum, atque Vltimum Duelli Tractatum, totiusque Operis finem properaturi.

QVÆSITVM I.

An liceat acceptare Duellum ad tuenda Bona temporalia, quandò periculum amittēdi Vitam, est magis, vel æquè certum, ac Spes recuperandi Bona?

SVMMARIVM.

1 *Responsio negatiua.*
Suscipere Duellum in tali casu, esset contrà propriam charitatem.
Quid si in aliqua occasione, aut bona sint amittenda, aut subeundum sit vitæ discrimen?
2 *Milites bona publica custodientes, Custos ærarij & qui ex officio, aut sti-*

pendio aliena bona custodiunt, possunt cum discrimine vitæ, suo muneri satisfacere.

Idem dicendum, si Quis propria tueatur bona, quæ futura sunt magna vtilitati communi.

3 *In quo casu præterea licita sit talis bonorum Defensio?*

4 *Ex Soto, licitum est pro defensione proprij honoris, aut facultatum, vitam exponere. An id etiam licitum sit pro bonis, & honore Amici?*

Responsio negatiua.

Tale Duellum esset cōtrà propriam charitatem.

1 ESPONDETVR Negatiuè. Et ratio est, nàm illud suscipere Duellū, esset *contrà propriā Charitatē*: *Vita* enim pluris est facienda, quàm *Bona temporalia*. Idemque sentiendum de quauis alia occasione, in qua, aut *Bona* sunt amittenda, aut subeundum *Vitæ discrimen*; licèt enim à Rapiente possim Ego Bona tueri, etiam per illius Necem, in casu tamen posito, Mihi non licet. Quod si effecero, nihil faciam *contrà Iustitiam, nec Charitatem Proximi*, sed contrà *propriam*; peccatum enim non oritur ex Iure, vel damno Raptoris, sed ex periculo, ac proprio damno.

Quibusnā liceat vitę discrimen subire pro defensione bonorum?

2 Secùs autem dicendum est de *Milite*, Bona publica custodiente, de *Custode Aerarij*, & de omni eo, qui *ex officio, aut stipendio*, aliena Bona custodiat; Hi enim omnes possunt *cum discrimine Vitæ* absque culpa, suo muneri satisfacere. Idemque dicendum de eo, qui propria Bona tuetur, quæ futura sunt *magno Bono communi*, vt si profutura sint Reipublicæ in occasione vrgenti, vel opitulandum sit multis, grauiter egentibus.

3 Addendum etiam, Si quis habeat Liberos, Vxorem, aliasue Personas coniunctas, in grauem miseriam adducendas. Item ipse sit Vir Nobilis, cui Vita in egestate, futura sit miserrima, potest licitè subire *maius discrimen*: non est enim tanto labore digna Salus. Est igitur illicita hæc *Defensio*, quandò sinè Fortunis potest *Vita* degi, *non tàm misera*. Si vero non sit æquale periculum Mortis, sed minus, tametsi certum sit aliquod periculum alicuius vulneris non lethalis, licitum est Bona defendere à Raptore. Hæc Hurtadus, *de Spe, & Char. vol. 2. disp. 170. Sect. 8. §. 68.* Hurtad.

4 Confirmatur hæc Doctrina ex Soto, *de Iust. & Iur. lib. 5. quæst. 1. art. 6.* vbi docet, licitum esse *pro Defensione proprij Honoris, aut Facultatum*, Vitam exponere. Ità etiam licitum esse *pro Bonis, & Honore Amici*, licèt oppositum sentiat Lorca *in 2. 2. Sect. 3. disp. 28. memb. 3. nu. 60.* dicens, non licere se obijcere Morti euidēti, pro Defensione Honoris, aut Facultatis alterius, V.g. Si Fures alicuius domum furentur, & si illis occurras cum periculo Necis, interim impediri poterit Furtum, non existimat honestam causam Mortem subeundi. Idem omninò censet de Vitæ periculo, pro proprio Honore, vel Facultatibus. Mihi tamen Doctrina Soti magis arridet. Ità Diana *par. 5. tract. 4. de Homicidio, resol. 29.*

Sotus. Lorca. Diana.

QVÆSITVM II.

Vtrùm Accusatore Offerente Duellum, possit Innocens acceptare Certamen ad tuenda Bona temporalia?

SVMMARIVM.

1 *Non licet tale certamen acceptare, quandò superest alia ratio tuendi bona. In quo casu præterea non liceat acceptare?*

2 *In quo casu tale certamen censeatur*

me-

medium vnicum ad defensionem bonorum?

3 *Licita est talis acceptatio certaminis, quandò non est Duellum, sed Defensio.*

4 *Licitum est iniustum direptorem bonorum interficere, quandò alia ratione defendi nequeunt bona.*

5 *Quadam circà hanc Doctrinam aduertenda.*

Quid si Accusator Iniustus bona fide procedat?

Accusatorem præmonere oportet, vt resipiscat, si locus sit præmonitionibus,

Hæc doctrina procedit quoad Accusatores iuridicos, ac falsos testes: Quid de Duellatore dicendum?

Non licet acceptare, quandò quis aliter tueri potest bona.

1 SVPPONIMVS non esse licitum acceptare hoc Certamen, quandò superest *alia ratio* tuendi Bona: vt si quis possit illa, vel defendere, vel recuperare *iuridicè*; quia periculum Vitæ propriæ, aut alienæ, non est subeundum, quandò sinè illo possunt comparari Bona, quæ illo quæruntur. Item si ego possum expectare, vt alius tentet Rapinam, & in ipsa Rapina ego possim Bona defendere, licitè acceptare non possum Certamen, quia eius acceptatio sinè necessitate est formale Duellum, ac proindè prohibitum: tunc autem desinit esse Duellum, quandò acceptatur medium vnicè necessarium ad Meam, Meorumque Defensionem.

Sẽsus Quæsiti.

2 Est igitur Quæstio, quandò *Certamen est medium vnicum* ad defendendas meas Fortunas: E. g. Antonius me falsi Criminis accusat, ob quod, si probetur ego à Iudice damnabor Spoliationis Bonorum. Si autem Certamen non accepto, Crimen censebitur esse probatum, & certè damnabor; quia ad tale Duellum Criminis probatio reuocatur.

Responsio ad Quæs.

3 Respondetur ergo ad Quæsitũ, licitum esse *acceptare* hoc Certamen, quæ *acceptatio* non est *Duellum*, sed *iusta Defensio*. Ità Caietanus 2.2. *quæst.* 95. *art.* 8. *ad* 3. & *in Summa verb. Duellum.* Bañes, *quæst.* 64. *art.* 7. *dub.* 4. qui non solùm loquuntur de acceptatione Certaminis, sed etiam de prouocatione. Sanchez, *lib.* 2. *cap.* 39. *nu.* 7. cum Emmanuele Rodriquez, Petro à Nauarra, & Alijs, quibus Hurtadus, *vol.* 2. *de Spe, & Char. disp.* 170. *Sect.* 8. *§.* 70. addit Bonacinam, *de Censuris, disp.* 2. *quæst.* 6. *punct.* 2. cum Nauarro, *cap.* 11. *nu.* 39.

Caiet. Bañes. Sanchez. Rodriq. Nauarra. Hurtad. Bonac.

Ratio.

4 Probatur, quia, vt etiam fatentur Auctores oppositæ Sententiæ, & ferè communiter, licitum est occidere Iniustum Direptorem Bonorum, quandò *alia ratione, ea tueri non possumus*: Sed in casu posito, acceptatio Certaminis est *medium vnicè necessarium* ad Defensionem Bonorum ab Iniusta Direptione: ergo licita est ea acceptatio.

Aliqua necessariò aduertenda.

5 Sedulò tamen aduertendum, ac inquirendum est, vtrùm Accusator iniustè, An *bona fide* me accuset? Estque opus illum seriò, & sæpiùs permonere, vt resipiscat, si est locus præmonitionibus, vt frequenter est in Via iuridica. Videndum præterea est, an superest *medium aliud minùs asperum*, neque laxanda sunt lora timori præcipiti, sed angenda, vt contingit multis in occasionibus. Hoc, inquit Hurtadus *loc. cit.* dico de falso Accusatore Iuridico, & Testibus falsis: Duellator autem clariùs potest occidi, quia vbi permittitur Duellum Purgatiuum, alterum è duobus necesse est, aut perire, aut causa cadere.

QVÆSITVM III.

Vtrùm ; dùm Petrus v.g. Paulum ad Singulare Certamen prouocat, illum occisurus, vel Bonis spoliaturus, nisi Illud acceptet, possit licitè Paulus tale Certamen acceptare?

SVMMARIVM.

1 *Licita est talis certaminis acceptatio.*
Id non esset duellare, sed opportunitatem quærere se tuendi.
An locum oblatum liceat acceptare, quando alia ratione Mors non potest effugi?
2 *Iuri Naturali, ac Ecclesiastico magis est consentaneum, non expectare prouocationem ad certamen, sed posse Iniustum Accusatorem interfici domi, si ibi actu, & physicè mortem intentet.*

Responsio affirmat. 1 RESPONDETVR Affirmatiuè ; quia Ius Paulus habet tuendi propriam *Vitam*, ac *cetera Bona*, eo tamen modo, quo alibi explicauimus : ergo potest tale Duellum acceptare. Ità Hurtadus, Hurtad. *vol.2. de Spe, & Char. disp.* 170. *Sect.* 8. §.77. de hoc Casu loquens: Possum, inquit, *Duellum acceptare* : hoc enim non est *Duellare*, sed opportunitatem quærere, *iuste tuendi Me*, & Mea ab iniusta Vi; Mihi enim *Ius est Me tuendi* etiam per Necem Inimici ; quod si hoc in loco possum, cur non potero locum alium quærere? certè non video, vel probabile vestigium ad dubitandum ; nàm si *Domi* ille me compelleret, vt cum illo pugnarem, alioquin periturus, possem pugnare ; ergo etiam possum *acceptare locum*, quem ille mihi offert, quandò alia ratione non possum necem effugere.

Verum est tamen, quòd magis consentaneum est Naturali, & Ecclesiastico Iuri, quòd si Petrus v.g. vult me *domi* occidere, & actu mihi physicè Mortem intentat, possum talem Aggressorem Iniustum interficere etiam *domi*, vbi mortem intentat; nec expectanda est *prouocatio ad Certamen*. Ità Hurtadus *loc.cit.*

QVÆSITVM IV.

Vtrùm Innocens possit Criminatori offerre Singulare Certamen, quandò alia ratione non potest Se, Suaque tueri?

SVMMARIVM.

1 *Responsio ad Quæsitum negatiua.*
Iniustè accusato ad mortem, cur liceat purgatiuum Duellum acceptare, non autem Innocenti illud offerre?
2 *Probatio delicti, quæ ad Duellum reuocatur, non spectat ad Accusatum, sed ad Accusatorem.*
3 *Prouocatio ad certamen, tunc solùm licita est, quandò prouocato præsupponitur antecedenter imminere periculum, quod aliter euitari non potest.*

1 RESPONDETVR Negatiuè cũ Hurtado *de Spe, & Char. disp.* 170. *Sect.* 9. §. 79. Probatur; Ideò *Iniustè accusatus ad Mortẽ*, potest Duellũ Purgatiuũ acceptare; quia semel illi oblato Certamine, iàm Vitæ discrimen imminet, vel certè pereundi, si non acceptat, vel sub dubio, si acceptat, in Certamine pugnando ; hoc enim est proprium *Duelli Purga-* Responsio negatiua. Ratio.

tiui, vbi Certamen habet *locum probationis* & qui Illud non acceptat, iàm habetur tanquàm conuictus, atque morti certè addictus: sed hæc ratio non militat *in Innocente offerente Certamen* Accusatori; ergo &c.

2 Maior per se patet, Minor probatur: Innocens accusatus, non poterit condemnari, nisi Delictum illi obiectum probetur: sed cùm *probatio delicti* ad Duellum est reuocanda, talis *probatio* non spectat ad *Accusatum*, sed ad *Accusatorem*, qui loco probationis, Duellum offerr: ergo, &c.

Prouocare ad certamen, in quo casu liceat? 3 Confirmatur: Tunc solùm *prouocatio ad Certamen* est licita quandò Prouocato iàm præsupponitur antecedenter *imminere periculum*, quod alia ratione omninò declinare non potest; sed in hoc Duello Purgatiuo *periculum non imminet*, donec ipse Accusator, loco probationis, Duellum offerat: ergo Innocenti non licet *Duellum offerre*, ac proindè opus est, vt occasionem periculi expectet, quæ per se nunquam est, nisi oblato iàm Certamine ab Accusatore.

QVÆSITVM V.

An liceat ad Duellum prouocare Eum, qui Tibi Innocenti iniustam Mortem molitur?

SVMMARIVM.

1 *Responsio affirmatiua, ac maior Quæsiti explicatio.*
2 *Accusator, qui mortem molitur, &c. infert Innocenti vim.*
3 *Prouocatio in casu posito, est medium vnicum ad iniustam mortem euadendam.*
4 *Altera ratio pro affirmatiua Responsione.*
5 *Per alios vim inferre, moraliter censetur perindè esse, ac per seipsum illam inferre. Eadem est ratio de acceptando, ac offerendo certamine, quando vtrumque est simpliciter necessarium ad effugiendam mortem iniustam.*
6 *Ratio, quæ pro disparitate adduci posset, confutatur.*
7 *Quæ de acceptando, aut offerendo certamine cum Accusatore falso, dicuntur, intelligenda pariter sunt, cum quouis iniusto bellatore.*
Hæc doctrina plurium DD. auctoritate firmatur.
Ex Petro a Nauarra, melius est, Accusatorem occultè interficère, vt euitetur peccatum ipsius offerentis, aut acceptantis certamen.

1 RESPONDETVR Affirmatiuè. Explicatur: Accusator obiecit Innocenti falsum Crimen, nec Innocens probabilem habet spem, illum à cæteris diligentijs destiturum, sed potiùs timorem moraliter certum, illas ab Accusatore adhibendas. Item periculosius est Innocenti expectare, vt Illum Accusator prouocet, nec aliter potest *certam mortem effugere*; in hoc inquam casu dici potest, quòd *licita sit Innocentis Prouocatio*. Responsio affirmat. Sensus Quæsiti explicatur

2 *Primò* Probatur; Quia Accusator infert Innocenti *Vim*, in qua actu est: ergo licet Innocenti *Vim illam*, oblatione Duelli repellere. Prima ratio.

3 *Secundò* Probatur: Prouocatio illa ad Certamen, est *Vnicum medium* ad Mortem iniustam effugiendam: ergo Prouocatio illa rationem habet *Inculpatæ Tutelæ*. Secunda ratio.

4 Confirmatur: Si quis Me vellet domi occidere, in qua Ego nō Me possem *commodè tueri*, possem tamen alio in loco, possē Ego licitè Illi dicere, nè Me peteret domi, sed vt egrederetur in locum ampliorem, vbi vtriusq; vires essent apertiores. In hoc enim nulla cernitur ratio peccati; quia, si Ego possum Alium Confirmatio à simili

im-

impetere gladio ad tuendam Vitam, cur non potero *eligere alium locum* Mihi necessarium ad eandem Defensionem? Sed eadem ratio est in nostro casu; ergo.

Vim per alium inferre, perindè est, ac per se ipsum illā inferre.

5 Minor probatur; quia, qui Mihi Vim iniustam infert *per Alios*, in prudenti æstimatione, & moraliter, perindè est, ac si *per Seipsum* illam inferret; quia *per Seipsum* multa fecit iniustè, propter quæ Ego occidar iniustè. Quid igitur interest, Me ab Illo peti *proprio ipsius gladio*, an *gladio Iudicis*, *aut Serui*, quibus Ipse præcipit, aut consulit, vt Me occidant? Aut Ille, quod habet Ius, nè Ego Illi linguam præcidam, quam me occidit, potiùs, quàm nè illi manum secem, qua & cædit. Est igitur eadem ratio in acceptando, & offerendo Certamine, quandò vtrùque est *simpliciter necessarium*, ad effugiendam Mortem iniustam.

Obiectio.

6 Dices: Disparem esse rationem; quia, qui Duellum *acceptat*, non est *causa*, vt Inimicus peccet; quia iàm supponitur peccasse, oblatione Duelli. At verò, qui *prouocat* Accusatorem iniustum, est *causa*, vt Accusator peccet acceptatione Duelli.

Solutio.

Respondeo, hanc Difficultatem esse communem omni Militi iustè prælianti; cui non liceret, Hosti Prælium *efferre*; quod nullus dicet. Vtriusque ratio est; quia, qui Iustam causam defendit, supponit Inimicum esse in actuali peccato Homicidij, neque Illum *inuitat* ad amandum de nouo aliquod obiectum malum. Item Illum *non inuitat simpliciter* ad Pugnam, sed *sub conditione*: idest, si adhùc perseueras in voluntate Me occidendi, Te prouoco; si verò desistere vis ab homicidio, ego quoque à Certamine desisto.

7 Quæ dicta sunt de Certamine offerendo, & acceptando cum *Accusatore falso*; idem dicendum de quouis *Iniusto Bellatore*: idest cum aliquo Pugile, quem Accusator subrogat pro se: quia Ille per se, & physicè mihi molitur Mortem iniustam. Ità Caietanus, 2. 2. *quæst.* 64. Bañes, *de Iust. & Iur. quæst.* 64. *art.* 7. *dub.* 4. *concl.* 2. Thomas Sanchez, *in Decalogum, lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 7. cum Petro à Nauarra, asserente, melius esse, Accusatorem occidi occultè; quia vitabitur peccatum ipsius Accusatoris offerentis, aut acceptantis Certamen: Sentit ergo Nauarra, licitam esse oblationem Duelli, consentit Becanus, 2. *par. cap.* 26. *quæst.* 6. *nu.* 4. & meritò pro se affert Valentiam, *disp.* 3. *quæst.* 17. *punct.* 1. *vers. Est autem assertio. & seqq.* affertque Nauarrum, Vasquez, *tom.* 1. *de Restitut. num.* 34. Nec dissentit Bonacina, *disp.* 2. *de Censuris, quæst.* 8. *par.* 2. *num.* 11. *& disp.* 2. *de Contract. quæst. vlt. par.* 8. *num.* 5. admittit enim acceptationem, quæ hac in parte, parùm differt ab oblatione: item posse præueniri Hostem iàm molientem Mortem Iniustam: consentit Filliucius, *tom.* 1. *tract.* 15. *n.* 17. *& tom.* 2. *tract.* 29. *n.* 143. *&* 144. citatus ab Hurtado *§.* 82. *disp.* 170. *sect.* 9.

Bañes. Sanchez. Per. Na. Becanus. Valent. Vasquez. Bonac. Filliuc.

QVÆSITVM VI.

Vtrùm quandô ob Defensionem Vitæ, vel Bonorum ab aliquo Innocente, cum Iniusto Duellatore Duellum committitur, possit conditio illa apponi, vt nullus ex circumstantibus alterutri opem ferat?

SVMMARIVM.

1 *Talis conditio non ferendi opem, &c. iniusta est, ac illicita, non secus ac ip-*

sum

sum Duellum ab iniusto Duellatore oblatum.

Tenentur Adstantes Innocenti opem ferre.

2 *Non obstat Iniustum Aggressorem, in aeternum periturum occumbere.*

3 *Adstantes tenerentur Iniusto Aggressori victo opitulari, si Ei vellet Innocens necem inferre, cum absque suo graui incommodo, posset ei vitam condonare.*

Victor in tali casu non esset amplius Innocens, sed iniustus Aggressor.

An liceat Innocenti, Victum Aggressorem vulnerare, si opus esset, vt se incolumem seruaret à certamine?

4 *An licitum sit Iniustum Aggressorem in tali casu interficere, si experimento comprobatum sit, eius vitam in Innocentis perniciem redundare: Et an Adstantes possint in tali casu Innocentem à tali cade remouere?*

5 *Teneretur aliquis Adstantium periclitanti Aggressori opem ferre, si aliàs, ità posset Duellum componere, vt seruato incolumi iniusto Aggressore, nulla essent mala in Innocentem redundatura. An Innocens in hoc casu teneretur ab incepta pugna desistere?*

Responsio negatiua. Nauar. Sanchez. Filliuc.

1 EGATIVE' Respondeo, cum Petro Nauarra *lib.2. de Restitut. cap. 3. num.* 298. Sanchez *lib. 1. cap.*39. *num.* 17. Filliucio *tom.*2.*tract.*29. *cap.*8. *num.*156. Nàm talis conditio, tàm ex parte Inuadentis, quàm ex parte Inuasi, *iniusta, & illicita est*, non minùs,quàm ipsummet Duellum ab iniusto Duellatore oblatum, violentum, iniustum, & illicitum est; ac proindè censeo teneri Adstantes innocenti Duellatori opitulari, quàmuis cũ altero Duellatore conuentum esset, in Duello auxilium omne non admittere. Præterea si constet Innocentem in Duellica causa esse aliúnde in peccato mortali, tunc vrgente Charitatis lege, tenerentur Adstantes, imminens mortis discrimen ab Innocente auertere: agitur enim de æterna Salute,vel morte, quam absque graui, ac proportionato detrimento cùm possimus, vel impedire, vel promouere, tenemur.

Adstantes an teneantur Innocenti opé ferre?

2 At si in Defensione iniustus Aggressor in æternùm periturus occumberet, non *Adiuuantium*, sed *suo vitio* adscribendum esset: Illi enim *iustam Charitatis legem* fouentes, pro Innocente pugnant; Ipse verò *iniuste* oppugnat.

3 Est præterea difficultas, si è contrà iniustus Aggressor ab Innocente vinceretur, qui tamen cum *absque graui incommodo*, victo condonare posset vitam, necem tamen inferre vellet. In tali Casu censeo, etiam *teneri Adstantes* noxio victo *opitulari*, eumque è manibus Innocentis victoris eripere: tunc enim non ampliùs *Innocens*, sed *Iniustus* esset *Aggressor*. Potest tamen Innocens iniusto Aggressori *vulnera* inferre, si opus sit ad seipsum, è tali Certamine *incolumem* seruandum: nec vltrà ei progredi licet, nè Inculpatæ Tutelæ præscriptos limites,ac moderamen excedat. Iniusto Aggressori victo, in quo casu teneantur adstantes opitulari?

4 Verùm si experimento comprobatum sit, iniusti Aggressoris vitam in Innocentis *perniciem* redundare, licitè tunc iniustus Aggressor occidi posset. Nec fas esset Adstantibus Innocentem à tali cæde remouere, nisi fortè ex Adstantibus aliquis intersit Consanguineus, vel Necessarius, qui illi opem ferre teneatur. Cauendum tamen est, nè nocenti adiuto, Innocens in graue adducatur discrimen; qui alioquin nec illum adiuuare licitè posset. Quid si Iniusti Aggressoris vita in Innocentis perniciem redundet?

5 Quòd si ab aliquo adstantium ità totius Duelli summa *componi posset*, vt seruato incolumi iniusto Aggressore,nulla in Innocentem essent mala redundatura, censeo in tali casu, & periclitãti aggressori *Eum opem ferre teneri*; & Innocenti ab incerta Pugna *desistendum esse*, dùm *absque vllo discrimine*, rem componendam fore Quid si ali quis Adstantium absq; vllo discrimine totum Duellum posset cõponere?

aduertit. Si tamen hoc sibi Innocens prudenter non persuaderet; ac proindè, vt iustè operans ad cōsummandam Inimici necem tenderet, non liceret eum vulneribus ab incæpto auertere, quia tunc iustè operatur: secùs verò dicendum, si *ex crassa ignorantia*, aut *ex malitia* cruentam Pugnam, donec hostis expiret, perficere velit: tunc enim cum ipso tanquàm cum *iniusto Aggressore*, vt suprà diximus, esset agendum.

QVÆSITVM VII.

An offerre liceat Duellum ex Odio, & Inimicitia?

SVMMARIVM.

1 *Licitum non est, Duellum offerre ex Odio, aut Inimicitia.*
Priuata auctoritate non licet iniuriam vindicare.
2 *Inuasorem iniuriam inferentem nunquàm licet ex odio repercutere, vulnerare, aut interficere.*
3. & 4 *Duellum offerre in posito casu, cur non habeat rationem inculpatæ tutelæ?*
5 *Quid sit Duellum offerre materialiter, ac formaliter: & an aliquo pacto liceat illud offerre?*
6 *Alia rationes ex Hurtado, cur talis prouocatio ad pugnam, non sit medium per se ad abigenda mala illata.*

Responsio negatiua. Ratio.

1 RESPONDETVR Negatiuè. Probatur Primò, quia nemini licet *priuata auctoritate iniuriam vindicare*: sed tale Duellum Inimico offerretur ad Iniuriam vlciscendam: ergo tale Duellum offerre est illicitum, cùm ad vindictam sit Institutum.

2 Dices Primò: Licitum est *repercutere* Inuasorem, immò & *occidere* ad Iniuriam propulsandam, cùm Vim Vi repellere, Iura permittant: ergo etiam ad Iniuriam propulsandam, atque ad Vim repellendam, licebit *Duello Certare*. Primum argum. Inuasoré an liceat repercutere ex odio &c.

Respondetur: Nunquàm licere Inuasorem Iniuriam inferentem, nec interficere, nec vulnerare, nec vllo pacto *ex odio* repercutere, proindè neque licere *ex Odio, & Inimicitia* Duellum Inimico offerre, cùm *priuata vindicta* sit intrinsecè mala, & tantùm Deo, atque Dei Ministris reseruata. Respōsio.

3 Instabis: Sicuti non *ad vindictam*, sed *ad Inculpatæ Tutelæ Defensionem*, tàm pro Vita, quàm pro Bonis in magna quantitate, & multò magis pro honore, licitum est Inuasorem repercutere, vulnerare, & occidere; *in continenti* tamen: ità ergo etiam licebit pro Vita tuenda pro Bonis in magna quantitate, & multò magis pro Honore, tale Duellum *in continenti* offerre; quia etiam rationem habebit Inculpatæ Tutelæ. Instantia.

Respondetur: Posse quidem contingere repercussionem, &c. *in continenti*, non tamen hoc Duellum, quod de sui ratione *moram* petit, cùm ex præuia conuentione de designatione loci, & temporis committatur: proindè nequit *in continenti* Duellum committi, sicque dispar est ratio. Solutio. Cur tale Duellum nō habeat rationem inculpatæ tutelæ?

4 Præterea hìc non disputamus de quocumque Duello, sed tantùm de hac Duelli Specie *ex Odio, & Inimicitia*, quod vel ipsomet nomine pugnat cum *Defensione Inculpatæ Tutelæ*. An autem Duellum possit committi pro Bonis in magna quantitate, pro Vita, & Honore tuendis, iàm suis locis dictum est.

5 Adhùc instabis: Aliud est Duellum *committere*, aliud *offerre*: Licèt autem, vt *committatur* Duellum mora requiratur; vt verò *offeratur*, cur non potest in continenti accidere? Altera instantia.

dere ? ergo par ratio de *repercussione*, ac de *Duello*.

Solutio.

Quid sit offerre Duellum materialiter, vel formaliter ?

Respondetur: Transeat, quòd in continenti post illatã Iniuriã possit materialiter Duellũ offerri, non verò *formaliter*. Explicatur: Potest quidem Duellum offerri, non tamen *cum animo verè Pugnandi*, & hoc est *materialiter Duellum offerre*: Si verò animus esset, reuera Pugnandi, quod est *formaliter offerre Duellum*, hoc quidem non liceret, non solùm non committere, verùm neque offerre: nàm sicuti vera Pugna esset peccaminosa, ratione Vindictæ, cùm ex temporis interuallo Duellum committeretur: Sic etiam prouocatio ad tale Duellum esset peccaminosa, & Vindictam saperet, ratione finis, à quo Omnis actio speciem sortitur, ac proindè neque licet ad tale Duellum prouocare, quàmuis prouocatio in continenti contingeret.

Aliæ rationes ex Hurtado.

6 PROBATVR *Secundò* principaliter, ex Hurtado, *de Spe,& Charit. vol.2.disp.170.Sect.10.Subsect.1.§.89.* tali pacto: Duellum non est medium per se ad abigenda ea mala, (scilicet alapam, aut vulnus, vt ipse ait)Vulnus enim non curatur alio vulnere accepto, aut inflicto, sed medicina: alapa autem non curatur, nisì vibicem relinquat, vibex autem lenimentis curatur, non vulneribus. Superest *Ostensio Virium, & fortitudinis*, ad quam prouocatio ad Pugnã, est vtilis per se. Benè: Sed illa *ostensio*, non potest per se vtilis esse ad depellendam Iniuriam, siuè enim Franciscus sit fortis, siuè timidus, idque sibi cæteri persuadeant, non proptereà sibi persuadebunt cæteri, illum esse, aut non esse, mentitum v.g. Nobilem, aut Ignobilem: hæc enim æquè cadunt in vtrosque: Multi enim Viri fortes sunt Ignobiles, Infames, Mendaces: multi item Timidi his omnibus carent. Si autem velit Franciscus suam fortitudinem ostentare, est finis vanus, & indignus, qui procuretur per media prohibita Lege Dei. Stet ergo, prouocationem ad Pugnam esse illicitam, quia (vt omittam iàm probata) est per se inutilis ad depellendam Iniuriam.

Ostensio virium, nõ potest per se esse vtilis ad depellendã iniuriam.

Iniuria illata, quomodo depellenda sit ?

Et paulò ante *eodem §.89.* idem Hurtadus ait: Quòd si Antonius dicat Francisco, Tu es Ignobilis, & Infamis, depellenda est hæc iniuria, ostendendo Franciscum, neque esse Ignobilem, neque Infamem, quod fit *aliorum Testimonijs, aut Scriptis*, quæ persuadent rerum gestarum veritatem, quæ *Armis* persuaderi non potest. Hæc Hurtadus.

QVÆSITVM VIII.

Vtrùm acceptare liceat Duellum ex Odio, & Inimicitia oblatum ?

SVMMARIVM.

1 *Illicitum est tale Duellum acceptare, sicut illicitum est offerre.*
2 *Ea acceptatio non potest titulo Defensionis honoris cohonestari.*
Non acceptare, non est idem, ac fugere, nec honori maculam infert.
3 *Quidnàm senserit Andreas Alciatus ?*
4 *Quomodò intelligenda sit Constitutio Religionis militaris S. Iacobi, qua indignus censetur illius ordinis habitu, qui prouocatus certamen detrectat ?*

Responsio negatiua.

Ratio.

1 RESPONDETVR, pariter illicitum esse tale Duellum *acceptare*, sicuti & illicitum esse diximus *offerre*. Probatur, quia talis *acceptatio* Certaminis, est absoluta voluntas mutuarum cædium; vt enim Prouocator vult absolutè Pugnare, ità & Acceptator; acceptat enim absolutè, & quantùm est se id, quod Pro-

uocatot offert absolutè, & quòad est in se. Sed hic offert absolutè mutuas cædes: ergo hic absolutè eas acceptat. Non secùs ac si Ego dicerem Antonio, vende Mihi tuum Equum, quem Ego volo emere, & Antonius mihi respondeat, volo Eum tibi vendere: An dubitabit aliquis, Antonium tàm absolutè, & quantùm est ex se, velle Equum vendere, quàm me emere? Ità Prouocator dicit, egredere in Agrum, quia volo tecum Pugnare: Prouocatus autem dicit, Ego egrediar ad Pugnandum tecum: vtriusque voluntas est absoluta. Ità Hurtadus *vol. 2. de spe, & Charit. disp. 170. sect. 10. subsect. 2. §. 90.*

Primum argumen. 2 *Primò* Dices: Quàmuis *Prouocatio* ad tale Certamen sit illicita, non tamen illicita erit *Acceptatio*, quia rationem habet *Defensionis Honoris*: nàm *non acceptare, esset fugere* ad quod nullus Nobilis tenetur.

Solutio. Respondetur: Tàm *Prouocationem*, quàm *Acceptationem* esse illicitam: & falsum esse, quòd *nõ acceptare* sit *fugere*: nàm *fugere* est locum deserere, in quo aliquis est, & tergavertere, pedibus se dando: at potest aliquis locũ nõ deserere, vbi manet, & non exire ad locum Certaminis. (Non acceptare Duellum, non est fugere.) Sicque patet, quòd *non acceptare Certamen*, non est idem ac *fugere*, neque honori maculam inferre, non acceptando; quia nullus potest Honor amitti ex obedientia Diuinæ, & Ecclesiasticæ Legis, dummodò tamen, quis Certamen detrectet, non ex animi vilitate, nec ex Prouocantis timore, sed Censurarum, Duella prohibentium, Deique timore. (Non acceptans non infert honori maculam.)

Secundũ argum. 3 *Secundo* Dices: Andream Alciatum, *de Singulari Certamine, cap. 3. n. 2.* cẽsuisse, Militi strenuo, & Nobili licere impunè acceptare Certamen. (Alciatus.)

Solutio. Respondetur, Alciatum loquutum esse de *Impunitate Ciuili*, non verò de *Impunitate à peccato, & Ecclesiasticis Legibus* vt constat ex eodem loco; & ipsemet Alciatus pluries testatur, Duellum esse contrà Diuinas, ac Pontificias Leges.

4 *Tertiò* Dices: In Religione Militari S. Iacobi, Indignum censeri illius Ordinis Habitu (Spada rubra, vt dicunt) qui Prouocatus, Certamen detrectauerit. (Tertium argum.)

Respondetur: Constitutionem illam intelligendam esse de eo, qui *ex timore, animique vilitate*, Certamen sibi oblatum respuit: idcircò eo Ordine Indignus censetur: cùm enim Ordo ille sit ad Bellum institutus, qui animo est *pauido*, ineptus ad tale munus censetur. Si verò Certamen recusauerit propter Dei timorem, vel aliam prudentem causam, eo Habitu Indignus non habetur. (Respõsio.)

QVÆSITVM VLT.

Vtrùm Si quis ab Infideli prouocaretur ad Duellum ob Defensionem Honoris Dei, vel ob causam Fidei, vel veræ Sectæ cognoscendę, liceret ei Duellum acceptare?

SVMMARIVM.

1 *Negatiua Sententia, eiusque ratio.*

1 BREVITER Respondetur: Absque speciali reuelatione Diuina illicitum esse tale Duellum acceptare: quia vel Duellator niteretur proprijs viribus, & Duellandi peritia, & tunc pro testimonio Fidei infallibilis, assumeret *Medium* suapte natura *fallax, & perniciosũ*: Vel expectaret Miraculum à Deo, & ità *tentaret Deum*, cùm alijs modis respondere posset ad ea, quæ objiciuntur contrà Fidem. Et hìc Quartũ Tractatus Finis esto. (Responsio negatiua. Ratio)

TRA-

TRACTATVS QVINTVS, ET VLTIMVS DE EXCVSATIONE, ET ABSOLVTIONE A DVELLI CENSVRIS.

SECTIO PRIMA

DE IGNORANTIA, ET METV EXCVSANTIBVS A CENSVRIS DVELLI.

DIVINA, ac Pontificia Iura in Ecclesiastici Orbis Cælo, duo veluti clarissima Mundi Lumina, quamuis perpetuo fulgore splendescant; sæpè tamen recurrentibus Ignorantiæ Nubibus, Metumque incutientibus tenebris repentè obortis, humanæ mentis oculos latère, experimento docemur. Hinc fit, vt Mortalium nonnulli in huius Mundi Pelago nauigantes, ad beatum Cælestis Patriæ Portum velificaturi; modò in latentes irruant Scopulos; modò in rapidos Criminum Vortices mergantur; modò incauti in metuendam Censurarum Charybdim præcipites labantur; nunc Tartareis in Prædam cedant Piratis; nunc in Diuini Nominis Hostium Potestatem redigantur; & modò tandem aduersis spirantibus auris, in Mari medio, vndarum facti Ludibrium, iactentur. Hoc tamen Miseri infelicem susceptæ solantur nauigationis euentum; quod ea omnia, quæ Ignorantes, quæque Metuentes, ac proinde Ignari, ac Inuiti patiuntur, Supremum apud Iudicem, qui humana

alriùs intuetur cordà, non ad Culpam, neque ad Pœnam adscribantur, licèt quandoque hominum ante oculos, in faciem iudicantium, ipsi deliquisse putentur. Diuini igitur, Pontificijque Iuris Ignorantiâ, ac Metu, Inuoluntariæ redditæ hominum Actiones, eas non merentur Pœnas, quas scienter, ac spontè transgredientibus, Diuina, ac Pontificia Iura imposuere. Verùm, cùm non omnis, qualiscumque illa sit Ignorantia, nec Metus omnis ab Ecclesiasticis excuset Censuris, videndum proindè erit, cùm iàm de Duellatorum Pœnis, satis superque egerimus, quandonàm ob Ignorantiam, Metumque, sint à Duellicis Censuris excusandi Duellatores.

QVÆSITVM I.

An inuincibiliter Ignorans sub Censuris prohiberi Duella, Excommunicationem contraheret, si Duellum iniret?

SVMMARIVM.

1 *Quandò dicatur quis, inuincibiliter, aut probabiliter aliquid ignorare?*

2 *Qui inuincibiliter ignoraret sub censuris prohibita esse Duella, Excommunicationem non contraheret, si Duellum iniret.*

3 *Quæ requiruntur ad contrahendam censuram, non reperiuntur in eo, qui inuincibiliter ignorat, &c.*

Quidnam sit, inuincibiliter aliquid ignorare?

1 DICITVR aliquis *inuincibiliter, seu probabiliter*, ignorare aliquid esse prohibitum quandò Ignorantiam talis prohibitionis *vincere nō potuit*. Vndè qui nihil vnquàm de Duellicis audiuit Censuris, vel nihil vnquàm dubitauit, aut cogitauit, dicitur habere *Ignorantiam inuincibilem*, seù probabilem Duellicæ Censuræ; quis enim potest eius rei Ignorantiam vincere, cuius nihil menti occurrit, per quod posset illam vincere, acquirendo scientiam oppositam.

Dicitur prætereà aliquis *probabili, & inuincibili laborare Ignorantia*, quandò *ignorat* ea, quæ scire tenetur, & posito dubio debitam adhibuit diligentiam ad ea cognoscenda, sed nondùm cognouit. V. g. Vir aliquis Nobilis dubitare incœpit, num contrà Duellatores latæ sint Pontificiæ Censuræ; Is dicitur probabilem habere Duellicæ Censuræ Ignorantiam, si Alijs se peritioribus consultis rei veritatem non inuenit. Hoc posito:

2 Respondetur ad Quæsitum, *Negatiuè*. Ità Siluester, *verb. Excommunicatio 2. notab. 5.* Nauarrus, *cap. 27. num. 16. & cap. 23. num. 47.* Couarruuias, *cap. Alma mater, 1. par. §. 10. num. 6.* Henriquez, *lib. 13. cap. 23.* Sanchez, *in Summa, lib. 1. cap. 16. num. 18.* Vgolinus, *tabul. 1. cap. 9. §. 8.* Molina, *tract. 5. disp. 71. num. 8.* Suarez, *disp. 4. sect. 8. num. 6.* Filliucius, *Quæsito 10. num. 250.* Reginaldus, *lib. 9. num. 200.* Sayrus, *lib. 1. cap. 18.* Bonacina, *de Censuris, disp. 1. quæst. 2. punct. 1. num. 7.* & Alij apud Valentiam, *tom. 4. disp. 17. qu. 17. punct. 7.* & apud

Responsio ad Quæs.

Siluester. Nauarr. Couarru.

Henriq. Sanchez

Vgolin. Molina. Suarez. Filliuc. Reginald. Sayrus. Bonacin.

Valentia.

Alterius. Salas. Alterium *lib.* 3. *disp.* 2. *cap.* 3. necnon apud Salas, *de Legibus, disp.* 15. *Sect.* 11. qui omnes asserunt, *Ignorantiam probabilem*, tàm Iuris cōmunis, quàm particularis, à contrahendis Censuris excusare; ex quo valet inferri in casu posito, eum, qui Duellum committeret, Duelli prohibitionem *probabiliter ignorans*, à Duellicis Censuris immunem esse.

Ratio. 3 Ratio autem à priori est, quia ad contrahendam Censuram requiritur *contumacia*; sed qui *probabiliter ignorat*, non est *Contumax*: ergo nec Censuras contrahere debet. Prætereà ad incurrendam Censuram requiritur aliqua *monitio*; sed Ignorans latam esse Censuram, non censetur *admonitus*, aliòquin non ignoraret: ergo non incurrit Censuram. Adde, Censuram *pœnam esse medicinalem*. Sed si per Ignorantiam contraheretur, *obesset* potiùs tanquàm Venenum, quàm veluti Medicina *prodesset* ergo &c. Ità tandem patet *ex cap.* 2. *de Constitutionibus, in* 6.

QVÆSITVM II.

An Duellatores Scientes Duella prohibita quidem esse Diuino Iure, at inuincibiliter Ignorantes, ea sub Censuris ab Ecclesia prohiberi, Duellum ineuntes sint Excommunicati?

SVMMARIVM.

1 *Duellicas censuras non contrahunt Duellatores in casu posito.*

2 *Prædicti Duellatores licet contrà diuinum ius peccent, non peccant tamen contrà præceptum Ecclesiæ, nec contrà Ecclesiam contumaces dicuntur.*

3 *Quomodo intelligendum sit, quod (Scire, & debere scire paria sint) Nemo tenetur scire id, de quo inuincibili laborat ignorantia.*

Illud Axioma non est vniuersaliter verum.

1 BREVITER Respondetur cum Nauarto, *cap.* 27. *num.* 272. Siluestro, *verb. Excommunicatio. vltim. Quæst.* 3. Soto, *distinct.* 28 *quæst. vnica, art.* 2. Vasquez *dub.* 16. *num.* 6. Filliucio, *cap.* 8. *Quæst.* 10. *nu.* 253. Suarez, *disp.* 4. *Sect.* 8. *nu.* 20. Bonacina, *de Censuris disp.* 2. *qu.* 2. *punct.* 1 *propos.* 1. *num.* 7. & alijs Doctoribus contrà Auilam, 2. *par. cap.* 5. *disp.* 15. *dub.* 10. *concl.* 2. Couarruuiam, *cap. Alma Mater.* 1. *par. cap.* 10. *num.* 12. & Alios: In casu posito, dictos Duellatores nullo pacto contrahere Duellicas Censuras, à Summis Pontificibus, ac Tridentino Concilio, Duellum committentibus impositas. — Responsio negatiua. Nauarrus. Siluester. Vasquez. Bonacina. Auila. Couarru.

Ratio. 2 Probatur; Quia licèt huiusmodi Duellatores *Contrà Diuinum Ius* peccent, Monomachiam Diuino Iure prohibitam ineundo, non tamen peccant *contrà Præceptum Ecclesiæ*, nec *contrà Ecclesiam Contumaces* dicuntur, cùm Ecclesiastici Iuris Duellum prohibentis (vt supponimus) *inuincibilem habeant Ignorantiam*, cum qua non adest *contemptus*, nec *contumacia*.

Argum. 3 Sed Objicies: Scire, & debere scire, paria sunt; Sed qui committit Duellum, sciens prohibitum esse sub Censura, Duellicas incurrit Cēsuras: ergo illas etiam incurrit, qui Duellum committit ignorans, illud sub Censuris esse prohibitum.

Solutio. Respondetur *Primò*: Transeat, Scire, & debere scire paria esse; neminē autem teneri scire id, cuius nullam habuit cognitionem, seu de quo *Inuincibili laborat Ignorantia*. *Secundò*: Non esse vniuersaliter verum, scire, & debere scire, paria esse, vt pa-

tet in Censuris impositis contrà præsumentes aliquod delictum perpetrare, quas constat non incurri ab ijs, qui vincibili Ignorantia laborant. Cùm ergo in casu posito, Duellatores, nullam, vt supponimus, Duellicæ Censuræ cognitionem habuerint, non potest inferri, eos teneri illas scire, ac proindè neque quòad ipsos scire, & debere scire in hoc casu paria esse. Ex quo sequitur, quod quàmuis Duellatores scienter Duellum ineuntes, sint excommunicati; non tamen Excommunicationem contrahent, qui inuincibili Ignorantia laborantes, Duellum inirent.

QVÆSITVM III.

An Duellatores Vincibili, Crassa, & Affectata Ignorantia laborantes, Duellum ineundo, sint Excommunicati?

SVMMARIVM.

1 *Quenàm sit vincibilis ignorantia?*
2 *An ignorantia simpliciter vincibilis distinguatur à crassa, & supina?*
3 *Quanàm sit ignorantia simpliciter vincibilis; Queue crassa, & supina?*
4 *Ignorantia affectata quæ sit?*
Hæ tres ignorantiæ non æqualem continent malitiam, sed minorem inuoluit vincibilis; maiorem crassa, & supina; maximam autem affectata.
5 *Probabile est ignorantiam vincibilem moraliter, quæ non sit crassa, & supina, excusare à Duellicis censuris.*
6 *Ignorantia crassa, quæ non excusat à peccato mortali, nec etiam excusat à contrahendis Duellicis censuris.*
7 *Ex Cap. Vt animarum, de constitut. &c. quatenùs ignorantia excuset à sententijs quorumcunque Ordinariorum?*
8 *In Duello inito ex tali ignorantia crassa, & supina, quæ non excusat à peccato mortali, adest contemptus, & contumacia, ob quam infligunt poena censurarum.*
9 *Ignorantia affectata, nullo pacto excusat à contrahendis Duellicis censuris.*
10 *An Duellatores, affectatè Duellicas censuras ignorantes, eas contraherent, si in sententia censurarum contrà Duellatores apponeretur ea conditio, vt dictas censuras contraherent, qui scienter, temerè, vel consultò transgressores extiterint, & his similia?*
11 *Ad incurrendas dictas censuras, quænam temeritas requiratur?*
12 *Verba legis poenalis non sunt extendenda vltrà proprium significatum, sed potiùs sunt restringenda.*
13 *Peccatum ex ignorantia affectata commissum, an sit grauius, quàm si ex certa scientia committeretur; & cur tale peccatum non puniatur poena excommunicationis, in qua supradictæ clausulæ, temerè, scienter, &c. apponuntur?*

1 IGNORANTIAM Vincibilem cum communi Theologorum appello eam, quæ vinci potuit; Sed Ignorans non adhibuit sufficientem diligentiam, iuxtà qualitatem negotij ad illam vincēdam: vt si habens aliquod officium, diligentiam non adhibuit ad cognoscendum ea, quæ pertinent ad proprium officium, *Instit. de leg. Aquil. §. Præterea.* vbi habetur: Imperitiam in re ad proprium officium pertinente, non excusare, videlicet, quòad præsumptionem Fori Externi; vel etiam in Foro Conscientiæ, dummodò Ignorans, aduertentiam aliquam suæ Ignorantiæ, vel obligationis habuerit, & negligens in veritate quærenda fuerit. Verumtamen *(Ignorantia vincibilis quænam sit?)*

men est, Ignorantiam Vincibilem, aliam esse, in qua grauis negligentia intercedit, aliam; in qua leuis negligentia concurrit, non sufficiens ad mortale, sed tantùm ad veniale peccatum.

2 Hæc autem *Vincibilis Ignorantia* alia est *simpliciter Vincibilis*, distincta à *Crassa, & Supina*. Ità Auila, 2.*par. cap.* 5. *disp.* 5. *dub.* 8. Sotus, *disp.* 28. *quæst. vnica, art.* 2. Sanchez, *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 32. *num.* 33. Henriquez, *lib.* 13. *cap.* 23. *num* 2. Bonacina, *de Censuris, disp.* 1. *q.* 2. *punct.* 1. *n.* 4. & Alij. Quod Mihi quoque sic probabiliùs dicendum videtur; quandoquidem omnis Ignorantia Crassa, & Supina, est Vincibilis; sed non omnis Ignorātia Vincibilis est Crassa, & Supina.

Auila. Sotus. Sanchez. Henriq. Bonacina.

3 Ignorantia igitur *Simpliciter Vincibilis*, seu quatenùs distincta à *Crassa & Supina*, contingit quandò quis non adhibuit mediocrem diligentiam, morali, & humano modo ad sciendum id, quod scire tenetur.

Quid sit ignorantia simpliciter vincibilis?

Ignorantia verò *Crassa, & Supina* dicitur illa, quæ procedit ex lata culpa Ignorantis, seu ex summa negligentia, vt accidit quandò quis nullam, aut valdè modicam adhibuit diligentiam ad cognoscendum id, quod scire tenetur, postquàm de illo cognitionem aliquam, aut dubium habuit.

Quid crassa & supina?

4 Ignorantia tandem *Affectata* contingit, quandò quis eligit nescire præceptum, vt liberiùs peccet Vndè, si Vir Nobilis v.g. positiuè eligat nolle scire contrà Duellatores latas esse Censuras, vt Duella liberiùs committere possit, dicitur habere Ignorantiam Affectatam. Tres igitur Ignorantiæ, nimirùm *Vincibilis, Crassa seu Supina, & Affectata* comparari possunt inuicē, tanquàm quid *minus, maius, & maximum*, itàut *Minorem Malitiam* inuoluat Ignorantia Vincibilis, *Maiorem* Crassa, & Supina, *Maximam* verò Affectata. His positis.

Quænam sit affectata ignorantia?

5 RESPONDETVR *Primò* ad Quæsitum, probabile esse *Ignorantiam Vincibilem* moraliter, quæ non sit *Crassa, & Supina*, excusare à Duellicis Censuris. Ità cum Sanchez, & Nauarro non improbabiliter defendi posse, asserūt Bonacina *loc. cit. n.* 10. & alij. & patet *ex c.* 2. *Vt animarū. de Constitutionib. in* 6. vbi generaliter asseritur, Ignorantiam, quę non est Crassa, vel Supina excusare ab omnibus Sententijs quorumcumque Ordinariorum: Nomine autem Sententiæ intelligitur Excommunicatio, & cæteræ Censuræ; ergo, qui non crassè, & supinè, sed solummodò vincibiliter ignorat Duellicas Censuras, erit Immunis ab Excommunicationis Sententia, contrà Duellatores latæ.

Prima respons. ad Quæsit. Ignorantia vincibilis moraliter an excuset? Bonacina.

6 RESPONDETVR *Secundò* cum Molina *tom.* 4. *disp.* 53. *num.* 4. Sanchez *loc. cit. num.* 31. Auila *loc. cit. dub.* 10. *concl.* 2. Salas, *de legibus, disp.* 15. *Sect.* 9. *num.* 111. Suarez, *tom.* 5. *disp.* 4. *Sect.* 10. *nu.* 10. Coninch, *disp.* 13. *dub.* 11. *num.* 94. & 95. Filliucio, *cap.* 8. *quæsit.* 12. Reginaldo, *lib.* 9. *num.* 198. Alterio, *lib.* 3. *disp.* 2. *cap.* 3. *column.* 8. *versic. Dico tertiò*. & Bonacina *loc. cit. num.* 10. Duellatores vincibiliter, & culpabiliter Duellicas Cēsuras ignorantes, ea inquam Ignorantia laborantes, quæ *Crassa* est, & non excusat à *culpa mortali*, excusatos non fore à Duellicis Censuris, si Duellum inierint. Ità præcitati Doctores generaliter asserunt de Crassa Ignorantia, respectu cuiuscumque Censuræ; vndè idem consequenter asserere nt de Ignorantia Crassa respectu Duellicæ Censuræ, cùm eadem in materia Duelli ratio, eademque Ignorantia militare possit.

Secunda resp. ad Quæs. Quid si adsit ignorantia crassa? Molina. Sanchez. Auila. Salas. Suarez. Coninch. Filliucius. Reginald. Alterius. Bonacina.

7 Probatur *Primò*: Quia in *cap.* 2. *Vt animarum. de Constitutionibus in* 6. generaliter asseritur, Ignorantiam, quæ non sit *Crassa, nec Supina*, excusare ab omnibus Sententijs quorumcunque Ordinariorum, vt superiùs diximus: ergo à contrario

Prima ratio.

valet arguere, Ignorantiam, quæ ità eſt Craſſa, & Supina, vt non excuſet à culpa mortali, non excuſare ab incurrendis Duelli Cenſuris.

Altera ratio.

8 Probatur *Secundò*: Quia Duellicæ Cenſuræ dicuntur pœnæ *Contemptus, & Contumaciæ* contrà Eccleſiam, Duella prohibentem: Sed in Duello inito ex Ignorantia adeò Craſſa, vel Supina, vt non excuſet à mortali peccato, videtur ſufficienter adeſſe *contemptus, & contumacia*: ergo etiam Cenſuræ in dictæ contumaciç pœnam: Quandò verò Ignorantia ità leuis eſt, vt excuſet à culpa mortali, excuſet etiam à Cenſuris, cum Cenſura grauis non incurratur ob veniale peccatum.

Tertia Reſp. Affectatè ignorantes non excuſantur.

9 RESPONDETVR *Tertiò*: Duellatores *Affectatè* Duellicas Cenſuras *ignorantes*, nullo pacto immunes fore ab ijſdem Duelli Cenſuris contrahendis. Sequitur à fortiori ex dictis; Si enim *Craſſè, & Supinè Ignorantes* à dictis Cenſuris non excuſantur, multò minùs *affectatè ignorantes*. Præterea, quia cum huiuſmodi Ignorātia reperitur maxima *præſumptio, & cōtumacia* ergo &c.: Et tandē quia Ignorantia Affectata nō minuit culpam, ſed auget, cùm delinquens eligat illam Ignorantiam, vt liberiùs peccet. Ità Gloſſa *Clement.* 1. *verb. Scienter de Conſang.* Francus, *cap.* 2. *num.* 4. *de Conſtitut. in* 6. D. Antoninus, 3. *par. tit.* 24. *cap.* 24. *ſtatim in principio*, Roſella, *verb. Excommunicatio.* 1. *caſu* 43. *num.* 2. Silueſter, *verb. Excommunicatio.* 9. *caſu* 41. *num.* 76. *in fine*, Tabiena, *verb. Excommunicatio* 5. *caſu* 49. *nu.* 3. *notab.* 2. Graffius, 1. *par. Deciſ.* Henriquez, *lib.* 13. *de Excommunic. cap.* 23. *num.* 3. Petrus de Ledeſma, *num.* 36. *in fine*. Suarez, *tom.* 6. *in* 3. *par. diſp.* 4. *Sect.* 10. *num.* 1. Sanchez, *de Matrim. tom.* 2. *lib.* [illegible] 32. *num.* 40. Bonacina *loc. cit.* & Alij.

Francus. D. Anton. Roſella. Silueſter. Tabiena. Graffius. Henriq. Ledeſma. Suarez. Sanchez. Bonacina.

Quarta reſponſio ad Quæſ.

10 RESPONDETVR *Quartò*: Si in Sententia Cenſurarum, quæ hactenùs contrà Duellantes latæ ſunt, vel in poſterùm ferendæ eſſent, apponeretur conditio illa, ſeù clauſula, vt nimirùm dictas contraherent Cenſuras, qui *Scienter, temerè, vel conſultò Transgreſſores exstiterint*, & his ſimilia; in tali inquam euentu, Duellatores etiam *affectatè* Duellicas Cēſuras *ignorantes*, eas non contraherent. Hanc Sententiam contrà præcitatos Doctores docent, ac tuentur Sanchez, tacitè ſe retractans, *lib.* 2. *Moral. cap.* 10. *nu.* 38. Anguianus *de Legibus, tom.* 1. *lib.* 4. *controuer.* 4. *num.* 18. Bonacina, *de Cenſuris, diſp.* 1. *quæſt.* 2. *punct.* 1. *propoſ.* 2. *num.* 11. & *di. p.* 2. *quæſt.* 5. *punct.* 4. *num.* 9. & *in Bulla Cœnæ, to.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 2. *punct.* 4. *nu.* 9. Filliucius, *tom.* 2. *tract.* 2. *cap.* 7. *num.* 205 & ex Noſtris, Duardus, *in Bulla Cœnæ lib.* 2. *quæſt.* 36. *num.* 3. Paſqualigus, *in Deciſionib. Moralib. deciſ.* 376. *num.* 4. & Thomas Del-Bene, *de Parlamentis dubitat.* 4. *Subſect.* 31. *corollar.* 2. *num.* 2. & Alij, qui omnes aſſerunt, quandò in Sententia Cenſuræ continerentur hæc verba: Qui ſcienter hoc fecerit, vel temerè, vel conſultò, vel qui præſumpſerit, vel qui contempſerit, vel qui temerarius Violator extiterit, ſit Excommunicatus, Suſpenſus, &c. tunc non fore Excommunicatos, qui contrà facerent, etiam ex Ignorantia Affectata, talis pœnæ.

Sanchez. Anguian. Bonacina. Filliucius. Duardus. Paſqualig. Thom. Del-Bene.

Prima ratio.

11 Et Ratio eſt: Nàm Superior illo modo loquendi non videtur requirere quamlibet *temeritatem, præſumptionem*, vel *contemptum*, ſed eam videtur exigere temeritatem, ac prçſumptionem, quæ *ex certa* prouenirret *Scientia*, aut ſaltem coniunctùm cum *ingenti temeritate* eſſet.

Altera ratio.

12 Præterea, verba legis pœnalis non ſunt vltrà proprium ſignificatum *extendenda*, ſed potiùs ſunt *reſtringenda, iuxtà Regulam, Odia, de regul. Iuris in* 6. Sed qui ex Ignorantia Affectata aliquid contrà legem facit, verè non facit ſcienter contrà legem: ergo non incurrit in pœnam contrà facientes ſcienter, latam à lege.

Argum. 13 Sed Dices: Peccatum *ex Ignorantia Affectata* commissum, grauius est, quàm si *ex certa Scientia* committeretur, ex eo, quia, qui eligit nescire, vt liberiùs delinquat, videtur grauiùs contemnere legem, vt habetur 1.2.*quæst*.6. *ar*.8. Sed qui ex certa Scientia delinquit contrà leges, Censuram inuoluentes, est Excommunicatus: ergo etiam Excommunicationem contrahet, qui ex Affectata Ignorantia contrà dictas leges delinquet.

Solutio. Respondetur: Peccatum ex Ignorantia Affectata commissum, dici *grauius* per relationem tantùm ad actum internum voluntatis, quo voluit quis ex proposito ignorare, vt liberiùs legem violaret; eo enim actu videtur magis legem contemnere: at verò *secundum se*, *& absolutè* consideratum, est minùs graue, cùm sit minùs voluntarium, quàm si ex certa scientia committeretur: Et Ratio est, quia quod *scienter* fit, est voluntarium *in se, ac directè*: quod autem fit *per Ignorantiam Affectatam*, est voluntarium tantùm *in causa*, *& indirectè*, scilicet in ipsa Ignorantia.

Cùm igitur Excōmunicatio non puniat principaliter actum internū, sed actum externū, si talis actus externus esset, vt supponimus, affectatè ignoranter factus, non esset punibilis pœna Censuræ, debitæ actui *scienter* facto: Ex quo in hac Duelli materia sequeretur, quòd si tales Censuræ latæ essent, vel ferrentur deinceps cum talibus clausulis superiùs enumeratis, Duellatores sic affectatè ignorātes, Duellum ineūtes, dictas non contraherent Censuras. Alia Argumenta circà hanc Sententiam de Affectata Ignorantia, à dictis Cēsuris excusante, videri possunt apud Thomam Del-Bene, *loc. cit.* qui acutissimè, & solidè Negatiuam Sententiam mordicùs tuetur. Nos ea breuitatis ergo omittimus, præsertim cùm Duellicæ Censuræ, siuè à Summis Pontificibus, siuè à Tridentini Concilij Patribus hactenùs latæ, non inuoluant verba illa superiùs posita, sed simpliciter requirant tantummodò, Duellum *Ex condicto* initum esse.

QVÆSITVM IV.

An si quis sciret ab Ecclesia prohiberi Duella, ignoraret tamen Ea sub Excommunicatione prohiberi, Duellum committens, foret Excommunicatus?

SVMMARIVM.

1 *Ignorantia pœnæ, quæ sit, & quomodò contingere possit?*
2 *Duellatores inuincibiliter ignorantes pœnam Duello debitam, non contrahunt excommunicationem.*
3 *Hæc sententia de ignorantia pœnæ à censuris excusante, an extendatur, non solùm ad censuras, sed etiam ad alias quascumque pœnas exorbitantes, & extraordinarias?*
4 *An extendatur etiam ad pœnas mediocres, & ordinarias, ac iuxtà prudentis Viri iudicium accomodatas delicto?*

1 PPELLATVR hæc à Doctoribus *Ignorantia Pœnæ*, contradistincta ab *Ignorantia Iuris*: cōtingit autem, quandò nescitur, latam esse talem *pœnam* contrà Delinquentes. Exemplum commune est de Percutiente Clericum, qui sciet prohibitum esse ab Ecclesia percutere Clericum, & sciret hunc quem percutit, esse Clericum, sed ignoraret prohibitum esse sub Censura percutere Clericum. Sic quoque ad rem nostram, scit aliquis, Ec- Ignorantia pœnæ contradistincta ab ignorantia iuris, quomodò contingat?

clesiam prohibuisse Duella; certus est quoque hoc Certamen in quo pugnat, esse formale Duellum; ignorat autem *poenam Censuræ contrà Duellatores latæ*, hic dicitur habere Ignorantiam, non quidem Iuris, nec Facti, sed *Poenæ*, à Iure tali facto impositæ. His stantibus

Inuincibiliter ignorantes pœnà Duello debitam, non incurrunt in excomm.

2 Respondetur ad Quæsitum, Duellatores *Poenam Duello debitam, inuincibiliter ignorantes*, nō fore Excommunicatos. Ratio est, quia ad hoc, vt Delinquens incurrat in *poenam* Iuris positiui ex delicto, nō sufficit, vt sciat, cognoscat, & aduertat actu, *opus esse peccaminosum*, nec sufficit, vt sciat, cognoscat, & aduertat actu *esse prohibitū* à Iure positiuo: sed requiritur, vt sciat, cognoscat, & aduertat actu *opus esse prohibitum*, & præterea *sub tali poena*, id est cognoscat, & aduertat actu, *& prohibitionem, & poenam* Iuris positiui. Cùm ergo Duellatores in casu posito, nec scirent, nec cognoscerent talem *poenam* Duello impositam, sequitur, quòd Duellum ineundo, Excommunicationem non contraherent, excusante eos *Ignorantia Poenæ*. Idque præterea patet ijsdem rationibus in I. Quæsito adductis. Ità de quibuscumque Censuris in communi loquentes, asserunt Nauarrus, *cap.27. num.274.* Lopez, & Alij apud Sanchez, *de Matrim. lib.9. num.13.* apud Coninch, *tom.2. disp. 13. dub.10. num.90.* & apud Carolum Macignum, *de Horis Canonic. cap.28. num.32.* eosque sequitur Suarez, *disp. 4. Sect.9. num.19.* Filliucius, *tract.11. cap.8. quæst.11. nu.257.* Bonacina, *de censuris, disp.1. qu.2. punct.2. propos.3. num.13.*

Nauarr. Lopez. Sanchez. Coninch. Carol. Macign. Suarez. Filliuc. Bonac.

A quibus nam pœnis excusari potest, qui inuincibiliter eas ignorat?

3 Aduertit autem Bonacina, Sententiam hanc de *Ignorantia Poenæ* à Censuris excusante, extendi à Nauarro *cap.27. num.274.* non solùm ad *Censuras*, sed etiam ad *alias quascumque poenas exorbitantes, & extraordinarias*; nàm poena debet proportionari delicto: minùs autem delinquit, qui nescit poenam appositam esse tali Delicto, quàm qui illam nouit: ergo qui nescit poenam appositam esse tali Delicto, non incurrit eandem poenam, quam incurrit sciens talem poenam appositam esse.

4 Hæc tamen Doctrina non est extendenda, inquit Nauarrus, ad *poenas mediocres, & ordinarias*, atque iuxtà prudentis Viri iudicium *accommodatas Delicto*: nàm delinquens, aut nouit *poenam mediocrem*, aut scire debuit, & potuit, saltem lumine Naturæ dictante, Delicta mediocriter punienda esse. *l. Ità vulneratus ff. Ad leg. Aquil.* Quarè ignorans poenam Delicto appositam, non excusatur à *mediocri, & ordinaria poena*: excusari verò potest ab *extraordinaria*, qualis est *Censura*, vel *Irregularitas ex Delicto*, Ità Nauarrus *loc. cit.* cuius Sententiam probabilem existimant Sanchez, Suarez, quos refert, & sequitur Bonacina *loc. cit.*

QVÆSITVM V.

An excusandus esset à Duellicis Censuris, qui ignorans Duella esse prohibita, Duellum committeret; sed ità tamen esset animo paratus, vt etiamsi sciret Duellicam Prohibitionem, Duellare vellet?

SVMMARIVM.

1 *Ignorantia Cōcomitans, quanàm sit, & quibus modis contingere possit, præcipuè ineundo Duellum?*
2 *Talis ignorantia excusat ab incurrendis censuris, & Irregularitate proueniente ex delicto.*
3 *Censura incurritur solùm ob pecca-*

tum

tum externum prohibitum sub censura.

4 *Prauus affectus, & actuale desiderium duellandi, licet sit peccatum, actus tamen externus Duelli, in tali casu non imputatur in foro interno ad culpam censuræ annexam.*

5 *Qui Duellum init cum tali ignorantia Concomitante, an contrahat Censuras, ex eo quòd det operam rei illicitæ sub censuris prohibitæ?*

Quænam sit ignorantia cõcomitans? 1 THEOLOGI communiter Ignorantiam hanc *Concomitantem* appellant; quia comitatur actum, & si ea non adesset, actus nihilominùs fieret: vt si aliquis Inimicum percuteret, credens esse feram, sed nihilominùs illum percussisset, si suum Inimicum esse animaduertisset, hic diceretur habere Ignorantiam *Cõcomitantẽ.* Sic etiam in Casu nostro, posset hoc dupliciter contingere. *Primò modo*; Si quis ignoraret Certamen hoc, quod aggredi vult, esse formale Duellum prohibitum ab Ecclesia; ità tamen esset animo paratus, vt etiãsi sciret, ac aduerteret esse formale Duellum, adhùc illud committeret. *Altero modo*; vt in Quæsiti titulo proposuimus; quomodocumque autem id contingeret.

Dupliciter coetingere potest talis ignorantia committendo Duellum

Responsio ad Quæs. 2 Respondetur ad Quæsitum Affirmatiuè. Ità Vasquez 1.2.*quæst.* 76.*art.*3. *disp.*126. *à num.*4. & *de Excommunicatione dub.* 14. *num.*4. Sanchez. *de Matrim. lib.* 9. quem refert, & sequitur Bonacina, *de Censuris, disp.* 1.*quæst.*2.*punct.*2.*propos.*4.*num.*4. Molina, *disp.*53. *num.*2. *tom.*4. & *tom.*6. *tract.*5.*disp.*71. *nu.*8. Filliucius, *cap.*8. *quæst.*9. Suarez, *disp.*4. *Sect.*8. *nu.*8. & Alij, asserentes, Ignorantiam Concomitantẽ excusare ab incurrẽdis Censuris, & Irregularitate prouueniente ex Delicto; qui idem quoque assererent de Duellicis Censuris, de quibus Ignorantia Concomitans adhùc haberi potest.

Vasq. Sanch. Bonac. Molina. Filliuc. Suarez.

3 Ratio autem est, quia Censuræ incurruntur ob peccatum *externum*, sub Censura prohibitum; Sed Duellum initum ab *Ignorãte hic, & nunc; Duellum esse prohibitum*; vel *hoc Certamen esse formale Duellum*, non inuoluit *peccatum externum* sub Censura prohibitum; ergo nec pœnam Excommunicationis.

4 Et quàmuis prauus ille affectus, & actuale desiderium Duellandi, sit *peccatum*, nihilominùs actus ille externus Duelli non imputatur in foro interno ad culpam, Censuræ annexam; actus enim externus sub Censura punibilis, habere debet malitiam, vt dixi, prohibitam sub Censura, qualem non habet actus factus cum Ignorantia Concomitante.

5 Sed Dices: Qui Duellum init cũ Ignorantia Cõcomitante, seù *Prohibitionis*, seu *Duellicæ formalitatis*, dat operam *rei illicitæ*: ergo contrahit Censuras talem rem illicitam exercentibus impositas.

Respondetur Negando Consequentiam; non enim qui dat operam *rei illicitæ*, cui annexa est Censura, Censuram incurrit; quandò laborat Ignorantia probabili alicuius circumstantiæ, seù qualitatis facti, propter quam imposita est Censura. Sic *in cap. Si verò de Sent. Excommunic.* Deciditur, Eum, qui percussit Clericum non ligari Excommunicatione; & tamen constat hunc dedisse operam rei illicitæ. Ità Vasquez, quem sequitur Bonacina *loc. cit.* Ergo, quàmuis talis Duellator rei illicitæ det operam, si tamen ignoret probabiliter hic, & nunc, hoc esse formale Duellum, vel Duellum esse sub Censura prohibitum, erit ab Excommunicatione excusandus.

QVÆSITVM VI.

An Pugnans in Rixa, quam ex errore putet eſſe formale Duellum ſub Cenſuris prohibitum, ſit à dictis Cenſuris excuſandus?

SVMMARIVM.

1 *Excuſatur à cenſuris, qui pugnat in Rixa, quam ex errore putat eſſe formale Duellum ſub cenſuris prohibitum.*

2 *Cenſura non contrahitur, niſi exprimatur in Iure.*

3 *Cur peccet, qui aliquid committit, quod ex conſcientia erronea putat eſſe peccatum, cum reuera non ſit; non autem Excommunicationem contrahat is, qui rixatur, putans illam rixam eſſe ſub Excommunicatione prohibitam, tanquàm Duellum?*

1 RESPONDEO Affirmatiuè cum Sanchez, *lib. 9. de Matrim. diſp. 32. num.28. & 48.* Suarez, *diſp.22. ſect.1. num.53.* Vaſquez, *1.2. quæſt.76. art.3. diſp. 126. & de Excommunicatione dub.14. num.3.* Bonacina, *de Cenſuris, diſp.1. qu.2 punct.1. propoſ.4. n. 22.* & Alijs communiter in ſimili aſſerentibus, Percutientem Laicum, qui crederet ex percuſſione Laici incurri Excommunicationem, non fore Excommunicatum. Sanchez. Suarez. Vaſquez. Bonacin.

2 Ratio autem eſt, quia Cenſuræ non contrahuntur, niſi ſint in Iure *expreſſæ*; ſed in Iure *non exprimuntur* Cenſuræ contrà *Rixantes*, ſed contrà *formaliter Duellantes*: ergo Pugnans in Rixa, quam putat eſſe formale Duellum, Duelli Cenſuras non contrahit. Nec *erronea Conſcientia*, cum qua pugnat, inducere poteſt Excommunicationem; ſed legitima Superioris ſententia, quæ in hoc Caſu cùm non adſit; nec adeſſe poteſt Excommunicationis pœna. Ratio.

3 Sed Dices: Si aliquis *ex Conſcientia erronea* putat aliquid, quod non eſt peccatum, eſſe peccatum, illud committat, peccat; ſicut è contrà, ſi apprehendat aliquid eſſe bonum, & illud agat, quàmuis bonum non ſit, non peccat, cùm obiectum voluntatis ſit bonum, ac malum, non quomodocumque, ſed prout eſt in apprehenſione rationis; Ideò ſi ratio apprehendat aliquid, ac voluntati proponat tanquàm bonum morale neceſſarium, ac præceptum: eſto reipſa bonum non ſit, ſed malum; voluntas illud reſpuendo, conſentit in trãſgreſſionem Legis. Iterùm ſi ratio apprehendat aliquid, & voluntati proponat tanquàm moraliter malum, ac prohibitum; eſto reipſa malum non ſit, ſed bonum, ac honeſtum; voluntas illud amplectendo conſentit in obiectum malum, & prohibitum; adeòque peccat, vt benè docet D. Thomas, 1. 2. *quæſt.19. art.5.* & Richardus, *in 4. diſtinct. 39. art.2. quæſt.3.* Io: Gerſon, *par. 2. Operum, de natura, & qualitate Conſcientiæ.* Laymann. *tract.1. cap.3. num.2.* Ergo pariter, ſi quis putet eſſe, tanquàm Duellum, ſub Excommunicatione prohibitam Rixam, & rixetur, Excommunicationem contrahet. Argum. D. Thom. Richar. Gerſon. Layman.

Reſpondetur, negando Conſequentiam, & inter *committendum peccatum, & contrahendam Cenſuram*, aſſignatur diſparitas; ad hoc enim, vt aliquis *peccaſſe* dicatur, ſatis eſt ſi habuerit voluntatem tranſgrediendi Diuinam Legem, ſiuè ea voluntas proceſſerit *ex recta*, ſiue *ex falſa apprehenſione* peccati; vt benè in Argumento propoſito probatum eſt: At verò ad contrahendam Cenſuram non ſatis eſt *iniqua voluntas* Eccleſiaſticas tranſgrediendi Leges, ſed inſuper requiritur, vt reuera talis trãſgreſſio *annexam habeat Cenſuram*. Cùm igitur nulla ſit Rixæ, etiam, vt for- Reſponſio ad argum.

ma-

male Duellum putatæ, *annexa Censura*; proindè asserendum est, Eum, qui in Rixa, tanquàm in Duello, ex errore, se Pugnare putet, esse à Duelli Censuris excusandum.

QVÆSITVM VII.

Quidam Vir Nobilis in condicto Duelli loco, Inimicum, quocum Pugnare condixerat, expectans; Pugnauit interim cum altero Inimico, casu illàc transeunte, quæritur an sit à Duelli Censuris excusandus?

SVMMARIVM.

1 *Censura Duelli contrà committentes Monomachiam lata, non contrahuntur à Duellatoribus, etiamsi ad Duelli locum accesserint, nisi actu Monomachiam commiserint, vel per ipsos non steterit, quin ea committeretur.*
Excommunicatio ob delictum imposita, non contrahitur, nisi delicto consummato, nisi aliter exprimatur à Legislatore.

2 *Vir Nobilis pugnans in casu posito, excusandus est à Duelli censuris.*

Aliqua supponuntur.

1 SVPPONIMVS Duelli Censuras, contrà Monomachiam Cōmittentes, iàm latas, non contrahi à Duellatoribus, etiamsi ad Duelli locum accesserint, nisi actu Monomachiam commiserint; vel per ipsos non steterit, quin ea committeretur; vt fusiùs dictum est in *Tract. 2. sect. 3. Quæsito 53. & Quæs. 21.* cùm Excommunicatio ob delictum imposita, non contrahatur nisi *delicto consummato*, dummodò aliter non exprimeretur à Legislatore: Sic, qui extendit manum, vel gladium euaginat ad percutiendum, vel vulnerandum Clericum, si reuera non percutiat, reuera non contrahit Excommunicationem Canonis, *Si quis suadente*. vt ibi diximus. Hoc posito.

2 Respondetur ad Quæsitum, prædictum Virum Nobilem in Casu posito, esse à Duelli Censuris excusandum. Ratio est, quia Duelli Censuras ex vno capite non contraxit per solum accessum ad condictum locum, vt supponimus ex iàm dictis, posita sententia asserentium, Duelli Censuras, neque in Terminis Clementinæ Constitutionis, contrahi quòad principales, nisi pugna sequatur, vel per ipsos non steterit, quin sequeretur. Responsio ad Quæs.

Nec ex altero capite, Duelli Censuras contraxit Pugnando cum altero Inimico, casu illàc transeunte; quia respectu illius Inimici, talis Pugna non fuit formale Duellum; non enim erat condicta cum Illo, nec loci, & temporis assignatio ad Duellum requisita præcesserat: ergo ex nullo capite Excommunicationem contrahit. Ex quo sequitur, posse in Foro interno à quocunque Confessario absolui; dummodò reuera deindè cum priori Inimico, cum quo Duellum condixerat, non Duellasset. Hunc Casum in terminis apud Doctores non reperio; Omnes tamen, qui ad essentiam Duelli, loci, ac temporis assignationem necessariò requiri asserunt, assererent consequenter, Pugnam hanc casu oblatam, & initam, non esse formale Duellum, ac proindè à Duellica esse Excommunicatione excusandam. Vide, si placet, quæ in Secundo dicta sunt Tractatu.

QVÆ-

QVÆSITVM VIII.

Miles quidam cum Inimico Commilitone suo galeatus Duellare condixerat; sed ad Duelli locum accedens, cum alio Milite galeato ibi inuento Pugnauit, ex errore putans suum esse Inimicum, quæritur an sit ab Excommunicatione excusandus?

SVMMARIVM.

1 *Ratio dubitandi.*

2 *Excusatur in tali casu Miles galeatus ab Excommunicatione.*

Talis pugna, non esset formaliter Duellum.

3 *Cur Excõmunicationis pœnam incurrat, qui ad loquẽdum accedens cum vna Moniali, ex errore colloquitur cum alia, non tamen si quis accedens ad Duellandum cum vno, ex errore Duellet cum alio?*

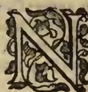
4 *Loquens cum Abbatissa, aut cum Nouitia, putans loqui cum aliqua alia Moniali, an contrahat Excommunicationem?*

5 *Qui decreuit legere librum hæreticum, & ex errore, putans legere librum hæreticum, legat librum canonicum, non contrahit Excommunicationem.*

6 *An Excommunicationem contrahat, qui decernens percutere vnum Clericum, ex errore percutiat alterum?*

7 *Nonnulli Theologi negant, talem percussorem incurrere Excommunicationem.*

8 *Etiamsi Excommunicationem incurreret talis percussor Clerici; assignatur disparitas inter ipsum, ac Militem pugnantem in casu posito in præsenti Quæsito.*

1 VLLI dubium est, quin ille alius Miles Excommunicationẽ non contraxerit Pugnando; Ipse enim ab Alio se inuadi videns, vsus est Iure suo *Vim Vi repellendi*, quod omni Iure licitum est. Respectu tamen Militis *Inuadentis*, contracta videtur Duellica Excommunicatio, cùm reuera *Duellandi animum* habuerit, ad Duelli *locum* accesserit, & de facto Duellauerit. Quòd autem cum hoc vel cum illo Duellicam Pugnã inierit, hoc *materialiter* se habere videtur, ac proindè non sufficere ad excusandum Eum à Duellicis Censuris. Hoc tamen non obstante — Dubitãdi ratio.

2 Respondeo ad Quæsitum *Affirmatiuè*. Ratio est, quia talis Pugna non fuit *formale Duellum*; Duellum enim est Pugna Duorum, vel Plurium *ex condicto*, hoc est, ex mutua Conuentione, vtrinque deliberata, cum assignatione loci, & temporis; Sed hæc Pugna in Casu posito nõn fuit *ex mutua conuentione vtrinque* deliberata; *non enim isti duo determinati Milites, Petrus*, scilicet *& Paulus* inuicem Pugnare condixerant; nec locum, tempusque tali Pugnæ destinauerant, sed *casu, & ex errore* Singulare Certamen inierunt: ergo non *formaliter* Duellarunt, sed tantummodò *materialiter*: ergo nec *formalis* Duelli pœnas contraxerunt. — Responsio ad Quæst.

3 Sed Dices *Primò*: Si quis accesserit ad colloquendum cum Monialibus, & loqui volens cum vna Moniali, *ex errore* colloquatur cum alia, contrahet Censuras Latas contrà colloquentes cum Monialibus: ergo similiter, si aliquis accesserit ad Duellandum cum vno, & *ex errore* Duellauerit cum Alio, contrahet Censuras Duellatoribus impositas. — Primum argum.

Respondetur negando Consequentiam; & disparitas est, quia in primo Casu, Censuræ sunt simpliciter impositæ *colloquentibus cum Monialibus*; vbi igitur consummatur ta- — Responsio ad arg.

lis

lis actus colloquutionis, siue cum hac, siue cum illa, semper tamen est *formalis colloquutio cum Moniali*, ac proinde Excommunicationis pœnę obnoxia: in Casu autem nostro, Censuræ impositæ sunt Duellatoribus, non quomodocumque, sed *ex condicto*, vt patet ex Pontificijs Constitutionibus, *ibi: Excommunicamus* &c. *ex condicto Monomachiam ineuntes:* Sed hic, & nunc, talis Pugna condicta cum Vno, & ex errore inita cum Alio, non est in rigore *Monomachia ex condicto:* ergo neque est Monomachiæ pœnis, ac Censuris punienda.

4 Vndè in paritate posita de *Loquente cum Monialibus*, si quis v. g. putaret loqui cum alia Moniali, & ex errore loqueretur cum *Abbatissa* Monasterij, vel aliqua *Nouitia*, iuxtà sententiam asserentium, nec *Abbatissas*, nec *Nouitias* tali Excommunicationi subesse, cùm in pœnalibus stricta interpretatio sit facienda, & nomine Monialium non veniat Abbatissa (de quo videri possunt Grassius *tom.1.cons.22.num.26.* & Diana *par.3.tract.2.resol.48.*) Is inquam sic loquens cum Abbatissa, vel Nouitia, non foret Excommunicatus; non alia ratione, nisi quia talis loquutio hic, & nunc non esset prohibita: ergo nec in Casu posito contraheretur Excommunicatio, cùm talis Monomachia materialis, non sit sub Excommunicatione prohibita.

Putans lo qui cum alia Moniali, & ex errore loquens cũ Abbatissa, vel Nouitia an con trahat Excom.

Grassius. Diana.

5 Sic etiam, si quis decreuisset Hæreticorum librum legere, & ex errore putans legere librum Hæreticum, legeret librum Canonicum, non contraheret Excommunicationem, legentibus librum Hæreticorum impositam; talis enim lectio libri Canonici, etiam putati, vt Hæretici, non est sub Censuris prohibita: ergo pariter dicendum de Pugna inita cum alio Inimico, cum quo non sit condictum Duellum. Et Ratio à priori est, quia Ecclesia non punit sub Censuris prauum illum internum affectum Duellandi, sed actum externum Duelli *ex condicto* consummati, qui actus externus in Casu posito, nullo pacto formaliter reperitur.

Alterum exemplũ à pari.

6 Dices *Secundò:* Si quis decreuerit percutere, aut vulnerare Caium Clericum v. g. & *ex errore* percutiat Titium Clericum, contrahet Excommunicationem Canonis, *Si quis suadente:* ergo pariter, si quis cõdixerit Duellare cum Caio Inimico, & *ex errore* Duellet cum Titio, contrahet Excommunicationem Duellatoribus impositam.

7 Respondetur *Primò*: Non desse aliquos Theologos, qui negent, in Casu posito contrahi Excõmunicationẽ ab eo, qui *ex errore* aliũ percutit Clericum, ac illum, quem percutere intendebat, cùm talis percussio Clerici debeat esse volũtaria, & *in indiuiduo determinata* ad talẽ Clericũ, ad hoc, vt sub Cẽsuris prohibita dicatur. Quicquid tamen sit de hoc

8 Respondetur *Secundò*, dando disparitatem; quia in primo casũ, tàm intentio, quàm opus externũ est *iniuriosum Statui Clericali*, propter cuius *reuerentiam* imposita fuit Excommunicatio, quia ergo talis percussio, siue Caij, siue Titij Clerici, semper tamen inuoluit *formalem iniuriam contrà Statum Clericalem, & contumaciam* contrà Ecclesiam; ideircò meritò est Excommunicationi obnoxia. Verùm Monomachia *ex errore* inita cum alio, & non cum eo, quocum indicta erat, non inuoluit talem *contumaciam in effectu*, licèt eam inuoluat *in affectu*, immò neque *in affectu*; posset enim contingere, immò probabiliter contigisset, quòd si Duellator animaduertisset illum reuera nõ esse suum Inimicum, Duellum non inijsset cum illo. Dicendum est igitur, nullo pacto talem Pugnam posse dici *formale Duellum*, neque Excommunicationi subiectam, ac proindè talem Militem, vt in Quæsiti titulo propositum est, esse à Duellicis Censuris excusandum.

QVÆ-

QVÆSITVM IX.

Vtrùm metus grauis, seù cadens in constantem Virum, excuset ab incurrendis Duelli Censuris?

SVMMARIVM.

1 *Metus grauis, seù cadens in constantem Virum excusat ab incurrendis Censuris.*

2 *Metus grauis excusat à transgressione, & contumacia contrà legem Ecclesiasticam.*

3 *Quenàm licita sint ex metu graui cadente in constantem Virum?*

4 *Metus grauis, an excuset, quandò res esset intrinsecè mala?*

5 *Ex graui Metu Delinquentes, à peccato non excusantur; si tale Delictum sit intrinsecè malum. An verò sint etiam à Censuris excusandi?*

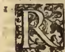
6 *Christiani in Turcarum Triremibus contrà Catholicos ex graui metu remigantes, an sint à peccatis, & Censuris immunes?*

7 *Turpiter loquens cum Monialibus ex graui metu, peccat, sed non est Excommunicatus.*

8 *Intrinseca malitia Duelli, an induceret Excommunicationem, si ex graui metu Duellum iniretur?*

9 *Grauis metus incussus in contemptum Ecclesiæ, vel Fidei, &c. nec à peccatis, nec à Censuris excusat.*

Prima Responsio ad Quæsitū. Nauarrus Suarez. Auila. Salas. Coninch. Filliucius Duardus. Bonacina.

1 ESPONDETVR Primò cum Nauarro, *cap.* 27. *num.* 63. & *num.* 130. Suarez, *disp.*4. *Sect.*3. *nu.* 13. Auila, 2.*par.disp.*8. *dub.*5. Salas, *de Legibus disp.*11. *Sect.*1. Coninch, *disp.* 13. *dub.*12. Filliucio, *tract.*11. *cap.*6. *quæsito* 4. *ad finem*, *num.*171. & *cap.*8. *quæsit.* 14. Duardo, *in Bull. Cœnę lib.*1. *cap.*1. *quæsit.*3. *num.*49. & *cap.*2. *qu.*2. *num.*19. Bonacina, *de Censuris tom.*1. *disp.*1. *qu.*2. *punct.*3. *propos.*2. *num.* 2 Laymann *lib.* 1. *tract.* 5. *par.*1 *cap.*5. *num.*9. Thoma Del-Bene *de Parlamentis*, *dub.*4. *Subsect.*31. *coroll.* 5. & Alijs, generaliter asserentibus *Metum grauem, seu cadentem in constantem Virum* excusare ab incurrendis Cēsuris; nomine autem *Censurarum* hos Doctores *Duellicas* quoque *Censuras* intellexisse nō est dubium, aliòquin eas excepissent, si aliqua peculiaris ratio militasset in Censuris Duellicis, propter quam *metus grauis*, ab illis incurrendis non excusaret.

Laymann. Thomas Del Bene

Ratio.

2 Et Ratio est; Quia *metus grauis* excusat à *transgressione*, & *contumacia* contrà legem Ecclesiasticam, cùm præcepta Ecclesiæ benignè sint accipienda, nec credibile sit, Ecclesiam velle obligare cum tanto rigore: ergo *metus grauis* excusat etiam ab *incurrendis Censuris*, cùm Censuræ incurrantur ob *transgressionem*, & *contumaciam* contrà legem Ecclesiasticam: ergo etiam à *Censuris Duelli* vel detur disparitas.

Confirm. Quid ex Metu graui agere liceat impunè.

3 Confirmatur; Quia ex *metu graui cadente in constantem Virum* licitum est.

I. Celebrare Missam sinè Altari, sinè Vestibus Sacris, vel lumine, vt docet Azorius, *tom.*1. *lib.* 1. *cap.*11. *quæst.*11. contrà Caietanum, 1.2. *quæst.*96. *art.*4.

Azorius. Caiet.

II. Celebrare licet cum aliqua censura, & post cibum, vt docet Ochagauia, *de Sacram. tract.*3. *qu.* 12. *nu.*15. & sinè mixtione aquæ, vt docet Becanus, *tom.*2. *tract.*2. *cap.*6. *qu.*4. *num.*8.

Ochagau. Becanus.

III. Sacramenta conficere in materia dubia, vt docet Henriquez, *lib.*1. *cap.*9. *num.*7. *in Glossa lit. B.*

Henriq.

IV. Ministrare Eucharistiam peccatori occulto, vt docet Nugnus, *in* 3.*par.tom.*1 *quæst.*80. *art.*6. *difficul.*4. & secundùm Sancium, *disp.* 35. *num.*6. proferre sinè intentione absolutionem in Indispositum, vel in scrupulosum nō habentē materiā.

Nugnus. Sanchez.

V. Li-

V. Licet *ex metu graui* inire Matrimonium Inualidum, propter impedimentum dirimens, cum intentione non consummandi, vt docet Vasquez, *in 2.disp.161.cap.3. num.17.* contrà Nauarrum, *cap.27.nu.141.*

Vasquez. Nauarr.

VI. Communicare cum Excommunicato non tolerato, vt docet Suarez, *de Censuris, lib.6. Sect.3. num.10.* contrà Caietanum. 1.2. *qu. 125. art.3.* & alia similia, ratione *metus in constantem Virum cadentis*, impunè agere licet, vt videre est in multis Casibus, quos sparsim inter tot millia casuum, breui, qua solet, sed clara; facili, sed docta; prompta, sed prudenti methodo ponit, ac soluit Diana in suis Moralibus resolutionibus: ergo pariter, ratione talis metus à *Duelli Censuris* excusari poterit aliquis Duellator, graui metu adactus ad Duellum ineundum.

Suarez. Caietan. Diana.

Obiectio. 4 Sed dices: *Metus grauis* excusat, quandò res prohibita, non esset aliòqui *intrinsecè mala*; vt si quis v.g. graui metu adigeretur ad colloquẽdum cum Monialibus, non peccaret, nec Excommunicationem contraheret: at si adigeretur ad Furandum, vel Adulterandum, peccaret quidem; quia Furtum, vel Adulterium sunt *intrinsecè mala*, & insuper contraheret Excommunicationem, si Furanti, vel Adulteranti imposita esset Excommunicatio: Sed Duellum est *intrinsecè malum*: ergo si quis graui metu esset adactus ad Duellandum, & peccaret, & foret Excommunicatus.

Solutio. 5 Sed contrà; Quia rem esse *intrinsecè malam*, non obstat, quin à Censuris Transgressorem excuset, quàmuis committatur peccatum; *Peccatum* enim, & *Cẽsura* sunt *separabilia*: potest ergo contingere, quòd ille Transgressor *peccet*, rem illam *intrinsecè malam*, etiam ex graui metu agendo, & non sit Excommunicatus, cùm sufficiat *metus grauis* ad excusandum à *Censuris*, non verò à *Peccato*; Ità aperte docent nonnulli Doctores, & præsertìm Suarez, *loc. cit.num.14.* vbi ait: Oportet aduertere, aliquandò per legem Ecclesiasticã sub Censura prohiberi id, quod Iure Naturæ prohibitum est, vt v. g. Incestum cum Consanguinea: contingere ergo potest, vt *metus* excuset illum actum, vt prohibitum ab Ecclesia, etiamsi non excuset libidinosum accessum, qui *intrinsecè malus* est: & tunc quàmuis non omni culpa excusetur, ratione *metus*, excusabitur Censura; quia illa non contrahitur, nisi ob violationem præcepti Ecclesiastici; vt sic.

6 Ex quo, idem Suarez infert, excusari posse à *Censura* (si lata sit cõtrà adiuuantes Turcas, aduersùs Catholicos dimicantes) Christianos illos, qui metu mortis remigant, eti m quandò Turcæ Christianos persequuntur, quamquàm fortè nõ excusentur à *peccato* contrà Naturalem legem; quia cooperantur positiuè ad actionem *intrinsecè malam*. Id quod, præter Suarez, aliosque præcitatos Doctores, docent Alij, vt videre est apud Sanchez *de Matrimonio disp.31.num.6.* apud Auilam, Bonacinam, & Alios contrà Molinam, *tom.1.de Iust.disp.105.*

7 Sic etiam, vt tenet Diana, *par.3.tract.2. resol.48.* Si Seruus, impellente ad id efficacibus minis Domino, ad Moniales accederet, & turpiter loqueretur, *peccaret* quidem quia turpis loquutio est actio *intrinsecè mala*, sed *non incurreret Excommunicationem*: nàm leges Ecclesiasticæ non obligant cum tanto incommodo.

Patet igitur, Maiorem illam in Argumento positam, non esse veram, cùm stare possit, quòd aliquis peccet, rem *intrinsecè malam* agendo, & non sit Excommunicatus.

8 Ad Minorem: Transeat Duellum vt sic, esse *intrinsecè malum*; nonnulli enim Doctores id negant, vt diximus *Tract.3. Sect.1. Quæsit.3. nu.3.*

num.3. Sed dato etiam hoc, non sequitur aliud ex vi argumenti, nisi Duellatorem graui metu adactum ad Duellandum, *peccare* quidem, non verò fore *Excommunicatum*; vt patet ex antedictis, cum multorum Sententia Doctorum, id in cæteris Censuris asserentium. Vel si est aliqua peculiaris ratio in *Censura Duelli*, assignetur disparitas. Hæc autem Disputationis gratia dicta sint; Peritiorum enim Iudicio Theologorum Me libenter submitto.

Secunda Responsio ad Quæs. 9. RESPONDETVR *Secundò*: *Metum grauem*, qui cadat in constantem Virum, nullo pacto excusare, neque à *Peccatis*, neque à *Censuris*, si incuteretur *in contemptum* Religionis, seu Fidei, seu Ecclesiasticæ Potestatis; ità communiter præcitati Doctores. Quòd autem non excuset, patet; quia agitur de vitando contemptu Religionis, & agitur de eius graui bono: quilibet autem tenetur vitare contemptum Religionis, & bonum commune præferre propriæ Vitæ; proindè mirum non est, Ecclesiam obligare sub Censura, cum tanto incommodo, & rigore ad conseruandam, tuendamque Religionem, & commune bonum.

Quarè si Ecclesia præciperet *Ieiunium*, & mihi (inquit Bonacina) metus Mortis incuteretur ad frangendum Ieiunium, non peccarem frangendo Ieiunium, eòquòd Ecclesia non obliget cum tanto incommodo: Si verò metus incuteretur ad frangendum Ieiunium *in contemptum Religionis*, & Ecclesiasticæ potestatis, peccarem frangendo Ieiunium; teneor enim potiùs mortem obire, ob seruandum bonum commune Religionis, quàm frangere Ieiunium; consequenter non euaderem Censuram, si frangenti Ieiunium constituta esset pœna Censuræ. Vide Bonacinam *loc. cit.* vbi etiam citat Coninch, *tom. I. disp.* 13. *dub.* 12. *concl.* 1. & 3. Suarez, *tom.* 5. *disp.* 6. *sect.* 3. *num.* 3. & *seqq.* & Filliucium, *tract.* 11. *cap.* 8. *quæsito* 14. contrà Salas, *de legibus, disp.* 11. *sect.* 1. *num.* 5. *versic. Ex hac conclusione*. Vndè in hac Duelli materiâ à fortiori valet arguere, quòd si alicui grauis metus incuteretur ad *Duellandum*, in contemptum Religionis, & Ecclesiæ, quatenùs inquam, paruipenderentur Censuræ contrà Duellatores latæ, in hoc Casu, Duellator nullo pacto posset à *Duelli Censuris* excusari.

Bonacina. Coninch. Suarez. Filliucius. Salas.

QVÆSITVM X.

Duo Impuberes condicto loco, & tempore, strictis pugionibus Duellum inierunt; Quæsitum est, an Duellicas incidissent in Censuras? Erant enim Doli capaces.

SVMMARIVM.

1 *Censuræ aliæ à Iure aliæ ab Homine.*
2 *Pueri non contrahunt Censuras ab homine latas, ante Pubertatis annos.*
3 *Limitatio præcedentis sententiæ.*
4 *Probabilis Resp. Negatiua ad Quæsit.*
5 *Quinàm Doctores Eam tueantur, & quali nitatur Fundamento?*

Præmittitur quædam pro Quæsiti Solutione.

1 PRO solutione supponimus *Primò*. Censuras, alias esse à *Iure*, alias ab *Homine*: nàm quàmuis omnis Censura proximè fundetur in alicuius hominis Voluntate, ac Potestate; quo sensu omnis Censura posset dici lata ab homine, vt inquit Suarez, *de Censuris, disp.* 3. *sect.* 1. quia tamen duobus modis potest homo ferre Censuram: Vno modo ferendo legem stabilem, ac permanentem, obligantem sub hac pœna, quam ipso facto incurrant eius Transgressores. Alio modo

po-

potest homo ferre Censuram proferendo sententiam, aut praecipiendo aliquid in singulari actione, vel negotio, in quo non stabilitur Ius, aut Statutum permanens, sed transitorium Mandatum. *Quandò* ergo *Censura* fertur primo modo, dicitur esse *à Iure*; quia licèt Ius ab Homine processerit; iàm verò talis Censura in ipso Iure continetur. *Quandò* verò Censura fertur posteriori modo, retinet veluti commune Nomen, & quasi per Antonomasiam, vel accomodationem, vocatur *Censura ab Homine*.

Excõmunicatio ab homine an contrahatur à Pueris?

2 Supponimus *Secundò*: Si loquamur de Excommunicatione ab Homine, nullo pacto Impuberes Eam contrahere, sicut nec alias Poenas latas ab homine; & sic cùm in aliqua Dioecesi Excommunicantur, qui non sunt Confessi, non comprehenduntur Pueri, ante annos Pubertatis, idest, ante *quatuordecim annos* completos, sicuti *ex cap. 1. & cap. Referente, de delict. puer.* docent Nugnus, *in addit. ad 3. par. quaest. 6. art. 5. dub. 1.* Filliucius, *tom. 1. tract. 7. cap. 3. num. 72.* Vasquez, *in 3. par. tom. 4. quaest. 90. art. 2. dub. 4. num. 3.* Corduba, *in Summa, quaest. 60. dict. 4.* Sanchez, *lib. 1. Moral. c. 12. n. 7.* & Sancius, *in Select. disp. 26. n. 18.* Et Ratio est, Quia huiusmodi aetas non censetur sufficiens ad intelligendum ordinem iudiciarium. Propter quod, nec de Iure citari potest, nec ad agendum, vel defendendum Se in Iudicio admittitur *iuxta cap. vlt. de Iudicijs in 6.* Et quanquàm in alijs Causis possit per Procuratorem, vel Tutorem agere: tamen in huiusmodi causa, quae valdè ad animum spectat, non potest ad hoc obligari. Ità docet ex Abbate, Socino, & Alijs, Vgolinus *tabul. 1. de Censuris cap. 17. §. 3. num. 5.* & Suarez, *de Censuris, disput. 5. sect. 1. num. 19.*

Nugnus. Filliuc. Vasquez. Corduba. Sanchez. Sancius.

Abbas. Socinus. Vgolinus. Suarez.

Quomodo praecedens Doctrina, ex Suarez limitetur.

3 Quam quidem Sententiam, quoad hanc vltimam partem, ità accipiẽdam censet Suarez, vt ad ferendã iustè, & secundùm debitum Ordinem, Censuram, illa circumstantia aetatis puberis requiratur. Non tamen, inquit, inuenio Ius, quo reddatur nulla Sententia Censurae, lata in Impuberem: Et ideò, si aliòqui in re intercedat *vera contumacia*, & reliqua necessaria ad valorem Censurae, & ex hac parte non censeo esse nullam: & ità illa aetas per se considerata, non pertinet ad capacitatem Censurae, de qua nunc agimus. Quòd maximè verum habet, & in praxi saepè habet locum, etiam absque Iniustitia, vel Innocentia, in *Censura, Interdicti*: nàm si Populus *Interdicitur*, sinè dubio comprehenduntur etiam *Impuberes*, si iàm sint *Doli Capaces*, quarenùs iàm possunt, vel etiã tenentur Sacris interesse, vel ea percipere, humano, & rationali modo illis rebus vtẽdo. Sic Ille. His positis.

4 RESPONDETVR ad Quaesitum: Probabile esse, dictos Pueros, etsi Doli capaces, quia tamen Impuberes, non incidisse in Duellicas Censuras. Hanc sententiam consequenter probabile asserunt nonnulli Doctores, qui tenent, Impuberes nõ subijci Censuris, Poenisque latis à Iure (inter quas hae Duellicae Censurae connumerantur) excepta Censura Canonis, *Si quis suadente Diabolo*. Ità contrà Vgolinum, *de Censuris, cap. 17. §. 3. num. 5.* Suarez, *in 3. par. tom. 5. disp. 5. sect. 1. num. 19.* Azorium, *tom. 1. lib. 7. cap. 41. quaest.* 10. Henriquez, *lib. 8. cap. 42. num. 8.* & vtrumque Sanchez, *loco suprà citato*, docet Castrus Palaus, *tom. 1. tract. 3. disp. 1. punct. 24. §. 2. num. 9.* Thomas Del-Bene, *De Parlamentis, dub. 4. subsect. 31. coroll. 4. num. 3.* Diana, *par. 5. tract. 9. resol. 46. §. Sed contraria sententia*; vbi citat etiam Caelestinum, *in Compend. Theol. Moral. tract. 3. cap. 6. num. 9.* Qui ait: Quòd vi Monitorij non tenentur *Impuberes* reuelare, quia Illi excusantur à Censuris, ante Pubertatis annos. Idque est intelligendum, tàm de Censuris à Iure Latis, quàm ab homine. Sic Ille, & Emmanuel Sà

Layman.

correctis, *verb. Censura num.2.* citatus à Laymann, *lib.1. tract.4. cap.10.* probabiliter dicit, Censuram numquàm incurri ante *annum* ætatis *decimum*, cùm Impubes, Pubertati proximus esse incipit.

Ratio.

Quid de Irregularitate sentiendum?

Auila.

Layman.

Sanchez.

Tho. del-bene.

5 Ratio autem est: Quia ità in supradictis Textibus habetur; & sequenda est communis decisio Illorum, cùm Odia sint restringenda. Vndè cum Auila, *de Censuris, par. 7. disp.6. sect.1. dub. 13.* & alijs Doctoribus contrà Laymann, *loc. cit. num. 6.* & Sanchez, *vbi suprà* tenet Thomas Del-Bene *loc. cit.* quòd Impuber, si occidat, vel mutilet, non contrahit Irregularitatem.

Ex quibus omnibus patet in Casu nostro, probabile esse, vt diximus, tales Pueros, *etsi doli capaces*; quia tamen *Impuberes*, non contraxisse Duellicas Censuras. Dato autem, iuxtà Oppositam sententiam, dictos Pueros contraxisse Censuras, possent tamen absolui ab *Episcopo*, vel ab Alijs Facultatem habentibus, à similibus Casibus absoluendi; Minor enim ætas excusat Eos ab obligatione adeundi Summum Pontificem; vt latiùs *infrà* dicetur *Sectione sequenti*.

SECTIO II.

DE ABSOLVTIONE A' DVELLI CENSVRIS.

CVM Absolutione Opus absoluo, licèt non omnibus numeris, vt animo volebam, & rei dignitas postulabat, absolutum: sed id temporis inopiæ, alijsque adscribendum est negotijs, quæ calamum vlteriùs protrahere vetant, manusque non scribendis, sed agendis rebus dare operam iubent. Parebo, vel inultus, nonnulla tamen, quæ necessariò sunt hic explananda, tacitus non præteribo; reliqua verò, quæ cum cæteris communia sunt Censuris, quæque passim in tanta Scriptorum multitudine, obuia sunt, libenter omittam. Et licèt Duellicæ Censuræ Absolutionem Apostolicæ Sedi Summi Pontifices, ac Tridentini Senatus Patres reseruauerint, vt impetrandæ veniæ difficultas à patrando scelere, procliues in malum retardaret Mortales; sæpè tamen contingere posset, vt Alijs hęc absoluendi Facultas concessa censeatur; ideòq; breuiter explanabo, quandò à Duelli Censuris absoluere poterunt Episcopi, quandò Regulares, quandò Cæteri Conscientiæ Moderatores, & num in Mortis Articulo, etiam Clerici, vel Laici.

QVÆSITVM I.

An quandò Duellum est occultum, possit Episcopus à Pontificijs Censuris absoluere Duellatores?

SVMMARIVM.

1 *Concilium Tridentinum concessit Episcopis tale Privilegium absoluendi, &c.*

Decretum Concilij Trid. non videtur reuocatum per Bullam Clementis VIII.

2 *Episcopus absoluere potest Duellatores à Duelli censuris, quandò Duellicum delictum est occultum, vel nondùm deductum ad forum contentiosum.*

3 *Delictum vt censeatur publicum, & notorium, quidnàm requirat?*

4 *An, & in quo casu possit Episcopus absoluere à delictis occultis, annexam habentibus censuram Papæ reseruatam?*

Qua

Quanàm delicta dicantur occulta, quæ publica?

5 *Prædicti Duellatores, ab Episcopo absoluti, non tenentur posteà adire Papam, aut Legatum.*

6 *Episcopus an possit talem facultatem absoluendi, &c. alteri delegare?*

Responsio affirmat.

Côc. Trid.

1 RESPONDETVR Affirmatiuè; vt patet ex Priuilegio concesso Episcopis in Tridentino, *sess.* 24. *cap.*6. quod non videtur abrogatum per Bullam Clementis VIII. cùm in Ea nulla fiat mentio facultatis Episcoporum, aut illius Concilij, quæ mentio necessaria videtur, vt illud Decretum censeatur reuocatum, ex Rodriquez, *tom.*1. *QQ. Regular. quæst.* 8. *art.* 10. Sanchez, *lib.*3. *de Matrim. disp.*26. *num.*7. *& lib.*8. *disp.*35. *num.*17. Henriquez, *lib.*7. *cap.* 26. *num.* 3. & Alijs quampluribus apud Sanchez, *loc. cit. num.*27: Suarez, *de Pœnitentia, quæst.*30. *sect.* 2. *num.* 14. Peregrino, *de Duello quæst.* 37. *num.*3. vbi citat Couarruuiam; & Alijs relatis à Bonacina, *in tractat. de Legib. disp.*1. *quæst.* 3. *punct.*8. *§.*3. *nu.*13. contrà Graffium, *lib.*1. *cap.*7. *num.*20. & Alios, Immò clausula generalis reuocatoria Priuilegiorum, non extenditur ad Priuilegia inserta in corpore Iuris; vt ait *Glossa in l.*2. *§. Legati. ff. de rei vendicat.*

Rodriq. Sanchez. Henriq. Suarez. Peregrin. Couarr. Bonacina. Graffius.

2 Potest igitur Episcopus, iuxtà horum sententiam Doctorum, absoluere Duellatores à Duelli Censuris, quandò Duellicum Delictum *est occultum*, vel *nondum est deductum ad forum contentiosum*; vt patet ex Tridentino *loc. cit.* Et prætereà ità expressè sentit Bonacina, *tom.* 1. *de Excommunicatione, disp.*2. *quæst.*6. *punct.*1. *propos.* 5. *de Excommunicatione ob Duellum contracta.*

Bonacina.

Duellum quandonâ censeatur occultũ?

3 Sed Petes: Quandonàm Duellum initum censeri possit, fuisse *occultum*: quandò verò *publicum*, & *notorium*?

Respondetur: De hoc Doctores nihil peculiariter asseruisse, posse tamen colligi à simili, ex eo, quod dicunt Doctores de *notorio Delicto*, seù *notoria percussione Clerici*, nimirùm illam esse *notoriam*, quæ patuerit Quinque hominibus; vt ait Aragonius, *in* 2.2. *quæst.* 102. *art.* 9. vel Septem, vt vult Mascardus, *de Probationib. tom.*2. *concl.* 1101. *num.* 18. vel vt tenet Auila, *par.* 2. *cap.* 6. *disp.* 2. *dub.*4. in Oppido Decem, aut Duodecim, in magna Ciuitate pluribus. Communis verò Doctorum sententia id remittit iudicio Viri Prudentis, qui id ex Circumstantijs actus, loci, & temporis discernat, pro quo videri potest Diana, *par.*2. *tract.* 16. *resol.* 22.

Aragon. Mascard. Auila. Diana.

4 Addunt Alij, posse Episcopum absoluere à delictis habentibus annexam Censuram Papæ reseruatam, quãdò sunt *occulta*, vt diximus, quàmuis probari possint Testibus, modò nõ sint *publica, aut notoria in ratione Delicti*. Ità Henriquez. *lib.*4. *cap.*22. *n.*4. Auila, 2. *par. cap.*2 *disp.* 1. *dub.* 11. *concl.* 1. Sanchez, *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 34. *num.* 55. *& in Summa, lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 19. Suarez, *tom.*4. *disp.* 30. *sect.* 2. *num.* 2. Alterius, *tom.* 2. *disp.* 8. *cap.* 3. *col.* 11. Reginaldus, *lib.* 1. *num.* 135. Azorius, 1. *par. lib.*8. *cap.*19. Bonacina, *loc. cit. disp.* 1. *quæst.* 3. *punct.* 2. *num.* 1. addens Delicta dici publica, quandò sciuntur in maiori parte Viciniæ, vel Collegij, vel Parœciæ, vel Monasterij, contrà Graffium *lib.* 1. *Decisionum, cap.* 13. *num.*45. & Alios apud Augustinum Barbosam, & apud Garziam, *num.* 142. dicentes, illud dici occultum, quod non potest probari.

Henriq. Auila. Sanchez. Suarez. Alterius. Reginald. Azorius. Bonacina. Graffius. Barbosa. Garzia.

Prædicti Duellatores, absoluti, an teneantur adire Papã, aut Legatum?

5 Ex dictis sequitur *Primò*: Prædictum Duellatorem Excommunicatum, ab Episcopo absolutum, non teneri posteà adire Papam, vel Legatum: nàm *simpliciter fuit absolutus* ex Priuilegio Tridentini. Ità in simili de Percutiente Clericum *occultè* docet Bonacina, *loc. cit. quæst.*4. *punct.* 5. *num.*20.

Bonacina.

Se-

Episcopus an possit talem facultatem delegare?

6 Sequitur *Secundò*: Episcopum non solùm posse *per Seipsum* à tali Excommunicatione occultè delinquentes absoluere, verùm etiam posse Alteri hanc facultatem non solùm in Casu *particulari*, vt voluit Henriquez, *lib.14.cap.19.in fine*. sed etiam *generaliter delegare* alicui Vicario ad id specialiter deputato: nàm ista facultas competit Episcopo *Iure Ordinario*, cùm non sit electa *industria personæ*: nàm quandò aliquid conceditur Prælatis præsentibus, & futuris, non dicitur eligi *industria personæ*, vt benè Sanchez, *de Matrim. lib.2. disp.40.num.17.& lib.3.disp.7.num.20.* vbi plures Alios refert. Reginaldus, *num.258.* & Alij, quos suprà retuli; facultas autem, quæ competit alicui, *Iure Ordinario*, potest ab eo *delegari*, vt est communis Doctorum Sententia. Hæc eadem ratio militat in Vicario Generali.

Henriq.

Sanchez

Reginald.

QVÆSITVM II.

Vtrùm quandò Episcopus occultum Duellatorem absoluere potest, possit etiam Illum extrà suam Diœcesim existentem absoluere à Cẽsuris Duelli, occultè initi in sua Diœcesi?

SVMMARIVM.

1 *Absens localiter, validè absolui potest à Censuris.*

2 *Quandonàm sortiatur suum effectum absolutio absenti collata?*

3 *Episcopus potest à dictis censuris, dum existit in Diœcesi absoluere suum subditum existentem extrà propriam diœcesim, à talibus censuris ex occulto delicto contractis.*

Tridentinum concedens Episcopis talem facultatem absoluendi, non requirit absolutionem Sacramentalem.

Absolutio ab excommunicatione, conferri potest absenti, nec requiritur ex Trident, vt Subditus sit præsens, vel vt existat in Diœcesi.

1 PRÆMITTIMVS, Absentem localiter validè absolui posse à Cẽsuris, vt ferè communiter sentiunt Doctores, ac præsertim Suarez, *dub.7. Sect.7. num.4.* Filliucius, *tractat.11. cap.10. quæsito 6. num.324.* Reginaldus, *lib.9. num.39.* Auila, *2.par. cap.7. disp.2. dub.1.* Nauarrus, *cap.26. dub.18.* Rodriquez, *cap.83.num.13.* Alterius, *lib.4. disp.6. cap.1. & tom.2. disp.8. cap.4.* Bonacina, *de Censuris, quæst.3. punct.4. propos. 4. num.4.* & Alij Et Ratio est, quia sicut Absens *ligari* potest Censuris, ità & *absolui* cùm fauores sint ampliandi.

Suarez. Fillucius Reginald. Auila. Nauarrus Rodriq. Alterius. Bonacina.

2 Quandò autem talis Absolutio Absenti collata, suum sortiatur effectum, an *statim* ac forma Absolutionis *pronunciata fuerit*, etiam si Nũtius, vel Epistola nondùm peruenerit ad Illum, cui confertur Absolutio, an verò *statim ac peruenerit*, fusè disputant Doctores.

Absolutio à censuris absenti collata, quandonã sortiatur suum effectum?

Sed hìc obiter Responderi breuiter potest, cũ Bonacina *loc.cit.* Statìm operari effectũ, si Absolutio *absolutè, & sinè conditione de futuro*, collata fuit, etiamsi ad aures Excommunicati nondùm peruenerit. Ratio est, quia Absolutio Vim habet ex mente absoluentis; & sicut Excommunicatio statìm suum operatur effectum, ità etiam Absolutio; vt benè Alterius, *lib.4. disp.6. cap.1. colum.5. versic. Quarè. & tom.2. disp.8. cap.4. contrà Glossam in cap. Quanto. 2. quæst.5. in verbo, Epistolam.* His positis,

Bonacina.

Alterius.

3 Respondetur ad Quæsitum, posse Episcopum, dùm existit in Diœcesi, absoluere suum Subditum à talibus Censuris

Responsio ad Quæs.

ex occulto Delicto contractis, existentem extrà propriam Diœcesim. Ratio est, quia Tridentinum, talem facultatem absoluendi concedens Episcopis, non requirit *Absolutionem Sacramentalem*, quæ impendenda est *Præsenti*. Et ex Altero Capite, vt supponimus, Absolutio *ab Excommunicatione* conferri potest *Absenti*, nec Tridentinū requirit *Præsentiam* Subditi, vel vt Subditus *existat in Diœcesi*. ergo &c. Ità Sanchez, *in Summa lib.2.c.14. num.17.* Coninch. *disp.14. dub.16. num.242.* Bonacina, *disp.1. quæst.3. punct.2. propos.1.num.1. in fine* contrà Suarez, *disp.41.Sect.2.nu.10.* & Alios, quorum opinio valdè probabilis est, præsertim ob declarationem Eminentissimorum Cardinalium, quam refert Garzias, *de Beneficijs, 11. par.cap.10.nu.139.*

Sanchez. Coninch. Bonacina. Suarez. Garzias.

QVÆSITVM III.

An possit Episcopus absoluere Publicos Duellatores, quandò adire non possunt Sedem Apostolicam pro Absolutione?

SVMMARIVM.

1 *Responsio ad Quæsitum affirmatiua.*
2 *Episcopus absoluere potest ab excommunicatione ob Clerici percussionem, eos, qui Sedem Apostolicam adire nequeunt.*
3 *Pœnitentes, qui non possunt Sedem Apostolicam adire, remanerent remedio destituti, nisi permitteretur Episcopis in tali casu, suos subditos absoluere.*
4 *Ex Sacris Canonibus, facultas absoluendi in casu iusti impedimenti, conceditur simpliciter Episcopis.*
5 *Ex Cap. Eos, de sentent.excomm. colligitur, generaliter concessum esse Excommunicatis, vt possint ab alio absolui, quādò ità impediuntur, vt nō possint absolui à quo de iure absoluendi erant.*
6 *Plura enumerantur impedimenta, ratione quorum excusari possint Excommunicati à recursu ad Sedem Apostolicam.*
7 *Excommunicatus absolui non potest ab Episcopo, si pro certo habeatur, vel probabiliter existimetur esse breuis temporis impedimentum.*
Secus si ignoraretur quamdiu duraturum esset impedimentum, vel diuturnum fore, pro certo, aut probabiliter haberetur.

RESPONDETVR Affirmatiuè. Ità docet Nauarrus, *in Manuali, cap.27. num. 89. versic. Ad primam.* Siluester, *in verb. Absolutio.4. num.7. versic. Quarto &c.* Tabiena, *in verb. Absolutio.2. num.8. in fine*. Sanchez, *de Matrim. tom.1. lib.2.disp.40.num.3. propè finem.* Felinus, *in cap.Quamuis.de Sentent.Excommunicat.* Panormitanus, *in cap.De cætero. num.1.versic.Et circà de Sentent. Excommun.* Ancharanus, *in cap. Eos. num.1.versic.Tertiò not.*ibi. *Sed hic quæritur.* & Geminianus, *ibidem num.5.de Sentent. Excommunic.* quos refert, & sequitur Vgolinus, *de Censuris in generè tabul.1.cap.4.§.5. nu.13.* & Peregrinus, *de Duello, quæst.37. nu.7.*

Affirmatiua Opinio. Nauarr. Siluest. Tabiena. Sanchez. Felinus. Panorm. Ancharan. Geminian. Vgolin. Peregr.

2 Et probari potest *Primò*: quia nulla ratio apparet, cur possit Episcopus absoluere ab Excommunicatione *ob Clerici percussionem*, Impotentes Apostolicam Sedem adire, & nō ab Excommunicatione *Duelli*: ergo &c. cùm eadem ratio sit in ista, ac in illa, *Argū.cap.Cùm dilecta.de Confirm. vtil.vel inutil.* Præterea, si in tàm graui euentu, in quo ob Percussionem suadente Diabolo factam, Dei Ministri ab Alijs offenduntur, permissum est, vt Episcopus absoluat: ergo multò magis in alijs Casibus id permissum esse debet.

Prima ratio.

Se-

Altera ratio.

3 *Secundò:* Tales Duellatores pœnitentes, dùm *iustè impediti* pro Absolutione impetranda Apostolicam nequeunt Sedem adire, remanere non debent *remedio destituti:* Et reseruatio hęc, cùm ob Charitatem, bonumque Christianæ Reipublicæ Regimen fiat, verisimile non est, quòd in tali euentu non permittatur Episcopis, vt suos absoluere possint Subditos, vt benè noster ait Peregrinus.

Tertia Ratio.

4 *Tertiò:* In *cap. Ea noscitur. extrà, de Sentent. Excommunicat.* talis absoluendi Facultas, in Casu iusti Impedimenti, *simpliciter* Episcopis conceditur, nullaque fit mentio de Excommunicatione lata ob Percussionem Clerici, nec ob aliam Causam.

Quarta ratio.

5 *Quartò:* Probatur per Textum *in cap. Eos. de Sentent. Excommunicat. in 6.* Ex quo colligunt Doctores, *generaliter* hoc concessum esse, vt Excommunicatus, ab Alio absoluatur, vbi *impeditur*, quòminus absolui possit, à quo *de Iure* absoluendus erat; siuè Sententia sit *à Iure* lata, siuè *ab Homine:* Vndè cùm Textus generaliter loquatur, debet generaliter intelligi, *iuxtà Textum, in l. 1. §. Generaliter. ff. de legat. præstan.* Ex quibus omnibus sequitur, posse proprium Episcopum absoluere Duellatores à Duelli Censuris, quandò *iusto detinentur impedimento*, quòminus Apostolicam Sedem adeant. Idque intelligendum est de Duelli Censuris, tàm in terminis Clementinæ, quàm Gregorianæ Constitutionis propter easdem rationes.

Quænam impedimenta excusare possint à recursu ad Sedem Apostolicam?

6 Sed Petes, quænàm sint *Impedimenta*, quæ excusare possunt Excommunicatum à *recursu ad Papam.*

Respondetur, multa esse, quæ à Doctoribus enumerantur.

I. Periculum Mortis in Itinere; *cap. Si quis Suadente.* & alijs, *de Sentent. Excommunicat.*

II. Infirmitas longa, etiam non periculosa; *ex cap. Quod de his. de Sentent. Excommunicat.*

III. Paupertas; nàm nisi mendicare soleat, non tenetur Romam ire mendicando, & ità intelligendum est *cap. Ea noscitur. eodem titulo.*

IV. Ætas, siuè Senilis; *ex dicto cap. Ea noscitur.* siuè Impubescens; *cap. Quamuis eodem tit.*

V. Sexus Fæminilis; *cap. Mulieres. eod. tit.*

VI. Subiectio Filijfamilias ad Patrem, & Serui ad Dominum, quandò sinè illorum graui præiudicio Papam adire non possunt; *cap. Relatum: eod. tit.*

VII. Cura Animarum, vel temporale Dominium, quandò subiectorum detrimentum timetur; *cap. Nè pro dilatione. de pœnitent. & Remissione.*

VIII. Debilitas in Viris Delicatis, qui labores itineris substinere non possunt; *cap. Quamuis.* vt etiam debilitas in membris in Cæco, & Claudo; *cap. Ea noscitur.*

Vltimò, quodlibet aliud, quod arbitriò Prudentis censetur Impedimentum graue, & legitimum. Vide Bonacinã, *de Excomm. disp. 2. q. 4. punct. 5. nu. 9.* Corneio, *in 3. par. tract. 5. disp. 11. dub. 2.* Peregrinum, *loc. cit. nu. 12.* aliosque Doctores, fusiùs prædicta Impedimenta explicantes. Bonac. Corneio. Peregr.

Quid si breuis temporis esset impedimentum?

7 In his igitur Impedimentis, potest Episcopus absolutionis beneficium Excommunicatis impertiri. Quòd si pro certo haberetur, vel probabiliter existimaretur, esse *breuis temporis impedimentum*, tunc nō posset ab Episcopo absolui Excommunicatus: nàm pauci temporis ratio haberi non debet. Ità docent Vgolinus, *de Censuris Ecclesiasticis in genere tabul. 1. cap. 4. §. 5. nu. 16.* & Peregrinus *loc. cit.* Si verò ignoraretur quandiù duraturum esset impedimentum, vel *diuturnum fore* pro certo, aut probabiliter haberetur, tunc sic impeditum absoluere posset Epi-

sco-

ſcopus ab Excommunicatione. Ità præcitati Doctores.

QVÆSITVM IV.

An poſſit Epiſcopus abſoluere Duellatorem iuſtè impeditum, etiamſi poſſit Sedem Apoſtolicam per Procuratorem adire? Et an poſſit Alteri in tali Caſu abſoluendi Facultatem committere?

SVMMARIVM.

1 *Poteſt Epiſcopus abſoluere Duellatorem iuſte impeditum, etiamſi poſſet per Procuratorem Sedem Apoſtolicam adire.*

Ius non cogit ad alium mittendum ad Sedem Apoſtolicam, ſed ad adeundam per ſeipſum.

2 *Epiſcopus diœceſanus committere poteſt Confeſſario nudum miniſterium abſoluendi, in aliquo caſu particulari.*

3 *Abſoluere poteſt Epiſcopus à cenſuris eum, qui licèt non poſſit Summum Pontificem adire, poſſet tamen recurrere ad Nuncium, vel ad alium habentem Priuilegium abſoluendi.*

Reſeruatio, vtpotè odioſa, ſtrictè explicanda eſt, nempè de recurſu ad ſolum Summum Pontificem.

Abſolutus ab Epiſcopo in tali caſu, an, & ſub qua poena teneatur ſe præſentare Pontifici poſt impedimentum, & an Epiſcopus teneatur illi talem obligationem iniungere?

4 *Quid in caſu, quo pro impetranda abſolutione à cenſuris Papæ reſeruatis, Nec ipſum ſummum Pontificem, vel Legatum, nec Epiſcopum, nec alium facultatem habentem poſſet quis adire?*

1 D PRIMVM, Reſpondetur *Affirmatiuè*; Quia Ius non cogit ad *Aliū* mittendum, ſed ad adeundam *per Seipſum* Apoſtolicam Sedem. Ità Nauarrus, *in Manuali, cap.27. nu.90. verſic. Ad Quintum, &c.* Vgolinus, *de Cenſuris in genere, tabul, 1. cap.4. §.5. nu.13. in fine*. Peregrinus, *quæſt.37 de Duello, num.9.* Reginaldus, *lib.1. num.256.* Sayrus, Suarez, Sanchez, Auila, Henriquez relati à Bonacina *tom.1. de Excommunicat. diſput. 2. quæſt.4. punct.5. num.11.* Hurtadus, *de Excommunicatione, diſput.15. difficult. 3. num.10.* Diana, *par.4. reſol.58.* & Alij.

Reſponſio affirmat. quoad primam partem.

Nauar. Vgolin. Peregr. Reginald. Sayrus. Suar. Sanch. Auila. Bonac.

2 AD SECVNDVM Reſpondetur: Epiſcopum Diœceſanum non ſolùm *per Seipſum* abſoluere poſſe dictum Excommunicatum, ſed etiam poſſe committere nudum Miniſterium abſoluendi in aliquo caſu particulari, *Confeſſario*. Ità habetur *ex Textu in cap. vltim. de Officio Ordinarij*, & docet *Gloſſa in cap. De cæterò in verb. Licet Diœceſano, de Sentent. Excommun.* Nauarrus, *in Manuali cap.27. num.45.* & *conſil.15. de Sentent. Excommun.* Silueſter, *in verb. Abſolutio. 4. num.6.* Sanchez, *de Matrimon. to. 1. lib.2. diſp.40. à num.13. vſque ad finem*, Peregrinus, *loc. cit.* & Alij. Et Ratio eſt, quia Epiſcopus in dicto Caſu abſoluit, *virtute Iuriſdictionis Delegatæ* à Papa; vel ſibi conceſſæ in *Priuilegium perpetuum*, ratione dignitatis, vel Virtute ordinariæ Poteſtatis; vt docent Sanchez *citat. num.3.* & Peregrinus *loc. cit.* In quibus Caſibus poteſt concedere Alijs ſimplex Miniſterium abſoluendi.

Reſponſio quoad ſecundam partem.

3 Addendum prætereà eſt, poſſe etiam Epiſcopum abſoluere à Cēſuris eum, qui licèt non poſſit *Summum Pontificem adire*, poſſet tamen recurrere *ad Nuncium* Summi Pontificis, vel ad Alium habentem Priuilegium abſoluendi; quia exiſtente impedimento recurrendi ad Papam, reſtituitur Epiſcopo *ordinaria*

An Epiſcopus abſoluere poſſit à cenſuris eum, qui licet nō poſſit adire ſummū Pōtificem poſſet tamen Nuncium adire?

Potestas, quam per reseruationem amiserat: ergo non est, cur non possit absoluere, nec cur Pœnitens Excommunicatus, ad Legatū Apostolicum recurrere teneatur. Adde reseruationem esse *odiosam*, *& strictè interpretandam*. Vndè explicari debet de recursu *ad solum Papam*: Ità Hurtadus, *de Excommunicatione, disp.* 15.*difficul.*3. *num.* 10. contrà Bonacinam, Peregrinum, & Alios; Qui tamen Hurtadus obseruat, Excommunicatum sic absolutum ab Episcopo, teneri post impedimentum Se præsentare Pontifici; saltem per Procuratorem sub pœna reicidentiæ, quam obligationem tenetur illi iniungere Episcopus, si non sit Impuber.

4 In Casu autem, quo nec Pontifex, nec Legatus, nec Episcopus, nec Alius Facultatem habens, adiri posset pro impetranda absolutione à Censuris, Papæ reseruatis, stante inquam, tali impedimento, docet Tannerus, *tom.* 4. *disp.* 6. *quæst.* 10. *dub.*6. *num.* 122. posse talem Excommunicatum absolui *à Parocho*, eoq; deficiente, *à quolibet Confessario approbato.* Vide Dianam, *par.*5.*tract.*9.*resol.* 6. *§.Non desinam.* Tanner. Diana.

QVÆSITVM V.

Vtrùm possint Regulares Priuilegiati absoluere ab Excommunicatione ex Duello contracta?

SVMMARIVM.

1 *Regulares possent simpliciter loquendo, absoluere Duellatores virtute suorum Priuilegiorum, nisi reuocata fuissent.*

2 *Stante Decreto reuocante dicta Priuilegia, non possunt ampliùs Regulares absoluere à Duelli censuris in Italia, possunt tamen extra Italiam, & Romæ.*

3 *Possunt tamen Regulares Priuilegiati, etiam intra Italiam absoluere à Duelli censuris, in terminis Clementinæ constitutionis, non autem in terminis Gregorij XIII. & Concilij Tridentini.*

4 *An Eum, qui ad Duellum prouocaret, vel illud oblatum acceptaret, & ad condictum locum, animo duellandi accederit, possent Regulares à censura absoluere?*

1 RESPONDETVR *Primò*: *Simpliciter loquendo*, potuisse Regulares, virtute suorum Priuilegiorum, absoluere huiusmodi Duellatores; nisi totum, quòad hoc reuocata essent Priuilegia, vt de facto reuocata fuerunt per Decretum Sacræ Cōgregationis, quod incipit: *Sacra Congregatio*, quòad Prouocantes, aut Pugnantes in Duello, iuxtà Decretum, & formā Tridentini, & Gregorij XIII. factum ex mandato Clementis VIII. *die* 9. *Mensis Ianuarij* 1601. In quo Decreto specialiter reuocantur Priuilegia, Ordinibus, Congregationibus, Collegijs, vel Societatibus concessa; Ideòque Prima Resp. ad Quæs. Concil. Trid. Greg. XIII Clē. VIII.

2 RESPONDEDVR *Secundò*: Stante tali Decreto, non posse modò Regulares absoluere à Duelli Cēsuris *in Italia*, posse tamen *extrà Italiam*, *& Romæ*: Ità liquidò constat ex tali Decreto, & in hoc nulla est difficultas. Secunda Resp. Regulares absoluere nō possunt &c. intrà Italiam.

3 RESPONDETVR *Tertiò*: Posse etiam *intrà Italiam* Regulares PRIVILEGIATOS absoluere à Duelli Cēsuris, in terminis Clementinæ Constitutionis, nō verò in terminis Gregorij XIII. & Concilij Tridentini. Tertia Resp. In terminis Clemētinæ constit. possūt absoluere.

Probatur; Quia *Priuilegiati* Regulares, ex Priuilegio Sedis Apostolicę, Suis Religionibus concesso, Potestatē, habent absoluendi à quibuscumq; *Peccatis*, *& Censuris Apostolicæ Sedi reseruatis* (exceptis illis, quæ in Bulla Ratio.

Cœnæ Domini continentur.) Et ex altero Capite per Clausulam derogatoriam generalem, quæ est in Clementina Constitutione, non censentur reuocata Priuilegia Regularibus concessa; cùm enim Ea propter merita concedantur, facta generali reuocatione Priuilegiorũ, non censentur, vt dixi, reuocata, nisi fiat expressa mentio, vt cõmuniter sentiũt Doctores, *Glossa in l. 2. §. Legatis, verb. Non cõpelluntur ff. De re Iudicata. & in Authen Qua in Prouincia verb. Illicò omni priuilegio*. Felinus, *in cap. 2. num. 12. & in cap. Nonnulli, num. 9. & 26. de rescript. in 6.* Ruinus, *cons. 228. num. 13. vol. 1.* Iason, *cap. 1. num. 16. de Constit.* Lotterius, *lib. 1. de re benefic. quæst. 7. num. 23.* Suarez, *lib. 8. de Legibus, cap. 38. num. 12.* Miranda, *tom. 1. Manual. quæst. 25. art. 6.* Palaus, *par. 1. Oper. Moral. tract. 3. disp. 4. De priuileg. punct. 2. §. 4. num. 5.* & habetur, ex *l. Eius militis. §. Militia missus, de testam. milit.* vt docet Mandosius *in Regul. Cancell. 11. de reuocat. quæst. 13. num. 6. & seq.* & Bursatius, *tom. 2. Consilior. consil. 138. num. 77.* quos refert, & sequitur Emanuel Rodriquez *in suis QQ. Regular. tom. 1. quæst. 9. art. 6. in fin.* Peregrinus, *De Duello, quæst. 37. nu. 14.*

Et prætereà ex præfato Decreto Sacræ Congregationis, nõ est ablata *Priuilegiatis* Religiosis talis Facultas absoluendi in terminis Clementinæ Constitutionis, cùm sit solùm ablata, *iuxtà Decretum, & Formam Tridentini, & Gregorij XIII.* vt benè Filliucius, *tract. 29. cap. 8. quæst. 14. n. 167.* Bonacina, *tom. 1 de Excomm. disp. 2. quæst. 6. punct. 1. propos. 5. num. 40.* & Alij, ergo &c.

4 Ex quo sequitur, quòd si Aliquis *prouocaret* ad Duellum, vel oblatum *acceptaret* Duellum, immò, & ad Condictum Locum, animo Duellandi *accederet*. (posita Sententia Eorum, qui dicunt contrahi Censuras, statim ac offertur, vel acceptatur Duellum, etiamsi non sequatur Pugna) in tali inquam Casu, posse Regulares à tali Censura absoluere. Quòd si iuxtà oppositam sententiã, neque contraheretur Excommunicatio per *solam prouocationem, vel acceptationem* Duelli, sequitur à fortiori posse Regulares absoluere, immò idem posset quicumque alius approbatus Confessarius, cùm in tali Casu solummodò nudum esset Peccatum, absque Censura. Vide, quæ diximus *in Tract. 2. de Prohibitione Duelli, sect. 3. Quæst. 53.* & multa alia, quæ *ibi* sunt explicata, ex quibus multorum solutio Casuum, ad hanc rem pertinentium, facilè colligi poterit.

QVÆSITVM VI.

Vtrùm possint Priuilegiati Regulares absoluere à Duelli Censuris, quando Delictum esset occultum?

SVMMARIVM.

1 *Quædam præmittuntur, pro Quæsiti intelligentia.*

2 *Possunt Priuilegiati Regulares à dictis Censuris, alijsque casibus Papalibus occultis, exceptis Bullaribus absoluere, si Episcopi nullam sibi facerent specialem reseruationem.*

In Decreto Sacræ Congregationis, remouentis facultatem Regularibus, absoluendi à Censuris Duelli, non fit mentio de Censuris ex occulto Duello contractis.

3 *An censeatur electa industria Personæ in concessione facultatis absoluendi, facta Episcopis?*

4 *A quibusnam Censuris, & Casibus reseruatis prohibeantur Regulares absoluere, ex vi Decreti Clementis VIII.*

1 ADVERTAT *in primis* Lector, Me hîc non loqui de Absolutione à Censuris Duelli, in euentu, quo tale Duellum est

Primum suppositũ pro Quæsiti solutione.

Casus Papalis, sed loqui, quandò desinit esse Papalis, & fit *Episcopalis*, quia est occultus. Nec Me loqui in euentu, quo Episcopus sibi talem Casum *reseruasset*; tunc enim juxtà Decretum Sacræ Congregationis, Regulares omnes, ad Apostolicæ Sedis nutus, nedùm præcepta exequenda semper parati, in alienam messem, manum extendere non audent; quinimmò ergà Locorum Antistites deuoto adstrictu obsequio, & in his, & in cæteris omnibus, quæ ad Christiani Regis vtilitatem pertinent, ab Illorum ore libenter dependent.

Secundò suppositũ.

Aduertat *Secundò*: Neque Me hìc loqui de validitate Priuilegiorum, quæ habent Regulares, sed loqui ex suppositione; posito nimirùm, quòd in Italia sint Regulares Priuilegia habentes Absoluendi à Casibus, qui desinant esse *Papales*, & ab Episcopo *non sint reseruati*. An autem in præsenti sint, vel non sint talia Priuilegia penès Regulares, in Italia degentes, meum non est hìc examinare; non dubito tamen, quin si aliquot sint Regulares, ijs gaudentes Priuilegijs, cautè & prudenter vtantur.

A quibusnam censuris absoluere possint Regulares, si Episcopi sibi non reseruent?

2 RESPONDETVR ad Quæsitũ: Remota speciali reseruatione, quam sibi facerent Episcopi, posse Priuilegiatos Regulares à dictis Censuris, alijsq; Casibus Papalibus occultis (exceptis Bullaribus) absoluere: Ratio est, quia huiusmodi Casus, post Concilium Tridentinum sunt *Episcopales*: ergo possunt Regulares Priuilegiati, ab ijs absoluere. Neque in Decreto Sacræ Congregationis, remouẽtis facultatem dictis Regularibus absoluendi à Censuris Duelli, fit mentio de Censuris *ex occulto Duello* contractis: ergo integra remanet penès Regulares, quoad hoc Facultas suorum Priuilegiorum. Atque ità de quibuscumque Casibus Papalibus occultis loquentes, docent, Sanchez. *tom.1. Moral. lib.4. cap.54. nu.27.* Merolla, *tom.1. disput.1. cap.2. nu.540.* Thomas Del-Bene, *de Parlamentis, dubit.4. subsect.31. corollar.4.* Diana, *par.3. tract.2. resol.13. vers. Nota quartò*, & Alij.

Sanchez. Merolla. Tho. Del-Bene. Diana.

Obiectio.

3 Sed dices: In concessione talis Facultatis facta Episcopis, censetur *electa industria Personæ*: ergo non valet inferri ex eo, quòd possint *Episcopi absoluere*, posse etiã *Priuilegiatos Regulares*. Ità arguunt, qui oppositam tuentur Sententiã Suarez, *3. par. tom. 5. de Censuris, disp.25. sect.5. n.27.* Henriquez, *lib.6. de Pœnitentia, cap.14. nu.7.* Bañes, *2.2. quæst.64. art. vlt. in fine.* Bonacina, *disp.1. de Censuris in communi, quæst.3. punct.2. num.4. versic. Addit denique.*

Suarez. Henriq. Bañes. Bonacin.

Sed Respondetur: In reseruatis à Iure ipsis Episcopis, non posse censeri *electam industriã Personæ*, tunc enim solùm locum habere potest *electio industria Personæ*, quandò Delegatio, aut conditio fit *ab Homine*, non autem quandò fit *à Lege*: quandò enim *à Lege* fit, est perpetua, & *Gradum, seù Dignitatem, non autem Personam* respicit. Immò cùm Personæ sint ignotæ Legislatori, quæ tale munus subituræ sunt, non potest earundem Industriam eligere: vt docent Bartholus, *l. Ambitiosa, num.34. ff. de Decretis ab Ordinario factis.* Baldus, *cap. Finali. nu. vnico: de offic. Ordinar.* Imola, *ibidem in fine.* Io: Andreas, *in Addit. ad Specul. tit. de Legato. ver. Legatus est.* Couarruuias, *3. Variar. cap.20. num.6. 9. & 10.* Iason, *l. More. num.65. ff. de Jurisdict. om. iud.* Siluester, *verb. Delegatus, quæst.8. dicto 1.* Sanchez, *lib.2. de Matrim. disp.40. num. 14.* Angelus, *verb. Excommunicatio 1. num.39.* Compendium *Priuileg. Mendicant. verb. Absolutio ordinaria quoad Fratres. in fine, dub. 2.* Passarellus, *in Compendio Priuileg. Minimor. cap.15.* Henriquez, *lib. 15. Summ. cap.24. num.2.*

Barthol. Baldus. Imola. Io: Andr. Couarr. Iason. Siluester. Sanchez. Angelus. Passarel. Henriq.

Altera obiectio.

4 Dices Secundò: Ex Decreto Clementis VIII. sub die 9. Ianuarij 1601. circà Casus reseruatos, habetur expresè, non posse Regulares

vit-

virtute Priuilegiorum, absoluere à reseruatis Episcopo, & contentis in Bulla Coenæ, & reseruatis Summo Pontifici, etiam in Casu necessitatis, & impedimenti, sed solùm in Mortis Articulo.

Solutio.

Respondetur: Ex Vi talis Declarationis haberi tantummodò, nō posse Priuilegiatos Regulares absoluere à Casibus Papalibus, quandiù remanēt Papales, non autē quandò amittunt conditionem reseruationis Papalis, & fiunt Episcopales. Et rursùs, nec posse absoluere ab Episcopalibus, quos Episcopi sibi *speciatim reseruant*, non verò ab ijs, qui à *Iure* sunt solummodò Episcopo reseruati. Idque virtute Priuilegiorum, vt videre est apud Rodriquez, *tom.* 1. *QQ. Regular. quæst.* 61 *art.* 5. & Mirandam, *tom.* 1. *Manual. quæst.* 46. *art.* 5. quæ Priuilegia cùm in suo robore maneant iuxtà moderationem supradicti Decreti Clementis VIII. exceptis Casibus Bullæ Coenæ, & quinque illis Papalibus, in dicta Moderatione enumeratis, & ijs, quos Episcopi sibi reseruant; vt patet ibi: *Ac præterea declarat, eos quidem Sacerdotes, tam Seculares, quàm Regulares, qui aliquo ex Priuilegijs, Indultis, & Facultatibus in supradicto Decreto suffulti fuerint, posse, iuxtà eorum Priuilegia, Indulta, & Facultates, antè idem Decretum receptas, & quæ sub alys reuocationibus non comprehenduntur, tantùm, & non alias, absoluere à Casibus in præsenti Declaratione non comprehensis.* Vt apud Quarantam, *in Summa Bullarij. verb. Casus reseruati. §. Sacra Congreg.* Vndè cùm in dicta Declaratione non comprehendantur Casus, Episcopis à Iure reseruati; & Regulares Priuilegiati potuerint ab ijs absoluere antedictum Decretum Clementis VIII. poterunt etiam modò absoluere. Vide Quarantam, Rodriquez, Mirandam, Sanchez, Merollam, & Alios, *locis suprà citatis*.

Rodriq.
Miranda.
Cle. VIII.
Quaranta.
Rodriq.
Sanchez.
Merolla.

QVÆSITVM VII.

An possint Regulares Priuilegiati absoluere à Censuris ex Duello, siuè occulto, siuè publico cōtractis; quandò tamen Duellatores adire non possent Sedem Apostolicam?

SVMMARIVM.

1 *Quinàm censeantur impediti, itàut non teneantur Apostolicam Sedem adire, pro absolutione impetranda à casibus, ac censuris in Iure latis?*

2 *Remota speciali reseruatione Episcoporum, possint Regulares Priuilegiati absoluere à talibus censuris, dictos impotentes Sedem Apostolicam adire.*

1 SVPPONIMVS, *ob iusta impedimenta* non teneri Excōmunicatos omnes Apostolicam Sedem adire, pro Absolutione impetranda à Casibus, & Censuris in Iure latis; quales sunt (vt fusiùs suprà diximus) Senes, Impuberes, Mulieres, Membris destituti, Valetudinarij, Deliciosi, ac Nobiles, Habentes curàm Aliorum, Filij sub Patris potestate, Serui, Habentes capitales inimicitias, Pauperes, Qui nonnisi mendicando (præter solitos) ire possunt Romam, & Alij, de quibus in *tit. de sentent. Excommunicat.* Hoc posito

Quinam censeantur impediti, itaut non teneantur Summum Pontificē adire?

2 Respondetur ad Quæsitū; Posse Priuilegiatos Regulares absoluere à talibus Censuris, dictos Impotentes Sedem Apostolicā adire, dummodò Episcopi nō sibi specialiter tales Casus reseruarent. Quod patet, quia huiusmodi Casus in tali euentu Impotentiæ, fiunt *Episcopales*: ergo *Priuilegiati Regulares* possunt ab ijs absoluere. Et præterea, quia mens Sum-

Respons. ad Quæs.

mo-

morum Pontificum in suis Decretis derogatorijs, fuit tantùm derogare Priuilegijs in Casibus, in quibus *adeunda esset Sedes Apostolica*, quæ in prædictis Casibus adeunda non est: ergo, &c. Ità Thomas Del-Bene, *de Parlamentis, dubit. 4. subsect. 3. corollar. 4.* vbi etiam citat Sanchez, *tom. 1. Moral. lib. 4. cap. 54. num. 27*, & Merollam, *tom. 1. disp. 1. cap. 2. num. 540.* Vide quæ in superiori Quæsito dicta sunt.

Del-Bene
Sanchez.
Meroll

QVÆSITVM VIII.

An Milites intrà Italiam absolui possint à Duelli Censuris, absque obligatione Apostolicam Sedem adeundi?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua Responsio.*
- *Impediti Sedem Apostolicam adire, absolui possunt ab Episcopo, vel ab Alijs facultatem habentibus.*

2 *Militia impedimentum est legitimum, ac sufficiens ad excusandos Milites, itàut non teneantur Romam adire.*

3 *Quandò dicti Milites absoluuntur, imponenda est eis obligatio, vt temporali elapso impedimento, coràm Summo Pontifice, aut eius Pœnitentiario compareant.*

DVBIVM non est, quin extrà Italiam absolui possent ab Ijs, qui Facultatem haberent à Papalibus Casibus absoluendi; nàm reseruatio in causa Duelli, sicut & in alijs quinque, in Sacræ Congregationis Decreto enumeratis, intelligitur intrà Italiam, non verò Romę, nec extrà Italiam. Hoc posito

1 RESPONDETVR *Primò* ad Quæsitum Affirmatiuè. Et ratio est; Quia ex Vno capite, impediti Apostolicam Sedem adire, absolui possunt ab Episcopo, vel ab Alijs Facultatem habentibus, vt patet ex *cap. Ea noscitur. de sentent. Excommunic.* & *cap. Eos, qui de sentent. Excommunic. in 6.* & est communis Sententia Doctorum, de Absolutione à Censuris reseruatis agentium; vt videre est apud Siluestrum, *verb. Absolutio. 4. num. 7.* Vgolinum, *de Censuris in genere, tabul. 1. cap. 4. num. 14.* Sanchez, *lib. 2. de Matrim. disp. 40. num. 5. versic. Tertia. quia, & lib. 2. in Decal. cap. 13. num. 36.* Nauarrum, *cap. 27. Manual. num. 90.* Henriquez, *lib. 6. cap. 9. num. 7.* Auilam, *de Censuris, par. 2. cap. 7. disp. 14. dub. 16. num. 240.* Guttierez, *lib. 1. QQ. Canonic. cap. 3.* Vasquez, *3. par. quæst. 91. art. 3. dub. 8.* Coninch, *disp. 8. de Pœnit. dub. 12. num. 88. & de Censuris, disp. 14. dub. 16. num. 240.* Duardum, *lib. 3. in Bullam Cœnæ, §. 2. quæst. 8. num. 21.* Reginaldum, *lib. 1. Praxis Fori Pœnit. num. 145.* Suarez, *3. par. tom. 5. de Censuris, disp. 25. sect. 5. num. 27.* Bonacinam, *disp. 1. de Censuris in communi, quæst. 3. punct. 2. num. 4.* Tabienam, *verb. Absolutio. 2. num. 8.* Felinum, *in cap. Quàmuis, de sentent. Excommunicat.* Panormitanum, *in cap. De catero, num. 1. versic. Et circà. de sentent. Excommunicat.* Geminianum, *in cap. Eos, qui num. 5. de sentent. Excommunicat. in 6.* Ancharanum, *num. 1. versic. Tertiò nota.* Et in terminis de Duellantibus Peregrinum, *de Duello, quæst. 37. num. 6.*

Responsio ad Quæs. affirmat.
Siluester.
Vgolin.
Sanch.
Nauarr.
Henriq.
Auila.
Gutier.
Vasq.
Coninch.
Duard.
Regina'd.
Sanchez.
Bonac.
Tabiena.
Felin.
Panorm.
Gemin.
Anchar.
Peregrin.

2 Ex Altero Capite, Impedimentum Militiæ est sufficiens, & legitimum impedimentum, quòminus teneantur Milites Vrbem adire; si enim Ipsi Signa desererent, tanquàm Militiæ Desertores, ac Periuri grauissimè punirentur; sunt enim sub Potestate Alterius, nempè Ducis, vel Principis: & inter Eos, ac Principem interuenit Contractus, quo Miles, ità obligat propriam Personam, vt non possit ampliùs Se re-

Militia est legitimũ, ac sufficiens impedimentum, &c.

retrahere, nisi Facultate obtenta. Ex quo fit, quòd nisi talem à Duce Facultatem obtinere poterit Miles, eximetur ab obligatione Apostolicā Sedem adeundi pro Absolutione impetranda, ac proindè ab Episcopo, vel Priuilegiato in causa Duelli absolui poterit.

Secunda Resp. 3 RESPONDETVR *Secundò:* ad Quæsitum, prædictis Militibus, quandò absoluuntur, imponendam esse obligationem, vt temporali elapso impedimento, coràm Summo Pontifice, aut Eius Pœnitentiario compareant; vt in simili de Filiofamilias, ac Seruis docent Duardus, *in Bulla Cœnæ lib.3.§.2.quæst.10.num.* 14. Alterius, *lib.3.de Censuris disp. 22. cap.2.dub.4.* Siluester, *verb. Absolutio. 4.num.9.* Nauarrus, *cap. 27. Manual. num.*88. Sayrus, *lib.3. de Censuris, cap. 28.num.22.* Suarez, *disp. 22. de Censuris sect. 1. num.* 8. Grassis, *de effectibus Clericorum, Effect.9. num.* 167. Bellettus, *in disquisit. Cleric.tit. de Fauore Clericor. §.3. num.* 3. Bossius, *disceptat.1. Moral.num.*186. Barbosa, *in cap. Relatum, num.2. de sent. Excommunicat.& de Potestate Episcopi, par.1.allegat.*41. *num.* 29. & Alios, apud quos etiam multa videri poterunt, quæ ad hanc Duelli materiam facilè applicari possunt. Nos ea breuitatis ergo omittimus;

Margin: Duard. Alterius. Siluest. Nauarr. Sayrus. Suarez. Grass. Bellet. Bossius. Barbos.

QVÆSITVM VLT.

Vtrùm possit Duellator in Articulo Mortis absolui ab Excommunicatione ab aliquo Clerico non Sacerdote, vel etiam Laico?

SVMMARIVM.

1 *Ponitur prima sententia negatiua triplici ratione munita.*
2 *Altera affirmatiua sententia.*
3 *Summus Pontifex cuicumque fideli baptizato concedere potest facultatem absoluendi à Censuris.*
4 *Potest quis in articulo Mortis absolui à Censura, à quolibet simplici Sacerdote.*
5 *Absolutio à Censuris conceditur, etiamsi absolutio à peccatis dari non possit.*
6 *Quidnam referat, talem Absolutionem à Censuris dari in vita; & an vtilis, aut necessaria sit ad bonum Animæ, ac corporis sepulturam?*
7 *Facultas absoluendi à censuris in articulo Mortis, præsumitur concessa etiam Laicis ex benigna mente Ecclesiæ.*
8 *Duellatores in Duellico conflictu morientes, extrà locum sacrum sepeliuntur, etiamsi absoluti à censuris decesserint.*
9 *Duellatores ex tali Absolutione à censuris, esto non percipiant aliquod emolumentum, quoad Ecclesiasticam sepulturam, percipiunt tamen quoad suffragia.*

1 COMMVNIS est Negatiua sententia; cui adhærere, bonum Mihi videtur; eamq; tuentur, & docent Sotus, *in 4.distinct.18. quæst.4.art.4.* Couarruuias, *in cap. Alma mater, par.1. §.11. num.9.* Suarez, *de Censuris,disp.7. sect.6.num.6.& seqq.* Faber, *de Censuris in 4. sent. distinct.25. quæst.1.disp.4.cap.8.num.*257. Turrianus, *de Censuris, lib.2. dispùt.24. dub.4.* Præpositus, *in 3. par. quæst.1. de Censuris in communi, dub.14. num.*95. Villalobos, *tom.1.tract.16. difficult.20. num.* 18. Hurtadus, *de Excommunicatione, disp.15.difficult.1. num.3.* Bonacina, *de Censuris, disp.1. quæst.3. punct.3. propos. 1.num.1.* Laymann, *in Theolog. Mor. lib.1.tract.5.cap.6. num.2.* Coninch, *de Sacram. disp.14. dub.16. num.* 236. & Alij apud Suarez, asserentes: In Articulo Mortis non posse, nec simplicem Clericum, nec Laicum à Censuris absoluere.

Probant *Primò:* Quia Absolutio à *Censuris* in eo Articulo non

Margin: Prima sententia. Sotus. Couarr. Suarez. Faber. Turrian. Præpos. Villalob. Hurtad. Bonac. Layman. Coninch. Ratio.

conceditur, nisi vt *praeambula*, & quasi *dispositio* quædam ad Absolutionem *à peccatis*. ergo &c.

Altera ratio.

Probant *Secundò*: Quia illa Absolutio à Censura, non est necessaria *Corpori ad Sepulturam*, quia quoad hoc, dari potest talis Absolutio post mortem; nec etiam est necessaria *Animæ ad gratiam*: quia ad hoc per se non prodest, sinè Absolutione à peccatis.

Tertia ratio.

Probat *Tertiò* Suarez; Quia neque *ex Iure aliquo*, neque *ex vsu* habetur, quòd Ecclesia hanc Potestatem Laico concesserit, etiam pro *Articulo Mortis*. Vndè cùm aliòqui per se sit *odiosum*, & à Iure alienum, quòd Spiritualia per Laicos ministrentur; vt constat *ex cap. Decernimus, de Iudicijs, & cap. si verò, de sent. Excomm. & cap. Benè quidem 96. dist.* non est propter solas congruentias, absque maiori fundamento, hæc Potestas ad Laicos extendenda. Eò vel maximè, quòd in re, quæ solùm ad quandam vtilitatem pertinet, & valdè accidentariam, satis est, vt moraliter loquendo, vix possit accidere casus, in quo non possit per simplicem Sacerdotem huic incommodo prouideri: nàm & copia Sacerdotis ferè semper inuenitur, & casus Censuræ reseruatæ in Articulo Mortis, non est adeò frequens; ideoque rarò accidere potest, vt ob defectum huius potestatis, Laico concessæ, detrimentum aliquod magni momenti Fideles patiantur. Quòd si interdùm id contingat, minus incommodum reputatur, quàm vt Potestas Laicis concedatur, qui facilè abuterentur ea, vel nimium illam extenderent.

Secunda sententia.

2 ALTERA SENTENTIA est Affirmatiua, quam probabilem iudicant Auila, *de Censuris par. 2. cap. 7. disp. 1. dub. 3.* Siluester, *verb. Absolutio, num. 8.* Armilla, *nu. 39.* Tabiena, *verb. Absolutio. 2. num. 8.* Panormitanus, *in cap. A nobis. num. 10. Glossa in cap. A nobis. 2. verb. Non potuerit. de sentent. Excommunicat. in cap. Pastoralis §. Prætereà. versic. Præterquàm in morte*; Ioannes Valerus, *in Differentijs vtriusque Fori. verbo Absolutio. different. 13. num. 2.* Ioannes De la Crux, *in Directorio par. 2. de Excommunicat. dub. 4. concl. 1.* Ledesma, *in Summa, tom. 1. de Excommunicat. cap. 8. dub. 4.* Sancius, *in Selectis, disp. 44. num. 7.* Ragucius, *in Lucerna Parochorum, de Absolutione, quæst. 124.* alter Ledesma, *par. 4. quæst. 26. art. 1.* Diana, *par. 3. tract. 4. resol. 133. & par. 5. tract. 9. resol. 7.* Qui omnes asserunt, in Articulo Mortis, Laicum, etiam si sit Hæreticus, & Præcisus, posse absoluere Excommunicatum à quibuscumque Censuris. Ex quo infertur posse quoque absoluere à Censuris Duelli, cùm non sit maior ratio de His, quàm de Alijs.

Auila. Siluester. Armilla. Tabiena. Panorm. Io. Valer. Io: De la Cruz. Ledesma. Sancius. Ragucius. Ledesma. Diana.

Ratio.

3 Probant: Quia *potest* Summus Pontifex *concedere* Potestatem cuicumque Laico baptizato absoluēdi à Cēsuris: ergo credendum est in tali casu *concessisse*, & hanc esse eius voluntatem. Patet Consequentia; Quia etiamsi Ille non possit à peccatis absoluere; ipsa tamen Absolutio à Censura per se valdè vtilis est, multumque ad Animæ Salutem conferre potest: ergo cùm Ecclesia omnibus modis hanc procuret Fidelibus, & proptereà in illo Articulo det Iurisdictionem ad absoluendum à peccatis, omnibus, qui sunt capaces Illius; eadem ratione credendum est dare Illam ad absoluendum à Censura, omnibus, qui sunt capaces talis Iurisdictionis, cuiusmodi sunt etiam Laici.

Potestas absoluendi à censuris in Articulo mortis, an detur solùm propter Sacramentalem Cōfessionē?

4 Confirmant: Nàm licet contingat hominem existentem in Articulo Mortis, non posse absolui à peccatis, quia nullo modo Confessus est, neque habet vsum rationis, aut sensuum, vt Confiteri possit: Nihilominùs à quolibet Sacerdote Simplici potest à sola Censura absolui: ergo signum est hanc Potestatem non dari solùm, seu præcisè propter *Confessionem Sacramentalem*,

sed

sed etiam *per se*, propter fructum talis Absolutionis: ergo eandē ob causam concedi debuit hæc Potestas cuilibet Capaci Illius: eò vel maximè, quòd si de Iure scripto agamus, nullum est expressum, in quo hæc facultas concedatur Sacerdoti, extrà Sacramentum Pœnitentiæ; sed ex benignitate Ecclesiæ colligitur: ergo ex eodem principio extendi poterit ad Laicos.

Soluuntur Opposita.

Prima ratio soluitur. 5 Ad *Primum* Oppositæ Sententiæ Argumentum Respōdent prædicti Doctores, negādo Antecedens; Quia *Absolutio à Censuris* per se conceditur, etiāsi *Absolutio à peccatis* dari non possit, vt patet ex dictis. Et Concilium Tridentinum, *sess. 14. c. 7.* (Cōc. Trid.) absolutè dicit: Omnes Sacerdotes habere in Mortis Articulo Potestatem absoluendi à Peccatis, & Censuris, non constituendo *ordinem*, nec necessariam *connexionem* vnius Absolutionis cum alia, vt benè notauit Vgolinus, *tabul. 1. cap. 4. §. vltimo, num. 4. & 5.* vbi ait: Non solùm posse absolui à quolibet Sacerdote Aliquem à Censura in Articulo mortis, etiāsi non absoluatur à peccatis, si Contritionis Signa exibuit, sed etiam si Illa non exibuerit, validam futuram Absolutionem, quàmuis Sacerdos peccet, Illam conferendo; quod etiam sensit Nauarrus *cap. 27. nu. 272.* (Nauarrus) Hoc igitur Argumentum ex connexione vtriusque Absolutionis desumptum, nihil secundæ sententiæ obstat, ipsomet Suarez teste, Negatiuam sententiam tuente. (Suarez.)

Quid referat, eam absolutionem dari in vita? 6 Ad *Secundum* Respondent; Multum referre posse, (vt Panormitanus notauit) illam Absolutionem in vita dari, nè cogatur hæres pro Absolutione Defuncti ad Papam recurrere; vel ad Eum, à quo viuens fuerat absoluendus: nàm post Mortem iàm non poterit à quolibet Sacerdote absolui.

Quid prodest talis absolutio quoad sepulturā? Vndè tàm ad effectum *sepeliendi Corpus in loco Sacro*, quàm ad *bonum Animæ*, multum proderit illa Absolutio; nàm si expectetur Absolutio post mortem, sæpè obtineri non poterit intrà multū tempus, ac proindè necessarium erit Corpus sepelire, seù reponere *extrà locum Sacrum*; ex quo aliquod Scandalum, & aliquod genus Infamiæ oriri solet.

Quid quoad bonum animæ? Anima etiam, licèt non priuetur gratia gratum faciente, priuatur tamen *Suffragijs communibus Ecclesiæ*, eamque ob causam, plus temporis in Purgatorio detineri poterit, quod parum detrimentum non est. Non est ergo dubium, quin illa Absolutio in Vita obteuta *vtilissima sit*, quæ, vt ait Suarez *loc. cit.* (Suarez.) potest dici etiam *moralis quædam necessitas* sufficiens, vt ea de causa Ecclesia prouidere potuerit, vel etiam debuerit aliquem faciliorem modum ad obtinendam Illam.

Facultas absoluēdi à censuris an sit fauorabilis quoad eos qui sunt in articulo mortis? 7 Ad *Tertium* Respondent; Talem facultatem, quæ in Articulo Mortis, etiam Laicis concessa præsumitur absoluendi à Censuris, esse *fauorabilem* respectu eorum, qui agētes Animam, Ecclesiasticis irretiti Censuris reperiuntur, ac proindè posse rationabiliter præsumi ex benigna Ecclesiæ mente, quòd talis facultas Laicis concedatur. Et quàmuis ingens sit hac Ætate Sacerdotum numerus, posse tamen contingere (& ò vtinam non sæpè contingeret) vt nec Clericus quidem, nedùm Sacerdos, præsto sit Morituro.

Quòd autem, si talis Potestas Laicis concederetur, facilè Ea *abusuri essent*, hoc non obstat; multi enim, etiam è Sacerdotum numero, facultate administrandi Sacramenta, in suarum, aliorumq; perniciē Animarum *abutuntur*: non per hoc tamen non conceditur Sacerdotibus Sacramentorum administratio.

Vltimum argumen. 8 Sed contrà hæc dicta Obijcies: Quàmuis secunda Sententia probabilis videatur, quòad Absolutionem à *reliquis Censuris*, eius tamen Argumenta militare non videntur, quòad Absolutionem à *Censuris Duellicis*: Quia Duellatores in Duellico conflictu morientes, etiamsi à Censuris absoluti decesserint, neque unt tamen in loco Sacro sepeliri iuxtà ea, quæ diximus *Tract. 2. de Prohibitione Duelli*: Ergo inutiliter Duellatori in Articulo mortis, talis Absolutio conferretur.

9 Respondetur: Absolutionem à Censuris, non solùm efficere, vt Absolutus *in Sacro loco sepeliri possit*, sed etiã, vt *Ecclesiasticis fruatur Suffragijs*: ergò licèt Duellator, nullum ex tali Absolutione emolumentum recipiat, quòad *Ecclesiasticam sepulturam*, recipit tamen quòad *Suffragia*, quibus eius Anima, si in salutis loco reperiatur, multum adiuuatur, vt suprà dictum est. Et hæc De Absolutione à Duelli Censuris dixisse sufficiat; sicque cum Absolutione absolutum Opus. Solutio. Absolutio à censuris quem ad effectum habeat in Duellatore?

Quæ omnia hoc in Opere, Theologico-Morali calamo exaraui, humili obsequio Ecclesiasticæ subijcio Censuræ, à qua nec latum vnguem Me vnquàm discessisse arbitror; immò iuxtà germanum Ecclesiæ sensum, Summorum Pontificum Oracula, ac Tridentini Senatus Patrum Decreta, quæ ad rem Duellicam pertinent, vt vt potui, explanasse. At quoniam homo sum, ac nihil à Me humani alienum puto; ideòque erratum si quid erit, non voluntati, sed mei Intellectus tenuitati adscribatur rogo, atque (quod Mihi gratissimum cesserit) corrigendum ostendatur: Si quid verò boni hoc elucet in Opere, id *Patri Luminum, à quo omne bonum descendit*, acceptum refero. Tu interim (Amice Lector) his meis fruere laboribus, Meque in tui commodum, Scholasticum in vniuersam Theologiam Cursum parantem expecta; Teque Amantem redama. Et hic in Laudem DEI Exercituum, DEIPARÆ VIRGINIS PVRISSIMÆ, Bellatricis Ecclesiæ Signiferæ, ac Cælestis Militiæ Principis Archangeli Michaëlis, Meorumque Tutelarium D. Gregorij, ac B.P. Caietani, Nostri Ordinis Institutoris, totius sit OPERIS DE DVELLO

FINIS.

INDEX
RERVM.

Blasphe-

Defensio.

Duelli Auctor.

Duelli Vsus.

quàm-

Metus

diffi-

F I N I S.

